

**KYZİKOS HEYKELTİRAŞLIK
ESERLERİ**

Ahmet Cuneydi HAS

**Doktora Tezi
Arkeoloji Anabilim Dalı
Doç. Dr. Korkmaz MERAL
2019
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

Ahmet Cuneydi HAS

KYZİKOS HEYKELTİRAŞLIK ESERLERİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Korkmaz MERAL

ERZURUM-2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

23.08/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Kyzikos Heykeltıraşlık Eserleri", adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için altı ay, patent için iki yıl süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

23.08.2019

Ahmet Cuneydi HAS

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

F-83/00/22.12.2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Korkmaz MERAL danışmanlığında, Ahmet Cuneydi HAS tarafından hazırlanan bu çalışma 23/ 08/ 2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. Korkmaz MERAL

İmza:

Jüri Üyesi : Prof.Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Haldun ÖZKAN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Hüseyin METİN

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Şengül Dilek FUL

İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ	IX
HARİTALAR DİZİNİ	X
RESİMLER LİSTESİ.....	XI
GRAFİKLER DİZİNİ	XX
ÖNSÖZ.....	XXI
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE ÖNEMİ.....	1
II. ARAŞTIRMA YÖNTEM.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

KYZİKOS KENTİ

1.1. TARİHİ COĞRAFYA	5
1.2. KENTTEKİ ARAŞTIRMA VE KAZILAR	13

İKİNCİ BÖLÜM

KYZİKOS HEYKELTİRAŞLIK ESERLERİ

2.1. BAĞIMSIZ HEYKELLER.....	18
2.1.1. Tanrıçalar	18
2.1.1.1. Aphrodite Heykelciği	18
2.1.1.2. Athena Heykeli	24
2.1.1.3. Kybele Heykelciği	28
2.1.2. İnsanlar	35
2.1.2.1. Erkek Torsoları	35
2.1.2.1.1. Gövde Parçası	35
2.1.2.1.2. Kuros.....	36
2.1.2.1.3. Gövde Parçası (Marsyas ?)	40
2.1.2.1.4. Gövde Parçası (Dionysos ?).....	43
2.1.2.1.5. Zırhlı Gövde Parçası	44
2.1.2.1.6. Gövde Parçası	46

2.1.2.1.7. Protesilaos (Yaralı Savaşçı Torsosu)	47
2.1.2.1.8. Giyimli Erkek Torsosu.....	51
2.1.2.1.9. Gövde Parçası	54
2.1.2.1.10. Alt Gövde Parçası	55
2.1.2.1.11. Alt Gövde Parçası (Kuros).....	56
2.1.2.1.12. Çıplak Erkek Torsosu	58
2.1.2.2. Kadın Torsoları.....	59
2.1.2.2.1. Üst Gövde Parçası.....	59
2.1.2.2.2. Çıplak Kadın Torsosu (Aphrodite ?)	60
2.1.2.2.3. Oturan Kadın Torsosu (Tanrıça Mater-Kybele ?).....	61
2.1.2.3. Kadın Heykelleri.....	65
2.1.2.3.1. Kadın Heykeli 1	65
2.1.2.3.2. Alt Gövde Parçası (Nike ?).....	67
2.1.2.3.3. Kadın Heykeli 2	70
2.1.2.4. Başlar	74
2.1.2.4.1. Erkek Başları.....	74
2.1.2.4.1.1. Miğferli Baş 1	74
2.1.2.4.1.2. Aplike Baş Parçası (Satyr Baş ?)	75
2.1.2.4.1.3. Erkek Baş 1	76
2.1.2.4.1.4. Genç Erkek Baş (Eros 1 ?).....	78
2.1.2.4.1.5. Genç Erkek Baş (Eros 2 ?).....	80
2.1.2.4.1.6. Serapis Baş.....	81
2.1.2.4.1.7. Erkek Baş 2	84
2.1.2.4.1.8. Erkek Baş 3	88
2.1.2.4.1.9. Miğferli Baş 2	90
2.1.2.4.1.10. Genç Erkek Baş	90
2.1.2.4.1.11. Kolossal Baş.....	91
2.1.2.4.2. Kadın Başları	93
2.1.2.4.2.1. Kore Baş	93
2.1.2.4.2.2. Kadın Baş.....	95
2.1.3. Hayvanlar	98
2.1.3.1. Sıçrar Durumda Aslan Heykeli 1	98

2.1.3.2. Sıçrar Durumda Aslan Heykeli 2	99
2.1.3.3. Kartala Ait Gövde Parçası	101
2.1.3.4. Aslan Başı (Mobilya Parçası ?)	101
2.2. KABARTMALAR	103
2.2.1. Mimari Bloklar	103
2.2.1.1. Alınlıklar.....	103
2.2.1.1.1. Alınlık Parçası.....	103
2.2.1.2. Girland Frizli Alınlık	104
2.2.1.3. Medusa Başlı Alınlık Parçası.....	105
2.2.1.2. Frizler	107
2.2.1.2.1. Yaban Domuzu-Panter Mücadelesi	107
2.2.1.2.2. Dans Eden Figürlerin Betimlendiği Blok Parçası.....	109
2.2.1.2.3. Friz Blok Parçası.....	110
2.2.1.2.4. Girlandlı-Boğa Başlı Blok	111
2.2.1.2.5. Araba Sahneli Blok Parçası 1	113
2.2.1.2.6. Araba Sahneli Blok Parçası 2	114
2.2.1.2.7. Araba Sahneli Blok Parçası 3	115
2.2.1.2.8. Triton-Nereid Mücadeleli Blok Parçası	116
2.2.1.3. Kabartmalı Sütunlar.....	118
2.2.1.3.1. Kabartmalı Sütun Tamburu	118
2.2.1.3.2. Satyr Betimli Sütun 1.....	121
2.2.1.3.3. Satyr Betimli Sütun 2.....	123
2.2.1.3.4. Kadın Betimli Paye.....	124
2.2.1.3.5. Attis Betimli Sütun 1	125
2.2.1.3.6. Attis Betimli Sütun 2	128
2.2.1.3.7. Attis Betimli Sütun 3	130
2.2.1.4. Diğer Kabartmalı Eserler.....	133
2.2.1.4.1. Araba Yarışı Levhası 1	133
2.2.1.4.2. Araba Yarışı Levhası 2	138
2.2.1.4.3. Akroter	140
2.2.1.4.4. Gövde Parçası	141
2.2.1.5. Başlar	143

2.2.1.5.1. Eros Başı 1	143
2.2.1.5.2. Eros Başı 2	143
2.2.1.5.3. Kadın Başı.....	145
2.2.2. Mitolojik Figürler	146
2.2.2.1. Savaşçı Herakles Kabartması	146
2.2.2.2. Üç Güzeller (Kharitler) Kabartması	149
2.2.2.3. Nike Betimli Kabartma Parçası	152
2.2.2.4. Kabartma Parçası (Nike ?).....	153
2.2.2.4. Dionysos Betimli Kabartma Parçası.....	154
2.2.2.5. Demeter-Kore Betimli Kabartma Parçası.....	158
2.2.2.6. Üçlü Hekate (Hekataion) Kabartması.....	160
2.2.3. Steller	166
2.2.3.1. Adak Stelleri	166
2.2.3.1.1. Apollon-Artemis-Zeus 1	166
2.2.3.1.2. Apollon-Artemis-Zeus 2	170
2.2.3.1.3. Hekate (?) Kabartması	173
2.2.3.1.4. Herakles-Galat Kabartmalı Stel	177
2.2.3.1.5. Herakles-Nemea Aslanı Kabartmalı Stel.....	180
2.2.3.1.6. Kybele Kabartmalı Stel.....	183
2.2.3.1.7. Zeus Kabartmalı Stel	185
2.2.3.1.8. Büst	186
2.2.3.2. Mezar Stelleri	187
2.2.3.2.1. Ölü Yemeği Betimli Mezar Stelleri	187
2.2.3.2.1.1. Mezar Steli 1	187
2.2.3.2.1.2. Mezar Steli 2	191
2.2.3.2.1.3. Mezar Steli 3	195
2.2.3.2.1.4. Mezar Steli 4	197
2.2.3.2.1.5. Mezar Steli 5	201
2.2.3.2.1.6. Mezar Steli 6	203
2.2.3.2.1.7. Mezar Steli 7	206
2.2.3.2.1.8. Mezar Steli 8	210
2.2.3.2.1.9. Mezar Steli 9	214

2.2.3.2.1.10. Mezar Steli 10	217
2.2.3.2.1.11. Mezar Steli 11	220
2.2.3.2.2. Diğer Betimli Mezar Stelleri.....	223
2.2.3.2.2.1. Mezar Steli 1	223
2.2.3.2.2.2. Mezar Steli 2	225
2.2.3.2.2.3. Mezar Steli 3	227
2.2.3.2.2.4. Mezar Steli 4	228
2.2.3.2.2.5. Mezar Steli 5	231
2.2.3.3. Kaide ve Sunaklar	233
2.2.3.3.1. Boğa Betimli Heykel Kaidesi	233
2.2.3.3.2. Silindirik Sunak	234
2.2.3.3.3. Kare Formlu Sunak.....	239
2.2.3.5. Küçük Parçalar	243
2.2.3.5.1. Buskin (Çizme-Bot).....	243
2.2.3.5.2. Araba Tekerleği Parçası	245
2.2.3.5.3. Mimari Blok Parçası (Sfenks ?).....	246
2.2.3.5.4. Kilit Taşı.....	248
2.2.3.5.5. Ayak Parçası	249
2.2.3.5.6. El Parçası	250
2.2.3.5.7. Mimari Korkuluk Parçası	251

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KYZİKOS HEYKELTRAŞLIK ESERLERİNDE USTA VE ATÖLYE İLİŞKİLERİ	253
KYZİKOS HEYKELTRAŞLIK ESERLERİNİN BULUNTU TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI.....	258
SONUÇ.....	262
KATALOG	266
KAYNAKÇA	370
EKLER.....	415

EK 1. Haritalar	415
EK 2. Resimler	417
ÖZGEÇMİŞ.....	533

ÖZET

DOKTORA TEZİ

KYZİKOS HEYKELTİRAŞLIK ESERLERİ

Ahmet Cuneydi HAS

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Korkmaz MERAL

2019, 529 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Korkmaz MERAL (Danışman)
Prof. Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU
Prof. Dr. Haldun ÖZKAN
Doç. Dr. Hüseyin METİN
Dr. Öğr. Üyesi Şengül Dilek FUL

Marmara Denizi'nin güneyinde Kapıdağı Yarımadası'nın anakara ile birleştiği kıstağın kuzeyinde yer alan Kyzikos kenti, Balıkesir ili sınırları içerisinde Bandırma-Erdek karayolunun 9. km'sinde Düzler Mevkii'nde bulunmaktadır. Kyzikos'un tarihi çağlarının başlangıcı kesin olarak bilinmese de kentin kuruluşunun muhtemelen MÖ 8. yüzyılın ortalarına denk geldiği düşünülmektedir. Kentin mimari yapıları ve ele geçen eserler Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde en parlak dönemlerini yaşadığını göstermektedir.

Bu doktora çalışmasında Kyzikos kentinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları ve farklı tarihlerde müzelere kazandırılan heykeltıraşlık eserleri stilistik, ikonografik yönlerden değerlendirilmiştir. Bunlar arasında Arkaik, Hellenistik ve Roma dönemlerinden irdelenmiştir.

Tez çalışmasının asıl bölümünü *Kyzikos Heykeltıraşlık Eserleri* başlığı altında incelenen heykeltıraşlık eserleri oluşturmaktadır. Çalışılan bu eserler arasında Tanrıçalar, İnsanlar ve Hayvanlar başlıkları Bağımsız Heykeller başlığı içerisinde ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Mimari Bloklar, Mitolojik Figürler, Steller, Kaideler, Sunaklar ve Küçük Parçalar ise Kabartmalar başlığı altında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak tez çalışmasında araştırılan ve stil kritiği yoluyla tarihlendirilen eserler, Hellenistik Dönem 'de genellikle de MS 2. yüzyılda Kyzikos'ta heykeltıraşlık atölyelerinin daha aktif olduğunu kanıtlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kyzikos, Heykel, Roma Dönemi, Atölye

ABSTRACT

Phd DISSERTATION

KYZIKOS SCULPTURAL WORKS

Ahmet Cuneydi HAS

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Korkmaz MERAL

2019, Pages: 529

Jury: Assoc. Prof. Dr. Korkmaz MERAL (Advisor)

Prof. Dr. Mehmet Karaosmanoğlu

Prof. Dr. Haldun ÖZKAN

Doç. Dr. Hüseyin METİN

Dr. Öğr. Üyesi Şengül Dilek FUL

The city of Kyzikos, located to the north of the isthmus where the Kapıdağı Peninsula joins the mainland in the south of the Marmara Sea, is located in Düzler Mevkii on the 9th. km of the Bandırma-Erdek highway within the boundaries of the Balıkesir province. Although the beginning of the historical ages of Cyzicus is not known exactly, it is thought that the establishment of the city probably coincided with the middle of the 8th century BC. Based on the architectural structures of the city and the artifacts recovered, it lived its best periods during the Hellenistic and Roman periods.

In this doctoral study, rather than the excavations carried out in the city of Kyzikos, sculpture works belonging to different periods and brought to museums were evaluated in terms of stylistic and iconographic aspects. Among these, the works from the Archaic, Hellenistic and Roman Periods were compared with those found in different regions and cities.

The main part of the thesis consists of sculpture works examined under the title of Sculpture Works of Kyzikos. Goddesses, People and Animals titles were handled under the title of Independent Sculptures. In the second part, Architectural Blocks, Mythological Figures, Steller, Pedestals, Altars and Small Pieces are evaluated under the title of Reliefs. As a result, the works researched in the thesis and dated through the style critics proved that sculpture workshops were more active in the Hellenistic Period, usually in the 2nd century AD.

Keywords: Kyzikos, Sculpture, Roman Period, Workshop

KISALTMALAR DİZİNİ

<i>AJA</i>	American Journal of Archaeology.
<i>AMStud</i>	Asia Minor Studien
<i>AST</i>	Araştırma Sonuçları Toplantısı
<i>BCH</i>	Bulletin de correspondance hellénique.
<i>CCCA</i>	Corpus Cultus Cybelae Attidisque
<i>IstMitt</i>	Istanbuler Mitteilungen.
<i>IstForsch</i>	Istanbuler Forschungen.
<i>JdI</i>	Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts.
<i>JHS</i>	Journal of Hellenic Studies.
<i>JRS</i>	Journal of Roman Studies.
<i>KST</i>	Kazı Sonuçları Toplantısı.
<i>LIMC</i>	Lexicon iconographicum mythologiae classicae
<i>MÖ</i>	Milattan Önce
<i>MS</i>	Milattan Sonra
<i>Öjh</i>	Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien.
<i>RA</i>	Revue archéologique.
<i>TürkAD</i>	Türk arkeoloji dergisi.

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Mysia Bölgesi Kentleri	415
Harita 2. Mysia Bölgesi Kentleri	416

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Aphrodite Heykelciği (Önden ve Arkadan Görünüş).....	417
Resim 2. Aphrodite Heykelciği (Sağdan ve Soldan Görünüş)	417
Resim 3. Athena Heykeli (Üst Gövde ve Detayı).....	418
Resim 4. Athena (Üstten ve Soldan Görünüş).....	418
Resim 5. Kybele Heykelciği	419
Resim 6. Kybele (Sağdan ve Soldan Görünüş)	419
Resim 7. Gövde Parçası.....	420
Resim 8. Arkadan Görünüş.....	420
Resim 9. Kuros (Önden ve Arkadan Görünüş).....	421
Resim 10. Sağdan ve Soldan Görünüş)	421
Resim 11. Kuros (Üst Gövde)	422
Resim 12. Kuros (Arkadan Görünüş)	422
Resim 13. Gövde Parçası (Marsyas ?).....	423
Resim 14. Gövde Parçası (Marsyas ?).....	423
Resim 15. Gövde Parçası (Dionysos ?)	424
Resim 16. Gövde Parçası (Sağdan Görünüş)	424
Resim 17. Gövde Parçası Soldan Görünüş	425
Resim 18. Gövde Parçası Üstten Görünüş.....	425
Resim 19. Zırhlı Gövde Parçası.....	426
Resim 20. Zırhlı Gövde Parçası Arkadan Görünüş	426
Resim 21. Zırhlı Gövde Parçası ve Soldan Görünüş	427
Resim 22. Zırhlı Gövde Parçası (Sağdan Görünüş).....	427
Resim 23. Gövde Parçası Önden ve Arkadan Görünüş.....	428
Resim 24. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	428

Resim 25. Protesilaos Önden ve Arkadan Görünüş	429
Resim 26. Sağdan ve Soldan Görünüş.....	429
Resim 27. Giyimli Erkek Torsosu ve Arkadan Görünüş	430
Resim 28. Torso Soldan ve Sağdan Görünüş	430
Resim 29. Erkek Torsosu Gövde Parçası	431
Resim 30. Torso Arkadan Görünüş	431
Resim 31. Torso Sağdan Görünüş	432
Resim 32. Torso Soldan Görünüş.....	432
Resim 33. Alt Gövde Parçası ve Arkadan Görünüş	433
Resim 34. Sağdan Ayrıntıları	433
Resim 35. Alt Gövde Parçası (Kuros) ve Arkadan Görünüş	434
Resim 36. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	434
Resim 37. Çıplak Erkek Torsosu ve Arkadan Görünüş.....	435
Resim 38. Torso Sağdan ve Soldan Görünüş	435
Resim 39. Kadın Torsosu (Gövde Parçası).....	436
Resim 40. Torso Sağdan ve Soldan Görünüş	436
Resim 41. Çıplak Kadın Torsosu (Aphrodite/?) ve Arkadan Görünüş.....	437
Resim 42. Torso Sağdan ve Soldan Görünüş	437
Resim 43. Oturan Kadın Heykeli	438
Resim 44. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	438
Resim 45. Kadın Heykeli.....	439
Resim 46. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	439
Resim 47. Alt Gövde Parçası (Nike?) Arkadan Görünüş	440
Resim 48. Soldan ve Önden Görünüş.....	440
Resim 49. Kadın Heykeli.....	441

Resim 50. Miğferli Baş 1	442
Resim 51. Sağdan Görünüş	442
Resim 52. Aplike Baş Parçası.....	443
Resim 53. Aplike Baş Parçası.....	443
Resim 54. Erkek Baş 1	444
Resim 55. Erkek Baş 1 (Üstten Görünüş)	444
Resim 56. Genç Erkek Baş 1 (Eros 1 ?)	445
Resim 57. Soldan Görünüş	445
Resim 58. Genç Erkek Baş 1 (Eros 2) ve Arkadan Görünüş.....	446
Resim 59. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	446
Resim 60. Serapis Baş 1 Önden ve Arkadan Görünüş	447
Resim 61. Sağdan ve Soldan Görünüş.....	447
Resim 62. Erkek Baş 2 ve Arkadan Görünüş	448
Resim 63. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	448
Resim 64. Erkek Baş 3	449
Resim 65. Sağdan ve Soldan Görünüş.....	449
Resim 66. Miğferli Baş 2 ve Arkadan Görünüş	450
Resim 67. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	450
Resim 68. Genç Erkek Baş 1	451
Resim 69. Soldan Görünüş	451
Resim 70. Kolossal Baş ve Arkadan Görünüş.....	452
Resim 71. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	452
Resim 72. Kore Baş 1 ve Arkadan Görünüş.....	453
Resim 73. Arkadan ve Soldan Görünüş.....	453
Resim 74. Kadın Baş 1 ve Arkadan Görünüş	454

Resim 75. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	454
Resim 76. Uzanan Aslan Heykeli 1	455
Resim 77. Uzanan Aslan Heykeli 1 (Önden Görünüş).....	455
Resim 78. Uzanan Aslan Heykeli 2	456
Resim 79. Arkadan ve Soldan Görünüş.....	456
Resim 80. Soldan Görünüş	457
Resim 81. Ön ve Sağdan Görünüş.....	457
Resim 82. Kartala Ait Gövde Parçası	458
Resim 83. Kartala Ait Gövde Parçası	458
Resim 84. Aslan Başı (Mobilya Parçası?)	459
Resim 85. Aslan Başı (Üstten Görünüş).....	459
Resim 86. Alınlık Parçası ve Ön Sahneden Ayrıntı	460
Resim 87. Arka Sahneden Ayrıntı ve Arkadan Görünüş.....	460
Resim 88. Girland Frizli Alınlık.....	461
Resim 89. Arkadan Görünüş.....	461
Resim 90. Arkadan Görünüş.....	462
Resim 91. Yandan Görünüş.....	462
Resim 92. Medusa Başlı Alınlık Parçası	463
Resim 93. Medusa Başlı Alınlık Parçası	463
Resim 94. Yaban Domuzu-Panter Mücadeleli Blok.....	464
Resim 95. Yaban Domuzu-Panter Mücadeleli Blok.....	464
Resim 96. Dans Eden Figürlü Blok Parçası.....	465
Resim 97. Dans Eden Figürlü Blok Parçası.....	465
Resim 98. Friz Parçası	466
Resim 99. Üstten Görünüş.....	466

Resim 100. Girlandlı-Boğa Başlı Blok.....	467
Resim 101. Üstten Görünüş.....	467
Resim 102. Araba Sahneli Blok Parçası 1	468
Resim 103. Yandan Görünüş.....	468
Resim 104. Araba Sahneli Blok Parçası 2	469
Resim 105. Soldan ve Sağdan Görünüş.....	469
Resim 106. Araba Sahneli Blok Parçası 3	470
Resim 107. Araba Sahneli Blok Parçası 3	470
Resim 108. Triton-Nereid Mücadelesi ve Arkadan Görünüş	471
Resim 109. Soldan ve Yandan Görünüş.....	471
Resim 110. Kabartmalı Sütun Tamburu	472
Resim 111. Kabartmalı Sütun Tamburu (Kadın Figürü Ayrıntısı)	472
Resim 112. Satyr Betimli Sütun 1	473
Resim 113. Satyr Betimli Sütun 2	474
Resim 114. Kadın Betimli Paye.....	475
Resim 115. Attis Betimli Sütun 1	476
Resim 116. Sağdan ve Soldan Görünüş.....	476
Resim 117. Alt Gövde Ayrıntısı.....	477
Resim 118. Üst Gövde Görünüş	477
Resim 119. Attis Betimli Sütun 2	478
Resim 120. Sağdan Görünüş	478
Resim 121. Attis Betimli Sütun 3	479
Resim 122. Sağdan ve Soldan Görünüş.....	479
Resim 123. Araba Yarışı Levhası 1	480
Resim 124. Araba Ayrıntısı	480

Resim 125. Araba Yarışı Levhası 2	481
Resim 126. Akroter.....	482
Resim 127. Gövde Parçası.....	483
Resim 128. Gövde Parçası (Arkadan Görünüş).....	483
Resim 129. Eros Baş 1	484
Resim 130. Kabartma Baş	485
Resim 131. Ön ve Yandan	485
Resim 132. Kabartma Baş Önden ve Arkadan Görünüş).....	486
Resim 133. Soldan ve Yandan Görünüş).....	486
Resim 134. Savaşçı Herakles Kabartması	487
Resim 135. Üç Güzeller (Kharitler) Kabartması	488
Resim 136. Üç Güzeller (Kharitler) Kabartması	488
Resim 137. Nike Betimli Kabartma parçası	489
Resim 138. Arkadan Görünüş.....	489
Resim 139. Kabartma Parçası (Nike ?).....	490
Resim 140. Kabartma Parçası (Nike ?).....	490
Resim 141. Dionysos Betimli Kabartması Parçası	491
Resim 142. Demeter-Kore Kabartması.....	492
Resim 143. Demeter-Kore Kabartması (Yandan Görünüş).....	492
Resim 144. Üçlü Hekate (Hekateion) Kabartması	493
Resim 145. Hekate Ayrıntı	493
Resim 146. Apollon-Artemis-Zeus 1.....	494
Resim 147. Ana Sahneden ve Podyumdan Ayrıntı)	494
Resim 148. Apollon-Artemis-Zeus 2.....	495
Resim 149. Hekate (?) Kabartması	496

Resim 150. Herakles-Galatlı Kabartmalı Stel	497
Resim 151. Herakles-Nemea Aslanı Kabartmalı Stel.....	498
Resim 152. Arkadan Görünüş ve Ön ve Yan Ayrıntı).....	498
Resim 153. Yandan Görünüş	499
Resim 154. Yandan Görünüş	499
Resim 155. Kybele Kabartmalı Stel	500
Resim 156. Zeus Kabartmalı Stel	501
Resim 157. Büst.....	502
Resim 158. Yandan ve Arkadan Görünüş	502
Resim 159. Mezar Steli 1.....	503
Resim 160. Mezar Steli 1.....	503
Resim 161. Mezar Steli 2.....	504
Resim 162. Ana Sahneden ve Alt Sahneden Ayrıntı).....	504
Resim 163. Mezar Steli 3.....	505
Resim 164. Mezar Steli 3 (Ana Sahne Ayrıntı).....	505
Resim 165. Mezar Steli 4.....	506
Resim 166. Stel Ön ve Ana Sahne Ayrıntı	506
Resim 167. Mezar Steli 5.....	507
Resim 168. Arkadan ve Ana Sahneden Ayrıntı	507
Resim 169. Mezar Steli 6.....	508
Resim 170. Ana Sahne Ayrıntı	508
Resim 171. Mezar Steli 7.....	509
Resim 172. Ana Sahne Ayrıntı	509
Resim 173. Mezar Steli 8.....	510
Resim 174. Mezar Steli 9.....	511

Resim 175. Mezar Steli 9.....	511
Resim 176. Mezar Steli 10.....	512
Resim 177. Mezar Steli 10.....	512
Resim 178. Mezar Steli 11.....	513
Resim 179. Mezar Steli 1.....	514
Resim 180. Mezar Steli 1.....	514
Resim 181. Mezar Steli 2.....	515
Resim 182. Mezar Steli 3.....	516
Resim 183. Mezar Steli 4.....	517
Resim 184. Mezar Steli 4.....	517
Resim 185. Mezar Steli 5.....	518
Resim 186. Mezar Steli 5.....	518
Resim 187. Boğa Betimli Heykel Kaidesi.....	519
Resim 188. Boğa Betimli Heykel Kaidesi (Arkadan Görünüş).....	519
Resim 189. Boğa Betimli Heykel Kaidesi (Yandan Görünüş).....	520
Resim 190. Boğa Betimli Heykel Kaidesi (Üstten Görünüş).....	520
Resim 191. Silindirik Sunak.....	521
Resim 192. Silindirik Sunak.....	521
Resim 193. Silindirik Sunak.....	522
Resim 194. Silindirik Sunak.....	522
Resim 195. Kare Formlu Sunak.....	523
Resim 196. Kare Formlu Sunak (Arkadan Görünüş).....	523
Resim 197. Kare Formlu Sunak (Yandan Görünüş).....	524
Resim 198. Kare Formlu Sunak (Yandan Görünüş).....	524
Resim 199. Buskin (Çizme-Bot).....	525

Resim 200. Buskin (Çizme-Bot).....	525
Resim 201. Buskin (Çizme-Bot).....	526
Resim 202. Mimari Blok Parçası (Sfenks?)	527
Resim 203. Mimari Blok Parçası (Sfenks?)	527
Resim 204. Kilit Taşı.....	528
Resim 205. Kilit Taşı.....	528
Resim 206. Kilit Taşı (Arkadan Görünüş).....	528
Resim 207. Kilit Taşı (Üstten Görünüş)	529
Resim 208. Ayak Parçası.....	530
Resim 209. El Parçası (Üstten Görünüş)	531
Resim 210. El Parçası (Üstten Görünüş)	531
Resim 211. Mimari Korkuluk Parçası	532

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Bağımsız Heykeller	258
Grafik 2. Kabartmalar	260
Grafik 3. Eserlerin Müzelere Göre Dağılımı	261

ÖNSÖZ

Kyzikos'tan ele geçen yurt içi ve yurt dışı müzelerinde sergilenen heykeltıraşlık eserleri ilk kez bu kadar kapsamlı biçimde değerlendirilmiştir. Doktora tezi çalışmasında kazı heyet üyesi olarak da görev yaptığım ve Kyzikos'un eserlerinin çalışılmasına onay veren kazı başkanımız değerli hocam Prof. Dr. Nurettin Koçhan'a, bu çalışmanın başlangıcından son aşamasına kadar beni sabırla ve ilgiyle karşılayan ve yönlendiren danışman hocam Doç. Dr. Korkmaz Meral'e teşekkürü borç bilirim.

Bu tez çalışmasında değerli katkılarını esirgemeyen Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Mehmet Karaosmanoğlu'na, Prof. Dr. Haldun Özkan'a, Doç. Dr. Hüseyin Metin hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca değerli bilgilerine başvurduğum Prof. Dr. Cevat Başaran'a, Prof. Dr. Nurettin Öztürk'e, Doç. Dr. Ali Yalçın Tavukçu'ya, Doç. Dr. Mehmet Işıklı'ya, Dr. Öğr. Üyesi Zerrin Aydın Tavukçu'ya, Dr. Öğr. Üyesi Hasan Kasapoğlu'na da teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu araştırmada teknik anlamda yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Lütfü Kındığılı'ya, Dr. Öğrencisi Tuba Aydın'a, Dr. Öğrencisi Elif Yavuz'a, Arş. Gör. Oğuz Aras'a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca Dr. Öğrencisi Abdulhadi Durukan'a İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde göstermiş olduğu fedakârlık ve emeklerine çok teşekkür ediyorum.

Doktora tez aşamasında her daim yardımlarını ve sabırlarını esirgemeyen annem'e ve kardeşlerime bunun yanı sıra rahmetli babam'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bu çalışmada yokluğunu hissettirmeyen ve desteklerini esirgemeyen değerli eşim'e de teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum – 2019

Ahmet Cuneydi HAS

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE ÖNEMİ

Günümüzde “Belkıs” ya da “Balkız” olarak anılan Kyzikos kenti, Kapıdağı Yarımadası’nın anakara ile birleştiği kıstağın kuzeyinde¹, Balıkesir ili sınırları içerisinde, Bandırma-Erdek karayolunun 9. km’de Düzler Mevkii’nde bulunmaktadır. Kent yer aldığı konum itibari ile hem karadan hem de denizden bağlantılarını çok iyi kullanmış ve sanatsal anlamda Batı Anadolu’da adından sıkça söz ettirmiştir.

Kyzikos’un zengin arkeolojik buluntuları arasında dikkate değer bir yere sahip olan heykeltıraşlık eserleri bugüne kadar ayrıntılı çalışılmamıştır. Kentte üretilen eserler gerek kazısı sürdürülen Hadrian Tapınağı gerekse farklı alanlardaki yüzey araştırmaları ele geçmiştir. Bunun yanı sıra daha önceki yıllarda farklı yollarla Avrupa’nın önde gelen müzelerine götürülen Kyzikos kökenli heykeltıraşlık eserleri çok önemli bir yere sahip olmuştur. Bu tez çalışmasıyla sadece kazı çalışmalarında ortaya çıkarılıp yurt içindeki müzelere kazandırılan eserler değil aynı zamanda bahsettiğimiz yurt dışı müzelerindeki eserlerde ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Kyzikos’un çok dağınık haldeki heykeltıraşlık eserlerinin derlenip incelenmesiyle aslında Kuzeybatı Anadolu’nun heykeltıraşlığına geniş bir yelpazede bakılmış ve önemli katkılar sağlanmıştır. Bölge arkeolojisi ve kültürü açısından önde gelen kentlerden birisi olan Kyzikos’un heykeltıraşlığının ele alınıp irdelenmesi siyasi, kültürel, ekonomik, tarihsel süreçlerinin aydınlatılmasına da katkıda bulunmuştur.

Araştırmada ele alınan eserler arasında daha önce bilim dünyasına tanıtılanlar da dâhil olmak üzere kent heykeltıraşlığı açısından çok önemli veriler sağlayan parçalar seçilmiştir. Bunlar kendi içerisinde stilistik ve tipolojik yönleri baz alınarak bağımsız ve kabartma eserler başlıkları altında değerlendirilmiştir. Tez çalışmasında ilk değinilen *Bağımsız Heykeller* grubunu tanrıçalar, insanlar ve hayvanlar oluşturmuştur. Sonraki bölümde ise *Kabartmalar* grubunu mimari bloklar, mitolojik figürler, steller, kaideler, sunaklar ve küçük parçalar oluşturur. Tüm bu eserler incelemeye alınmadan önce korunmuşluk düzeyleri, stilistik ve tipolojik ayrıntıları gözden geçirilerek Kyzikos ve

¹ A. Andrewes, “Notion and Kyzikos: The Sources Compared”, *JHS*, 102, 1982, 15-25.

bölgenin heykeltıraşlığına her yönden daha iyi bilgiler sağlayabilecek olan eserler dâhil edilmiştir.

Kyzikos kentine ait olduğu saptanan heykeltıraşlık eserleri yurt içi ve yurt dışı müzelerinde sergilenen ya da depolarda bulunanlardan oluşmaktadır. Daha çok bilimsel kazı çalışmaları sonucunda elde edilen eserler yurt içindeki müzelerde bulunmaktadır. Eserlerin sayıları göz önüne alındığında Bandırma Arkeoloji, İstanbul Arkeoloji, Bursa ve Balıkesir Kuva-yı Milliye Müzeleri yurt içindeki grubu oluşturmaktadır.

Kazılar dışında daha önceki yıllarda farklı yollardan yurt dışı müzelerine götürülen eserlerin bulunduğu müzeler ise British, Verona, Berlin Staatliche, Louvre ve Ny Carlsberg Müzeleri olarak sıralanmaktadır. Yurt içindeki müzelerde eserler bulundukları yerlerde fotoğraflanmış ve envanter kayıtları alınmıştır. Yurt dışındaki müzelerde bulunan heykeltıraşlık eserleri ise online yazışmalar sonucunda elde edilmiştir. Heykeltıraşlık eserleri arasında kazılar sonucunda çıkarılanlara verilen kazı envanter numaraları ile birlikte müze envanter numaraları oluşturulan katalogda belirtilmiştir. Yurt dışındaki eserler ise bulundukları müzeler tarafından verilen kayıt numaralarının kataloga aktarılmasıyla çalışılmıştır. Tez çalışmasında eserlerin tamamı incelenip, stilistik ve tipolojik açılarından değerlendirilerek ayrıntılı bir katalog oluşturulmuştur.

Yapılan incelemeler neticesinde Kyzikos'ta bulunan heykeltıraşlık eserleri, Hellenistik Dönem'de öne çıkan ve Roma Dönemi'nde yoğun olarak üretilen az da olsa Geç Antik Dönem'e ait oldukları saptanmıştır. Fakat Kyzikos heykeltıraşlık eserlerinin değerlendirilmesi aşamasında karşılaşılan en büyük zorluk, eserlerin tarihlendirilme aşaması olmuştur. Bundan dolayı heykeltıraşlık eserlerinin tarihlendirilmesinde stil karşılaştırmasının yapılması daha mantıklı görülmüş, eserler stilistik, tipolojik ve ikonografik düzende kıyaslanarak tarihlendirme önerileri sunulmuştur. Bu incelemede şimdiye kadar yapılmış olan bilimsel çalışmalardan faydalanılarak benzer örnekler ele alınmıştır. Tüm bu incelemeler Kyzikos kenti ile ilgili daha önce yayımlanmış eserlere güncel bir bakış açısı katması en büyük temennimizdir.

Kyzikos merkezli olup yurt içi ve yurt dışındaki çeşitli müzelerde bulunan heykeltıraşlık eserlerinin değerlendirilmesi sonucunda Arkaik, Klasik dönem örnekleri fazla olmamasına rağmen Hellenistik Dönemin sonlarına doğru aktivitesini arttıran atölyelerin Roma Döneminde özellikle MS 2. yüzyılda yoğun olarak üretime devam ettiği

gözlenmiştir. Kyzikos'un en kapsamlı bilimsel çalışmalarından birisi olan "*Kyzikos Heykeltıraşlık Eserleri*" adlı tez çalışmasıyla Hellenistik ve Roma dönemlerinde kentin siyasi ve ekonomik gücünün sanatsal kültürel faaliyetlere yansıdığı, kentin heykeltıraşlık atölyelerinin geç dönemlere kadar kısmen de olsa varlığını devam ettirdiğini göstermiştir.

II. ARAşTIRMA YÖNTEM

Kyzikos kentine ait olan ve farklı müzelerde tespit edilen heykeltıraşlık eserlerinden katkıda bulunabilecek olanları seçilmiştir. Yurt içi müzelerinde sergilenen ya da depolarında bulunan eserlerin tespiti sağlanmış ve gerekli olan tüm verileri kayıt altına alınmıştır. Eserler arasında tipolojik açılardan çeşitliliğin göz önünde bulundurulmasındaki amaç Kyzikos heykeltıraşlığının zenginliğinin aktarılması olmuştur. Bunun yanında aynı stil ve tipolojide ele alınan figürlerin incelenmeye tabi tutulmasının nedeni ise kentte yaygın biçimde görölmeleri ve önem arz etmeleridir. Yurt dışında bulunan müzeler ile online bağlantılar kurulmuş ve daha önceden nitelikli olarak seçilen heykeltıraşlık eserleri ele alınıp değeriendirilmiştir. Yurt dışından toplanan eserlerin müzelere kayıt tarihlerinin çok erken olması, envanter ve fotoğrafiik bilgilerinin detaylı şekilde alınamamasına sebep olmuştur.

Kyzikos heykeltıraşlık eserleri sahip oldukları stilistik ve tipolojik özelliklerine dayanılarak iki bölümde değeriendirilmiştir. Bu bölümler içerisinde de yine alt başlıklar oluşturulmuş ve böylece eserler daha sağlıklı bir şekilde yorumlanmıştır. Özellikle Batı Anadolu'nun kıyı kesimlerinde konumlanan kentlerde ortaya çıkarılan çağdaş heykeltıraşlık eserlerinin yayımlanan çalışmalarına bakılarak kronolojik anlamda bir sonuç çıkarılmaya çalışılmıştır. Benzerlerine rastlanamamış eserler sahip oldukları özellikler ve kentin stilistiğine göre değeriendirmeye tabi tutulmuşlardır.

Tez metni içerisinde ayrıntılı bir şekilde aktarılan heykeltıraşlık eserleri için oluşturulan katalog da envanter ve fotoğrafiik katıylarının yanı sıra korunma durumu, ait olduğu dönem ve tanımlayıcı bilgiler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KYZİKOS KENTİ

1.1. TARİHİ COĞRAFYA

Günümüzde “Belkıs” ya da “Balkız” olarak anılan kent², Marmara Denizi’nin güneyinde yer alan Kapıdağı Yarımadası’nın anakara ile birleştiği kıstağın kuzeyinde³, Balıkesir ili sınırları içerisinde, Bandırma-Erdek karayolunun 9. km’de Düzler Mevkii’nde bulunmaktadır⁴ (Harita 1). Kentin ana karaya bakan tarafı, limanların olduğu kısmı da içine alan, bir surla çevrelenmiştir⁵. Günümüz itibari ile ancak belirli noktalarda kalıntıları ile karşılaşılacak ve Kyzikos’u kuşatan bu surlar tamamen yoğun bir bitki örtüsünün altında kalmıştır⁶. Antik kaynaklarda, kentin bir kısmının düzlükte diğer kısmının da “Arkton Oros” (Ayılar Dağı) denen dağın yakınında olduğunu, bu dağın arkasında ise Dindymos (Ayı Dağı), denen başka bir dağın bulunduğu geçmektedir⁷. Kuzeyinde bulunan bu dik ve engebeli arazi güneye doğru azalmakta ve kentinde kurulduğu düz bir alana dönüşmektedir⁸. Propontis (Marmara Denizi) kıyısında, Aisepos (Gönen) Çayından doğuya doğru gidildiğinde, Küçük Mysia yöresinin en önemli yerleşim yeri olan Kyzikos (Belkıs) ile karşılaşılır⁹. Kısacası Kyzikos’un sınırları kuzeyde Dindymos, Hamamlı, Belkıs ve Çeltikçi köyleri, doğuda Aşağıyapıcı Köyü ve Bandırma Körfezi, güneyde Edincik-Bandırma karayolu batıda Erdek Körfezi ile çevrilidir¹⁰.

² Strabon, *Geographika: Anadolu (Kitap: XII, XIII, XVI)*, (Çev.: A. Pekman), (8. Baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2015, XII, 8, 11.

³ A. Andrewes, 15-25.

⁴ Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, Renkvizyon Ofset Form Matbaacılık, Bursa 2011, 11.

⁵ David Magie, *Anadolu’da Romalılar 3, Batı Anadolu Kent Devletleri*, (Çev.: Nezih Başgelen-Ö. Çapar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2003, 55.

⁶ Ahmet Cüneydi Has, *Kyzikos Antik Kenti Sur Duvarları ve Limanlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2011, 30.

⁷ Strabon, XII, 8, 10.

⁸ F. W. Hasluck - A. E. Henderson, “On the Topography of Cyzicus”, *JHS*, 24, 1904, 135-143.

⁹ Bernard Ashmole, “Cyriac of Ancona and the Temple of Hadrian at Cyzicus”, *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, 190 (3/4), 1956, 179-191; Veli Sevin, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara 2001, 43.

¹⁰ Oğuz Tekin, *Eski Anadolu ve Trakya*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, 40.

Kentin antik dönemde ada mı yoksa yarımada mı olduğu konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Pilinius ve Strabon gibi bazı yazarlar önceleri Kyzikos'un bir ada olduğunu ifade etmektedirler¹¹. Kyzikos'un ana karaya iki köprü ile bağlandığını ve bunların yakınında aynı ismi taşıyan ve gerektiğinde kapatılabilen iki limanı¹², iki yüzden fazla gemiyi alabilecek büyük bir kapasitede olduğu varsayıldı¹³. MÖ 6. ve 5. yüzyıllar arasında yaşayan coğrafyacı ve denizci Scylax, Kyzikos kentinin bir yarımada üzerinde bulunduğunu belirtmektedir¹⁴. Daha geç bir dönemde MÖ 3. yüzyıl kaynaklarından Apollonius Rhodius¹⁵ ise kentin bir adada konumlandığını ifade etmektedir. Tüm bu fikirler göze alındığında MÖ 1. yüzyılda yaşamış olan Proportius'un iki kara parçası arasında bir kanaldan söz etmesi bir yarımada'nın varlığına işaret etmektedir¹⁶. MS 2. yüzyılda yaşadığı bilinen Aristides bu yarımada'nın anakaraya yayılan bir yerleşme olduğunu bu konumunu kullanarak da hem Hellespontos'a (Çanakkale Boğazı) hem de Propontis'e (Marmara Denizi) hâkim bir kentten bahsetmektedir. Bilimsel araştırmalar da Kapıdağı Yarımadasının bir zamanlar ada olduğunu¹⁷, daha sonra MS 2. yüzyıl ortalarında anakara ile birleşerek yarımada halini aldığını doğrulamaktadır¹⁸.

Antik Dönemde Mysia adıyla anılan bu bölgede yaşayan halkın Trakların soyundan geldikleri kabul edilirdi¹⁹. Hasluck Pelasglı Dolionlar'ın Thesalia halkı olduğunu, Aeol baskısı sonucu Hellespontos'a göç ettiğini ve bunların bugün kalıntılarını gördüğümüz Kyzikos'u kurduğunu savunur²⁰. Bazı yazarlar da Dolionlar'ın Pelesgosların bir kolu olduğunu ve Thessalia'dan (Selanik) geldikleri görüşünü kabul etmekte²¹ ve her iki taraftaki halkın birbirlerinden çok farklı olmadıklarını ileri sürmektedirler²². Homeros'ta Anadolu'nun en erken halkı olarak gösterilen Mysialıların Trakyalılarla ilgisi olduğunu

¹¹ Strabon, XII, 8, 11; Pilinius, *Natural Historia* V, 40.

¹² Seton Lloyd, *Türkiye'nin Tarihi Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları*, Tübitak Yayınları, Ankara 2007, 82.

¹³ Strabon, XII, 8, 11.

¹⁴ Reşit Mazhar Ertüzün, *Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar, Tarih ve Arkeolojisi Üzerine Araştırmalar*, Ozan Sanatevi, İstanbul 1998, 2.

¹⁵ Apollonios Rhodios, *Argonautica* I, 936.

¹⁶ Reşit Mazhar Ertüzün, 2.

¹⁷ Reinach Théodore, REG VII, 7 (25), 1894, 48-51; Reşit Mazhar Ertüzün, 29.

¹⁸ Nurettin Koçhan, "Kyzikos, Hellespontos'ta Bir Eyalet Merkezi", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 31, Erzurum 2013, 69-91; F. W. Hasluck, "The Marmara Islands", *JHS*, 29, 1909, 6-18.

¹⁹ Homeros, *İlyada*, (Çev.: Azra Erhat-A. Kadir), (13. Basım), Can Yayınları, İstanbul 2002, XIII, 5.

²⁰ F. W. Hasluck, *Cyzicus*, CUP, 1910, 146; Edward Fitch, "Apollonius Rhodius and Cyzicus", *The American Journal of Philology*, 33 (1), 1912, 43-56.

²¹ F. W. Hasluck, *Cyzicus*, 145; Reşit Mazhar Ertüzün, 7.

²² Strabon, XII, 4, 4.

söylemektedir²³. Dolionların kentte yaşayan ilk insanlar olduğu Mysia'nın yüksek yerlerinden ovalara indikleri öngörülmektedir²⁴. Strabon da, Dolionlar'ın, Aisepos Çayı'ndan (Gönen), Rhyndakos (Orhaneli) Çayı ve Daskylitis (Kuş) Gölü'ne kadar olan sınırlar içerisinde yaşadıklarını doğrulamaktadır²⁵. Elde edilen veriler ışığında Dolionların yerleştiği bu bölge arkeolojik literatürde bundan sonra Mysia bazen de Frigya isimleriyle anılmıştır²⁶.

Bunun yanı sıra adanın güney kıyısına konumlanan kentin, Kyzikos adlı bir göçmenin önderliğinde kurulduğu da söylenir²⁷. Konon, Thessalia'daki Magnesia'dan sürülerek Propontis'teki adanın güney kıyısına yerleşen bu boyun başı olarak Kral Kyzikos'u göstermektedir²⁸. Kentin kuruluşu ile ilgili mitosta, Mysia bölgesi sakinleri Dolionların kralı olan Aeneas ile Trakların kralı Eusoros'un kızı Ainete'nin oğlu Kyzikos olarak anılır²⁹.

Kyzikos'un tarihi çağları MÖ 7. yüzyılda Miletos kentinin kolonisi olmasıyla başlamasına rağmen mitolojisi eskiye dayanmaktadır³⁰. Bu dönemde Perslerin yayılımı ve Kimmer saldırıları sonrasındaki durum Miletos'un yüzün üzerinde koloni kentine sahip olmasında en büyük etken olmuştur³¹. MÖ 7. yüzyıl başlarında Yunan kolonilerinin fazla olduğu Ege, Marmara ve Karadeniz çevresi büyük bir kolonizasyon sürecine girmiştir³². Bu süreçte Miletoslular, Ege Denizi ve Çanakkale Boğazı yoluyla Karadeniz'e açılırken uğradıkları Kyzikos'taki Pelasgları yenerek ilk önce Sestos'un (Akbaş burnu) karşısında bulunan Abydos'u (Aydos) daha sonra da Kapıdağı Yarımadası'nı kara ile birleştiren dar berzahta iki limana sahip bulunan Kyzikos'u

²³ Reşit Mazhar Ertüzün, 31.

²⁴ Şengül Dilek Ful, Yazıtlar Işığında Mysia Bölgesi Kültürleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Erzurum 2008, 18; Kamil Doğancı - Ayhan Çacu, Antik Dönemde Rhyndakos Vadisi, Antik Dönem'de Uludağ'ın Kutsal Vadisi, İmak Ofset, 8-13,

²⁵ Strabon, XII, 8, 10.

²⁶ Reşit Mazhar Ertüzün, 7.

²⁷ Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi*, (6. Basım), Tübitak Yayınları, Ankara 1998, 1.

²⁸ R. W. Garson, "Some Critical Observations on Valerius Flaccus' Argonautica. I", *The Classical Quarterly*, New Series, 14 (2), 1964, 267-279; Reşit Mazhar Ertüzün, 7.

²⁹ Apollonius Rhodios, 1057; Reşit Mazhar Ertüzün, 7; Martin T. Dinter, "Epic from Epigram: The Poetics of Valerius Flaccus' "Argonautica", *The American Journal of Philology*, 130 (4), 2009, 533-566.

³⁰ Nurettin Koçhan, "Kyzikos 1989 Kazısı, Hadrian Tapınağı Mimari Bezemeleri", *TürkAD*, XXIX, Ankara 1991, 119; Ekrem Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul 1993, 238; A. M. Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998, 168.

³¹ A. M. Greaves, *Miletos Bir Tarih*, (Çev.: H. Çınar Öztürk), Homer Kitabevi, İstanbul 2003, 143.

³² R. M. Cook, "Ionia and Greece in the Eight and Seventh Centuries B.C.", *JHS*, 66, 1946, 71; George E. Bean, *Eskiçağda Ege Bölgesi*, Arion Yayınevi, (Çev.: İnci Delemen), (2.Baskı), İstanbul 1997, 201.

kurmuşlardır³³. Kentin kurulduğu konumun stratejik ve ekonomik açıdan elverişli bir konumda olması gelişimini hızlandırmıştır³⁴. Strabon'un Lampsakos'lu (Lapseki) Anaksimenes'den aktararak, Miletososlular'ın kolonize ettiği Kyzikos'un kuruluş tarihini Eusebios MÖ 756 yılı olarak bildirmektedir³⁵. Fakat Miletos'un kolonisi olarak adını duyurmaya başlayan Kyzikos'un erken tarihi hakkında kesin bilgi olmaması kentin kuruluşunu muhtemelen MÖ 8. yüzyılın ortalarına vermektedir³⁶. Yine bu dönemde kolonize edilmiş olan Priapos (Karabiga), Artake (Erdek), Prokonnesos (Marmara Adası) gibi Kyzikos'ta kendi kendini yönetmekle beraber Lidyalılara bağlı idi³⁷.

Miletos'un yönetim dönemi Perslerin MÖ 546 yılında Lidya Krallığına son vermelerinden sonra, Anadolu'nun birçok kenti gibi Kyzikos'ta Pers egemenliğini kabul eder³⁸. Kyzikos başta olmak üzere bölgenin diğer kentleri Priappos, Arteka ve Prokonnessos'u yıllık vergiye bağlamışlardır³⁹. İşgal ettikleri topraklara satraplıklar (valilikler) kuran Pers Kralı Kyros, Sard ve Daskyleion'da kurduğu iki satraplıkla yönetimi ele geçirmiş Kyzikos da Mysia'yı egemenliği altına alan Daskyleion satrabı Metrobates'in idaresine girmiştir⁴⁰.

MÖ 498'de başka seçeneği kalmayan Miletos tiranı Aristagoras, Perslere karşı ayaklanmak için kendisine destek verecek yandaşlar aramaya başlamıştı⁴¹. Ionia isyanı ile birlikte tüm kent-devletlerinin yanı sıra Mysia Bölgesinde de durum kendini hissettirmiştir⁴². Ancak Perslere karşı girişilen isyan kısa süreli olmuş Miletos Satrabı Aristagoras Trakya'ya kaçmış ve isyancı kentlere daha ağır vergiler yüklenmiştir⁴³. Daha

³³ A. M. Mansel, 168.

³⁴ A. M. Mansel, 168.

³⁵ Strabon, XIV, 1, 6; Charles Texier, *Description de L'Asie Mineure*, Typographie De Firmin Didot Freres, Paris 1849, 170.

³⁶ John Boardman-N. G. L. Hammond, *The Expansion of the Greek World, eighth to sixth centuries B.C.*, Cambridge University Press, Cambridge 1982, 119.

³⁷ Muzaffer Demir, *Lidyalılar Mythos'tan Logos'a*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014, 74.

³⁸ Oğuz Tekin, 40.

³⁹ Nurettin Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2003, 3.

⁴⁰ T. Bakır, Roma Dönemine Kadar Kyzikos Ön Tarihi, 1. *Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 2; T. Bakır, Kyzikos-Daskyleion İlişkileri, 2. *Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989, 12; Korkmaz Meral, "Kyzikos Amphitheatr Işığında Amphitheatr'larda Düzenlenen Oyunlar", *Arkeoloji ve Sanat*, 94, 2000, 13.

⁴¹ Elmar Schwertheim, *Antik Çağda Anadolu*, Kitap Yayınevi, (Çev.: Nuran Batu), İstanbul 2009, 40; İsmail Gezgün, *Pers Yönetimi Döneminde Batı Anadolu Şehir Devletlerinin Politik ve Sanatsal Yaşamı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İzmir 1997, 22.

⁴² F. W. Hasluck, "The Marmara Islands", 6-18.

⁴³ Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, 101.

sonra MÖ 479'da İon Birliğinin Pers donanmasını Mykale'de yenmesinden sonraoluşturulan Attik-Delos Deniz Birliğine birçok İon kenti gibi Kyzikos'ta MÖ 478'de katılmış ve 9 talent vergi ödemeyi kabul etmiştir⁴⁴. MÖ 478-477 yıllarında Atina merkezli kurulan bu birliğin amacı adalar ve Anadolu'daki kentlerin Pers işgalinden kurtarılmasıyla buralarda egemenliğin yeniden sağlanmasıydı⁴⁵. Delos Birliğini yöneten Atina'nın üye kentlerden ağır vergiler alması ve bunları kendileri için kullanmaları birliğin dağılmasını beraberinde getirmiştir⁴⁶.

Delos Birliğinin dağılmasından sonra Hellespontos'u geçen Atina donanması MÖ 411 yılında Kyzikos kentini ele geçirmiş ve kentten ayrılmıştır⁴⁷. Bunun üzerine Kyzikoslu Timagoras, satrap Pharnabazos'un da aracılığıyla Spartalılarından yardım istemiştir⁴⁸. Tüm bu olanlar karşısında Atinalı komutan Alkibiades donanması ile MÖ 410'da tekrar Kyzikos'a sefer düzenlemiştir⁴⁹. Tarihe "Kyzikos Savaşı" olarak geçen bu mücadeleden Atinalılar galip gelmiş ve kent yeniden hâkimiyet altına almıştır⁵⁰.

Mysia Bölgesi sınırları içinde bulunan Kyzikos kentinin egemenliği MÖ 400'lerde Spartalıların eline geçmiştir⁵¹. MÖ 386'da Antalkidas barış antlaşmasıyla Pers egemenliğine giren kent⁵², ardından Daskyleion'a karşı giriştiği savaşı kazanarak bağımsızlığına kavuşur. Kentin MÖ 364 yılında Atinalı Timotheos'un katkısıyla Daskyleion satrabı Ariobarzanes'e karşı sürdürdüğü başarılı mücadele II. Attik-Delos Deniz birliğine girmesini sağlamıştır⁵³. Bu avantajını çok iyi kullanan Kyzikoslular MÖ 362'ye gelindiğinde Artake (Erdek) ve Prokonnesos'u (Marmara Adası) alarak stratejik

⁴⁴ Ekrem Akurgal, 290; Öztürk, 2003, 4.

⁴⁵ A. M. Mansel, 1999, 311.

⁴⁶ Reşit Mazhar Ertüzün, 20.

⁴⁷ Peter Krentz, Athenian and Strategy after Kyzikos, *The Classical Journal*, 84 (3), 1989, 206-215; V. J. Gray, The Value of Diodorus Siculus for the Years 411-386 BC, *Hermes*, 115 (1), 1987, 72-89.

⁴⁸ Ksenophon, Yunan Tarihi, (Çev.: Suat Sinanoğlu), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999, I, 11; Raphael Sealey, Constitutional Changes in Athens in 410 B.C., *California Studies in Classical Antiquity*, 8, 1975, 271-295.

⁴⁹ Robert J. Littman, The Strategy of the Battle of Cyzicus, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 99, 1968, 265-272.

⁵⁰ Edmund F. Bloedow, Alcibiades 'brilliant' or 'intelligent'?, *Zeitschrift für Alte Geschichte*, 41 (2), 1992, 139-157; Emre Erten, "Atinalı Komutan ve Devlet Adamı", *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul 2005, 91-95.

⁵¹ Ksenophon, 1999, I, 15; Ertüzün, 24; F. Güneş, Kyzikos Antik Kenti 2006-2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2008, 4.

⁵² Reşit Mazhar Ertüzün, 25.

⁵³ F. W. Hasluck, *Cyzicus*, 168; Reşit Mazhar Ertüzün, 1964, 25; Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, 30.

konumundan dolayı ticari yönden ileri bir düzeye gelmeyi başarmıştır⁵⁴. MÖ 334 yılında Hellespontos'u geçen Büyük İskender bölgeyi Pers egemenliğinden kurtardıktan sonra kendisine karşı çıkan isyancı satraplıkları ortadan kaldırır. Büyük İskender'e yakınlık gösteren Kyzikos idari açıdan serbest kalır⁵⁵ ve en parlak dönemini yaşamaya başlar⁵⁶. MÖ 281 yılında yapılan Kurupedion Savaşı sonrası Seleukoslar'ın egemenliğine giren kent tekrar bağımsızlığına kavuşur⁵⁷. Bu savaş sonrasında Makedonya, Trakya ve Anadolu I. Seleukos'un egemenliği altına girmiştir⁵⁸.

Erken Hellenistik Dönem'de her yönden Pergamon, kente hububat ve para yardımı ile asker göndererek dostluğunu göstermiştir⁵⁹. Bu iyi ilişkiler, MÖ 243-198 yıllarında hüküm süren I. Attalos'un bir Kyzikos yurttaşının kızı olan Apollonis ile evlenmesiyle sağlamlaşmış ve devam etmiştir⁶⁰. Pergamon kralı II. Eumenes'in (MÖ 198-160) annesi adına bir tapınak yaptırdığı da kaynaklarda geçmektedir⁶¹. Pergamon Krallığı'nda II. Eumenes ve II. Attalos'un MÖ 160 civarlarında Kyzikos'ta anneleri Apollonis onuruna bir tapınak inşaa ettirdikleri bilinmektedir⁶². MÖ 138-133 yıllarında III. Attalos'un vasiyeti ile kentin Roma İmparatorluğu'na bağlanması da olumlu ilişkilerin sürekliliğinin göstergesidir⁶³. Pergamon, Romalıların eline geçince Kyzikoslular Roma dostluğuna fazlasıyla önem vermiş ve bu dönemde Kyzikos'ta fazla bir değişiklik olmamıştır⁶⁴. Kent

⁵⁴ J. Marguardt, *Cyzicus und sein Gebiet*, Berlin 1836, 72; F. W. Hasluck, *Cyzicus*, 1910, 169; Reşit Mazhar Ertüzün, 1964, 26; Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, 30.

⁵⁵ İsmail Gezin, 104.

⁵⁶ Nurettin Öztürk, 5.

⁵⁷ Bernd Funck, Seleukos Nikator und Ilion. Einige Beobachtungen zum Verhältnis von König und Staat im frühen Hellenismus, *Historische Zeitschrift*, Bd. 258, H. 2, 1994, 317-337.

⁵⁸ Mehmet Ali Kaya, Türkiye'nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlıkları Pers Hâkimiyeti ve Hellenistik Dönem, İlya İzmir Yayınevi, İzmir 2012, 201; Nurgül Yıldırım-Meltem Temizkan, Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir İnceleme, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (39), Hatay 2017, 117-131.

⁵⁹ D. Magie, *Anadolu'da Romalılar Batı Anadolu ve Zenginlikleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002, II, 56.

⁶⁰ W. Smith, *Dictionary of Greek and Roman Geography* 1, Boston 1865, 741; C. Smith- R. Rustafjaell, "Inscriptions from Cyzicus", *JHS*, 22, 1902, 197; D. Magie, 56; Hüseyin Üreten, Kyzikos'lu Bir Kadın Euergetes: Kraliçe Apollonis, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, XXIII, 36, Ankara, 2004, 251-261.

⁶¹ Reşit Mazhar, Ertüzün, 31.

⁶² Lewis Richard Farnell, "Various Works in the Pergamene Style", *JHS*, 11, 1890, 181-209; K. Demon-H. Van Looy, Le temple en l'honneur de la reine Apollonis a Cyzique et l'enigme, 133-144, *Epigraphica Anatolica* 8, 1986.

⁶³ Ann Kuttner, "Republican Rome Looks at Pergamon", *Harvard Studies in Classical Philology*, 97, 1995, 157-178.

⁶⁴ Bilge Umar, *Mysia*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2006. 16-17; Nurettin Öztürk, 2003, 7.

sınırlarının oldukça genişlediği Aisepos Irmağı (Gönen Çayı) boyunca devam ettiği ve Pergamon krallığının sınırına kadar dayandığı tahmin edilmektedir⁶⁵.

Helen ve Roma tarihi boyunca Batı Anadolu'nun dünyaya açılan kültürel bir merkezi haline gelen Kyzikos adını duyurmaya başlamıştı⁶⁶. Komşu kent sikkelerinin değer ölçülerinin "Kyzikos Stateri"ne (Stater, sikke'lerde kullanılan en büyük ağırlık birimi) göre ayarlanması bu gelişmeyi kanıtlar niteliktedir⁶⁷.

MÖ 85'de Anadolu'ya gönderilen Roma ordusu başındaki Fimbria'ya, Kyzikos halkı sevgi gösterilerinde bulunmuştur⁶⁸. MÖ 73 yılında Pontus kralı VI. Mitridates Eupator karadan ve denizden Roma üssü durumundaki kenti kuşatmıştır⁶⁹. Romalı general Lucullus'un ordusuyla kente yardıma gelmesi aylar süren bu kuşatmanın Kyzikoslular lehine sonuçlanmasını sağlamıştır⁷⁰. Tiberius döneminde MS 25'te Kyzikos bazı haklardan mahrum bırakılmasına rağmen MS 37 yılında ölümünden sonra Roma ile tekrar yakınlık kurulmuştur⁷¹.

MS 2. ve 3. yüzyıllarda, Anadolu'nun diğer kentlerinde olduğu gibi Kyzikos da altın çağını yaşamıştır⁷². Bunun sonucunda da kentte mimari anlamda gelişim görülmüş aynı zamanda Romalıların ayrıcalık tanıdığı kent bu dönemde yine en geniş sınırlarına ulaşmıştır⁷³.

MS 120'de prokonsül olarak Kyzikos'a gelen genç Antonius'dan sonra, MS 124 yılında da Nicomedia'da (İzmit) meydana gelen depremden etkilenen kentteki onarım işlerinde ön plana çıkan İmparator Hadrian'ın Kyzikos'u ziyaret ettiği bilinmektedir⁷⁴. Bunlar arasında gerçekleşen en önemli faaliyet yıkılan ünlü Zeus tapınağının onarılarak

⁶⁵ F. W. Hasluck, *Cyzicus*, 181; D., Magie, 56.

⁶⁶ Ekrem Akurgal, 238, 290.

⁶⁷ Abdullah Yaylalı, "Antik Kyzikos Kenti ve Geleceği Üzerine Düşünceler", *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 12-15; Leo Mildenberg, "The Cyzicenes: A Reappraisal", *American Journal of Numismatics*, 5-6, New York 1995, 1-12; Nurettin Koçhan, 119.

⁶⁸ B. Yalman, "Tarih Sahnelerinde Önemli Roller Alan Antik Kent Kyzikos Paneli", *İlgi* 49, Bandırma 1987, 24; Reşit Mazhar Ertüzün, 31.

⁶⁹ Reşit Mazhar Ertüzün, 31; D., Magie, 57.

⁷⁰ Murat Arslan, *Roma'nın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, Odin Yayıncılık, İstanbul 2007, 321-340.

⁷¹ Reşit Mazhar Ertüzün, 37.

⁷² Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, 119.

⁷³ Strabon, XII, 8, 11.

⁷⁴ Oktay Akşit, "Roma İmparatorluk Tarihi MÖ 27-MÖ 395", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 2052, İstanbul 1985, 201.

İmparator Hadrian'a adanmasıydı⁷⁵. Bu durum karşısında Hadrian'ın, Kyzikoslular tarafından 13. Olympos tanrısı olarak anılması Kyzikos'un "Neokoria" (İmparator adına tapınak yaptıran kent) unvanıyla onurlandırılmasını sağlamıştır⁷⁶. Bu unvanı MS 193-211 yıllarında Severus döneminde izlediği ılımlı politikası sayesinde ikinci kez almıştır⁷⁷.

MS 3. yüzyılda Batı Anadolu'nun hemen hemen tümünde etkili olan Got saldırılarından Kyzikos'ta olumsuz etkilenmiştir⁷⁸. Bu dönemde Kyzikos kentinin 160 hektarlık bir alanla 24.000 nüfusu barındırdığı bilinmektedir⁷⁹. MS 259 yılında bölgede baş gösteren Got saldırıları sonucunda Nikaia (İznik), Nikomedia (İzmit), Prusa (Bursa) gibi kentler yakılıp yıkılmış Kyzikos ise Rhyndakos nehrinin taşmasından dolayı yağmalanamamıştır⁸⁰.

MS 543'te meydana gelen depremle kent büyük zarar görür ve bu olay sonucunda Kyzikos halkının kısmen Artake (Erdek)'ye göç ettiği bilinmektedir⁸¹. Kyzikos bu dönemden sonra eski önemini kaybetmiş ve son olarak 1063 yılındaki depremle kent tamamen yıkılmış ve kaderine terk edilmiştir⁸². Kyzikos, MS 324-1071 yılları arasında Ortaçağ, 1071-1261'de Selçuklu, 1261'den sonra da Osmanlı egemenliği altına girmiştir⁸³. Kent bu tarihlerden sonra bazı Orta Çağ yerleşimlerine sahne olsa da, bu dönemden sonra mermerleri, yıkılan merkezlere, özellikle de İstanbul'a taşınarak yeni yapılarda kullanılmıştır⁸⁴.

Marmara Bölgesinde deniz ve kara ile iç içe olan Kyzikos, Arkaik dönemden Doğu Roma İmparatorluğu dönemine kadar önemli bir merkez olarak kalmayı başarmıştır⁸⁵.

⁷⁵ Hans Peter Laubscher, "Zum Fries des Hadrianstempels in Kyzikos", *IstMitt*, 17, 1967, 211-217.

⁷⁶ F. W., Hasluck, 187; Reşit Mazhar Ertüzün, 38.

⁷⁷ F. W., Hasluck, 157; Mehmet Ali Kaya, "Roma'nın Afrikalı İmparatoru Septimius Severus", (2. Baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008, 160; Hacer Motor, *Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzelerindeki Kyzikos Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2010, 32.

⁷⁸ Mükerrrem Anabolu, Kyzikos (Balkız)'dan Birkaç Yeni Buluntu, *VII. Türk Tarih Kongresi I*, 1970, 165-168; Bilge Umar, 580; Reşit Mazhar Ertüzün, 40.

⁷⁹ J. C., Russell, "Late Ancient and Medieval Population", *Transactions of The American Philosophical Society*, New Series, 48 (3), 1958, 80.

⁸⁰ Oktay Akşit, 415; Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, 37.

⁸¹ Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, 38.

⁸² Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, 38.

⁸³ Reşit Mazhar Ertüzün, 41.

⁸⁴ Louis Robert, Documents d' Asie Mineure, BCH, 102 (1), 1978, 395-543.

⁸⁵ Nurettin Koçhan, "Kyzikos'tan iki Hellenistik Heykeltraşlık Eser", *Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*, İstanbul 2006, 207-212; Korkmaz Meral, "Kyzikos Kurosu", *Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları*, İstanbul 2008, 361-365.

Ayrıca doğal limanları, verimli toprakları, siyasi rolüyle de her zaman adından söz ettirmeyi başarmıştır⁸⁶. Sınırları içerisinde Agoralar, Tapınaklar, Nekropoller, Amphitheatr, Bouleterion, Metroon, Su Kemerleri, Tiyatro, Sur Duvarları ve limanları ile antik dönemin en parlak kentlerinden biri olmayı başarmıştır. Günümüzde bu yapıların temel seviyede kalıntıları yoğun bir bitki örtüsü içerisinde kalmıştır. Kyzikos'taki kazılar 2006 yılından beri Nurettin Koçhan'ın kazı başkanlığında devam etmektedir.

1.2. KENTTEKİ ARAŞTIRMA VE KAZILAR

Kyzikos sahip olduğu stratejik öneminden dolayı gerek bulunduğu bölge gerekse de Batı Anadolu arkeolojisi için çok önemli veriler sunabilecek bir antik kenttir. Bu özelliklerinden dolayı hem antik hem de güncel kaynaklardan oluşan geniş bir yelpaze ile karşılaşmak mümkündür.

Kyzikos hakkında bilgi veren antik kaynakların başında Strabon gelmektedir. Strabon'un on yedi kitaptan oluşan "Geographika" adlı kitabı Antik Çağ'ın coğrafyası hakkında geniş bilgiler içermektedir. 1987 yılında Türkçe 'ye çevrilen kitabın XII, XIII ve XIV. bölümleri Anadolu'nun coğrafyasını konu edinmiştir⁸⁷. Bunlardan XII. bölümde, kentin konumu ve komşularıyla olan mücadeleleri, XIII. bölümde, mimari yapılarının güzelliği, nehirler ve dağlarından ve XIV. bölümde ise Mysia Bölgesinden ve Miletosluların kolonizasyon sürecinden bahsedilmektedir. Kyzikos'la ilgili bilgi veren diğer bir antik kaynak da Aristeides'in söylevidir. Aristeides, MS 167 yılında yazdığı söylevinde kenti etraflıca tanımlamış ve o döneme kadar geçirdiği tarihi süreç hakkında bilgiler vermiştir⁸⁸.

Kentle ilgili bilgi edindiğimiz kaynakların bir sonraki adımını Ortaçağ Dönemi'ndeki seyahatnameler oluşturmaktadır. Anconalı Cyriacus, MS 1431 ve 1444 yıllarında iki kez kenti ziyaret etmiştir. Cyriacus, ilk gezisinde Hadrian Tapınağı'nın büyük bir bölümünün ayakta olduğunu, ikincisinde ise kireç ocağı olarak kullanıldığını belirtmektedir⁸⁹. Anconalı Cyriacus gibi Bernardo Michelozzi ve Bonsignore Bonsignori

⁸⁶ S. Lloyd, 82.

⁸⁷ Strabon, Geographika (Antik Anadolu Coğrafyası- Kitap: XII, XIII, XIV), Çev.: Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1987.

⁸⁸ Aristeides, XXVII.

⁸⁹ E. W. Bondar- Ch. Mitchell, *Cyriacus of Ancona's Journeys in The Propontis and Tjhe Northern Aegean*, 1976; B. Ashmole, "Cyriac of Ancona and The Temple of Hadrian at Cyzicus", *Journal of the Warburg*

(1497-1498) isimli seyyahlar da *Persephone* ya da *Büyük Tapınak* olarak adlandırılan Hadrian Tapınağı hakkında bilgiler vermeye çalışmışlardır⁹⁰. P. Lucas, “Voyage du Sieur Paul Lucas Faith par Ordre du Roy dans la Grece l’Asie Mineure, l Macedoine at l’Africue” (1712), adlı eserinde Hadrian Tapınağı’nın ve diğer harap haldeki binaların 18. yüzyıldaki durumundan bahseder⁹¹. A. de La Mottraye’de (1727), kentin aynı yüzyıldaki harabeleri hakkında bilgi vermektedir⁹². Avrupalı bir seyyah olan ve Kyzikos’u çizimler yardımıyla tanımlayan Pococke (1745) ise Agora hakkında ilk kez bilgiler vermektedir⁹³. Kyzikos’un tanıtıldığı ve artık bilimsel bir metodun gözetildiği çalışmalar arasında Marquardt’in “Cyzicus und Sein Gebiet” (1836) isimli çalışması da yer alır⁹⁴. W. J. Hamilton (1842) “Researches in Asia Minor” adlı eserinde Hadrian Tapınağı hakkında geniş bilgiler vermektedir. Ch. Texier’de (1862), Hadrian Tapınağı ağırlıklı olmak üzere kent hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir⁹⁵. G. Perrot and E. Guillaume’nin “Le Temple D’hadrien A Cyzique” (1864), adlı eserinde kent hakkında kısa bilgi verip Hadrian Tapınağı konusunda ayrıntılı bilgiler sunmaktadırlar⁹⁶. Ayrıca G. Perrot ve E. Guillaume’nin (1872) birlikte hazırladıkları seyahatnamede şehir hakkında verdikleri bilgileri plan ve çizimlerle destekledikleri eserde bulunmaktadırlar⁹⁷.

Kyzikos hakkında yapılmış bir araştırma da R. D. Rustafjaell’in belki de bilimsel anlamda ilk denebilecek çalışması kentin tanıtımı anlamında metin kısmı, çizim ve fotoğraflarla desteklediği “Cyzicus” (1902), başlıklı makalesidir⁹⁸.

Kyzikos denilince hiç şüphe yok ki akla gelen ilk isimlerden biriside F. W. Hasluck’tur. Kentin topoğrafyası hakkındaki en önemli kaynak ayrıntılı çizimleriyle F. W. Hasluck and A. E. Henderson’un “On The Topography of Cyzicus” (1904) adlı

and Courtauld Institutes, 19, 1956, 179-191; J. Freely, *Türkiye Uygarlıkları Rehberi*, 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

⁹⁰ Nurettin Koçhan-Ahmet Tercanlioğlu, “15. Yüzyıl Seyyahlarının Yazmalarında Kyzikos Hadrian Tapınağı”, *Route Educational and Social Science Journal*, 20, 4 (8), (Ed. Hacı Duran), Hatay 2017, 205-217,

⁹¹ P. Lucas, *Voyage du Sieur Paul Lucas Faith par Ordre du Roy dans la Grece l’Asie Mineure, l Macedoine at l’Africue*, C. I, Paris 1712.

⁹² A. de la Mottraye, *Voyages dü. Sr. A-de La Mottraye en Europe, en Asie et en Afrique*, C. 1, La Haye, 1727.

⁹³ R. Pococke, *Description of East*, London Author, London 1745.

⁹⁴ J. Marquardt, *Cyzicus und sein Gebiet*, Berlin 1836.

⁹⁵ W. J. Hamilton, *Researches in Asia Minor*, London, 1842; Ch. Texier, *L’Asie Mineure*, Paris 1862.

⁹⁶ G. Perrot and E. Guillaume, “Le Temple D’hadrien A Cyzique”, *RA*, 9, 1864, 350-360.

⁹⁷ G. Perrot - E. Guillaume, *La Galatie et de La Bithynie*, Paris 1872.

⁹⁸ R. D. Rustafjaell, “Cyzicus”, *JHS*, XXII, 1902, 174-189.

eserleridir⁹⁹. Hasluck, “Cyzicus” (1910) isimli eserinde de Kyzikos’u topografyası, mitolojisi, tarihçesi ve mimarlık eserleri ile birlikte bir bütün olarak ele almıştır¹⁰⁰. David Magie’nin eserinde Kyzikos’ta, “Roman Rule in Asie Minor to the End of Thirt Century After Crish” (1950) adlı çalışmada kendisine Anadolu hakkında yazılmış olan bölümde yer bulmuştur¹⁰¹. E. Schwertheim (1980) ise kente ait yazıtları değerlendirerek bu alandaki eksikliği gidermeye çalışmıştır¹⁰². 19. yüzyılda Kyzikos’un tamamıyla terk edildiğinden bahseden ilk kaynak J. F. Michaut-J. J. F. Poujoulat’un yazdıkları “Correspondance de l’Orient” (1983) eseridir¹⁰³. 1952 yılında N. Fıratlı’nın yaptığı sondajları¹⁰⁴, E. Akurgal’ın 1956 yılında yaptığı bilimsel incelemeler takip etmiştir¹⁰⁵. Bilimsel anlamda ilk düzenli kazılara ise 1989-1997 yılları arasında A. Yaylalı tarafından başlanmıştır¹⁰⁶. Abdullah Yaylalı 1988 ve 1989 yıllarında düzenlenen I. ve II. Kyzikos panellerinde kentin tarihi, mimarisi ve mimari bezemeleri, mimari öğeleri, ekonomik ve sosyal açılardan tarihteki yeri ve önemi üzerine incelemeler gerçekleştirilmiştir¹⁰⁷.

Kyzikos hakkında araştırma yapan başvuru niteliğindeki eserlerin başında ise Erdek eski kaymakamı Reşit Mazhar Ertüzün (1991) gelir. Yazdığı iki kitapta arkeolojik, epigrafik ve mitolojik yönden hem Kyzikos hem de Kapıdağı Yarımadası hakkında incelemeler yapmıştır¹⁰⁸.

⁹⁹ F. W. Hasluck-A. H. Anderson, “On The Topography of Cyzicus”, 135-143.

¹⁰⁰ F. W. Hasluck, *Cyzicus*, 187.

¹⁰¹ D. Magie, *Roman Rule in Asie Minor to the End of thirt Century after Christ*, New Jersey 1950.

¹⁰² E. Schwertheim, *Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung I*, Grabtexte, I. K. 18, 1980; E. Schwertheim, *Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung II*, *Miletosopolis- Inschriften und Denkmaler*, I. K. 26, 1983.

¹⁰³ J. F. Michaut-J. J. F. Poujoulat, *Correspondance de l’Orient*, C. II, Paris 1983.

¹⁰⁴ Nezih Fıratlı, “Erdek Kyzikos Harabeleri Rehberi (Guide de Cyzique)”, *TTOK, Belleteni* 229, Ankara 1961.

¹⁰⁵ E. Akurgal, “Kyzikos ve Ergili Araştırmaları, İon Yayılışının Tarihi Hakkında”, *Anatolia I*, 1956, 43-51.

¹⁰⁶ Abdullah Yaylalı, V.Özkaya, XII- XIX. Kazı Sonuçları Toplantılarında yapılan bilimsel çalışmalardan aktarılmıştır.

¹⁰⁷ Abdullah Yaylalı, “Antik Kyzikos Kenti ve Geleceği Üzerine Düşünceler”, *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 12-15; T. Bakır, “Roma Devrine Kadar Kyzikos’un Ön Tarihi”, *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 3-11; Ersin Doğer, “Antik Kyzikos Ekonomisi Üzerine Gözlemler”, *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 26-30; Cumhur Tanrıver, “Dakyleion 1988 Yılı Kazılarında Ele Geçen Yazılı Buluntular Işığında Daskyleion-Kyzikos İlişkileri, *II. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989, 8-11; W. Radt, “Kyzikos Amphitiatrosu ve Roma İmparatorluğundaki Diğer Amphitiatrolar”, *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma, 1998, 16-25.

¹⁰⁸ Reşit Mazhar Ertüzün, *Erdek, Kyzikos, Argonautlar ve Kharitler*, Ozan Sanatevi, Erdek 1991; Reşit Mazhar Ertüzün, *Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar, Tarih ve Arkeolojisi Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul 1998.

Daha sonra ara verilen bu çalışmalara 2006 yılında N. Koçhan'ın başkanlığında yeniden başlanmıştır¹⁰⁹. Yine bu süreç içerisinde Kyzikos Antik Kenti ve buluntularıyla ilgili birçok çalışma yapılmıştır¹¹⁰. Kyzikos hakkında son yıllarda hazırlanan ve en yeni araştırmalardan birisi de kentin hem mimarisini hem de topoğrafyasının konu alındığı N. Koçhan'ın “Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları” (2011) adlı kitabıdır¹¹¹. Kentte gerçekleştirilen kazıların yanına Koçhan ve Meral'in son dönemlerde yayınlanan bilimsel çalışmalarını da eklemek gerekir¹¹². Kyzikos kentiyle ilgili bu çalışmaların dışında göz ardı edilemeyecek bir diğer konu da Türkiye'de yapılan tüm arkeolojik çalışmalardan elde edilen verilerin her yıl aralıksız olarak bilim dünyasına anlatıldığı “*Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*”, başlıklı bildirilerdir. Kazılardan elde edilen bilgilerin aktarıldığı bu bildirilerin haricinde Kyzikos kentinin kalıntıları ve küçük buluntularıyla ilgili çok sayıda tez hazırlanmıştır. Bunlar arasında Öztürk¹¹³, Güneş¹¹⁴,

¹⁰⁹ N. Koçhan-K. Meral-H. Motor-F. Güneş, “Kyzikos 2006 Yılı Kazısı”, 29. KST, I, Kocaeli 2007, 11-20; Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral-Hacer Motor-A. Cüneydi Has, “Kyzikos 2009”, 32. KST, I, Ankara 2011, 191, Resim 13-15.

¹¹⁰ Korkmaz Meral, 13; Nurettin Koçhan, *Kyzikos'tan iki Hellenistik Heykeltraşlık Eser*, 207-212; Abdullah Yaylalı, *Kyzikos'tan Bir Mezar Steli*, 123-128; Nurettin Koçhan, *Kyzikos'tan Silindirik Girlandlı Sunak*, 357-360; Korkmaz Meral, *Kyzikos Kurosu*, 361-365; Nurettin Öztürk, *Kyzikos'ta Bulunan Bir Kybele Yontusu Üzerine Bazı Gözlemler*, 367-373.

¹¹¹ N. Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, Renkvizyon Ofset Form Matbaacılık, Bursa 2011, ¹¹²Nurettin Koçhan, “Kyzikos Hellespontus da Bir Eyalet Merkezi”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü*, 13, 2013, 69-91; Nurettin Koçhan, “Cyziqie cité Majeure et Méconnue de la Propontide Antique”, *Michel et Patrice Schloser*, Metz 2014; Nurettin Koçhan – Korkmaz Meral, “Kyzikos ta Yapılan Kazı ve Sondajlarla İlgili Bir Değerlendirme”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 77, 2015, 35-60; Nurettin Koçhan - Ahmet Tercanlioğlu, “15. Yüzyıl Seyyahlarının Yazmalarında Kyzikos Hadrian Tapınağı”, *Route Educational and Social Science Journal*, 4 (8), 2017; Nurettin Koçhan, “Kyzikos Nekropolünden Bir Taş Örgü Mezarı Ve Buluntularının Değerlendirilmesi”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 70, 2018, 14 -32; Korkmaz Meral - Ahmet Cüneydi Has, “Kyzikos'tan Bir Grup Pişmiş Toprak Figürin”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 138, 2011, 67- 80; Korkmaz Meral, “Kyzikos tan Lahit Mezar Buluntuları”, *Höyük*, 5, 2012, 25 - 44; Korkmaz Meral – Fevziye Eker, “Kyzikos Antik Kenti 2006 2007 Kazı Sezonunda Ortaya Çıkarılan Pişmiş Toprak Kâseler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 25, 2013, 341-355; Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral, “Kyzikos ta Yapılan Kazı ve Sondajlarla İlgili Bir Değerlendirme”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 2015, 35, 60-77; Korkmaz Meral - Ahmet Cüneydi Has, “Batı Anadolu Ticaretine Yön Veren Bir Liman: Kyzikos Antik Kenti Hytos Limanı”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 38, 2017, 105-115; Korkmaz Meral – Elif Yavuz, “Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda Bulunan Geç Roma Definesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 52, 2017, 550-568.

¹¹³ Nurettin Öztürk, *Kyzikos'da “Metron” Olarak Tanımlanan Yapı: “Mimarisi, Bezemeleri ve Plastik Eserleri”*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 1994; N. Öztürk, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2003.

¹¹⁴ Fevziye Güneş, *Kyzikos Antik Kenti 2006 – 2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2008.

Motor¹¹⁵, Has¹¹⁶, Tercanlıoğlu¹¹⁷, Yavuz¹¹⁸, Yıldırım¹¹⁹ ve Gündoğdu'nun¹²⁰ tamamladıkları tez çalışmaları yer almaktadır.

¹¹⁵ Hacer Motor, *Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzelerindeki Kyzikos Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2010.

¹¹⁶ A. Cuneydi Has, *Kyzikos Antik Kenti Sur Duvarları ve Limanlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2011.

¹¹⁷ Ahmet Tercanlıoğlu, *18. Yüzyıldan 20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar Kyzikos kentini ziyaret eden İngiliz seyyahlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2013.

¹¹⁸ Elif Yavuz, *Kyzikos Hadrian Tapınağı 2010 yılı kazılarında bulunan defîne sikkeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2014.

¹¹⁹ Ayşe Yıldırım, *Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2016.

¹²⁰ Serdal Gündoğdu, *Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki Üç Güzeller (Kharitler) Adak Kabartması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2016.

İKİNCİ BÖLÜM

KYZİKOS HEYKELTİRAŞLIK ESERLERİ

2.1. BAĞIMSIZ HEYKELLER

2.1.1. Tanrıçalar

2.1.1.1. Aphrodite Heykelciği

(Katalog No 001 / Resim 1-4)

Küçük boyutlu olarak tek parça halinde yontulan heykelcik, yuvarlak bir kaide üzerinde tamamen çıplak işlenmiştir. Oldukça ölçülü ve ideal bir vücuda sahip eserin geneline bakıldığında ilk olarak zıt hareketlerin bir araya getirildiği göze çarpmaktadır. Heykelin hafif sağ ön tarafına doğru eğik olan başı, ileriye doğru attığı sağ bacağının dizini kırması ile vücut ağırlığının sol arka bacakta toplanması ve omuzların kalçalara göre farklı açılarda işlenmesi bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Vücut hareketinden dolayı dar ve yuvarlatılmış omuzların hemen alt kısımlarından itibaren kırık olan sağ kol gövdeden ayrı, sol kol ise biraz daha gövdeye bitişik durumda işlenmiştir. Karın kısmının doğal verililişi, kalçalarının yan taraflarında hafif şekilde çukurluğun olması ve sırt kısımlarının şişkin biçimde verilmesi eserdeki kaykılma hareketinin sonucudur. Çıplak Aphrodite tiplerinin yanında görmeye alışık olduğumuz desteğin olmaması ise heykelin küçüklüğüne bağlıdır.

Denizin köpüklü dalgalarından doğduğuna inanılan¹²¹ Aphrodite'nin, Mezopotamya'da tapınım gören doğurganlık, aşk¹²², cinsellik¹²³ ve bereketin simgesi olan Tanrıça Astarte/İştar'ın Yunan heykel sanatına yansması olduğu düşünülmektedir¹²⁴. Yunan ve Fenikelilerin arasında tanrıçanın doğum yeri olan

¹²¹ Hesiodos, 173-206; Mariannne Eileen Wardle, *Naked and Unashamed: A study of the Aphrodite Anadyomene in the Greco-Roman World*, Department of Art, Art History and Visual Studies in the Graduate School of Duke University, Durham 2010, 256.

¹²² Bottero, J-Kramer, S.N., *Mezopotamya Mitolojisi*, (Çev.: Alp Tümerterkin), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006, 305.

¹²³ Black, J- Green, A., *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü Tanrılar İfritler Semboller*, Köprü Kitapları, İstanbul 2017, 155.

¹²⁴ Christine M. Havelock, *The Aphrodite of Knidos and Her Successors*, The University of Michigan Press, Michigan 1995, 77; Miroslav Marcovich, "From Ishtar to Aphrodite", *The Journal of Aesthetic Education*, 30 (2), 1996, 43-59; 36-37; Taner Korkut, "Pisidia'da Chthonik Aphrodite Kültü", *Adalya no 8*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, 2005, 151-166; Robert Graves, *Yunan Mitleri Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler*, Say Yayınları, İstanbul 2010, 320.

Kıbrıs'taki Paphos'un da bu kültün geçiş noktası olduğu kabul edilmektedir¹²⁵. Hatta burası aynı zamanda tanrıçanın yıkanarak tekrardan bakireliğini kazandığı kent olarak bilinmektedir¹²⁶.

Sosyal hayatın düzenleyicisi, tüm aşkların koruyucusu olan tanrıça heykelleri, Klasik Dönem 'de giysili şekilde verilirken Hellenistik Dönemle beraber çıplaklığın ve cinselliğin ön plana çıktığı eserler haline gelmişlerdir¹²⁷. Aphrodite, güzelliği ve zarafeti ile sonraki heykeltıraşlık faaliyetlerinde bir nevi Hellenistik Dönem kadınına bakışın yansıması olmuştur¹²⁸. Çıplak Aphrodite heykellerinin yapımına ünlü heykeltıraş Praxiteles'in MÖ 360-340 tarihlerinde ortaya çıkan Knidos Aphroditesi ile başlanmıştır¹²⁹. Antik Yunan ve Romalı heykeltıraşların sıkça başvurdukları küçük ve büyük boyutlarda görülebilen bu eserler aynı stilistik özellikleri de barındırmaktaydı¹³⁰. Bu eserin kopyaları birçok heykeltıraş tarafından pişmiş toprak, taş ve mermer gibi malzemeler kullanılarak geç dönemlere kadar yapılmıştır¹³¹.

MÖ 4. yüzyılın başlarında heykeltıraşlık çalışmalarına başlayan Praxiteles'in yaptığı Aphrodite, Hermes, Apollon ve Eros gibi genç tanrı ve tanrıça heykelleri arasında Knidos Aphroditesi en ünlüsüydü¹³². Bu yüzyılın ortalarına tarihlendirilen kült heykelinin tanrıçanın tapınağına adanan ilk Aphrodite tipi olduğu tahmin edilmektedir¹³³. Paros mermerinden¹³⁴ yaptığı bu eseri o kadar ün kazanmıştı ki her bölgeden Knidos'a onu

¹²⁵ Mike Dixon Kennedy, *Encyclopedia of Greco-Roman Mythology*, Santa Barbara, Oxford 1998, 36; Mark P.O. Morford, P- Robert J. Lenardon, *Classical Mythology*, Oxford University Press, New York 2003, 171; Luise Schintlmeister, *Aphrodite in Ephesos*, Magistra der Philosophie, Universität Wien, Wien 2013, 2; Andrew Stewart, *Art in The Hellenistic World*, Cambridge University Press, New York 2014, 177.

¹²⁶ Robert Graves, 74.

¹²⁷ R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, (Çev.: Ayşin Yoltar Yıldırım), Homer Kitabevi, İstanbul 2013, 82.

¹²⁸ Ernest A. Gardner, "The Aphrodite from Cyrene", *JHS*, 40 (2), 1920, 203-205; Smith, 81-82;

¹²⁹ Lewis Richard Farnell, *The Cults of the Greek States*, Oxford Clarendon Press, Oxford 1896, 665; Leonard Closuit, *L Aphrodite De Cnide: étude typologique des principales répliques antiques de l'Aphrodite de Cnide de Praxitèle*, Martigny Imprimerie Pillet, Martigny 1978, 20-21.

¹³⁰ Serdar Aybek, *Metropolis İonia I, Metropolis'de Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, Homer Kitabevi, İstanbul 2009, 63.

¹³¹ A. C. Picon, - Mertens J. R., *Art of the Classical World in the Metropolitan Museum Art*, Yale University Press, London 2007, Fig. 241, 451-452.

¹³² Gisela M. A. Richter, *The Sculpture and Sculptors of the Greeks*, Yale University Press, New Haven, 1970, 200; Antonio Corso, The Art of Praxiteles IV, *Studia Archaeologica 190*, L'erma Di Bretschneider, Roma 2013, 11-19.

¹³³ Smith, 81, Fig. 98.

¹³⁴ Antonio Corso, Praxiteles and the Parian Marble, Paria Lithos, *The Paros and Cyclades Institute of Archaeology*, Paros 1997.

görmeye gelenler bulunmaktaydı¹³⁵. Eserin ya tamamen çıplak halde ya da sağ eliyle genital bölgesini kapatan diğer eliyle de kıyafetlerini tutar şekilde tasvir edildiği düşünülmektedir. Diğer varyasyonlarında ise yıkanmaya hazırlanırken veya yıkandıktan sonra giyinen eser olarak yorumlanmıştır¹³⁶.

Bu heykeller tapınaklarda ya da özel halk binalarında dekoratif objeler olarak hamamlarda ve özel villaların bahçelerinde kullanılırlardı¹³⁷. Aphrodite tipleri, heykeltıraşlık eserinden ziyade görsel algı yönü daha ağır basan eserler olarak göze batmaktaydı. Bu algının oluşmasında Praxiteles'in Atina yaşamında önemli bir yer edinen tiyatral havadan etkilendiği düşünülmüştür¹³⁸. Aynı zamanda Praxiteles'in böyle bir eseri ortaya çıkarmasında MÖ 4. yüzyıl da Boiotia'nın Thespiiai kentinde yaşayan *Heteira*¹³⁹'nın muhteşem güzelliğinin de etkili olduğu tahmin edilmektedir¹⁴⁰.

Bu tipin en güzel kopyalarından birisi de tamamen çıplak olan ve sağ bacağın taşıyıcı sol bacağın dizden hafifçe bükülerek parmak uçlarında geriye doğru çekildiği Vatikan Müzesi'nde sergilenen Aphrodite heykelidir¹⁴¹. Orijinali MÖ 4. yüzyılın ortalarına verilen bu eser tanrıçanın Roma Dönemi kopyaları arasında yer almaktadır¹⁴².

Buna çok yakın tarzda çıplak halde Kapitol Venüsü ve Medici Aphrodite heykelleri de dikkate alınması gereken kopya eserlerdir. MS 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen Roma Kapitol Müzesi'nde sergilenen Kapitol Venüsü, cepheden çıplak betimlenmiş sağ

¹³⁵ Antonio Corso, "The Art of Praxiteles II The Mature Years", *Studia Archaeologica* 153, L'erma Di Bretschneider, Roma 2007, 9-22.

¹³⁶ Antonio Corso, *The Art of Praxiteles II The Mature Years*, 9-22.

¹³⁷ Nancy L. Thompson, *Roman Art*, Yale University Press, New York 2007, 92-94.

¹³⁸ Antonio Corso, "The Cnidian Aphrodite, Sculptors and Sculpture of Caria and the Dodecanese", (Ed. J. Jenkins-G, Waywel) British Museum Press, 91-98.

¹³⁹ Jean-Pierre Vernant, *Myth and Society in Ancient Greece*, Zone Books, New York 1990, 153; "Antik Yunan' da eğitilmiş fahişelerin en ünlüsü Phryne ile Thais'tir." Tamay Tekçam, *Arkeoloji Sözlüğü*, Alfa Yayınları, İstanbul 2007, 91.

¹⁴⁰ Christopher A. Faraone-Laura K. McClure, *Prostitutes & Courtesans in the Ancient World*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2006, 70; M. C. Howatson, *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, (Çev.: Faruk Ersöz), Kitap Yayınevi, İstanbul 2013, 738-739.

¹⁴¹ Gisela M. A. Richter, *The Sculpture and Sculptors of the Greeks*, 35; Brunilde Sismondo Ridgway, *Roman Copies of Greek Sculpture: The Problem of the Originals*, The University of Michigan Press, Michigan 1984, Pl. 22, 70; Münteha Dinç, *Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri: 1996-2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Mersin 2013, 94.

¹⁴² Margarete Bieber, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Columbia University Press, New York 1955, Fig. 25, 18-19; Edmund von Mach, *Greek and Roman Sculpture*, The University Prints, Boston 1916, 196, Pl. 198.

koluyla göğüslerini kapatırken sol eli ile genital bölgesini gizlemektedir¹⁴³. Cepheden çıplak olarak verilen Medici örneğinde ise dizden kırılan sağ bacak ve vücut ağırlığını taşıyan sol bacağın yanında yunus balığı ile tasvir edildiği görülmektedir¹⁴⁴.

Antik Dönem’de farklı tiplerde gördüğümüz bu heykelin orijinali günümüze ulaşamamış olsa da sikkelerin arka yüzlerindeki çıplak Aphrodite betimleri sayesinde Hellenistik ve Roma Dönemlerinde çok sayıda kopyalarına ulaşılabilmiştir¹⁴⁵. Knidos kentinde ön yüzünde imparator portreleri arka yüzünde ise ayakta çıplak Aphrodite’nin tasvir edildiği sikkeler bunun en güzel örnekleridir¹⁴⁶. Özellikle Roma Dönemine ait sikkeler üzerinde tamamen çıplak, başını sağ tarafına çevirmiş cepheden verilen Aphrodite, sağ eli ile genital bölgesini kapatırken sol eliyle giysisini tutar şekilde betimlenirdi. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen ve Laodikeia’dan ele geçen gümüş sikkelerde de çıplak Aphrodite betimi kaykılma hareketi, başının sağ tarafına doğru dönük olması ile aynı stilistik özellikleri göstermektedir¹⁴⁷. Ayrıca yine bu döneme tarihlendirilen sikkelerin arka yüz betimlerinde sağ elinde bir nesne sol elinde ise palmye dalı ile hafifçe sağına doğru dönerken de betimlenirdi¹⁴⁸. MS 211-218 tarihli Caracalla ve eşi Plautilla dönemlerine ait sikkelerin arka yüzünde Aphroditeyi yine aynı biçimde görmekteyiz¹⁴⁹. Tarsus’ta MS 235 tarihine verilen Maximinus betimli sikkelerin arka yüzünde anıtsal bir kapı içerisinde Knidos tipi tasvir edilmiştir¹⁵⁰. Aphrodite’nin hizmetkârları olduğuna inanılan elleri birbirlerinin omuzlarında ayakta duran üç güzeller, antik dönemin en çok işlenen kompozisyonlarından biriydi¹⁵¹. Bu grubun Hellenistik Dönemin sonunda Praxiteles’in ünlü Knidos Aphroditesi’nden esinlenilerek yapıldığı ve muhtemelen villa ve hamam gibi mimari yapılarda kullanıldıkları bilinmektedir¹⁵². Bu grubun tanrıça için

¹⁴³ Ramazan Özgan, *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı II, Erken Hellenistikten Yüksek Hellenistiğe*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016, 97; LIMC II-2, Switzerland 1984, 409.

¹⁴⁴ Thompson 2007, 94; LIMC II-2, 419.

¹⁴⁵ M. Brinkerhoff Dericksen, *Hellenistic Statues of Aphrodite*, Garland Publishing, New York 1978, 2.

¹⁴⁶ Percy Gardner, *The Types of Greek Coins*, Cambridge University Press, Cambridge 1883, Pl. XV. 21; LIMC II-2, Aphrodite 438. s. 41-55; J. M. Cook, “Cnidian Peraea and Spartan Coins”, *JHS*, 81, 1961, 56-72.

¹⁴⁷ LIMC II-2, Res. 438-454.

¹⁴⁸ RIC III, 276, 784; RIC III, 95, 517c.

¹⁴⁹ Christine M. Havelock, 11; RIC IV.1, 270, 369, Pl. 13,14.

¹⁵⁰ Christine M. Havelock, 143.

¹⁵¹ Lewis Richard Farnell, *The Cults of the Greek States*, 665; Mehmet Karaosmanoğlu, *Mitoloji ve Ege’nin Tanrıları*, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2005, 95; H. Rose, *A Handbook of Greek Mythology*, Taylor & Francis e-Library, London 2005, 44.

¹⁵² Guy Dickins, *Hellenistic Sculpture*, Oxford Clarendon Press, Oxford 1920, 25; The Metropolitan Museum of Art Bulletin, Fall, LXVIII, (2), New York 2010, 10.

önemli bir unsur olduğunun en güzel somut örneğini ise Aphrodisias Aphroditesi'nin göğüs bölümünde yer alan kabartması göstermektedir¹⁵³. Hellenistik Dönemin başlarında tanrıçaların çıplak olarak verilmesinin en güzel örneği olan Aphrodite tipleri, üç güzeller grubunda tasvir edilen bu kadın figürleri ile benzer stilistik özellikler göstermekteydi¹⁵⁴. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Louvre Müzesi'nde¹⁵⁵, sergilenen Cyrene'den¹⁵⁶ üç güzeller heykel grubunda en sağda işlenen eserin sağ bacağına parmaklar üzerinde yana doğru atmasıyla vücut ağırlığı sol bacakta toplanmıştır. Kaykılma hareketinin görüldüğü bu eserde yuvarlatılmış omuzlar, sıkı göğüsler, göbek deliği ve çevresinin işlenmesi de Kyzikos örneği ile benzerlikler içermektedir. British Müzesi'nde sergilenen ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Praxiteles'in Knidos Aphroditesi büstü, Roma Dönemi kopyaları arasında en güzel örneklerden birisidir¹⁵⁷. Omuzlarının yuvarlaklığı ve darlığı, başının hafifçe sağına doğru dönüşü ve sıkı göğüs yapısı ile üst gövde eserimizle oldukça uyumludur. Yine MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Silifke Müzesi'nden bir başka örnekte Knidos Aphrodite Torsosu I'in sağ koluyla cinsel organını kapatması, bel kısmının ince verilmesi, karın kısmında meydana gelen oval görüntü ve vücudun alt bölgesinin daha geniş olması ile eserimizle benzeşmektedir¹⁵⁸. Roma Ulusal Müzesi'nden MS 3. yüzyıla tarihlendirilen Aphrodite Torsosunda, her ne kadar bacakların hareketi farklılık gösterse de kolların pozisyonu, başın hafifçe öne doğru eğilmesi, karın kısmında göbek çukurunun belirginliği, omuzların dar ve ovalliği, sırt çizgisi ve kalçaların bacakların hareketine uyumu karşılaştırılabilen özelliklerdir¹⁵⁹.

Bizim çalışmamıza konu olan heykelimizde sağ bacağın dizden kırılarak hafifçe yana ve öne doğru atılması diğer bacağın ise dik bir şekilde vücudun ağırlığını taşıması ile kalçada kaykılma hareketi ortaya çıkmıştır. Yukarıda bahsettiğimiz Roma Dönemi kopyalarının tümünde çıplak olarak tasvir edilen Aphrodite heykellerinin taşıyıcı bacakları farklılık gösterse de bu hareketten vazgeçilmemiştir. Bu üslup, eser üzerinde zıt hareketlerin vücuda gerçekçi biçimde yansımaya neden olmuştur.

¹⁵³ Smith, 79, Res. 94.

¹⁵⁴ Gilbert Bagnani, "Hellenistic Sculpture from Cyrene", *JHS*, 41, (2), 1921, 232-246.

¹⁵⁵ Nadezda Gavrilovic-Slobodan Drca, "A New Marble Statue of the Three Graces from Ravna", *Archaeologica Bulgarica* XVIII, (2), 2014, 53-62.

¹⁵⁶ Gilbert Bagnani, "Hellenistic Sculpture from Cyrene", *JHS*, 41 (2), 1921, 232-246.

¹⁵⁷ British Museum, Greek & Roman Antiquities, Müz. Env. No: 1924,1115.1

¹⁵⁸ Serra Durugönül, *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş, Mersin 2013. 38. Kat. No: 1.

¹⁵⁹ <http://arachne.uni-koeln.de/item/objekt/16872>.

MÖ 4. yüzyılda kadın heykellerinde çıplaklığın başlangıcı olarak kabul edilen Praxiteles'in Knidos Aphroditesi'nin yıkanmaya hazırlandığı anda izlendiği duygusunu yansıttığı kabul edilmektedir. Bundan dolayı da heykelin kollarından birinin göğüsleri diğerinin ise genital bölgesini kapattığını söylemiştik. Eserimizin her iki kolunun omuzların hemen aşağısından itibaren kırılmış olması ve vücudun herhangi bir yerinde ize rastlanmaması bu yönde yorum yapmamızı güçleştirmektedir. Ancak eserimizin genel yapısına bakıldığında benzer bir hareketin yapılmış olabileceğinden söz edebiliriz.

Özellikle üst gövdenin harekete bağlı olarak az da olsa sağ ön tarafına eğik pozisyonda olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönem kopya eserlerinin hemen hemen tümünde aynı durumun geçerli olduğunu verdiğimiz örneklerde de görmek mümkündür. Kyzikos heykelinin boyundan itibaren kırık olan başı dikkatle incelendiğinde muhtemelen hafifçe sağına doğru yönelmiş olduğu söylenilebilir.

Antik Dönemde denizlere hâkim bir gücünün olduğuna inanılan Aphrodite'nin özellikle Kyzikos'un konumu dikkate alındığında liman kenti niteliği taşıması ve deniz ticaretinin yoğunluğu bu kültün Roma Dönemi boyunca yaşatıldığına işaret etmektedir¹⁶⁰. Çünkü kentte, tanrıça Euploia sıfatıyla Denizlerin Tanrısal Egemeni¹⁶¹, denizleri sakinleştirerek ticareti teşvik eden ve zenginliğin sağlayıcısı gibi unvanlara sahipti. Kyzikos'ta ele geçen bu heykel, orijinali MÖ 4. yüzyıla giden Knidos Aphrodite tipine yakın bir eserdir. Çıplak Aphrodite örneklerinde sağ elin genital bölgeyi kapatması, bacakların hareketi, üst gövdenin hafiften öne doğru eğilmesi ve başın döndürülmesi bu tipin en belirgin özellikleri arasındadır¹⁶². Dolayısıyla bu eserin MÖ 4. yüzyılda Praxiteles'in Knidos Aphroditesi ile başlayan çıplak Aphrodite heykellerinin MS 2. yüzyılın ortalarına ait bir kopyası olduğunu ifade edebiliriz.

¹⁶⁰ F. W. Hasluck, "The Marmara Islands", *JHS*, 29, 1909, 6-18

¹⁶¹ M. Brinkerhoff Dericksen, 25; Alan M. Greaves, "The Cult of Aphrodite in Miletos and Its Colonies", *Anatolian Studies*, British Institute at Ankara, 54, 2004, 27-33.

¹⁶² A. C. Picon - J. R. Mertens, *Art of the Classical World in the Metropolitan Museums of Art*, The Metropolitan Museums of Art, New York 2007, Res. 241, 208.

2.1.1.2. Athena Heykeli

(Katalog No 002 / Resim 5-8)

Kentte ele geçen ve genel olarak iyi korunmuş Tanrıça Athena heykelinde baş boyundan, kollar omuzlardan ve ayaklar bileklerinden itibaren mevcut değildir. Vücut ağırlığını taşıyan ve giysi altında kaybolan sağ bacak ile yana - geriye doğru atılmış olan sol bacağı esere hareketli bir duruş kazandırmıştır. Göğüslerin hemen altından ince bir iple sıkılmış hymation aşağıya doğru geniş aralıklı kıvrımlar oluşturmuş ve etek uçlarında kolpos katlanmaları meydana gelmiştir. Üst gövdede sol göğsünü tamamen kapatan çapraz ve pullu aegisin kemer altına sıkıştırılmış uçları ise alt kısımdan dışa taşmıştır. Figürün hymationu altında ağır ve dökümlü khitonu sağ bacağı tamamen kapatırken dizden kırılan sol bacağın üzerinde kumaşın incelendiği ve kıvrım aralarının açıldığı gözlenmektedir. Vücut ağırlığını taşıyan sağ bacak üzerinde derin kanallı birbirine paralel inen kıvrımlar oluşmuştur.

Kentlerin koruyucu tanrıçası genelde zırh, miğfer, mızrak ve göğsünde Gorgo başlı aegis'i ile betimlenirdi¹⁶³. Roma Dönemi'nde Minerva ile özdeşleştirilen tanrıça Athena aynı zamanda aklın ve gücün timsaliydi¹⁶⁴. Değişik tiplerini görmemize rağmen tanrıça savaş giysileri içinde, khiton üzerine bacaklara kadar inen hymation, göğsündeki aegis ve bacakların hareketi ile Arkaik Dönem 'den Roma Dönemine kadar ortak stilistik özellikler sergilemekteydi¹⁶⁵.

Erken dönem eserlerine baktığımızda MÖ 5. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen ve heykeltıraş Myron'un Atina Akropolisi için yaptığı orijinali bronz olan Athena heykeli bunu en iyi yansıtan örneklerdendir¹⁶⁶. Satyr grubu ile aynı kompozisyonda yer aldığı düşünülen¹⁶⁷ bu esere bakıldığında taşıyıcı sağ bacak ve dizden hafifçe kırılarak yana

¹⁶³ Patricia A. Marxs, "The Introduction of the Gorgoneion to the Shield and Aegis of Athena and the Question of Endoios", *RA*, 2, 1993, 227-268; Susan Deacy - Alexandra Villing, What was the Colour of Athena's Aegis?, *JHS*, 129, 2009, 111-129.

¹⁶⁴ A. Fairbanks, *Greek Gods and Heroes*, Harvard University Press, Boston 1922, 17-20.

¹⁶⁵ Mark D. Fullerton, *Supplements to Mnemosyne, The Archaistic Style in Roman Statuary*, E.J.Brill, Leiden 1990, 47.

¹⁶⁶ Stanley Casson, *Catalogue of the Acropolis Museum Vol II*, Cambridge University Press, London 1921, Fig. 393-394; G. Daltrop-Peter C. Bol, *Liebieghaus Monographie*, 8, Frankfurt 1980, Abb. 9-11, 20-25; Peter C. Bol, *Liebieghaus – Museum alter Plastik Frankfurt am Main*, Guide to the Collection Ancient Art, Main 1981, 120-123; Brunilde Sismondo Ridgway, *Roman Copies of Greek Sculpture: The Problem of the Originals*, Pl. 64.

¹⁶⁷ Brigitte-Konrad Schauenburg, "Torso der myronischen Athena Hamburg", *Antike Plastik*, Lieferung XII- Teil 1-13, Taf. 8-14, Berlin 1973, 62.

doğru atılan sol bacak, giysi tipleri, omuzlardan askılı olan giysinin bel üzerinde ince bir kemerle sıkılması ve boyundaki “v” yakası ile Roma Dönemi örneklerini aratmayacak nitelikte olduğu gözükmemektedir.

Heykeltıraş Pheidias’ın Parthenon Tapınağı için yaptığı altın-fildişi heykelin en iyi kopyası olan Atina Ulusal Müzesi’nde korunan Athena Varvakion heykeli de yukarıda bahsettiğimiz özellikleri barındırmaktadır¹⁶⁸. Bu heykelin vücut ağırlığını taşıyan sağ bacakta paralel kıvrımlar ile yana ve geriye atılan sol bacağın giysi altından görülmesi, peplos altından giyilen hymationu¹⁶⁹ ile ayakta cepheden verilmesi, Attika miğferi ortasında Medusa başının bulunduğu göğsündeki aegisi ile betimlendiği izlenmektedir¹⁷⁰. Hymation’un ince bir kuşakla bağlanmış olması ve aegisin omuz ve göğüslerdeki farklı şekilleri heykeltıraşın üslubuna göre değişmekteydi¹⁷¹. Bu dönem ortalarında Klasik eserlerin kopyalanmaya başlama geleneğinin Roma Dönemi boyunca giyside de kendini göstermesi bu görüşümüzü desteklemektedir¹⁷².

Bergama Zeus Sunağının Gigantomakhia frizinde gördüğümüz Athena kabartmasında beli sıkkan kemer, çapraz biçimli aegis ve giysi tarzı dikkat çeken benzerliklerdir¹⁷³. Sunak, her ne kadar Hellenistik Döneme tarihlense de erken dönem giyimli tanrıça heykellerinin Roma kopyalarına bakıldığında fizyonomik açılardan belirgin farklılıklara uğramadığının göstergesidir.

Pheidias’ın Athena Parthenos heykelinin en iyi kopyalarından biri olan ve MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen Pergamon Müzesi’nde sergilenen¹⁷⁴ eser Anadolu’da tanrıçanın önemini vurgulayan başka bir örnektir. Daha geç örneklerle gelindiğinde Aphrodisias’tan Agrippina ve genç oğlu Nero’nun işlendiği kabartmada Agrippina’nın bol dökümlü

¹⁶⁸ Semni Karusu, Archäologisches Nationalmuseum, *Antike Skulpturen*, 179, Beschreibender Katalog, Athen 1969, 72-73, Taf. 31, Nr. 129.

¹⁶⁹ Stanley Casson, 1921, 238, No. 1336-1362.

¹⁷⁰ Florence M. Bennett, “The So-Called Mourning Athena”, *AJA*, 13 (4), Fig. 2, 431-446; Stanley Casson, 1921, Fig. 398, 399.

¹⁷¹ Walter-Herwig Schuchhardt, “Athena Parthenos”, *Antike Plastik Lieferung II- Teil 1-6*, Berlin 1963, 31-54, Taf. 20-37.

¹⁷² Margarete Bieber, “Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying”, *ProcAmPhilSoc* 103 (3), 374.

¹⁷³ Gérard Seiterle, “Rückgabe des Zeussaltars — an Athena”, *Antike Welt* 28 (3), 1997, 201-208.

¹⁷⁴ Jale İnan, *Perge’nin Roma Devri Heykeltıraşlığı I*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 2000, 10-11; E. Pontremoli-M. Collignon, *Bergama ve Krallığın Kültür Yansımaları*, Boyut Yayınları, İstanbul 2014, 214.

mantosu ve altta giydiği khiton üzerinde de durmak gerekir¹⁷⁵. MS 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen eserde Agrippina'nın sol eliyle çektiği mantosunun üzerinde diyagonal biçimde derin kanallı kıvrımlar oluşturması ve altta bulunan khiton'un kaideye kadar inen bu kıvrımları ile serbest kalan sağ ayağın geriye doğru hareket etmesiyle oluşan kıvrım yapısı eserimizle benzer niteliktedir. Metropolis'ten ele geçen ve MS 1 - 2. yüzyıllardan olduğu düşünülen Hygeia örneğinde belin üzerinde gördüğümüz sicim inceliğindeki kemer ve hymation'un etek ucunda sabit bacağın üzerindeki sık ve derin işlenen kıvrımlar vardır. Bunun yanı sıra hareketli bacağın üzerinde gergin ve bacağı saran kumaş yapısı tanrıça heykeline yakın özelliklerdir¹⁷⁶. Perge Güney Hamamı'ndan MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Athena Velletri ve Athena Parthenos tiplerinde erken kopyalarına nazaran göğüs altında kuşakla sıkılmış ve düğümlenmiş kemer ve aegis'in olması, bir bacağın dizden kırılması ve diğer serbest duran bacağın taşıyıcı olması tanrıçanın değişmeyen özellikleri olarak görülmektedir¹⁷⁷. Bu tiplerin geneline bakıldığında hymation kıvrımlarının serbest ve hareketli yapısı, boyunda "v" şekilli yaka Roma kopyalarının özelliklerini hatırlatmaktadır.

Batı Anadolu'da çok iyi bilinen Küçük Herculaneum tipli kadın heykelleri uzun khiton ve ince hymationlarıyla Roma heykellerinin yaşlı ve genç kadın modellerini oluşturmuşlardır¹⁷⁸. Bunlara güzel bir örnek yine MS 160-180 yıllarına verilen Silifke civarlarından ortaya çıkarılan sağ dizini hafifçe kırmasıyla khiton kumaşında meydana gelen kıvrımları barındıran Küçük Herculaneum heykeli eserimizi andırmaktadır¹⁷⁹. Adana Müzesi'nde bulunan mantolu kadın heykelinin sol kolundan aşağıya dökümlü şekilde inen hymation da oluşan derin kanallı kıvrım yapısı eserimizde taşıyıcı sağ bacak üzerindeki kıvrımlarla benzetilmektedir. Dolayısı ile bu eserin tarihlendirildiği Antoninler

¹⁷⁵ R. R. R. Smith, "The Imperial Reliefs from the Sebasteion at Aphrodisias", *JRS*, 77, 1987, Pl. XXIV, (11), 88-138; Kenan T. Erim, *Aphrodisias*, Net Turistik Yayınlar A.Ş., İstanbul 1989, 64, Res. 91; Mesut Ilgım, *Afrodisyas Sebasteion Sevgi Gönül Salonu*, (5. Baskı) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, 20-21; Charles Brian Rose C., *Dynastic Commemoration and Imperial Portraiture in the Julio-Claudian Period*, Cambridge University Press, Cambridge 1997, 164-165, Pl. 207, Cat. 105,

¹⁷⁶ Serdar Aybek, *Metropolis İonia I Heykel, Metroplis'de Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, Lev. 35, Kat. No. 70, 80.

¹⁷⁷ Jale İnan, 1-12; Buket Akçay, *Perge Güney Hamamı Heykeltıraşlık Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilimdalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007, Lev. LXV (K.49), Lev. LXVI (K.50), 86-87.

¹⁷⁸ R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 89.

¹⁷⁹ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, (Phd Thesis) London 1997, 137, Pl. 17a; Serra Durugönül, *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, Biltur Basım Yayın, İstanbul 2013, 51-52.

Dönemi (MS 138-192) bizim eserimizin de bu dönem aralığına verilmesi gerektiğini güçlendirmektedir¹⁸⁰.

Roma Döneminde özellikle tiyatroların sahne kabartmaları heykeltıraşlık eserlerinin tarihlendirilmesinde dikkate alınması gereken örneklerdir. Parion’da işlenen Tanrıça Demeter’in ve Athena’nın¹⁸¹ göğüs ortasında düğümlenen khiton’un bacaklara kadar inen geniş elbise kıvrımlarını, Hierapolis Tiyatrosu’nun sahne kabartmalarındaki Artemis’in doğuşu ve Athena kabartmalarında da görüyoruz¹⁸². MS 2. yüzyıla tarihlendirilen bu örnekler bakıldığında göğsün hemen alt kısmından başlayan sicim şeklinde düğümlenen kemer ve khiton üzerindeki kıvrım yapıları ile Kyzikos civarlarından ele geçen Athena’nın çağdaş olabileceğini söyleyebiliriz. Daha erken dönemlerde “*Athena Peplosu*” olarak da adlandırılan giysinin altına bacaklara kadar inen hymation giydirildiği de görülmektedir¹⁸³. Özellikle genç kızlara ve kadınlara giydirilen ilk olarak Klasik Dönem’de ortaya çıkan peplos’un, khiton ve hymation ile kullanımının yaygın olduğunu belirtmemiz gerekir¹⁸⁴. Athena kültü için düzenlenen Panatheneia festivallerinde Olympialı tanrıların Gigantlara karşı kazandığı zaferin anısına kutsal dokuma ritüellerinde sunulan peplos kentlerin koruyucusu ve zaferin simgesiydi¹⁸⁵. Roma Dönemine gelindiğinde ise kısa kollu, boyunda ”v” yakalı, bacaklara kadar inen saçakları olan khiton tarzının daha çok tercih edildiği görülmüştür. Değerlendirilen Kyzikos eserinde peplos’a çok yakın bir khiton’un kullanılmış olduğunu ifade edebiliriz. Genel anlamda erken dönem kopyalarına bakıldığında Tanrıça Athena’nın taşıyıcı olan bacak ve yana-geriye doğru atılan diğer bacağı değişmeyen bir özelliktir. Ayrıca tanrıçanın kopyalarında değişebilen taşıyıcı sağ bacak, bol dökümlü manto altında ayaklara kadar

¹⁸⁰ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 213-214, Pl. 62b.

¹⁸¹ Cevat Başaran, “Parion Tiyatrosu Kabartma ve Heykeltıraşlık Eserleri”, (Ed.: Cevat Başaran-H. Ertuğ Ergürer), *Parion Roma Tiyatrosu, 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları*, İÇDAŞ A.Ş., Yayınları, Ankara 2016. 105-120.

¹⁸² Nizami Çubuk, *Hierapolis Tiyatro Kabartmaları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008, Res. 1.3-1.4; Valentina Di Napoli, “Figured Reliefs From The Theatres of Roman Asia Minor”, *Logeion A Journal of Ancient Theatre*, 5, 2015, 259-293.

¹⁸³ Albert W. Barker, “Domestic Costumes of the Athenian Woman in the Fifth and Fourth Centuries B. C.”, *AJA*, 26 (4), 1922, 410-425.

¹⁸⁴ Linda Jones Roccas, “Back - Mantle and Peplos: The Special Costume of Greek Maidens in 4th - Century Funerary and Votive Reliefs”, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 69 (2), 2000, 235-265.

¹⁸⁵ Mireille M. Lee, “Acheloös Peplophoros: A Lost Statuette of a River God in Feminine Dress”, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 75 (3), 2006, 317-325; Zoe Stamatopoulou, “Weaving Titans for Athena: Euripides and The Panathenaic Peplos” *The Classical Quarterly*, 62 (1), 2012, 72-80.

dik bir şekilde inen derin kanallı kıvrımlar altında kaybolmuştur. Diğer serbest duran bacak ise aksine vücudu saran giysi altından seçilebilmekte ve dizden kırılarak hareketli biçimde verilmektedir.

Kyzikos civarlarından ele geçen Tanrıça Athena heykelinde sağ göğsü açıkta bırakan ve bacaklara kadar inen saçakları ile peplos ve onun altında hymation'un kullanıldığı görülmektedir. Göğsün hemen altında düğümlenen ince bir kemerin sıkmasıyla peplos hafif yukarıya doğru yönelmiş ve uçlarında saçaklar oluşturmıştır. Peplos'un yukarıya doğru çekilmesiyle geniş aralıklı kıvrım yapıları oluşurken hymation ise yere kadar dik ve derin kanallı şekilde inmektedir¹⁸⁶. Roma Döneminin özelliği olarak bilinen katı ve şematik kıvrım yapısı her iki giysi türünde de kendini hissettirmiştir¹⁸⁷. Athena heykellerinde genellikle dik duran ve giysi altında kaybolan taşıyıcı sağ bacak ile dizden kırılarak yana doğru atılan sol bacağın gergin kıvrımlı elbise altından gözükmesi eserimizde bariz bir şekilde fark edilmektedir. Gerek serbest duran heykellerde gerekse de kabartma eserlerde görülen derin kanallı kıvrım yapısı Roma Dönemi eserlerini hatırlatmaktadır. Ayrıca bu dönemin tarihlenmesinde giysinin şekli de en az kıvrım yapısı kadar önem arz etmektedir. Dolayısıyla bizim değerlendirmeye aldığımız heykelin karşılaştırmalı örneklerle olan benzerliğine bakıldığında muhtemelen MS 2. yüzyıl ortalarına tarihlendirebiliriz.

2.1.1.3. Kybele Heykelciği

(Katalog No 003 / Resim 9-11)

Doğurganlık ve bereketin temsilcisi Ana Tanrıça Kybele kültü, en eski çağlardan itibaren Anadolu'nun her yöresinde tapınım görmüştür¹⁸⁸. Bu kültün genellikle Phrygia ve Lydia bölgelerinde tapınımı arkeolojik bulgularla da kanıtlanmıştır¹⁸⁹. Batı Anadolu'da özellikle Kyme, Smyrna, Ephesos, Phokaia, Kios, Erythrai, Klazomenai,

¹⁸⁶ Antik Çağ'da peplosun yukarıya doğru çekilmesiyle oluşan bu saçaklar *Apotygma* (*Diploidon*) olarak adlandırılmaktadır. Tamay Tekçam, *Arkeoloji Sözlüğü*, Alfa Yayıncılık, İstanbul 2007, 19.

¹⁸⁷ Serdar Aybek, *Metropolis İonia I Heykel, Metropolis'de Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, 269.

¹⁸⁸ Helen Morales, *Classical Mythology*, Oxford University Press, New York 2007, 32; Erika Simon, *Der Augustus von Prima Porta*, Walter Dorn Verlag, Bremen 1959, 88.

¹⁸⁹ Rudolf Naumann, "Das Heiligtum der Meter Steunene bei Aezani", *IstMitt*, 17, 1967, 218-247, Taf. 33, 1-2; Lynn E. Roller, "Phrygian Myth and Cult, Notes in the History of Art", 7 (3/4), *Phrygian Art and Archaeology* 1988, 43-50; Birgitte Bøgh, "The Phrygian Background of Kybele", *Numen*, 54 (3), 2007, 304-339.

Miletos ve Kyzikos gibi antik kentlerde görülen adak stelleri ya da naiskos içerisinde cepheden verilen Tanrıça Kybele'ye ait heykeltıraşlık eserleri bu etkiyi kanıtlar niteliktedir¹⁹⁰. Özellikle Sardes ve Miletos'ta da Ana Tanrıça 'ya ait çok sayıda arkeolojik eser gün ışığına çıkarılmıştır¹⁹¹.

İlk dönem kazıları sırasında kentte 'Metroon' civarlarında gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda, yüksek arkalıklı bir tahtta oturur vaziyette cepheden betimlenen bu heykelciğin Kybele'ye ait olduğu sonucuna varılmıştır¹⁹². Oturduğu tahtın her iki tarafında da silmeler olan Tanrıça Kybele'nin baş kısmı, dirsekten itibaren sağ kolu ve bilekten itibaren sol kolu mevcut değildir. Bu tipte Kybele eserlerinin kolları olmasa da muhtemelen oturağın her iki kenarına paralel bir biçimde uzanmaktaydı. Heykelciğin üst kısmına bakıldığında baş kısmının oturduğu yerin çanak şeklinde olduğu görülmektedir. Tahtın her iki tarafında zor da olsa fark edilen kentlerin koruyucusu olduğu düşünülen¹⁹³ simetrik olarak oturan aslanların ayakları görülebilmektedir. Kybele'nin hizmetkârları sayılan aslanlar genelde tahtın her iki yanında cepheden hareketsiz biçimde oturur halde verilirlerdi¹⁹⁴. Bazen diğer tanrıçalarla betimlenen aslanla birlikteliğin Kybele'nin özünde olduğu bunun da doğulu düşüncesinden kaynaklandığı belirtilmektedir¹⁹⁵.

Mysia Bölgesinin en önemli kentlerinden biri konumundaki Kyzikos'ta ise Tanrıça Kybele kültünün varlığı, gerek yazıtlı adak stelleri gerekse de sikkeler gibi arkeolojik bulgularla belgelenmiştir¹⁹⁶. Özellikle Tanrıçanın bir taht üzerinde otururken kurban sahnesinin tasvir edildiği Kyzikos'tan MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen Kopenhag Milli

¹⁹⁰ F. Naumann, "Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und griechischen Kunst", *IstMitt Beiheft* 28, Tübingen 1983, 124-135; Verena Gassner, "Die thronende Göttin im Naiskos – ein weiteres Zeugnis der Kybele in Elea ?", 145-150, Recep Meriç İçin Yazılar, Metropolis İonia II Yolların Kesiştiği Yer, (Ed.: Serdar Aybek-Ali Kazım Öz), (1. Basım), Homer Kitabevi, İstanbul 2010.

¹⁹¹ M. Akın- E. B. Özkan, "Badırğa Kybele'si ve Nilüfer'deki Kybele Kültü", *Odryses'ten Nilüfer'e: 1. Uluslararası Nilüfer Sempozyumu*, Düzenlenmiş Sempozyum Metni, Nilüfer Belediyesi, Özyurt Matbaacılık, Ankara 2016, 69- 94.

¹⁹² Nurettin Öztürk, "Kyzikos'ta Bulunan Bir Kybele Yontusu Üzerine Bazı Gözlemler", *Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları*, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı, (Ed.: Birol CAN-Mehmet Işıklı), İstanbul 2007, 367-374.

¹⁹³ Margarete Bieber, *The Statue of Cybele in Jean Paul Getty Museum*, J. Paul Getty Museum Publication 3, Los Angeles 1968, 3; Korkmaz Meral, *İonia Bölgesi Arslanları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2003, 45.

¹⁹⁴ Margarete Bieber, *The Statue of Cybele in Jean Paul Getty Museum*, 4.

¹⁹⁵ Fahri Işık, "Doğa Ana Kubaba Tanrıçaların Ege'de Buluşması", *Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü*, İstanbul 1999, 30.

¹⁹⁶ Cecil Smith and R. de Ruftaell, "Inscriptions from Cyzicus", *JHS*, 22, 1902, 190-207; Sami Patacı, *Hellenistik Dönemde Batı Anadolu'da Kybele Tapınımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir 2007, 32.

Müzesi'ndeki adak steli önemli bir örnektir¹⁹⁷. Bu adak stelinde tanrıça tahtta oturur biçimde, yanında aslan, ortada sunak ve karşısında tapınım işlevinde bulunan figürler ile birlikte betimlenmiştir¹⁹⁸. Adak kabartmasındaki yazıtta kent halkının sunu listeleri arasında ataların anası *Meter* adının geçmesi kentte bu kültün varlığına işaret etmektedir¹⁹⁹. Bu arkeolojik belgelerin yanında tarihçi Herodot, Kyzikosluların MÖ 6. yüzyılda tanrılar anası onuruna her sene bir festival düzenlediğinden bahsetmektedir²⁰⁰.

Tanrıçaya verilen sıfatlar arasında en yaygın olanı Dindymos dağının tanrıçası anlamına gelen “*Dindymene*”²⁰¹ ismi, Kyzikos'ta “*Meter Dindymene*” olarak kullanılmaktaydı²⁰². Argonautlar Kyzikos'a vardığında denizlerin ve rüzgârların hâkimi tanrıça Kybele'ye taş sunaklarda meşe yapraklarından oluşturulan çelenklerle kurban adanmışlardır²⁰³. Rodoslu Apollonios'un (MÖ 270 - 215), “*Argonautika*”sında Kybele'nin bu ritüelini anlatan mitoloji Hellenistik Dönemdeki tek örnek olma özelliğine de sahiptir²⁰⁴. Ayrıca kentte sonradan kiliseye dönüştürülen tanrıça onuruna yapılmış bir tapınağın varlığından söz edilmektedir²⁰⁵. Genellikle ayakta ya da taht üzerinde oturur biçimde tasvir edilen Tanrıça Kybele bazen yırtıcı kuşlarla bazen de kadeh, kâse veya koruyucu niteliği taşıyan aslanlarla temsil edilmekteydi²⁰⁶. Tanrıça 'ya verilen güç sembolleri arasında en fazla görülen tipler arasında: Genellikle kucağında bir aslanla taht

¹⁹⁷ F. Nauman, No. 582, levha 44; Lynn E. Roller, *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü*, 242; Sami Patacı, Hellenistik Dönemde Batı Anadolu'da Kybele Tapınımı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir 2007, 32; Tuba Aydın, *Mysia Bölgesi'nde Kybele Kültü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2015, 27.

¹⁹⁸ The British Museum, Museum Number:1890,0730.6.

¹⁹⁹ Lynn E. Roller, *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü*, 388, Res. 76; Sami Patacı, 32.

²⁰⁰ Herodotos, *Herodot Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (Çev. Müntekim Ökmen), (2.baskı), İstanbul 2002, IV, 76. 221; Grant Showerman, *The Great Mother of The Gods*, Argonaut Inc. Publishers, Chicago 1901, 10; Birgitte Bøgh, “The Phrygian Background of Kybele”, *Brill*, 54 (3), 2007, 304-339; Orhan A. Şirin-Mustafa Kolağasıoğlu, *Çatalca-Karadoğan Höyüğü: Arkaik Dönemde Amisos ve Kybele Kültü*, SAMTAB (Samsun ve Çevresi Turizm Alanı Altyapı Hizmet Birimi) Yayınları I, Samsun 2016, 35; E. B. Özkan, (Ed.: Burak Takmer-Ebru N. Akdoğu), *Antik Literatürden Örneklerle Akdeniz Dünyasında Kybele Kültü*, Sencer Şahin Anısına Yazılar, Kuzgun Yayınevi, İstanbul 2016, 660.

²⁰¹ Strabon, 12.5-3, 65; Grant Showerman, *The Great Mother of The Gods*, 12; Lynn E. Roller, *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü*, 2013, 235.

²⁰² Robert McKay Wilhelm, Cybele: The Great Mother of Augustan Order, Vergilius, 34, 1988, 77-101; Hüseyin Üreten, *Neşredilmiş Yazıtlar Işığında Hellenistik Dönem'de Pergamon Kenti Tanrı ve Kültürleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2003, 37

²⁰³ Grant Showerman, 15.

²⁰⁴ Lynn E. Roller, 2013, 318.

²⁰⁵ Grant Showerman, 109.

²⁰⁶ Lynn E. Roller, *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü*, 129; J. W. Crowfoot, “The Lions of Kybele”, *JHS*, 20, 1900, 118-127; Fahri Işık, *Doğa Ana Kubaba Tanrıçalarının Ege'de Buluşması*, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul 1999, 15.

üzerinde oturur tarzda²⁰⁷, tympanon²⁰⁸ ve paterası ya da tahtın her iki kenarında arka bacakları üzerinde oturan aslanlar ile betimlenen eserler görülmektedir²⁰⁹. Belirttiğimiz bu tiplerde genellikle olgun bir şekilde verilen Kybele'yi²¹⁰ adak kabartmaları ve steller²¹¹ ya da bazı tasvirlerde aslanlar tarafından çekilen arabada oturur tarzda doğadaki vahşi yaşama hükmeden gücü sembolize eder şekilde betimleyen şekillerde görmekteyiz²¹².

Bursa'nın Badırğa Mahallesi'ne bağlı Solakçayır mevkiinde bulunan ve MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen Badırğa Kybelesi'nin²¹³, arkalıklı bir taht üzerinde ve her iki yanında aslanların işlenmesiyle Kyzikos eseriyle oldukça benzer olduğu fark edilmiştir. Yüzeyinde etkili bir aşınmanın görüldüğü eserin kolları, başı ve ayaklarının eksik olduğu, khiton üzerinde hymation giydiği görülmektedir. Özellikle bu giysinin sağ kalçadan gelip sol bacak üzerinden aşağıya doğru sarkıtılması, alt kısımda ise kıvrımların ayaklar üzerinde diyagonal biçimde sola doğru açık bir şekilde işlenmesi, aslanların oturuş pozisyonları, göğüs altında bulunan ince kemer ve giysiye verdiği şekil bu benzerliklerin en önemlileridir. MÖ 2. yüzyıl sonu MÖ 1. yüzyıl'ın başına tarihlendirilen Kocaeli Müzesi'nden 749 envanter nolu taht üzerinde oturan Kybele yanında bulunan aslan figürü, “v” yakalı khitonun kemerle sıkılması ile göğüslerin belirgin hale gelmesi, dizlerin hemen altında oluşan diyagonal kıvrımlar, hymationun sol bacağın yanından aşağıya doğru dökülmesi taht üzerinde oturan Kybele heykellerinde görülen ortak özelliklerdir. Ayrıca harekete uyumlu kıvrımlar ve dinamik oturuşunu da göz önüne aldığımızda Kyzikos Kybelesi ile dönemsel anlamda çok da farklı olmayan özellikleri barındırmaktadır²¹⁴.

²⁰⁷ Daniel Ogden, *A Companion to Greek Religion*, Blackwell Publishing, Oxford 2007, 415.

²⁰⁸ Anadolu'da *magna mater* kültürünü yansıtan müzik aletinin tanrıçayla bağlantı kurduğuna inanılan araçtı. Tamay Tekçam, 237; Kemal Çibuk, “Doğu Marmara'da Ana Tanrıça (Kybele) Kültü ve Tasvirleri”, *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III*, 2017, 165-192; Güler Ateş, “Kybele İkonografisinde Tympanon”, *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 16 (1), 2018, 291-318.

²⁰⁹ Lynn E. Roller, “The Great Mother at Gordion”, *JHS*, 111, 1991, 128-143; M.C. Howatson, 526.

²¹⁰ Lynn E. Roller, “The Great Mother at Gordion”, 128-143, 1991, 132.

²¹¹ R.R.R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 190, Res. 213.

²¹² Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, (Çev.: S. Tamgüç), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2007, 396.

²¹³ Mustafa Şahin, Nilüfer Kültür Envanteri Dizisi Bursa ve İlçeleri Arkeolojik Kültür Envanteri – II, Nilüfer İlçesi I. Kitap, 39-51, Ankara 2016; Akın-Özkan 2016, 69- 94.

²¹⁴ Kemal Çibuk, “Doğu Marmara'da Ana Tanrıça (Kybele) Kültü ve Tasvirleri”, 165-192,

Yine Ordu'nun (Kotyora) Bayadı köyü sınırları içinde Kurul Kalesi'nde, 2016 kazı sezonunda bulunan ve MÖ 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen Ordu Kybelesi²¹⁵ de değerlendirilmelidir. Eserde göğsünün hemen altında bulunan kemerin karın üzerinde oluşturduğu seyrek kıvrımlar, sağ bacağın soldakinden daha dik ve yukarıda olmasından kaynaklanan giysinin sol bacak üzerinden kaideye kadar dökümlü olması ve kucak üzerinde biriken kıvrımların belirginliği göze çarpmaktadır. Bu eserin Kyzikos Kybelesi ile giysi hareketliliğinin azalması, kıvrımları ve vücut hatlarının belirginliği ile aynı dönem özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Bu yönlerden eserimizle karşılaştırma yapabileceğimiz Gordion'dan aynı döneme tarihlendirilen taht üzerinde oturan Meter²¹⁶ heykelciğinin, bacaklarının hareketi ile oluşan yelpaze şeklindeki kıvrımları, giysi tomarının sol tarafta toplanması, ince bir kemerin sıkması ile khitonun üst gövdede oluşturduğu “v” yakalı kıvrımları stilistik benzerliği taşımaktadır.

Bir taht üzerinde büyük boyutlarda yapılan Berlin Staatliche Müzesi'nden, Pergamon'daki Kybele heykelinin de dikkate alınması gerekir²¹⁷. MÖ 2. yüzyıla verilen eserde tanrıçanın oturuşu nedeniyle giysinin bacakların üzerinden geçerek sol taraftan aşağıya doğru döküldüğü görülmektedir. Ayrıca eserimizle benzer diğer özellikler arasında göğsün hemen altında giysiyi sıkan ince kemerin oluşturduğu kıvrımlar ve üst gövde de görülen “v” yakalı khitonun altında beliren göğüslerin varlığı da benzerlikler arasındadır. Şile yakınlarında Kumbaba'da bulunan ve Hellenistik Döneme tarihlendirilen taht üzerindeki Kybele heykelinin Kyzikos eseri ile benzerlik taşıdığı görülmektedir²¹⁸. Eserin sol kolu kırık olmasına rağmen sol kolun elbise altında işlenmesi, khitonu sıkan kemerle birlikte üzerinde bulunan hymationun bacaklar üzerinde sol bacağın yanından aşağıya doğru dökülmesi ve oturuşun önünde yer alan ayaklık ile birlikte kenar işlemleri bahsedilen benzerlikler arasındadır. Heykelin belirtilen bu stil özelliklerine dayanarak eserimizle çok da farklı olmadığı ve muhtemelen aynı özellikleri barındırdığını söyleyebiliriz. İzmir Tarih - Sanat Müzesi'nde sergilenen ve Geç

²¹⁵ S. Y Şenyurt, - A Akçay, “The Kurul Fortress and the Cult of Kybele as a City Protector”, *Colloquium Anatolicum 16, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul 2017, 179-198; S. Y Şenyurt, - S. Durugönül, “Kurul (Ordu) Kalesi'nde Bir Kybele Heykeli”, *Olva XXVI*, Mersin 2018, 305-344.

²¹⁶ Lynn E. Roller, *Phrygian Myth and Cult*, The University of Chicago Press, 7 (3/4), 1988, 43-50, Fig. 5.

²¹⁷ Lynn E. Roller, *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü*, 205; Sami Patacı, 32; F. Naumann, No 554, Lev 41, 205.

²¹⁸ U. Peschlow-Bindokat- A. Peschlow, “Die Sammlung Turan Beler in Kumbaba bei Şile”, *Ist Mitt.* 52, 2002, 429-522. Abb. 7-8 c-d.

Hellenistik Döneme verilen Kybele heykeli²¹⁹, kollarını tahtın her iki yanına uzatması cepheden betimlenmesi, kısa kollu khitonu ve belindeki kemerin giysiyi sıkmasıyla ayrıca sadece ayakları açık bırakarak gövdeyi tamamen örtmesiyle eserimizle çağdaştır.

Hellenistik Dönem heykeltıraşlık eserlerinin genel anlamda stilistik özellikleri bilinmesine rağmen her kentin kendine özgü karakteristik özellikleri olduğunu da unutmamak gerekir. Tanrıça Kybele'nin heykeltıraşlık eserlerinin birkaç istisna hariç Klasik Dönemden Roma Dönemine kadar oldukça benzer standartlarda yapıldığı anlaşılmaktadır²²⁰. Taht üzerinde oturan Kybele'nin göğüslerin hemen altında kemerle sıkılan khiton üzerine hymation giyimli olması, tahtın her iki yanında cepheden aslanların işlenmesi, hymationun kucak üzerinden sol bacağa doğru atılarak buradan aşağıya dökümlü olması bu tip heykellerin karakteristik özellikleri arasında sıralanabilir. Kyzikos'tan ele geçen ve Roma Dönemine tarihlendirilen Kybele heykelinin formunun bozulmadan devam etmesi bu görüşümüzü en güzel şekilde desteklemektedir²²¹. Taht üzerinde oturan Kybele'nin gövdeden itibaren üst kısmı ve kolları kırılmıştır. Ele aldığımız eserimizle giysisi, oturduğu taht ve yanlarında bulunan cepheden verilen aslan betimleri ile olan benzerliğinin yanında kaide bölümünde iki satırlık yazıta yer verilmesi ile de farklılık arz etmektedir. Bu örnek bizlere Kyzikos kentinde Kybele inancının geç dönemlere kadar devam ettiğini göstermektedir.

Kyzikos kentinden ele geçen taht üzerindeki Kybele heykelinin giysi hareketliliğinin azalması ve vücut hatlarının giysi altında hafifçe belirmesi MÖ 2. yüzyılın sonlarında görülen özelliklerdir. Ayrıca figürün bacakları ile taht korkulukları arasında boşluğa yer verilmemesi ve kaide üzerine basan ayakların sadece bir bölümünün açıkta olması bu dönem Kybele eserlerini yansıtan ayrıntılardır. Göğüs kısmının hemen altından khitonu sıkan kemerin burada geniş aralıklı kıvrımları oluşturmalarının yanında üst gövdenin aşağıya doğru genişlemesi ve incelmesi özellikle bu dönemde görülen

²¹⁹ Serdar Aybek, - M Tuna, - M Atıcı, "İzmir Tarih ve Sanat Müzesi'nden Heykel Kataloğu", Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2009, 55, Res. 36.

²²⁰ Emil Nankov, "Toward the Thracian Religion in the Early Hellenistic Period: a Terracotta Figurine of Kybele from Seuthopolis Reconsidered", *Archaeologia Bulgarica* XI (3), Sofia 2007, Fig. 1, 4, 5, 6, 7; 47-67; Münteza Dinç, "Manisa Müzesi'ndeki Hellenistik – Roma Dönemi Heykelleri", 27-98, (Ed.: Serra Durugönül), Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri, KAAM (Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi) Yayınları-3, İstanbul 2015, 35; S. S. Sezer, "Prusias Ad Hypium Antik Kenti Heykeltıraşlık Eserleri", Ege Yayınları, İstanbul 2015, 60; J. Dedeoğlu, *Isparta Müzesi*, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2005, 40.

²²¹ Elmar Schwertheim-Nilüfer Güllü Schwertheim, *Epigraphica Lydien, Mysien, Türkei der Sammlung Yavuz Tatış*, Metro Matbaacılık Ltd. Şti., İzmir 2018, 202, Fig. 126.

karakteristik özellikler arasında gösterilmektedir. Heykelin sağ dizinin diğerine göre daha yukarıda işlenmesi, ince kumaş ve kısa kollu khiton üzerine giyilen hymation'un bu bacak üzerinden geçerek kaidenin sol tarafında toplanması bahsettiğimiz örneklerin tümünde izlenmektedir²²². Dolayısı ile eserimiz, hareketle uyumlu kıvrımları, taht üzerinde dik şekildeki kompozisyonu ve yukarıda verdiğimiz eserlerle benzer stilistik özelliklerinden dolayı MÖ 2. yüzyılda yapılmış olmalıdır.

²²² Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, TTK Yayınları, Ankara 2000, 55.

2.1.2. İnsanlar

2.1.2.1. Erkek Torsoları

2.1.2.1.1. Gövde Parçası

(Katalog No 004 / Resim 12-13)

Eserin vücudu tamamen saran giysisi ve boyundan itibaren kırılmış başı ile Pudicitia tipinde işlendiği görülmektedir. Hymation olarak bilinen giysinin ön bölgede muhtemelen kolların çekmesiyle omuzlarda daha gergin bir halde olduğu görülmektedir. Bu giysi sırt bölümünde ise geniş aralıklı çizgisel paralel kıvrımlara dönüşmüştür. Sağ kolun bulunduğu tarafta daha fazla kırılmanın meydana geldiği gövdenin solunda bulunan delikten ise kolların sonradan eklenmiş olduğu düşünülmektedir.

Çok fazla tahrip olduğu gözlenen bu eserin kronolojik olarak tanımlanması zor olsa da üst gövdeyi tamamen saran giysinin kıvrım yapılarından yola çıkılmalıdır. Eserin giysisine bakıldığında Kyzikos'un mezar stellerinde sıkça karşılaştığımız Pudicitia tiplerinden birinin işlendiğini söylemiştik. Çünkü bahsedilen tipte figürün giysisi kadar baş kısmı ve kollarının da önemli bir unsur olduğu unutulmamalıdır. Yukarıda bahsettiğimiz mezar stellerinde Pudicitia tipinin genellikle kadınlarda işlendiğini görmüştük²²³. Bu tipin ayrıca mezar stellerinde ayakta verilen figürlerde ya da bağımsız heykellerde de erkeklerde de uygulandığı bilinmektedir²²⁴. Yaylalı heykeltıraşlıkta çok fazla karşılaşılan bu tipi: “Kollardan birinin karın üzerinde durduğu diğer kolunun dirseği ona dayalı olarak verilen elin çenenin yanında başa kadar çektiği mantonun kenarından tutması” şeklinde yorumlamıştır²²⁵.

MS 161 yılına tarihlendirilen Pisidia Antiocheia'sında bulunan ve İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen Cornelia Antonia ile Akmonia'dan (Uşak-Banaz) ele geçen Afyon Arkeoloji Müzesinde bulunan kadın heykelleri giysilerinin üst gövdede aldığı biçim yönünden eserimizle benzerdir²²⁶. Her iki heykele de bakıldığı zaman

²²³ Abdullah Kasım Sonkaya, “Hellenistik Dönem Lydia Mezar Stellerinde Kadın ve Erkek Tipleri”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 60, Erzurum 2018, 35-63.

²²⁴ Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, (Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Erzurum, 1979, 36.

²²⁵ Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, 36.

²²⁶ Ramazan Özgan, 2013, 245-247, Res. 263-264.

orijinalinin Hellenistik Döneme kadar gittiği özellikle daha geç dönemlerde görülen Demeter tiplerini andırdığı bilinmektedir²²⁷.

Figürün giysi kıvrımları, değerlendirmeye aldığımız eserler arasında MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Katalog 012 numaralı torsoda görülen keskin kenarlı ve aralıklı kıvrımlara benzemektedir. Sözü edilen bu eser muhtemelen Hadrian Tapınağı'ndaki kazı çalışmalarından ele geçmiştir. Dolayısıyla tapınak civarlarından ele geçen heykeltıraşlık eserleri, değerlendirme konusu gövde parçasının MS 2. yüzyılın sonlarına ait olabileceğini göstermektedir.

2.1.2.1.2. Kuros

(Katalog No 005 / Resim 14-19)

Geneline bakıldığında çok iyi durumda olduğu gözlenen heykelin orijinal duruşunda kolların yanlarda olduğu sol bacağının öne doğru atıldığı anlaşılmaktadır²²⁸. Yuvarlak verilen başta alın üzerinden geriye doğru taranan ince telli saçların kulak arkasında yatay şekilde kalınlaştığı, arka tarafta ise yine kalın bukleli olarak dikey işlendiğini görmekteyiz. Hafiften tebessüm eder biçimdeki yüze gelindiğinde yanakların haricinde iri gözler, burun ve ağzın çok fazla aşındığı izlenmektedir. Geniş bir alına sahip olan eserin ağız kenarlarının çukur halinde verildiği ve çenenin de yuvarlatıldığı görülmektedir. İnce-uzun vücut yapısı içerisinde sıkı verilen göğüsler, karın kasları ve kasık bölümlerinin yanında göbeğin de hafifçe belirgin işlendiğini söyleyebiliriz.

Kuros (Genç Erkek) heykelleri, Yunan dünyasının tümünde, Anadolu'dan Sicilya'ya Ege Bölgesinden Libya'ya kadar Arkaik Dönem içerisinde genellikle aynı tarzda işlenirlerdi²²⁹. Bu tipte heykellerin Mısır heykeltıraşlığının etkisinde kalınarak Yunan dünyasına girdiğini belirten görüşlerde bulunmaktaydı²³⁰. Bunları normal insan boyutlarında, çıplak, ayakta, cepheden verilen, kollarını her iki yanda aşağıya doğru uzatan ve bir ayaklarını ileriye doğru hamle yapar şekilde işlenirken görmekteyiz²³¹. Bu

²²⁷ Ramazan Özgan, 2013, 245.

²²⁸ The Anatolian Civilisations II, Greek, Roman, Byzantine, Turkish Ministry of Culture and Tourism, İstanbul 1983, 40, B106.

²²⁹ Richard Neer, *The Emergence of the Classical Style in Greek Sculpture*, The University of Chicago Press, Chicago 2010, 22, Fig. 3, 4, 5.

²³⁰ Rhys Carpenter, *Greek Sculpture A Critical Review*, The University Chicago Press, Chicago 1960, 4-6.

²³¹ John Boardman, *Yunan Heykeli Arkaik Dönem*, Homer Kitabevi, (Çev.: Yaşar Ersoy), (1. Basım), İstanbul 2001, 26-29.

tarzda olmalarına rağmen vücut ağırlığı her iki bacakta toplanmış, dirsekler hafiften bükülmüş ve elleri yumruk şeklinde uyluk kemikleri üzerinde birleştirilirdi²³².

Kuroslar, her ne kadar Apollon kültüyle ilişkilendirilse de asıl amacın kutsal alanlara yapılan sunular olduğu tahmin edilmektedir²³³. Ayrıca sadece Apollon kült merkezlerinde değil, aynı zamanda Sounion'da Poseidon, Samos'ta Hera veya Atina'da Athena gibi tanrı ve tanrıçalarla da ilişki kurularak aktarılmışlardır²³⁴. Genellikle çıplak olarak verilen bu tip heykellerin daha çok İonia Bölgesinin karakteristik özelliklerini barındırdığını söyleyebiliriz²³⁵.

Yunan dünyasında en erken tarihli kuros heykelinin MÖ 7. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen Delos'tan bulunan örnek olduğu kabul edilmektedir²³⁶. Bahsedilen bu eser düz konturlara sahip, üçgen bir yüz ve kütsel yapıdaki saçları ile bilinmektedir. Daha sonra bu heykeller özellikle MÖ 6. yüzyıla beraber farklı bölgelerde ama benzer tiplerde sayıca çok fazla işlenmişlerdir²³⁷. Genellikle Arkaik Dönem içerisinde değerlendirilen kuroslar özellikle MÖ 6. yüzyılın ortalarında yumuşak hatlar, sıkı göğüsler ve hafiften beliren karın kasları ve gülümsemesi en bilinen ayrıntılardır²³⁸.

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde Samos'tan ele geçen MÖ 550-540'lara tarihlendirilen kolossal Kuros Başı, badem biçimli gözleri, başın ön ve yan kısımlarında farklı işlenen saçlar ve arkaik gülümsemesi ile İon heykeltıraşlığını göstermektedir²³⁹. Kyzikos kurosunun özellikle de burun ve gözlerin çok fazla aşındığı buna ilaveten başın yan kısımları ve yanaklarının iyi korunduğu gözlenmiştir. Samos başının daha kalın ve geniş olmasının yanında başın üst kısmında görülen saç stili ve farklı biçimlerde işlenmesi, çene yuvarlaklığı, oval yüz ve uzun kulaklar benzerlikler arasındadır²⁴⁰. Ayrıca Samos başında kulak üzerinde görülen saçın daha ince olduğu ve alın üzerinde ince tüylü

²³² Marion True, *A Kouros at the Getty Museum*, The Burlington Magazine, 129 (1006), 1987, 3-11.

²³³ Marion True, 3-11; John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, 26-29.

²³⁴ G. M. A. Richter, *Kouroi Archaic Greek Youths, A Study of the Development of the Kouros Type in Greek Sculpture*, Phaidon Press Ltd, London 1960, 1-6; John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, 26-29.

²³⁵ Ekrem Akurgal, *Die Kunst Anatoliens*, Berlin 1961, Fig. 193-197.

²³⁶ G. M. A. Richter, *Kouroi Archaic Greek Youths*, 27

²³⁷ John Boardman, Yunan Sanatı, Homer Kitabevi, (Çev.: Yasemin İlseven), (1. Basım), İstanbul 2005, Res. 83.

²³⁸ John Boardman, Yunan Sanatı, Res. 69.

²³⁹ G. M. A. Richter, *Korai Archaic Greek Maidens*, Phaidon Publishers, London 1968, 55, Pl. IIIc-d; Ekrem Akurgal, *Griechische und Römische Kunst in der Türkei*, Hirmer Verlag München, München 1987, 59, Fig. 74; John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, 76, Fig. 82.

²⁴⁰ Ekrem Akurgal, "Neue Archaische Bildwerke Aus Kyzikos", *Antike Kunst*, 8 (2), 1965, 99-103.

saç çizgisinin bizim eserimizden farklı işlendiği izlenmektedir²⁴¹. Berlin Pergamon Müzesi'nde Pitane'den ele geçen ve MÖ 6. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen Kuros'un başının özellikle de alın kısmının geniş tutulmasıyla benzediğini söyleyebiliriz²⁴². Louvre'de sergilenen ve aynı dönem aralığına tarihlendirilen bir başka örnek de Actium torsosudur²⁴³. Kyzikos Kuros'u ile iki eser Kyzikos örneği ile karşılaştırıldığında özellikle yuvarlatılmış omuzlar, göğüslerin yapısı, karın üzerinde oluşan çizgi, kasıklar ve baldırların cepheden verilmesi ile benzerdir.

MÖ 550-540'lara tarihlenen ve sadece arka tarafının sağlam olarak korunduğu baş parçası da özellikle iri kulakların üzerinden geriye doğru taranan ince telli saçlar arka tarafta bukleli işlenen saçların yapısıyla Kyzikos Kuros'u ile yakın özellikler taşır²⁴⁴. Bu işleniş tarzıyla Kyzikos Kuros'u'nun kulaklarının üzerinden arkaya doğru taranan ince telli saçların ense kısmında iri bukleler haline gelmesi iki eserin çağdaş olduklarını göstermektedir²⁴⁵. Bu tipte başın her iki yanında ve arka kısmında işlenen saçları genellikle bu dönem aralığında daha sık görmekteyiz²⁴⁶.

Günümüzde Bodrum Müzesi'nde bulunan MÖ 550-530 civarlarına tarihlenen Kaunos Torsosu, sırt ve göğüs noktalarının eşit seviyede olması, aşağıya doğru hafifçe kavisli olan yuvarlak omuzlar, kalçalarının kenarlarda düz verilmesi ve ince-uzun vücut yapısıyla Kyzikos Kurosunu hatırlatmaktadır²⁴⁷. Bunlara güzel bir örnek de aynı döneme verilen ve Melos Grubu içerisinde değerlendirilen Thasos'tan ele geçen İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki eserdir²⁴⁸. Bu dönem içerisinde heykeltıraşlık açısından aktif

²⁴¹ Felix Eckstein, *Archaischer Jünglingskopf in Istanbul*, Berlin 1962, 47-57, Taf. 45-52; Hans Peter Laubscher, "Zwei neue Kouroi aus Kleinasien", *IstMitt*, 13-14, 1963-1964, 73-87, Taf. 35,2.

²⁴² <http://arachne.uni-koeln.de/item/objekt/1982>

²⁴³ Ludger Alscher, *Griechische Plastik Archaik Und Die Wandlung Zur Klassik*, II (I), Veb Deutscher Verlag Der Wissenschaften, Berlin 1961, 87, Taf. 25a-d.

²⁴⁴ Cavit Çakmakçı, *Karia ve İonia Bölgesi Arkaik Devir Pers Çağı Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya 2006, Kat. No: 39.

²⁴⁵ Klaus Tuchelt, "Die Archaischen Skulpturen von Didyma", *IstForsch*, 27, Verlag Gebr. Mann, Berlin 1970, 149, Taf. 83, L44.

²⁴⁶ G. M. A. Richter, *Kouroi Archaic Greek Youths, A Study of the Development of the Kouros Type in Greek Sculpture*, 111, Fig. 384; Klaus Tuchelt, *Die Archaischen Skulpturen von Didyma*, 53-59, Taf. 11, K6, K16.

²⁴⁷ Orhan Gürman, "Kaunos'ta Bulunmuş Olan Arkaik Atlet Heykeli", *TürkAD*, XXII-1, Ankara 1975, 13-16, Res. 1-5.

²⁴⁸ G. M. A. Richter, *Kouroi Archaic Greek Youths, A Study of the Development of the Kouros Type in Greek Sculpture*, 104, Fig. 336-338.

olan²⁴⁹ Thasos'tan bu esere dikkatli bakıldığında yuvarlatılmış omuzlar, sıkı göğüsler, karın ve kasıklar bölümü ile kalçalarının kenarlarının düzleştirilmesi benzerlikler arasında sayılabilir.

Paros'ta bulunan ve MÖ 540'lara tarihlendirilen kuros heykelinin yüzünde geniş alın, iri gözler ve ağız kenarında oluşan çukurlar eserimizle benzerdir²⁵⁰. Ayrıca iri kulakları ve saçının farklı biçimlerde işlenmesi bizim eserimizde de görülmektedir. Bunun yanı sıra dar ve yuvarlatılmış omuzlar, göğüslerin şişkinliği ve karın kasları, kasıklar ve baldırların cepheden şişkin verilmesi de aynı stilistik özellikler arasında sayılabilir²⁵¹. Tekirdağ yakınlarında bulunan ve MÖ 540 lara tarihlendirilen torso ise İonia tarzında yumuşak hatları, geniş omuzlar ve ince beli ile Kyzikos Kurosuna oldukça benzemektedir²⁵². Günümüzde İzmir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen ve Miletos'tan ele geçen MÖ 540-530 lara tarihlendirilen Kuros, Kyzikos eserimizle benzer özellikleri barındırmaktadır²⁵³. Eserde bacakların kalçaya birleşme kısmında daralması, bacaklardan birinin öne doğru atılmasına rağmen kalçadaki dengenin verilmemesi gibi etkenler bizim eserimizde görülen ayrıntılardır. Göğüs geniş ve güçlü bir şekilde verilmesine rağmen dar bir bel, geniş karın, kasları iyi tanımlanmış, yuvarlatılmış kalçaların yanında uyluk ve baldırlar belirgin biçimde işlenmişlerdir. Bu stilistik özellikleri sergileyen Atina Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Anvysos Kuros MÖ 530 lara tarihlendirilmektedir²⁵⁴. Bu kurosun başı farklı daha uzun olmasına rağmen boyun, yuvarlatılmış omuzlar ve özellikle karın kasları ile benzediği görülmektedir²⁵⁵. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Kyzikos Kuros, Samos, Didyma ve Miletos heykeltıraşlığı ile yakın stilistik özellikler içermektedir²⁵⁶. Önemli bir sanat merkezi niteliği taşıyan Samos'un, Miletos, Ephesos ve

²⁴⁹ Nicole Weill, "Plastique Ionienne A Thasos", *RA*, 2, Études sur les relations entre Grèce et Anatolie offertes à Pierre Demargne, 2, 1976, 219-226.

²⁵⁰ Hans von Steuben, *Kopf eines Kuros Liebieghaus Monographie* 7, Frankfurt 1980, 10, Abb. 10-13.

²⁵¹ Jane B. Carter - Laura J. Steinberg, "Kouroi and Statistics", *AJA*, 114 (1), 2010, 103-128.

²⁵² C. Bayburtluoğlu, "Tekirdağ Kuros", *Belleten* XXXIV, 135, 1970, 347- 351, Lev. I-III.

²⁵³ Cevdet Bayburtoğlu, İzmir Arkeoloji Müzesindeki Arkaik Kuros Heykeli, *Belleten*, 35 (138), Ankara 1971, 201-206, Lev. I-IV.

²⁵⁴ Alex Philadelphus, "The Anavysos Kouros", *The Annual of the British School at Athens*, 36, 1935/1936, 1-4; Jiří Frei, "Notes on Some Archaic Attic Sculpture", *The J. Paul Getty Museum Journal*, (10), 1982, 95-104; Robert Steven Bianchi, "Saga of the Getty Kouros", *Archaeology*, 47 (3), 1994, 22-23.

²⁵⁵ Reinhard Lullies, *Griechische Plastik*, Hirmer Verlag München, München 1956, 17, Fig. 57; Marion True, 3-11 Fig. 3.

²⁵⁶ Hans Peter Laubscher, 73-87, Taf. 32-42; Marion True, "A New Kouros Head in the Getty Museum", *The J. Paul Getty Museum Journal*, (11), 1983, 95-98; Ekrem Akurgal, *Griechische und Römische Kunst in der Türkei*, Hirmer Verlag München, München 1987, 59, Fig. 81; Barbara A. Barletta, "The Draped Kouros Type and the Workshop of the Syracuse Youth", *AJA*, 91 (2), 1987, 233-246.

Kyzikos heykeltıraşlığını etkilediği kabul edilmektedir²⁵⁷. Kyzikos kurosunun vücut hatlarının İonia heykeltıraşlığındaki yumuşak hatları göstermesi ve saçların hem ön kısımda hem de arkada dekoratif bir biçimde işlenmesi Samos²⁵⁸ ve Keramos'tan²⁵⁹ kuros başlarında kendini göstermektedir. Özellikle bu iki örnekte başın yapısı, saçların işlenişi Akurgal'a göre heykeltıraşın taklit yeteneğini Kyzikos Kurosu'nda denediğini ve başarılı olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Dolayısıyla bu eserler kentlerin yerel atölyelerinde işlense de genel olarak bakıldığında ortak stillere sahip oldukları görülmektedir²⁶⁰. Akurgal, Kyzikos kurosunu dönem özellikleri ışığında benzerleriyle karşılaştırarak MÖ 540 yılını daha uygun görmüştür. Boysal ise İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde Arkaik Dönem eserleri arasında kısa bir bilgilendirme yaptıktan sonra hemen hemen aynı tarihleri vermiştir. Bize göre Kyzikos Kurosu, yuvarlak hatlı geniş omuzları, güçlü ve ince bel yapısı, sırt ve göğüs noktalarının eşit seviyede olması, kalça kenarlarının düzleştirilmesi²⁶¹ gibi ayrıntılarıyla en uygun tarih aralığı olarak MÖ 550-540 civarlarının karakteristik özelliklerini anımsatmaktadır.

2.1.2.1.3. Gövde Parçası (Marsyas ?)

(Katalog No 006 / Resim 20-21)

Oldukça atletik bir yapıda işlenen çıplak erkek torsosunda gövdenin büyük bölümü, kasıklar ve sağ bacağın dize kadar olan kısmı korunabilmiştir. Gövdenin geneline dikkatli bir biçimde bakıldığında karın ve göğüs kaslarının abartılı biçimde işlenmiş olduğu ve vücudun hafiften soluna doğru yöneldiğini görüyoruz. Ayrıca büyük bölümü kırılmış olan sol bacağın üzerinde sol el parmaklarının izleri bulunmaktadır.

Bu torso fiziksel durumu itibarıyla Marsyas ya da Satyr olarak adlandırılan mitolojik figürlere benzerliği ile ele alınmalıdır. Marsyas tipinde figürler özellikle şişkin göğüsleri ve göğüs kafesinin abartılı verilmesiyle ön plana çıkmaktadır²⁶². Özellikle

²⁵⁷ Hans Peter Laubscher, 73-87, Taf. 32-42.

²⁵⁸ Ekrem Akurgal, 57-58, Fig. 74

²⁵⁹ Louis Robert - P. Devambez, "Tête Archaïque Trouvée a Keramos", *AJA*, 39 (3), 1935, 341-351. Fig. 7-8.

²⁶⁰ Susan Kane, "An Archaic Kore from Cyrene", *AJA*, 84 (2), 1980, 182-183; Ian Jenkins, "Archaic Kouroi in Naucratis: The Case for Cypriot Origin", *AJA*, 105 (2), 2001, 163-179.

²⁶¹ John Griffiths Pedley, "The Archaic Favissa at Cyrene", *AJA*, 75 (1), 1971, 39-46, Fig. 3-4.

²⁶² Mary B. Comstock-Cornelius C. Vermeule, *Sculpture in Stone, The Greek, Roman and Etruscan Collections of the Museum of Fine Arts Boston*, Museum of Fine Arts, Boston 1976, 112, Fig. 170, 171.

Hellenistik Dönemde çok sayıda örneği bulunan Marsyas'ın cezalandırılması örneklerinden biri olabileceği üzerinde durulmaktadır²⁶³. Mitolojisinin Phrygia kaynaklı olduğu kabul edilen Silenos (Marsyas) iki borulu flütün mucididir²⁶⁴. Yunan Mitolojisinde flütü gerçekte tanrıça Athena icat etmiş fakat çaldığı esnada yüzünün aldığı şekilden dolayı Hera ve Aphrodite'nin alay konusu olmuştu. Bunun üzerine Athena bir nehirde kendi yüzüne bakmış ve onların haklı olduğunu anlayarak flütü fırlatıp atmıştır. Güzel sanatların tanrısı Apollon ise onu bulup alacak olanı en korkunç biçimde cezalandıracağını belirtmiştir. Günün birinde Marsyas'ın flütü bulup çalması onun çam ağacına asılarak derisinin yüzülmesine neden olmuştur. Bu cezalandırma aşamasında ağaca asılan Marsyas'ın anatomik yapısına bakıldığında kaslı ve güçlü verilmesi, kasık kaslarının plastikliği göze çarpmaktadır²⁶⁵. Kolların kırıldığı yerlere dikkatle bakıldığında yukarıya doğru kaldırılmış olduğu gözlenmektedir²⁶⁶. Stilistik özellikleri eserin orijinalinin Hellenistik Dönemde özellikle Pergamon ekolünün etkisinde kalındığını göstermektedir.

Bu eserin sahip olduğu özelliklere dayanılarak Satyr olabileceği ihtimali de akla yatkındır²⁶⁷. Glyptothek Müzesi'nden sergilenen bir Satyr heykeline bakıldığında başını soluna çevirdiği, sağ kolunu dirsekten kırarak yukarıya kaldırdığı sol kolunu ise yine dirsekten kırarak kalçasına dayaması, göğüs ve karın kasları eserimizle benzer özellikleri yansıtmaktadır. Kyzikos'tan ele geçen eserimize bakıldığında üst gövdede hafiften soluna dönmesi, göğüs kafesi üzerinde abartılı kas yapıları, kasıkların etrafında oluşan katlanmalar ve özellikle sol kolunu kalçasına dayaması bunlar arasındadır. Çünkü Kyzikos örneğinde her ne kadar baş ve kollar mevcut değilse de kaslı verilen yapıyla birlikte sol bacağın üzerinde az da olsa kalçaya denk gelen kısımda parmaklar görülmektedir. Ayrıca Silenos olarak da isimlendirilen Satyroslar'ın bazen belden yukarısı insan şeklinde verilirken alt kısmının özellikle teke bacakları biçiminde betimlenmesi görüşümüzü destekleyen bir unsurdur²⁶⁸. Kyzikos eserinin bacaklarına

²⁶³ Pierre Grimal, 462.

²⁶⁴ Zweite Auflage, *Die Griechische Plastik von Emanuel Löwy*, Verlag von Klinkhardt, Leipzig 1916, Fig. 228.

²⁶⁵ Brunilde Sismondo Ridgway, *Roman Copies of Greek Sculpture: The Problem of the Originals*, Pl. 65.

²⁶⁶ Zweite Auflage, Fig. 242.

²⁶⁷ Zweite Auflage, 118, Fig. 239.

²⁶⁸ Pierre Grimal, 708.

bakıldığında neredeyse dize kadar korunan sağ bacağı ve abartılı verilen parmakların konduğu sol bacak yapısı insani görüntüden uzaktır.

Kyzikos'tan bir sikke üzerinde Satyr ve Nymphe grubunda ayakta kaslı verilen figürün sağ kolunu yukarıya doğru kaldırdığı sol kolunu aşağıya indirdiği gözlenen Satyr betimlenmiştir. Sağına ve öne doğru eğilen, atletik yapıda resmedilen bu bağımsız heykel grubu kopyalarının da çokluğu dikkat çekmektedir²⁶⁹.

Asılan Marsyas heykelleri incelendiğinde bunlarda kolların doğrudan yukarıya kaldırıldığı ve vücutta özellikle üst gövde de dönüş hareketinin olmadığı izlenmektedir²⁷⁰. Çünkü Kyzikos'tan ele geçen eserimizde gövdeye bakıldığında sağ kolun yukarıya doğru kaldırıldığı buna rağmen sol kolun ise aşağıya yöneldiği ihtimal dâhilindedir. Satyr olarak tanımladığımız bu eserin sağ bacağı sabit tuttuğu dizden kırdığı sol bacağı ise muhtemelen yukarıya kaldırdığını söyleyebiliriz.

Apollon ile de mitolojik anlatımlara sahne olan Marsyas figürünün bizim eserimizde olduğu gibi kaslı yapıda ve hareketli işlendiği görülmektedir²⁷¹. Lahitlerde ve kabartma eserlerde Apollon'un karşısında flüt çalmakta ve kaslı yapısıyla hareket halindeyken verilmekteydi. Bu işleniş tarzında seramikler üzerinde de gerek Athena ile gerekse de Apollonla görülmekteydi²⁷². Hellenistik Dönemde sıkça betimlenen Marsyas figürü Roma Dönemi heykellerinde de genellikle asılır halde verilmekteydi. Buna güzel bir örnekte Manisa Müzesinde sergilenen Roma Dönemine ait bir payeye asılan Marsyas heykelidir²⁷³. Kaslı ve atletik yapıda verilen bu tipte eserlerin çıplak olmaları bilhassa Marsyas'ın ikonografisiyle ilişkilendiriliyor²⁷⁴. Bu eserin sol bacağındaki bulunan iri boyutlu parmak izleri belki de Marsyas'ın derisini yüzmeye hazırlanan yaratığa aitti²⁷⁵. Eserin sahip olduğu ikonografik ve stilistik değerlendirilmeler Marsyas olabileceğini ve Kyzikos eserleriyle benzerlikleri MS 2. yüzyıla ait olabileceğini göstermektedir.

²⁶⁹ Dericksen Morgan Brinkerhoff, *Hellenistic Statues of Aphrodite, studies in the History of their Stylistic Development*, Garland Publishing, Harvard 1978, Pl. XXX-XXXI.

²⁷⁰ Zweite Auflage, 118, Fig. 242

²⁷¹ Christophe Vendries, "Apollon et Marsyas sur un fragment de sarcophage de Saint-Androny (Gironde). Postures, gestuelle et attributs musicaux", *Aquitania*, XXIV, 2008, 139-154, Fig. 4-5.

²⁷² Alexandra Goulaki Voutira, "Heracles and Music", *RIDIM/RCMI Newsletter*, 17 (1), 1992, 2-14

²⁷³ Hüseyin Üreten, "Mitolojinin ve Tarihin Simgesi: Manisa Müzesi'ndeki Marsyas Heykeli", *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, (1), Res. 1.

²⁷⁴ Hugo Meyer, The Hanging Marsyas Reconsidered. "A Roman Table Leg, Early Seleukid Art, and the School of Lysippos", *Bullettino della Commissione Archeologica Comunale di Roma*, 97, 1996, 89-124, Fig. 5-8.

²⁷⁵ Hugo Meyer, 89-124, Fig. 9.

2.1.2.1.4. Gövde Parçası (Dionysos ?)

(Katalog No 007 / Resim 24-27)

Atletik yapıda ve çıplak verilen eserde boynun bir kısmı, sol omuz ve sağ kolun bir bölümü korunabilmiştir. Sol omzundan aşağıya doğru büyük ihtimalle hayvan derili giysi parçasının sarktığı izlenmektedir. Genellikle figürlerin omuzlarından sarkan bu giysiler Dionysos'a verilmekte²⁷⁶, zarif ve kaslı yapıları içerisinde üst gövdelerinde diyagonal şekilde inmekte alt kısımlarının çıplak işlendiği görülmektedir²⁷⁷. Fakat bu giysilere dayanılarak Dionysos olarak tanımlanan eserlerin bir taht üzerinde oturdukları khiton ve hymationlu betimleri de bulunmaktaydı²⁷⁸. Ana tanrıça Kybele'ye benzeyen bu tasvirleriyle Dionysos'un omzundan göğüs üzerine atılan hayvana ait giysi parçası ya da pençeli işlenişleri sıklıkla görülmekteydi²⁷⁹. Şarap ve ilham tanrısı olan Tanrı Dionysos'un bu giysileri keçi, panter ya da leopar derilerinden işlenmekteydi²⁸⁰. Kyzikos antik kentinden ele geçen ve farklı müzelerde sergilenen Dionysos heykellerine tez çalışmamızda da yer verilmiştir. Bunlar arasında İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Kat. 72 numaralı kabartmada Dionysos'un sağ omzu üzerinde düğümlenen muhtemelen ceylan derili giysisi en güzel örnektir. Mysia Bölgesinin en önemli kentlerinden biri olan Kyzikos'ta Dionysos kültürünün varlığı ayrıca epigrafik metinlerle de desteklenmiştir²⁸¹.

Kilikya Bölgesinde ele geçen ve Tarsus Müzesi'nde bulunan MS 2. yüzyıla tarihlenen Dionysos torsoları bu kapsamda değerlendirilmesi gereken örneklerdir²⁸². Yalnızca üst gövdenin korunabildiği her iki çıplak torsonun da kaslı yapıda verilmeleri, omuzlarından düşen saç lülelerinden ötürü Apollon, ve Eros'tan ziyade büyük olasılıkla

²⁷⁶ Valentin Müller, "A Chronology of Greek Sculpture 400 B.C. to 40 B.C"., *The Art Bulletin* 20 (4), 1938, 359-418, Fig. 31.

²⁷⁷ Elizabeth Bartman, "Eros's Flame: Images of Sexy Boys in Roman Ideal Sculpture", *Memoirs of the American Academy in Rome* 1, The Ancient Art of Emulation: Studies in Artistic Originality and Tradition from the Present to Classical Antiquity, 2002, 249-271, Fig. 11.2, Fig. 11.8, Fig. 11.11.

²⁷⁸ Valentin Müller, 359-418; 390, Fig. 31.

²⁷⁹ U. Peschlow-Bindokat- A.Peschlow, 429-522. Abb. 7-8 c-d.

²⁸⁰ Richard Seaford, Dionysos, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2006, 23-25; Pierre Grimal, 153-155.

²⁸¹ Bülent Öztürk, *Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asyası'nda Dionysos Kültü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2010, 131-132.

²⁸² Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 170-171, Pl. 37 a-b.

Dionysos tipine daha yakın bir parça olarak yorumlanan eser geneline bakıldığında Kyzikos Bouleterion’unda bulunan torsoyla çağdaş olmalıdır.

Cepheden verilen torsoda göğüs kaslarının ayrıntıdan uzak doğal aktarıldığı, omuzların ve kolların yuvarlak hatlarla verildiği bu tipte eserlerin stilistik ayrıntıları MS 2. yüzyıla verilmiştir²⁸³. Dolayısıyla aynı özellikleri yansıtan değerlendirmeye aldığımız Katalog No 007 aynı tarihe ait olmalıdır.

2.1.2.1.5. Zırhlı Gövde Parçası

(Katalog No 008 / Resim 28-31)

Zırhlı gövde parçasının boyundan itibaren üst kısmı, sol omzu ve sağ kolun dirseğe kadar olan bölümü kırılmıştır. Köşeli bir yakaya sahip olan zırhın bir bölümü ve omuzlar üzerine atılan zırh levhalarını tutturmak için omuzlarda kullanılan bantlar sağlamdır. Gövdenin sol omzundan aşağıya inen bant ucunda bir ipile bağlantısı sağlanan halka görülmektedir.

Muhtemelen Roma İmparatorluk Dönemindeki bu zırhlı gövdeler ya komutanlara ya da imparatorlara aitti²⁸⁴. Kyzikos Hadrian Tapınağı’nda gerek ilk dönem gerekse de devam eden ikinci dönem kazı çalışmalarında çok sayıda kabartmada zırhlı figürlere rastlanmıştır. Bunlar arasında eserimize yakın örneklerden birisi 2007 kazı sezonunda ele geçen ve muhtemelen friz ait olan gövde parçasıydı²⁸⁵. Ayrıca 1989 yılı kazı sezonunda ortaya çıkarılan kabartma ve miğferli başlar Kyzikoslu heykeltıraşların savaş sahnelerine yoğunlaştığını kanıtlamaktadır²⁸⁶.

²⁸³ Ulus Tepebaş-Serra Durugönül, “Arkaik – Roma Dönemi Heykeltıraşlık Eserlerinin Kataloğu ve Değerlendirilmesi”, Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler, (Ed.: Serra Durugönül), Mersin 2013, 35-152, Kat. No. 25, Kat. No. 26.

²⁸⁴ Hans Rupprecht Goette, *Die Statuarische Repräsentation der Römischen Kaiser im Östlichen Imperium*, Michael Tellenbach-Regine Schulz, *Die Macht der Toga Dresscode im Römischen Weltreich*, REM, Mannheim 2013, 94-97, Fig. 4; Candemir Zoroğlu, “Anadolu’dan Bir Grup Zırhlı İmparator Heykeli Üzerindeki Bitkisel Bezeme ve Anlamı”, (Ed. Mehmet Tekocak), *K. Levent Zoroğlu’na Armağan*, Matsis Matbaa Hizmetleri, İstanbul 2013, 757-766, Fig. 5.

²⁸⁵ Nuretti Koçhan-Korkmaz Meral, “Kyzikos 2007 Yılı”, 30. *KST*, 1, Ankara 2008, 163-176, Res. 3.

²⁸⁶ Abdullah Yaylalı, Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları, XII. *KST*, II, Ankara 1990, 171-194, Res. 10-13.

İtalya Grosseto’da ele geçen ve MS 125-130 yıllarına ait olan zırhlı porte büst heykelinde omuzlardan aşağı inen kıvrımların Kyzikos örneği ile benzerliği dikkat çekmektedir²⁸⁷.

Anadolu ve diğer doğu eyaletlerinde ele geçen ve MS 2. yüzyıla tarihlenen zırhlı heykellerin, Hellenistik bir geleneğin ayrıntılarını içerdiği vurgulanmaktadır²⁸⁸. Bu tipte heykellerin genellikle tiyatro ya da agora gibi mimari yapılara dikildiği bilinmekle beraber bizim değerlendirdiğimiz Kyzikos torsosu Hadrian Tapınağı’nda ortaya çıkarılmıştır. Roma Döneminde İmparatorları koruyucu, kurtarıcı olarak simgeleyen bu zırhlı heykeller statua Loricata, Statua Armata gibi isimlerle anılırlardı²⁸⁹. Yunanistan ve Batı Anadolu kentlerinde ele geçen Geç Hadrian - Erken Antoninler Dönemi zırhlı heykellerinin stilistik ve ikonografik incelemeleri bunların Hellenistik Dönem kökenli olduklarını göstermektedir²⁹⁰.

Günümüzde Fogg Art Müzesi’nde sergilenen zırhlı Traian heykelinin incelenmesinde bu eserlerin öncelikle başları ve gövdelerinin birlikte işlendiği ve bunların esasında imparatorların törensel geçitlerinde kullanıldığı giysiler olduğu düşünülmektedir²⁹¹. Hanfman, bu Traian heykeli hakkında yaptığı değerlendirmede zırhlı eserin Yunan heykellerinin mitolojik özelliklerini barındırdığını, Vermeule ise Hadrian tarafından geçmişte hüküm süren imparatorları onurlandırma gayesi çerçevesinde yaptırıldığını belirtmektedir.

Bartın Amasra’da bulunan başı ve kolları mevcut olmayan zırhlı imparator heykeli eserimizle karşılaştırılabilir²⁹². Roma’nın kuruluş efsanesinin anlatıldığı zırhın ön kısmı, işlenen betimler, stil ve ikonografik ayrıntılar Hadrian Dönemine verilmesini sağlamıştır²⁹³. Bizim eserimizin yalnızca üst gövdesi sağlam olarak ele geçse de zırh

²⁸⁷ Ramazan Özgan, 138, Res. 144.

²⁸⁸ Anton Hekler, Beitrage zur Geschichte der antiken Panzerstatuen, *Öjh*, 190, Wien 1919, 190-241.

²⁸⁹ Diana E. E. Kleiner, *Roman Sculpture*, Yale University Press, London 1992,

²⁹⁰ Candemir Zoroğlu, *Anadolu’da Roma Dönemi Zırhlı Heykelleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara 2014, 11.

²⁹¹ George M. A. Hanfmann - Cornelius C. Vermeule, A New Trajan, *AJA*, 61 (3), 1957, 223-253.

²⁹² Soner Ateşoğulları-Özcan Şimşek, “Bartın İli Amasra İlçesi, Küçüksanayi Sitesi İnşasında Bulunan Roma Dönemi Heykellerini Kurtarma Kazısı”, *V. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Ankara 1995, 93-112, Res. 12.

²⁹³ Soner Ateşoğulları, “Amasra Müzesi’nden Zırhlı Bir İmparator Torsosu”, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1998 Yılı*, Ankara 1999, 207-218, Res. 1.

yakası, Epomides (omuz bandı), zırh perçini, gibi ortak betimlerin varlığı dönemsel olarak çok da uzak olamayacağı görüşünü akla getirmektedir.

Aphrodisias'tan ele geçen general heykeli, Metropolis zırhlı torsosu, Nysa torsosu, Perge'den ele geçen Traian, Hadrian, Marcus Aurelius ve Septimus Severus zırhlı heykelleri de yine Anadolu'daki başlıca örneklerdir²⁹⁴. Bunlar arasında Perge Nymphaeum'da bulunan Hadrian'ın zırhlı heykelinde kollarında gördüğümüz iki sıra şerit altından çıkan giysi, bezemesiz verilen omuz atkılarının uçlarında fiyonk ve sarmaşık yaprağı ögeleri ile eser Antoninler Dönemine tarihlendirilmiştir²⁹⁵. Tez kapsamında ele aldığımız Kyzikos zırhlı gövde üzerinde sağ kolundaki şeritlerin altından çıkan giysi parçası, omuz bantlarının sade işlenmesi ve bu bantlardan sol taraftakinin uç kısmındaki halka ögesinin bulunması da yine ortak özellikler arasındadır. Kyzikos'tan ele geçen zırhlı gövde parçasının sadece üst kısmının korunabilmesi tarihlleme konusunda kesin yargılara varılmasını güçleştirmektedir. Buna rağmen eserin incelenmesi ve Kyzikos Hadrian Tapınağına ait diğer örneklerin karşılaştırılması sonucunda gövde parçasının Antoninler Döneminin sonlarına tarihlenebileceğini göstermektedir.

2.1.2.1.6. Gövde Parçası

(Katalog No 009 / Resim 32-35)

Omuz başlangıcından itibaren kollar, sağ bacağın üst kısmı sol bacağın ise dizden kasıklara kadar olan kısmı sağlamdır. Çıplak ve cepheden verilen eserin kaslı bir biçimde işlendiği göğüsler, göbek deliği ve kasıkların ayrıntılı işlendiği gözükmemektedir.

Bu esere bakıldığında kaslı ve güçlü yapıda işlenmesi, sol kolunu ileriye doğru uzatır şekilde verilmesiyle Poseidon'u da anımsatmaktadır²⁹⁶. Pergamon Zeus

²⁹⁴ Christopher H. Hallett, A Group of Portrait Statues from the Civic Center of Aphrodisias, *AJA*, 102 (1), 1998, 59-89; Buket Akçay, *Perge Güney Hamamı Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul 2007, 117-118, Lev. III, Res. 1, Lev. V, Res. 1; Fabrizio Slavazzi, Eroï Locali E Imperatori A Perge (Pamphylia): I Monumenti, *Studi Classici e Orientali*, 56, 2010, 273-289; Serdar Aybek, "Metropolis'ten İki Komutan-Yönetici Heykeli Parçası", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Konya 2018, 293-310, Res. 7.

²⁹⁵ Matteo Cadario, La Corazza di Alessandro, Loricatidi tipo ellenistico dal IV Secolo a. C. al II d. C., *Arti Grafiche Bianca & Volta*, Milano 2004, LI, 3.

²⁹⁶ Reinhard Lullies, *Griechische Plastik von den Anfängen bis zum Ausgang des Hellenismus*, Hirmer Verlag München, München 1956, Fig. 13-131.

Sunağı'ndaki kuzey frizinde gördüğümüz Apollon betimine de değinmek gerekir²⁹⁷. Burada işlenen Apollona bakıldığı zaman dik ve gergin duruşlu olması, bacaklarının ayrıık işlenmesi, kollarının açık olması özellikle de sol kolunu omzuna paralel uzatması ilk akla gelen benzerliklerdir²⁹⁸. Bu hareket nedeniyle göğüs çizgisinin belirginleşmesi, karın kaslarının ortaya çıkması ve özellikle kalçaların üzerinde kasık çizgilerinin bitiminde oluşan deri katlanmaları birbirine benzer olan ayrıntılardır. MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen Lagina Hekate Tapınağı'nın Gigantomakhia frizinde işlenen Apollon figürünün de özellikle sol kolunu paralel biçimde yana doğru uzatması ve bacakların ayrııklığı ile oluşan kaslı yapı eserimizi hatırlatmaktadır²⁹⁹.

Dolayısıyla eserin korunabildiği kadarıyla stilistik değerlendirmeleri ve karşılaştırılan örnekler dahilinde MÖ 2. yüzyıla tarihlenebileceğini ifade edebiliriz.

2.1.2.1.7. Protesilaos (Yaralı Savaşçı Torsosu)

(Katalog No 010 / Resim 361-39)

Sağ koltuk altından oyulmuş bir yaranın keşfedilmesinin ardından, figür geriye doğru çekilen ve ölmekte olan bir savaşçı olarak adlandırılmıştır. Esere dikkatli bakıldığında sol bacağını sağa yönelmiş olan ayağının önüne doğru atmış ve muhtemelen aşağıya doğru bakmaktadır. Göğüs kafesi, karın boşluğu, kasıkları ve ayak parmaklarına kadar ayrıntılı bir şekilde işlenen eser, dalgalarla çevrili bir kaide üzerinde durmaktadır.

Ayakta ve çıplak tasvir edilen figür sol kalçasını ağaç kütüğüne dayamış kaslı biçimde verilmiştir. Sağ göğsün işlenişine bakıldığında muhtemelen sağ kolunu yukarıya kaldırdığı ve mızrak tuttuğu tahmin edilmektedir. Aynı zamanda eserimizin sağ kalçasında gördüğümüz izlerden hareketle sağ kolun dirseğine kadar uzanan bir destek çubuğu olduğu yorumunu da yapabiliriz³⁰⁰. Omuz kısmından dirseğe kadar sağlam olan diğer kolun aşağıya doğru işlenmesi ise orijinalinde gördüğümüz gibi kalkan tuttuğu ihtimalini akla getirmektedir. Hareketli bir biçimde işlenen eserin sol omzundan aşağıya doğru pelerini sarmaktadır.

²⁹⁷ Ramazan Özgan, 161, Res. 156a-b.

²⁹⁸ E. Pontremoli-M. Collignon, *Bergama ve Krallığın Kültür Yansımaları*, Boyut Yayınları, İstanbul 2014.

²⁹⁹ R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 189, Res. 207.1.

³⁰⁰ Elaine K. Gazda, *The Ancient Art of Emulation, Studies in Artistic Originality and Tradition from the Present to Classical Antiquity*, The University of Michigan Press, Michigan 2002, 146, Fig. 6.20.

Roma Döneminde yapılan kopyalarından hareketle “*Protesilaos*” ya da “*Yaralı Savaşçı*” olarak da isimlendirilen ve en güzel kopyasını Metropolitan Müzesi’nde³⁰¹ gördüğümüz kahramanı Troia savaşı ile tanımaktayız. Iphiklos ile Astyokhe’nin oğlu Teselyalı bir kahraman olan Protesilaos, kırk gemilik bir donanmanın başında Troia Savaşına katılmış fakat karaya iner inmez Troialılar tarafından öldürülen ilk kişi olmuştur³⁰². Antik kaynaklarda bilge bir denizci, iyi silah kullanan ve ölüme meydan okuyan kahraman olarak geçmektedir³⁰³. Gemisi Troia’da ateşe verildiğinde Akhilleus’un Patroklos’u yardımına gönderdiği de bilinmektedir³⁰⁴.

Roma Döneminde çok fazla kopyasına rastlanılan Protesilaos heykelinin kayıp Yunan orijinalinin bronz olduğu ve heykeltıraş Kresilas’a (MÖ 450-425) ait olduğu düşünülmektedir³⁰⁵. Eserin stilistik açılardan değerlendirilmesi sonucunda MÖ 5. yüzyılın ortalarına tarihlendiği görüşü ağır basmaktadır. Bu düşünceye özellikle Efes Artemis Tapınağı için yaptığı Amazon heykeli ve aynı zamanda Perikles heykelinden yola çıkılarak varılmıştır³⁰⁶. Perikles başında gördüğümüz saç ve sakal yapısına bakıldığında dairesel bukleler British Müzesi’ndeki Roma Dönemi kopyası Protesilaos’ta da görülmektedir³⁰⁷. Ayrıca Diomedes, Monteverdi Genci ve Protesilaos’un işçilikleri dikkatle incelendiğinde anatomi ve baş yapısıyla benzedikleri anlaşılmaktadır³⁰⁸.

MÖ 440 civarlarına tarihlendirilen Parthenon Tapınağı’nın figürlerinde birbirini kesen kıvrımları Protesilaos örneğinde de görmekteyiz³⁰⁹. Harekete uyumlu olarak vücutta bir dengenin olduğu ve işleniş yönünden MÖ 440-430’lara tarihlendirilen Niobidler Grubundan Apollan ya da bazı bilim adamları tarafından da Theseus olarak adlandırılan heykel de örneğimize benzemektedir³¹⁰. Ele aldığımız bu eserde bacakların ve kolların zıt hareketleri eserde kontrapostluk oluşturmaya rağmen göğüs çizgisinin

³⁰¹ Werner Fuchs, *Die Skulptur der Griechen*, Hirmer Verlag München, München 1969, 92, Fig. 84; Brunilde Sismondo Ridgway, *Roman Copies of Greek Sculpture: The Problem of the Originals*, Pl. 61.

³⁰² Pierre Grimal, 669; Jose Dörig, “Deinomenes”, *Antike Kunst*, 37 (2), 1994, 67-80.

³⁰³ Jose Dörig, 67-80, Fig. 1-2.

³⁰⁴ Deborah Boedeker, “Protesilaos and the End of Herodotus' "Histories", *Classical Antiquity*, 7 (1), 1988, 30-48; Wolfgang Kullmann, “Poesie, Mythos und Realität im Schiffskatalog der "Ilias", *Hermes*, 137 (1), 2009, 1-20.

³⁰⁵ Catherine M. Keesling, “The Hermolykos/Kresilas Base and the Date of Kresilas of Kydonia”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 147, 2004, 79-91.

³⁰⁶ Jiri Frel, *The Volneratus Deficiens by Cresilas*, 1970, 170-177.

³⁰⁷ Jiri Frel, 170-177, Fig. 1, 7, 13.

³⁰⁸ Jiri Frel, 170-177.

³⁰⁹ Carl Blümel, *Phidiasische Reliefs und Partheneonfries*, Akademie Verlag Berlin, Berlin 1957.

³¹⁰ John Boardman, 175, Fig. 134.

düz inmesinden yola çıkılarak bir dengeden söz edebiliriz. Bunu en iyi yansıtan örneklerin başında Napoli Ulusal Müzesi'nde bulunan ve MÖ 440'lara tarihlendirilen Polykleitos'un mızrak taşıyıcısı anlamına gelen Doryphoros'unu gösterebiliriz³¹¹. Özellikle karın kasları ve göğüs kafesindeki işçiliği aynı sanatçının Yağ Döken Atlet heykelinde vücut bulur³¹². British Müzesi'nde bulunan Kyzikos'un Protesilaos torsosunun stiline bakıldığında Attik olmadığı gözlenmektedir³¹³. Bu heykelin Roma Dönemi kopyası olduğu ve Protesilaos'u tanrı-kahraman olarak gören Teselyalılar tarafından yerleştirildiği tahmin edilmektedir³¹⁴. Fakat bazı arkeologlar bu torsonun Kyzikoslular tarafından yapıldığını hatta kahramanın kentinin burası olduğunu iddia etmişlerdir³¹⁵. MÖ 440-430'lara tarihlendirilen Yaralı Savaşçının üzerinde durduğu kaidenin şekline bakıldığında bir gemi pruvasını andırdığı izlenmektedir³¹⁶. Kyzikos'un bir deniz kenti olması ve Katalog 010 numaralı eserin çıkış noktası olması gibi etkenler kanımca Protesilaos'un buralı olduğunu göstermektedir.

Atina'daki Kraliyet Marstall kazıları sırasında bulunan ve Atina Ulusal Müzesi'nde sergilenen MÖ 440 tarihli lekythos üzerindeki figürün bacaklarının hareketi ve sağ kolunu yukarıya kaldırma şekli de Protesilaos'u anımsatmaktadır³¹⁷.

Louvre Müzesi'nde bulunan ve Pollux olarak bilinen heykelin bacaklarının dengeyi sağlaması, vücudunun üst bölümünü geriye doğru atması, sol kolunun yükselmesi ve çıkıntılı karın kasları Kyzikos örneğimizde de görülmektedir³¹⁸. Bu stilistik özellikler yani anatomik yapı içerisindeki çıkıntılı kaslar, kasık çizgilerinin işlenişi, kollar ve bacakların hareketi ile sağlanan dengeli yapı, MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Lateran Marsyas'ında ve Castel Gandolfo'da bulunan Marsyas torsosunda belirgindir³¹⁹.

Protesilaos'u bağımsız heykellerin yanı sıra kabartma eserlerde, sikkelerde, seramikler üzerindeki betimlemelerde ve lahitlerde üzerinde farklı figürlerle birlikte

³¹¹ F. B. Tarbell, *A History of Greek Art*, The University of Chicago Press, Chicago 1905, Fig. 137.

³¹² Paul Zanker, *Klassizistische Statuen*, Verlag Philipp Von Zabern, Germany 1974, Taf. 41, 1.

³¹³ Rhys Carpenter, 9-10.

³¹⁴ Jiri Frel, 170-177; G. M. A. Richter, *A Statue of Protesilaos*, The Metropolitan Museum of Art Bulletin, 24 (1), 1929, 26-29.

³¹⁵ Rhys Carpenter, 9; Jiri Frel, 170-177.

³¹⁶ John Boardman, 175, Fig. 237.

³¹⁷ L. Curtius, "Heros Kyzikos", *Miszellen* 6, 305-318, Abb. 5.

³¹⁸ Oscar Waldhauer, "On the Statue of Protesilaos in the Metropolitan Museum of Art", *Metropolitan Museum Studies*, 4 (2), 1933, 198-203.

³¹⁹ Rhys Carpenter, *Observations on Familiar Statuary in Rome*, *Memoirs of the American Academy in Rome*, 18, *Observations on Familiar Statuary in Rome*, 1941, 1-110, Pl. 2, Pl. 5, Pl. 6c.

görebilmekteyiz³²⁰. Protesilaos'un Troia Savaşı öncesinde zamansız ölümü özellikle eşi Akastos'un kızı Laodemia üzerinde büyük bir kedere neden olmuştur³²¹. Bunu en iyi yansıtan arkeolojik bulgu Velletri Lahdi üzerinde Hades'in kısa bir süreliğine de olsa Laodemia'nın Protesilaos'u görmesine izin verdiği kabartmadır³²². Temsili olarak yarı açık cehennem kapısına yönelen eşi ve burada bekleyen Protesilaos işlenmiştir. Bu eserin ikonografisi, figürlerin tam plastikliği, bezemeleri ve tüm alanların doldurulması gibi ayrıntılar MS 2. yüzyıla tarihlendirilmesini sağlamıştır³²³. Kyzikos'tan ele geçen Protesilaos'ta gördüğümüz stilistik özellikler değerlendirildiğinde çağdaş olduklarını söyleyebiliriz.

Elaious kentinde bir tapınakta MS 2. yüzyıla tarihlendirilen sikkede Protesilaos'un betimlendiği görülmektedir³²⁴. Sikke üzerinde bir geminin ön bölümünde ayakta duran Protesilaos'un miğferli olduğu, yukarıya kaldırılan sol kolu ile mızrak bulunan sağ kolu, zırhlı ve kısa khitonlu işlendiği izlenmektedir³²⁵. Philostratus, Kersonessos'da aynı döneme tarihlendirilen eğik bir kaide üzerinde ayakta duran Protesilaos heykelinin varlığından söz etmiştir³²⁶.

Günümüzde Ny Carlsberg Müzesi'nde bulunan heykeltıraş Kresilas'a ait olduğunu düşündüğümüz MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen Amazon heykelinin sağ koltuk altına yakın bir kısımda görülen yara izi, yüz oranları ve dökümlü giysi Kyzikos'la aynı özellikleri yansıtır³²⁷. Klasik Dönem bronz orijinalinin mermer kopyası olduğu düşünülen Protesilaos'un, Spartalılar tarafından adandığı ve Polykleitos okulundan heykeltıraş Deinomenes'e ait olduğu kuvvetle muhtemeldir³²⁸. Tüm eserler dikkate alındığında Kyzikos'tan ele geçen ve Troia Savaşında öldürülen ilk kişi olarak bilinen Protesilaos'un, Klasik Dönem orijinalinin Roma Dönemine ait bir kopyası olduğu sonucuna varılmıştır³²⁹. Frel'in görüşlerinden birisi de çok sayıda kopyası olan ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen bu tanrı-kahramanın Teselyalıların yaşadığı Kyzikos'a ait olduğu

³²⁰ Marion Lawrence, "The Velletri Sarcophagus", *AJA*, 69 (3), 1965, 207-222.

³²¹ Marion Lawrence, 207-222, Fig. 6,7.

³²² Marion Lawrence, 207-222.

³²³ Marion Lawrence, 207-222.

³²⁴ Jiri Frel, 170-177; Christopher P. Jones, "Philostratus' Heroikos and Its Setting in Reality", *JHS*, 121, 2001, 141-149.

³²⁵ G. M. A. Richter, 26-29.

³²⁶ G. M. A. Richter, 26-29.

³²⁷ Jiri Frel, 170-177, Fig. 10.

³²⁸ Rhys Carpenter, 166, Pl. XXXI a; Jiri Frel, 170-177.

³²⁹ L. Curtius, 305-318.

yönündedir³³⁰. Curtius ise aynı döneme tarihlendirdiği bu heykel tipinin başı, kısa saçları ve homonoia³³¹ sikkelerindeki betimlerine dayanılarak eseri Kyzikos'a vermiştir. Baş kısmı ve kolları haricinde sağlam olarak ele geçen torso, stilistik özellikler dikkate alındığında muhtemelen MS 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir³³².

2.1.2.1.8. Giyimli Erkek Torsosu

(Katalog No 011 / Resim 40-43)

Yüzeyinde kırık ve çatlakların meydana geldiği ince khiton üzerine hymationlu figürün çıkıntı şeklinde verilen boynundan itibaren üst kısmı ve dizlerden aşağısının mevcut olmadığını görmekteyiz. Çıkıntı biçimde korunan boyundan anlaşıldığı kadarıyla hafiften sağına doğru bakan bu eser, sağ kolunu dirsekten kırarak göğsünün üzerinde çekiştirmekte diğer kolunu ise vücuduna paralel olarak aşağıya doğru sarkmaktadır. Hymationun hem çekiştirilen sağ kolun üzerinde hem de sol bacağın hafiften öne doğru atılmasıyla dışa taşan sağ kalça ve göbek üzerinde şeffaflaştığı görülmektedir. Düz duran sol bacağı üzerinde kalın kumaşın dikey biçimdeki kabarıklığı, bacak üzerine kadar inen Hymation hattına kadar devam etmektedir. Hafiften çıkık verilen göğsü ve göbeği ile güçlü bir duruş sergileyen eser, iç kısımdaki khiton ve onun üzerinde daha kalın kumaştan bir hymationla işlenmiştir.

Kyzikos'tan ele geçen bu torso'da hymationun vücudu tamamen sardığı sağ kolun dirsekten bükülerek diyagonal şekilde iki göğüs arasına uzandığı, sol kolun ise dirsekten hafifçe kırılarak öne doğru atıldığı görülmektedir. Bu tipte heykellerin Hellenistik Dönemde filozof ve hatiplerin betimlenmesinde khiton üzerine hymationuyla sıkça vurgulandığı bilinmektedir³³³. Bir bacağının sola doğru atıldığı, omuzlardan gelen hymation kumaşının göğüs üzerinde sağ kola sıkıca sarıldığı bu tipe Palliatus adı verilmektedir³³⁴.

³³⁰ Jiri Frel, 170-177, Fig. 10.

³³¹ Tamay Tekçam, 98.

³³² Jiri Frel, 170-177.

³³³ Margaret Bieber, "Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying", 374-417; Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 80, Nr. 524, Taf. 85. Nr. 545, 546; R. R. R. Smith, 77, Fig. 38; Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara 2004, 91-92.

³³⁴ Abdullah Kasım Sonkaya, 35-63, Çiz. 10.

Delos'ta Kleopatra evinde bulunan MÖ 138/137 yıllarına tarihlendirilen Dioskurides heykelinin khiton üzerine işlenen hymationu ile işleniş bakımından sağ kolunun omuzlardan dökülen hymationu göğüs üzerinde çekmesi ve sol kolun vücuda yapışık halde aşağıya doğru uzanması ile aynı tiptedir³³⁵. Metropolis Bouleterion'undan ele geçen giyimli erkek heykelinin vücudunu saran hymation işlenişi, eser üzerinde ara ara yer verilen kazıma çizgilerin varlığı ve kolların hareketiyle MÖ 2-1. yüzyıllara tarihlendirilmiştir³³⁶. Kyzikos örneğinde yuvarlak yakalı khiton, sağ kolun göğsün üzerinde tuttuğu hymation, sol kolun vücuda yapışık, paralel olması ve özellikle de eserin üzerinde çok sık olmasa da kazıma çizgilerin işlenmesi bizim eserimizle çağdaş olabileceğini göstermektedir.

Thyateira'dan ele geçen ve MS 1. yüzyıla tarihlendirilen erkek heykeli khiton üzerine vücudu tamamen saran hymationuyla işlenmiştir³³⁷. Kolların hareketiyle giyside meydana gelen geniş aralıklı kıvrım yapıları ve dökümlü hymation eserimizle yakın özellikler sergilemektedir.

Ayrıca aynı tipte Kyzikos kentinden ele geçen MS 2. yüzyıla tarihlendirilen İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden çok iyi korunan erkek heykeli bu aşamada değerlendirilmesi gereken örneklerin başında gelir³³⁸. Pallium tipindeki bu eserde yalnızca aşağıya doğru uzatılan sol bileğin kırıldığı görülmekte hymation içindeki sağ kolun ise dirsekten kırılarak diyagonal biçimde iki göğüs arasında sonlandığını görürüz. Heykelin khiton üzerine hymationlu olduğu sağ bacağını dizden kırarak yana doğru attığı ve dik duran sol bacağın vücut ağırlığını taşıdığı görülmektedir. Figürde kollar ve bacakların hareketi nedeniyle giyside oluşan diyagonal ve şematik kıvrım yapıları eserimizle benzer stilde işlenmiştir.

Kat. 12 numaralı bu torsoyu karşılaştırabileceğimiz en güzel örneklerden birisi yine aynı kentten ele geçen ve günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 582

³³⁵ Gerhard Kleiner, *Tanagrafigüren Untersuchungen zur Hellenistischen Kunst und Geschichte*, Walter de Gruyter, Berlin 1984, 163-167, Taf. 57,4.

³³⁶ Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 97-102, Lev. XX, Kat. Nr. 22, Res. 1-2; Serdar Aybek, *Metropolis İonia I, Metropolis'de Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, 51-53, Lev. 16-17.

³³⁷ Serra Durugönül, *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, KAAM (Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi) Yayınları-3, Mersin 2005, 73-75, Kat. Nr. 31-32.

³³⁸ Margarete Bieber, 134, Pl. 104, Fig. 630.

envanter numarasıyla rahip heykelidir³³⁹. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen khiton üzerine hymation giyimli bu rahip heykeline bakıldığında sağ kolu ile göğsün üzerinde giysiyi çekmesi ve sol kolun vücuda paralel olarak aşağıya doğru inmesi bu tipin kentte bilindiğini göstermektedir. Figürün yaptığı hareket sonucunda özellikle sağ kolun çektiği hymation bu kısımda gerginleşmiş ve gövdede paralel diyagonal kıvrımlar oluşmuştur. Kyzikos kökenli olan her iki eserinde aynı tipi yansıtması ve hareket nedeniyle giyside oluşan kıvrım yapılarının çok da farklı olmadığı düşünülünce birbirilerine yakın bir tarihten olmalıdırlar.

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden rahip heykeli ve bizim eserimizle stilistik olarak benzer tipteki eserlere Roma Dönemine ait Cyrene'den ele geçen ve Cyrene Müzesi'nde sergilenen giyimli erkek heykellerini de dahil edebiliriz³⁴⁰. Başsız olan bu eserlerin khiton ve hymation'larında sağ kolun göğüs üzerinde giysiyi toplaması ve sol kolun vücuda yapışık halde aşağıya doğru uzanması sonucunda oluşan kıvrım yapıları benzer özelliklerdir. Roma Döneminde hymation kıvrımlarının abartılı olarak paralel diyagonal kabartma hatlar biçiminde tüm gövdeyi kapladığı görülmektedir³⁴¹.

Bu eserin Hellenistik Dönemde sıkça karşılaşılan hatip-filozof tiplerinden esinlenilmiş olabileceği sahip olduğu stil özelliklerine dayanılarak söylenilebilir. Bunun en güzel karşılaştırma örneklerinden birisi de Knidos kentinden ele geçen Palliatus tipindeki torsodur³⁴². Boyun çıkıntısından bele kadar korunmuş olan bu eser dirsekten kırdığı sağ kolunu göğsün ortasına doğru yatay biçimde uzatmış ve mantosunu gergin bir şekilde tutmaktadır. Diğer kolunu ise vücuda paralel olarak giysi içersinde aşağıya doğru sarmaktadır. Figürün bu hareketleri sonucunda oluşan katı, şematik ve derin aralıklı kıvrım yapısıyla MS 2. yüzyılın özelliklerini sergilemektedir. Dolayısıyla Knidos'tan ele geçen bu eser yukarıda saydığımız stilistik ve tipolojik ayrıntıları ile Kat. 11 numaralı örneğimizle kronolojik anlamda çok da uzak değildir. Kyzikos civarlarından ele geçen bu giyimli torso stilistik özellikleri ve karşılaştırılan eserler eşliğinde muhtemelen MS 2. yüzyıla tarihlendirilebilir.

³³⁹ Margaret Bieber, 374-417, Fig. 39.

³⁴⁰ Elisabeth Rosenbaum, *Catalogue of Cyrenaican Portrait Sculpture*, Oxford University Press, London 1960, 82-84, Pl. LXVII, 4 (123), 5 (128), 6 (131).

³⁴¹ Elisabeth Rosenbaum, 80-82, Lev. LXVI, LXVII.

³⁴² Christine Bruns Özgan, *Knidos Ergebnisse Der Ausgrabungen Von 1996-2006*, Knidos – Studien Band 4, Ege Yayınları, İstanbul 2013, 74, Abb. 39a-b.

2.1.2.1.9. Gövde Parçası

(Katalog No 012 / Resim 44-47)

Oldukça tahrip olan eserin boyundan bele kadar olan bölümünün korunabildiği sol omzundan diyagonal şekilde inen giysi ile birlikte betimlendiği görülmektedir. Figürün gövdesine paralel olarak uzattığı sağ kolu dirsekten itibaren mevcut değildir. Eser üzerinde bulunan ve sol omuzdan aşağıya doğru inen giyside derin kanallı kıvrımların olduğu gözlenmektedir. Bu giysinin açıkta bıraktığı gövdenin sağ kısmından genç erkek figürüne ait olduğu ve kaslı yapıda verildiği görülmektedir.

Eserin yukarıda bahsettiğimiz korunan kısımlarının küçük olması karşılaştırma ve kronolojik açılardan sağlıklı bir değerlendirme yapmamızı güçleştirmektedir. Her ne kadar dizlere kadar korunmuş olsa da Prusias ad Hypium kentinden ele geçen ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Dionysos olarak tanımlanan eserin sağ göğsü açıkta bırakan giysisi ve sağ kolun göğüs üzerinde paralel uzanması eserimizle benzeyen ayrıntıdır³⁴³.

Kilikya Bölgesinden ele geçen ve Tarsus Müzesi'nde bulunan ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen çıplak erkek torsosunun sadece gövdesi korunabilmiştir³⁴⁴. Bu kadar tahribata rağmen Dionysos, Poseidon ya da Apollon heykel tiplerini andıran parçanın hafiften döndürülmesi ve kaslı yapısıyla bizim eserimizle benzediği söylenilebilir. Bu torsonun çok iyi korunamamasına rağmen sol göğsü kapatan giysi kıvrımlarında matkabın kullanılması, bu eserin MS 2. yüzyıla ait olduğunu düşündürmektedir.

³⁴³ S. Sezin Sezer, *Prusias ad Hypium Antik Kenti Heykeltıraşlık Eserleri*, Ege Yayınları, İstanbul 2006, 48, Kat. No. 29a.

³⁴⁴ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 155, Pl. 29 a.

2.1.2.1.10. Alt Gövde Parçası

(Katalog No 013 / Resim 48-51)

Genel anlamda bir aşınmanın meydana geldiği eserin göbek deliğinden baldırlara kadar olan bölümü korunabilmiştir. Hafif belirginleştirilen göbek deliği, abartılmış kasık çizgileri ile sağ bacağın önde diğer bacağın arkada işlenmesiyle kalçada bir kaykılma hareketi meydana gelmiştir. Arkada sol kalça üzerinde diyagonal biçimde inen giysi parçası bize bir önceki Kat. 12 numaralı eseri hatırlatmaktadır. Aslında bu stilistik ayrıntı Kyzikos kenti atölyelerinde çalışan heykeltıraşların ortak özelliklerinin yansımasıdır. Bursa Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Kat. 12 numaralı heykelin tarihi bu kanıyı bir anlamda desteklemektedir.

Eserin yüzeyinde meydana gelen aşırı biçimdeki tahribat ve bozulmaya rağmen kaykılma hareketinden dolayı vücut ağırlığının sol bacak üzerinde olduğu, kasık çizgisi, cinsel organı ve göbek deliğinin korunduğu gözlenmektedir.

Bu eserin değerlendirme aşamasında Kyzikos torsosunda olduğu gibi göbek deliğinin üstünden ve bacakların dizlerden aşağısının mevcut olmadığı Belgrat Şehir Müzesi'nde sergilenen torso güzel bir örnektir.³⁴⁵ MS 2. yüzyıla tarihlendirilen bu eserin kasık çizgilerinin verilmesi, göbek deliğinin yapısı ve özellikle de karın bölgesinin şişkinliği eserimizle benzeyen özellikler arasındadır.

Silifke Müzesi'nde bulunan genç erkek torsosunda ince vücut hatları, kas geçişlerinin yumuşaklığı, kısa dar ve toplu vücut yapısı, karın bölgesinin şişkinliği gibi özellikleriyle MS 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir³⁴⁶. Bu stilistik özellikleriyle de eserimizde gördüğümüz işçiliği yansıtmaktadır. Bu figüre benzer stilde işlenen MS 2. yüzyıla tarihlendirilen ve muhtemelen Aphrodisias'tan ele geçen Satyr torsosu, leğen kemiklerinin belirginliği, baldırlar, şişkin karın yapılarıyla da eserimizi hatırlatmaktadır³⁴⁷. Bizim eserimizde görüldüğü gibi yalnızca göbek deliği, dizlere kadar korunan parçada kasık çizgilerinin abartılmadan verilmesi, baldırların geniş tutulması,

³⁴⁵ Miodrag Tomovic, 115, Fig. 40, 5 (177).

³⁴⁶ Ulus Tepebaş-Serra Durugönül, "Arkaik – Roma Dönemi Heykeltıraşlık Eserlerinin Kataloğu ve Değerlendirilmesi", *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, (Ed.: Serra Durugönül), Mersin 2013, 35-152, Kat. No. 28.

³⁴⁷ <https://edit.gerda-henkel-stiftung.de>

göbek deliği yapısı ve karın kısmının etli işlenmesi öne çıkan ayrıntılardır³⁴⁸. Göbek deliği ve kasık çizgilerinin belirginleştirilmesinde kullanılan matkap izleri bu eserin MS 2. yüzyıldan önceye tarihlenemeyeceği görüşünü güçlendirmektedir. Kyzikos'ta bu döneme tarihlendirilen eserlerin saç, sakal, göz, kasık yapılarında sık sık matkap kullanılması ve kentte ele geçen diğer eserler bu görüşümüzü desteklemektedir.

2.1.2.1.11. Alt Gövde Parçası (Kuros)

(Katalog No 014 / Resim 52-55)

Çıplak erkek torsosunun büyük bölümü korunabilmiş, sağ bacağın geride kaldığı sol bacağın ise öne doğru atılarak vücut ağırlığının paylaşıldığı, kolların muhtemelen diğer tiplerde gördüğümüz gibi vücuda paralel olarak aşağıya doğru uzatıldığı görülmektedir. Çok fazla aşındığı için vücut hatları belirgin olmayan figürün karın kasları ve kasıklarının da belirginliğini yitirdiği görülmektedir. Bu eser 1948 yılında açılan Erdek Açık Hava Müzesine getirilmiş daha sonra 1983-1988 yılları arasında kaybolan kuros, New York'ta tespit edilerek Kültür Bakanlığı'nın gayretleriyle 1995'te Bandırma Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılmıştır³⁴⁹.

Daha önceki eserimiz olan Katalog 005 numaralı Kuros'ta bu tipte heykellerin kökeni ve gelişimi hakkında bilgilere yer verilmişti³⁵⁰. Bundan dolayı eser, kurosların kökeni ve gelişimine değinilmeden benzer örneklerle birlikte stilistik ayrıntıları göz önünde tutularak tarihlendirilmeye çalışılacaktır.

MÖ 6. yüzyılla birlikte birçok bölgede ama benzer stilistik özelliklerde görülen kurosar, farklı işlenen saçları, yüzündeki hafif tebessümü, sıkı göğüsleri ve yumuşak hatlarıyla ön plana çıkmışlardır³⁵¹. Kyzikos kentinin bu dönemde siyasi ve idari yönden güçlü bir dönem geçirmesi sanat alanına da yansımış ve zengin heykeltıraşlık eserleri

³⁴⁸ S. Sezin Sezer, *Smyrna Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara 2009, 108-109, Lev. VII, Kat. Nr. 59, Res. 1.

³⁴⁹ Korkmaz Meral, "Kyzikos Kuros'u", *Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları*, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Yazıları, (Ed.: Birol Can-Mehmet Işıklı), Zero Prodüksiyon Ltd., İstanbul 2007, Res. 1-3.

³⁵⁰ Bkz. Kat. Nr. 5 (İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki kuros'a bakıldığında daha iyi korunduğu için stilistik ve ikonografik açılarından sağlıklı bilgiler sunulabilmiştir.)

³⁵¹ John Boardman, Res. 83.

üretilmiştir³⁵². Arkaik Dönem içerisinde yoğun olarak üretilen bu tip eserler MÖ 570-550 yılları arasında yumuşak hatlara sahip olmakla beraber, karın kaslarının ortaya çıkması, sıkı göğüsler ve tebessüm göze çarpan ayrıntılardır³⁵³.

Bu dönem aralığına verilen Pergamon Müzesi'nde sergilenen Pitane'den ele geçen Kuros ile Louvre Müzesi'nde bulunan Actium Torsosu göğüslerin yapısı, kasıkların ve baldırların genişliği, hatların yumuşaması gibi ayrıntılar eserimizle benzer özellikler sunmaktadırlar³⁵⁴. Bu kapsamda Kyzikos'tan ele geçen esere bakıldığında kasıkların işlenişinde leğen kemiğinin eritilmesi, profilden bakıldığında kalçanın abartılı biçimde dışa taşkın verildiği ve uzuv geçişlerinin doğal olduğu gözlenmektedir. Buna rağmen sol bacağına öne doğru atmasıyla hem kalçanın aldığı şekil hem de bacakların birbirinden ayrıldığı noktada bu doğallığı görmemekteyiz³⁵⁵.

Naukratis'ten ele geçen ve Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilen MÖ 6. yüzyılın ortalarına tarihlenen, göbek kısmından dizlere kadar korunan torsoya bakıldığında özellikle baldırların genişliği, kalçanın dışa taşkınlığı, leğen kemiklerinin verilmemesi eserimizle benzer özelliklerdir³⁵⁶. Bu dönemde üst gövdeden karın bölgesine ve kasıklara geçişin yumuşak hatlarla verilmesi, leğen kemiklerinin çok az belirginlikte olması ve genellikle ileriye atılan sol bacağına rağmen üst kısımda bacakların arasının kapalılığı ön plana çıkan ayrıntılardır³⁵⁷. Bir bacağın ileri atılmasıyla bacak aralarının ayrıklığının doğala yakınlığı ve kalçanın aldığı şekil sonraki dönemlerde uygulanmaya başlanmıştır³⁵⁸.

Bir başka örnek MÖ 560-550 yıllarına verilen ve Samos'tan ele geçen kurostur³⁵⁹. Nitekim göğsün çıkıntılı verilmesi, uzuvların yumuşaklığı, leğen kemiklerinin verilmemesi, baldırların çıkıntılı ve geniş verilmesiyle eserimizle ortak yönleri sahiptir.

³⁵² Nurettin Koçhan, Kyzikos'tan Bir Heykel, Anadolu Araştırmaları XVI, İstanbul 2002, 375-380.

³⁵³ John Boardman, Res. 69.

³⁵⁴ <https://arachne.uni-koeln.de> ; Ludger Alscher, Griechische Plastik Archaik Und Die Wandlung Zur Klassik, II (I), 1961, 87, Taf. 25a-d.

³⁵⁵ Korkmaz Meral, Res. 1-3.

³⁵⁶ Ian Jenkins, "Archaic Kouros in Naukratis: The Case for Cypriot Origin", *AJA*, 105 (2), 2001, 163-179, Fig. 19.

³⁵⁷ Marion True, A Kouros at the Getty Museum, *The Burlington Magazine*, 129 (1006), 1987, 3-11, Fig. 4.

³⁵⁸ Cevdet Bayburtluoğlu, "Tekirdağ Kurosu", *Belleten* XXXIV, 135, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1970, 347-351, Lev. I-III; Cavit Çakmakçı, Kat. No: 8, Lev. X, Res. 1-3.

³⁵⁹ John Boardman, 105, Fig. 81.

Değerlendirdiğimiz eserlerin stilistik ayrıntılarına bakıldığında bizim eserimizin sıksa vücut yapısından kurtulması, kalçanın dışa taşkınlığı, baldırların genişlemesi, bacak arasının dizlere yakın bir noktada ayrılması gibi ortak özellikler Kyzikos Kurosunun MÖ 575-550 yıllarına tarihlenebileceğini güçlendirmektedir³⁶⁰.

2.1.2.1.12. Çıplak Erkek Torsosu

(Katalog No 015 / Resim 56-59)

Eserin baş kısmı, kolları ve dizlerinden aşağısı mevcut olmayıp göğüs kafesi, karın boşluğu ve kasıkların ayrıntılı bir şekilde işlendiği gözlenmektedir. Eserin omuzları, göğüs kafesi ve karın kaslarının eritilmesi gibi stilistik özelliklerin orijinali MÖ 5. yüzyılın başına kadar dayanmaktadır³⁶¹. Roma Döneminden kopyalarda özellikle tanrı ya da atlet figürü olarak tanımlanan bu tarzda eserlerin boyun ve göğüs kasları ile karın kaslarının belirginliği³⁶², göbek deliği ve cinsel organla beraber kasık çizgilerinin de öne çıkarıldığı heykeller mevcuttu.

Pergamon'dan ele geçen ve MÖ 2. yüzyıl sonlarına verilen erkek torsosunda özellikle karın kaslarının abartılı yapısı, göbek deliği ve kasık çizgileri ile eserimizle benzerlikler taşımaktadır³⁶³. Eserin kırık olan kolları ile birlikte özellikle baş kısmının tahrip olan kısmından anlaşıldığı kadarıyla öne doğru eğimli olduğu çıkarılabilir.

Atina Ulusal Müzesinde sergilenen ve Klasik Dönemin etkilerini devam ettiren Roma Dönemine tarihlendirilen Omphalos Apollon'u karın kasları ve diz kapakları atletik vücut yapısı bizim eserimizle benzerdir³⁶⁴.

Kyzikos'tan ele geçen ve tez çalışmasında da değerlendirilen Katalog 060 numaralı eser ile karşılaştırdığımızda kaslı yapısına özellikle de korunabilen göğüs kısmına bakıldığında kronolojik olarak çok da uzak olmadığını söyleyebiliriz. Ayrıca tiyatro yakınlarından ele geçen Kat. 6 numaralı Gövde Parçası (Marsyas ?) olarak adlandırdığımız eserle de üst gövdenin kaslı yapısı ve karın boşluğunun benzer işçiliğe

³⁶⁰ Korkmaz Meral, Res. 1-3.

³⁶¹ Mary B. Comstock-Cornelius C. Vermeule, *Sculpture in Stone, The Greek, Roman and Etruscan Collections of the Museum of Fine Arts Boston*, Boston 1976, 19, Fig. 29.

³⁶² Mary B. Comstock-Cornelius C. Vermeule, 91, Fig. 142, 152, 153.

³⁶³ Franz Winter, *Die Skulpturen mit Ausnahme der Altarreliefs, mit einem Beitrage von Jakob Schrammen*, VII Text I, Verlag von Georg Reimer, Berlin 1908, Bei. 20, 124.

³⁶⁴ Ramazam Özgan, 174, Res. 188.

sahip olduğu görülmektedir. Kyzikos'tan tiyatro yakınlarından ele geçen torsonun göğüs kısmının hafifçe ileride verilmesi, karın kısmının içe çekilmesi, göbek çukuru, kasık çizgisinin belirginleştirilmesi ve karın kaslarının eritilerek işlenmesi eserimizde de görülen stilistik özelliklerdir³⁶⁵. Yine tiyatro civarlarından bu torso da kasık çizgilerinin sicim şeklinde verilmesi ve göbeğin hemen altında karın şişkinliği Kat. 15 numaralı eserimizle benzer yönlerdir. Dolayısıyla bu eser genel olarak değerlendirildiğinde Klasik Dönem heykeltıraşlığının özelliklerini hatırlatsa da Kyzikos kökenli karşılaştırdığımız eserler göz önüne alındığında, Roma Döneminin stilini yansıtan muhtemelen de MS 2. yüzyılın sonlarına ait olabilir.

2.1.2.2. Kadın Torsoları

2.1.2.2.1. Üst Gövde Parçası

(Katalog No 016 / Resim 60-62)

Figürün arka kısmının kırıldığı, göbek kısmından boyuna kadar korunabildiği ve giysinin vücudu sıkıca sardığı görülmektedir. Bu kadın figürünün dirsekten kıldığı sağ kolunu göğsün hemen altına doğru uzattığı ve giysiyi tutan sol kolunu ise boynuna doğru dikey biçimde kaldırmış olduğu gözlenmektedir.

Roma Döneminde bu tipte kadınlara büst şeklinde eserlerde rastlanmaktaydı³⁶⁶. Özellikle sunaklarda, lahitlerde, bağımsız heykelerde aynı tip ve giysili benzer eserler işlenmekteydi³⁶⁷. Ayrıca Herculaneum tipinde kadın heykellerinin üst gövdelerine bakıldığında genellikle giysi içindeki sağ kollarını dirseklerden kırarak göğsüne uzatırken diğer kolları ise genellikle aşağıda verilmiştir³⁶⁸. Her ne kadar kollarının hareketi farklılık gösterse de, kadına ait olan üst gövde parçalarında vücudu sıkıca saran giysi kolları da içine almıştır³⁶⁹.

³⁶⁵ Nurettin Koçhan, "Kyzikos'tan İki Hellenistik Heykeltıraşlık Eser", (Ed.: Turan Takaoğlu), *Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yaylalı'ya Sunulan Yazılar*, Hitit Color, İstanbul 2006, 207-212, Res. 1.

³⁶⁶ Flemming Johansen, *Catalogue Roman Portraits II*, Ny Carlsberg Glyptotek, Copenhagen 1995, Fig. 45- 106; Elisabeth Rosenbaum, Pl. LVI, No. 89

³⁶⁷ Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 82, Lev. XCIV, Kat. Nr. 232.

³⁶⁸ Sheila Dillon, *The Female Portrait Statue in the Greek World*, Cambridge University Press, New York, 2010, 83-85, Fig. 35-37.

³⁶⁹ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 297-298, Pl. 125b.

Mezar stellerinde genellikle köşelerde bir tabure üzerinde oturan Puducitia tipindeki kadın figürlerinin tamamen giysi içinde kalan kollarından biri yukarıda peçesini tutarken diğeri kucakta ya da karında verilmekteydi³⁷⁰. Puducitia tipi yalnızca mezar stellerinde değil, aynı zamanda bağımsız heykellerdeki kadın figürlerinde de betimlenmekteydi³⁷¹.

Antalya Müzesinde sergilenen ve Perge'den ele geçen MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Lulia Domna Portre heykeli Kyzikos eseri ile giysinin vücuda sarılışı, kolunu giysiden çıkarıp yukarı doğru kaldırması ile benzerlikler taşımaktadır³⁷².

Cepheden verilen üst gövdede giysi kumaşında kolların hareketi nedeniyle derin kanallı paralel kıvrımların olduğu gözlenmektedir. Kolların üzerinde ve sağ kol altında oluşan keskin kenarlı kıvrımlara rağmen göğüsler üzerinde giyside bir şeffaflıktan bahsedebiliriz. Eserin baş kısmının olmaması sağlıklı değerlendirmelerin yapılmasını güçleştirmektedir. Buna rağmen değerlendirdiğimiz eserler arasında alt gövde kadın heykelinin bacaklarının hareketiyle oluşan keskin kenarlı kıvrım yapılarıyla bu eserin özellikle sol kolundaki kıvrımlar aynı stildedir. Bu nedenle tanımladığımız bu üst gövde için en uygun tarihin MS 2. yüzyıl olduğu düşüncesindeyiz.

2.1.2.2.2. Çıplak Kadın Torsosu (Aphrodite ?)

(Katalog No 017 / Resim 63-66)

Torsoda “s” hareketi bulunmaktadır. Bu eserin muhtemelen sol bacağı dizden kırmasıyla vücut ağırlığı sol bacağına yüklenmiştir. Bunun sonucunda da yukarıda bahsettiğimiz kaykılma meydana gelmiştir. Eserin sol kasık bölümünde görülen kırılma, çıkıntı şeklindeki boynu, sıkı yapılı göğüsleri ve göbek deliğinin hafiften belirgin olduğu görülmektedir.

Anadolu'nun pek çok yerinde ele geçen bu torsolar, hem insani hem de doğal nedenlerle genellikle baş, kollar ve bacakların büyük bölümleri tahrip olarak günümüze ulaşmaktadır. Kilikya'da bulunan heykelin kaslı vücudunun yapmış olduğu kavis ve

³⁷⁰ Rudolf Kanel, *Zwei Hellenistische Grabstelen Aus Der Umgebung Von Kyzikos in Basel*, Studien zum antiken Kleinasien II, *AMStud*, 8, Rudolf Habelt GMBH, Bonn 1992, 109-116, Taf.10-11.

³⁷¹ Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, (Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Erzurum 1979, 36.

³⁷² Ramazan Özgan, 71, 72, Res. 59.

kalçalarının genişliği açılarından eserimizle benzerliği göze çarpmaktadır³⁷³. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Tarsus Müzesi'nde sergilenen eserde omuzların düşmesi, figürün döndürülmesi gibi özellikleriyle MÖ 2. yüzyıl Pergamon eserlerini hatırlatmaktadır³⁷⁴.

Hellenistik Dönemin sonlarında sıklıkla karşılaştığımız Aphrodite heykellerinin Roma Dönemi kopyaları ile benzer stilistik ayrıntılarına sıklıkla rastlanmaktadır³⁷⁵. Antik Dönem'de değişik tiplerini gördüğümüz Aphrodite heykellerinin bu kopyalarında daha çok Hellenistik ve Roma Dönemlerine tarihlendirilen sikkeler üzerindeki betimler yardımcı olmuştur³⁷⁶. Bu kapsamda ele aldığımız eserlerimiz arasında yer alan Kat. 1 numaralı Aphrodite Heykelciğinde göğüsler, karın kasları ve kasık çizgilerinin kendi içinde eritilerek verilmesi benzer özelliklerdir. Ayrıca kasıklardan göbeğe geçişte etli karın yapısı ile birlikte göbek deliğinin işleniş biçimi de bu benzerlikler arasında sıralanabilir.

Kyzikos'tan ele geçen bu eserimizin boyundan itibaren başı, kolları ve kasıklardan aşağısının mevcut olmaması tarihlendirme konusunda güçlük çıkarmaktadır. Fakat göbek deliği, göğüslerin belirginliğinin azlığı ve kasıkların verilmesiyle Roma Dönemi özelliklerini hatırlatmaktadır. Eserin korunabildiği kısımlar göz önüne alındığında özellikle de göbek ve kalçalarının genişliği ve kaykılma hareketi bunun MS 2. yüzyıla tarihlenen Aphrodite olabileceğini düşündürmektedir³⁷⁷.

2.1.2.2.3. Oturan Kadın Torsosu (Tanrıça Mater-Kybele ?)

(Katalog No 018 / Resim 67-69)

Baş kısmı ve dar tutulan omuzların hemen altından kolları eksik olan oturan kadın heykelinin hafiften sağına doğru döndüğü görülmektedir. Doğal ölçülerde işlenen ve bir taburede oturan kadın heykelinin iri göğüslerin hemen altından ince kemeriyle sıkılan khitonu ve bacaklar üzerinde dökümlü hymationu bulunmaktadır. Heykelin oturduğu

³⁷³ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 174, Pl. 39 b.

³⁷⁴ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 174.

³⁷⁵ Mary B. Comstock-Cornelius C. Vermeule, 116, Fig. 178.

³⁷⁶ M. Brinkerhoff Dericksen, 2.

³⁷⁷ Antonio Corso, "Love As Suffering: The Eros of Thespieae of Praxiteles", *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 42, 1997-98, 63-91, Pl. 18.

taburenin kaide kısmına khiton uçlarının dik biçimde düştüğü ve kabartma bitkisel bezemelerle süslendiği izlenmektedir.

Arkaik Dönemden itibaren görülen bu tipte figürler taht üzerinde oturuş şekilleri ve khiton üzerine hymationlu işlenmeleri gibi ortak stilistik ayrıntılar yansıtmaktadırlar³⁷⁸. Anadolu’da özellikle Batı Anadolu’nun pek çok kentinde tahtta oturan bu kadın figürleri geç dönemlere kadar kullanım görmüştür³⁷⁹.

Genellikle Pergamon’da sıklıkla karşımıza çıkan oturan kadın heykelleri Hellenistik Dönemden itibaren ön plana çıkmıştır³⁸⁰. Pergamon’dan ele geçen Hellenistik Döneme tarihlendirilen taht üzerinde oturan Kybele eseriyle oturuş tarzı ve kıyafetiyle yakın stil özellikleri sergilemektedir³⁸¹. Bunun haricinde eserlerde meydana gelen fiziksel tahribat açılarından başın ve her iki kolun da mevcut olmaması da benzer yönlerdendir. Pergamon örneğinde dolgun verilen göğüslerin hemen altında ince kemerin sıkıdığı khiton ve bacakların üzerinde gördüğümüz ağır hymationda oluşan kıvrımlar benzer stilistik özelliklerdir. Kadın heykelinin ayaklarını koyduğu kaide kısmı Kyzikos örneğinde bitkisel örgelere yer verilmesiyle farklılık göstermektedir. Pergamon Zeus Sunağı çevresinde bulunan giyimli kadın heykelinin üst gövdesinde göğüslerin hemen altında ince kemerin sıkıdığı khiton kumaşının inceliği ve oluşan kıvrım yapılarının oldukça benzediği görülmektedir. Kadın vücuduna yapışmış gibi verilen khitonu sıkan kemerin ortasında bulunan dübel deliği kemer uçlarını sabitlemek için kullanılmış olmalıydı³⁸². Kyzikos eserinde de hem kemerin yapısı hem de ortasında açılan dübel deliğinin de bu maksatla yapılmış olduğunu ifade edebiliriz.

³⁷⁸ Neşe Atik, “Tekirdağ/Karaevlialtı Pişmiş Toprak Figürinleri”, *60 Yaşında Fahri Işık’a Armağan Anadolu’da Doğdu*, (Ed.: Taner Korkut), Ege Yayınları, 43-54; Ramazan Özgan, *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı III Yüksek Hellenistik*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2018, 186, Res. 188a-b.

³⁷⁹ Nesibe Kara, “Das Ostionische Frauenbild in der Archaischen Zeit”, *Olba IV*, 2001, 31-64, Fig. 45-54; Tuna Şare Ağtürk-Nurettin Arslan, *A Terracotta Treasure At Assos*, Ege Yayınları, İstanbul 2015, 16-19.

³⁸⁰ Luise Koch, “Weibliche Sitzstatuen der Klassik und des Hellenismus und ihre kaiserzeitliche Rezeption”, *Charybdis 4*, LIT Verlag, Hamburg 1994, 202, Abb. 88, Kat. No. 145; Franz Winter, *Königliche Museen zu Berlin, Die Skulpturen Mit Ausnahme der Altarreliefs VII 2*, Verlag von Georg Reimer, Berlin 1938, 213, Fig. 242.

³⁸¹ Ulrich Mania, *Der hellenistische Kult der Kybele in Kleinasien. Das Beispiel Pergamon (Kapikaya, Mamurt Kaleh, Metroon)*, Rheinische Friedrich-Wilhelms- Universität Bonn Philosophische Fakultät Institut für Kunstgeschichte und Archäologie Abteilung Klassische Archäologie, Bonn 2012, Abb. 11.

³⁸² J. Cordelia Eule, *Hellenistische Bürgerinnen aus Kleinasien, Weibliche Gewandstatuen in Ihrem Antiken Kontext*, TASK Vakfı, İstanbul 2001, Taf. X, Abb. 59 (KS 39); Ramazan Özgan, *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı III Yüksek Hellenistik*, 178, Res. 179.

Orijinalinin Hellenistik Döneme ait olduğu kabul edilen bu tipte oturan kadın heykellerinin pozisyonu ve giysilerinin çok farklı olmadığına bir diğer kanıt ise Boston Güzel Sanatlar Müzesi'nde Amiternum'dan oturan kadın heykelidir³⁸³. Kyzikos eserinde görüldüğü gibi kemerin sıktığı ince khitonun yanında bacaklar üzerine ağır yapılı himation ve kıvrımlarının benzerliği dikkat çekmektedir. Hellenistik Döneme tarihlendirilen bu tarzda kolossal boyutlardaki oturan kadın heykelleri sayısal olarak sıklıkla görülmüştür³⁸⁴.

Madrid Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve MÖ 41-37 yıllarına tarihlendirilen Paestum'dan ele geçen Livia'nın oturur pozisyonundaki heykeli bu tipin geç dönemlere kadar kullanıldığını kanıtlar niteliktedir³⁸⁵. Bu heykelde de hafif sağına dönen figürün gerek kıyafetleri gerekse de hareketinden dolayı oluşan kıvrım yapısı benzerdir. Özellikle Hellenistik Dönem eserlerinin kopyalarını oluşturan taht üzerinde oturur tarzdaki bu örneklerin Antoninler Dönemi'nin sonlarına kadar işlendiği görülmektedir³⁸⁶.

Her ne kadar bir taht üzerinde oturmasa da yaklaşık aynı boyutlarda olan ve üst gövdenin öne doğru eğildiği Muse ya da mitolojik bir figür olduğu tahmin edilen kadın heykeli de bu kapsamda değerlendirilmesi gereken bir örnektir³⁸⁷. MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen Tiber heykeli olarak bilinen bu eserin üst gövdesinde gördüğümüz khitonun ıslakmış gibi vücuda yapışması, göğüslerin hemen altındaki ince kemeri ve özellikle alt gövdede bulunan hymationun bacaklar üzerindeki kıvrımlarıyla Kyzikos'tan oturan kadın heykeline çok benzemektedir³⁸⁸. Ayrıca eserin yuvarlatılmış omuzları, üst gövdenin hafiften eğik durumda olması ve kaideye dökülen giysi uçlarının yumuşaması stiliyle de eserimizle çağdaş olmalıdır.

³⁸³ Mary B. Comstock-Cornelius C. Vermeule, *Sculpture in Stone, The Greek, Roman and Etruscan Collections of the Museum of Fine Arts Boston*, 59, Fig. 92; Brunilde Sismondo Ridgway, *Roman Copies of Greek Sculpture: The Problem of the Originals*, Pl. 25.

³⁸⁴ Arthur Fairbanks, *Museum of Fine Arts, Greek Gods and Heroes*, Harvard University Press, Boston 1922, 24-25, Fig. 15.

³⁸⁵ Charles Brian Rose, *Dynastic Commemoration and Imperial Portraiture in the Julio-Claudian Period*, Cambridge University Press, Cambridge 1997, 98, Pl. 95, Kat. No. 26.

³⁸⁶ Luise Koch, Abb. 14, 16, 43, 48, 88; Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture I, The Styles of ca. 331-200 B. C.*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 1990, 252-253, Pl. 129; Brunilde Sismondo Ridgway, *Greek Sculpture in the Art Museum Princeton University, Greek Originals, Roman Copies and Variants*, The Art Museum, Princeton University, New Jersey 1994, 96, Fig. 30.

³⁸⁷ Cornelius C. Vermeule, *Greek and Roman Sculpture in America*, The J. Paul Getty Museum, University of California Press, London 1981, 180, Fig. 147; Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture II, The Styles of ca. 200-100 B. C.*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2000, Pl. 80a-b.

³⁸⁸ Anita Rieche, "Die Kopien der Leda des Timotheos", *Antike Plastik XVII*, 1978, 21-56, Abb. 25.

Hem Ege adalarında hem de Anadolu'daki atölyelerde üretilen bu tipte kadın heykellerinde khiton ve hymationda harekete göre oluşan giysideki kıvrım yapıları özellikle dar omuzlu yapısıyla Hellenistik Dönemin sonlarından güzel bir örnekte J. Paul Getty Müzesi'nden küçük boyutlu heykeldir³⁸⁹. Paros mermerinden yapılan heykelin üst gövdesinde ıslak görünümlü khitonu göğüslerin hemen altından sıkı ince kemer, hymationun bacaklar üzerinde toplanması ve alt kısma doğru genişleyen yapıda olması hem dönem özelliği hem de Kyzikos eseriyle olan benzerlikleridir.

Eserin başı ve kolları olmamasına rağmen hafifçe sağına doğru yönelmesi, dar omuzları, yüksek bel yapısı, uzun bacakları ile MÖ 2. yüzyıl sonu 1. yüzyıl başlarından olabileceğini güçlendirmektedir³⁹⁰. Mysia Bölgesi'nde daha önce de belirttiğimiz üzere Kyzikos kentinde Dindymos dağının tanrıçası olan Tanrıça Kybele'ye, "*Meter Dindymene*" sıfatı yüklenmiştir³⁹¹. Genellikle Pergamon'dan ele geçen bu tarzda oturan kadın heykellerinin yanında Kyzikos eserinin de büyük ölçekli olması, kıyafetleri ve oturağın bitkisel örgelerle bezenmesi Tanrıça Magna Meter olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir³⁹². Bu anlamda Atina Ulusal Müzesinde sergilenen ve Piraus'ta Metroon'da bulunan Megiste heykeline değinmekte yerinde olacaktır³⁹³. Kaidesinde bulunan yazıtta: "Sphettos'tan Architimos'un kızı Megiste, Epikrates'in arkhonluğu altında, bu heykel tanrıların anasına adandı" ibaresi geçmektedir³⁹⁴. Yazı stilinden dolayı MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen eserin tanrıların anasına adanması, üst gövdede bulunan dolgun göğüslerin hemen altındaki ince kemer yapısı, göğüs arasında oluşan "v" yapılı kıvrımlar, bele kadar inen khiton kumaşının inceliği, ıslakmış hissi veren kıvrımların benzerliği Kyzikos'tan kadın heykelini anımsatmakta ve yukarıdaki düşüncemizi doğrulamaktadır.

Burada değerlendirdiğimiz Katalog 018 numaralı eserin vücudunu tamamen sarmış, üst gövdede sıkı olan khiton, bacaklarda ise kalın ve ağır dökümlü hymation bacaklar üzerinden aşağıya sarkık verilmiştir. Ayrıca rahat bir oturuş tarzının hâkim

³⁸⁹ A passion for Antiquities, Ancient Art from the Collection of Barbara and Lawrence Fleischman, The J. Paul Getty Museum in Association the Cleveland Museum of Art, (Ed., John Harris), California 1994, 245-246, Fig. 124.

³⁹⁰ Brunilde Sismondo Ridgway, Hellenistic Sculpture II, The Styles of ca. 200-100 B. C., 66.

³⁹¹ Robert McKay Wilhelm, Cybele: The Great Mother of Augustan Order, 1988, 77-101; Hüseyin Üreten, Neşredilmiş Yazıtlar Işığında Hellenistik Dönem'de Pergamon Kenti Tanrı ve Kültleri, 37.

³⁹² Brunilde Sismondo Ridgway, Hellenistic Sculpture II, The Styles of ca. 200-100 B. C., 66, Pl. 53 a-b.

³⁹³ Brunilde Sismondo Ridgway, Hellenistic Sculpture II, The Styles of ca. 200-100 B. C., Pl. 45.

³⁹⁴ Brunilde Sismondo Ridgway, Hellenistic Sculpture II, The Styles of ca. 200-100 B. C., Pl. 45.

olduğunu özellikle bacakların aralıklı verilmesiyle baldırlar üzerinden yatay şekilde geniş, bol ve derin kanallı hymation kumaşı, Hellenistik Dönem örnekleri Londra British Müzesi'ndeki oturan Dionysos torsosu, Roma Palatin Müzesi'nden Tanrıça Meter ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden Demeter kabartmasında da görmekteyiz³⁹⁵. Özellikle Pergamon'da bu tarzda oturan kadın figürlerinde görülen stilistik ayrıntılar ve sanatsal açılardan Kyzikos kentiyle olan benzerlik eserin II. Eumenes Dönemine daha yakın olduğunu göstermektedir³⁹⁶. Dolayısıyla stilistik - tipolojik özellikler, karşılaştırılan örnekler dikkate alındığında eserin Tanrıça Meter ya da Kybele'ye ait olduğunu ve heykelin en iyi ihtimalle MÖ 2. yüzyılın başlarına ait olabileceği düşünülmektedir.

2.1.2.3. Kadın Heykelleri

2.1.2.3.1. Kadın Heykeli 1

(Katalog No 019 / Resim 70-72)

Giyimli kadın heykeli genel olarak korunmuş durumdadır. Khiton üzerinde gördüğümüz hymation uçlarının ayaklara kadar döküldüğü eserde zengin kıvrımların olduğu izlenmektedir. Eserin giysi kıvrımlarında ve yüzeyinde aşınma ve küçük boyutlu kırıkların da olduğu görülmektedir. Günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin girişinde sol tarafta bulunan idare binasının ikinci katına yerleştirilmiş olan eserin konulduğu yerden dolayı arka kısmı hakkında sağlıklı bir bilgiye erişilememiştir.

Vücut ağırlığını taşıyan sağ bacadan dolayı sağ kalçanın dışa taşkın olduğu ve yukarıya çekildiği gözlenmektedir. Eserin sol bacağının dizden kırılarak öne doğru hamle yapması kumaşın inceltilerek verilmesi düşüncesini doğurmuş ve güçlü görünümüyle genel anlamda başarılı işlenmiştir. Alt gövdenin geniş ve güçlü yapısına rağmen üst gövdenin daha ince, narin işlenmesi ve hafifçe geriye doğru çekilmesi esere hareketlilik kazandırmıştır. Özellikle Hellenistik Dönem kadın heykellerinde üst gövdede khitonu bağlayan ince sicim şeklindeki kemerin dolgun göğüsleri ortaya çıkarması düşüncesi revaçtaydı³⁹⁷. Buna dayanak olarak stilistik ayrıntıları içeren güzel örneklerden birisi MÖ

³⁹⁵ Ramazan Özgan, Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı II, Erken Hellenistikten Yüksek Hellenistiğe, 110-114, Res. 88, 91, 92.

³⁹⁶ Eva Hoffman, "Eine weibliche Sitzfigur aus Kyzikos", *IstMitt*, 15, 1965, 65-148, Taf. 30-31.

³⁹⁷ Ramazan Özgan, Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı III Yüksek Hellenistik, 178, Res. 178.

3. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen Delphili Filozof grubundan kadın heykeli gösterilebilir³⁹⁸. Baş ve kollarının mevcut olmadığı kadın heykelinde dolgun göğüsleri belirginleştiren ince khiton, sağ kalçanın üzerinden gelerek sol kola dolanıp aşağıya dökümlü verilen hymation gibi stilistik özellikler eserimizle benzemekte ve az önce bahsettiğimiz dönemin özelliğini yansıtmaktadır.

Berlin Pergamon Müzesi'nde bulunan MÖ 2. ve 1. yüzyıllara tarihlendirilen kadın heykellerinin geniş tutulan alt gövdelerine rağmen üst gövdelerinin daha küçük boyutlarda verilmesi ve khiton üzerine hymationlu işlenmeleri stilistik olarak Kyzikos örneğimize benzemektedir³⁹⁹. Ayrıca bu eserde yine değineceğimiz stilistik ayrıntılar arasında dar omuzlar, kemerin sıkmasıyla dolgun verilen iki göğüs arasında oluşan "v" kıvrım yapıları, khiton kumaşının ve kıvrımlarının inceliğine rağmen ağır, derin kanallı verilen hymation kıvrımları aynı özellikleri yansıtmaktadır. Bu kadın figürlerinde ayaklar üzerinde khiton kumaşının yumuşaması ve ayak uçlarının açıkta olması da yine bu benzerlikler içinde değerlendirilebilir. Hellenistik Dönem sonlarına kadar bu tarzda kadın heykelleri ince khiton üzerinde kollardan birinde dolanan ve aşağıya doğru dökümlü olan hymationu olan aşağıdan yukarıya daralan yapılarıyla işlenirlerdi⁴⁰⁰.

Günümüzde Viyana Sanat Tarihi Müzesi'nde bulunan ve Kıbrıs'tan ele geçen hymation üzerine khiton giyen Artemis Larnaca heykelinin vücut ağırlığını taşıyan sağ bacağın hymation altında kaybolması, yana ve geriye doğru atılan sol bacak üzerinde giysinin incelenmesi eserimizle benzer özellikleridir⁴⁰¹. Özellikle sırtından dolanıp burgulu şekilde sağ kalçadan sol kol üzerine gelen ve buradan aşağıya doğru dökülen manto ve üst gövdenin sol tarafına eğimli olması da yine Hellenistik Dönemin başlarına tarihlendirilen bu eserle Kyzikos örneğinin benzer özellikleri arasındadır.

MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen Thasos'tan İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden kadın heykelinde yine khiton üzerine hymation giyimli eser genel itibarıyla Kyzikos örneği ile benzemektedir⁴⁰². Bu eser Hellenistik Dönem sonlarında da bu tipte heykellerin sıklıkla

³⁹⁸ Peter Bol, *Hellenistische Plastik III, Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst*, Verlag Philipp von Zabern, Mainz 2007, 76, Abb. 55.

³⁹⁹ J. Cordelia Eule, 100, Taf. X, Abb. 58 (KS 38), Abb. 59 (KS 39).

⁴⁰⁰ Peter Bol, *Hellenistische Plastik III, Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst*, 46-47, Abb. 60-61.

⁴⁰¹ Margarete Bieber, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Columbia University Press, New York 1955, 16, Fig. 41.

⁴⁰² Valentin Müller, *A Chronology of Greek Sculpture 400 B.C. to 40 B.C.*, The Art Bulletin, 20 (4), 1938, 359-418, Fig. 35; Elisabeth Rosenbaum, Pl. LXX, 1. No. 141, 2. No. 142, 9. 146.

kopya edildiğini gösteren bir örnektir. Bunlara en güzel örnekler Cyrene’den dua eden kadınlar olarak adlandırılan khiton üzerine hymation giyimli ve başları tahrip olmuş Augustus Döneminden kopya eserlerdir⁴⁰³. İnce khiton üst gövdede iki göğüs arasında fark edilmekte sağ kalça üzerinden gelen hymation tomarı eserin sol koluna dolanarak aşağıya doğru dökülmektedir. Cyrene eserlerinde vücut ağırlığını sol bacak taşımakta dizden kırılan sağ bacağın ise yana ve geriye doğru yöneldiği görülmektedir. Esere yapısal olarak bakıldığında aşağıdan yukarıya doğru daralmakta bacakların ve kolların hareketi nedeniyle khiton ve hymationda oluşan kıvrımların Kyzikos örneği ile de benzerliği söz konusudur. Katalog Numarası 19 sahip olduğu stilistik özellikleri ve kıyaslanan eserler ışığında MÖ 1. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmiştir.

2.1.2.3.2. Alt Gövde Parçası (Nike ?)

(Katalog No 020 / Resim 73-76)

Bir kaide üzerinde yükselen ve cepheden betimlenen kadın heykelinin belinden aşağısı sağlam olarak korunabilmiş ve sol bacağın öne doğru atılmasıyla eserde bir hareketlilik meydana gelmiştir. Üst kısımda bacakların üzerine dökülen ikinci bir giysinin muhtemelen peplosun varlığından bahsedebiliriz. Vücut ağırlığı dik duran sol bacakta toplanmış, geride kalan sağ bacak üzerinde gerilmeden dolayı kumaşın inceldiği gözlenmektedir.

Atina Pathenon Tapınağı’nın doğu alınlığından koşan kız figürleri eserimizle yapılan hareketten dolayı benzerlikler içermektedir⁴⁰⁴. Özellikle Parthenon örneğinde khiton ve hymation’un olması, bir bacağının ileri atılmasıyla meydana gelen kıvrım yapılarının benzerliği dikkat çekmektedir⁴⁰⁵. Burada koşan genç kız figürünün Persephone’nin bulunmasında yardıma koşan Hekate olabileceği de düşünülen eserlerde kıvrımlarla ışık-gölge uygulaması kazandırılmıştır⁴⁰⁶. Atina Akropolis Müzesi’nde

⁴⁰³ Margarete Bieber, *Ancient Copies, Contributions to the History of Greek and Roman Art*, Pl. 139, Fig. 812-817.

⁴⁰⁴ Christian Kunze, “Zwischen Griechenland und Rom. Das, antike Rokoko’ und die veränderte Funktion von Skulptur in Späthellenistischer Zeit”, (Ed.: Klaus Junker-Adrian Stahl), *Original und Kopie*, Reichert Verlag Wiesbaden, 2008, 77-108, Abb. 9, Abb. 10.

⁴⁰⁵ Martin Robertson, “The Sculptures of the Parthenon”, *Greece & Rome*, 10, Supplement: Parthenos and Parthenon, 1963, 46-60, VII a; Heiner Knell, *Die Nike von Samothrake*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt, Stuttgart 1995, 36-37, Abb. 25, 26

⁴⁰⁶ Dyfri Williams -Kate Morton, “The East Pediment of the Parthenon: From Perikles to Nero”, *Bulletin of the Institute of Classical Studies*. Supplement, 118, 1-101, Fig. 45, 46.

sergilenen kabartma üzerinde dans eden Muse'ler olarak tanımlanan figürlere bakıldığında bacakların açılmasıyla arada oluşan derin kanallı paralel kıvrım yapılarının varlığı Klasik Dönem'de bu tiplerin sıklıkla işlendiğini kanıtlamaktadır⁴⁰⁷. Hareketli kıvrım yapısı, khiton ve hymation kumaşlarında diz hizasından kırılarak oluşan paralel "s" biçimli katlanmalar, arkaya doğru uçuşur tarzda, ışık ve gölge oyununu da arttırmıştır⁴⁰⁸.

Olympia Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Panionios Nikesi her ne kadar MÖ 420'civarlarına tarihlendirilse de bacak hareketleri ve bunun sonucunda oluşan kıvrım yapıları eserimizle benzerlikler göstermektedir⁴⁰⁹. Olympia'dan bulunan ve Zeus'a adanan bu eser üzerinde gördüğümüz kumaşın vücuda yapışacak kadar inceldiği ve eserimizle farklı bir yapıda olmasına rağmen arkaya doğru uçuşur şekilde verilen "s" biçimli derin kanallı kıvrımların benzerliği göze çarpmaktadır⁴¹⁰. Bu dönemde Panionios Nikesinde görülen uçuşan kıvrımları Atina Akropolisi'ndeki Athena Nike Tapınağı'nın korkuluklarında ve Zeus Stoa'sı'nın akroterlerinde işlenen kadın figürlerinde de görülmesi orijinalinin Klasik Dönemlere kadar gittiğini kanıtlamaktadır⁴¹¹.

Likya Ksanthos'ta bulunan MÖ 390-380 lere tarihlendirilen Nereidler Anıtında sütunlar arasında serbest duran figürler muhtemelen deniz perileri olarak adlandırılan Nereidlere aittir⁴¹². Burada bulunan kadın heykellerinin bir bacaklarının ileriye atılması ile koşar durumda işlenen eserlerde özellikle alt gövdede giyside oluşan "s" biçimli kıvrım yapıları benzerlikler içermektedir. Kyzikos eserinin de frontal duruşu ve hareketinden dolayı bacaklar üzerindeki derin kanallı kıvrımların aşağıya doğru paralel indiğini görmekteyiz.

Tarentum (Taras)'da ele geçen Hellenistik Dönem başlarına tarihlendirilen heykeltıraşlık eserleri, Nike, Nereid ya da Maenad figürlerine olan benzerlikleriyle

⁴⁰⁷ Angeliki Kosmopoulou, *The Iconography of Sculptured Statue Bases in the Archaic and Classical Periods*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2002, Fig. 62.

⁴⁰⁸ Peter Schultz – Ralf von den Hoff, *Structure, Image, Ornament, Architectural Sculpture in the Greek World*, Oxbow Books, Oxford 2009, 22, Fig. 2.6.

⁴⁰⁹ R. M. Cook, *Greek Art its Development, Character and Influence*, The Trinity Press, London 1972, 127-128, Fig. 54, 55.

⁴¹⁰ John Boardman, 139, Fig. 139; Richard Neer, 216, Pl. 6.

⁴¹¹ Jean Charbonneaux-Roland Martin, *Das Klassische Griechenland 480-330 v. Chr.*, Verlag C. H. Beck München, München 1971, Fig. 192, 198, 200.

⁴¹² Jan Jenkins-Victoria Turner, *The Greek Body*, The British Museum Press, London 2009, 59; John Boardman, Yunan Heykeli Geç Klasik Dönem, 190, Fig. 218.4, 218.5.

eserimizin örneklerinin bu dönemde de sıkça işlendiğini göstermektedir⁴¹³. Kabartma ya da bağımsız olarak işlenen bu eserlerde koşar durumdaki figürlerin bacak aralarında oluşan kıvrımların baldırlar üzerinden kaide ya da zemine kadar derin kanallar şeklinde indiği görülmektedir.

Hadrian Villası'nda bulunan ve Vatikan Müzesi'nde sergilenen Uçan Niobid heykelinin üst gövdesinde khiton ve hymation sıklığına rağmen alt kısımda sol bacağın öne doğru hamle yapması ve sağ bacağın arkada kalmasıyla oluşan kıvrımlara değinmek gerekir. Vatikan heykelinde kumaşın her iki bacağın ön kısımlarında incilmesi sonucunda kıvrımların yok denecek kadar azalması Kyzikos örneğinde yalnızca geriye atılan sağ bacakta görülmektedir. Ayrıca iki bacak arasında uçuşan giysi kıvrımlarının Vatikan örneğinde daha sık ve ince kenarlı olduğu gözlenmektedir. Kyzikos eserinde bu kısımda yer alan kıvrımlar derin kanallı ve keskin kenarlara sahip daha metalimsi bir yapıdadır. Vatikan örneğinde alt gövdeyi hesaba kattığımızda giysi ve oluşan kıvrım yapılarından hareketle eserin Geç Hellenistik – Roma Dönemleri aralığından olabileceği ön görülmektedir⁴¹⁴.

Pergamon Zeus Sunağı'ndan ele geçen kadın figürlerine bakıldığı zaman koşar durumda olmaları, kenarları kalkık ve dalgalı apodygmalı peplosları, tabana kadar inen hymationları ile Kyzikos civarlarından ele geçen eserimizi hatırlatmaktadır⁴¹⁵. Athena ve Apollon olarak yorumlanan eserler ile birlikte bir kadın figürünün de bulunduğu bu heykellerin alt kısımlarının eserimizle benzerlikleri dikkat çekmektedir.

Roma Dönemine tarihlendirilen Nike heykellerinde en büyük karakteristik özelliklerden birisi uçuşur halde olan giysinin bir bacağa yapışması ya da çıplakmış gibi bir izlenim uyandırmasıdır⁴¹⁶. Değerlendirmeye aldığımız bu eserde katı, sert ve cansız verilen kıvrım yapıları ile Tralleis'ten ele geçen ve Aydın Arkeoloji Müzesinde sergilenen MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Nike heykeli ile benzetilmektedir⁴¹⁷. Ayrıca üst gövdede gördüğümüz peplosun belde kemerle sıkılması ile oluşan kıvrım uçları bizim

⁴¹³ Joseph Coleman Carter, "The Sculpture of Taras", *Transactions of the American Philosophical Society*, 65, 7, 1975, 1-196, Pl. 11, 18, 44, 50, 69.

⁴¹⁴ Margarete Bieber, *Ancient Copies Contributions to the History of Greek and Roman Art*, 32-33, Pl 10, Fig. 53.

⁴¹⁵ Ramazan Özgan, *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı Yüksek Hellenistik*, 189-190, Res. 191, 192, 193.

⁴¹⁶ Ramazan Özgan, *Yunan ve Roma Devri Tralleis Heykeltıraşlığı*, (Doçentlik Tezi), Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi-Arkeoloji Bölümü, Konya 1982, 151-152.

⁴¹⁷ Ramazan Özgan, *Yunan ve Roma Devri Tralleis Heykeltıraşlığı*, 1982, 151-152, Res. 151, Kat. 60.

eserimizde de fark edilmektedir. Değerlendirilen örnekler, stilistik ve ikonografik ayrıntılar göz önüne alındığında belden aşağısı sağlam olan eserin muhtemelen Nike'yi tasvir eden ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen bir örnek olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.2.3.3. Kadın Heykeli 2

(Katalog No 021 / Resim 77)

Yuvarlak bir pilinthe üzerinde duran eserin başı ve hareketli verilen kollarının dirseklerden itibaren mevcut olmadığı, hymation üzerine üst gövdede peploslu işlendiği görülmektedir⁴¹⁸. Cepheden verilen ayaktaki kadın heykelinin muhtemelen sırtından gelen manto uçları daha aşağıda verilen sağ kol ve göğüsler hizasında gördüğümüz sol kola dökülmüştür. Figürün vücut ağırlığını taşıyan sol bacağı khiton altında kaybolurken dizden kırılan sağ bacağının yana ve ön kısma doğru atıldığı görülmektedir. Eserin boyun kırığından anlaşıldığı kadarıyla başı muhtemelen daha yüksekte verilen sağ koluna doğru yönelmiştir.

Bu tipe güzel bir örnek Kalifornia Santa Barbara Müzesi'nden Klasik Dönem orijinalinin Roma kopyası olan Peplophoros olarak bilinen heykeldir⁴¹⁹. Eserin kollarının dirseklerden kırılmış olduğu üst gövdede peplosun iki göğüs arasında paralel ve diyagonal kıvrımlar oluşturduğu alt kısımda belden kaideye kadar inen hymationun ise derin kanallı dik şekilde inen kıvrımlara sahip olduğu izlenmektedir. Bu tarzda kadın heykellerinin vücut ağırlığı genellikle giysi altındaki sol bacakta toplanırken sağ bacağın dizden hafifçe kırıldığı ve yana geriye doğru atıldığı görülmektedir⁴²⁰.

Cezayir'de bulunan MÖ 460-450 yıllarına tarihlendirilen ve klasik peplophorosu olan anaç tavrından dolayı "*Demeter Cherchel*" olarak adlandırılan heykelin Roma Döneminden kopyası da bu kapsamda değerlendirilmelidir⁴²¹. Heykeltıraş Pheidias'a verilen eserin kolları omuzlardan kırık, ağır, dökümlü giysinin altından sağ bacağının yana ve öne doğru atmasından dolayı diz kısmı dışa taşmıştır. Vücut ağırlığını taşıyan sol bacak birbirine paralel geniş kıvrımlar altında kaybolmuştur. Belde kemerin sıkmasıyla parçalanmış kıvrımlar ortaya çıkmış üst gövdede ise kumaşın yumuşamasıyla doğal olarak

⁴¹⁸ Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, LIMC, III-1, 7,3; III-2, 541, 8.

⁴¹⁹ Cornelius C. Vermeule, Greek and Roman Sculpture in America, 39, Fig. 13.

⁴²⁰ Cornelius C. Vermeule, Greek and Roman Sculpture in America, 40, Fig. 14.

⁴²¹ John Boardman, Yunan Heykeli Klasik Dönem, Fig. 208

parçalandığı gözlenmiştir. Bu tipte Klasik örneklere Floransa Arkeoloji Müzesi'nde bulunan zarif bir khiton ve iki katlı Dorik peplosu ile işlenen kadın heykeli de verilebilir⁴²². Bu eserde peplosun üzerindeki doğal kıvrımlar ve belde kemerin sıkmasıyla karın üzerinde oluşan kolpos katlanmaları öne çıkan benzerliklerdir. Eserin ağırlığını verdiği sağ bacağı hymation altında kalırken sol bacağına yana ve geriye doğru atmasıyla da dışa çıkan diz üzerinde giysinin incelendiği gözlenmektedir⁴²³.

Atina Akropolisi'nde yer alan MÖ 425 civarlarına verilen Erekhtheion Tapınağı'nın sundurma çatısını taşıyan altı adet Karyatid'e⁴²⁴ bakıldığında omuzlardan tutturulan zarif peplos iç kısımda ise hymationu ile eserimizi andırmaktadır⁴²⁵. Bu figürlerin bir bacaklarını yana ve geriye doğru atmalarıyla hymationun incelenmesi, vücut ağırlığını taşıyan bacağın giysi altında kalması ve paralel kıvrımlar, belde kemerin sıkmasıyla oluşan kolpos gibi özellikler yine eserimizle yakın stilistik ayrıntılardır. Heykeltıraş Kephisodotos'un eseri olan ve orijinali MÖ 370 civarlarına tarihlenen çocuk Plutos'u kucağında taşıyan Eirene sırtında bulunan uzun mantosu, Demeter tiplerini andıran peplophoros'u ile bu heykel tiplerinin devam ettiğini kanıtlamaktadır⁴²⁶. Bu stilde Demeterin tiplerini aynı zamanda Eleusis'ten Kore ile birlikte verildikleri kabartma eserlerde de görmekteyiz⁴²⁷. Demeter figürlerine baktığımızda üst gövdede yer alan peplostta parçalı kıvrımlar, kolpos katlanmaları, vücut ağırlığını taşıyan bacağın üzerindeki kıvrım yapıları ve diğer bacağın yana-geriye atılmasıyla giyside oluşan incelme sayılabilecek benzerliklerdir⁴²⁸.

⁴²² Percy Gardner, "A Female Figure in the Early Style of Pheidias", *JHS*, 38, 1918, 1-26, Fig. 2.

⁴²³ Judith Lynn Sebaste-Larissa Bonfante, *The World of Roman Costume*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2001, 219-220, Fig. 13.7, 13.8a; Klaus Vierendeel, "Kein Torso mehr. Der Kopf der Berliner Peplos-Statue", *Jahrbuch der Berliner Museen*, 32, 1990, 7-33 Abb. 5-7; Claire Cullen Davison-Birte Lundgreen, "Pheidias - The Sculptures & Ancient Sources: 1", *Bulletin of the Institute of Classical Studies*. Supplement, 105, 2009, 80-81; Özellikle Athena Parthenos tipi heykellerde görülen bu Dorik peplos genellikle kolsuz, alt uçları açık, belde kemerle bağlı kolpos katlanmalarının ortaya çıktığı bir giysidir.

⁴²⁴ Karyatid, antik Grek ve Roma mimarisinde taşıyıcı görevi üstlenen kolossal ve giyimli kadın heykellerine denirdi. Tamay Tekçam, 112.

⁴²⁵ Cornelius C. Vermeule, *Greek Sculpture and Roman Taste*, The University of Wisconsin Michigan Press, Michigan 1977, 3, Fig. 2.

⁴²⁶ Cornelia Isler-Kerenyi, "Hadrianos Olympios", *Antike Plastik* XV, 1965, 111-118, Taf. 11 a-d, Taf. 25 a-c; John Boardman, Yunan Heykeli Geç Klasik Dönem, 52, Fig.24.

⁴²⁷ Felix Eckstein, "Das Hekataion in der British School zu Athen", *Antike Plastik* IV, 1965, 27-36, Abb. 3.

⁴²⁸ Olga Palagia, *Euphranor*, Netherlands 1980, Fig. 51.

Vergina’da Eukleia kutsal alanında bulunan ve MÖ 365-340 yıllarına tarihlendirilen II. Philip’in annesi Eurydike heykelinin de değerlendirilmesi gerekir⁴²⁹. Bu eserde peplos üzerinde oluşan dikey kıvrım yapıları, ağır kolpos ve apoptygma katlanmaları, sol bacağına yana ve geriye atmasıyla hymation kumaşında ortaya çıkan incelme, vücut ağırlığını taşıyan sol bacak üzerindeki paralel, derin kanallı inen kıvrımlar eserimizden çok da farklı değildir. Pentelikan mermerinden yapılan bu eser de ikonografik ve stilistik yönlerden Attik işçiliği yansıtan Kephisodotos’un Eirene ve Plutos heykelini hatırlatmaktadır.

Thasos Müzesi’nde bulunan ve giysi tarzından dolayı Peplophore olarak adlandırılan Hellenistik kopyasında heykelin üst gövdesindeki peplosu mantonun diyagonal biçimlerdeki kıvrımlarıyla kapattığı görülmektedir⁴³⁰. Bu farklılığa rağmen beldeki kemerin sıkmasıyla oluşan kolpos, dizden kıldığı sağ bacağına yana ve geriye doğru atmasıyla giysinin incelmesi ve hymation altında dik duran taşıyıcı bacağın üzerinde paralel ve derin kanallı şekilde inen kıvrımlar yönünden eserimizle benzer ayrıntılara sahiptir. Özellikle yine bu döneme verilen Kos’tan ele geçen eserin peplos üzerinde oluşan kıvrımları, kolpos katlanmaları ve bacaklar üzerinde görülen kıvrımlar da yine bu dönemde saydığımız stili yansıtmaktadır⁴³¹.

Pergamon’dan ele geçen ve Berlin Pergamon Müzesi’nde sergilenen Hera ya da Aphrodite olarak adlandırılan heykel eserimize stilistik ve tipolojik yönlerden oldukça benzemektedir⁴³². MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen bu eser silindirik kaide üzerinde yüksek sandaletlerinin yanında ayak parmaklarının giysi altından fark edildiği görülmektedir. Ayrıca esere bakıldığında kolları haricinde hemen hemen tüm özelliklerinin Kyzikos’tan ele geçen kadın heykeliyle benzediğini ve çağdaş olduğunu söyleyebiliriz. Yunan anakarasının kuzeyinde konumlanan Vergina yakınlarındaki Eukleia kutsal alanından ele geçen Eukleia torsosu hymation üzerine peploslu olması, sağ bacağına yana geriye doğru atması ve dik duran sol bacağın taşıyıcı görevi üstlenmesi eserimizle ortak özelliklerdir⁴³³. Üst gövdeyi kapatan peplos üzerinde kısa ve birbirini kesen diyagonal

⁴²⁹ Peter Schultz-Ralf von den Hoff, 216-217, Fig. 140.

⁴³⁰ Ramazan Özgan, Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı II, Erken Hellenistik’ten Yüksek Hellenistiğe, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 78-81, Fig. 63a-c.

⁴³¹ Margarete Bieber, The Sculpture of the Hellenistic Age, Fig. 43.

⁴³² Ramazan Özgan, Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı III Yüksek Hellenistik, 194, Res. 199.

⁴³³ Olga Palagia, “Visualising the gods in Macedonia: from Philip II to Perseus”, *Pharos* 22 (1), 73-98, 2016, Fig. 11.

kıvrımların ortaya çıkması, sağ bacağın hareketinden dolayı giyside meydana gelen incelme ve sol bacağın üzerinde paralel dik kıvrımların oluşması da yine eserimizle benzer özelliklerdir.

Günümüzde Boston'da Isabella Stewart Gardner Müzesi'nde bulunan MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen Gardner Peplophoros⁴³⁴ kadın heykelinde üst gövdede bulunan peplosta oluşan parçalı kıvrımlar, kemerin sıkmasıyla oluşan kolpos ve taşıyıcı bacak ile yana ve öne doğru atılan bacaklar ve üzerinde oluşan kıvrım yapıları Kyzikos heykelini hatırlatır biçimdedir.

Tivoli'de ele geçen Hadrian Dönemi Klasisizm geleneğinde yapılan Atina Erechteion Korelerinin kopyalarından birinde kolları açıkta bırakan peplosun üzerinde oluşan paralel ve diyagonal kıvrım yapıları vücut ağırlığını taşıyan sol bacakta derin kanallı dik biçimde aşağıya doğru inmektedir⁴³⁵. Kyzikos eserine bakıldığı zaman kıvrım yapıları her ne kadar şekilsel anlamda benzer olsa da genel özellikleriyle daha erken döneme tarihlendirilmektedir.

Bu tipte kadın heykellerinin orijinallerinin Klasik Döneme dayandığı ve özellikle Hellenistik Dönem'de kopyalarının sayısal olarak arttığı görülmektedir. Kyzikos kentinden ele geçen kadın heykelinin ve değerlendirilen karşılaştırma örneklerinin ışığında Kat. 20 numaralı bu eserin MÖ 2. yüzyılın ortalarına ait olduğunu söyleyebiliriz⁴³⁶.

⁴³⁴ Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture III, The Styles of ca. 100-31 B. C.*, The University of Wisconsin Press, 163-164, Pl. 71a-b.

⁴³⁵ Ramazan Özgan, 176-177, Res. 194.

⁴³⁶ Gustave Mendel, *Musées Impériaux Ottomans, Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines Et Byzantines, Musees Imperiaux Ottomans*, İstanbul 1914, 352, 1113 (119)

2.1.2.4. Başlar

2.1.2.4.1. Erkek Başları

2.1.2.4.1.1. Miğferli Baş 1

(Katalog No 022 / Resim 78-79)

Boyundan aşağısı ve başın arka kısmının kırıldığı eserde miğfer ve yüz kısmı sağlam olarak ele geçmiştir. Baş parçasında yüzü detaylarının korunabildiği özellikle yüzün sağ tarafının daha iyi durumda olduğu gözlenmektedir. Sivri uçlu miğferin başı tamamen kapattığı, çenenin altından da geçirilerek yüzü çerçeve içine aldığı görülmektedir. Miğferin alın bölgesinin kapattığı yüz detaylarında kaşların çentiklerle abartılı biçimde belirtildiği, iri göz kapakları ve irisinin yanında göz bebeklerinin çukur şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. Sağ deliği korunabilen burun, açık olan ağızda alt ve üst dudaklar ile çenenin yüzeyinde kırılmalar meydana gelmiştir.

Kyzikos kentinde ilk bilimsel kazıların başladığı ve uzun yıllar boyunca devam ettiği Hadrian Tapınağı gerek insani gerekse de doğal faktörlerden etkilenecek tahribata uğramıştır. Bu tahribatı hızlandıran en önemli unsur ise kentin mermerlerinin başka bölgelerde farklı mimari yapılarda kullanımı için taşınmasıdır. Bu buluntular arasında frize ait olduğu tahmin edilen kabartma parçaları ve heykel başları tapınak kazılarında mimari bezemelerle birlikte en sık rastlanılan eserlerdir. Ele geçen eserlerde kılıç kabzası, zırhlı figürlerin yanı sıra miğferli başlara da rastlanması frizlerde savaş sahnelerinin işlendiğini kanıtlar niteliktedir⁴³⁷.

Yaylalı'nın kazı Başkanlığı'ndaki ilk sezonda Hadrian Tapınağı'nda bulunan bu eser o dönemlerde aktif olan müzelerden Balıkesir Kuva-yi Milliye Müzesine teslim edilmiştir⁴³⁸. Bulunan eserler arasında bu başların her açıdan yorumlanması ne yazık ki aşırı biçimde tahribata uğramalarından dolayı güçleşmiştir. Tapınağın depremlerle yıkıma uğramasının yanın da çevresinde kazılar sonucunda ortaya çıkarılan kireç ocakları da tahribatta son derece önemli bir yer edinmiştir.

Yine de elde edilen eserlerin değerlendirilmesi tapınağın da tarihi göz önünde alındığında Hadrian ve Antoninler Dönemi özelliklerinin ağır bastığı bilinmektedir.

⁴³⁷ Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral vd., Kyzikos 2006 Yılı Kazısı, 29. KST, 1, Kocaeli 2007, 11-20, Res. 7-8.

⁴³⁸ Abdullah Yaylalı, Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları, XII. KST, II, Ankara 1990, 171-194, Res. 13.

Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda ortaya çıkarılan miğferli başlar arasında Kat. 23 no'lu bu eserimizle karşılaştırılabilecek olanı ilk dönem kazı sezonunda bulunan tapınak frizine ait olduğu düşünülen parçadır⁴³⁹. Yalnızca göz bebeğinin işlenmemesi açısından farklılık gösteren başta, başın tepesini ve yanlarını kaplayan miğferin alın üzerindeki şeritleri, keskin kaş çizgisi, kaşların çentiklerle verilmesi, iri göz kapakları ve açık verilen ağız yapılarıyla benzerlikler sergilemektedir.

Kentin aynı yapısında ortaya çıkarılan diğer bir örneğimiz ise 2006 kazı sezonundaki yüzü oldukça tahrip olan miğferli baştır⁴⁴⁰. Miğferinin farklı olmasına rağmen yuvarlak hatlara sahip olan yüzde göz kapaklarının şişkinliği, göz irisinin tam merkezine açılan göz bebeği, burun, muhtemelen açık işlendiğini düşündüğümüz ağız ve yuvarlak çene yapılarıyla birbirleriyle aynı dönemleri çağrıştırmaktadırlar. Bu tipte miğferlerin Geç Roma Dönemlerinde sıklıkla görüldüğü ve baş, alın ve yanakları korur tarzda üretildikleri görülmektedir⁴⁴¹. Miğferleri bağımsız heykelerde, portrelerde gördüğümüz gibi MS 2. yüzyıl başlarında Roma Forumuna dikilen Traianus Sütündeki asker kabartmalarında da görmekteyiz⁴⁴².

Orijinali Hellenistik Döneme tarihlendirilen mitolojik konulu heykel gruplarından Sperlonga'da Palladion figürünün Roma Dönemi kopyasının miğferine bakıldığında aynı formu yansıtması Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemine değin uzandığını göstermektedir⁴⁴³. Değerlendirilen eserin tapınağın tarihi ve burada bulunan eserlerle olan yakın stilinden hareketle bu eserin Antoninler Döneminden olabileceği ön görülmektedir.

2.1.2.4.1.2. Aplike Baş Parçası (Satyr Başı ?)

(Katalog No 023 / Resim 80-81)

Normalin üzerinde olan ölçüsü ile baş parçasının yüz kısmı, saçları ve arka kısmında muhtemelen duvarla bağlantısını sağlayan uzantısı sağlam kalabilmiştir. Duvar

⁴³⁹ Abdullah Yaylalı-Vecihi Özkaya, 1993 Kyzikos Kazısı Etkinlikleri, XVI. KST, II, Ankara 1994, 107-130, Res. 13.

⁴⁴⁰ Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral vd., Kyzikos 2006 Yılı Kazısı, 11-20, Res. 7.

⁴⁴¹ Cornelius C. Vermeule, "A Roman Silver Helmet in the Toledo (Ohio) Museum of Art", *JRS*, 50 (1 - 2), 1960, 8-11; Stephen Johnson, "A Late Roman Helmet from Burgh Castle", *Britannia*, 11, 1980, 303-312.

⁴⁴² Saul S. Weinberg, "A Hoard of Roman Armor", *Antike Kunst*, 22, 1979, 82-86, Fig. 27-1; Motimer Wheeler, *Roma Sanatı ve Mimarlığı*, Homer Kitabevi, (Çev.: Zeynep Koçel Erdem), İstanbul 2004, 170-175, Fig. 158-159.

⁴⁴³ Baldassare Conticello, "I Gruppi Scultorei Di Soggetto Mitologico a Sperlonga", *Antike Plastik* XIV, 1974, 1-60, Fig. 63, Taf. 41-44; Matthias Bruno-Donato Attanasio, "The Docimium Marble Sculptures of the Grotto of Tiberius at Sperlonga", *AJA*, 2015, 119 (3), 375-394.

apliği başın sol üst kısmı diyagonal biçimde kırılmıştır. Dar alın, şişkin gözler, burun deliklerinin belirgin olduğu eserin ağız açık bırakılmıştır. Şişkin yanaklara sahip baş parçasında saçlar arkaya doğru dalgalı şekilde işlenmiştir.

Manisa Müzesi'nde yer alan ve Thyateria'dan ele geçen MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Medusa apliğinde saçların alın ortasından ikiye ayrılarak kalın bukleler halinde her iki yana tarandığı görölmektedir⁴⁴⁴. Ayrıca geniş alnı, iri gözleri, keskin kaş çizgileri ve abartılı biçimde açık olan ağız yapısıyla eserin Hadrian ve Antoninler Dönem özellikleri yansıtmaktadır.

Ayrıca baş parçasına bakıldığı zaman gerek saçların işlenişi ve yapısı gerekse de yüzde bulunan detaylar heykel başının bir satyr'e ait olabileceğini de düşündürmektedir. Daphne Tiyatrosu'ndan ele geçen Satyr başı ve torso'da eserlerine bakıldığı zaman yüzün kemikli yapısı, iri dalgalar halinde işlenen saçları, geniş alın ve göz yapılarıyla bizim eserimizle stilistik yönlerden benzerlikleri göz çarpmaktadır⁴⁴⁵.

Hadrian Dönemi ile başlayan ve Antoninler Döneminde yoğunlaşan matkap kullanımını, eser üzerinde göz pınarlarında, burun deliklerinde ve ağızda yoğun olarak görmekteyiz⁴⁴⁶. Dolayısıyla da çok fazla yorum yapmamıza olanak vermeyen muhtemelen satyr başına ait olduğunu düşündüğümüz eserin bir mimari yapıya ait olduğu ve yukarıda verdiğimiz stilistik özellikleriyle Antoninler Döneminin sonlarına ait olduğunu ifade edebiliriz.

2.1.2.4.1.3. Erkek Başı 1

(Katalog No 024 / /Resim 82-83)

Boyundan itibaren sağlam kalabilen baş parçasının saç ve sakalları ile ön plana çıktığı görölmektedir. Figürün alnında derin bir kırışıklığın söz konusu olduğu ve başın hafifçe döndürölmüş olabileceği düşünölmektedir. Geniş burun kökü kısa ve güçlü bir biçimde keskin, kavisli olan kaşlarla birleşmektedir. Ağır göz kapakları içerisindeki göz irisinin öne çıktığı eserin yüzünde elmacık kemiklerinin hafiften belirlediği ve yanakların içe çökük verildiği izlenmektedir. Figürün saçları, başın üzerindeki bir bant ile toplanmış

⁴⁴⁴ Serra Durugönöl, Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri, 167-168, Kat. Nr. 102.

⁴⁴⁵ Alexandra Retzleff, "The Dresden Type Satyr-Hermaphrodite Group in Roman Theaters", *AJA*, 111 (3), 2007, 459-472, Fig. 3, Fig. 4.

⁴⁴⁶ Max Wegner, *Die Herrscherbildnisse in Antoninischer Zeit*, Das Römische Herrscherbild, Verlag Gebr. Mann, 2 (4), Berlin 1939.

ve başın her iki yanından yana doğru dalgalı şekilde taşmıştır. Eserin kalın, kabarık ve kıvrıkcık bukleli işlenen saçlarına bakıldığında sol kulağını tamamen kapattığı gözlenmektedir. Yine kıvrıkcık bukleli dalgalı verilen sakalın ise uçlarının yukarıya doğru döndürüldüğü görülmektedir. Bıyık, yalnızca orta kısımda açıklığı görünen üst dudağı tamamen gizlemiş alt dudağı ise düz ve şişkin biçimde bırakılmıştır.

Berlin Müzesi'nde bulunan ve Pergamon'dan ele geçen Herakles eserimizle kıyaslanabilecek güzel bir örmektir⁴⁴⁷. MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen eserin başında diademin bulunması ve buradan dışa taşan dalgalı saçların oluşturduğu şekillerde benzerlikler hâkimdir. Ayrıca gergin alın yapısı, iri burun ve gözler, saç ve sakalın yanında üst dudağı kapatan bıyıkların gür işlenmesini de bunlar arasında sayabiliriz. Hafif açık olan ağızda alt dudağın dolgunluğu, bıyıkların her iki taraftan sakalla birleşmesi ve çenenin tam ortasına denk gelen yerde sakalın ikiye ayrılması oldukça benzer stilistik ayrıntıları yansıtmaktadır.

Bu tip eserlerin stilistik ayrıntılarına bakıldığı zaman zengin saç ve sakal betimleriyle Pergamon Büyük Sunağındaki akroter figürlerinden biri olan Poseidon'a da benzetilebilir⁴⁴⁸. Her ne kadar burada işlenen figürün saçları dalgalı ve dağınık halde verilmişse de yüze bakıldığı zaman alındaki kırışıklık, keskin kaş çizgileri, elmacık kemikleri ve sakal yapısıyla eserimizle yakın özellikler sergilemektedir. Bunun yanında yine geniş biçimde yüze yayılan burun, gür bıyıkların her iki tarafta sakalla birleşmesi, açık olan ağızda alt dudağın belirginleştirilmesi de bunlar arasında sayılabilir.

Laodikea'da Antoninler Dönemine ait Tapınak Doğu Sokak'tan bulunan Zeus Laodikeus heykel başının bu kapsamda ele alınması yerinde olacaktır⁴⁴⁹. Kentin baş tanrısı olarak kabul edilen Zeus Laodikeus'un heykel başında idealize edilmiş kemikli yüz ifadesi, dalgalı saç yapısı, geniş alın, keskin kaş çizgileri, iri göz kapakları ve irisi benzerlikler arasında sayılabilir. Ayrıca üst dudağı kapatan bıyığın her iki tarafta sakalla birleşmesi, kapalı olan ağızda dolgun verilen alt dudak, bukleli işlenen sakal yapılarıyla da Zeus başlarıyla benzer stili yansıtır⁴⁵⁰.

⁴⁴⁷ Lars Petersen-Ralf von Den Hoff, 82-83, Fig. 6.

⁴⁴⁸ Ramazan Özgan, Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı III, 190-191, Res. 194.

⁴⁴⁹ Celal Şimşek, *Laodikeia Çalışmaları 2*, Ege Yayınları, İstanbul 2013, 461-462, Res. 658.

⁴⁵⁰ Olga Palagia, "Art and Royalty in Sparta of the 3rd Century B. C.", *Herperia* 75, 2006, 205-217, Fig. 9; Gisela M. A. Richter, "Who Made the Roman Portrait Statues - Greeks or Romans?", *Proceedings of the American Philosophical Society*, 95, (2) 1951, 184-208, Fig. 20.

Manisa'nın Kula İlçesinden ele geçen Antoninler Dönemine ait erkek portresinin her ne kadar saç ve yüz detaylarıyla farklılık gösterse de gür-kısa sakal işlemeciliği açılarından benzerlikler içermektedir⁴⁵¹. Kyzikos örneğine baktığımızda sakalın yüze yapışıkmiş gibi verilmesi ve bukleli görünümü aralarındaki zaman farkının çok da uzak olamayacağını gösterir. Esere dikkatle bakıldığında Klasik ve Hellenistik Dönemin stilistik özelliklerinin canlı tutulduğunu belirten Pohl'un yorumladığı bu eserin derin bakışlara sahip gözleri, alında verilen kırışıklığı, keskin kaş çizgileri ve göz pınarlarında matkabın kullanımı ile Antoninler Dönemi eserleriyle benzerliğini ileri sürmüştür⁴⁵². Dolayısıyla eserimizin stilistik özellikleri ve çağdaş örneklerle bakıldığında MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilebileceği düşünülmektedir.

2.1.2.4.1.4. Genç Erkek Başı (Eros 1 ?)

(Katalog No 025 / Resim 84-85)

Genç bir erkeğe ait olan baş burun üzerinden diyagonal biçimde kırılmıştır. Yuvarlak yüz hatlarına sahip olan başta sol tarafta dalgalı saçları, şişkin göz kapakları ve gözlerin yanında ağız hafiften aralıklı olarak verilmiştir. Kyzikos kentinde bu eserimizle özellikle yuvarlak yüz hatları içinde, keskin kaş çizgileri ve iri göz gibi stilistik ayrıntılar yönünden ele aldığımız diğer örneklerden çok da farklı değildir.

Yuvarlak bir yüze sahip olan eserde dolgun ve şişkin yanaklar, etli göz kapakları, keskin kaş çizgilerinin hâkim olduğu görülür. Yüzün sağlam sol tarafında iri göz yapısı belirgin olmasına karşın burun ve hafif aralıklı olduğunu düşündüğümüz ağız oldukça aşınmış olduğu görülmektedir. Bu stilistik özellikleriyle Kyzikos civarlarından ele geçen bu heykel başının Eros tiplerini anımsattığı düşünülmektedir. Özellikle bu tip Eros figürlerinin Hellenistik Dönemle birlikte yaygınlaştığı ve bağımsız ve grup heykellerde kullanıldığı bilinmektedir⁴⁵³. Bu anlamda Metropolis'ten ele geçen ve Geç Hellenistik Döneme verilen atlet başında kısa kıvrırcık saçların alın üzerine yapışık gibi işlenmesi, iri, açık gözler ve keskin kaş kemikleri yukarıdaki ifadeyi doğrular niteliktedir⁴⁵⁴. Lagina Hekate Tapınağı'nda bulunan heykel başı da yine kabarık saçlar, keskin kaş çizgileri ve

⁴⁵¹ Ulus Tepebaş, "Manisa Müzesi'ndeki Roma – Erken Hristiyanlık Dönemi Portreleri ve Başları", (Ed.: Serra Durugönül), Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri, Mersin 2015, 101-102, Kat. Nr. 51.

⁴⁵² Daniela Pohl, "Ein Bartiger Kopf aus Kyzikos", *AMStud*, I, Mysische Studien, 1990, Taf. 3, 31-32,

⁴⁵³ R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 2002, 140.

⁴⁵⁴ Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 173-176, Lev. XLV, Kat. Nr. 56.

dolgun yüzüyle aynı döneme verilmiştir⁴⁵⁵. Günümüzde Metropolitan Müzesi'nde bulunan uyuyan bronz Eros heykeline bakıldığında saçlarının yapısı, alın, şişman yanaklar burun ve dolgun dudaklarıyla yine eserimizle benzerlikler göstermektedir⁴⁵⁶.

Eros betimleri, geniş alın, keskin olan kaş çizgileri, içinde iri gözler, yuvarlatılmış yüz ve dolgun dudaklar belirgin stilistik ayrıntılardır⁴⁵⁷. Eserin başının arakasında görülebilen saç tipine bakıldığında genellikle Caracalla Dönemi modelini yansıttığı gözlenir⁴⁵⁸.

Aydın Müzesi'nde bulunan ve MS 1. yüzyıla tarihlendirilen Tralleis'ten ele geçen eserde saçlar dalgalı şekilde işlenmiş, dolgun kaş yapısının hemen altında üst göz kapakları yay biçiminde alt göz kapaklarının şişkinliği, göz pınarlarının nokta biçiminde verilmesi, kısa ve geniş burun ile dolgun dudaklara sahiptir⁴⁵⁹. Saçların özellikle halka biçimindeki orta kısımları, göz pınarları, burun delikleri ve hafiften aralıklı verilen ağızda matkabın kullanılması bizim eserimizin MS 1. yüzyılın ortalarının stilistik özelliklerini hatırlatır.

Smyrna'dan erkek başı örneğinde saçlar bizim eserimizle farklılık gösterse de yuvarlak hatlara sahip yüzde iri gözler ve nokta şeklinde belirtilen göz pınarı, kapalı, küçük verilen ağız yapılarıyla MS 1. yüzyıla verilmiştir⁴⁶⁰. Bu eserin diyagonal şekilde kırılması ve sağlam kalan kısımlarının da aşırı şekilde tahribata uğraması kronolojik anlamda değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır. Buna rağmen saç stili, dolgun yüz içerisindeki gözün işlenişi ve kapalı ağız yapısıyla ve karşılaştırılan diğer örnekler yardımıyla Eros başının MS 1. yüzyılın ortalarına ait olduğunu ifade edebiliriz.

⁴⁵⁵ Özge Böker, *Lagina Hekate Kutsal Alanından Bulunmuş Heykel Parçaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010, Res. 65, 35.

⁴⁵⁶ Gisela M. A. Richter, "A Bronze Eros", *AJA*, 47 (4), 1943, 365-378.

⁴⁵⁷ Selahattin Erdemgil-Enis Üçbaylar, *Ephesos Museum, Do / Gü Yayınları*, İstanbul 2000, 14-15.

⁴⁵⁸ Jane Fejfer, *The Ince Blundell Collection of Classical Sculpture, I (2)*, *The Roman Male Portraits*, Liverpool University Press, Liverpool 1997, 10, Fig. 13; Karsten Dahmen, *Untersuchungen zu Form und Funktion Kleinformatiger Porträts der Römischen Kaiserzeit*, Scriptorium, Münster 2001, Taf. 22, 23.

⁴⁵⁹ Münteha Dinç, *Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri 1996–2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları*, 141-143, Lev. XXIV, a-d.

⁴⁶⁰ S. Sezin Sezer, *Smyrna Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 53-54, Lev. XII, Kat. Nr. 12.

2.1.2.4.1.5. Genç Erkek Başı (Eros 2 ?)

(Katalog No 026 / Resim 86-89)

Boyundan aşağısı kırık olan başın büyük bir bölümü sağlam olarak ele geçmiştir. Dalgalı saç yapısı adeta başa yapışık olarak verilmiş, geniş ve sivri alın yapısı, şişkin göz kapakları, uzun burun ve açık ağız yapısıyla işlenmiştir. Başın tümünde spiralli verilen saç ensede toplanmış ve yukarıya doğru topuz verilmiştir.

Bu tip eserlerin kökenini özellikle Hellenistik Döneme tarihlendirilen başlarda dalgalı ve daha gür bir saç yapısıyla görmekteyiz⁴⁶¹. J. Paul Getty Müzesi'nde bulunan bu tipte başların Praxiteles'in işçiliğine yakın olduğunu geniş alın, keskin kaş çizgileri, etli göz kapakları içerisinde badem gözler, kemikli burun yapısı ve hafifçe aralıklı olan dolgun dudaklara sahip stilistik özellikler bulunmaktadır⁴⁶². Roma İmparatorluğu'nda ise MS 1. yüzyıla birlikte bu ayrıntılar Batı Anadolu, adalar ve Yunan dünyasında heykeltıraşlık eserlerinde görülmektedir⁴⁶³.

Constanza Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen MS 2. yüzyılın başlarına tarihlendirilen Ephebe Başında özellikle spiralli ve başa yapışık gibi işlenen saçlar, etli göz kapakları ve iri gözler, uzun yüz yapısı içerisinde kemikli burun ve dolgun dudaklar ile stilistik olarak Kyzikos civarlarından eserle benzerlikler göstermektedir⁴⁶⁴. Dolayısıyla stilistik ve ikonografik açılardan benzerlikler gösteren bu örnekler bizim eserimiz arasında çok fazla da zaman farkının olmadığını söyleyebiliriz.

Eserin tipolojik anlamda değerlendirilmesine bakıldığında zaman üçgen alın, yüzün genel yapısı, gözlerdeki hüznü bakış, başın hafiften eğik duruşu ve özellikle saç stili Eros figürlerinde görülen ayrıntılardır. Tunçtan yapılmış bir baş parçasında başın hafice eğikliği, üçgen alın, keskin kaş çizgileri altında derin bakışlı ifade, dolgun dudaklar ve yuvarlak çene yapısıyla güzel örneklerden birini oluşturmaktadır⁴⁶⁵. Kulakları yarıya kadar kapatan saçların spiralli bukleler biçiminde başa yapışık verilmesi, arkada topuz

⁴⁶¹ Lars Petersen-Ralf von Den Hoff, 78-79, Fig. 4.

⁴⁶² Cornelius Vermeule-Norman Neuerburg, *Catalogue of the Ancient Art in the J. Paul Getty Museum*, The Larger Statuary, Wall Paintings and Mosaics, California 1973, Fig. 33.

⁴⁶³ Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture I*, The Styles of 331-200 B. C., 88-92, Pl. 49.

⁴⁶⁴ V. Canarache, *The Archaeological Museum of Constanza*, Constanza, Winterton,

⁴⁶⁵ <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-131256/heykel03.html>

halinde sonlanması ve başın tepe noktasında burgulu olarak ikiye ayırması göz çarpan stilistik özelliklerdir.

MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Praxiteles'in Eretria'dan ele geçen pişmiş toprak Eros heykelinin baş ve yüz detayları eserimizin orijinalinin Hellenistik Dönem'e ait olduğunu düşündürmektedir⁴⁶⁶. Hafiften aşağıya doğru bakar pozisyonda işlenen eserin saçlarının dalgalı olduğu, derin bakışlı gözler, burun ve ağız yapısıyla benzerlikler göze çarpmaktadır⁴⁶⁷. Genellikle atletik vücutlara sahip olan bu tipte heykellere Knidos, Smyrna ve Parion gibi kentlerde rastlanılmaktaydı⁴⁶⁸. Heykeltıraş Lysippos'un MÖ 340 tarihlerinde Thespiai kenti için yaptığı küçük bronz Eros heykeli, Roma Kapitol Müzesinde sergilenmektedir⁴⁶⁹. Pek çok kopyası yapılan Eros heykelinin eserimize en yakın örneklerinden birisi Efes Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Eros başıdır⁴⁷⁰.

MS 2. yüzyıl sonlarına tarihlendirilen bu kopya eserde yüksek, dışa taşkın alın yapısı, ciddi yüz ifadesi, özenli, dolgun işlenen ağız ve dudak, uzun, kalın saç buklelerinin alın üzerinden arkaya doğru düzenlenen saç örgü belliği gibi stilistik ayrıntıları bizim eserimizle oldukça benzerlikler göstermektedir⁴⁷¹. Eserlerde spiral burgulu saç lülelerinin ortasının matkapla belirtilmesi, alın üzerine düşen saçlarda, şakaklarda, göz pınarlarında, ağır göz kapakları ve dalgın ifadeli bakışlara sahip eserler genellikle Antoninler Dönemi stilini yansıtmaktadır⁴⁷². Dolayısıyla bu eserimiz hem stilistik hem de karşılaştırılan örnekler eşliğinde MS 2. yüzyılın sonlarına aittir.

2.1.2.4.1.6. Serapis Başı

(Katalog No 027 / Resim 90-93)

Yüzeyinde kırık ve aşınmaların görüldüğü eserde alın ortasından ikiye ayrılan aşağıya ve yanlara doğru iri dalgalar halinde inen saçlara sahiptir. Yüzü çerçeve içine alan

⁴⁶⁶ P. Bienkowski, "A Flying Eros from the School of Praxiteles", *JHS*, 15, 1895, 211-216.

⁴⁶⁷ Antonio Corso, "Love As Suffering: The Eros Of Thespiae Of Praxiteles", *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 42, 1997-98, 63-91, Fig. 13-14.

⁴⁶⁸ Percy Gardner, "A Statuette of Eros", *JHS*, 4, 1883, 266-274.

⁴⁶⁹ LIMC, 880, 352a.

⁴⁷⁰ Ramazan Özgan, *Hellenistik Çağ Heykeltıraşlığı I, Büyük İskender'den Diadokhlar Sonrasına*, İstanbul 2016, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 162-163, Res. 118.

⁴⁷¹ Charles H. Morgan, "The Style of Lysippos", *Hesperia* 8, Commemorative Studies in Honor of Theodore Leslie Shear, 1949, 228-234.

⁴⁷² Diana E. E. Kleiner, *Roman Sculpture*, Yale University Press, 2000 New Haven, 140-141, 179, Fig. 115, 148,

saç ve çeneyi tamamen kapatan gür sakal yapısı, üçgen alın, keskin kaş çizgisi, ağır göz kapakları içerisinde badem gözler, dik şekilde inen burun, üst dudağı kapatan ve sakalla birleşen bıyık, kapalı ağız yapısına sahip yaşlı bir erkeğe ait olan baş parçası genel olarak iyi durumda korunmuştur.

Bu eser kabarık saç ve sakalları, dolgun göz kapakları içerisinde badem gözleri, burnun hemen altından başlayan bıyığın üst dudağı kapatarak iki yanda sakalla birleşmesi gibi tipolojik ve ikonografik açılardan Mısır tanrısı Serapis'e benzetilmektedir⁴⁷³. Bazı kaynaklarda Sarapis olarak geçen ve I. Ptolemaios Soter'in (MÖ 367-283) Mısır'a tanıttığı ölümler tanrısı Osiris ile de bağlantısının olduğu varsayılmaktadır⁴⁷⁴.

Mysia Bölgesi'nin en önemli kentlerinden birisi olan Kyzikos'un limanlarını kullanan Mısır'dan gelen tüccarların bu kültün ortaya çıkmasında ve MS 2. yüzyıla kadar heykeltıraşlık eserlerinde görülmesindeki rolünü yadsımamak gerekir⁴⁷⁵. Ayrıca bu kültün somut verilerine Antoninus Pius ve Marcus Aurelius dönemleri sikkelerinde de farklı betimlerde rastlamaktayız⁴⁷⁶. Bu ticari ilişkilere geniş boyutlarda bakıldığında Serapis kültünün Anadolu'nun İonia, Karia, Aiolia, Troas, Lydia, Mysia, Bithynia, Pontus bölgelerinden iç kısımlara kadar yayıldığı düşünülmektedir⁴⁷⁷.

Yüzeyinde aşınma ve kırılmaların izlendiği eserin yüzünün yarısı ve çenenin tamamı sakal tarafından kapatılmış, saçlarında görülen *anastole* tipinde saç lülelerinin alın üzerinde ortadan ikiye ayrıldığı görülmüştür. Serapis başlarında görülen bu uygulamanın MS 1. yüzyıldan başlayarak MS 3. yüzyıla kadar devam ettiği düşünülmektedir⁴⁷⁸.

Bu tip eserlerden olan ve Mısır'dan ele geçen günümüzde British Müzesi'nde sergilenen MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Serapis başında matkapla şekil verilen saç ve

⁴⁷³ Dorothy Kent Hill, "Material on the Cult of Sarapis", *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 15 (1), 1946, 60-72.

⁴⁷⁴ Ruth Stiehl, "The Origin of the Cult of Sarapis", *History of Religions* 3 (1), 1963, 21-33; M. C. Howatson, 857.

⁴⁷⁵ David Magie, "Egyptian Deities in Asia Minor in Inscriptions and on Coins", *AJA*, 57 (3), 1953, 163-187.

⁴⁷⁶ David Magie, *Egyptian Deities in Asia Minor in Inscriptions and on Coins*, 163-187.

⁴⁷⁷ Lale Erekinçi Saygı, *Anadolu'da Serapis Kültü*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2000, 55; A. Takacs, Sarolta Cult, "Dedications and Dedications of Isis and Sarapis in Lydia and Mysia, Agyptische Kulte und ihre Heiligtümer im Osten des Römischen Reiches", *Byzas 1*, Ege Yayınları, İstanbul 2005, 155-168.

⁴⁷⁸ Elizabeth J. Milleker, "Three Heads of Sarapis from Corinth", *Heperia* 54 (2), 1985, 121-135.

sakalların iri dalgalar şeklinde yüzü çerçeve içine alması, ağır göz kapakları, iri gözler, pürüzsüz yüz yapısı farklı bölgelerde dahi tanrının benzer formlarda yapıldığını göstermektedir⁴⁷⁹.

Bizim örneğimizle saç, sakal ve genel yüz hatlarının stilistik açıları göz önüne alındığında benzer ayrıntılar içeren Tralleis'ten kalathos taşıyan Serapis başı değerlendirilebilir⁴⁸⁰. Farklı tiplerde betimlendiğini gördüğümüz tanrının Tralleis örneğinde başında taşımış olduğu kalathos'unun⁴⁸¹ kırılmış olduğu görülmektedir. Serapis başında alın üzerinde görülen saç perçemlerinin ortadan çıkarak sağa ve sola doğru taranması, kabarık saç ve sakal yapısı, göz kapaklarının ağır verilmesi gibi ayrıntılarla benzediği söylenilebilir. Bu eserin ayrıca arka kısmında saç tellerinin enseye doğru bükülmü lüleler oluşturması ve alın üzerinde ve yanlara sarkan saçlarda matkap kullanımından hareketle eserin MS 2-3. yüzyıllardan olabileceği ön görülmüştür. Kyzikos eserine bakıldığında zaman kabarık saç ve sakalı, alın ortasında saçların merkezden yanlara doğru yatırılması, göz bebeği ve göz pınarlarının matkapla belirtilmesi gibi stilistik özellikler her iki eserin birbirlerinden çok da uzak bir tarihten olamayacağını göstermektedir.

Değerlendirdiğimiz eserle yakın özellikler taşıyan MS 2-3. yüzyıllardan Korinth'ten⁴⁸² Serapis başlarında alın üzerindeki saç perçemlerinde, ensede aşağıya doğru bükülmü inen saç lülelerinde ve sakalda matkap kullanımı, göz bebeği ve pınarlarının nokta şeklinde belirtilmesi gibi stilistik ayrıntılar Kyzikos eserimizle ortaktır. Ayrıca tepe kısmında başa yapışık olarak verilen saçlar, abartılı verilen saç ve sakal yapılarına rağmen sakın ve derin bakışlı olduğu gözlenen yüz, üst dudağı kapatan bıyığın sakalla birleşmesi ve dolgun göz kapakları içerisinde yer alan badem gözler de yine eserimizle olan yakın özelliklerdir.

Kyzikos civarlarından ele geçen ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen silindirik kaide üzerindeki Serapis büstü hem kültün varlığı hem de stilistik değerlendirmeler açısından önem taşımaktadır⁴⁸³. Bu Serapis başına bakıldığında alın

⁴⁷⁹ <https://www.britishmuseum.org/research/collection>

⁴⁸⁰ Müntehe Dinç, Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri, 73-79, Lev. IX a-c.

⁴⁸¹ J. M. C. Tonybee, *The Roman Art Treasures from the Temple of Mithras*, London 1986, 13-17, Pl. 8-9; Michael Malaise, "Le calathos de Serapis", *Studien zur Altägyptischen Kultur* 38, 2009, 177-193.

⁴⁸² Elizabeth J. Milleker, "Three Heads of Serapis from Corinth", 121-135, Pl. 24 a-d, 28 a-d, 29 c-d.

⁴⁸³ Gustave Mendel, 356, 614, Nr. 101.

ortasından ikiye ayrılan kabarık saçların başın her iki tarafında yanlara ve aşağıya düştüğü görülmektedir. Yuvarlak bir yapıya sahip başta hüznü bakışlara sahip gözler, kemikli burun yapısı, hafif açık olan ağızda üst dudağın çoğunu kapatıp gür sakalla birleşen bıyıklar eserimizle çağdaş özellikleri barındırmaktadır. Ny Carlsberg Glyptothek Müzesi'nde bulunan Roma Dönemine tarihlendirilen Zeus Başı⁴⁸⁴, Poseidon⁴⁸⁵ ve Asklepios⁴⁸⁶ başları da Serapis heykel başları ile yakın ayrıntılar sergilemektedirler.

Bu kapsamda Kyzikos civarlarından ele geçen Serapis başı, kabarık saç, sakal yapısı, saç lülelerinde aşırı derecede matkabın kullanılması, aşınmadan dolayı fazla belirgin olmasa da göz bebeği ve göz pınarlarının oyularak nokta şeklinde gösterilmesi, ağır göz kapakları altında dalgın bakışlara sahip olması gibi özellikler sergilemektedir. Dolayısıyla bu tipolojik, ikonografik ayrıntılar ve değerlendirilen karşılaştırma örnekleri ışığında eser MS 2. yüzyıl sonları 3. yüzyıl başlarına ait olmalıdır⁴⁸⁷.

2.1.2.4.1.7. Erkek Başı 2

(Katalog No 028 /Resim 94-97)

Genel olarak iyi korunan heykel başının arka kısmına oranla yüz bölümünün daha çok aşındığı görülmektedir. Özellikle alın ortasında, kaşların kenarlarında ve burnun sağ tarafından üst dudağa kadar inen kırılmaların meydana geldiği görülmektedir. Eserde başa yapışık olarak verilen saç ve daha kısa tutulan sakal kıvrıkcık lüleler şeklinde işlenmiştir. Geniş olarak verilen alın üzerinde yaşlılık belirtisi sayılan çizgiler, çentiklerle belirginleştirilen kaşlar, ince göz kapakları içerisinde göz irisi ve kalp şeklinde işlenen göz bebeği, dışa çıkık verilen elmacık kemikleri, hafif aralıklı ağız ve sakal tarafından kapatılan güçlü çene gibi yapısal özellikler ön plana çıkmıştır.

Bu tip portrelerde geniş yüz yapısında kıvrıkcık dalgalı saçların alın üzerinde spiral şeklini aldığı, uca doğru sivrilen saçların yanında kısa tutulan sakalda ve göz bebeklerinin

⁴⁸⁴ Patrik Reutersward, *Studien zur Polychromie der Plastik Griechenland und Rom*, Stockholm 1960, 200, Taf. XI.

⁴⁸⁵ Cornelius C. Vermeule, *Greek Sculpture and Roman Taste*, The University of Michigan Press, Michigan 1977, Fig. 33, 34.

⁴⁸⁶ Franz Winter, *Königliche Museen zu Berlin, Die Skulpturen Mit Ausnahme der Altarreliefs VII 2*, 188, Fig. 186-187; Elizabeth J. Milleker, *Three Heads of Sarapis from Corinth*, 133-134; Ayşe Çalık, *Silifke Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1990, 14-15, Res. 8, Kat. 3; Peter Schultz-Ralf von den Hoff, Fig. 150-151.

⁴⁸⁷ Serra Durugönül, "Silifke Müzesinden Bir "Cliqueata Imago", *Olba XVI*, 193-205, Fig. 1-4.

işlenmesinde matkabın yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir⁴⁸⁸. Cyrene Müzesindeki Hadrian başında gözlerin çukurda verilmesi, ince göz kapakları içinde göz irisi, pınarları ve bebeğinin matkapla belirtilmiş olması, burun kökünün içe çöküklüğü, alnın dışa çıkıntılı verilmesi ve özellikle sakal ve bıyıkların işlenme tarzı önemlidir⁴⁸⁹. Kyzikos başında da ince göz kapakları, göz irisi, göz bebeklerinin biçimi, sakal yapısı ve burnun başlangıç kısmında içe çökük verilmesi detayları Cyrene örneği ile benzer stildedir. Bu tipte işlenen ve farklı bölgelerde ele geçen Hadrian başları genel olarak benzer stilistik ayrıntılar sergilemiştir⁴⁹⁰.

MS 130-140 yıllarına tarihlendirilen Tivoli yakınlarında ele geçen sağ tarafı kırılmış olan alınlık parçasının merkezine denk gelen yerde yuvarlak bir halka içine erkek portresi işlenmiştir⁴⁹¹. Uzun, yuvarlak yüzde özellikle alın üzerine inen sivrilen saç bukleleri, saçlar, sakal ve göz bebeklerinin matkapla belirginleştirilmesi, kapalı olan ağız ve güçlü çene dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Bu dönem portelerinde özellikle saçlarda daha çok kendini belli eden matkap işçiliğinin, eserlerde ışık-gölge etkisini arttırmak için yapıldığı düşünülmektedir⁴⁹².

Nikomedia'dan ele geçen MS 140-160 yıllarına tarihlenen sakallı erkek başında yüzün formu, saçların dalgalı ve karışık yapısı, keskin kaş çizgisi, badem gözler, üst dudağı kapatan bıyıkların ayırık verilmesi stilistik yönlerden bizim eserimizle benzerlikler göstermektedir⁴⁹³. İzmir Kültür Sanat Müzesi'nde bulunan ve Stratonikeia'dan ele geçen portrede sakin, ağır başlı, olgun yüz ifadesine sahip yaşlı bir kişi karakterize edilmiştir⁴⁹⁴. Geniş, etli göz kapakları içinde irisin, göz bebeğinin belirtilmesi, sakal ve bıyıklarda ince uçlu keskinin kullanılmasıyla ön plana çıkmıştır. Kyzikos eserinde de görülen saç, sakal

⁴⁸⁸ Ulus Tepebaş, 102, Kat. Nr.52;

⁴⁸⁹ Elisabeth Rosenbaum, Pl. XXVIII, No. 35.

⁴⁹⁰ Semra Magele, "A Colossal Portrait of Hadrian and the Imperial Group from the Roman Baths at Sagalassos", (Ed., Thorsten Oper), *The British Museum, Hadrian: Art, Politics and Economy, The Trustees of the British Museum*, London 2013, 50-61.

⁴⁹¹ Michael Padgett, *Roman Sculpture in the Art Museum Princeton University*, Distributed by Princeton University Press, Verona 2001, 67-70, Fig. 16.

⁴⁹² Christine Alexander, "A Portrait of Antoninus Pius", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 29 (2), 1934, 28.

⁴⁹³ R. R. R. Smith – Ahmet Ertuğ, *Sculptured for Eternity, Treasures of Hellenistic, Roman and Byzantine art from Istanbul Archaeological Museum*, İstanbul 2002, 184-185, Pl. 71

⁴⁹⁴ Ramazan Özgan, *Roma Portre Sanatı II*, 2013, 198-199, Res. 215 a-b-c.

ve göz bebeklerinde yoğun matkap kullanılmış ayrıca alın üzerine indirilen sivri saç bukleleri Antoninus Pius Dönemi özelliklerini göstermektedir⁴⁹⁵.

Antoninus Pius'un portre heykellerinde özellikle göz ve yanak çevrelerinde yaşlılık belirtileri, daha az biçimde kıvrıkcık sakal yapısıyla Hadrian Döneminin devam ettirildiğini görmekteyiz⁴⁹⁶. Cyrene'den ele geçen ve hemen hemen aynı formdaki baş yapısında daha gür işlenen saçlar, bıyıklar, kısa tutulan sakallar ve göz bebeklerinin belirlenmesinde matkap kullanımını gördüğümüz Antoninus Pius ve Marcus Aurelius'un büstlerinde ve portrelerinde aynı stilin etkilerini görmek mümkündür⁴⁹⁷. Farklı şekillerde gördüğümüz bu tipte portreler zamansal anlamda birbirlerinden çok da uzak olmayan stilistik ayrıntıları bilhassa sürdürmüşlerdir⁴⁹⁸. Özgan, bunun sebebinin önceki dönemlerin olgun, sakallı filozoflarına olan ilgi, koleksiyonculuk merakı ve sosyal yaşamın belirli bir düzeye çıkması gibi faktörlerin etkili olduğunu söylemektedir⁴⁹⁹. Bol'da Hellenistik Yunan portrelerinde görülen pek çok stilistik detayın Roma Döneminde güçlü bir şekilde devam ettiğini ön görmektedir⁵⁰⁰.

Yukarıda sıraladığımız stilistik ayrıntıları sergileyen ve kronolojik anlamda kıyaslayabileceğimiz eserlerden biri de Bursa Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Antoninus Pius portresidir⁵⁰¹. Genel olarak iyi korunmuş olan yuvarlak formlu baş parçasında burun kökünün içe çöküklüğü, tüylü verilen kaşların dışa çıkıntılı kemikleri ve alnın dışa taşkın yapısı, içeriye çekilen gözler, hafifçe çökük yanaklarla birlikte elmacık kemiklerinin belirtilmesi ilk başta söylenilebilecek ayrıntılardır. Ayrıca eserde alın üzerine getirilen saçların yapışıklığı, matkap kullanıldığı anlaşılan saç, sakal, göz bebekleri ve pınarları ile

⁴⁹⁵ Max Wegner, *Das Römische Herrscherbild: Die Herrscherbildnisse in Antoninischer Zeit*, Verlag Gebr. Mann, Berlin 1939, 15-25.

⁴⁹⁶ Adrian Stahl, "Portrat des Antoninus Pius in Typus 'Busti 284'", *Drei Bildnisse Studien I*, Archäologisches Institut der University Zürich, 1999, 39-59; Leyla Zoroğlu, *Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Roma Portreleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010, 19-23.

⁴⁹⁷ Janet Huskinson, "Roman Sculpture from Cyrenaica in The British Museum", *Corpus Signorum Imperii Romani Corpus of the Sculptures of the Roman World Great Britain II (1)*, British Museum Publications Limited, London 1975, Pl. 30, 73-77; Flemming Johansen, *Catalogue Roman Portraits II*, 15, Fig. 15, 196, Fig. 82; Selahattin Erdemgil-Enis Üçbaylar vd., 9,

⁴⁹⁸ Semni Karusu, Taf. 44, Nr. 258, Taf. 69, Nr. 3377.

⁴⁹⁹ Ramazan Özgan, *Roma Portre Sanatı II*, 179-180.

⁵⁰⁰ Peter C. Bol, *Ancient Art, Liebieghaus – Museum alter Plastik Guide to the Collection*, Druckerei Habmüller, Frankfurt 1981, 136-138.

⁵⁰¹ Ramazan Özgan, *Roma Portre Sanatı II*, 190-191, Res. 204 a-b.

bulunduğu bölgenin de dikkate alınması eserin belki de Kyzikos kenti atölyelerinde üretildiğini düşündürmektedir⁵⁰².

British ve Cyrene Müzelerinde Lucius Verus başlarına bakıldığı zaman özellikle dışa çıkık olan alın, burun kökünün içe çöküklüğü, derinde işlenen gözlerin irisi ve göz bebeklerinin biçimi, sakalın üst kısımlarda daha ince tüy şeklinde verilmesi ayrıntılarıyla benzerliği dikkat çekmektedir⁵⁰³. MS 161-169 tarihlerine verilen bu örneklerle Kyzikos örneğinin kıyaslanmasında özellikle sakal ve gözlerin işlenmesindeki ayrıntılar önemlidir.

Günümüzde Viyana Sanat Tarihi Müzesi'nde bulunan ve muhtemelen Anadolu çıkışlı MS 140 yılına verilen bir kabartmaya ait olan erkek başı ile MS 160-170 yıllarından Marcus Aurelius baş parçasında derin bakışlara sahip iri gözler, yuvarlak yüz yapısı ile birlikte saç buklelerinde gördüğümüz matkap kanalları öne çıkan stilistik özelliklerdir⁵⁰⁴. Bu dönem atölyelerinde üretilen imparator ya da özel portrelerinde yuvarlak baş, yüksek alın, güçlü bir çene yapısı ve burun ile derin bakışlı eserler ön plana çıkmıştır⁵⁰⁵.

Geç Antoninler döneminde işlenen portrelerde gergin alın yapısı, kaşların ince çentik darbeleriyle belirtilmesi, göz irisinin yanında kalp şeklinde işlenen göz bebekleri stilistik olarak ön plana çıkan ayrıntılardır⁵⁰⁶. Bu özellikleri abartılı biçimdeki saç ve sakal yapılarına sahip Commodus ve Severus dönemleri portrelerinde de görmekteyiz⁵⁰⁷. Yukarıda genellikle Antoninler Dönemi imparatorlarının işlenen eserlerini değerlendirdiğimiz örneklerde stilistik ayrıntıların çok fazla değişmeden devam ettiğini söyleyebiliriz. Eserlerin detaylı incelenmesi sonucunda saç, sakal ve gözlerin işlenmesine dayanılarak dönem içindeki imparatorlara yakın olan stillerden tarihleme yapılmıştır. Kyzikos'tan ele geçen eserin tez kapsamında değerlendirdiğimiz Kat. 23 nolu miğferli

⁵⁰² Ramazan Özgan, Roma Portre Sanatı II, 191.

⁵⁰³ Anton Hekler, *Greek & Roman Portraits*, G. P. Putnam's Sons, New York 1912, 296, a-b; Elisabeth Rosenbaum, *A Catalogue of Cyrenaican Portrait Sculpture*, Pl. XXXVII, No. 54-55; A. Vostchinina-T. Gourevitch vd., *Musee De L' Ermitage Le Portrait Romain*, Editions D' Art Aurore, Leningrad 1974, LXVI, LXVII; Flemming Johansen, *Catalogue Roman Portraits II*, 214-215, Fig. 88.

⁵⁰⁴ Jiri Frel, *Roman Portraits in the Getty Museum*, 76-77, Fig. 60-61.

⁵⁰⁵ Flemming Johansen, *Catalogue Roman Portraits II*, 196-201, Fig. 80, 81, 82; Fred C. Albertson, "The Creation and Dissemination of Roman Imperial Portrait Types: The Case of Marcus Aurelius Type IV", *JdI*, 119, Berlin 2005, 259-306, Fig. 1-4, Fig. 5-8.

⁵⁰⁶ Elisabeth Rosenbaum, *A Catalogue of Cyrenaican Portrait Sculpture*, Pl. XLII, No. 63.

⁵⁰⁷ Jiri Frel, *Roman Portraits in the Getty Museum*, 79-81, Fig. 63-64.

başta elmacık kemiklerinin yapısı ve kaşların ince çentiklerle belirginleştirilmesi Geç Antoninler döneminde görülen bir uygulamaydı. Bu kapsamda en güzel örneklerden birisi MS 180 yılına verilen Princeton Sanat Müzesi'nde bulunan bir erkek portresinde kısa tutulan sakal yapısı ve kaşların ince çentiklerle işlenmesi Kyzikos başını hatırlatmaktadır⁵⁰⁸. Karşılaştırılan örnekler içerisinde Bursa Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve muhtemelen Kyzikos merkezli olduğuna inandığımız iyi korunmuş Antoninus Pius portresinde alın üzerine düşen saçların burada eritilmesi, kaşların ince çentiklerle belirtilmesi, göz irisinin içinde kalp şeklinde göz bebeğine yer verilmesi daha çok Antoninle Döneminin sonlarında gördüğümüz ayrıntılardır. Ayrıca bu eserde saç, sakal, göz bebeği ve pınarlarının matkapla oyulması da yine eserimizde görülen uygulamalardır. Dolayısıyla ele aldığımız baş parçasının, Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda bulunan diğer buluntularla çok farklı olmayan stil özelliklerini yansıtmaması ve karşılaştırılan örnekler ışığında Antoninler Döneminin sonlarından olabileceği düşünülmektedir.

2.1.2.4.1.8. Erkek Başı 3

(Katalog No 029 /Resim 98-100)

Eser üzerinde görülen aşınmaların kireç ocağında işlem görmesinden ya da doğal faktörlerden meydana geldiğini söyleyebiliriz. Yanakların içe çöktüğü ve alın bölgesinde kırışıklıkların olduğu görülmektedir. Çatık kaşlar, iri gözler ve göz kapaklarının şişkin olduğu eserde burun geniş ve güçlü bir yapı sergilemektedir. Bıyıklar üst dudağı kapatmış alt dudağın ise etli bir yapıda verildiği görülmektedir. Ağız açık olduğu sakalın ise dalgalı biçimde çeneye doğru indiği görülmektedir. Başın sağ tarafında hacimli geniş kancalar şeklindeki saçlar sakalla birleşmemesine rağmen sol tarafta sakalla beraber verildikleri gözlenmektedir.

Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda bulunan eser idealize edilmiş Yunan örneklerini anımsatmaktadır⁵⁰⁹. Buna en güzel örnek teşkil eden eser, Pergamon Asklepionu'ndan ele geçen ve MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen kolossal baş parçasıdır⁵¹⁰. Pergamon eserine bakıldığında saçların ve sakalın iri dalgalar halinde karışık şekilde işlenmesi ve yüzü gölgede bırakması ilk bakışta dikkati çeken özelliklerdir. Gergin alın yapısı,

⁵⁰⁸ Michael Padgett, 67-69, Fig. 16.

⁵⁰⁹ Abdullah Yaylalı-Vecihi Özkaya, "1993 Kyzikos Kazısı Etkinlikleri", XVI. KST, Ankara 1994, Res. 11.

⁵¹⁰ Lars Petersen-Ralf von Den Hoff, 100-101, Fig. 14.

gözlerin derinde işlenmesi, geniş burun yapısı ve deliklerinin belirginliği, üst dudağı kapatan bıyıkların her iki yönde sakalla birleşmesi alt dudağın dolgunluğu eserimizde görülen uygulamalardır. Fakat bizim eserimizin daha geç dönemlere verilmesinin en büyük sebepleri arasında buluntu yeri olan Hadrian Tapınağı'nın tarihi ve saç, sakal işlenmesinde başvurulmuş matkap uygulamasıdır.

Yine Pergamon'dan ele geçen aynı stil özelliklerini gördüğümüz diğer bir kolossal baş parçasında da Prokonessos mermerinin kullanılması da Kyzikos kenti eserleriyle olan yakınlığın göstergesi sayılabilir⁵¹¹.

Değerlendirdiğimiz Kat. 30 numaralı bu eserimizle kronolojik anlamda ele alacağımız ve karşılaştırabileceğimiz Side'den ele geçen sol tarafı kırılmış sakallı erkek başıdır⁵¹². Eser incelendiğinde matkap kullanılarak derin kanallı olarak işlenen saç ve sakalın geniş bukleler şeklinde olması, üst dudağı kapatarak her iki taraftan sakalla birleşen bıyık ve dolgun verilen alt dudak stilistik açılarından verebileceğimiz benzerliklerdir. Orijinali Hellenistik Dönem'e ait olan bu tipte eserlerin stilistik ve ikonografik ayrıntılarıyla geç Antoninler Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda ikinci kazı sezonunda bulunan genç erkek başında saçlarda, göz pınarları ve bebeklerinde kullanılan matkabın ayrıca eserin açık olan ağzında dişlerin işlenmesinde kullanılması Kat. 30 numaralı örnekte dişler her ne kadar aşınmış olsa da benzerlikler taşımaktadır⁵¹³. Yine Hadrian Tapınağı'nda bulunan kabartma baş parçasının sakal, bıyık ve az da olsa seçilebilen saçlarının yanında geniş alın ve burun, iri gözler ile yüz formu aynı stilistik özellikleri çağrıştırmaktadır⁵¹⁴. Orijinali Hellenistik Dönem içerisinde görülen bu tipin gerek Kyzikos'ta bulunan diğer eserler gerekse de karşılaştırılan örnekler dâhilinde Geç Antoninler Dönemine tarihlendiğini söyleyebiliriz.

⁵¹¹ Lars Petersen-Ralf von Den Hoff, 98-99, Fig. 13.

⁵¹² Jale İnan, *Roman Sculpture in Side*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1975, LV, No. 50.

⁵¹³ Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral vd., "Kyzikos 2009", 32. *KST*, 1, İstanbul 2010, 188-199, Res. 8.

⁵¹⁴ Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral, "Kyzikos 2011", 34. *KST*, 2, İstanbul 2010, 337-346, Res. 9.

2.1.2.4.1.9. Miğferli Baş 2

(Katalog No 030 / Resim 101-104)

Miğferli heykel başının alından yukarısı yüzünün sağ tarafı ve çeneden aşağısı kırılmıştır. Yüzün sol tarafı ve gözün büyük bölümünde kırıklar ve aşınmaların olduğu eserde göz kapakları ve göz bebekleri belirgin verilirken kulaklar çukurda işlenmiştir. Ağız tamamen kırık sadece üst kısmı sağlam kalabilmiştir.

Bu eserin ense kısmında korunan miğfer parçası Kat. 23 nolu eserle benzemektedir. Her ne kadar yüz hatları ve başın üst bölümü kırılmışsa da esere profilden bakıldığında abartılı kulak deliği, yanakların pürüzsüz verilmesi, miğferin çene altına doğru giden bağı ve güçlü boyun yapılarıyla benzedikleri anlaşılmaktadır. Eserde gerek kırılmalar gerekse de yüzeyinde meydana gelen aşınmalar bu parça üzerinde çok fazla sağlıklı yorumlamaya olanak vermemektedir. Buna rağmen bu baş parçasının da diğer miğferli baş parçasıyla yakın bir tarihten yani Antoninler Dönemi'nden olma ihtimali kuvvetlidir.

2.1.2.4.1.10. Genç Erkek Başı

(Katalog No 031 / Resim 105-106)

Eser çok fazla aşınmış ve gözlerden aşağısı kırılmıştır. Başın üzerinde çok fazla aşınma meydana gelmiş dalgalı saçların başın her iki yanına indiği yerde kulak belirgindir. Geniş alın, keskin profilli kaş çizgisi kırılarak burun çizgisiyle birleşmektedir. Ağır göz kapakları, iri gözler ve göz pınarları belirgindir. Eserde matkap izlerinin yoğunluğu göze çarpmaktadır.

Kırık olan başın üzerinde bulunan kenet yuvası Aphrodisias'tan ele geçen ve MS 1. yüzyıla tarihlendirilmiş olan Livia'nın başında da mevcuttur⁵¹⁵. Bu eserde alın ve kaş çizgilerinin geçişleri göz kapakları ve irisi ile saçın dalgalı bir biçimde aşağıya doğru dökülmesi eserimizle benzer özellikler arasında sayılabilir.

MS 2. yüzyıl ortalarına tarihlenen Manisa Müzesi'ndeki erkek başında yuvarlak kafatası, geniş göz kapakları içinde belirgin göz irisi, keskin kaş çizgileri, dolgun yanaklar ve matkap kullanımı dikkati çekmektedir⁵¹⁶. Özellikle eserin saç tellerinin birbirlerinden

⁵¹⁵ R. R. R. Smith, *Aphrodisias'tan Roma Portreleri*, (Çev.: Gürkan Ergin-Ayşin Yoltar Yıldırım), Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, 255-256, 13,

⁵¹⁶ Ulus Tepebaş, 102-103, Kat. Nt. 52.

ayrılması için kullanılan matkaba dayandırılarak bu tarih ön görülmüştür. Kyzikos eserinde de bukleli biçimlerde inen saçların kulakları kapattığı, yer yer matkap izlerinin seçilebildiği ve saçların arasındaki kanalların açıldığını görmekteyiz. Kyzikos civarlarından ele geçen bu eserin ne yazık ki sadece başının sol tarafı, alın ve gözlerin bir bölümünün korunabildiği izlenmektedir. Bu durum da eserin sağlıklı bir şekilde yorumlanmasını ve tarihlendirilmesini güçleştirilmektedir.

Karşılaştırdığımız eserler ve Kyzikos'un diğer buluntularıyla olan stilistik yakınlıklardan dolayı bu eser muhtemelen MS 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir. Eserin başının ortasında kırık olmasına rağmen her iki yana dalgalı şekillerde dökülen saçları Klasik Dönem saçlarını hatırlatsa da göz pınarlarında matkabin kullanılması genel itibari ile stilistik özellikleri MS 2. yüzyıla götürmektedir⁵¹⁷.

2.1.2.4.1.11. Kolossal Baş

(Katalog No 032 / Resim 107-110)

Kolossal boyutlarda işlenen eserin kulaklar hizasından arka tarafı ve boyundan itibaren alt kısmı mevcut değildir. Başın arka kısmından anlaşıldığı kadarıyla eserin, içi boş yapım tekniğinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Tepe kısımda saçın başa yapışık olduğu ve alın ortasından ikiye ayrılarak yan taraflarda geriye doğru iri dalgalar halinde tarandığı izlenmektedir. Kulakları yarıya kadar kapatan saçların başın orta kısmında sonlandığını görmekteyiz. Üçgen alın, keskin profilli kaş çizgileri, etli göz kapakları içerisinde iri verilen gözlerde göz bebekleri belirgindir.

Bu tipte kolossal başlarda genellikle alını üçgen şeklinde sınırlandıran saçların ortadan ikiye ayrıldığı ve her iki tarafa doğru tarandığı görülmektedir. Bahsedilen özelliklere yakın olan Smyrna Agorasından ele geçen baş genel olarak farklı gibi görünse de göz bebeklerinin matkap kullanılarak belirtilmesi, saçların tepe kısmında başa yapışık olması gibi stilistik özelliklerle Geç Antoninler Dönemine verilmiştir⁵¹⁸. Kyzikos'tan ele geçen eserin daha iyi korunan yüzündeki ayrıntılarda üçgen alın, göz bebekleri ve

⁵¹⁷ Serdar Aybek, *Metropolis İonia I, Metropolis'de Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, 68-69, Lev. 29, Res. 53.

⁵¹⁸ S. Sezin Sezer, *Smyrna Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlık Eserleri*, 136, Kat. Nr. 85, Lev. XXXII, Res. 1.

pınarlarının matkapla belirtilmesi ve özellikle saçların ortadan ayrılarak yanlara doğru iri dalgalı şekillerde taranması da Smyrna başıyla ortak özelliklerdir.

Günümüzde İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve Smyrna'dan ele geçen baş parçasında saçların ortadan ikiye ayrılması, şakaklar üzerinden geriye doğru taranması, saçların yüzü çerçevelemesi, etli göz kapakları, iri göz bebeklerinin fasulye şeklinde oyulduğu gözlenmektedir⁵¹⁹. Smyrna eserinde belirttiğimiz bu stilistik özellikleri üçgen alında ortadan ikiye ayrılan dalgalı saçlar, etli göz kapakları içerisinde göz irisinin belirginliği ve göz bebeği ile pınarının matkapla belirtilmesi dikkat çeken benzerlikler arasında yer almaktadır. Antoninler Döneminin ayrıntılarını içeren Smyrna eserinin bir benzerini de başın üst kısmı, alın ve gözlerin korunduğu Sardes'ten ele geçen parça oluşturmaktadır⁵²⁰. Bu eserde üçgen alın, keskin kaş çizgileri altında yer alan etli göz kapakları ve iri göz içerisinde fasulye şekilli göz bebekleri yine Antoninler Dönemi stilistik özelliklerini sergilemektedir.

MS 2. yüzyıla tarihlenen Smyrna'dan ele geçen ve diğer karşılaştırma örneklerine göre daha iyi korunan bir başka kolossal baş parçasında saçların alın merkezinde ikiye ayrıldığı ve yan taraflarda geriye doğru iri dalgalar şeklinde tarandığı izlenmektedir⁵²¹. Saçların çevirdiği üçgen alının altında keskin kaş çizgileri, iri gözler ve yuvarlak yüz hatlarıyla Kyzikos eseriyle benzer nitelikler sergilemektedir. Ephesos Artemis Tapınağından ele geçen ve MS 160-190 yılları arasına tarihlendirilen Lucilla başında işlenen saç yapıları benzer özellikler yansıtmaktadır⁵²². Her ne kadar kadın başı da olsa bu saç stiline bahsedilen dönemdeki eserlerde görülmesi vurgulanan döneme işaret etmektedir⁵²³.

Ayrıca bu tipte kolossal başlar daha geç dönemlerde özellikle de Bizans İmparatorluğu'nda Konstantinus Hanedanlığı Döneminde görülmekteydi⁵²⁴. Bu başlarda yüzdeki detaylar farklılık gösterse de özellikle iki profille belirtilen göz irisi ve yarısı üst

⁵¹⁹ S. Sezin Sezer, *Smyrna Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlık Eserleri*, 136, Kat. Nr. 85, Lev. LXXXIV, Res. 87.

⁵²⁰ Geroge M. Hanfmann-Nancy H. Ramage, *Sculpture from Sardis: The Finds Through 1975*, Harvard University Press, Cambridge 1978, 98-99, Fig. 202, Nr. 89.

⁵²¹ Gustave Mendel, 367, 1133, Nr. 310.

⁵²² R. R. R. Smith-Ahmet Ertuğ, *Sculptured for Eternity, Treasures of Hellenistic, Roman and Byzantine art from Istanbul Archaeological Museum*, 168, Pl. 61.

⁵²³ J. Michael Padgett, 191, Fig. 54.

⁵²⁴ L. Goldscheider, *Roman Portraits*, Phaidon Edition, London 1940, Fig. 115.

göz kapağının altında işlenen göz bebekleri öne çıkan ayrıntılardır⁵²⁵. Karşılaştırılan eserlerde saçların ortadan ikiye ayrılması, şakaklar üzerinden geriye doğru taranması, yüzü çerçevelemesi, etli göz kapakları, iri göz bebeklerinin fasulye şeklinde oyulması Antoninler Dönemi özelliklerini yansıtmaktadır. Bizim eserimizin de karşılaştırılan örnekler göz önüne alındığında MS 2. yüzyılın 2. yarısına daha yakın olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.2.4.2. Kadın Başları

2.1.2.4.2.1. Kore Başı

(Katalog No 033 / Resim 111-114)

Genel olarak iyi korunan kore başında saçlar ön kısımda alın ortasından ayrılarak dalgalar halinde yüzü çerçeve içine almıştır. İnce bukleler halinde geriye doğru taranan saçlar kulakların arkasından enseye düşmektedir. Başın diğer bölümlerinde ise daha aralıklı ve kalın olan saçlar dalgalı biçimlerde geriye doğru işlenerek boynun her iki yanında saç tellerinin tek tek gösterilmeye çalışıldığı dikkat çekmektedir. Dar ve üçgen alın, şişkin göz kapakları ve iri gözlerin yanı sıra burun, ağız, özellikle çenenin sağ tarafında kırılmalar meydana gelmiştir. Yuvarlağa yakın kore başında dudaklar yukarıya doğru kıvrımlı, kenarlarda oluklu işlenmiştir.

Yunan Dünyasında erkek kuros heykelleri gibi hemen hemen aynı stilistik özelliklere sahip olan kore (genç kız) heykelleri de MÖ 700 – 500 tarihleri arasında sıkça görülmüştür⁵²⁶. Kuros'lar çıplak verilirken koreler genellikle khiton, peplos ya da himationlu olarak işlenirlerdi⁵²⁷. Kore heykelleri kuroslardan daha az sayıda ve normal insan boyutlarından küçük yapılarıydı. Atina Akropolisinde yapılan kazılarda ele geçen kore heykelleri kendi içerisinde tarihsel bir gruplandırılmaya sokulmuş en iyi buluntular arasındaydı⁵²⁸. Buradan ele geçen kore heykelleri diğer bölgelerdeki eserlerin stilistik ve

⁵²⁵ Vagn Poulsen, *Römische Bildwerke, Die Blauen Bücher*, München 1964, 80; Diana E. E. Kleiner, Fig. 398, Fig. 399, Fig. 402.

⁵²⁶ Werner Fuchs, "Korai: Archaic Greek Maidens by G. M. A. Richter and Alison Frantz", *Archaeology*, 22 (3), 1969, 172-176.

⁵²⁷ Judith A. Schaeffer, "The Costume of the Korai: A Re-Interpretation", *California Studies in Classical Antiquity*, 8, 1975, 241-256; Evelyn B. Harrison, *The Athenian Agora I, Portrait Sculpture*, 1953, 216-239.

⁵²⁸ Werner Fuchs, 172-176; Mary Stieber, *The Poetics of Appearance in the Attic Korai*, University of Texas Press, Austin 2004, 11.

tipolojik değerlendirilmesinde önemli bir yer edinmiştir⁵²⁹. Kyzikos'ta 1994 kazı sezonunda tiyatro yakınlarında yapılan yüzey araştırmaları sırasında bulunan ve MÖ 575-550 yılları arasına tarihlendirilen kore heykeli bu örneğimiz için önemli bir detaydır⁵³⁰. Blok halindeki heykelin başı eksik olmasına rağmen omuzlardan ayaklara kadar inen mantosu ve altından çıkan ayakları belirgindir. Bu eserin varlığı Kyzikos kentinde Arkaik Dönem'de kore heykellerinin işlendiğini göstermesi bakımından değerlidir.

Günümüzde Berlin Staatliche Müzesinde bulunan Kyzikos'tan 02/11 envanter nolu kore başını⁵³¹ Özgan, Rhaidesto Koresi ile karşılaştırarak İonia'nın kuzey bölgelerinin karakteristiğini yansıttığını belirtir⁵³². MÖ 530 civarlarına tarihlendirilen Thessaloniki Müzesi'ndeki Rhaidesto Koresi'nin özellikle başının arka kısmında işlenen saçta bakıldığında daha kalın ve sık bir biçimde zikzaklar halinde aşağıya doğru indiği görülmektedir⁵³³. Kyzikos Kore'sinde bu saçların daha ince ve gevşek bir şekilde aşağıya doğru indiği ve başın tam orta kısmında eşkenar dörtgen yaparak birleştiği izlenmektedir. Dolayısı ile Kyzikos Koresinde işlenen abartılı saç stiline Rhaidesto'ya göre az da olsa farklılık gösterdiği fakat birbirlerinden dönem olarak çok fazla da uzaklaşmadıkları tahmin edilmektedir⁵³⁴. Himmelmann'da Kyzikos'tan kore başının kökeni hakkında tam bir fikir belirtmese de stil özelliklerinden hareketle Kuzey İonia Bölgesinin karakteristiğini hatırlattığını ve MÖ 525 tarihinin verilebileceğini ifade etmektedir⁵³⁵.

Delphi'de MÖ 525 yıllarına tarihlenen Siphnoslular Hazine Binasının karyatid korelerinde görülen üçgen alın, keskin kaş çizgileri, göz kapaklarından ayırt edilebilen çekik gözler, elmacık kemiklerinin belirginliği, dudakların kıvrımlı verilmesi ve kenarlarında gördüğümüz çukurluklar Kyzikos Kore başıyla benzerlikler arasında sayılabilir⁵³⁶. Aslında bu özelliklerin gözler, alın ve dudakların farklı kalınlıkta verildiği Atina Akropolisi'nden Athena heykelinde ve korelerde de görüyoruz⁵³⁷.

⁵²⁹ Mary Stieber, 10-12.

⁵³⁰ Nurettin Koçhan, "Kyzikos'tan Bir Heykel", *Anadolu Araştırmaları* XVI, İstanbul 2002, 375-380, Res. 1-4.

⁵³¹ <http://arachne.uni-koeln.de/item/marbilder/2138795>

⁵³² Katerina Karakasi, *Archaic Korai*, J. Paul Getty Museum, Los Angeles 2003, 66-67.

⁵³³ Katerina Karakasi, 65, Pl. 58 a-d.

⁵³⁴ Nikolaus Himmelmann-Wildschütz, "Beiträge zur Chronologie der Archaischen ostionischen Plastik", *IstMitt*, 15, 24-42, Taf. 21-22.

⁵³⁵ Nikolaus Himmelmann-Wildschütz, 66, Pl. 60 a-d.

⁵³⁶ John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, 167, Fig. 209-210.

⁵³⁷ Evelyn B. Harrison, *The Athenian Agora I, Portrait Sculpture*, 169-171; John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, Fig. 115, 155, 199.

Kyzikos’a ait olan tez kapsamında değerlendirdiğimiz eserler arasında bulunan Kat. No. 57 kabartmalı sütun tamburuna da bu aşamada bakmak yerinde olacaktır⁵³⁸. Tambur üzerinde işlenen kadınlardan özellikle yüzü sağlam olarak gelen orta kısımdaki figür benzer özellikler yansıtmaktadır. Bu kabartmada değindiğimiz figürün saçlarının işleniş yapısı, yüzdeki ayrıntıların daha yüzeysel verilmesi ve giysi kıvrımlarının kazıma çizgilerle verilmesi erken özellikler sergilemektedir. Buna rağmen figürün kaş çizgisinin keskinliği, göz kapakları ve küresinin belirgin şekilde ayrıldığı, elmacık kemikleri, özellikle dudakların kıvrımlı ve kenarlarda çukurların işlenmesiyle MÖ 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlediğimiz Kyzikos Koresi ile aralarında çok fazla da zaman farkının olmadığını söyleyebiliriz⁵³⁹.

Esere dikkatle bakıldığında çekik gözler ve şakaklardan kulak arkasına doğru ilerleyen saçın plastik yapısı, Anadolu’nun başarılı heykeltıraşlığını sergilemektedir⁵⁴⁰. Bu göz kapaklarının iyice göz küresinden ayırt edilmesi ve farklı kalınlıktaki alt ve üst dudaklar ile güçlü çene yapısı ve karşılaştırılan örnekler eşliğinde Kyzikos’tan ele geçen kore başının MÖ 6. yüzyılın son çeyreğine tarihleyebiliriz.

2.1.2.4.2.2. Kadın Başı

(Katalog No 034 / Resim 115-118)

Yüzeyinde yoğun bir aşınmanın söz konusu olduğu kadın başındaki diadem tepedeki saçları toplamış buradan çıkan saçlar ise yüzün etrafını dalgalı bir biçimde sarmış ve kulakların yarısını kapatıp ensede topuz oluşturmuştur. Kulaklar saçların altında kaldığından yalnızca kulak memeleri fark edilebilmektedir. Hafiften kendi soluna doğru dönen eser, geniş ve açık alın, keskin profilli, ince, uzun ve dış uçlara doğru kalkık ve kavisli verilen kaşlar, şişkin göz kapakları ve iri gözlere sahiptir. Burun delikleri belirgin, ağız nispeten küçük ve hafif aralıklı verilmiştir. Elmacık kemikleri fazla belirgin olmayan eser yuvarlak bir çeneye ve güçlü bir boyuna sahiptir.

Hellenistik Dönemin sonlarına doğru kadın başlarındaki örtü başın büyük bir bölümünü kapatmasına rağmen⁵⁴¹ bizim örneğimizde yüzün etrafından dalgalı biçimde

⁵³⁸ Ekrem Akurgal, “Neue Archaische Bildwerke Aus Kyzikos”, *Antike Kunst*, 8. H. 2. 1965, 1965, 99-103; John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, 180, Fig. 220.

⁵³⁹ John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, Fig. 220.

⁵⁴⁰ Ekrem Akurgal, Neue Archaische Bildwerke Aus Kyzikos, 99-103.

⁵⁴¹ Doris Pinkwart, Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia, Antile Plastik XII, 1973, 149-160, Taf. 50-53.

ortaya çıkan saçları ile Roma Döneminin düşünceli kadın tipini yansıtmaktadır⁵⁴². Ayrıca Hellenistik Dönemin sonlarında da bu tipte kadın başlarında takke biçimli başlıktan çıkan dalgalı saçların yüzün etrafını sardığı, üçgene yakın alın bölgesi, keskin kaş çizgileri, şişkin göz kapaklarından ayırt edilebilen göz irisi, etli dudaklar ve çene yapıları gibi stil özelliklerinin varlığından bahsedebiliriz⁵⁴³. Roma Döneminin başlarında da bu tipte hüznü bakışların hâkim olduğu kadın portrelerinde takke biçimi alan başlarda yüzü çevreleyen dalgalı saçların kulakları kapattığı, keskin kaş çizgileriyle birlikte, şişkin göz kapakları ve derin bakışları sergileyen örnekler mevcuttu⁵⁴⁴. Bu kederli ve üzgün yüz ifadesini, iyi vurgulanmış gözlerin göz akından hafif kaldırılarak ayırt edilen keskin kenarlı, sert ve metalimsi göz kapaklarını Geç Traian Döneminden eserlerde de görmekteyiz⁵⁴⁵.

Hadrian Dönemine (MS 117-138) tarihlendirilen ve İzmir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen mermerden genç kadın başının geneline bakıldığında yakın stilistik özellikler taşıdığını söyleyebiliriz⁵⁴⁶. Esere bakıldığında üçgene yakın bir alın, keskin kaş çizgisi, şişkin göz kapaklarından bağımsız işlenen göz irisi, dik bir şekilde inen burun, etli dudak ve çene yapılarıyla Kyzikos'tan ele geçen başı andırmaktadır. Her ne kadar farklılık gösterse de İzmir'den ele geçen eserde saçları kapatan örtünün Kyzikos başında da olduğunu görmekteyiz. Bu eserin bakışlarını dikkate aldığımızda melankolik bir bakışın yüze hakim olduğunu ve bizim eserimizden zamansal anlamda çok da uzak olmadığını ifade edebiliriz.

Özellikle MS 2. yüzyılın sonlarında bu tipte kadın başlarında saçların bir başlıkla ya da örtüyle kapatılması, saçların alnı üçgen şeklinde çerçevelemesi, kaşların keskin yapılı olması ve ağızın hafif aralıklı olması gibi stilistik özellikler ön plandadır⁵⁴⁷.

Tralleis'ten ele geçen ve MS 2. yüzyıla verilen kadın başında saçların kulaklar üzerinden arkaya taranması, başı çevreleyerek dalgalı, hacimli şeklindeki buklelerle

⁵⁴² Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 158.

⁵⁴³ Sheila Dillon, *The Female Portrait Statue in the Greek World*, Cambridge University Press, New York 2010, 130-132, Fig. 66-68.

⁵⁴⁴ Evelyn Harrison, *The Athenian Agora I, Portrait Sculpture*, Pl. 8,10.

⁵⁴⁵ Ramazan Özgan, *Roma Portre Sanatı II*, 118, Res. 130a-b.

⁵⁴⁶ Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi*, (17. Basım), Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Ankara 2015, Res. 243, 244, 245.

⁵⁴⁷ R. Naumann-S. Kantar, "İzmir'de Roma Devrine Ait İyon Agorasında Yapılan Hafriyat Hakkında İkinci İhbar Rapor", *Türk Tarih Kurumu, Belleten VII*, 26, Ankara 1943, Lev. XIX, Şek. 14.

ensede topuz oluşturması ve alnı üçgen haline sokması gibi stilistik ayrıntılarıyla Kyzikos başını hatırlatmaktadır⁵⁴⁸. Kyzikos'tan ele aldığımız bu eserde gördüğümüz kuru ve sert yapılı yüz ifadesi de⁵⁴⁹ muhtemelen kent içinde Roma Dönemi atölyelerden birinde üretildiğinin belirtileridir.

Silifke Müzesinde bulunan Hadrian Döneminden kadın başında (Tykhe ?) saçların arkaya doğru dalgalı ve gür biçimde giderek ensede topuz oluşturması, gözlerin işlenişi, burun ve ağızda matkap kullanımından dolayı eserimizle yakın olduğunu söyleyebiliriz⁵⁵⁰. Genellikle başı eğik pozisyonda verilen Tykhe heykellerinde güçlü boyun, oval yüz, iri verilen gözlerde üst kapakları kalın olarak işlenirdi. Afyon Emirdağ'dan ele geçen ve yukarıda belirttiğimiz özellikleri barındıran MS 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Tykhe heykeli bizim kadın başıyla ortak özellikler sergilemektedir. Kyzikos eserinin saçlarında kullanıldığını gördüğümüz matkap izleri de bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

1989-1997 yılları arasında gerçekleştirilen Kyzikos kentindeki ilk bilimsel kazı çalışmaları sırasında bulunan bu kadın başı o dönemde Bandırma Arkeoloji Müzesi faaliyette olmadığı için diğerk eserler gibi Bursa Arkeoloji Müzesine teslim edilmiştir. Yaylalı'nın kazı başkanlığında yürütölen bu çalışmalar kentin belirli bölgelerinde açılan sondajlar ve yüzey araştırmaları haricinde Hadrian Tapınağı'ndaki kazılarla sürdürölmüştür. 1993 sezonunda Hadrian Tapınağı Kazılarında tapınağın doğusunda bulunan başın muhtemelen alınlık bölümüne ait olduğı ileri sürölmüřtür⁵⁵¹. Esere dikkatle bakıldığında saç işlenişinde, göz pınarlarında, açık olan ağızda yoğun matkap kullanımının görölmesi MS 2. yüzyılın 2. yarısına ait stili hatırlatmaktadır⁵⁵². Ayrıca tapınak kazısında bulunan diğerk başlardaki stilistik özellikleri dikkate aldığımızda söz konusu dönem atölyelerinden birinde işlenmiş olabileceğini söyleyebiliriz⁵⁵³.

⁵⁴⁸ Münthea Dinç, Trallesli Heykeltıraşlık Eserleri 1996-2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları, 151-153, Lev. XXVII.

⁵⁴⁹ İnci Delemen, "Afyon Emirdağ'dan Bir Tykhe Heykelciğı, Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan", Ege Yayınları, (Ed.: Metin Alparslan-Meltem Doğan), Alparslan-Hasan Peker, İstanbul 2007, 205-213,

⁵⁵⁰ Serra Durugönöl, Silifke Müzesi Taş Eserleri Kataloğı Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler, 46, Kat. No: 8

⁵⁵¹ Abdullah Yaylalı-Vecihi Özkaya, XVI. KST, II, 107-130, Res. 12.

⁵⁵² Max Wegner, Das Römische Herrscherbild: Die Herrscherbildnisse in Antoninischer Zeit, Verlag Gebr. Mann, 15-25.

⁵⁵³ Abdullah Yaylalı, "Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları", XII. KST, II, Ankara 1990, Res. 10-13.

2.1.3. Hayvanlar

2.1.3.1. Sıçrar Durumda Aslan Heykeli 1

(Katalog No 035 / Resim 119-120)

Sıçrar bir vaziyette işlenen aslan heykelinin ağzında, burnunda kırılmaların meydana geldiği ayaklarının ise tamamen tahrip olduğu görülmektedir. Eserin korunabilen gövdesine bakıldığında yüzeyde kopma, aşınma ve kırılmalardan yola çıkılarak kötü durumda olduğu fark edilmektedir. Aslanın açık ağız yapısı ve dışarı sarkan dili haricinde yüz kısmında başka bir detay görülmemektedir. Korunabildiği kadarıyla yüzü çevreleyen geniş yelelerin enseye doğru eşkenar dörtgen şeklinde devam edip sonlandığı görülmektedir.

Kyzikos civarlarından ele geçen ve bugün Bandırma Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde sergilenen aslan heykelinin sıçrar durumda işlendiği anlaşılmaktadır. Bu pozisyonda ileriye bakar tarzdaki aslanın benzerlerinden yola çıkarak ön bacaklarını ileriye doğru uzattığı, katladığı arka bacakları üzerinde karın kısmının ise bir altlığa ya da zemine yayıldığı ön görülmektedir⁵⁵⁴.

Genellikle aslan heykelleri: Miletos ve Didyma'da sıklıkla görülen başı yan tarafa döndürülmüş, pençeler ön kısma doğru uzatılmış yatar pozisyonda diğeri ise kapalı veya kısmen açık ağızıyla sıçrar durumda ileri bakan tiplerin her ikisi de Doğu Yunan dünyasında daha çok görülürdü⁵⁵⁵.

Teos'tan ele geçen ve bugün İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunan çok fazla aşındığı görülen aslan açık ağız, yüzü çevreleyen yele lülelerinin işlenişiyile Kyzikos'taki Kat. No. 36 aslanıyla benzerlikler göstermektedir⁵⁵⁶. MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen Teos aslan başında görülen bu stilistik özellikler Kyzikos aslanında da görülmektedir.

Değerlendirdiğimiz eser bu yüzyılın sonlarına doğru plastik yapıdan ve doğallıktan ayrılan ve eşkenar dörtgen şeklindeki yeleleri ile Knidos aslanıyla da benzer niteliklere sahiptir⁵⁵⁷. Hemen hemen aynı döneme tarihlendirilen Milet Aslanı da eşkenar

⁵⁵⁴ G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, Oxford University Press, London 1930, Pl. I, Fig. 4, Pl. VIII, Fig. 27.

⁵⁵⁵ Brunilde Sismondo Ridgway, *The Archaic Style in Greek Sculpture*, 152.

⁵⁵⁶ Y. Bequignon-A. Laumonier, "Fouilles de Teos 1924", , BCH, 49, 1925, 281-321; Korkmaz Meral, *İonia Bölgesi Arslanları*, 2003, 101, Lev. 65, Kat. No. 48.

⁵⁵⁷ G. B. Waywell, "The Lion from the Lion Tomb at Cnidus", (Ed.: Olga Palagia-William Coulson), *Regional Schools in Hellenistic Sculpture*, The Short Run Press, Exeter 1998, Fig. 3-8, 235-241.

dörtgen yeleler ve yüzün etrafını kuşatan kabarık haldeki yele yapısıyla bizim eserimizle benzerdir⁵⁵⁸. Dolayısıyla ele aldığımız sıçrar durumda aslan heykeli karşılaştırdığımız örnekler ve sahip olduğu stilistik ayrıntılarıyla muhtemelen MÖ 6. yüzyılın sonlarına ait olmalıdır.

2.1.3.2. Sıçrar Durumda Aslan Heykeli 2

(Katalog No 036 / Resim 121-125)

Mimari bir yapının ya da mezarın koruyucusu olarak düşünülen sıçrar durumdaki aslan heykelinin arka gövdesi mevcut değildir⁵⁵⁹. Güçlü ve gösterişli baş yapısına sahip aslanın sağ ön bacağının ortadan kırıldığı soldakinin ise aşınmaya rağmen korunduğu gözlenmektedir. Kabarık biçimde yüzünden ayrılan yelelerin boyunda ve ensede devam ederek bir noktada kesildiği görülmektedir. Gövdesinde her hangi bir ayrıntının gözlenmediği aslanın aşınan yüzü incelendiğinde ağzının hafiften açık bırakıldığı, geniş burun ve alın kısmıyla birlikte yanakların içe çökük işlendiği söylenilebilir.

Kat. No. 36 aslanında olduğu gibi sıçrar durumda ileriye bakar tarzda ön bacaklarını öne doğru uzatmış ve saldırıcağı gibi işlenen eserde baş gövdeye göre büyük işlenmiştir. Aslanın çok fazla aşınan yüzüne bakıldığı zaman gözlerin küçük kaldığı ve yuvarlatılmış bir yapıya büründüğü izlenmektedir. MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen aynı pozisyonda Bodrum Kalesi önündeki aslan heykelinde karın kısmında lülelerin olmaması ve ayrıntılarıyla eserimizle çağdaştır.

Yine bu yüzyılın sonlarına tarihlendirilen siyah figür tekniğindeki seramik kaplar üzerinde aslan betimlerinde yüze yakın olan ve etrafını saran kabarık yelelerin enseye doğru devam ederek keskin bir şekilde son bulması Kyzikos aslanıyla benzer stilistik ayrıntılardır⁵⁶⁰. Değerlendirmeye aldığımız bu aslan heykelinin korunabilen kısmındaki boyunda ve gövdesinde herhangi bir hareket olmamasından arka bölümünde de ayakların gövdeye paralel olarak uzatıldığı ön görülmektedir. Bu tip aslan heykellerinde yuvarlak

⁵⁵⁸ Elke Forbeck-Huberta Heres, *Das Löwengrab von Milet*, Verlag Walter de Gruyter & Co, Berlin 1997, 99-12, Abb. 9, 10.

⁵⁵⁹ Serra Durugönül, *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, Zero Prodüksiyon, 126.

⁵⁶⁰ John Boardman, *Siyah Figürlü Atina Vazoları*, Homer Kitabevi, Çev.: Gürkan Ergin, İstanbul 2013, Res. 68, 189.

gövdede sırt konturları yumuşatılmış, organik verilen karın ayaklar arasında içe çekilmiş ve vücuda göre orantılı verilen bacaklarda pençeler iyi şekillendirilmiştir⁵⁶¹.

Kyzikos civarlarından ele geçen bu aslan heykelimizle karşılaştırabileceğimiz en güzel örneklerden birisi de günümüzde Louvre Müzesi'nde bulunan ve MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmiş olan Miletos Nekropolünden ele geçen heykeldir⁵⁶². Sıçrar durumdaki aslanın ön bacaklarının tamamen kırıldığı, altlık ile birleşen karın kısmı ile gergin işlenen arka bacaklar arasından geçirilen kuyruğun kaide dışına taşan sol kalça üzerinde verildiği görülmektedir. Özellikle bu aslanda görülen açık ağız, gözlerin derinde işlenmesi, yanakların içe çökmesi, güçlü boyun yapısıyla birlikte yüzden kabarık biçimde ayrılan ve sırtta doğru devam eden yeleleri bizim eserimizle yakın bir tarihten olma ihtimalini akla getirmektedir. Dolayısıyla Miletos aslanında saydığımız bu stilistik özelliklerin Kat. 37 numaralı eserimizde de görülmesi zaman aralığının çok da uzak olmadığını düşündürmektedir. Aynı özellikleri yine günümüzde Berlin Staatliche Müzesi'nde sergilenen yine Miletos'tan ele geçen çok iyi korunagelen altlık üzerinde yatan aslan heykeli oluşturmaktadır⁵⁶³. Gözlerin derin ve küçük işlenmesi, birbiri üzerine bindirilen ışın şeklindeki yeleleri göze çarpan benzerlikler arasındadır.

Aslan heykellerinde ilk göze çarpan ayrıntılardan birisi olan alev, pul ve lüle şeklindeki yeleler genellikle MÖ 6. yüzyılın ortalarından sonra görülmekteydi⁵⁶⁴.

MÖ 6. yüzyılın sonlarına verilen ve Güney İtalya'dan ele geçen aslan başlı, bronz kabında kronoloji anlamında yorumlanması yerinde olacaktır⁵⁶⁵. Burada işlenen aslan başında yuvarlağa yakın bir yüzü çevreleyen yelelerin enseye doğru farklı bir tarzda devam etmesi, ağzın hafiften açık yapısı, gözlerin küçük işlenmesi Kyzikos aslanıyla uyuşan bir stil özelliği göstermektedir.

Didyma'dan ele geçen aslan başında her ne kadar ağız kırık olsa da yuvarlatılmış yüz hatları ve etrafının yelelerle sınırlandırılması, gözlerin küçük işlenmesi ve

⁵⁶¹ Wolfrang Radt, "Archaische Löwen aus der Umgebung von Pergamon", *IstMitt*, 46, 1996, Taf. 14, 1-4, Taf. 15, 1-4, 83-92.

⁵⁶² Hanns Gabelmann, *Studien zum Frühgriechischen Löwenbild*, Verlag Gebr. Mann, Berlin 1965, Taf. 26, 1-3; Korkmaz Meral, İonia Bölgesi Arslanları, 2003, 66, Lev. 32, K16.

⁵⁶³ G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, Pl. IV, Fig. 10.

⁵⁶⁴ Wolfrang Radt, *Archaische Löwen aus der Umgebung von Pergamon*, 1996, 83-92.

⁵⁶⁵ Michel Sguaitamatti And Hans-Ude Nissen, "Ein Archaischer Löwenkopfenkel Aus Süditalien", *Antike Kunst* 25, 1982, 81-87.

yanaklarının içe çökük verilmesiyle bizim eserimizde görülen ayrıntılardır⁵⁶⁶. Bu eserinde yine yapılan karşılaştırmalar eşliğinde ikonografik ve stilistik ayrıntılarıyla MÖ 6. yüzyılın sonlarına ait olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.3.3. Kartala Ait Gövde Parçası

(Katalog No 037 / Resim 126-127)

Tez kapsamında değerlendirmeye alınan hayvan figürleri arasında kartal'a ait gövde parçası da bulunmaktadır. Bursa Arkeoloji Müzesi'nde bulunan çok fazla tahribata uğrayan bu eserin sadece sol gövde ve kanadının bir bölümü sağlam kalmıştır. Gövde bölümünde bulunan tüyler karışık verilmişken kanadındaki tüylerin üst kısımdakileri birbiri üzerine denk gelecek şekilde alttakiler ise çapraz biçimde düz inmiştir.

Kyzikos kazılarının devam ettiği Hadrian Tapınağı'nın arka tarafında yani batısında dolgu toprağın kaldırılmasıyla kartal betimine ait parçalar ortaya çıkarılmıştır. Genel olarak kartala ait pençelerin oluşturduğu bu eserler arasında sadece bir adet gövde parçası bulunmuştur. Hadrian Tapınağı'nda çıkarılan ve KYZ.15 HB. 12 envanter numarası olan sahip gövde parçasına bakıldığında zaman sağ göz ve gövde kısmı korunabilmiştir. Özellikle gövde bölümünde yer alan tüylerin Kat. 37 numaralı eserimizin kanat kısmında işlenenlere benzerliği dikkat çekmektedir. Bursa Arkeoloji Müzesi'nde yer alan değerlendirdiğimiz eserimiz muhtemelen ilk dönem kazıları esnasında Hadrian Tapınağı'ndan çıkarılmıştır. Dolayısıyla karşılaştırdığımız KYZ.15 HB. 12 numaralı eser de ikinci dönem kazılarında aynı yapıdan çıkarıldığı için her ikisinin de kronolojik olarak çağdaş olduğu ifade edilebilir. Büyük bir bölümü tahrip olan parçanın bulunduğu yapı göz önüne alındığında muhtemelen MS 2. yüzyılın sonlarına aittir.

2.1.3.4. Aslan Başı (Mobilya Parçası ?)

(Katalog No 038 / Resim 128-129)

Aşırı biçimde tahrip olan küçük parçalardan biri de muhtemelen küçük boyutlarda bir mobilya parçasına ait olduğunu düşündüğümüz boyundan aşağısı mevcut olmayan aslan başı. Eserin yüzündeki ayrıntılardan anlaşıldığı kadarıyla gözlerinin küçük

⁵⁶⁶ Gustave Mendel, Nr. 242 (2187); Klaus Tuchelt, Taf. 70, K71.

verildiği, açık ağzından çıkan dilinin dışarıda işlendiği görülmektedir. Yuvarlatılmış başa sahip olan figürün çıkıntı şeklinde verilen sol kulağının kırılmış olduğu görülür. Burun ve elmacık kemiklerinin çıkıntı şeklinde verildiği derine yerleştirilen gözlerde ise göz bebeklerine yer verilmiştir.

Hayvan grupları içerisinde aslan heykelleri kadar olmasa da Arkaik ve Klasik Dönemlerde bu tarzda eserler, farklı boyutlarda ve işlevlerde kullanım görmüş olsa da akseuar olarak işlevsel amaçlarda kullanıldığı şeklinde yorumlanmaktadır⁵⁶⁷. Anadolu'dan ele geçen bu tarzda buluntuların özellikle Roma İmparatorluğu'nda kullanılan mobilya gibi aksesuarları takip ettikleri düşünülmektedir⁵⁶⁸.

Bu eserde hem ilk hem de ikinci dönemden itibaren başlanan Kyzikos kazıları sırasında bulunan diğer küçük eserlerle aynı malzeme ve stillerde yapıldığından çağdaş olduklarını söyleyebiliriz. Bu tipte hayvan figürleri arasında Hadrian Tapınağı'nda yapılan kazı çalışmaları sırasında aslan veya panter'e ait olan başlar ele geçmiştir. Bunlar içerisinde eserimize en yakını ve karşılaştırılabilecek olanı yine tapınaktan ele geçen muhtemelen bir tahtın kolluğuna ait panter başıdır⁵⁶⁹. Ağzı açık verilen panterin yüz ayrıntılarına bakıldığı zaman alın, burun ve elmacık kemiklerinin çıkıntılı olduğu, ince göz kapakları içerisinde göz irisinin büyük işlendiği ayrıca göz bebeğine de yer verildiği görülmektedir. Tralleis, Sardes, Rhodos, Metropolis gibi kentlerde ele geçen bu eserlere stilistik açılarından bakıldığında MS 2. yüzyılın özelliklerini barındırdıkları görülmektedir⁵⁷⁰. Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda sürdürülen kazılarda ortaya çıkarılan ve çağdaş olduğu düşünülen bu tipte eserler kentin heykeltıraşlığının zenginliğini göstermektedir⁵⁷¹.

⁵⁶⁷ G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, Pl. IX, Fig. 30, Fig. 32, Pl. X, Fig. 33; Evelyn B. Harrison, *The Athenian Agora I, Portrait Sculpture*, 1-192, Pl. 13, 92; Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 240, Lev. LXVIII, 89; Münteha Dinç, *Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri*, 178, Lev. XXXIV, c-d.

⁵⁶⁸ Geroge M. Hanfmann- Nancy H. Ramage, 149-150, Nr. 218-220, Fig. 383-385; Mükerrerem Anabol, "İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Taştan Yapılmış Masa Ayakları", *AST*, V/1, 293-302, Res. 1-8.

⁵⁶⁹ Abdullah Yaylalı- Nurettin Koçhan-Cevat Başaran, XIII. *KST*, I, Çanakkale 1991, 205-225, Res. 4.

⁵⁷⁰ Münteha Dinç, *Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri*, 180.

⁵⁷¹ Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral, 35. *KST*, 1, Muğla 2013, Res. 4.

2.2. KABARTMALAR

2.2.1. Mimari Bloklar

2.2.1.1. Alınlıklar

2.2.1.1.1. Alınlık Parçası

(Katalog No 039 / Resim 130-133)

Bandırma – Erdek karayolu çalışmaları sırasında bulunan muhtemelen bir mimari yapının alınlığına ait olan parça hem kırılmış hem de oldukça aşınmıştır. Alınlığın geison kısmına bakıldığında palmet, dalga, diş sırası ve yumurta mızrak ucu bezemelerinin eseri sınırlandırdığını görmekteyiz. Bu bezeme alanın ortasında en çok korunan alanda bir kaidenin üzerinde çıplak erkek figürü betimlenmiştir. Bu figürün kendi sağına doğru hareket ettiği, sağ kolunun kırıldığı ve sol kolundaki nesnenin muhtemelen üzüm salkımı olduğu tahmin edilmektedir. Hemen alınlığın köşesine denk gelen yerde khiton giysili oturan kadın figürü betimlenmiştir. Kadın betiminin başı ve üst gövdesinden itibaren hafiften arkasına döndüğü ve elinde bir nesne tuttuğu görülmektedir. Alınlığın arka tarafında ise yalnızca dizlerden aşağısının korunduğu hymation üzerine uzun tunikli ayakta kadın figürü betimlenmiştir. Bu figürün hemen solunda alt kısımda ise hangi amaçla kullanıldığını çıkaramadığımız kare formlu bir kutu işlenmiştir.

Alınlık parçasında işlenen ince yapraklar, kapalı palmetler eserin tarihlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Tek bir kökten çıkan bu palmetlerin eksen ve taç yaprakları üçe ayrılmış, bir kuşakla eksen yapraklarla bağlanmıştır. Birbirleriyle ayrı işlenen palmetler ve diğer bitkisel bezemelerin işlenmesinin dekoratif amaçlı olduğunu söyleyebiliriz. Bu eseri ayrıntılı biçimde değerlendiren Koçhan, yoğun olarak matkap kullanılan bitkisel bezemeleri, Ephesos Tiyatro Gymnasionu, Sillion ve Pergamon Dionysos Tapınaklarının bezemeleri ile karşılaştırarak parçayı Geç Antonin-Erken Severuslar Dönemine vermiştir⁵⁷².

Eser üzerinde figürlerin aşırı biçimde tahribata uğramaları tarihlendirme açısından stilistik değerlendirmeleri zora sokmuştur. Kyzikos kökenli heykeltıraşlık eserlerinde özellikle MS 2. yüzyıl içerisinde Katalog 039 numaralı bu örnekte yer alan kadının hymation ve khiton giysilerinin benzerlerine rastlanılmaktaydı⁵⁷³. Silifke Müzesinde

⁵⁷² Nurettin Koçhan, “A Fragment of Pediment from Cyzicus”, *Belleten* LXIX, 254, 2005, 1-8, Fig. 1 – 6.

⁵⁷³ Margarete Bieber, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Fig. 39.

sergilenen ve MS 138-192 yıllarına tarihlendirilen Herculaneum tipindeki kadın heykeli uzun khitonu ve yumuşak ve ince yapılı hymationu ile alınlık parçasındaki ayakta kadın figürümüzü hatırlatmaktadır⁵⁷⁴. Batı Anadolu pek çok örneğine rastladığımız bu tipte kadın heykellerinin giysilerinin sol kola dolanarak aşağıya doğru dökümlü olduğu örneklere Side kentinde de rastlanmaktadır⁵⁷⁵. Burada bulunan heykellerde yine khiton ve hymation giysi kıvrımlarının MS 2. yüzyılın stilini verdiği görülmektedir. Dolayısıyla bu alınlık parçası üzerindeki bezemeler ve figürlerin stilistik ayrıntıları ile eser muhtemelen MS 2. yüzyıl ortalarına tarihlendirilmektedir.

2.2.1.2. Girland Frizli Alınlık

(Katalog No 040 / Resim 134-137)

Arka tarafı sade bırakılan alınlığın yalnızca ön kısmındaki profilli blok yüzeyinde kırıklar meydana gelmiştir. Bu profilli kuşağın hemen altında dış sırası bezemesine yer verilmiştir. Dış sırasının aşağısında ise ince profilli bir şerit içerisine sıkıştırılan alanda girland yayının altına denk gelen yerde kanatları açık uçar pozisyonda su kuşları işlenmiştir. Ön tarafta işlenen su kuşlarının alınlığın her iki ucundaki dar alana da işlendiğini görmekteyiz. Alınlıkta iki silme arasına yerleştirilen bu su kuşları aynı yöne hareket ederken, dar olan taraflarda ise ön kısma doğru hareket etmektedirler. Bunu özelliklerin yanında alınlığın kısa sağ kenarında yer alan salkım üzerinde kırmızı boya izleri görülmektedir.

Klasik ve Hellenistik dönemler de bu tipte su kuşlarının sikkelerde, seramiklerde ve gemmalar üzerinde sıkça betinlendiği görülmektedir⁵⁷⁶. Bunlar kanatları açık biçimde uçarken ya da durağan halde kanatlarını yine açık işlenmekteydiler. Pergamon'dan ele geçen mimari kabartma parçasının dar tarafında papağana benzer bir kuş işlenmiştir⁵⁷⁷. Bu mimari parça üzerindeki kuş kabartması incelendiğinde özellikle kuşun kanat yapısı

⁵⁷⁴ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 137, Pl. 17a; Serra Durugönül, *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, 137, Pl. 17 a.

⁵⁷⁵ Jale İnan, *Roman Sculpture in Side*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1975, 119-142, LVII, 53-54, LXVII, 70-71.

⁵⁷⁶ G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, Pl. LX, Fig. 194-196, Pl. LXI, Fig. 201-202; Carolyn Chabot Aslan, *Swan Imagery at the West Sanctuary at Troia*, (Ed.: Çiğdem Özkan Aygün), SOMA 2007, Proceedings of the XI. Symposium on Mediterranean Archaeology, Istanbul Technical University, Hadrian Books Ltd., Oxford 2009, Fig. 4-7.

⁵⁷⁷ Franz Winter, *Königliche Museen zu Berlin, Die Skulpturen Mit Ausnahme der Altarreliefs VII 2*, 302, Fig. 388a-388b.

ve gövdesinin benzerliği dikkat çekicidir. Blok parçasının dar tarafına yerleştirilen bu kuş kabartması Hellenistik Dönem’de Pergamon ve Kyzikos arasındaki yakın ilişkilerin sanatsal boyutunu da kanıtlamaktadır⁵⁷⁸.

İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen bu alınlık Rumscheid tarafından ele alınarak değerlendirilmiş ve eser stilistik özellikleriyle Hellenistik Döneme verilmiştir⁵⁷⁹. En iyi örneğine az önce değindiğimiz Pergamon kentinde rastladığımız alınlığın çok fazla benzerinin olmadığı ünik bir eser olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla Pergamon kentindeki bu örnek ve Rumscheid’in değerlendirmelerine dayanılarak eser MÖ 2. yüzyıla verilmiştir.

2.2.1.3. Medusa Başlı Alınlık Parçası

(Katalog No 041 / Resim 138-139)

Bir mimari yapıya ait olan ortasında alçak kabartma şeklinde Medusa Başının işlendiği aşırı biçimde tahribata uğrayan alınlık parçası. Eserin korunan eğik simalarını tam ortalarına işlenen profil birleştirmektedir. Simanın hemen altında ve parçanın en alt kısımlarında dış sırası bezemesi işlenmiştir. Çok fazla aşınan Medusa başının hemen bitiminde ise bitkisel bezemeler bulunmaktadır.

Phorkys ile Keto’nun kızları olarak kabul edilen Gorgolar, insan gövdeli, kanatlı, yılan saçlı ve baktıklarını taşla çeviren korkunç görünümlü yaratıklardı⁵⁸⁰. Mitolojide anlatıldığı kadarıyla Medusa yaşayan herkesi kışkırtacak bir güzelliğe sahipti⁵⁸¹. Tanrıça Athena’ya ait bir tapınakta yaşayan Medusa, tanrıçayla Poseidon arasında düzenlenen yarışmanın kurbanı olmuştur⁵⁸². Bu yarışmada Atina kentinin koruyuculuğu unvanını kazanan Athena, Poseidon’un sevgilisi Medusa’ya duyduğu öfkeyle onu çirkinleştirmiş ve saçlarının her bir telini yılanla dönüştürmüştür. Fakat Athena bununla da yetinmemiş ve Medusa’nın kafasını Zeus’un oğlu Perseus’a kestirmiştir.

⁵⁷⁸ W. Smith, *Dictionary of Greek and Roman Geography*, 1, Boston 1865, 741; C. Smith- R. Rustafjaell, “İnscriptions from Cyzicus”, *JHS*, 22, 1902, 197; D. Magie, *Anadolu’da Romalılar Batı Anadolu ve Zenginlikleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002, II, 56.

⁵⁷⁹ Frank Rumscheid, *Untersuchungen zur Kleinasiatichen Bauornamentik Des Hellenismus*, Mainz am Rhein von Zabern, Berlin 1994, Taf. 63, 7 (114).

⁵⁸⁰ Akın Temür, *Grek Sanatında Karışık Yaratıklar*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2009, 18.

⁵⁸¹ J. A. Coleman, *The Dictionary of Mythology*, Arcturus, London 2007, 684.

⁵⁸² Elmer G. Suhr, *An Interpretation of the Medusa*, *Folklore*, 76 (2), 1965, 90-103.

Fakat Medusa'nın ölmesinden sonra başı, her dönemde doğaüstü güçlere veya kötü ruhlarla karşı koruyucu nitelikte kullanılmıştır⁵⁸³. Medusa (Gorgo) başları genellikle cepheden, oldukça iri boyutlarda ve yuvarlak biçimli yüzde iri gözlere sahip olarak işlenirdi⁵⁸⁴. Ayrıca alın çizgisinde başlayan iri-üçgen burun ağza kadar inmekte, saçlar başın tam ortasından çıkmaktaydı. Antik dönemde Medusa başları, kamu binalarında, giysilerde, takılarda, kalkanlarda, lahitlerde koruyucu ve ürkütücü anlamları çağrıştırmaktaydı. Fakat en yaygın kullanım alanı lahitlerin yanı sıra mezar girişlerinin alınlıklarında rastlanılan Medusa başları oluşturmaktadır⁵⁸⁵.

İsauria'da, Side tapınağı'nda, Hierapolis Agorası Güney Stoası'nda, Miletos Faustina Hamamı'nda betimlenen Medusa başlarına bakıldığında iri dalgalı saçların tel tel işlenerek yüzden belirgin biçimde ayrılması, geniş ve yuvarlak yüz, göz pınarlarında matkabın kullanılması Antoninler Dönemini anımsatmaktadır⁵⁸⁶. Kyzikos'tan ele geçen ve sahip olduğu ölçüler neticesinde büyük ihtimalle lahit kapağına ait olduğunu düşündüğümüz bu parçada Medusa başında da ortak stilistik ayrıntıların var olması çağdaş olabileceğini akla getirmektedir. İsauria'dan ele geçen MS 2. yüzyıla tarihli lahit kapağına ait olan bir başka kabartma Medusa baş parçasında yuvarlak ve geniş yüz içerisinde iri gözler, burun, dolgun dudak yapılarıyla bizim eserimizi hatırlatmaktadır⁵⁸⁷.

Batı Anadolu'da genellikle MS 2. yüzyıla tarihlendirilen çok fazla kullanım alanına sahip olan Medusa başına, Didyma Apollon Tapınağı, Pergamon Traianus Tapınağı frizleri, Ephesos Celsus Kütüphanesi ve Hadrian Tapınağı, Aphrodisias Hadrian Hamamları, Side nympheum tavan kasetleri, Perge tiyatro tavan kasetlerinde de rastlanmaktadır⁵⁸⁸. Kyzikos örneğine bakıldığında Medusa başında alın ortasından çıkan saçların çizgisel verildiği, iri - üçgen burun ağza kadar inmekte ve iri gözlü olarak işlendiği görülmektedir. Bu eserimizin boyutlarının küçülmesi, taşın cinsi ve Medusa'nın özensiz işçiliği geç bir döneme muhtemelen MS 2. yüzyıla işaret etmektedir.

⁵⁸³ Thalia Phillis Howe, "The Origin and Function of the Gorgon-Head", *AJA*, 58 (3), 1954, 209-221.

⁵⁸⁴ George Fleming, *The Head of Medusa*, Macmillan and Co, London 1880,

⁵⁸⁵ Asuman Balıran-Zeliha Gider, "Mimari Bloklar Işığında İsauria Bölgesinin Mimari Uygulamaları", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, Konya 2008, 109-134.

⁵⁸⁶ Asuman Balıran-Zeliha Gider, 109-134.

⁵⁸⁷ Mustafa Yılmaz, *Bozkır Çevresinin (Hadım-Ahırlı-Yalıhöyük) Antik Tarihi ve Eserleri İsauria*, Ofset Hazırlık Basımevi, Konya 2005, 231, Res. 125a.

⁵⁸⁸ Münteza Dinç, *Aizanoi Tiyatrosu'ndan Bir Medusa Başı*, (Ed.: Elif Özer), *Aizanoi II*, Bilgin Kültür-Sanat Yayınları, Ankara 2016, 37-52, Res. 2, 5.

2.2.1.2. Frizler

2.2.1.2.1. Yaban Domuzu-Panter Mücadelesi

(Katalog No 042 / Resim 140-141)

Alt kısmında ve kenarlarında kırık ve kopmaların gözlendiği blok parçası üzerinde panter ve boğa mücadelesi işlenmiştir. Yaban domuzunun gövdesi ve sahneye bakan bacakları panterin ise yalnızca avının boynuna doladığı sağ ön ayağı korunmuştur. Eserin üst kısmını kapatan profilde diş sırası ve panterin kalkık kuyruğunun da temas halinde olduğu sağ köşede ağacın tasvir edildiği görülmektedir. Sahneye bakıldığında panter açık olan ağzıyla avını başından yakalamış ve ön gövdesi yukarıda verilmiştir. Bu blok parçasındaki ayrıntılara inildiğinde hayvanların gözlerinde, kulaklarında, toynak ve pençede, ağaç yapraklarının belirlenmesinde matkap kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Aslında bu sahnelerin kökenine bakıldığında MÖ 6. yüzyılın ortalarına tarihlenen Delphi' nin en zengin ve en gösterişli yapılarından biri olan Siphnos Hazine Binası'nın frizlerinde aslanın geyik avı mücadelesinin işlendiğini görürüz⁵⁸⁹. Bu sahnede aslanın avını boğazından yakaladığı ve yüzünün neredeyse cepheden işlendiği ve ön kısmının yukarıda işlendiği görülmekteydi. Ayrıca Arkaik ve Klasik Dönemlerde heykel kaidelerinde de aslan-yaban domuzu ve aslan-boğa mücadelelerine yer verilmekteydi⁵⁹⁰. Buna en güzel örneklerden birisi günümüzde İzmir Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Loryma Kaidesi olarak bilinen eserdir⁵⁹¹. Klasik Dönemin sonlarına tarihlendirilen kaidenin bir yüzüne işlenen aslan – boğa mücadelesinde aynı tarzda kompozisyona tanık olunmaktadır. Bu hayvanlara dikkatle bakıldığında özellikle gövde ve bacakların harekete göre uyumu, Kyzikos eseri daha geç dönemlerden olmasına rağmen çok da farklı işlenmemiştir. Yine aynı dönemlerden bir blok parçası üzerinde aslan ve yaban domuzunun karşılıklı olarak işlendiği mücadeleye hazır şekilde betimlendikleri görülmektedir. Bundan dolayı aslında bu sahnelerin Arkaik Dönemde kabartmalarda,

⁵⁸⁹ G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, Pl. III, Fig. 8.

⁵⁹⁰ Angeliki Kosmopoulou, *The Iconography of Sculptured Statue Bases in the Archaic and Classical Periods*, Fig. 23, 26.

⁵⁹¹ Pfuhl, E – Möbius, H, *Text und Tafel Band I*. Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein, 1977, 17, Taf. 8, Nr. 25; Angeliki Kosmopoulou, *The Iconography of Sculptured Statue Bases in the Archaic and Classical Periods*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2002, 45, Fig. 25-26.

kaidelerde çok fazla işlendiği ve Roma Dönemine kadar etkisini sürdürdüğü söylenilebilir⁵⁹².

Miletos Tiyatrosu'nun MS 2. yüzyıla tarihlendirilen avlanan Eros ve Gladlyatör kabartmalarında işlenen hayvan betimlerine bakıldığı zaman karın kısmındaki tüylerin verilmiş şekli ve alana yerleştirmeleri açısından benzerlikleri dikkat çekicidir⁵⁹³. Ayrıca Miletos kabartmalarında hayvanların ön ayaklarının havada işlenmesi, yüzdeki ayrıntılarda matkap kullanımı ve kenarlarda ağaç bezemelerine yer verilmesi de Kyzikos'tan ele aldığımız örneklerle kıyaslayabileceğimiz özelliklerdir. Bu tipteki hayvan kabartmaları her ne kadar farklı amaçlarla işlense de Parion Tiyatrosu, Laodikeia Kuzey Agora Doğu Portiği gibi kentlerde de MS 2. yüzyılda sık sık işlenmiştir⁵⁹⁴.

Aizanoi Tiyatrosu'nun frizlerinde işlenen hayvan mücadeleleri bu kapsamda bizim eserimizle kıyaslanabilir⁵⁹⁵. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen tiyatronun frizinde hareketli biçimde verilen hayvanların mücadelesinde özellikle panterin bir boğayı boynuzlarından yakalaması, arka ayaklarından destek alarak ön gövdesinin yukarıda işlendiği görülmektedir. Aizanoi panterinin gövdesine bakıldığı zaman tüylerinin kısa ve dalgalı biçimde verilmesi üzerinde de durmak gerekir. Kyzikos eserinde de panterin arka ayaklarından destek alması, ön gövdesinin yaban domuzunun üzerinde verilmesi, gövdesindeki tüylerin yapısı oldukça benzer stilistik özellikler yansıtmaktadır. Aizanoi'de işlenen bu hayvan mücadelelerinde friz bloklarının kullanım alanı, hareketli verilmeleri ve yer yer bloğun arkasına yerleştirilen ağaçlar da yine Kyzikos eserimizle aynı stili göstermektedir. Blok parçası için en uygun tarih, hayvanların stilistik özellikleri ve değerlendirilen eserler eşliğinde MS 2. yüzyılın sonları olmalıdır⁵⁹⁶.

⁵⁹² Angeliki Kosmopoulou, *The Iconography of Sculptured Statue Bases in the Archaic and Classical Periods*, 45.

⁵⁹³ Philipp Niewöhner, *An Ancient Cave Sanctuary underneath the Theatre of Miletus, Beauty, Mutilation and Burial of Ancient Sculpture in Late Antiquity, and the History of the Seaward Defences*, *AA*, 2016/1, 67-156, Fig. 112-115.

⁵⁹⁴ Celal Şimşek, 286, Res. 397; Cevat Başaran, "Parion Tiyatrosu Kabartma ve Heykeltıraşlık Eserleri", (Ed.: Cevat Başaran-H. Ertuğ Ergürer), 2016, 105-120, Fig. 15.

⁵⁹⁵ Markus Trunk, "Ein Tierkampffries aus Kyzikos", *AMStud*, 16, 1995, 161-166, Taf. 22, Fig. 1.

⁵⁹⁶ Markus Trunk, *Ein Tierkampffries aus Kyzikos*, 161-166, 1995.

2.2.1.2.2. Dans Eden Figürlerin Betimlendiği Blok Parçası

(Katalog No 043 / Resim 142-143)

Küçük boyutlardaki eserin korunan kısmında betimlenen figürlerin büyük bölümü sağlam kalmıştır. Blok parçasının sağında işlenen kadın figürü sağ elinde meşale dirsekten itibaren kırılan sol elinde de yine buna benzer bir nesne tutmaktadır. Dizden kırdığı, yana doğru attığı sağ bacağı vücutta bir kaykılmaya sebep olmuş ve sağ kalça dışa taşmıştır. Oldukça tahrip olan ve hafiften sağa doğru eğimli işlenen başta saçların bukleli halde omuzlara döküldüğü izlenmektedir. Figürün sağ göğsünü açıkta bırakan uzun mantosu sol koltuk altından dolanarak sağ kol üzerinde aşağıya dökülmektedir. Blok parçasının solundaki erkek figürünün ise sağ bacağından itibaren mevcut olmadığı ve çıplak işlendiği görülmektedir. Figürün bir kap tuttuğu sağ eline dolanan giysi parçası sağ omzun üzerinden aşağıya düşmektedir. Kaslı biçimde verilen figürün başı cepheden vücudunun profilden verildiği gözlenmektedir.

Kabartma blok parçasında solda meşalesi, elinde içki kabı ve farklı tarzda giysisi ile betimlenen figürün Satyr ve Pan olabileceği de düşünülmektedir⁵⁹⁷. Hellenistik Dönemde sık sık betimlenen Satyr figürleri, Dionysos'un neşeli yönünü yansıtmakta ve farklı tip ve stillerde görülmekteydi⁵⁹⁸. Kyzikos bloğunda Satyr olarak betimlenen çıplak erkek betiminin sağ elinde meşalesi sol elinde kaldırdığı şarap kabı, başında muhtemelen yapraklardan oluşan bir çelenk bulunmaktadır. Başında üzüm asmalarıyla Dionysos ile Satyr figürlerinin elinde şarap testileriyle verildikleri örneklerde de omuzlarından diyagonal biçimde giysileri haricinde çıplak olarak betimlenirlerdi⁵⁹⁹.

Kabartmanın sağında gördüğümüz kadın figürü, MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Kat. 73 numaralı eserde betimlenen Hekate'nin kalın ve ağır kumaş yapısı, hemen hemen zemine kadar inen meşalesi ile benzer stilistik özellikler yansıtmaktadır. Bu stilistik özellikleri ile de daha çok Hellenistik Dönemde görülen örnekleri anımsatmaktadır⁶⁰⁰. Daha geç dönem kabartma eserlerde de Satyr ve Maenad betimlerine rastlanılmaktaydı. MS 2.

⁵⁹⁷ Gustave Mendel, 373, 1139 (56).

⁵⁹⁸ Akın Temür, 147.

⁵⁹⁹ Julia Habetzeder, "Marsyas in the garden?, Small-scale sculptures referring to the Marsyas in the forum, Opuscula": *Annual of the Swedish Institutes at Athens and Rome*, 3, 163-178, 2010, Fig. 6.

⁶⁰⁰ Giorgio Gualandi, Artemis-Hekate un Problema Di Tipologia Nella Scultura Ellenistica, *Revue Archeologique*, 2, 1969, 233-272. Fig. 25-26; Serra Durugönül, Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri, 2015, 143.

yüzyıla tarihlendirilen eserde yarı çıplak figürlerin ellerindeki müzik aletleriyle kendilerinden geçerek dans ettikleri görülmektedir⁶⁰¹.

Yine British Müzesinde sergilenen MS 2. yüzyıla tarihlendirilen bir çömlek parçası üzerinde sol tarafta yarı çıplak bir erkek figürünün elinde bir nesneyle hareketli verilmesi ve hemen arkasında uzun mantolu kadın figürünün sağ elinde meşale tarzı bir nesneyle aynı tipte betimlenmesi eserimizi hatırlatmaktadır. Fakat en sağda başı cepheden vücudu profilden verilen figürün işlenişi Kyzikos eserindeki erkek betimini hatırlatmaktadır. Laodikeia A Evi'nden MS 1. yüzyıla tarihlendirilen üçgen kesitli sütünce kaidesindeki Dans Eden Maenad'lar aslında bu geleneğin sonraki dönemlerde tekrar edildiğini göstermektedir⁶⁰². Kyzikos kökenli ele aldığımız Kat. 43 numaralı bu eserimize değinen Mendel, friz parçasında korunan figürlere ve sergilemiş oldukları stillere dayanılarak Hellenistik Dönem'in güzel örnekleri arasında olduğunu belirtmiştir⁶⁰³. MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen Pergamon Büyük Sunağına ait Gigantomakhia Kuzey Frizinde yer alan Pontos'un kızı ve Khimaira'nın annesi olan Keto'nun uzun mantosunda oluşan kıvrımlar her ne kadar fazla olsa da bizim eserimizde özellikle alt kısımdaki derin kanallı ve harekete uyumlu yönleriyle benzerlikler göstermektedir⁶⁰⁴. Yine Doğu Friz kuşağında işlenen Zeus, Apollon ve Herakles betimlerine bakıldığında da kaslı yapı içerisinde hareketli işleniş tarzı ele aldığımız soldaki erkek figürü ile benzerdir⁶⁰⁵.

Blok parçasında korunan figürlerin stilistik ayrıntıları, ikonografileri ve verilen örneklere bakıldığında Hellenistik Dönem özelliklerini hatırlatan eserin MS 2. yüzyıla ait bir kopyası olduğu ileri sürülebilir.

2.2.1.2.3. Friz Blok Parçası

(Katalog No 044 / Resim 144-145)

Üzerinde haç betiminin yanı sıra hayat ağacı ve farklı türde hayvanların alçak kabartmada işlendiği alt kısmı profilili verilen blok parçası. Parçanın bezemeli ön tarafı

⁶⁰¹ <https://www.alamy.com>

⁶⁰² Celal Şimşek, 464, Res. 663.

⁶⁰³ Gustave Mendel, 1914, 373, 1139 (56).

⁶⁰⁴ R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 2013, 162-168, Fig. 195.

⁶⁰⁵ Wolfgang Radt, *Pergamon Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, 167, Res. 115.

haricinde diğer yüzlerinin işlenmeden sade bırakıldığı kenarlarda ve aşağıda bahsettiğimiz profillerde kırılma ve kopmaların var olduğu görülmektedir.

Daha önce değindiğimiz ve tez kapsamına aldığımız İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde sergilenen Kare Formlu Sunağın ön tarafında işlenen kurban sahnesinin hemen altında kazıma haç betimine rastlanmıştır. Kaidenin stilistik ve ikonografik değerlendirmeleri ışığında MS 3. yüzyıla tarihlendirildiği eser bu yönleriyle friz bloğundan zamansal anlamda çok da uzak olmamalı. Ayrıca kaidenin yan taraflarında işlenen kaz (ördek ?) ve horoz betimleri de yine bu görüşümüze kompozisyon açısından katkı sağlamaktadır. Friz bloğunda hayat ağacının her iki tarafında karşılıklı işlenen hayvanlardan biri olan horoz betimi her ne kadar daha yüzeysel ve basit biçimde işlense de anlatım yönünden bu benzerlikleri göstermektedir.

Konya'dan ele geçen ve MS 5-6. yüzyıllara tarihlendirilen blok parçaları üzerinde alçak kabartmada işlenen haç ve hayvan betimleri eserimizle stilistik yönlerden benzerlikler içermektedir. Bu kapsamda Kyzikos kökenli blok parçası işlenen betimlerin ikonografik, stilistik ayrıntıları ve verilen örneklerin barındırdığı ayrıntılarla MS 5. yüzyıla ait olmalıdır.

2.2.1.2.4. Girlandlı-Boğa Başlı Blok

(Katalog No 045 / Resim 146-147)

Mimari blok parçasında meşe ve defneyaprağından oluşan girland bezeme kuşağı simetrik biçimde yerleştirilmiştir. Bazı bölümlerinde bizim örneğimizde olduğu gibi çiçek rozetleriyle süslenen bu kuşaklar orta kısımlarında Taenia adı verilen bantlar ile sarılmıştır. Girland yayı boşluğunda alana yine simetrik olarak işlenen çiçek rozeti ve çarkıfelek bezemeleri görülmektedir. Bu kuşaklara bakıldığında çiçek, meyve, meşe yaprağı, meşe palamutu, sarmaşık yapraklar, çam kozalağı gibi bitkisel bezemelerden oluştuğu ve Anadolu'nun pek çok kentinde farklı mimari elemanların üzerlerinde işlendikleri bilinmektedir⁶⁰⁶. Boğa başlarının alınları üzerindeki saç ve kılların baklava

⁶⁰⁶ Mükerrrem Anabolu, "Batı Anadolu'da Bulunan Hellenistik Çağ ve Roma İmparatorluk Çağı Girland (Askı)lı Sunakları", *Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi* III, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1984, 1-17.

dilimli yer yer de çizgisel verildikleri izlenmektedir. Ayrıca boynuzlar arasında astragal dediğimiz inci-boncuk dizisi kulaklar hizasında verilmiştir.

Kyzikos'tan ele geçen bu friz bloğunda boğa başları geniş ağızlı, kısa boynuzları, deri, kıl, gözler ve kulakların ayrıntılı işlendiği saptanmıştır. Bu tip özellikleri barındıran boğa başları Bukephalion olarak adlandırılmakta ve girland kuşakları boynuzların arkasından geçmektedir⁶⁰⁷.

Mimari yapıların farklı bölümlerinde görmeye alışık olduğumuz girlandlı friz blokları, Roma İmparatorluğu Döneminin başlarından itibaren Pergamon Yukarı Gymnasium ve Tiyatrosu'nda, Priene Gymnasiumu gibi kentlerde de mevcuttu⁶⁰⁸. Ayrıca Pergamon Demeter ve Magnesia Artemis Tapınağı'nın frizlerinde bu tarzda girland taşıyıcısı olarak boğa başlarının işlendiğine tanık olunmaktadır⁶⁰⁹. Bu frizlerde girland yayı boşluğunda da phiale'ler ise farklı bezeme şekillerinde karşımıza çıkmaktadır.

Kyzikos'tan ele geçen girlandlı friz bloğunun bir benzeri de Bursa Gölyazı da *Kastro* olarak adlandırılan yapıdaki devşirme frizdir⁶¹⁰. Bu girlandlı frize bakıldığında boğa başlarının alınları üzerindeki saç kılları, boynuzlar arasında bezemeye yer verilmesi, göz irisi ve kapakları ile burun-ağız yapıları ile eserimizle çağdaş olmalıdır⁶¹¹. Ayrıca her bir blok parçasının uzunluk ve genişlik ortalamasının yakınlığı, bezemeyi sınırlandıran profilli işlemecilik de bu benzerlikler arasındadır. Gölyazı friz bloğunun stilistik ayrıntıları ile Hadrian Dönemine tarihlendirildiği ve bizim eserimizle de oldukça yakın özellikler sergilediği tespit edilmiştir.

Milet Agora Kapısı'nın architrav ve girland friz bloklarında MS 120-130 yıllarına tarihlenen boğa başlarının işlendiğine tanık olunmaktadır⁶¹². Burada işlenen boğa

⁶⁰⁷ İbrahim Hakan Mert, "Apollonia Ad Rhyndakos'taki Girlandlı Friz Blokları", *Odryses'ten Nilüfer'e: 1. Uluslararası Nilüfer Sempozyumu*, Düzenlenmiş Sempozyum Metni, Nilüfer Belediyesi, Özyurt Matbaacılık, Ankara 2016, 533-542, Res. 1-11.

⁶⁰⁸ Frank Rumscheid, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik Des Hellenismus*, Mainz am Rhein von Zabern, Berlin 1994, Taf. 132, 5-6, Taf. 135, 4, Taf. 168, 1-3.

⁶⁰⁹ Pamela A. Webb, *Hellenistic architectural Sculpture: Figural motifs in western Anatolia and the Aegean Islands*, The University of Wisconsin Press, London 1996, Fig. 14-15, Fig. 52

⁶¹⁰ Mustafa Şahin, *Nilüfer Kültür Envanteri Dizisi Bursa ve İlçeleri Arkeolojik Kültür Envanteri – II*, Nilüfer İlçesi II. Kitap, Seçil Ofset, İstanbul 2017, 79-102, Res. 91-92.

⁶¹¹ Nihal Kardoruk, *Apollonia Ad Rhyndacum Kent Surları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Bilim Dalı, Bursa 2015, Kat. 1-7.

⁶¹² Frank Rumscheid, "Die Bauornamentik von Milet. Teil 1: Die Bauornamentik der frühen und mittleren Kaiserzeit by Reinhard Kösten", *Gnomon*, 79, 2007, 537-542; Georg, A. Plattner, *Die Bauornamentik von*

başlarına bakıldığında Kyzikos örneğinde olduğu gibi boğa başlarının yüz detayları, gözler, ağız, alın üzerindeki saç ve kılların benzer stilde işlendikleri görülmektedir. Bu eserimizin incelenmesi neticesinde girlandlı-boğa başlı friz bloğu hem sahip olduğu özellikler hem de değerlendirilen eserlerin stilistik ayrıntıları ile muhtemelen Hadrian Dönemine aittir.

2.2.1.2.5. Araba Sahneli Blok Parçası 1

(Katalog No 046 / Resim 148-149)

Tez kapsamında ele alınan en önemli eserler arasında yer alan Metroon'dan ele geçtiği düşünülen friz bloklarında kanatlı Nike betimlerinin tasvir edildiği tahmin edilmektedir. Bu kabartmalarda Nike'ler arabaların üzerinde uçuşan elbiseleriyle işlenmişlerdir. Bu eserde sol profilden verilen Nike'nin kanadının tümü, üst gövde, sol kol ve sol bacağın sağlam kaldığı görülmektedir. Arabanın tamamına yakını, altı ispitli tekerleği, atın kuyruğu ve kalçasının da korunduğu izlenmektedir. Figürün başının kırıldığı, sağ kanadının çok az bir bölümünün korunduğu blok parçası büyük oranda tahrip olmuştur.

Blok parçasındaki Nike betiminin kumaş yapısındaki ıslak görünümü Smyrna'dan mezar stelleri üzerinde yer yer görülmekteydi⁶¹³. Burada steldeki kadın figüründe khiton kıvrımlarının eserimizde görülen rulo halindeki şematik kıvrımları benzerdir.

Lagina Hekate Tapınağı'ndan ele geçen bir kadına ait üst gövde parçasındaki giysi ile bu eserimizdeki figür yakın özellikler göstermektedir⁶¹⁴. MS 1. yüzyıla verilen eserde giysinin boyundan aşağıya doğru "v" şeklinde geniş aralıklı kıvrımlar halinde inmesi, bunların omuzdan bağlanma noktasından gövdeye doğru açılarak ve göğüs üzerinde incelendiği gözlenmektedir.

Roma Dönemi eserlerine bakıldığında bu şematik kıvrım yapısı ve yüzeysellik MS 2. yüzyıla yakın olduğu, kıvrım aralarının ve kanat ayrıntılarının belirginleştirilmesinde matkap kullanımı da bunu desteklemektedir. Ayrıca Kat. 47 ve Kat. 48 numaralı friz

Milet, Reinhard Köster, Die Bauornamentik von Milet. Teil 1: Die Bauornamentik Der Frühen und Mittleren Kaisezeit (Milet VII.1), W. De Gruyter, Berlin 2004, 652-658.

⁶¹³ R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 192, Fig. 220.

⁶¹⁴ Özge Altun- Savaş Altun, "Lagina Hekate Kutsal Alanından Üç Heykel Parçası", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), Kahramanmaraş 2016, Lev. 1, Res. 1.

kuşaklarının büyük ihtimalle bir parçası olan eserde her ne kadar bezeme kuşakları tahrip olsa da var olduğunu düşünmekteyiz. Dolayısıyla aynı friz kuşağına ait olan bu eserin de muhtemelen MS 2. yüzyıla tarihlendiğini ifade edebiliriz.

2.2.1.2.6. Araba Sahneli Blok Parçası 2

(Katalog No 047 / Resim 150-152)

Blok parçasında sağ profilden verilen figürün, kanadının büyük bölümü, vücudun tamamına yakını, araba ve yüzeyinde kopmanın olduğu atın kalça kısımlarının korunduğu görülmektedir. Blok parçasının üst kısmında yumurta mızrak ucu bezemesinin işlendiği alt kısmının ise kırıldığı dolayısıyla bezeme olup olmadığı bilinmemektedir. Figürün saçlarının toplandığı yüz ayrıntılarının korunduğu kollarını ise atın dizginlerini tuttuğu görülmektedir. Yüksek kabartmada işlenen bu betimlemede figürün iki kat giysisi alt gövdede arkaya doğru uçuşurken tasvir edilmiştir.

Antik Dönemde bu tarzda savaş ya da yarış arabaları sahnelerinin Mezopotamya kökenli olduğu ve buralardan Anadolu ve Yunan dünyasına geçtiği düşünülmektedir⁶¹⁵. Chryse Apollon Smintheus Tapınağı'nın frizlerinde de atlı araba kabartmalarının işlendiğini görmekteyiz⁶¹⁶. Bu kabartmalarda sürücünün öne doğru eğilerek dizginleri tutması, araba ve tekerlek formunun yanı sıra atların ön ayaklarının havada işlenmesi Kyzikos frizleriyle benzer özellikler taşımaktadırlar.

Magnesia Agorası'nda bir sütunun ön kısmında işlenen kanatlı Nike kabartmasına bakıldığında gerek giysi gerekse de stilistik yönlerden eserimizle benzerlikler görülmektedir⁶¹⁷. Magnesia örneğinde Nike tasvirine bakıldığında kanatların kenar kalınlıkları, belli bir kısma kadar kısa verilen tüylerin aşağıya kadar uzun şekli oldukça benzemektedir. Figürün başına bakıldığında saçların tepe noktasında ve kenarlardaki yapısal benzerliği yüzde de kendini göstermiştir.

Friz bloğunun üst kısmındaki yumurta - mızrak ucu bezeme kuşağının Aspendos Tiyatrosu ve Ephesos Serapis Tapınağı'nda ele geçen parçalardaki ile benzerliği göze

⁶¹⁵ J. E. Reade, *Texts and Sculptures from the North-West Palace, Nimrud, Iraq* 47, 1985, 203-214, Pl. XLII, a, Pl. XLIV, b.

⁶¹⁶ Pamela A. Webb, Fig. 10.

⁶¹⁷ Pamela A. Webb, Fig. 64.

çarpılmaktadır⁶¹⁸. Dolayısıyla Kyzikos'tan ele geçen bu friz kuşağının tarihlendirilmesinde en önemli ayrıntılardan birisi olan bezemelere göre eserimiz muhtemelen MS 2. yüzyıla daha yakındır. Bununla beraber figürün giysilerine bakıldığında Kat. 19, 21, 54 numaralı kadın figürlerinin giysi kıvrımlarını hatırlatmaktadır. Bahsedilen örneklerde harekete bağımlı olarak kalın kumaş yapısındaki paralel ve geniş aralıklı kıvrımlar frizlerdeki eserleri hatırlatmaktadır. Kat. 47 numaralı eserin devamı niteliğindeki bu friz parçası da aynı stilistik özellikleri barındırmakta dolayısıyla aynı tarihi yansıtmaktadır.

2.2.1.2.7. Araba Sahneli Blok Parçası 3

(Katalog No 048 / Resim 153-154)

Bu tipte araba yarışı ya da zaferi simgeleyen friz sahneleri, kentin o döneminde yaşanan olayların anısına yapılmış olmalıydı. Metroon'dan ele geçen friz bloklarının bir parçasını oluşturan bu sahne en güzel ve korunan eserdir. Bu friz kuşağının üst kısmında daha önce Katalog 048 numaralı blokta gördüğümüz yumurta mızrak ucu bezemesini görmekteyiz. Bunun haricinde friz bloklarının alt kısımlarında bezemelere yer verilip verilmediği belli değildi. Fakat bu örneğe bakıldığı zaman ince bir bant kuşağının altında sırasıyla dalga bezemesi, yumurta mızrak ucu ve hemen onun altında astragal (inci-boncuk dizisi) bezemelerine yer verilmiştir. Bu blokta iki atın çektiği arabada yine kanatlı Nike figürünün betimlendiği görmekteyiz. Figüre bakıldığı zaman başının cepheden üst gövdesinin profilden verildiği ve koşar durumda verilen atların dizginlerini ileriye doğru uzattığı kollarıyla tuttuğu görülmektedir. Nike betiminin sol dizini arabaya dayadığı sağ bacağını ise geriye doğru dik biçimde uzattığı görülmektedir. Atların genelinin çok iyi korunduğu parçada ön ayaklarının koşar vaziyette olmasından dolayı havada işlendiği, yeleli ve yüzlerine bakıldığında olayın gerginliği yüze yansımıştır.

Limyra Tiyatrosunda ele geçen friz üzerinde dört ispitli bir arabada uzun giysili kadın figürü (Nike ?) iki atın çektiği arabada betimlenmiştir⁶¹⁹. Bu sahnede Kyzikos Metroon'undan ele geçen friz sahnelerinde işlenen gerek Nike figürleri gerekse de atların benzerliği dikkat çekmektedir. Roma Dönemine tarihlenen Limyra örneğinde arabanın tekerlek formu, sürücünün yaptığı işe bakışları ve boyun kısmını uzatarak odaklanması,

⁶¹⁸ Mehmet Karaosmanoğlu, Anadolu Mimari Bezemeleri Roma Çağı Yumurta Dizisi, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Erzurum 1996, Lev. 34, a.67, Lev. 36, a 71.

⁶¹⁹ Jürgen Borhardt, "Bericht Der Limyra-Grabung 1984", VII. KST, 1985, 439-500, Abb. 27.

kollarının atların dizginlerini tutar biçimde ön tarafa doğru uzatılması, atların arka ayakları üzerinde koşar durumda olması Kyzikos frizleriyle oldukça benzerdir⁶²⁰.

Yine bu dönemde mimari yapılarda görülen kabartmalarda özellikle Belevi Mouseleumu'nda işlenen süvari figürlerinin uçuşan giysilerinin stili bizim eserimizi andırmaktadır. Her ne kadar eserimiz daha geç bir döneme tarihlense de bu sahnelerin kökeninin Hellenistik Dönemde var olduğunu düşünmemize olanak sağlamaktadır.

Friz parçasının üst ve alt kısımlarını çerçeveleyen bezeme kuşaklarını dikkate aldığımızda özellikle eserin alt tarafında işlenen yumurta-mızrak ucu bezeme kuşağının altında yer alan inci-boncuk dizisi tarihlendirme kapsamında önem arz etmektedir. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Perge Hadrian Takı, Perge Tiyatrosu, Attalia Hadrian Kapısı, Lykos Laodikeiası ve Ephesos Vadius Gymnasiumu'ndan ele geçen mimari bezeme parçalarında işlenen yumurta – mızrak ucu, inci – boncuk dizisi işlenişi benzerdir⁶²¹. Bu verilen örneklerle Kyzikos eserinde işlenen bezemelerin stilistik açılardan yakınlığı çağdaş oldukları ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Kyzikos kentinde Metroon'dan ele geçen frize ait parçaların gerek kanatlı Nike figürlerinde gerekse de atların betimlenmesinde stilistik ve ikonografik ayrıntıları ile Roma Dönemi özelliklerini yansıtmaktadır. Yukarıda bahsedilen bezemeler kuşaklarının yanında Nike betimlerinde görülen uçuşan kıvrım yapıları, muhtemelen savaş ya da yarış arabalarında şaha kalkan atlar, stil ve zemin benzerlikleri de MS 2. yüzyıla ait olabileceklerinin göstermektedir⁶²².

2.2.1.2.8. Triton-Nereid Mücadeleli Blok Parçası

(Katalog No 049 / Resim 155-158)

Eserde alt ve üst kısımlardan profilli çerçeve içerisine sıkıştırılan bir deniz canavarının üzerinde kadın ve Triton betimlenmiştir. Her iki kenardan kırılan blok parçasında Triton'un arkasında işlenen kadın figürü sağ eliyle arkaya doğru savrulan

⁶²⁰ Jürgen Borhardt, *Limyra Zemuri Taşları, Likya Bölgesi'nde Limyra Antik Kenti'nin Gizemli Sularında Yapılan Arkeolojik Araştırmalar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1999, Lev. 50, 51.

⁶²¹ Mehmet Karaosmanoğlu, 1996, Lev. 20 a 39, Lev. 22, b 44, Lev. 27, a 53, Lev. 31, a 61, Lev. 33, a 65.

⁶²² Nurettin Öztürk, *Kyzikos'da "Metroon" olarak tanımlanan Yapı: "Mimarisi, Bezemeleri ve Plastik Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 1994, Lev. 6, (10), Lev. 8, (14, 15, 16, 17), Lev. 9, (18, 19), Lev. 10 (20, 22).

giysiyi tutarken aşağıda verilen sol elinde ise çelenk görülmektedir. Khiton üzerine dökümlü hymation ile işlenen kadın figürünün kendi sağına doğru baktığı başı ve gövdesi cepheden bacakları ise profilden verilmiştir. Figürün başı ve sağ kolunun kırıldığı arkaya doğru savrulan giysi parçasının ise yer yer korunduğu görülmektedir. Daha büyük ölçülerde işlenen deniz canavarı Triton ise profilden verilmiş fakat aşırı biçimde tahribata uğramıştır. Üst kısmı insan alt kısmı deniz yaratığı şeklinde olan Triton'un sadece üst gövdesi, elinde bir nesne bulunan sol kolu ve bacaklarının üst bölümü korunabilmiştir. Genellikle vücutlarının üst kısmı insan al gövdeleri ise balık şeklinde olan Triton, Poseidon ile Amphitrite'nin oğlu olarak geçmektedir⁶²³. Triton, mitleri denizlerde geçmekte ve borazan yerine kullandığı deniz kabuklarını üfler vaziyette betimlenirdi⁶²⁴.

Triton-Nereid mücadelesi sadece kabartmalarda değil aynı zamanda Roma Döneminde Anadolu'daki pek çok kentin mozaiklerinde de sıkça betimlenmiştir⁶²⁵. Farklı bölgelerde de tasvirine rastlanan bu mozaiklerde mitos, zengin bir kompozisyon çeşitliliği ile sahnelenmişlerdir⁶²⁶. Bu betimlemenin lahitlerin uzun kenarlarındaki kabartmalarda da işlendiğine tanık olunmaktadır⁶²⁷. Vatikan Müzesinde sergilenen lahit parçası üzerinde Triton'un kasıklarından yukarısı ve Nereid'in göbek deliğinden başına kadar olan bölümü korunabilmiştir⁶²⁸. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen eserde Triton kaslı verilmesinden ziyade Nereid'in başının arkasından dolanan giysinin hilal biçimini alması Kyzikos'tan blok parçasıyla benzemektedir. Triton'un üst gövdesinin bu kaslı işlenişine en güzel örneklerden birisi de Parion Tiyatrosu'nun sahne binasında bulunan Triton heykelidir⁶²⁹. Bazı örneklerde at bacaklı bazılarında tek ya da çift yılan bacaklı olarak betimlenen figür, Parion'da muhtemelen akroter parçasına aitti⁶³⁰.

Berlin Staatliche Müzesinde sergilenen MS 2. yüzyıla tarihlenen blok parçasında betimlenen Nereid'in Triton'un gövdesinde oturduğu ve bunun sonucunda bacaklarında

⁶²³ Hesiodos, 930; Grimal, 785.

⁶²⁴ Peter Bol, 79, Fig. 102.

⁶²⁵ Luz Neira, "The Sea Thiasos of Nereids and Tritons in the Roman Mosaics of Turkey", *XI. Uluslararası Antik Mozaik Sempozyumu*, Bursa 2009, 631-654.

⁶²⁶ Luz Neira Jimenez, *L'Africa Romana, Mosaicos Romanos con Nereidas y Tritones, Su relacion con el ambiente arquitectonico en el Norte de Africa y en Hispania*, Atti del X convegno di studio, Archivio Fotografico Sardo-Sassari, Oristano 1992.

⁶²⁷ <https://arachne.uni-koeln.de>, 3527, 6036.

⁶²⁸ <https://arachne.uni-koeln.de>, 605546.

⁶²⁹ Cevat Başaran, 2010-2015 Yılı Parion Tiyatrosu Kazıları, 11, Fig. 17.

⁶³⁰ Cevat Başaran, "Relief and Statuary Pieces of the Parion Theater", *Parion Studies I*, (Ed.: Cevat Başaran – H. Ertuğ Ergürer), İÇDAŞ, Çanakkale 2018, 79-90, Fig. 14.

oluşan kıvrım yapıları İstanbul Arkeoloji Müzesinin bahçesinde bulunan Kyzikos kökenli parçadaki Nereid figürüyle benzer özellikler yansıtmaktadır⁶³¹. Berlin eserinde Nereid'in sağ elinde tahrip olan nesnenin muhtemelen bir çelenk olduğu sağ elinde ise başının arkasındaki hilal biçimini alan giysiyi tutar şekilde işlenmesi bu benzerliği güçlendirmektedir.

Eserimizde Triton'un aşağıya doğru uzattığı sol elinde tuttuğu nesnenin betimlemelerde sıkça işlenen kürek olabileceği düşünülebilir. Buna büyük bir bölümü korunmuş olan ve Ephesos Odeion'undan ele geçen MS 30-140 yıllarına tarihlendirilen mermer kabartmadaki Triton figüründe görmekteyiz⁶³². Dolayısıyla bizim eserimizin korunan kısmındaki betimlere bakıldığında Kyzikos'un da heykeltıraşlık eserlerinin de büyük bir bölümünün ait olduğu tarih yani MS 2. yüzyıl ortalarına tarihlendiği söylenilebilir. Triton heykelinin anatomik detayları, üst gövde yapısı, alt kısımdaki etek bölümü gibi stilistik özellikler ve değerlendirilen örnekler eşliğinde eser MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmelidir.

2.2.1.3. Kabartmalı Sütunlar

2.2.1.3.1. Kabartmalı Sütun Tamburu

(Katalog No 050 / Resim 159-160)

İstanbul Arkeoloji Müzelerinde sergilenen ve daha önce ayrıntılı olmasa da bazı araştırmacılar tarafından değerlendirilen sütun tamburu parçası üzerinde göbek kısımlarından aşağıları kırık olan halka biçiminde el ele tutuşmuş dans eden figürlerin işlendiği görülmektedir. Burada en iyi korunan ortadaki kadın figürü giysili iken yanlarında bulunan erkekler çıplak olarak verilmiştir. İnce bel ve sıkı forma sahip figürlerden yanlardakilerin baş ve yüzleri kırılmış ortadakinin ise yüzü korunabilmiştir. Ortada bulunan figürün başı tahrip olmasına rağmen yüzü seçilebilmekte saçlarının ise kütleli yapıda omuzlara düştüğü izlenmektedir. Üçgene yakın formdaki yüzde alın, burun ve çenenin aşırı biçimde kırık olması çok fazla yorum yapılmasını güçleştirmektedir. Buna rağmen gözlerin iri ve çekik, dudakların ince ve kapalı ve elmacık kemiklerinin hafiften belirgin olduğu gözlenmektedir. İonik tarzda khiton üzerinde beş ya da altı

⁶³¹ <https://arachne.uni-koeln.de>, 109851.

⁶³² <https://www.britishmuseum.org>, 1867,1122.412.

paralel hatta oluk kıvrımları omuzlardan bele doğru genişleyerek inmektedir. İnce beli sıkı kemer üzerindeki giysi konik biçimde bacaklara inmekte etek bölümünde de kazıma çizgilerin daha geniş ve eşit aralıklarla işlendiği görülmektedir.

Dışa bakan figürlerden oluşan küçük boyutlu kabartmalı sütun tamburları genellikle mimari bir yapıya aittirler. Kabartmalı sütun tamburları Doğu Yunan Bölgesindeki kentlerin mimari yapılarında kullanılan elemanlardır⁶³³. Bu tipte elemanlar sadece mermer kabartmalarda değil aynı zamanda pişmiş toprak ve seramiklerde de kendini göstermiştir⁶³⁴. Atina Ulusal Müzesi ile Atina Agora Müzesi'nde sergilenen ve MÖ 700 civarlarına tarihlenen hydriaların boyunlarında el ele tutuşmuş dans eden kadın figürleri betimlenmişlerdir⁶³⁵. Ayrıca Doğu İon tipinde bu kore heykellerini MÖ 6. yüzyıl içerisinde pişmiş toprak heykellerde de görmekteyiz⁶³⁶. Boardman, bu tipte kabartmaların sonraki dönemlerde de yaygınlaşmasını ya ihtiyaçtan ya da bunlara ilgi duyan çevrenin oluşturduğu pazara dayandırmaktaydı⁶³⁷.

Kyzikos kabartmasında ortada işlenen kadının sağında ve solunda çıplak olarak işlenen figürleri kadın olarak yorumlayanlarda bulunmaktadır. Kadının sağında bulunan figürün yüzündeki ayrıntılarda benzerlikler görülmesine rağmen kütleli biçimde saçın kulak arkasından aşağıya dökümlü inmesi erkek kuroslerde izlenen bir özelliktir. Ayrıca her iki tarafta işlenen bu figürlerin çıplak olması, omuzları ve göğüslerinin yapısal durumuyla da erkek heykelleri hatırlatmaktadır. Bu anlamda Arkaik Dönem kore heykellerinin giysili olarak işlendikleri göz önüne alındığında yandaki figürlerin erkek olma ihtimali daha fazladır⁶³⁸.

Değerlendirmeye aldığımız bu eserin gerek Batı Anadolu'da gerekse de Yunan dünyasının farklı kentlerinde işlendiklerini görmekteyiz. Paris Louvre Müzesi'nde sergilenen ve Samos'tan ele geçen Kheramyas adında bir kadının Hera'ya adadığı kore

⁶³³ John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, 180, Fig. 220.

⁶³⁴ Evelyn B. Harrison, 216-239.

⁶³⁵ Evelyn B. Harrison, 216-239, Fig. 4 -5.

⁶³⁶ Angeliki Kottaridi, *Aigai: The Royal Metropolis of the Macedonians*, John S. Latsis Public Benefit Foundation, Athens 2013, 167.

⁶³⁷ John Boardman, Yunan Heykel Sanatı, 265, Fig. 270.

⁶³⁸ Bu dönem içerisinde kore heykelleri üzerinde khiton, himation ya da peplos tipinde giysilerin kullanıldığına tanık olunmaktadır. Ekaterini Karakasi, "Die prachtvolle Erscheinung der Phrasikleia: Zur Polychromie der Korenstatue. Ein Rekonstruktionsversuch", *Antike Welt*, 28 (6), 1997, 509-517.

heykeli başlangıç olarak ele alınabilir⁶³⁹. MÖ 560'lara tarihlendirilen ve yuvarlak bir kaide üzerinde işlenen bu heykel, giysisi ve belindeki kemeri ile eserimizdeki giyimli kadını hatırlatmaktadır⁶⁴⁰. Genellikle Arkaik Dönem içerisinde işlenen kabartmaların çok fazla tahribata uğrayarak peplos ve himationlu figürlerin gövde bölümlerinin sağlam ele geçirilmesi boyutlarının küçüklüğü ile açıklanabilir⁶⁴¹. Bu eserlerde kadın figürlerinin el ele tutuş şekilleri ve stilleri farklılık gösterse de kompozisyonun tekrarlandığını belirtebiliriz⁶⁴². Sard'ta bulunan ve Manisa Müzesi'nde sergilenen MÖ 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen kabartmada cepheden verilen figür özellikle kıyafetleri ile Kyzikos'ta işlenen ortadaki kadına benzemektedir⁶⁴³. Bu figürün her iki tarafında ise alçak kabartmada profilden kadınların betimlendiği görülmektedir.

Yine aynı tarihe verilen Miletos'tan adak kabartması üzerindeki cepheden verilen Miletos örneğinde kadına benzerdir. kadının sağ kolu aşağıya doğru uzatılırken dirsekten kırılarak göğüs üzerinde verilen sol elinde muhtemelen bir kuş tutmaktadır⁶⁴⁴. Kadının özellikle ionik stilde verilen khitonu ve kemerin sıktığı himationu ile Kyzikos'tan sütun tamburunda işlenen kadını anımsatır.

Paros'tan ele geçen ve Atina Akropolis Müzesi'nde sergilenen MÖ 520-510 civarlarına tarihlenen kabartma üzerinde el ele tutuşan kadınların dans ettiği görülmektedir⁶⁴⁵. Burada işlenen başları cepheden gövdeleri profilden verilen kadınların giysilerinin üzerindeki çizgisel kıvrımlar ve yüzdeki ayrıntılar ve kompozisyon Kyzikos kabartmasını hatırlatmaktadır. Bu dönemden sonra da Atina, Samothrake, Eleusis gibi yerlerde de mimari kabartmalar üzerinde özellikle dekoratif amaç güdülerek el ele dans eden kadınların işlendiklerine tanık olunmaktadır⁶⁴⁶.

⁶³⁹ Richard Neer, 35, Fig. 16; Konstantinos Tsakos-Maria Viglaki-Sofianou, *Samos: The Archaeological Museums*, Olkos, 2012, 78.

⁶⁴⁰ Edmund von Mach, *Greek Sculpture its Spirit and Principles*, Ginn & Company Publishers, Boston 1903, 105-106,

⁶⁴¹ Guy Dickins, *Catalogue of the Acropolis Museum Volume I Archaic Sculpture*, Cambridge at the University Press, London 1912, 123, Fig. 586.

⁶⁴² Erika Simon, *Die Götter der Griechen*, 1998, 69, Fig. 73-76; Mehmet Karaosmanoğlu, 41.

⁶⁴³ G. M. A. Richter, *Korai Archaic Greek Maidens*, 93, Fig. 524-527.

⁶⁴⁴ G. M. A. Richter, *Korai Archaic Greek Maidens*, 93, Fig. 531.

⁶⁴⁵ Felix Eckstein, *Das Hekataion in der British School zu Athen*, Lieferung IV – Teil 3; Werner Fuchs, *Die Skulptur der Griechen*, 1969, 502-503, Fig. 584.

⁶⁴⁶ Werner Fuchs, *Die Skulptur der Griechen*, 458, 507, Fig. 538, Fig. 589; Semni Karusu, Taf. 48, Nr. 1445.

Günümüzde British Müzesi'nde bulunan Ephesos Artemis Tapınağı'nın kabartmalı sütun tamburlarında görülen figürlerin Arkaik Dönemin aksine cepheden değil de profilden işlenmiştir⁶⁴⁷.

Akurgal, Boardman, Fuchs ve Boysal eseri farklı bakış açılarıyla ele almışlarsa da stilistik ve ikonografik ayrıntıları ile varılan ortak görüşler bu eserin MÖ 6. yüzyılın sonlarına ait olduğu yönündedir.

Kyzikos'tan ele aldığımız bu kabartmada daha önce de belirttiğimiz gibi yüzü en sağlam ola ortadaki kadın figürünün Kat. No. 34 numaralı kore başıyla benzerlikleri bulunmaktadır. Özellikle çarpık dudakları ve kapalı ağız yapısı, çekik gözler, elmacık kemiklerinin belirginliği stilistik yönlerden yakınlıklardır⁶⁴⁸. Karşılaştırılan tüm eserler dikkate alındığında Kyzikos sütun tamburunun MÖ 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihleyebiliriz.

2.2.1.3.2. Satyr Betimli Sütun 1

(Katalog No 051 / Resim 161)

Dekoratif amaçlarla kullanıldığı düşünülen bu eserin dirsekten kırarak başın üzerine kaldırdığı sağ kolun yüzeyi, sol kolun tamamı ve kasıklardan aşağısı mevcut değildir. Atletik yapılı ve genç olan bu figürün gövdesinde sol omuzdan diyagonal biçimde inen keçi derili giysisi sağ omuzu ve kasıkları açıkta bırakmıştır.

Özellikle saçları, gözleri ve açık olan ağız yapısı, gövdesinde bulunan keçi derisi ile stilistik özellikleri eserin Hellenistik Dönemin bir kopyası olduğunu düşündürmektedir⁶⁴⁹. Bu dönemde özellikle Dionysos ile birlikte sıklıkla betimlenen Satry figürleri genç veya yaşlı olarak görülmekteydi⁶⁵⁰. Grup halinde ya da bağımsız

⁶⁴⁷ Rhys Carpenter, Pl. XXXIII; Gisela M. A. Richter, The Metropolitan Museum of Art, Fig. 751; R. M. Cook, Greek Art its Development, Character and Influence, Widenfeld and Nicolson, London 1972, Fig. 57b.

⁶⁴⁸ Ekrem Akurgal, Neue Archaische Bildwerke Aus Kyzikos, 99-103.

⁶⁴⁹ Evamaria Schmidt, *Geschichte Der Karyatide, Funktion und Bedeutung der menschlichen Trager-und Stützfigur in der Baukunst*, Konrad Triltsch Verlag Würzburg, Würzburg 1982, 130, Taf. 33.2.

⁶⁵⁰ Frederich Wilhelm Hamdorf, *Dionysos Bacchus Kult und Wandlungen des Weingottes*, Callwey, Verlag Georg D. W. Callwey, München, 1986, 65, 102, Fig. 21, 72, 74

olarak işlenen heykellerde Satyr figürlerinin tebessüm eden yüz ifadeleri ile karın kaslarının eritilerek verildiği görülmektedir⁶⁵¹.

İtalya'nın Sicilya Adası'nda yer alan Monte Lato'da tiyatrodan ele geçen kireç taşından Satyr figürü üzerinde keçi derisinden kıyafete sahiptir⁶⁵². Eserin başı ve kollarının mevcut olmadığı figürün giysisinin yanında özellikle göğüs kaslarının işlenişyle benzer özellikler sergilemektedir. Bu formda dekoratif amaçlı kabartmaların Hellenistik Dönemin sonları ve ortalarında sıklıkla kullanıldığı görülmektedir⁶⁵³.

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan Kat. 55 numaralı eserimiz olan sütunlu Satyr figürü ile benzer eserlerin de yine gerek giysileri gerekse de stilistik ayrıntıları MS 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir⁶⁵⁴. Tez kapsamında değerlendirdiğimiz diğer satyr figürümüzün de bir sütunun ön kısmına işlendiği görülmektedir. Her iki figürü kıyasladığımızda saçlarının karışık ve dalgali yapısı, açık alnı, keskin kaş çizgileri, şişkin yanakları, yuvarlak çenesi ve açık ağız yapısıyla benzerlikler göstermektedir.

Satyr betimlerinin karışık ve dalgali saçları, iri göz kapakları ve açık olan ağız yapısıyla genel bir stil yansıtmaktadırlar⁶⁵⁵. Bizim sütun üzerindeki Satyr Hermesine en yakın örneklerden birisi de Ephessos Kureter Caddesi'ndeki genç Herakles kabartmalarıdır⁶⁵⁶. Bu figürlerde göğüs üzerindeki sağ kol boyundan gelen giysiyi tutarken sol kolun vücuda yapışık halde aşağıya doğru uzandığı görülmektedir. Bu sütunlarda verilen Herakles betimlerinin göz pınarlarında matkabın kullanması eserlerin MS 2. yüzyıla tarihlendirilmesini sağlamıştır.

Bu çalışmada Dionysos olarak düşündüğümüz Kat. 7 numaralı gövde parçasında göğüs kısmında her ne kadar kaslar eritilmişse de omuzdan gelen giysi parçası ve genel anlamda bir benzerlikten söz edebiliriz.

⁶⁵¹ <https://www.britishmuseum.org>, 1873,0820.34.

⁶⁵² Martin Henig, *Architecture and Architectural Sculpture in the Roman Empire*, Oxford University Committee for Archaeology, Oxford 1990, 70, Fig. 5.4.

⁶⁵³ Martin Henig, 70.

⁶⁵⁴ Anna-Katharina Rieger, *Tradition locale contre unite supra-regionale: le culte de Magna Mater*, *Trivium (En ligne)* 4, 2009, 22, Fig. 18.

⁶⁵⁵ <http://www.sothebys.com>

⁶⁵⁶ Olga Palagia, "Seven Pilaster of Herakles from Sparta, The Greek Renaissance in the Roman Empire", (Ed.: Susan Walker-Averil Cameron), *Bulletin Supplement* 55, 1989, 122-129, Pl. 50, Fig. 19-20.

Kyzikos'tan ele geçen Satyr hermelerine bakıldığında dalgalı saçların arasında göz bebeklerinde ve pınarlarında ve ağızda matkabın kullanılması eserimizin MS 2. yüzyıldan olduğu görüşünü desteklemektedir.

2.2.1.3.3. Satyr Betimli Sütun 2

(Katalog No 052 / Resim 162)

Bir sütunun ön yüzüne alçak kabartma şeklinde işlenen Satyr Hermesinin yalnızca başı, üst gövdesi, sağ kolunun dirseğe kadar olan bölümü ve kasıkları korunmuştur. Eserin başına bakıldığı zaman dalgalı saçları, yuvarlak yüzü, iri göz kapakları, atletik yapısıyla hafif bir tebessüm sergilemektedir. Üst gövdesi kaslı yapıda verilen eserin göbek deliği ve kasıklarının belirgin verildiği gözlenmektedir. Ayrıca eserin başına bakıldığında sağ üst kısmı kırılmış olmasına rağmen saç ve yüz detaylarının korunabildiği görülmektedir.

Özellikle bu Satyr betiminin saçları, kulakları, hafif açık olan ağzı, göz bebekleri ve pınarlarında matkap kullanımının yoğun olduğu gözlenmektedir. Eser, geniş alnı, keskin kaş çizgileri, iri göz kapakları, göz irisi, elmacık kemikleri ve yuvarlak çene yapısıyla da ön plana çıkmaktadır.

Satyr olarak tanımlanan figürün başının sol tarafında yuvarlatılmış nesnenin bir keçiye ait olduğu yorumu eserin Pan olarak adlandırılmasını sağlamışsa da yüz ve saçlardaki ayrıntılar bu görüşün aksini ifade etmektedir. Kat. 54 numaralı diğer Satyr figürüne bakıldığı zaman giysisi haricinde diğer stilistik özelliklerin hemen hemen aynı olduğu izlenmektedir.

Ostia Attideum'dan ele geçen ve MS 2. yüzyıla tarihlenen Pan heykeli ile Kyzikos'tan bu Satyr betimi arasında görülen benzerlikler adeta iki kent arasındaki sanatsal bağları göstermektedir⁶⁵⁷. Figürün saç ve yüz detayları özellikle de göğüs ve karın kasları ile kasık çizgilerinin işleniş yapısı bizim eserimizle olan stilistik benzerliklerdir.

⁶⁵⁷ Anna-Katharina Rieger, 22, Fig. 18-19.

Bu Satyr Hermes'i de yine Ephessos Kuretler Caddesi'ndeki genç Herakles kabartmalarında gördüğümüz stilistik ayrıntıları içermektedir⁶⁵⁸. Bu figürlerde kolların hareketi ile birlikte cepheden betimleniş ve gözlerde kullanılan matkaptan ötürü eserler MS 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Kyzikos'tan ele geçen Satyr hermesine bakıldığında figürün saçlarının aralarında, göz pınarları ve bebeklerinde, ağızda kullanılan matkap izleri ve Kat. 7 numaralı örneğimizle yakın ayrıntılar bu eserin MS 2. yüzyıldan olduğu görüşünü desteklemektedir.

2.2.1.3.4. Kadın Betimli Paye

(Katalog No 053 / Resim 163)

Mimari bir elamana ait olduğu düşünülen payenin ön kısmına giyimli kadın figürü islenmiştir. Yüksek kabartma seklinde islenen kadın figürünün kolları dirsekten kırılarak sol göğüs üzerinde birleşmektedir. Figürün başında boyundan itibaren görülen kırılmanın payenin üst kısmına kadar devam ettiği gözlenmektedir. Omuzların üzerinde tutturulan bol dökümlü giysi sağ bacağın ileri atılmasıyla yanlarda kıvrımların oluşmasına neden olmuştur. Bu hareketten kaynaklanarak bacaklar üzerinde incelen giysi kaideye kadar inmektedir.

Smyrna'dan ele geçen ve Roma Dönemine tarihlendirilen bir payenin ön tarafına giysili bir erkek figürünün betimlenmesi bu dönemde bunların muhtemelen dekoratif amaçlı olarak yaygın bir kullanıma sahip olduklarını göstermektedir⁶⁵⁹. Kyzikos'un kapı girişlerine, plasterlere verdiği özen düşünüldüğünde bu eserin mimari yapının kapı girişlerinde bir yerde kullanılmış olma ihtimali de akla geliyor⁶⁶⁰. Figürün giysi kıvrımlarına bakıldığında bir bacağını ileri doğru atmasıyla iki bacak arasında ortaya çıkan kıvrım yapıları ve hareketli işlemeciliği ile Kat. 21 numaralı alt gövde kadın heykeli ile çağdaş olabileceğini ileri sürebiliriz.

⁶⁵⁸ Olga Palagia, 122-129, Pl. 50, Fig. 19-20.

⁶⁵⁹ Serap Akça, *Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Belgeler Işığında Küçük Asya'da Attis Kültü*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir 2004, 212, Lev. 34a.

⁶⁶⁰ Charles Picard- Th Macridy-Bey, "Attis d'un Métroön (?) de Cyzique". In: , BCH, 45, 1921, 436 - 470, Fig. 6.

Philadelphia (Alaşehir)'dan ele geçen MS 2. yüzyıla tarihlendirilen heykele bakıldığında bacakları ortaya çıkaran giysi kumaşı ve bacaklar üzerine dökümlü hali eserimizi hatırlatmaktadır⁶⁶¹.

Kyzikos'tan ele aldığımız Attis heykelinin stilistik açılardan MS 2. yüzyıla verilmesinin en büyük nedenlerinden biri de bu yüzyılda sütunların ön taraflarına yüksek kabartmada işlenen figürlerin sayısal anlamda çokluğu olmuştur⁶⁶².

2.2.1.3.5. Attis Betimli Sütun 1

(Katalog No 054 / Resim 164-168)

Kaide üzerinde ayakta ve cepheden verilen tiara adı verilen sivri başlığı, elleri arkada bağlı, kısa tuniği ve pantolonu ile sağ bacağını çapraz biçimde diğerinin önüne doğru atan Kanatlı Attis figürü betimlenmiştir. Başını hafiften sağına doğru çeviren figürün arkadaki sütuna yapışık halde verildiği, omzun hemen altından itibaren kırılan sağ kolu ve bacakların sağında bulunan küçük nesnenin muhtemelen bir ağaç parçasına ait olduğu düşünülmektedir. Genel olarak iyi korunan eserin pileli verilen kısa tuniği sağ omuzda bir düğme ile tutturulmuştur.

Kybele'nin Agdos Dağı yamacında uykuya dalması sonucunda baş tanrı Zeus ona sahip olmak istemişse de başarısız olmuş ve menisini dağa akıtmıştır⁶⁶³. Bu olayın ardından dağ'dan vahşi ve azgın bir yaratık olan Agdistis doğmuştur. Agdistis'in şehvet düşkün olmasına kızgın olan tanrılar onu hadım etmiş ve toprağa akan kanlarından da badem ağacı yetişmiştir. Daha sonra Nehir Tanrısı Sangarios'un kızı Nana'nın ağaçtaki bademi alıp göğsüne koyması neticesinde hamile kalması ve yakışıklı Attis'i doğurması mitolojisi anlatılır⁶⁶⁴. Tanrıça Kybele, Phrygia ormanlarında gezip dolaşan yakışıklı Attis'e aşık olur ve onu ebediyen kendisine bağlar⁶⁶⁵. Yine mitoslarda Attis'in bir

⁶⁶¹ Munteha Dinç, Manisa Müzesi'ndeki Hellenistik – Roma Dönemi Heykelleri, (Ed.: Serra Durugönül), Mersin 2015, 27-98, Kat. Nr. 24.

⁶⁶² Mükerrer Anabolu, "Batı Anadolu'da Bulunmuş Olan Karyatidler", *Türk Tarih kongresi X* (1), 1990, 293-301, Res. 14.

⁶⁶³ Petr Pokorný, "Das Magische in Den Attismysterien" (Ein Beitrag zur Geschichte des Verfalls der hellenistischen Mysterien), *Listy filologické / Folia philologica*, 85 (1), 1962, 51-56.

⁶⁶⁴ Robert Graves, *Yunan Mitleri Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler*, (Çev.: Uğur Akpur), SAY Yayınları, İstanbul 2010, 442; Luke Roman-Monica Roman, *Encyclopedia of Greek and Roman Mythology*, Facts on File, New York 2010, 94.

⁶⁶⁵ Pierre Grimal, 101-102.

yabandomuzu avı sırasında bir kişi tarafından kazara öldürülmesi gibi trajik bir anlatımı da bilinmektedir.

Atina, Sicilya, Amphipolis, Olynthos, Delos'ta örneklerine rastlanan Attis figürünün en erken kabartmalarından biri de Piraeus'tan ele geçen Agdistis ve Attis'in işlendiği adak stelidir⁶⁶⁶. MÖ 4. yüzyılın ortalarına tarihlenen bu stelde Phryg şapkalı, uzun kollu, belde kemerin sıktığı giysi ve aşına olduğumuz botlarıyla sol köşede kaya üzerinde oturan Attis betimlenmiştir. Hemen karşısında ise Tanrıça Kybele'nin Galatya Bölgesinde bilinen ismiyle Agdistis sağ eliyle sunum yaparken sol elinde tympanonu ile verilmiştir⁶⁶⁷. Tanrıça Kybele ile betimlendiği güzel örneklerden birisi de Venedik'ten ele geçen ve MÖ 2. yüzyıla tarihlenen kabartmadır⁶⁶⁸. Venedik Arkeoloji Müzesinde sergilenen kabartmada tanrıçanın tam karşısında, her iki ucu gövdesine sarkan şapkası, kısa tuniği ve pantolonu ile sağ elini beline dayamış sol elindeki sopasıyla yerden destek alırken tasvir edilmiştir.

Attis kültü, tanrıça Kybele ile birlikte Roma Dönemi'nde de farklı bölge ve kentlerde geniş bir yayılım alanına sahiptir⁶⁶⁹. İtalya'da antik bir yerleşim yerinde (?) ele geçen ve Roma Dönemine tarihlenen bronz Attis heykelcikleri başlarındaki Phryg şapkası ve giysileri ile Kyzikos eserlerini hatırlatmaktadır⁶⁷⁰. Bu figürü en iyi tanımlayan atribütlerden birisi olan *Tiara* olarak adlandırılan başlık, mitolojik betimlerin yanı sıra tanrılar ve tanrıçalarda da kullanım görmüştür⁶⁷¹. Ayrıca Kyzikos'tan ele geçen Attis heykellerinin tümünde görülen bu başlığın haricinde Pers pantolonu olarak da anılan Anaxyrides'te işlenmiştir⁶⁷². Anadolu heykeltıraşlığında işlenen heykellerde görülen bu pantolon, bacakları sıkıca saran ve kollarla bağlantısı olan giysi olarak

⁶⁶⁶ M. J. Vermaseren, *The Legend of Attis in Greek and Roman Art, Etudes Preliminaires Aux Religions Orientales Dans L'Empire Romain*, E. J. Brill, Leiden 1966, Pl.XI; Lynn E. Roller, Attis on Greek Votive Monuments; Greek God or Phrygian?, 245-262, Pl. 55a.

⁶⁶⁷ J. Toutain, "La Légende De La Déesse Phrygienne Cybèle: Ses Transformations, Revue de l'histoire des Religions", 60, 1909, 299-308.

⁶⁶⁸ M. J. Vermaseren, Pl.XII; Lynn E. Roller, Attis on Greek Votive Monuments; Greek God or Phrygian?, 245-262, Pl. 56b.

⁶⁶⁹ Gulia Sfameni Gasparro, *Soteriology and Mystic Aspects in the Cult of Cybele and Attis*, E. J. Brill, Netherlands 1985, (Ed.: M. J. Vermaseren), Etudes Preliminaires Aux Religions Orientales Dans L'Empire Roman, 56-63.

⁶⁷⁰ M.J.Vermaseren, 52, Pl. XXXIII;

https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=463783&partId=1&searchText=attis&page=1

⁶⁷¹ Gérard Seiterle, "Die Urform Der Phrygischen Mütze", *Antike Welt*, 16 (3), (1985, 2-13.

⁶⁷² Andrew W. Collins, "The Royal Costume And Insignia of Alexander The Great", *The American Journal of Philology*, 133 (3), 2012, 371-402.

tanımlanmaktadır⁶⁷³. Attis'in genellikle dans ederken betimlenen heykelciklerinin çok sık bir biçimde görülmesi de insanların tanrılarına sunusu olarak nitelendirilmekteydi⁶⁷⁴.

Pişmiş toprak eserlerde de görülen bu tipte figürler daha erken dönemlere tarihlendirilse de eserimize yakın örneklerden birisi Paris Louvre Müzesinde sergilenen ve Tarsus'tan ele geçen parçadır⁶⁷⁵. Yuvarlak bir sütunun ön kısmına yüksek kabartma olarak işlenen kanatlı Attis figürünün sivri başlığı, aşına olduğumuz giysisi ve bacakları sıkıca saran pantolonu ile betimlendiği görülmektedir. MÖ 1 yüzyıla tarihlendirilen Tarsus eseri sağ kolunu dirsekten kırarak yukarı kaldırmış diğer kolunu ise baldırına dayamıştır. Bu eserde yine Attis figürlerinin genel yapılarının çok değişime uğramadan aynı kalıplar içerisinde üretildiklerini ve sonraki yüzyıllarda da devam ettiği görüşünü desteklemektedir.

Afyon Arkeoloji Müzesinde sergilenen ve Lakerion'da (Dazkırı) bulunan bir payenin ön kısmında yüksek kabartma olarak işlenen Attis heykeli bizim eserimizle stilistik ve ikonografik yönlerden benzerdir⁶⁷⁶. Ayakta ve cepheden verilen figür, Phrygia başlığından çıkan yüzü çevreleyen dalgalı saçları, hafiften soluna doğru çevirdiği başı, kısa tuniği ve pantolonu ile betimlenmiştir. Ayrıca Afyon eserinin en belirgin benzerliklerinden birisi de sol bacağına çapraz şekilde taşıyıcı sağ bacağın önüne doğru atmasıdır. Kyzikos eserinde bu hareket her ne kadar farklı bacaklarla yapılmışsa da eserlerin genel stilistik özelliklerine bakıldığında Roma Dönemini anımsatan ayrıntılar mevcuttur.

Kent içerisindeki mimari yapılardan Metroon'da ele geçen bu Attis heykeli ile kıyaslanabilecek en iyi örneklerden birisi de Smyrna kökenli eserdir⁶⁷⁷. Roma Dönemine tarihlenen ve bir payenin önüne yüksek kabartma olarak işlenen Smyrna eserinin başı, sol kolunun tamamı ve sağ bileğinin korunamadığı görülmektedir. Heykelin üzerinde işlenen giysisi, cepheden verilmesi ve dizden kırdığı sağ bacağına dik duran taşıyıcı bacağın önüne doğru uzatması benzerlikler arasında sayılabilir. Kyzikos örneğinde gördüğümüz

⁶⁷³ Serap Akça, 57.

⁶⁷⁴ M. J. Vermaseren, *The Legend of Attis in Greek and Roman Art, Etudes Preliminaires Aux Religions Orientales Dans L'Empire Romain*, 52.

⁶⁷⁵ M. J. Vermaseren, *The Legend of Attis In Greek and Roman Art*, 14, Pl. IV, 1; LIMC 21, 114.

⁶⁷⁶ Mükerrrem Anabolu, *Batı Anadolu'da Bulunmuş Olan Karyatidler*, 293-301, Res. 16; Serap Akça, 187-188, Lev. 8a.

⁶⁷⁷ Mükerrrem Anabolu, *İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Taştan Yapılmış Masa Ayakları*, AST, 293-301, Res. 15.

belden dizlerin üst kısmına kadar inen giyside oluşan kıvrımlar, pantolonun bacağı sımsıkı sarması ve çapraz biçimde atılan sağ ayak parmaklarıyla yere teması Smyrna Attisi ile çağdaş sayılabilecek ayrıntılardır.

Bu kıyaslanan eserler haricinde Kyzikos kentinden ele geçen ve tez çalışması kapsamında değerlendirilen Kat. 58 ve 59 numaralı Attis heykellerinin de göz önüne alınması gerekir. Öncelikle Kopengan Carlsberg Müzesinde sergilenen bir payandanın ön tarafına yüksek kabartmada işlenen Kat. 58 numaralı Attis heykelinin, başlığından çıkan dalgalı saçları, uzun yapıdaki yüze bakıldığında üçgen alın, keskin kaş çizgileri, iri gözler, etli dudaklar ve yuvarlatılmış çene ile benzerliklerinden söz edilebilir. Boyunda hilal biçimini alan yaka ve kolların hareketi ile oluşan çok da keskin olmayan kıvrım yapılarını bacaklarını saran sıkı pantolonda da görmekteyiz. Her iki Attis heykelinde belirttiğimiz bu ortak yönlerine derin bakışlara sahip olması ve başının döndürülmesini de ekleyebiliriz.

İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen Kat. 59 numaralı en iyi korunan Attis heykeli incelendiğinde sivri başlığından çıkan dalgalı saçları, özellikle üçgen alın, keskin kaş çizgilerinin burun çizgisiyle birleşmesi, iri göz kapakları ve irisi, hafif aralıklı verilen ağız, yuvarlatılmış çene ile ellerini arkada bağlaması açılarından Kat. 57 numaralı eserimizle çağdaş özellikler yansıtmaktadır. Bunun dışında derin bakışlara sahip olan figürün giysideki kıvrımlarının da yine benzerlikler arasında gösterilebileceğini ifade edebiliriz. Dolayısıyla bu eserimizin genel stilistik ve ikonografik özellikleri, kentten ele geçen diğer Attis heykelleri ve karşılaştırılan örnekler ışığında MS 2. yüzyıla tarihlenebileceğini söyleyebiliriz.

2.2.1.3.6. Attis Betimli Sütun 2

(Katalog No 055 / Resim 169-170)

Bir sütunun ön kısmına yüksek kabartma olarak işlenen başındaki başlığı uzun kollu tuniği ve pantolonu ile mantosuyla Attis Figürü işlenmiştir⁶⁷⁸. Başını hafiften soluna çeviren figürün başlığından çıkan saçların yüzünü çevrelediği, dirsekten kırdığı sağ koluyla yakasını tutarken sol kolunu ise göğsünün hemen altında vücuduna paralel bir

⁶⁷⁸ LIMC, 21, 105.

şekilde uzattığı görülmektedir. Geneline bakıldığında iyi korunan eserin başlığının üst kısmı ve dizlerden aşağısının mevcut olmadığı izlenmektedir. Eserin burun ucunda, dudakların yüzeyinde ve sağ el işaret parmağında da kırıklar oluşmuştur.

Daha önce değindiğimiz Afyon Müzesindeki Attis heykelinin sol kolunu göğsünün altına paralel bir şekilde uzatması ve diğer koluyla birleştirmesi Kat. 58 numaralı bu eserimizle benzerdir⁶⁷⁹. Yine Afyon Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve MS 2. yüzyıla tarihlenen kabartma Attis heykeline bakıldığında başında bulunan sivri başlığın çıkkan dalgalı saçları, bacaklara kadar inen pileli tuniği ve sıkıca sarılı olan pantolonu gibi ayrıntılar yönünden eserimizle benzerlikler bulunmaktadır⁶⁸⁰. Fakat bunların içerisinde en göze çarpan ayrıntı bir kolunu göğsünün altına paralel uzatırken diğeri ile boynundaki giysi yakasını tutmasıdır.

Attis betimlerinin giysileri gibi kollarının da belirgin hareketler içerisinde verildiği gözlenmektedir. Kat. 58 numaralı Attis heykeli, Nyon Müzesinde sergilenen ve MS 2. yüzyıla verilen eserdeki giysi benzerliğinin yanında kollarının hareketi yönünden de benzerlikler göstermektedir⁶⁸¹. Belden yukarısının korunabildiği Attis heykelinin dirseklerden kırdığı sağ kolunu göğsünün altında paralel uzattığı diğeri ise gövdenin üzerinden yukarıya doğru çenesine uzattığı gözlenmektedir. Herculaneum'dan ele geçen ve aynı döneme verilen başsız Attis heykeli de giysi ve kolların hareketiyle bu benzerlikleri sergilemektedir⁶⁸².

Poulsen, MS 2. yüzyıla tarihlendirdiği bu eserin İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan ve bizimde tez kapsamında değerlendirdiğimiz Kat. 59 numaralı kanatlı Attis heykeli ile kent içinde aynı yerde bulunduğunu ve burasının da Kybele kutsal alanı olabileceği görüşünü savunmaktadır⁶⁸³. Kyzikos kentinden ele geçen ve değerlendirmeye aldığımız Kat. 53, 58 ve 59 numaralı Attis heykellerinin buluntu yerlerinin büyük ihtimalle Metroon⁶⁸⁴ olarak anılan yapıda bulunması bu düşüncüyü doğrular

⁶⁷⁹ M. J. Vermaseren, "CCCA I", *Asia Minor*, E. J. Brill, Leiden 1987, 36, 103-Pl. XIV.

⁶⁸⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, *Text und Tafel Band II*, 1979, Taf. 302, Nr. 2096.

⁶⁸¹ LIMC, 16, 26.

⁶⁸² LIMC, 21, 117.

⁶⁸³ Frederik Poulsen, *Catalogue of Ancient Sculpture in the Ny Carlsberg Glyptotek*, Copenhagen 1951, 105, Kat. Nr. 121.

⁶⁸⁴ Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, 11.

niteliktedir⁶⁸⁵. Bunlar muhtemelen bu mimari yapının ya sütunları ya da giriş kapılarında dekoratif amaçlı kullanılan eserlerdi.

Kyzikos kentinden ele geçen Kat. 57 ve 59 numaralı Attis heykellerinin birbirleriyle olan stilistik ve ikonografik benzerliklerine daha önceden değinilmişti. Fakat Kat. 58 numaralı bu Attis heykelinin Kat. 59 numaralı örneğimizle özellikle yüz ve saç detaylarına bakmak yerinde olacaktır. Bu her iki eserin başına bakıldığında başlığın saçlarla birleşme noktasında dalgalı ve matkabın⁶⁸⁶ kullanıldığı saçların sanki başlığın içinden çıkıyormuş izlenimi uyandırdığı fark edilmektedir. Burada alın ortasına denk gelen yerde saçların ikiye ayrılarak aşağıya doğru daha uzun bukleler halini alması da gözlerden kaçırılmaması gereken bir durumdur. Eserlerin yüzlerinde üçgen alın yapısı, keskin ve ince kaş çizgileri, iri göz kapakları ve irisi, yuvarlatılmış pürüzsüz yanaklar, hafif aralıklı dudak işlemeciliği oldukça benzerdir. Kat 58 ve 59 numaralı örneklerin yukarıda bahsettiğimiz çok yakın stilistik özellikler sergilemesi bu eserlerin büyük olasılıkla aynı heykeltıraşlık atölyesinde üretildiklerini kanıtlamaktadır. Bu kapsamda Kat. 57 numaralı eserinde kentteki Metroon'da bulunması ve aralarında stilistik açılardan benzerlikleri yine bu görüşümüzü doğrular niteliktedir. Dolayısıyla incelemeye aldığımız Kat. 58 numaralı Attis heykeli de gerek kent içinden ele geçen eserler gerekse de karşılaştırılan örnekler ışığında MS 2. yüzyıla ait olmalıdır.

2.2.1.3.7. Attis Betimli Sütun 3

(Katalog No 056 / Resim 171-173)

Yüksek kaideli bir sütun üzerinde karın bölgesini açıkta bırakan, bacaklarını ve kollarını kapatan, göğsün ortasında bir düğme ile tutturulan tulum şeklindeki kıyafeti ile kanatlı Attis figürü betimlenmiştir⁶⁸⁷. Eserin her iki omzunun üzerinden uçları boncuk şeklinde yanlara sarkan başındaki Phryg şapkasından dışa taşan saçları kalın ve dalgalı biçimlerde alın ortasından ikiye ayrılarak aşağıya doğru dökümlü işlenmiştir. Figürün yüzüne bakıldığında burun, ağız ve çenenin yüzeyinde kırılmalar meydana gelmiştir. Her iki kolunu arkada birleştiren bu figür başlıktan itibaren başlayarak kalça kısmına kadar kenarları hafifçe yuvarlatılmış olan arkasındaki sütuna yapışık işlenmiştir. Ayakta

⁶⁸⁵ Charles Picard- Th Macridy-Bey, 436 - 470, Fig. 8 - 9.

⁶⁸⁶ Christine Alexander, A Portrait of Antoninus Pius, 28.

⁶⁸⁷ Charles Picard- Th Macridy-Bey, 436 - 470, Fig. 8; LIMC, 20, 104.

cepheden betimlenen Attis figürünün sırtından çıkan kanatların bir anlamda sütunla figür arasında dengeyi sağladığı görülmektedir.

Sütunlu örneklerinin yanında bağımsız olarak da genel stilistik özelliklerini kaybetmeden üretilmelerine Tarsus'tan ele geçen ve Paris Louvre Müzesinde sergilenen Attis heykeli gösterilebilir⁶⁸⁸. MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen bu Tarsus örneğinde göğüs arasında bir düğme ile tutturulan giysinin şişkin karın ve cinsel organı açıkta bırakması ve bu bölgede genişleyerek bacakları sarması bizim eserimizle ortak olan yönleridir.

Roma Döneminde Attis figürünün parfüm kapları ya da mobilya aksesuarları tarzında aynı giysi ve stilde betimlendiği Paris Louvre Müzesinde sergilenen eserler mevcuttur⁶⁸⁹. Bunlar arasında duvar lambası amaçlı kullanılan örnekte göğsün ortasında ve bacakların üst kısmında düğmelerle tutturulan karın, kasık bölgelerini açıkta bırakan giysiye sahip bronz heykelcik İtalya civarlarında ele geçmiştir. Yine aynı giysi tipinde betimlenen ve Edirne Hadrianoupolis kentinden ele geçen bronz heykelcik ve Mersin Tarsus'tan ele geçen sütun önündeki parfüm kabı olarak kullanılan pişmiş toprak kanatlı Attis heykelciği bu figürün farklı bölgelerde ama aynı stilistik ayrıntılarla kullanımlarını göstermektedir.

İstanbul Büyükdere civarlarında olasılıkla da Rusya Büyükelçiliği binasının yapımı sırasında bulunan fakat korunduğu müzenin bilinmediği ve baldırlara kadar korunabilen kanatlı Attis heykeli Kat. 59 numaralı örnek ile kıyaslanması açısından ele alınmalıdır⁶⁹⁰. Ayakta ve bağımsız gruba giren bu örnekte sivri başlığı, yüz detayları, sırtından çıkan kanatları ve göğsün ortasında bir düğme ile tutturulan karın ve cinsel organı açıkta bırakan bol giysisi ile eserimizle benzetilmektedir. Ayrıca başlıktan çıkan ve yüzü çevreleyen dalgalı saç yapısında kullanılan matkap izleriyle MS 2. yüzyıla verilmiştir. Kyzikos'tan Kat. 59 numaralı kanatlı Attis eserimize de bakıldığında karın ve kasıkları açıkta bırakan giysi hem göğüs ortasında hem de baldırların üst kısımlarında düğmelerle tutturulmuştur. Büyükdere Attis heykeli yüzünde üçgen alın yapısı, keskin kaş çizgileri, iri göz kapakları

⁶⁸⁸ Simone M. Besques, *Les terres cuites grecques*, Presses Universitaires de France, 1963, 283, Pl. 354; M. J. Vermaseren, *The Legend of Attis In Greek and Roman Art*, 48, Pl. XXVIII, 2.

⁶⁸⁹ <https://www.photo.rmn.fr/CS.aspx?VP3=SearchResult&VBID=2CO5PCZWG537C&SMLS=1&RW=1366&RH=657>; Verilen üç örnekte Louvre Müzesinde bulunmakta ve BR694, BR493, Tarse61 envanter nolu eserlerdir.

⁶⁹⁰ Charles Picard- Th Macridy-Bey, 436 - 470, Fig. 11; Mükerrerrem Anabolu, *Batı Anadolu'da Bulunmuş Olan Karyatidler*, 293-301.

içerisinde işlenen irisler, hafif aralıklı dudak ve pürüzsüz yanaklar Kyzikos eserinde de görülmekte ve muhtemelen aynı dönemde üretilmişlerdir.

Cyrene'den ele geçen British Müzesi'nde sergilenen ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Attis başına bakıldığında başındaki Phryg şapkasından çıkarak yüzü çevreleyen dalgalı saç stili, uzun yüz yapısı içerisindeki üçgen alın, iri göz kapakları ve irisi, uzun burun ve hafif aralıklı ağız işlenişleriyle eserimizi andırmaktadır⁶⁹¹.

Bizim eserimize göre daha geç bir tarihe verilen fakat Kyzikos'tan ele geçen günümüzde Bursa Arkeoloji Müzesinde bulunan başı ve kasıkların hemen altından itibaren mevcut olmayan Attis gövde parçasına da değinmek yerinde olacaktır⁶⁹². Bir sütunun ön kısmına yüksek kabartma şeklinde işlenen eserin karın bölgesi ve cinsel organını açıkta bırakan giysisi en göze çarpan benzerliğidir. MS 3. yüzyıla tarihlenen ve ellerini arkasında birleştiren figürün giysisi, göğsün orta kısmında kabartma Gorgo başlı fibulası baldırlar üzerinde sade işlenmiştir⁶⁹³.

Bu eseri benzer örneklerle stilistik açılarından karşılaştıran öncelikle Charles ve Macridy daha sonradan da Schmidt ele almış ve MS 2. yüzyıla tarihlemişlerdir. Kyzikos'tan ele aldığımız bu Attis heykelinin stilistik açılarından MS 2. yüzyıla verilmesinin en büyük nedenlerinden biri de bu yüzyılda sütunların ön taraflarına yüksek kabartmada işlenen figürlerin sayısal anlamda çokluğu olmuştur⁶⁹⁴. Ayrıca eserin saçlarında matkabın kullanılması, sahip olduğu stilistik ayrıntılar, Kat. 57 ve 58 numaralı Attis heykelleri ile olan benzerlikleri ve karşılaştırılan örnekler dâhilinde MS 2. yüzyıla ait olduğu ileri sürülebilir.

⁶⁹¹https://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=407318&partId=1&searchText=attis&page=1

⁶⁹² Henri Graillot, *Le Culte de Cybele Mere des Dieux a Rome et Dans L'Empire Romain*, Fontemoing et C. Editeurs, Paris 1912, 377, dp. 3; Serap Akça, 57, Lev. 22.

⁶⁹³ Taner Korkut, "Elleri Arkadan Bağlı Erkek Heykelciği Üzerine İkonografik Gözlemler", *AMStud*, 75, 2000, 171-177.

⁶⁹⁴ Mükerrerem Anabolu, Batı Anadolu'da Bulunmuş Olan Karyatidler, 293-301, Res. 14.

2.2.1.4. Diğer Kabartmalı Eserler

2.2.1.4.1. Araba Yarışı Levhası 1

(Katalog No 057 / Resim 174-175)

Genel yapısı itibari ile çok iyi korunmuş levha üzerinde iki atın çektiği yarış ya da savaş arabasını süren bir figür ve hemen altında kükrer vaziyette bir aslan betiminin işlendiği görülmektedir. Sağ profilden verilen sahne kompozisyonunda yer alan figür sol elinde dizginleri geride verilen sağ elinde ise kamçıyı tutarken işlenmiştir. Yüzü çok fazla aşınmış olan bu figür dizlere kadar inen kısa khitonu, omuzlara kadar inen uzun dalgalı saçları ile yaptığı işe odaklanmıştır.

İlk olarak Bursa İlinde I Murat Camii'nin inşası sırasında bulunan eser Bursa Arkeoloji Müzesi'ne teslim edilmiş daha sonraki süreçte ise İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne taşınmış ve burada sergilenmeye başlanmıştır⁶⁹⁵. Eserin bulunduğu I Murat Camii'nin yapımında Kyzikos kentinin mermerlerinin kullanıldığı bilinmektedir⁶⁹⁶. Kyzikos kentinin terkedilmesi ile malzemelerinin başta İstanbul olmak üzere yakın yerlerin imar faaliyetlerinde kullanıldığını daha önce belirtmiştik⁶⁹⁷.

Bu tipte kabartmalarda sürücülerin işlenişleri farklılık gösterse de yarış veya savaş sahnelerinde dörtnala koşan atların sürücülerini hedefe odaklanmış, öne eğilmiş ve iki kolları önde dizginleri tutarken işlenmişlerdir. Atların ön bacaklarının gövdeye bağlanan kısımlarındaki eklem kemikleri belirgin, kuyrukları uca doğru sivrilmekte ve saçaklıdır. Sahneye yakın olan öndeki atın başının göğsüne doğru yaklaştırılması arkadakinin ise dik bir şekilde verilmesi bu sahneler için değişmeyen bir durumdu⁶⁹⁸. Hemen hemen aynı hizada verilen bacaklardan ön tarafta olanların havada işlendiği ve toynaklarının büküldüğü, zemine basan bacakların ise diz kısımlarında çıkıntılı verildikleri görülmektedir.

⁶⁹⁵ Nuşin Asgari, *The Anatolian Civilisations II Greek/Roman/Byzantine*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul 1983, s. 42-43, B. 112; R.R.R. Smith- Ahmet Ertuğ, *Sculptured for Eternity Treasures of Hellenistic, Roman and Byzantine art from İstanbul Archaeological Museum*, Pl. 3.

⁶⁹⁶ R.R.R. Smith- Ahmet Ertuğ, 50-51, Pl. 3

⁶⁹⁷ F. W. Hasluck, *The Marmara Islands*, 6-18,

⁶⁹⁸ Martin Schede, *Meisterwerke Der Türkischen Museen zu Konstantinople, Griechische und Römische Skulpturen Des Antikenmuseums*, Verlag von Walter de Gruyter, Berlin 1928, 3, Taf. 4.

Sekiz ispitli tekerleklerle sahip arabayı çeken dörtnala koşan atların koşum takımları, boynundaki püsküller, kuyrukları ve toynakları ile en ince detaylarına kadar işlendiği görülmektedir. İspitler ok ucu biçiminde şekillendirilmiş, dizginler de ağız kısmında çatallanan yanak kuşaklarına eklenmiştir. Boyundaki ince bir çizgiyle belirtilen bağa asılı olan püsküller, nokta sıraları, meanderli kuşaklar, zikzaklar ya da diğer süsleme araçları ile bezenmekteydiler. Bu sahnelerde genellikle atların enselerinde sürücüye bakar tarzda grifon protomları Asurlulardan beri işlenmekteydi⁶⁹⁹. Bunların yapılma amaçları tam olarak belirlenememiş olsa da büyük olasılıkla koşum kuşaklarını bağlamada kullanılırlardı.

Kabartma bloğun işlevinin ne olduğu ve hangi türde mimari yapının neresinde kullanıldığını tespit etmek zordur. Fakat bu tür kabartmalar tapınaklarda veya hazine binalarının duvarlarında karşımıza çıkmaktadır. Olasılıkla kentteki küçük anıtsal bir mimari yapının friz parçalarından olan levhanın dekoratif amaçlı kullanıldığı daha akla yatkındır. Felten⁷⁰⁰, bu tipteki frizlerin benzerlerinin Myus, Iasos, Samos, Kyzikos ve Paros kentlerinde olduğunu ve bunların duvar frizi olarak tanımlanabileceğini ifade etmiştir⁷⁰¹. Akurgal, Arkaik Dönem içerisinde Anadolu’da görülen bu eserlerin mimari yapıların duvarlarında dekoratif amaçlarla kullanıldığını ve Pers etkisinde kalındığını söylemiştir⁷⁰². Bu stilistik benzerliklerin araba tekerleklerinin şekilleri⁷⁰³, sepet kısımları ve at betimlerinin işlenişinde daha yoğun olduğunu görmekteyiz.

Girit’te bulunan savaş sahnesinin işlendiği bir başka levhada muhtemelen arabaya binerken resmedilen kil tabletinde değerlendirilmesi gerekir⁷⁰⁴. Bu sahnede betimlenen figürlere bakıldığında sürücünün öne doğru eğilmesi, atın arka ayakları ve kuyruk yapısı, Kyzikos levhasıyla benzer olan ayrıntılardır. Fakat bu levhada üzerinde durulması gereken arabanın sepet kısmının korkuluklarının halka biçimli olmasıdır. Kyzikos’taki

⁶⁹⁹ Alpay Pasinli, *İstanbul Archaeological Museums*, A Turizm Yayınları, İstanbul 1989, 91, Res. 109. (MÖ 8. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Hadatu (Aslantaş)’dan kraliyet arabasını çeken atların arasında grifon betimine yer verilmesi Kyzikos örneğimizde de görülmektedir.)

⁷⁰⁰ F. Felten, *Griechische tektonische Friese archaischer und klassischer Zeit*, Waldsassen, 1984.

⁷⁰¹ Abdulkadir Baran, *Hekatomnidler Öncesinde Karia Mimarisi*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları: 262, Ankara 2010, 78.

⁷⁰² Ekrem Akurgal, *Griechische und römische Kunst in der Türkei*, Hirmer Verlag, München 1987, 62, Taf. 84. b,c,d.

⁷⁰³ Paul Bernard, “Les Bas-Reliefs Gréco-Perses De Dascylon A La Lumière De Nouvelles Découvertes”, *RA*, 1, 1969, 17-28, Fig. 2-3

⁷⁰⁴ Karl Fr. Müller-Karl Schefold, “Neue phrygische Funde”, *Artibus Asiae*, 9 (1/3), 1946, 111-128, Abb. 14.

sahne arabanın korkuluklarının tam daire şeklinde olmasa da genel anlamda benzediği görülmektedir. Her ne kadar MÖ 7. yüzyıla tarihlendirilse de özellikle değindiğimiz benzerlikler arasında arabadaki bu ayrıntı sahneleri Frig bölgesinde Doğu ve Batı kültürlerinin kaynaştığını hatırlatmaktadır⁷⁰⁵.

Arkaik Dönem 'de sıklıkla karşımıza çıkan av, yarış veya savaş arabaları olarak tanımlanan bu sahnelerin Kyzikos örneğine en yakını MÖ 6. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenen Myus'ta bulunmuş olan levhadır⁷⁰⁶. Berlin Müzesi'nde bulunan bu levha üzerinde figürün başının yuvarlaklığı, burun ve çenesi, kolların hareketi, dizlerini hafiften kırması, kısa tuniği, belini sıkan kemerin yapısı, atların vücutları ve yeleleri, koşar durumda olmaları ile Kyzikos levhasıyla stilistik yönlerden oldukça benzerdir⁷⁰⁷.

Iasos'tan ele geçen MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen bir başka alçak kabartma şeklindeki frizde iki atın çektiği av veya savaş arabası sahnesinin işlenmiş olduğu örneğinde değerlendirilmesi gerekir⁷⁰⁸. Kyzikos ve Myus eserleriyle karşılaştırıldığında hareketli verilmeleri, figürün yüzündeki detaylar ve kollarının koşum takımlarını tutmasıyla belini kırarak öne doğru eğmesi, at betimlerinin ön ayaklarının havada verilmesi, vücutlarının genel yapısı ve tekerlek ispitlerinin sayısal eşitliği benzer özellikler arasında gösterilebilir.

İncelediğimiz eserimizde figürün başının ve çenesinin yuvarlaklığı, burun sivrililiği, saçların ensede dalgalı şekillerde verilmesiyle MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen Sardes mimari terrakotta levhalarında gördüğümüz figür başlarını anımsatır⁷⁰⁹. MÖ 6. yüzyıla tarihlendirilen Gordion'dan kil tablet üzerinde betimlenen av sahnesinde de figürün başının yuvarlaklığı, araba tekerleğinin ispit sayısı genel kompozisyon olarak Kyzikos, Myus, Larissa, Iasos ve Sardes sahnelerini anımsatmaktadır⁷¹⁰. Özellikle MÖ 6. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen Larissa'dan ele

⁷⁰⁵ Karl Fr. Müller-Karl Schefold, 111-128.

⁷⁰⁶ Ekrem Akurgal, *Griechische und römische Kunst in der Türkei*, Hirmer Verlag, München 1987. 62, Taf. 84a; John Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönem, 180, Res. 221-222.

⁷⁰⁷ Brunilde Sismondo Ridgway, "Notes on the Development of the Greek Frieze", *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 35, (2) 1966, 188-204. Pl. 59.

⁷⁰⁸ Hüseyin Cevizoğlu, *Arkaik Dönem Klazomenai Kabartmalı Vazoları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir 2005, Lev. 59, Res. 3.

⁷⁰⁹ Marie-Françoise Billot, "Style et chronologie des terres cuites Architecturales de Sardes", *RA*, 2, 1980, 263-294, Res. 3-4.

⁷¹⁰ Fahri Işık, "Zur Entstehung der tönernen Verkleidungsplatten in Anatolien", *Anatolian Studies*, 41 1991, 63-86, Pl. XIVa.

geçen pişmiş toprak kaplama levhasında, zengin koşum takımları, dizginlerin bağlandığı yerde grifon betimine yer verilmesi, kısa khitonlu sürücünün ensede toplanan saçları, araba kasasındaki tutma yeri ile Kyzikos örneğimizi anımsatmaktadır⁷¹¹.

MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen pişmiş toprak Klazomenai lahitlerinde işlenen araba sahneleri de üzerinde durulması gereken örneklerdir⁷¹². Figürlere bakıldığında kısa khitonlu işlenmeleri, etek kısmının yay şeklinde çizgisel verilmesi, sol kolun diğerine göre daha ileride olması gibi stilistik yakınlıklar görülmektedir⁷¹³. Aynı sahnenin at betimlerinde havada işlenen ön bacakların bilek kısımlarından toynaklarının bükülmesi, boyundan aşağıya doğru inen yele ve zemine basan arka bacakların diz kısımlarının çıkıntılı işlenmesi⁷¹⁴ Kyzikos levhasıyla benzer özellikler, arasında değerlendirilebilir.

MÖ 530-525 civarlarına verilen stil ve işleme yönünden İon sanatını anımsatan Delphi'de Siphnoslular Hazine Binası Batı Anadolu heykeltıraşlığını daha çok anımsatır⁷¹⁵. Özellikle frizlerde izlediğimiz yüksek ve yuvarlak şekilli başların işlenişinde bunu görmekteyiz⁷¹⁶. Burada güney frizde işlenen at betimlerinin yeleleri, boyun kısmındaki katlanmalar, zarif bacaklar, şişirilmiş yanaklar, geniş kuyruk yapıları ve vücutlarının yapısı⁷¹⁷ yönünden Kyzikos örneği ile çağdaş olmalıdır.

At betimlerinin işlendiği mimari pişmiş toprak betimlerde şişirilmiş yanaklar, koşum takımları gibi ayrıntılara Phokaia Athena Tapınağı kazılarında da rastlanmış ve bu parçalar içinde MÖ 6. yüzyılın son çeyreği uygun görülmüştür⁷¹⁸.

⁷¹¹ Ake Akerström, *Die Architektonischen Terrakotten Kleinasiens*, Acta Instituti Atheniensis Regni Sueciae 4, XI, CWK GLEERUP, Lund 1966, 45-66, Lev. 19, 22, 33, 34.

⁷¹² R. M. Cook, "Old Smyrna: The Clazomenian Sarcophagi", *The Annual of the British School at Athens*, 69, 1974, 55-60; Marie-Françoise Billot, "Fragments Inédits de Sarcophages de Clazomènes", *RA*, 2, 1978, 235-256, Fig. 14; Nassos Papalexandrou, "A Clazomenian Sarcophagus in the Princeton University Art Museum", *Record of the Art Museum*, 69, Princeton University 2010, 4-21, Fig. 10, 11, 18.

⁷¹³ Süheyla Melike Zeren-Hasdağlı, "İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki 2724 Numaralı Klazomenai Lahiti", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Trakya Üniversitesi Matbaası, 4 (7), Edirne 2014, 157-181.

⁷¹⁴ Süheyla Melike Zeren-Hasdağlı, *Albertinum Grubu ve Çevresindeki Klazomenai Lahitleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Bilim Dalı, İzmir 2014, 611, 751, 797, Lev. 53-G.21A, Lev. 83-G.5A, Lev. 99-G.31.

⁷¹⁵ Livingston Vance Watrous, "The Sculptural Program of the Siphnian Treasury at Delphi", *AJA*, 86 (2), 1982, 159-172. Pl. 21 Fig. 17-18.

⁷¹⁶ John Boardman, *Yunan Heykel Sanatı*, 2001, 176.

⁷¹⁷ G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, 16, Fig. 54; Walter R. Agard, "Notes on the Siphnian Treasury Frieze", *AJA*, 42 (2), 1938, 237-244, Fig. 8.

⁷¹⁸ Hüseyin Cevizoğlu, Lev. 60, Res. 4

MÖ 6. yüzyılın sonlarında Atina’da ele geçen taban kabartmalarında betimlenen savaş ya da yarış arabalı sahnelerde atların ve sürücüsünün vücut yapılarının benzerliği dikkat çekmektedir⁷¹⁹. Parthenon Tapınağı’nın kuzey frizinde dört ispitli savaş arabalarının betimlendiği ve bu dönemlerde atlı arabaların olduğu sahnelerin daha da gelişerek işlendikleri görülmektedir⁷²⁰.

Bu tür atlı arabaların olduğu kabartmalara sikkelerde⁷²¹ ve frizlerde stil yönünden farklılık olsa da rastlanılmaktaydı⁷²². MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen seramik kaplar üzerinde özellikle atların başı ve yeleleri ile stilistik benzerlikler göze çarpmaktadır⁷²³. Bu süslemenin benzer örnekleri, araba tiplerinde olduğu gibi yine Yakın Doğu, Anadolu ve İonia sanatıyla ilişkili merkezlerde görülür⁷²⁴.

Arkaik Dönem içerisinde çok yaygın olan bir biçimde kullanılan bu sahnelere bakıldığında Kyzikos kabartmasının MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen İonia işçiliği yansıtan Myus’tan ele geçen frizin yanında İasos örneği ile de kronolojik olarak çok da uzak olmadığını söyleyebiliriz⁷²⁵. Bu tarzda kompozisyonlarda sürücülerin olayın hareketliliğine uygun bir pozda gergin ve ayakta atları sürmeleri verdiğimiz örnekler içerisinde genellikle MÖ 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmiştir. Sahnede görülen figürlerin kabartma alanına tam olarak yerleştirildiği eserde aslan betimine yer verilmesinden dolayı Boysal’da bunun av ile ilgili olduğunu ve işlemeciliğinden hareketle de MÖ 530-520 civarlarına tarihlenebileceğini iddia etmiştir⁷²⁶. Boardman ise stilistik ayrıntılara ve benzerlerine dayanarak eseri MÖ 520 civarlarına tarihlemiştir⁷²⁷. Kısacası bu eser verdiğimiz tüm örnekler içerisinde ele alındığında sürücünün saç stili ve duruşu, arabanın siperi ve tutamakları, tekerlek formu, atların koşum takımları, grifon protomu gibi ayrıntılarıyla MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlendirilebilir.

⁷¹⁹ Alex. Philadelphus, “Three Statue-Bases Recently Discovered at Athens”, *JHS*, 42 (1), 1922, 104-106; G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, Fig. 56.

⁷²⁰ D.E.L. Haynes-W. Forman, *The Parthenon Frieze*, Batcword Press, London 1959, Pl. 20,21,22.

⁷²¹ G. M. A. Richter, *Animals in Greek Sculpture*, Pl. XXVII, Fig. 84.

⁷²² D.E.L. Haynes-W. Forman, Pl. 20-21.

⁷²³ <https://arachne.uni-koeln.de>, 193540, 193849.

⁷²⁴ Marian H. Feldman - Caroline Sauvage, “Objects of prestige? Chariots in the Late Bronze Age Eastern Mediterranean and Near East”, *Ägypten und Levante / Egypt and the Levant*, 20, 2010, 67-181.

⁷²⁵ Abdulkadir Baran, 78, Lev. 71-1, Lev. 70, 1-3.

⁷²⁶ Yusuf Boysal, *Arkaik Devir Heykeltıraşlığı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1979, 45, Res. 171.

⁷²⁷ John Boardman, *Yunan Heykeli Arkaik Dönem*, 180, Fig. 221.

2.2.1.4.2. Araba Yarışı Levhası 2

(Katalog No 058 / Resim 176)

Kabartma mimari levhanın sağ tarafının korunabildiği eserde muhtemelen araba yarışı tasvir edilmiştir. İki atın çektiği arabanın kasasında sürücünün belden aşağısı ve dizginleri tutmakta olan kolları ile atın arka gövdesi görülmektedir. Kat. No. 60 nolu levhanın bir benzeri olan bu eserde de atların koşum takımlarının zengin işlendiği, dizginlerin bağlandığı yular kilidinin ise grifon protomu ile son bulduğu izlenmektedir. Ön kısmının dizlere kadar çıktığı araba kasasının ise arkasında kavis yapan tutamak bölümüne yer verilmiştir.

İkinci bin Ege dünyasında Knossos gemmaları ve Mykenai’de ele geçen mezar stelleri üzerinde bu tipte atlı araba betimlerinin kullanıldığı bilinmektedir⁷²⁸. Kıta Yunanistan’da ise atlı araba tasvirlerinin ilk örneklerine Böotia’da kabartma bronz levhalarda arabacı ve arkasında duran savaşçı betimleri, asker uğurlaması gibi sahnelerde rastlanırken, MÖ 7. yüzyıla tarihlendirilen Korint kökenli atlı araba tasvirlerinde de aynı kompozisyonlarla karşılaşılmaktadır⁷²⁹. Sonraki dönemlerde de yine Korint’ten adak levhaları üzerinde atlı arabaların tasvir edildiği bilinmektedir⁷³⁰.

Yunan sanatında görülen bu tarzda sahneler daha ayrıntılı işlenmesine rağmen Batı Anadolu’da mimari kaplama levhaları üzerinde atlı araba kompozisyonlarının sade biçimde işlenmesinin sebebinin MÖ 7. yüzyılda İonia işçiliğinin eski stilini devam ettirmesine bağlı olduğu düşünülmektedir⁷³¹. Batı Anadolu’da gördüğümüz bu tipte sahnelerin çoğunda sürücü araba kasasında tek başına durmakta çıplak ya da giyimli olarak elinde kırbacı ile resmedilmekteydi. İonia stilinde işlenen bu mimari kaplama levhaları sürücülerin kıyafetleri, farklı biçimlerdeki arabalar ve koşum takımlarında kendine has bir üslup yansıtmaktaydılar.

Araba yarışı ve savaş sahnelerinin işlendiği bu tür kabartmalar tüm Arkaik Dönem boyunca Yunan seramik sanatında da sıklıkla betimlenmiştir⁷³². Bu dönemde Amphora ve Aryballos gibi seramik kaplar üzerinde bu tip sahneler birbiri peşi sıra betimlenmiştir.

⁷²⁸ Ake Akerström, 36, Abb. 10: 1-2.

⁷²⁹ Ake Akerström, 42, Fig. 15:3, 15:4.

⁷³⁰ Erika Simon, *Die Götter der Griechen*, 69, Fig. 73-76; Mehmet Karaosmanoğlu, 41, Res. 72a, 72d.

⁷³¹ Ake Akerström, 45.

⁷³² Ake Akerström, 46, 78-79, Fig. 19-21.

İki ya da üç atın çektiği bu arabalarda dörtnala koşan atlar ve araba kasaları benzerlikler içermektedir. MÖ 6. yüzyılınbaşlarına tarihlendirilen Fransuva vazosunda da betimlenen atlı araba sahnelerinde koşar vaziyette olan atların kaslı yapıları, ayakları ve kuyruklarının işlenişi benzerlikler göstermektedir⁷³³.

MÖ 6. yüzyılınortalarına tarihlendirilen Larissa'dan pişmiş toprak mimari levhaları ile Phokaia Athena Tapınağı kazılarında bulunmuş olan yine pişmiş topraktan sima parçalarında da atlı araba tasvirlerinin sevilerek kullanıldığını görmekteyiz⁷³⁴.

Özellikle Larissa antik kentinde bulunan levhaların incelenmesi Kyzikos örneği hakkında daha detaylı sonuçlar sunacaktır. MÖ 6. yüzyılınson çeyreğine tarihlendirilen Klazomenai örneklerini de pekiştiren siyah zeminli sima frizi bu eserlerde özellikle araba kasası ve arkasında gördüğümüz tutamak yerinin şekli ile Kyzikos örneğimizin çok benzediği görülmektedir⁷³⁵. Bu eserde ayrıca sürücünün dizginleri tutarken dizlerini kırarak öne doğru eğilmesi de Kyzikos sürücüsünün hareketiyle aynıdır. Sardes'te de yine simaya ait mimari levha parçalarının korunan kısmında aynen Larisa örneklerine benzer dörtnala koşan atlı araba tasvirlerinin yanında ona eşlik eden karaca figürü betimlenmiştir⁷³⁶. Etrüsk tapınaklarında ele geçen ve MÖ 6. yüzyıla tarihlendirilen pek çok pişmiş toprak mimari kaplama levhası üzerinde araba yarışı, savaşa giden askerler ve atlı arabalarla düzenlenen törenler yer almaktaydı⁷³⁷. Boyunduruk kısmında yer alan grifon betimi, geriye doğru bakan, açık ağzından çatal dili görünen grifon protomları yer almaktadır. Atların koşum takımlarının kesinlikle İonia geleneğine sahip olduğu bilgisi edinilmiştir. Bunun benzerlerine Euromos antik kentinde Arkaik Döneme tarihlendirilen mimari terrakotta levhalarında rastlanmaktadır⁷³⁸.

Her ne kadar sağlam olarak ele geçmemişse de hemen hemen aynı stil ve kompozisyona sahiptir. Kat. 60 numaralı örnekle bu iki eser çağdaş hatta aynı yapıya ait

⁷³³ John Boardman, *Siyah Figürlü Atina Vazoları*, 33-34, Fig. 46.

⁷³⁴ Ake Akerström, *Die Architektonischen Terrakotten Kleinasien*, 45-66, Lev. 19, 22, 25, 33, 34; Abb. 65: 1- 3.

⁷³⁵ André Joubin, "Relief archaïque de Cyzique". In: , BCH, 18, 1894, 493-496.

⁷³⁶ Ake Akerström, *Die Architektonischen Terrakotten Kleinasien*, 70, Lev. 39:1.

⁷³⁷ Nancy A. Winter, "Symbols of Wealth and Power: Architectural Terracotta Decoration in Etruria and CentralItaly, 640-510 B.C.", *Memoirs of the American Academy in Rome*. 9, Symbols of Wealth and Power: Architectural Terracotta Decoration in Etruria and CentralItaly, 640-510 B.C., 2009, 311-394, Fig. 5.15, Fig. 5. 18, Fig. 5. 20.

⁷³⁸ Suat Ateşlier, "Euromos Arkaik Mimari Terrakottaları Üzerine İlk Gözlemler", *Arkeoloji Dergisi* VIII, İzmir 2006/2, 67, Res. 11.

olabilirler. Bunlar arasında MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilen İonia işçiliği yansıtan Larissa ve Phokai örnekleri ile çağdaş özellikler barındırmaktadır. Bu eser stilistik ayrıntılarıyla ele alındığında sürücünün duruşu, arabanın siperi ve tutamak kısmı, tekerlek formu, atların koşum takımları, grifon protomunun belirginliği ile MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlendirilebilir.

2.2.1.4.3. Akroter

(Katalog No 059 / Resim 177)

Tek blok halinde yontulan ve etrafında bitkisel bezemelerin işlendiği eserin ortasında büst bulunmaktadır. Geneline bakıldığında aşınma ve kırılmaların görüldüğü akroter paçasının sağ üst köşesi diyagonal biçimde kırılmıştır. Tabandan çıkan açık palmet yaprakları üst gövdeyi kaplamış ve eksen yaprakların hemen üstünden devam eden salkımlar kulakların hizasında başın arkasına doğru gitmektedir. Bu salkımların başın konumuna göre simetrik yerleştirildiği ve orta noktalarında matkapla açılan bir halkanın her iki yanından küçük boyutlu yaprak uçları aşağıya doğru salınmaktadır. Akrotere simetrik olarak yerleştirilen başın oldukça aşındığı, kısa saç, geniş alın, yuvarlatılmış olan yüzde iri gözler, etli dudaklar belirgindir.

Antik mimaride genellikle tapınaklarda ya da lahit kapaklarında estetik güzelliği sergilemek amacıyla çatıların köşelerine ve tepelerine yerleştirilen pişmiş toprak veya mermerden yapılan insan, hayvan, bitkisel bezemelerin uygulandığı mimari elamanlardır. Kyzikos'tan ele geçen ve İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen volütlü akroter kent mimarisine estetik açıdan verilen önemi göstermektedir⁷³⁹. Arkaik Döneme tarihlendirilen bu mimari elemanın her iki yüzüne de kazıma bitkisel bezemeler işlenmiştir. Bu dönemde akroterlerin çok farklı şekillerde bitkisel bezemelerle işlendiği bilinmektedir⁷⁴⁰. Aynı dönemden bu tipte konsol başlıklarını, lotus-palmet örgeli olarak Siphnos Hazine Binasının giriş kapılarında da görmekteyiz⁷⁴¹. Kaunos kentinde Roma

⁷³⁹ Wolf Koenigs, "Archaische Bauglieder aus Kyzikos", *Anatolian Studies*, 31, 1981, 121-128.

⁷⁴⁰ Gisela M. A. Richter, "A Greek Akroterion", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 17 (12), 1922, 255-256, Fig. 1.

⁷⁴¹ Livingston Vance Watrous, "The Sculptural Program of the Siphnian Treasury at Delphi", *AJA*, 86 (2), 1982, 159-172; Richard T. Neer, "Framing the Gift: The Politics of the Siphnian Treasury at Delphi", *Classical Antiquity*, 20 (2), 2001, 273-344.

Dönemine ait olan Tholos yapısında kenarlarda olduğu düşünülen benzer akroterlerin kullanıldığı düşünülmektedir⁷⁴².

Bu tipte elemanların ortalarına işlenen figürlere bir güzel bir örnek de Aphrodisias'tan ele geçen ve Knidos Aphrodites'i'nin betimlendiği örnektir⁷⁴³. Eserde figürün her iki kenarında bitkisel bezemelere yer verilmiş ve zengin bir görünüm kazandırılmıştır. Kyzikos'tan ele geçen ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Kat. 40 numaralı alınlık parçasında alt kısmı korunan kadın figürünün önündeki kuşakta işlenen palmet yapraklarının yapısı Kat. 60 numaralı eserle zaman farkının pek de uzak olmadığı göstermektedir. Akroterin ortasında işlenen yuvarlak yüze bakıldığında Ephesos'tan ele geçen büst örneğinde saç, alın, gözler ve yanaklar eserimizle benzer özellikler göstermektedir⁷⁴⁴. Dolayısıyla bu eser hem sahip olduğu özellikler hem de değerlendirilen eserler eşliğinde muhtemelen MS 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

2.2.1.4.4. Gövde Parçası

(Katalog No 060 / Resim 22-23)

Boyundan yukarısı ve belden aşağısı mevcut olmayan erkek torsosu kaslı bir yapıda işlenmiştir. Omzun hemen altından itibaren kırık olan sağ kolu vücuda yapışık biçimdeyken, vücudun sol üst kısmı bele kadar kırıktır. Torso detaylı bir biçimde incelendiğinde boyun, omuz, göğüs ve karın kaslarının işlendiği araka tarafının ise kabaca bırakıldığı izlenmektedir.

Eserin çıkıntı şeklindeki boynundan omuzlara geçiş yuvarlatılmış sağ omuzdan anlaşıldığı kadarıyla vücuda yapışık verilen kollar, göğüs, karın ve çok belirgin olmasa da abdominal kasların verildiği torso, çıplak ve kaslı yapıda verilen genç bir figüre ait olmalıdır.

Bu örneğin korunmuşluk durumu göz önüne alındığında kronolojik olarak herhangi bir sonuca ulaşmak zordur. Fakat Kyzikos'tan ele geçen eserlerin stilistik özellikleri göz önüne alınarak bir değerlendirmede bulunulabilir. Bunlar arasında Hadrian

⁷⁴² Seyhan Doruk, "1984 Yılı Kaunos Çalışmaları", VII. KST, 1985, 523-530, Res. 5.

⁷⁴³ Kenan T., Erim, "The School of Aphrodisias", *Archaeology*, 20 (1), 1967, 18-27, Fig. 16.

⁷⁴⁴ Hünkâr Keser, *Efes Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Heykel*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010, Lev. 47, Res. 66.

Tapınağı'ndan ele geçen üst gövde parçasında yumuşak yapıda verilen kaslı yapının benzerliği dikkat çekmektedir⁷⁴⁵. Özellikle şişkin verilen göğüslerden karın bölgesine geçişlerin belirginliği bunu yansıtmaktadır.

Princeton Üniversitesi Sanat Müzesi'nde sergilenen çıplak erkek torsosunda belden aşağısı ve boyundan yukarısı mevcut değildir⁷⁴⁶. Bu eserin göğüslerinin sıklığı ve karın kaslarının her ne kadar aşınsa da eserimizle benzediği görülmektedir. Bu tipte çıplak genç erkek torsoları, aslında kökeni Klasik Döneme kadar giden ve Roma Döneminin sonuna kadar işlenen örneklerden ibarettir⁷⁴⁷. Prokuplje kentinden ele geçen ve MS 3. Yüzyıla tarihlendirilen Toplice Müzesi'nde sergilenen 207 envanter nolu çıplak genç torsosu yuvarlatılmış omuzları, göğüslerin işleniş ve karın kaslarının eritilmesi gibi özellikleri ile eserimizle benzerdir⁷⁴⁸. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen ve Tarsus Müzesi'nde sergilenen, sadece üst gövdesi korunabilmiş olan erkek torsosuna bakıldığında boyun çıkıntısı, göğüs kaslarının eritilmesi gibi ayrıntılarla eserimizle benzerliği göze çarpmaktadır⁷⁴⁹. Tivoli'den ele geçen ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Hermes heykeline baktığımızda vücut yapısının ve gövdenin hareketiyle göğüs kaslarında oluşan durum benzer stilidedir⁷⁵⁰.

Tez çalışması kapsamında ele aldığımız MS 2. yüzyıla tarihlendirdiğimiz Kat. 9 numaralı gövde parçasıyla özellikle kasların eritilerek işlenmesi ve göğüslerden karın bölgesine geçişin belirginliği oldukça benzer stili yansıtmaktadır. Bununla birlikte eser muhtemelen Hadrian Tapınağı'ndan ele geçen diğer kabartma ve heykellerle de hemen hemen aynı stili yansıtmakta ve karşılaştırılan örnekler baz alındığında MS 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilebilir.

⁷⁴⁵ Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral vd., "Kyzikos 2007 Yılı Kazıları", 30. KST, 1, Ankara 2008, 163-176, Res. 3.

⁷⁴⁶ Michael Padgett, *Roman Sculpture, In the Art Museum Princeton University*, Princeton University Press, New Jersey 2001, 113, 30,

⁷⁴⁷ Miodrag Tomovic, *Roman Sculpture in Upper Moesia*, Archaeological Institute, Boegrad 1993.

⁷⁴⁸ Miodrag Tomovic, 116, Fig. 39, 1 (181).

⁷⁴⁹ Ulus Tepebaş, "Tarsus Müzesi'ndeki Hellenistik – Roma Dönemi Tanrı ve Erkek Heykelleri", (Ed.: Serra Durugönül), Tarsus Müzesi Taş Eserleri Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler, Mersin 2016, 57-80, Kat. Nr. 7.

⁷⁵⁰ Ramazan Özgan, 176, Res. 193.

2.2.1.5. Başlar

2.2.1.5.1. Eros Başı 1

(Katalog No 061 / Resim 178)

Kyzikos kent sınırları içerisinde bulunan ve çok büyük oranda tahrip olan baş parçasının yalnızca yanakları, çenesi ve sağ kısımda görülen dalgalı saçları korunabilmiştir. Bu eserimizin gerek tahrip olma şekli gerekse de stilistik detaylarına bakıldığında Kat. 67 numaralı örnekle çok benzemektedir. Genç bir figüre ait olan her iki eserin, yuvarlak yüzleri ve çeneleri ile birlikte dalgalı saçlarda matkap izlerinin bulunması ortak öğelerdir. Tüm bu fiziksel ve stilistik benzerlikler bu eserlerin aynı mimari yapıda kullanıldığını ve çağdaş olduklarını göstermektedir.

Eserin çok az bir bölümünün korunabilmesi stilistik değerlendirmelerin sağlıklı biçimde yapılabilmesini güçleştirse de Kat. 26 numaralı Eros'a ait baş parçası ve Kat. 67 numaralı örneğimizle aynı ayrıntılara sahiptir. Dolayısıyla bu baş parçası da gösterdiği stilistik ayrıntıları ve korunma durumu göz önüne alındığında MS 2. yüzyılın ortalarına ait olmalıdır.

2.2.1.5.2. Eros Başı 2

(Katalog No 062 / Resim 179-180)

Kyzikos civarlarında bulunan fakat aşırı şekilde tahrip olan baş parçalarından biri de yalnızca yüzün alt kısmının korunduğu eserdir. Bu baş parçasının sağlam kalan kısmından yola çıkarak yuvarlak bir yüz yapısına sahip olduğu söylenilebilir. Bunun haricinde dolgun verilen alt dudak, yuvarlak bir çene ve başın sağ tarafından inen dalgalı biçimdeki saç lüleleri yine sağlam kalan kısımlardır. Bu saç lülelerinin hemen alt bölümünde görülen profile bakıldığı zaman muhtemelen dairesel bir kabartma bloğunun varlığı dikkat çekmektedir. Buradaki kabartmadan hareketle baş parçasının mimari bir yapı elemanına ait olduğu yorumu çıkarılabilir. Çünkü Eros figürleri genellikle küçük boyutlu olarak Pergamon ve Propontis kıyı kentlerindeki mimari yapılarda sıklıkla kullanılmışlardır⁷⁵¹.

⁷⁵¹ Pamela A. Webb,

Eserin çok az bir bölümünün korunabilmesi stilistik değerlendirmelerin sağlıklı biçimde yapılabilmesini güçleştirmektedir. Buna rağmen tez kapsamında değerlendirmeye aldığımız Kat. 26 numaralı Eros'a ait baş parçasıyla yakın özelliklere sahip olduğunu ifade edebiliriz. Her ne kadar gözler, burun ve boyun kısımları korunamamış olsa da yuvarlak olan çene ve şişkin verilen alt dudak ayrıntılarıyla benzetmektedir. Hellenistik Dönemle birlikte Eros figürlerinin dolgun ve etli yapıları Roma Döneminde de özellikle de bağımsız heykellerde, villaların bahçe süslemelerinde, nişlerin içinde ya da duvar önlerinde yaygın bir şekilde kullanım görmüştür⁷⁵².

MS 1. yüzyıla tarihlendirilen Pisidia Antiocheiası'ndan uyuyan Eros heykelinin yuvarlak yüzünde dolgun yanakları, küçük ağız yapısındaki etli dudağı ile öne çıkan tipik özellikleri barındırmaktadır⁷⁵³. Tralleis'te bulunan çocuk başının stilistik özelliklerine bakıldığında yuvarlak yüz ve çene yapıları bu kapsamda Pisidia Eros'una benzetmektedir. Bu eser her ne kadar göz pınarları, burun delikleri ve ağız açıklığında kullanılan matkap izlerinden dolayı MS 1. yüzyıla verilse de Kat. 67 numaralı nu eserimiz genel yapısı ve Hadrian Tapınağı'nda ortaya çıkarılan eserler ile olan benzerliğinden ötürü daha geç bir döneme ait olmalıdır.

Bu anlamda eserimizle çağdaş olduğunu düşündüğümüz Anamur Müzesi'nde sergilenen ve MS 2. yüzyıla tarihlenen Eros başı güzel bir örnektir⁷⁵⁴. Eros başları, yuvarlatılmış yüz hatları, küçük ağız yapısı içinde dolgun dudakları, bukleli biçimde aşağıya dökülen saçlarıyla betimlenen genç figürlerdir⁷⁵⁵. Bu verdiğimiz örnek ile eserimizin sağlam kalan kısımları kıyaslandığında yuvarlak çenesi, şişkin verilen alt dudağı ve dalgalı inen saçlarıyla aynı stili yansıtmaktadırlar.

Diğer örnekler arasında değerlendirmeyi düşündüğümüz İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde ve Adana Müzesi'nde bir çocuğa ait olan baş parçalarında görülen yuvarlak yüz hatları, çene yapıları ve şişkin dudakları eserimizle benzerdir⁷⁵⁶. MS 2. yüzyıla tarihlenen bu iki örneğe bakıldığında sahip oldukları ortak özellikleri bunların Eros

⁷⁵² Münteha Dinç, Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri, 59.

⁷⁵³ Mustafa Şahin, "Pisidia Antiocheiası Erosu", 60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan Anadolu'da Doğdu, Ege Yayınları, (Ed.: Taner Korkut), İstanbul 2004, 731-742, Res. 1-2.

⁷⁵⁴ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 184-185, Pl. 46 b.

⁷⁵⁵ T. G. Rosenmeyer, "Eros: Eroses", *Phoenix*, 5 (1), 1951, 11-22; Jean Sorabella, "Eros and the Lizard: Children, Animals, and Roman Funerary Sculpture", *Hesperia Supplements* 41, *Constructions of Childhood in Ancient Greece and Italy*, 2007, 353-370, Fig. 19.1, 19.2, 19.3.

⁷⁵⁶ Ayşe Çalık, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, 248-249, Pl. 85a-b.

figürüne ait olabileceği yönündedir. Bu stilistik özellikleriyle öne çıkan Eros'lar sıklıkla Psyche figürleriyle birlikte çok farklı olmayan betimleriyle karşımıza çıkmaktadır⁷⁵⁷.

Kyzikos kenti içerisinde muhtemelen aynı yapıda bulunan Kat. 61 ve 62 numaralı Eros başları çok fazla tahribata uğraması sağlıklı değerlendirmeler yapılmasını kısıtlamıştır. Buna rağmen Eros betimlerinde görülen belli başlı özellikler olan yuvarlak yüz, etli dudak yapıları, başın sağ kısmında işlenen dalgalı saçların arasında matkap izlerinin görülmesi ve karşılaştırılan örnekler ışığında bu parçanın MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlenebileceği düşünülmektedir.

2.2.1.5.3. Kadın Başı

(Katalog No 063 / Resim 181-184)

Kabartmada yüzünün tamamı, boynun bir kısmı ve arka kısımda saçların bağlandığı topuzu korunabilen bir kadın başı işlenmiştir⁷⁵⁸. Eserin sağ tarafında uzantısı görülen kabartmada yüzdeki ayrıntılara bakıldığında üçgen alın üzerinde ortadan ikiye ayrılan dalgalı saçlar, keskin kaş çizgileri, iri göz kapakları içerisindeki göz irisi ön plandadır. Ayrıca uç kısmı kırılan uzun burun yapısı, açık olan ağızda etli dudaklar ve yuvarlatılmış çeneye sahiptir.

Faustina portrelerine baktığımızda her ne kadar dalgalı saçların yapısal anlamdaki değişikliği göze çarpsa da yakın stilistik özellikleri sıralayabiliriz⁷⁵⁹. Roma Kapitol, Ostia ve Dresden Müzelerinde sergilenen Faustina başlarında üçgene yakın alın, dalgalı saçların arkaya doğru işlenmesi ve arkada topuz yapılması ve göz yapılarıyla benzer özelliklere sahip olduklarını söyleyebiliriz⁷⁶⁰. MS 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen Sabina portrelerinde de saçların alın ortasından ikiye ayrılarak yanlara doğru işlenmesi, keskin kaş çizgileri ve iri gözler eserimizde de görülmektedir⁷⁶¹. Ayrıca saçlarda ve göz pınarlarının işlenmesinde Kyzikos örneğinde de görülen matkap kullanımı çağdaş olduklarını aralarındaki zaman farkının çok olmadığını göstermektedir.

⁷⁵⁷ Michalis Yiangou Aspris, *Statuarische Gruppen von Eros und Psyche*, Famagusta, Bonn 1996.

⁷⁵⁸ Abdullah Yaylalı, "Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları", *XII. Kazi Sonuçları Toplantısı II*, 171-194.

⁷⁵⁹ Ramazan Özgan, *Roma Portre Sanatı II*, 235-236.

⁷⁶⁰ Max Wegner, *Die Herrscherbildnisse in Antoninischer Zeit*, Taf. 10-12.

⁷⁶¹ Jiri Frel, *Roman Portraits in the Getty Museum*, 60, Fig. 44.

Aphrodisia'tan ele geçen Korinth başlıklı Athena başı değerlendirildiğinde ince olmasına rağmen alın ortasından ayrılarak iki tarafa da dalgalanan saç yapısı, üçgen alın, keskin kaş çizgileri, iri göz kapakları, burun ve aralıklı ağız gibi stilistik ayrıntılar eserimizle çağdaş olmalı⁷⁶². Ephesos'tan ele geçen MS 2. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen geçen kadın başının dalgalı ve gür saçlarının ortadan ikiye ayrılarak yanlara doğru taranmış olması, küçük ağızda hafif aralıklı etli dudaklar yine Sabina başlarını hatırlatmaktadır⁷⁶³. Kabartmalarda kadın başlarında aynı stilistik ayrıntıları yansıtan güzel bir eserde Korint'te tiyatrodan ele geçen kadın başıdır⁷⁶⁴. Eserde yüz detayları ve özellikle dalgalı saç yapısının arkaya doğru taranması eserimizle aynı özellikleri sergilemektedir.

Kadın başlarında iri şekillerde dalgalı saçların alın ortasından her iki yana doğru taranması özellikle Hadrian Döneminde yoğun olarak görülmekte ve Caracalla Dönemine kadar devam etmektedir⁷⁶⁵. Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda gerçekleştirilen ilk dönem kazılarında bulunan bu eser diğer eserler ile benzer stilistik özellikleri ve matkap kullanımıyla muhtemelen MS 2. yüzyılın sonlarına ait olmalıdır⁷⁶⁶.

2.2.2. Mitolojik Figürler

2.2.2.1. Savaşçı Herakles Kabartması

(Katalog No 064 / Resim 185)

Kabartmanın sağ tarafının korunduğu sol ve alt kısmının kırık olarak ele geçtiği kabartmada sol profilden bir figür işlenmiştir. Başındaki aslan postundan dolayı Herakles olduğunu düşündüğümüz figürün kolllarını açıkta bırakan khitonu ve belinde diyagonal biçimde uzanan geniş topuzlu bir kılıç bulunmaktadır. Figürün sol omzunu desteğe dayadığı sağ kolunu ise dirsekten kırarak başının arkasına doğru uzattığı görülmektedir.

Bu Herakles tipini özellikle siyah figür seramikleri üzerinde Geryon ve Kyknos karakterleri ile mücadele içinde görmekteyiz⁷⁶⁷. Arkaik ve Klasik Dönemde karşımıza

⁷⁶² Kenan T., Erim, The School of Aphrodisias, 18-27, Fig. 14.

⁷⁶³ Hünkâr Keser, Efes Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Heykel, Lev. 28, Res. 42.

⁷⁶⁴ Mary C. Sturgeon, "Sculpture: The Reliefs from the Theater", *Corinth*, 9 (2), Sculpture the Reliefs from the Theater, 1977, 1-148, Pl. 18.

⁷⁶⁵ Diana E. E. Kleiner, Roman Sculpture, 270.

⁷⁶⁶ Abdullah Yaylali-Vecihi Özkaya, "Kyzikos 1992 Kazi Çalışmaları", *XV. Kazi Sonuçlari Toplantisi I*, Res. 8-10.

⁷⁶⁷ John Boardman, Siyah Figürlü Atina Vazoları, Fig. 68, Fig. 96.

çıkan bu seramik kaplarda Herakles, profilden verilmesi, aslan postu, yay, kılıç veya mızrağı ile betimlenmiştir.

British Müzesi'nde sergilenen MÖ 550-530 civarlarına tarihlendirilen amphora'da Herakles-Geryon mücadelesinde, sağ profilden ayakta verilen Herakles kısa khitonlu, aslan postu sağ elinde kılıcı ile sakallı resmedilmiştir⁷⁶⁸. Aynı müzede bulunan bir diğer amphora'da gördüğümüz Herakles-Geryon mücadelesinde kısa khitonu, aslan postu, sakallı verilen Heraklesin kılıcı ile Geryon'a saldırdığı görülmektedir. MÖ 500 civarlarına tarihlendirilen seramik üzerinde duruş pozisyonu, vücut ve başın profilden verilmesi yüzdeki ayrıntılar bizim eserimizle benzer olan yönleridir⁷⁶⁹.

Klasik Döneme tarihlendirilen seramiklerde de Herakles'in özellikle Kyknos ile mücadelesini görmekteyiz⁷⁷⁰. Herakles betimine bakıldığında yine kaslı yapıda olması, aslan postu, sakalı ile profilden resmedildiği görülmektedir⁷⁷¹. Fakat Kyzikos kabartmasında işlenen Herakles ile daha çok başında bulunan aslan postu ve bacaklarından birinin öne doğru hamle yapar tarzda betimlenmesi benzemektedir.

Bunun yanında Herakles'in farklı betimlerde sikkelerde de önemli bir yer edindiğini görmekteyiz. Kyzikos'ta özellikle Herakles'in betimleri, kabartmaları ve heykellerinin sıklıkla işlendiğine tanık olunmaktadır. Tez kapsamında değerlendirdiğimiz Kat. No. 78 ve 79 numaralı adak stellerinde mücadele içerisinde işlenen Herakles'e yer verilmiştir. Bu kabartmalarda Herakles'in kaslı yapılarda, hareketli, farklı konularla işlendiği ve kentte zengin bir mitolojiye sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

MÖ 500 lere tarihlendirilen bu sikkenin ön yüzünde sağ profilden verilmiş ve sağ dizini yere koymuş, yayı tuttuğu sol kolunu yukarıdaki bacağına dayamıştır⁷⁷². Çıplak, sakallı ve kaslı bir yapıda verilen figürün sağ kolunun kabartmamızda olduğu gibi dirsekten kırarak başının arkasında işlenmesi benzer bir durumdur.

⁷⁶⁸ <https://www.britishmuseum.org>, Museum number, 1837,0609.67.

⁷⁶⁹ <https://www.britishmuseum.org>, Museum number, 1836,0224.102.

⁷⁷⁰ H. A. Shapiro, "Herakles and Kyknos", *AJA*, 88 (4), 1984, 523-529, Fig. 3, 4, 9.

⁷⁷¹ Zdravko Barov, "The Reconstruction of a Greek Vase: The Kyknos Krater", *Studies in Conservation*, 33 (4), 1988, 165-177.

⁷⁷² Leo Mildenberg, "The Cyzicenes: A Reappraisal", *American Journal of Numismatics*, 1993-94, 1-12, Pl. 1, 2.

Batı Anadolu’da Herakles başının resmedildiği MÖ 323-310 yıllarına tarihlendirilen sikke bu anlamda güzel bir örnektir⁷⁷³.

Kentin özellikle sikke darbında çok ileri bir düzeyde olduğu düşünülünce Herakles’in betimlerinin de olması kaçınılmazdır. Kyzikos’ta bulunan sikkelerden birinde Herakles başının aslan postu ile verildiği görülmektedir⁷⁷⁴. MÖ 375’e tarihlendirilen sikkenin ön yüzünde gördüğümüz figürün başının arkaya doğru taranan simetrik saçları, sakalı ve göz yapısı ile benzerliği dikkat çekmektedir.

Özellikle Hellenistik Dönem sikkelerinin ön betimlerinde Makedonya krallarının mitolojik atası olan Herakles uzun yıllar sikke tipi olarak kullanılmıştır⁷⁷⁵.

Kyzikos’tan değerlendirdiğimiz Herakles betimli kabartmanın bir benzeri arada zaman farkı olsa da Thasos’tan bulunan ve yine İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde sergilenen örnektir⁷⁷⁶. MÖ 5. yüzyıla tarihlenen bu mermer kabartma üzerinde sağ profilden verilen Herakles’in başında aslan postu, sakalı ve kaslı yapısıyla benzerliği söz konusudur. Sağ bacağının yere dayamış kısa khitonlu figürün sol bacağı yukarıda ve elinde yayı ile resmedildiği görülmektedir.

Kabartmada işlenen Herakles betimi, Apollonius Rhodius tarafından gigantomakhia ile yapılan savaşta Kyzikos efsanesi ile bağdaştırılırken Pseudo-Orpheus’a göre ise burada kahraman Kyzikos işlenmiştir⁷⁷⁷. Mendel her ne kadar eseri Arkaik Döneme tarihlemiş olsa da Akurgal karşılaştırmalı örnekler eşliğinde figürün stiline de dayanarak MÖ 3. yüzyıla kadar inebileceğini belirtmiştir. Özellikle Delphi Gigantomakhia Frizindeki ve Taşoz’daki Herakles ile kıyaslamalar yaparak eserin üzerinde durmuştur. Dolayısıyla bu eserin stilistik ve ikonografik özellikleri ve karşılaştırılan örnekler dikkate alındığında MÖ 3. yüzyıla ait olabileceğini söyleyebiliriz.

⁷⁷³ Hüseyin Köker, “The Greek Coins from the 1952-3 Excavations at Cyzicus”, *The Numismatic Chronicle*, 1966, 163, 2003, 385-392, Pl. 49,5.

⁷⁷⁴ Leo Mildenberg, *The Cyzicenes: A Reappraisal*, 1-12, Pl. 1, 12.

⁷⁷⁵ Sabahat Atlan, 1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1976; Martin Jessop Price, *The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus*, British Museum Catalogue, I-II, Zürich- London 1991, Pl. CLIX-3598, Pl. CLVIII- B, C, E, G, I; The British Museum, Lev. I-1; Otto Morkholm, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri*, Büyük İskender’in tahta çıkışından Apameia Barışı’na Kadar (MÖ 336-188), Homer Kitabevi, (Çev.: Oğuz Tekin), İstanbul 2000, 47, Pl. XXX-446, 447, 451, 452; Oğuz Tekin, *Grek ve Roma Sikkeleri*, Yapı Kredi Para Koleksiyonları-2, İstanbul 2000, Lev. I- 7, 8, 9, 10; Lev. III- 25, 26, 27, 30; Lev. IV- 37, 38, 39; Lev. V- 49, 50, 51, 52.

⁷⁷⁶ LIMC, VI-1, 736; VI-2 (45); Gustave Mendel, 518, 217-221.

⁷⁷⁷ F. W. Hasluck, *Sculptures from Cyzicus*, 190-196; L. Curtius, *Heros Kyzikos*, 49, 1934, 305-318.

2.2.2.2. Üç Güzeller (Kharitler) Kabartması

(Katalog No 065 / Resim 186-187)

Dikdörtgen biçimli kabartma eserin sol tarafındaki çerçeve kısmı ve sol üst köşeden en sağdaki figürün başından geçerek diyagonal bir kırığın olduğu gözlenmektedir. Kabartmanın altında ve sağında görülen çerçeve içerisinde bir platform üzerinde ayakta beş figür işlenmiştir. Yüzeylerinde kırılmalar ve kopmaların olduğu bu figürlerden köşelerde kanatlı genç erkekler ortada ise üç genç kız figürüne yer verilmiştir.

Genç kız figürlerine bakıldığında ortada işlenenin arkası sahneye dönük ve her iki elini dirsekten kırarak yan taraflarındaki figürlere dayamıştır. Bu kız figürünün başını sağa doğru çevirdiği ve sol bacağı dizden kırarak yana doğru atması ile kalçası sağına doğru kaykılmış ve vücut ağırlığı sol bacağına yüklenmiştir. Sol baştaki kız figürünün başını hafifçe sağa çevirdiği dirsekten kıldığı sol elini ise yanındakinin omzuna attığı görülmektedir. Sol bacağı dizden kırarak yana doğru atan bu figürün sağ elinde ise aşağıya doğru uzattığı muhtemelen buğday başakları görülmektedir. Sağ tarafa kaykılan vücudun ağırlığını çıplak olarak verilen sağ bacak taşımaktadır. Sağdaki genç kız figürüne bakıldığında sol elinde bir buket çiçek taşıdığı sağ kolunu ise yanındaki kızın sağ omuzuna atarak destek aldığı görülmektedir. Dizden kıldığı sağ bacağın giysili verildiği buna rağmen dik biçimde vücudun ağırlığını taşıyan sol bacağın çıplak işlendiği gözlenmektedir.

Hesiodos'un Theogonia'da bahsettiği Kharitler, baş tanrı Zeus ile Okeanos'un kızı Eurynome'nin evliliğinden doğan Aglaie, Euphrosyne ve Thalia'dır⁷⁷⁸. Tanrılara ve insanlara huzur veren Üç Güzeller'den Aglaie parlaklığı, Thalia çiçeklenmeyi, Euphrosyne ise neşeyi temsil etmekteydi⁷⁷⁹. Üç güzeller olarak tanımladığımız bu figürlere bakıldığında üst gövde ve cinsel uzuvlarının çıplak verildiği giysinin arka bölümde ya da kalçadan aşağıya doğru sarkarak dizler üzerinde belirginleştiğini görmekteyiz. Her iki köşede görülen genç erkek figürlerinin temsili olarak yukarıya kaldırdıkları perde görülürken diğer ellerinde ise bir nesne tutmaktadırlar. Sol başta işlenen kanatlı erkek figür başını kız figürlerine doğru çevirmiş ve hafifçe sola doğru kaykılmıştır. Kanatlarının alçak kabartma şeklinde verildiği bu erkek figüründe boynuna

⁷⁷⁸ Hesiodos, 907.

⁷⁷⁹ Mehmet Karaosmanoğlu, 95.

dolanan pelerinin omuzlardan aşağıya doğru sarktığı izlenmektedir. Ayrıca başının üzerinde Astraios ile şafak tanrıçası Eos'un birleşmesinden meydana gelen aynı zamanda batı rüzgârlarına verilen isim olan “Ζέφυρος ” (Zephyros) yazıtı bulunmaktadır⁷⁸⁰. Bu yazıttan hareketle bu betimin Yunan mitolojisinde batı rüzgârlarının kişileştirilmesi, gök kuşağı tanrıçası İris'in kocası olan Zephyros olduğu düşünülmektedir⁷⁸¹.

Diğerleri ile kıyaslandığında daha dik biçimde verilen sağ baştaki kanatlı Eros figürünün de çok farklı işlenmediğini görmekteyiz. Figürün kırık olan başı muhtemelen kızlara doğru bakmaktaydı ve üst gövdede belirginleşen pelerin tarzındaki giysinin arkaya doğru düştüğü görülmektedir.

Kabartmanın alt silmesinde “ΟΔΟΝ ΚΑΛΗΝ ΒΑΔΙΖΕ ΚΑΙ ΜΕΜΝΗΣΟ ΜΟΥ (ὁδὸν καλὴν βάδιζε καὶ μέμνησό μου) şeklindeki Yunanca yazıt bulunmaktadır. “*Güzel Bir Yola Git ve Beni Hatırla*” olarak çevrilen yazıtın bir anlamda güzelliği, neşeyi simgelediği tahmin edilmektedir⁷⁸².

Eserimizde bacakların ve kolların zıt hareketleri sonucunda oluşan kontrapostluğu daha çok MÖ 5. yüzyıl heykellerinde görmekteyiz⁷⁸³. Napoli Ulusal Müzesi'nde sergilenen Doryphoros ve Yağ Döken Atlet heykelleri bunun en güzel örnekleri arasında gösterilir⁷⁸⁴. Bu dönem içerisinde yapılan eserlerde bahsettiğimiz zıt hareketlere rağmen dengeli duruşun sağlanması geç dönemlere kadar devam etmiştir⁷⁸⁵. MÖ 460 civarlarına tarihlendirilen Tiber Apollonu'nu sağ ayağını hafif yana ve öne doğru atmasıyla vücut ağırlığının sol bacağa yüklenmesi, sol gövdenin sağa göre kısalması, başın döndürülmesi ve bacakların arasının açık olmasıyla Zephyros ve Kanatlı Eros figürlerimize benzemektedir⁷⁸⁶.

⁷⁸⁰ Ernst Risch, “Zephyros”, *Museum Helveticum*, 25, (4), 1968, 205-213; Serdal Gündoğdu, *Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki Üç Güzeller (Kharitler) Adak Kabartması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2016, 48.

⁷⁸¹ Luigi Piccirilli, “Ricerche Sul Culto Di Hyakinthos”, *Studi Classici e Orientali*, (16),1967, 99-116; M. C. Howatson, 1005.

⁷⁸² Şengül Dilek Ful, 172.

⁷⁸³ F. B. Tarbell, A History of Greek Art, Fig. 137.

⁷⁸⁴ Paul Zanker, *Klassizistische Statuen*, Taf. 41, 1.

⁷⁸⁵ Herbert Beck- P. C. Bol vd.; *Polyklet der Bildhauer der Griechischen Klassik: Ausstellung im Liebieghaus*, Museum Alter Plastik, Frankfurt am Main, Philip von Zabern, Mainz 1990.

⁷⁸⁶ Werner Fuchs, *Die Skulptur der Griechen*, 78, Fig. 70-71; Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture III The Styles of ca. 100-31 B. C.*, Pl. 62.

MÖ 4. yüzyılın sonlarında özellikle heykeltıraş Praxiteles'in Eros, Hermes ve Apollon'un yanı sıra Aphrodite tipinin de revaçta olduğu bilinmekteydi⁷⁸⁷. Üç Güzeller tiplmesi de genellikle çıplak olarak gördüğümüz Aphrodite heykelleri gibi kamusal ya da resmi mimari yapılarda muhtemelen süsleme amaçlı olarak kullanılmaktaydı⁷⁸⁸. Genellikle MÖ 4. ve MÖ 3. yüzyılda bacakların ve kolların zıt hareketler sergilemesi sonucunda ortaya çıkan "s" hareketi üç güzeller grubunun tümünde kendini göstermektedir⁷⁸⁹. Kyzikos'tan ele geçen kabartmada işlenen kadın figürlerinin başı, kolları ve bacaklarının hareketli verilmesi de bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Fakat bu tiplerin yani hem Aphrodite hem de Üç Güzeller heykellerinin Roma Dönemlerinin sonlarına kadar fiziki özelliklerini kaybetmeden tekrarladığı görülmektedir⁷⁹⁰.

Roma Döneminde duvar resimlerinde, mozaiklerde, kabartma heykellerde, metal kabartmalarda, pişmiş toprak kandillerde üç güzeller tiplmesi çok sık görülmekteydi⁷⁹¹. Yukarıda Klasik ve Hellenistik Dönem örneklerinde bahsettiğimiz stilistik özellikler daha geç döneme tarihlendirilen Kyzikos kabartmasında işlenen figürlerde de görülmektedir. Özellikle MS 2. yüzyılda bu dönemin ünlü heykeltıraşlık eserlerinin kopyalanması yalnızca heykellerde değil kabartmalarda da görülmüştür⁷⁹². Bu dönem ve hemen sonrasında kopya edilen eserlerin tümünde daha önceki dönemlerin stilistiğini görmek mümkündür⁷⁹³.

Roma Dönemine ait olan ve günümüzde Vatikan Müzesi'nde sergilenen lahit kabartması üzerinde ayakta işlenen Jüpiterin yanında Bakhüs, Paris, Antinous gibi heykellerde çıplaklık vurgusu, zıt hareketlerin oluşturduğu "s" hareketi, ele aldığımız örneğimizin figürlerini anımsatmaktadır⁷⁹⁴. Aynı zamanda bu dönem lahitlerinde üç

⁷⁸⁷ Bernard Andreae, "Göttliche Nacktheit: von Männern, Frauen und Erosen", *Antike Welt*, (4), 2010, 36-44, Abb. 2; Antonio Corso, *The Art of Praxiteles IV*, 11-19.

⁷⁸⁸ Nancy L. Thompson, 92-94.

⁷⁸⁹ Ad. Michaelis, "The Cnidian Aphrodite of Praxiteles", *JHS*, (8), 1887, 324-355.

⁷⁹⁰ Christine Alexander, "A Statue of Aphrodite", *The Metropolitan Museum of Bulletin*, 11 (9), 1953, 241-251; Ertuğ Ergüer, "Burdur Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Kremna Heykeli", Birol Can-Mehmet Işıklı (Haz.), *Doğu'dan Yükselen Işık Arkeoloji Yayınları, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı*, Zero Prod. Ltd, İstanbul 2007, 433-442.

⁷⁹¹ Jane Francis, "The Three Graces: Composition and Meaning in a Roman Context", *Greece & Rome*, 49 (2), 2002, 180-198.

⁷⁹² Ramazan Özgan, *Roma Portre Sanatı II*, 174-176.

⁷⁹³ J. J. Bernoulli, *Römische Ikonographie*, Verlag Von W. Spemann, Stuttgart 1882.

⁷⁹⁴ Elizabeth Bartman, 249-271, Fig. 11.1; 11.3b; 11.5; 11.12.

güzellerin yine aynı tarzda üst gövdenin çıplak, başların farklı yönlerle çevrildiği ve kollar ve bacakların zıt hareketlerde işlendiği örneklerde mevcuttur⁷⁹⁵.

Üç güzeller kabartmasının özellikle mitolojik konulu eserlerde MS 2. yüzyılda çok sayıda kullanıldığı bilinmektedir⁷⁹⁶. Möbius'un stil ve yazıta dayanarak Hadrian Dönemine verdiği Kyzikos 'ta bulunan kabartma eserin her ne kadar Klasik ve Hellenistik döneme kadar giden ayrıntıları barındırdığı görülse de üslup ve yazı stiline göre muhtemelen MS 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirildiğini söyleyebiliriz⁷⁹⁷.

2.2.2.3. Nike Betimli Kabartma Parçası

(Katalog No 066 / Resim 188-189)

Kabartma esere bakıldığında sağ kanat ve gövdenin bir bölümünün korunabildiği görülmektedir. Figürün sağ omzundaki düğme ile tutturulan kolsuz khitonu sağ kolu açıkta bırakmış göğsün hemen altında ince şerit biçimli kemerin hemen altından aşağısının mevcut olmadığı gözlenmektedir. Khiton kıvrımları iki göğüs arasında dökümlü işlenmiş ve figür sağ kolunu dirsekten kırarak öne doğru uzatmıştır.

Kabartma eserin sağ tarafında sırttan çıkan kanat muhtemelen Nike betiminin işlendiğini anımsatmaktadır. Eserde korunabildiği kadarıyla giysiye bakıldığında sağ göğsün üzerinde incelmesi Klasik Dönem heykeltıraşlığında Aphrodite'nin yanı sıra Nike betimlerinde de sıkça uygulanan stilistik özellikler arasındaydı⁷⁹⁸. Hellenistik Döneme tarihlendirilen heykelerde bu tarzda özellikle üst gövdede khitonun incelendiği örnekleri Rhamnus'lu Themis, Samothrake Nikesi'nde görmekteyiz⁷⁹⁹. Kyzikos'tan Nike betiminin ıslak görünümlü khiton yapısını Smyrna'dan Geç Hellenistik Dönem mezar stelindeki figürde de görmekteyiz⁸⁰⁰. Burada steldeki kadın figüründe khiton kıvrımlarının eserimizde görülen rulo halindeki şematik kıvrımlar benzerdir.

⁷⁹⁵ G. Rodenwaldt, "The Three Graces on a Fluted Sarcophagus", *JRS*, 28 (1), 1938, 60-64., Pl. 6, 7, 8.

⁷⁹⁶ Elizabeth J. Milleker, "The Three Graces on a Roman Relief Mirror", *Metropolitan Museum Journal*, 23 1988, 69-81; Erdal Yazıcı, "Aphrodisias and Surrounding", *The Ancient Cities* 4, Areas, Uranus Publishing, İstanbul 2015, 99, Fig. 1, 3, 4.

⁷⁹⁷ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, 1979, Taf. 302, Nr. 2098; Şengül Dilek Ful, 410, Kat. No. 219.

⁷⁹⁸ Andrew Stewart, *Greek Sculpture*, Yale University Press, London 1990, 166–67.

⁷⁹⁹ Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture II, The Styles of ca. 200-100 B. C.*, Pl. 48; Heiner Knell, *Die Nike von Samothrake*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt, Stuttgart 1995, 36-37, Abb. 5.

⁸⁰⁰ R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 192, Fig. 220.

Lagina Hekate Tapınağı'ndan ele geçen bir kadına ait üst gövde parçası üzerinde gördüğümüz giysi eserimizle benzerlikler göstermektedir⁸⁰¹. Lagina eserinde omuz üzerinde düğmelerle iliklenen giysi boyundan aşağıya doğru "V" şeklinde geniş aralıklı kıvrımlar halinde inmiştir. MS 1. yüzyıla verilen eserdeki kıvrımların omuzda bağlanma noktasından gövdeye doğru açıldığı ve göğüs üzerinde incelendiği gözlenmektedir. Bu saydığımız özelliklerin Kyzikos eserinde de baskın olması Lagina eseriyle kronolojik olarak aralarında çok da fark olmadığını desteklemektedir.

Aslında yukarıda verdiğimiz Geç Hellenistik Dönem Smyrna örneğindeki giysi işleniş tarzı heykeltıraşın bu dönem eserlerine uzak olmadığını göstermektedir. Fakat Kyzikos kentinden ele geçen Roma Dönemi eserlerine bakıldığında doğallıktan uzak şematik kıvrım yapısı ve yüzeysellik MS 2. yüzyıla daha yakın olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca eserde kıvrım aralarının ve kanat ayrıntılarının belirginleştirilmesinde matkap kullanımı da bu görüşü desteklemektedir. Eser her ne kadar tahribata uğramış olsa da Kyzikos kentinde çok sık rastlanılan Nike betimlerini hatırlatmaktadır. Kyzikos'un özellikle Koçhan'ın kazı başkanlığındaki ikinci dönem kazılarında Hadrian Tapınağı'nda bulunan Nike figürüne ait kanat parçalarıyla stilistik yönlerden oldukça benzer olduğunu söyleyebiliriz. Bandırma Arkeoloji Müzesinde metinsel ve görsel kayıtlarına rastlanılamayan bu eser bahsettiğimiz özellikleriyle de MS 2. yüzyılın sonlarına ait olmalıdır.

2.2.2.4. Kabartma Parçası (Nike ?)

(Katalog No 067 / Resim 190-191)

Kyzikos'ta Bouleterion'da yapılan araştırmalar sonucunda bulunan blok parçasının ön yüzünde aşırı biçimde tahrip olan figür betimine rastlanmıştır. Bu figürün korunabilen kısımları dikkatle incelendiğinde cepheden tasvir edildiği, küt saçları, dirseklerden kırdığı kollarını yukarıya doğru kaldırdığı ve kollarının altından aşağıya doğru inen kanatlara sahip olduğu görülmektedir.

Tez kapsamına alınan bu eserin yüz ve vücut detaylarının maalesef yoğun tahribata uğraması eseri değerlendirme aşamasında oldukça güçlük çıkarmıştır. Buna rağmen

⁸⁰¹ Özge Altun- Savaş Altun, "Lagina Hekate Kutsal Alanından Üç Heykel Parçası", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), Kahramanmaraş 2016, Lev. 1, Res. 1.

kanatlarının olması Kyzikos kentinde çok sık rastlanılan Nike betimlerini hatırlatmaktadır. Kyzikos'un özellikle ikinci dönem kazılarında Hadrian Tapınağı'nda bulunan Nike figürüne ait kanat parçaları da ileri sürülen fikrimizi desteklemektedir. Kentte Nike betimlerinin oldukça fazla işlenmesi ve bulunduğu mimari yapı göz önüne alındığında eser muhtemelen MS 2. yüzyılın sonlarını ait olmalıdır.

2.2.2.4. Dionysos Betimli Kabartma Parçası

(Katalog No 068 / Resim 192)

Düz bir levha üzerinde yüksek kabartma şeklinde Tanrı Dionysos'a ait olduğunu düşündüğümüz figür işlenmiştir. Torsonun omuzlara kadar dökülen dalgalı saçlarının gövdeye kadar indiği ve alında sarmaşık yapraklarından oluşan tanrıya özgü olan tacı görülmektedir. Eserin başının hafiften kendi soluna yöneldiği, yumuşak yüz hatlarının yanında dar alın, ağır göz kapakları içinde şişirilmiş gözler, yüz yapısına uygun burun ve etli dudaklara sahiptir. Alt kısmı çıplak olan eserin üst gövdesinde sağ omuzdan bağlanan ve sol koltuk altına doğru diyagonal biçimde inen ceylan derisinden giysi vücudu sıkıca sarmıştır. Gergin bir haldeki giyside ceylanın başının sağ kola paralel biçimde aşağıya doğru düştüğü izlenmektedir. Ayakta dik bir duruşa sahip olan heykelde sol bacak yana doğru atıldığından vücut ağırlığı sağ bacakta toplanmıştır. Bu hareketinden dolayı sağ omuz aşağıya düşmüş kasık çizgisi de buna göre şekillenmiştir. Arkadaki levhanın bacaklar ve heykelin sol üst köşesine denk gelen kısımları kırılmıştır.

Bakkhos olarak da isimlendirilen ve Roma Döneminde de *Liber Pater* ile özdeşleştirilmiş Dionysos, tiyatro, bağ, şarap ve vecdin tanrısıdır⁸⁰².

Dionysos'un sembollerinden birisi de ceylan derili ve genellikle gövdesinin üst bölümünü kapatan giysisidir⁸⁰³. Tanrının özellikle Hellenistik Döneme tarihlendirilen eserlerinde üzerinde derisinin olduğu giysiyi sık sık görmekteyiz⁸⁰⁴. Bu giysi daha önce de belirttiğimiz üzere üst gövdeye rastgele atılan ve bir omuzdan aşağıya sarkan biçimde atılırdı. Bunun yanında tanrının sembolleri arasında mistik eşyaların bulunduğu sandık, iki

⁸⁰² Oskar Seyffert, "A Dictionary of Classical Antiquities", *The Meridian Library*, Cambridge 1956, 193-194; Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, 101-102; Mehmet Karaosmanoğlu, 102; Yasemin Er, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Phoenix Yayınevi, (3. Baskı), Ankara 2012, 443-444.

⁸⁰³ Mary C. Sturgeon, "The Reliefs on the Theater of Dionysos in Athens", *AJA*, 81 (1), 1977, 31-53, Fig. 3;

⁸⁰⁴ Friedrich Wilhelm Hamdorf, *Dionysos Bacchus*, Verlag G. D. W. Callwey, München 1986, 58, Fig. 11.

kulplu şarap kabı kantharos, sarmaşık veya asma yapraklarından yapılan üstünde çam kozalağı bulunan değnek thyrsos ve yılan tasvirleriydi⁸⁰⁵. Bu eserimizin sağ omzunun üzerinde görülen muhtemelen yılan betimi özellikle mezar ya da adak stellerinde işlenmekteydi⁸⁰⁶.

Kyzikos kentinden MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilen sikkeler üzerindeki betimlerde de Dionysos’a rastlanılmaktaydı⁸⁰⁷. Bu betimde ton balığının üzerinde tamamen çıplak halde sağ elinde kantharos sol elinde ise thyrsos bulunan Dionysos’un başındaki sarmaşık çelenk bulunmaktadır. Bu çelenk eserimizdeki Dionysos’un en güzel bitkileri arasında bulunan özellikle alınlarında gördüğümüz mersin yapraklarından oluşan tacı anımsatmaktadır.

MÖ 135’e tarihlenen III. Attalos’un Kyzikos kenti halkına ve senatosuna yazdığı mektupta “*Dionysos Kathegemon*” rahibi Sosandros oğlu Athenaeus’tan bahsetmesi bu kültün varlığını kanıtlamaktadır⁸⁰⁸.

Roma Via Appia’dan Augustus mezar kabartmasında bir levha üzerinde yüksek kabartma şeklinde işlenen çıplak erkek figürü bizim eserimizle benzer özellikler taşımaktadır⁸⁰⁹. MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen çıplak erkek figürü atletik yapısı, duruşu ve hareketiyle stilistik açıdan bizim eserimizi hatırlatmaktadır. Eserin vücut ağırlığının sağ bacakta toplanması sol bacağın yana doğru yönelmesi ile oluşan kasık çizgisi bu benzerliklerin başında gelir. Figürün başının tahrip olmasına rağmen baktığı yön ve sol omuzdaki giysinin ceylan derisini anımsatması yine Dionysos’u düşündürmektedir. Bu giysinin Dionysos Bacchus olarak bilinen tiplerinde çok sık kullanıldığı, atletik vücutları, saç ve yüz yapıları ile de diğer eserlerden kolayca ayırt edildikleri görülür⁸¹⁰. Eserde saydığımız tüm bu stilistik ayrıntılara bakıldığında birbirlerinden dönem olarak çok da farklı olmadıklarını ifade edebiliriz. Eserimiz orijinali MÖ 5. yüzyıla verilen

⁸⁰⁵ Bülent Öztürk, *Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçükasyası’nda Dionysos Kültü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2010, 179; Richard Seaford, *Dionysos*, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2006, 179.

⁸⁰⁶ Bülent Öztürk, 131-132.

⁸⁰⁷ LIMC III/1, 479; LIMC III/2, 376, fig.669.

⁸⁰⁸ Cennet Pişkin Ayvazoğlu, *Klaros’ta Dionysos Kültü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İzmir 2015, 63; Hüseyin Üreten, 54.

⁸⁰⁹ Elaine K. Gazda, 151, Fig. 6.22. Kleiner 1 ekle

⁸¹⁰ Elaine K. Gazda, Fig. 11.6, Fig. 11. 8a, Fig. 11. 8b, Fig. 11.11.

Doryphoros⁸¹¹ ve Diadoumenos⁸¹² heykellerinin Roma Dönemi kopyalarında gördüğümüz odaklanan bakışlar ve atletik vücut yapılarına da benzemektedir.

Sağ omzunda tutturulan ve üst gövdede diyagonal bir biçimde gördüğümüz *Nebris*’ten dolayı Dionysos torsosu (Princeton torsosu) olarak adlandırılan eserde dikkate değerdir⁸¹³. Eserin başı kırık olmasına rağmen hafiften döndürülmüş sağ kolu vücuda yapışıkken sol kolu vücuttan ayrı verilmiştir. Bizim eserimizde gördüğümüz omuzlara kadar inen dalgalı saçların bu heykelde sadece izlerini görmekteyiz. Eserin genel itibari ile kaslı yapısı, kasık çizgisi yumuşak geçişleri olan anatomik yapıda olması Kyzikos’tan Dionysos örneği ile benzerdir. Vücut ağırlığının sağ bacakta toplanması ve üst gövdede gördüğümüz ceylan derisinden giysisi ile eser MÖ 4. yüzyılın genel stilistiğini yansıtmaktadır.

Polykleitos’un Diadoumenos’u da duruşuyla, anatomik yapısıyla yumuşak hatlarıyla daha genç ve ileri düzeyde stiliyle MÖ 4. yüzyılın özelliklerini anımsatmaktadır. MÖ 340 civarlarına tarihlendirilen muhtemelen İtalya’dan ele geçen Praxiteles işçiliğinin Roma Döneminden bir kopyası olan Dionysos Torsosu’nun başı ve kolları mevcut değildir⁸¹⁴. Boston Isabella Stewart Gardner Müzesi’nde bulunan bu eserin omuzlara dökülen bukleli saçları, yuvarlatılmış omuzları, bacaklarının hareketinden dolayı sağ kalçanın dışa taşkın verilmesi ve oluşan kasık çizgilerinde eserimizle benzerlikler bulunmaktadır.

Tivolidaki Hadrian Villasında MÖ 150 lere tarihlendirilen Dionysos heykeli daha zarif ve ince özelliklere sahiptir⁸¹⁵. Yunan kopyasının bir örneğinden ziyade Roma stilini içerisinde barındırdığı söylenilebilir. Çünkü Princeton torsosunda da gördüğümüz bukleli saçları klasik Hadrian Döneminin karakteristik özelliği kabul edilmektedir⁸¹⁶. Buna yakın

⁸¹¹ R. M. Cook, *Greek Art it’S Development, Caracter and Influence*, The Trinity Press, London 1972, 125, 49 a-b.

⁸¹² Olga Palagia, *Greek Sculpture Function, Materials, and Techniques in the Archaic and Classical Periods*, Cmbridge University Press, Cambridge 2006, 68; Richard Neer, Fig. 37.

⁸¹³ Brunilde Sismondo Ridgway, *Greek Sculpture in the Art Museum Princeton University - Greek Originals, Roman Copies and Variants*, 56-59, Fig. 16.

⁸¹⁴ Cornelius C. Vermeule, *Greek and Roman Sculpture in America*, 66, Fig. 38.

⁸¹⁵ Brunilde Sismondo Ridgway, *Greek Sculpture in the Art Museum Princeton University - Greek Originals, Roman Copies and Variants*, 59.

⁸¹⁶ Paul Zanker, *Klassizistische Statuen*, 103, Taf. 77.2-5.

stilistik özellikler sergileyen eserler genellikle MÖ 2. yüzyılınklasistik işçiliğini yansıtmaktadırlar⁸¹⁷.

Bu tipte sütunlarda yalnızca ceylan derisi ile değil aynı zamanda panter derisiyle de işlenmekteydi. Buna en güzel örnek Yunan adalarında bulunan ve MS 150-225 yıllarına tarihlendirilen Dionysos kabartmasıdır. Eserin saçı muhtemelen asma yapraklarından çelenklerle süslenmiş ve omuzlara kadar bukleli şekilde inmiştir. Sol omzundan atılan ve sadece üst gövdenin yarısını diyagonal şekilde kapatan postu kolları açık bırakmıştır. Genç olduğu gözlenen figürün ağırlığını taşıyan sağ bacağı önde iken diğerini dizden kırarak yana ve geriye doğru atmıştır. Esere bakıldığında her ne kadar Kyzikos ile pozisyon ve kıyafetin tarzı ile benzer özellikler sergilese de yüzdeki ayrıntıların yanında gözlerde kullanılan matkap izleri bu eserin daha geç olduğunun göstergesidir.

Roma Via Appia'da bulunan Hellenistik Döneme verilen çıplak kahraman kabartması başı ve yüzü her ne kadar tahrip olsa da boyun, omuzlar, karın kasları ve bacakların hareketi ve pürüzsüz verilmesiyle Kyzikos örneğine çok benzemektedir⁸¹⁸. MÖ 1. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen bu eserin bir mezar kabartmasına ait olduğu ve özellikle Batı Anadolu kıyı kentlerinde çok fazla görüldüğü bilinmektedir⁸¹⁹.

Bir sütunun ön kısmına işlenen Dionysos kabartmalarına güzel bir örnek Boston Müzesinde sergilenen ve MS 150-225 yılları arasına tarihlendirilen eserdir⁸²⁰. Figürün üzüm asmalarından oluşan saçları, sol omuzdan diyagonal biçimde inen panter derisinden giysisi kasıkları ve bacakları açıkta bırakmaktadır. Kyzikos'tan ele geçen eserle ayakta duruş şekli, diyagonal biçimdeki giysisi ve saçlarının işleniş şekilleriyle benzer özellikler yansıtmaktadır. Fakat bizim eserimiz sahip olduğu ikonografik ve stilistik özellikleriyle daha erkene gitmektedir. Eserin sahip olduğu stilistik özellikler ve karşılaştırılan örnekler düşünüldüğünde MÖ 1. yüzyıla ait olduğunu söyleyebiliriz.

⁸¹⁷ Elizabeth Bartman, 249-271, Fig. 11.5, Fig. 11.6, Fig. 11.8a-b, Fig. 11.11.

⁸¹⁸ Valentin Kockel, *Portratreliefs Stadtrömischer Grabbauten*, Verlag Philipp von Zabern II, Mainz 1993, 227-228, Taf. 137d.

⁸¹⁹ Diana E. E. Kleiner-Fred S. Kleiner, "A Heroic Funerary Relief on the Via Appia", *Jdl*, 90, Berlin 1975, 250 -267, Fig. 1-2.

⁸²⁰ Mary B. Comstock-Cornelius C. Vermeule, 140, Fig. 219.

2.2.2.5. Demeter-Kore Betimli Kabartma Parçası

(Katalog No 069 / Resim 193-194)

Blok parçasında yüksek kabartma olarak işlenen genç ve yaşlı iki kadın figürü betimlenmiştir. Cepheden betimlenen figürlerden sağdaki daha küçük ve genç, solda büyük boyutlu işlenen ise yaşlı olarak verilmiştir. Figürlerden sağdakinin belden yukarısı ve ayakları soldakinin ise göğüslerden itibaren yukarısı ve yine ayakları mevcut değildir. Her iki eserinde uzun mantolarıyla verildikleri ve dizden kırdıkları sol bacaklarını öne doğru atmalarıyla vücut ağırlığının dik duran sağ bacağa yüklendiği görülür.

Bu parçanın kentte görülen mitlerin başında gelen tanrıça Demeter ve kızı Kore olduğunu düşünmekteyiz. Mysia Bölgesinin en önemli antik kenti olan Kyzikos'un, tarımsal üretimin zengin yerleşim yerlerinden biri olduğu bilinmektedir. Bu görüş düşünüldüğünde kentte bereketi ve zengin mahsulü temsil eden Demeter/Kore ve Tykhe, gibi figürlerin betimlenmesini olağan karşılamak gerekir. Tanrıçanın tarımın destekçisi olması ve bol ürün elde edilmesinde etkin rol oynadığı kabul edilmekteydi⁸²¹. Hatta Kyzikos'ta yaşayan halkın inanışına göre kent, baş tanrı Zeus tarafından Kore'ye armağan olarak verilmiştir⁸²².

Daha önceki eserlerde bahsettiğimiz Kore, Yunanca'da genç kız olarak bilinmekte ve mitolojide ise tanrıça Demeter'in kızının adıdır⁸²³. Mitolojik anlatımlarda Persephone olarak da anılan Kore'nin kaçırılışı Batı Anadolu'daki pek çok kentte ortaya çıkarılan eserlerde yaşatılmıştır⁸²⁴. Bu anlatım Kore'nin çiçek toplarken yeraltı dünyasının tanrısı Hades tarafından kaçırılması şeklinde bilinmektedir⁸²⁵.

Bu mitolojik sahnenin betimlenmesi MÖ 4. yüzyıldan başlayarak MS 2. ve 3. yüzyıllara kadar devam etmiştir⁸²⁶. Tez kapsamında değerlendirdiğimiz MÖ 1. yüzyıla tarihlendirdiğimiz Kat. 95 numaralı mezar stelinde yan çerçevelerde görülen kazıma başak ya da bitkisel bezemelerin ekili toprağın tanrıçası olarak bilinen Demeter'i işaret etmekteydi. Demeter'in stelde sol koltuk altında gördüğümüz yılanlı meşalenin de bu

⁸²¹ Hüseyin Üreten, 185-214.

⁸²² Hacer Motor, 46.

⁸²³ Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, 264.

⁸²⁴ Nizami Çubuk, 65.

⁸²⁵ Pierre Grimal, 396.

⁸²⁶ Hacer Motor, 46.

görüşümüzü desteklediğini belirtmiştik. Bu eserden hareketle de Kyzikos'ta Demeter-Kore kültünün yaşatıldığını söylemiştik. Demeter ve Kore betimleri genellikle uzun ve dökümlü giysileriyle bağımsız ya da kabartma şeklinde yan yana işlenebilmekteydi⁸²⁷. Ayrıca önemli bir hususta bu giysi benzerliğinin yanı sıra genellikle sol bacaklarını dizden kırarak öne doğru attıklarıdır⁸²⁸.

Figürlerde sol bacakların dizden kırılarak öne doğru hamle yapması bu bölgede kumaşın inceltilerek verilmesine neden olmuş ve güçlü görünümleriyle genel anlamda başarılı işlenmişlerdir. Eserlerin giysilerine bakıldığında Pergamon Müzesi'nde bulunan Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen kadın heykellerinin hymationlarında hareketleri nedeniyle ortaya çıkan geniş aralıklı, uzun paralel kıvrımlar Kyzikos eserinde de görülmektedir⁸²⁹. Bu kıvrımların ince ve ağır yapıda olmasına karşın derin kanallı verilen hymation kıvrımları aynı özellikleri yansıtmaktadır. Belirttiğimiz bu dönemde kadın heykellerinde verilen canlılık sebebiyle özellikle alt gövdede yumuşayan kumaş, ayakların açıkta kalması, figürlerin sol kollarına dolanan hymationun aşağıya doğru dökümlü işlenmesi genel özelliklerdir⁸³⁰. Fakat bu eserde var olan ve Hellenistik Dönem sonlarına yakın stilistik ayrıntılar, Kyzikoslu heykeltıraşlar tarafından Roma Döneminde sevilerek işlenmiştir⁸³¹. Bu hymationlu işleniş biçimini Kyzikos kentinden ele geçen ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen rahip heykelinde de görmekteyiz⁸³². Bu rahip heykeli, keskin olmayan uzun ve birbirine paralel olan giysi kıvrımlarının sol kolun altından aşağıya dökülmesi, bacaklardan birinin yana ve geriye doğru atılmasıyla ayakların açıkta kalması gibi stilistik özellikler nedeniyle Hadrian Döneminin sonları Antoninler Döneminin başlarına tarihlendirilmiştir. Bizim kabartma eserimizde de özellikle üst gövdeden aşağıya doğru inen çapraz ve uzun paralel kıvrımların figürlerin sol kolları altından aşağıya dökümlü işlendikleri izlenmektedir. Aralarında yeteri kadar boşluk bırakılarak işlenen figürlerin sol bacaklarının hareketiyle oluşan incelme de yine Kyzikos eserlerinde başarılı bir biçimde verilen stil özellikleri arasındaydı.

⁸²⁷ LIMC, 598, 463.

⁸²⁸ LIMC, 611, 189-190; LIMC, 368-369.

⁸²⁹ J. Cordelia Eule, 100, Taf. X, Abb. 58 (KS 38), Abb. 59 (KS 39).

⁸³⁰ Peter Bol, Hellenistische Plastik III, Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst, 46-47, Abb. 60-61.

⁸³¹ Kyzikos'un Hellenistik Döneme ait olan ve bu tez çalışmasında değerlendirilen Kat. 20 ve Kat. 22 numaralı kadın heykelleri bahsedilen bu stilistik özellikleri barındırmaktadır.

⁸³² Margarete Bieber, "Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying", 374-417, Fig. 39.

Bu giyiniş tarzına sahip kadın heykellerini aynı stilistik çerçeve içerisinde Cyrene’de de görmekteyiz. Cyrene eserlerinde hymation tomarının sol kola dolanarak aşağıya doğru döküldüğü, vücut ağırlığını taşıyan dik duran sol bacak, yana ve geriye doğru atılan dizden kırılan sağ bacak esere hareketlilik kazandırmıştır. Genellikle khiton üzerine hymationlu işlenen ve hareket nedeniyle giysinin bazı bölgelerde incilmesiyle MS 1 ve 2. yüzyıllara ait oldukları bilinmektedir⁸³³.

Kabartmaya genel olarak bakıldığında solda bulunan genç kadın figürünün belden yukarısı ve sağda daha büyük boyutlarda işlenenin ise göğüslerden itibaren mevcut olmadığı gözlenmektedir. Bununla birlikte korunabilen kısımlarda da kırılmalar ve aşınmaların meydana gelmesi eserin sağlıklı biçimde değerlendirilmesini zorlaştırmıştır. Buna rağmen bu figürlerin yan yana verilmesi, bacaklarının hareketiyle narin yapılarının ortaya çıkması ve giysi işleniş tarzları bunları kadın olarak yorumlamamıza neden olmuştur. Yukarıda bahsettiğimiz Demeter-Kore mitolojisinin Kyzikos’ta sık görülmesine de dayanılarak eser, tanrıça Demeter ve kızı Kore (Persephone) olarak adlandırılmıştır. Oldukça tahrip olan bu kabartma sergilediği stilistik özellikler ve karşılaştırılan örneklerden dolayı muhtemelen MS 2. yüzyılın ortalarına ait olmalıdır.

2.2.2.6. Üçlü Hekate (Hekataion) Kabartması

(Katalog No 070 / Resim 195—197)

Titanlar arasında tek saygı gören Hekate’nin kötü ruhların yol kavşaklarında özellikle de üç yol ağzlarında bulunulduğuna inanıldığından buralarda ikamet ettiği ve onuruna heykellerin dikildiği görülmektedir⁸³⁴. Bu düşünceye dayanılarak tanrıçanın birbirleri ile sırt sırta yapışık ve ortalarında yuvarlak bir sütunun bulunduğu üç kadın betimi şeklinde heykelleri yapılmıştır⁸³⁵. Üçlü Hekate (Hekataion) betimleri, üç gövdeli, üç kafalı ve altı kollu biçimde farklı yönlerde bakar tarzda yol ağzlarına ya da yerleşim

⁸³³ Margarete Bieber, *Ancient Copies, Contributions to the History of Greek and Roman Art*, Pl. 139, Fig. 812-817.

⁸³⁴ N. Eda Akyürek Şahin, *Anadolu’da Hekate Korpusu ve Çeşitli Müzelerde Hekate Eserleri Üzerinde Çalışmalar*, 56-67.

⁸³⁵ Walter Otto, *Handbuch Der Archäologie*, Bech’sche Verlagsbuchhandlung, München 1950, 186, Taf. 67 (1).

birimleri içindeki kutsal alanlara yerleştirilirdi⁸³⁶. Homeros'un bahsetmediği tanrıça Hekate, Hesiodos'un Theogonia'sında her şeyin tanrıçası olarak övülmektedir⁸³⁷. Theogonia'da her şeyin tanrıçası insanlar için sayısız iyiliğin kaynağı, zenginlik, bilgelik, yenilmezlik ve denizcilere şans getiren tanrıça olarak bilinmektedir⁸³⁸.

Bu kültün Anadolu'nun Karia ve Phrygia Bölgelerinde yoğun bir biçimde yaşatıldığını yine üçlü Hekate heykelleri kanıtlamaktadır⁸³⁹. Bu somut bulguların yanında Hekate sözcüğü etimolojik anlamda değerlendirildiğinde Yunancaya uymaz ve Anadolu'nun Karia Bölgesine özgü yerel dilden türemiş olabileceği ileri sürülmüştür⁸⁴⁰. Özellikle Karia Bölgesinin Hekate kültünün çıkış noktası olduğunu savunanlar "*Hekat*" kelimesinden Mausolos Hanedanlığı'nın adı olan Hekatomnus ya da coğrafi yerin adı Hekataios'u ileri sürmüşler ve kültün MÖ 5.-4. yüzyıllarda var olduğu iddia etmişlerdir⁸⁴¹. Bu bölgede ayrıca Lagina Hekate Tapınağının doğu ve kuzey frizlerinde Hekatenin varlığı⁸⁴², Stratonikeia sikkeleri⁸⁴³ ve kült heykelinin varlığı da bu görüşleri destekler niteliktedir.

Anadolu'ya özgü bir tanrıça olduğu düşünülen tanrıça Hekate'nin Yunan pantheonuna buradan geçtiği tahmin edilmektedir⁸⁴⁴. Buradan yola çıkılarak Hekate'nin en eski kültüne Miletos-Apollon Delphinion'daki yuvarlak sunakta rastlanıldığı da kabul edilmektedir⁸⁴⁵. Bu tipte Hekate heykellerini Anadolu'da Perge, Aizonai, Kibyra, Elea,

⁸³⁶ Şehrazat Karagöz, Küçük Asya'ya Özgü Bir Tanrıça: Hekate, Anadolu Araştırmaları 16, İstanbul 2002, 303-320; Theodor Kraus, Hekate: Studien zu Wesen und Bild Der Göttin in Kleinasien und Griechenland, Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg 1960, 169.

⁸³⁷ N. Eda Akyürek Şahin, Anadolu'da Hekate Korpusu ve Çeşitli Müzelerde Hekate Eserleri Üzerinde Çalışmalar, 56-67; Christoffer Theis, Hekate Triformis auf Gemmen, 19, Bild und Schrift auf magischen Artefakten, De Gruyter, Berlin 2018, 165-180.

⁸³⁸ Hesiodos, 118,119, 410-450; N. Eda Akyürek Şahin, Anadolu'da Hekate Korpusu ve Çeşitli Müzelerde Hekate Eserleri Üzerinde Çalışmalar, 56-67; M. C. Howatson, 365.

⁸³⁹ Lewis Richard Farnell, The Cults of The Greek States, 507; Alan M. Greaves, The Cult of Aphrodite in Miletos and Its Colonies, Anatolian Studies, 54, 27-33.

⁸⁴⁰ Theodor Kraus, Hekate: Studien zu Wesen und Bild Der Göttin in Kleinasien und Griechenland, 16.

⁸⁴¹ William Berg, Hecate: Greek or "Anatolian"?, Numen, 21 (2), 1974, 128-140.

⁸⁴² J. Chamonard, Les Sculptures de la Frise du Temple d'Hekate a Lagina, , BCH, 19, 1895, 235-262; Pamela A. Webb, Fig. 83, 84, 85, 86, 87, 88.

⁸⁴³ A. R. Meadows, "Stratonikeia in Caria: the Hellenistic City and its Coinage", NC 162, 2002, 79- 134; Makbule Ekici, Karia Şehir Sikkeleri ve Lagina'da Bulunan Sikkelerin Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya 2013, 33-34, Fig. 32, 33, 34, 35. Hellenistik Döneme tarihlendirilen bu sikkelerin ön yüz betimlerinde genellikle Zeus Başı nadiren de Hekate Başı arka yüzlerinde ise ayakta, cepheden verilen Tanrıça Hekate elinde meşale ya da paterali verilirdi.

⁸⁴⁴ Christoffer Theis, Hekate Triformis auf Gemmen, 166; Şehrazat Karagöz, 502-503.

⁸⁴⁵ Theodor Kraus, 2-22.

Laodikeia, Side ve Kyzikos gibi kentlerde görmek mümkündür⁸⁴⁶. Bu tipten olanın Anadolu'da Roma İmparatorluğu'nun geç dönemlerine kadar çok sık kullanıldığı kabul edilmektedir⁸⁴⁷.

Pausanias, üçlü Hekate heykellerinin ikonografi tiplerinin ilk örneğinin Klasik Dönemin önemli heykeltıraşlarından "Alkamenes" (MÖ 431-404)'in yaptığını bildirmektedir⁸⁴⁸. MÖ 430-420 lere tarihlendirilen bu Hekate heykelinin Atina Akropolisinde dikili olduğu ve tüm halkın koruyucusu niteliğini taşıdığı düşünülmektedir⁸⁴⁹. Üst ve alt kısımları kırık halde ele geçen figürde kemerin sıkmasıyla ağır ve dökümlü giysinin ön plana çıktığını da ifade edebiliriz⁸⁵⁰. Bu eserlerde Hekate figürlerinde gördüğümüz zikzak veya testere dişli giysi kenarlarının genellikle geç dönemlere kadar devam ettiği görülmektedir⁸⁵¹. Ayrıca Taşoz, Abdera, Aegina ve Samothrake gibi kentlerde bu dönemden itibaren Hekate kültünün önemli bir yer edindiğinden de söz edebiliriz⁸⁵².

Kyzikos'tan ele geçen eserin oldukça aşınmasına rağmen silindirik sütuna yaslanan "üç gövdeli, üç başlı ve altı kollu" biçimde farklı yönlerde bakan tarzda işlenen Hekate heykel tiplerinden olduğunu söyleyebiliriz. Bu tip Hekate heykelleri, ortalarında bulunan yuvarlak sütuna sırtlarını dayamış ayakta duran kadın figürlerinin her biri farklı yönlerde bakan tarzda verilmiştir. Oldukça yaygın görülen Tanrıça Hekatenin bu tipten olanında figürlerin peploslu verildikleri göğsün hemen altında bir düğümle bağlanmış ve kat katlı kıvrımlar ortaya çıkmıştır. Üçlü tipte verilen kadın figürlerinin çok fazla aşınan sağ ellerinde muhtemelen uzun meşaleler bulunurken göğsün üzerinde bulunan sol ellerinde ise bir nesne bulunmaktadır.

⁸⁴⁶ Şehrazat Karagöz, 313; Binnur Çelebi, Hayat Veren Tanrıçanın Ölüm Tanrıçasına Dönüşümü: Hekate, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Bilim Dalı, Konya 2017, 59.

⁸⁴⁷ Şehrazat Karagöz, 313; N. Eda Akyürek Şahin, "The Cult of Hecate in Lydia: Evidence from the Manisa Museum", *Gephyra* 13, 2016, 1 – 48, Fig. 2 a-g.

⁸⁴⁸ Theodor Kraus, 84-101; Werner Fuchs, Zue Hekate des Alkamenes, Boreas I, Münster 1978, 32-35, Taf. 5-8; Yusuf Boysal, Arkaik Devir Heykeltıraşlığı, 55.

⁸⁴⁹ Christine Alexander, A Wooden Hekataion of the Hellenistic Period, The Metropolitan Museum of Art Bulletin, 34 (12) 1939, 272-274; John Boardman, Yunan Heykeli Klasik Dönem, Fig. 222.

⁸⁵⁰ Felix Eckstein, Das Hekataion in der British School zu Athen, Lieferung IV – Teil 3, Taf. 12-14.

⁸⁵¹ Evelyn B. Harrison, Archaic and Archaistic Sculpture, The Athenian Agora 11, 53; Robert W. Daniel, Hekate's Peplos, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 72, 1988, 278.

⁸⁵² Şehrazat Karagöz, 305.

Tanrıçanın atribüleri arasında meşale, bereket boynuzu, hançer, anahtar-kilit, yıldız, at, orak gibi semboller sayılmaktadır⁸⁵³. Kyzikos eserinin göğsüne uzattığı elinde tuttuğu nesnenin taş olabileceği ihtimaline örnek olarak Lagina Hekate Tapınağı'nın doğu frizinde Zeus'un doğum mitosunu ve babası Kronos'un taht üzerinde işlendiği sahneyi verebiliriz⁸⁵⁴. Bilindiği üzere doğacak çocuklarından birisinin kendisini tahtından indireceği konusunda uyarılan Kronos çocuklarını doğar doğmaz hemen yutuyordu. Annesi Reia bir hileyle geceleyin doğurduğu Zeus'u kurtarmak için taşı beze sarıp Kronos'a sunmuş ve oğlunu kurtarmıştı. Günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Lagina Hekate Tapınağı'nın frizlerinden doğu yönde işlenen Hekate'nin Zeus'un babası Kronos'a elindeki taş parçasını sunduğu görülmektedir. Bundan hareketle Kyzikos Hekatesi'nin sol elinde bulunan nesnenin atribüleri arasında geçmemesi ve değindiğimiz bu mitos taş olabileceği ihtimalini ve Zeus'un doğumuna bir anlamda yardım ettiğini düşündürmektedir⁸⁵⁵. Bu olasılığa yine bir örnekten yola çıkarak sol kolunu vücuduna paralel uzatmış sağ kolunu dirsekten kırarak göğsün önünde çiçek tutmakta olan Hekateion heykelini de gösterebiliriz⁸⁵⁶.

Paris Rodin Müzesi'nden Hellenistik Döneme tarihlendirilen Artemis-Hekate heykelinde gördüğümüz giysinin göğüs altında bağlanmasıyla aşağıya dökülen kıvrım yapıları ile Kyzikos Hekatesini anımsatmaktadır⁸⁵⁷. Artemis-Hekate heykelinin hem üst hem de alt kısmında oluşan bu benzerliğe sağ kolun aşağıya uzanması sol kolun ise göğsün üzerinde olmasını da katabiliriz.

Larissa'dan ele geçen ve Kopenhag Ulusal Müzesi'nde sergilenen Hekateion heykelinde figürlerden birinin nesne tuttuğu elinin göğüs üzerinde bulunması diğerinin de vücuda paralel uzanan meşaleyi tutarken işlenmesi eserimizi anımsatmaktadır⁸⁵⁸.

⁸⁵³ Cevat Başaran, Kuşadası Hekatesi (Trivia), "Kuşadası Hekatesi (Trivia)", T. Korkut (ed.), 60. Yaşındaki Fahri Işık'a Armağan. Anadolu'da Doğdu, Ege Yayınları, İstanbul 2004, 89-94; Emine Bozkurt, Tanrıça Hekate, Adanan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2017, 35.

⁸⁵⁴ Ahmet Adil Tırpan-Zeliha Gider vd., The Temple of Hekate at Lagina, Dipteros und Pseudodipteros, Bauhistorische und Archäologische Forschungen, Byzas 12, Ege Yayınları, İstanbul 2012, 181-202.

⁸⁵⁵ Pierre Grimal, 803; Pamela A. Webb, Fig. 83, 84; Riet Van Bremen, The Temple of Hekate at Lagina, Der Fries des Hekateions von Lagina, The Classical Review, 61 (1), 2011, 261-262.

⁸⁵⁶ <https://arachne.uni-koeln.de>, Müze numarası 2202. Angeblich erworben durch Spiegelthal in Smyrna (Conze 1891, S. 75 Nr. 172).

⁸⁵⁷ Giorgio Gualandi, Artemis-Hekate Un Problema Di Tipologia Nella Scultura Ellenistica, RA, 2, 1969, 233-272, Fig. 26.

⁸⁵⁸ Theodor Kraus, Taf. 18 (1-3).

Hellenistik Döneme tarihlendirilen bu eserin giysi yönünden de benzerliği dikkat çekmektedir. Özellikle giysinin göğsün hemen altında bağlanmasıyla aşağıya doğru inen ince kıvrım yapısı ve iki bacak arasına denk gelecek şekilde inen kalın giysi tomarı eserimizde de bulunmaktadır.

Bunlara güzel örnekler yine British Müzesi'nde bulunan ve MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen vücuda yapışık sağ kolunu aşağıya doğru uzatmakta sol kolunu ise dirsekten kırıp göğsün üzerinde meşale tutan üçlü Hekate heykelleridir⁸⁵⁹. Arkaistik stilde geleneksel yapısını devam ettiren üçlü Hekate heykelleri özellikle Hellenistik Dönemde yapılmışlardır. Bunlar arasında British Müzesi'nde sergilenen Karia Bölgesinden ele geçen MÖ 100'e tarihlendirilen üst ve alt kısımları kırılmış olan üçlü Hekate heykeli dikkat çekicidir⁸⁶⁰. Eserde kemerin sıkmasıyla yukarıya doğru çekilen ağır ve kalın kumaş yapısı Kyzikos Hekatesini anımsatmaktadır. Peplosun altında bulunan bacaklar üzerinde giysinin yay şeklinde kıvrımlar oluşturması da bizim eserimizle yakın tarihten olabileceğini düşündürmektedir. Bu tipte Hekate heykellerinin uzun bir zaman diliminde aynı stilistik çerçevede yapıldığını özellikle khiton ve peplosa bakıldığı zaman görmekteyiz bizim eserimizle benzerliği dikkat çekmektedir⁸⁶¹.

Roma Dönemine tarihlendirilen bu tipte Hekateion'ların üst gövdede kemerin sıkmasıyla şematik ve yalın yapılı kıvrımların daha fazla ortaya çıktığı gözlenmiştir⁸⁶². Günümüzde Avusturya Viyana Müzesi'nde bulunan MS 97 yılına tarihlendirilen bronz üçlü hekate heykeli ile Phrygia Bölgesi özellikleri yansıtan İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan başları cepheden işlenen üçlü hekate heykelleri giysileri yönünden bahsettiğimiz stilleri sergilemektedirler⁸⁶³. Bu Hekate heykellerinin çoğunda arkaistik gelenekte genellikle dikey yapıdaki kıvrımların izlendiği bol dökümlü peplos bulunmaktadır⁸⁶⁴.

⁸⁵⁹ <https://www.britishmuseum.org>, Müze numarası 1849,1201.57; <https://arachne.uni-koeln.de>, Müze numarası 10696

⁸⁶⁰ <https://www.britishmuseum.org>, Müze numarası 1859, 1226.753

⁸⁶¹ P. J. Hadjidakis, *The Archaeological Museum of Delos*, Olkos Publisher, 2003, 181, Fig. 225, 226. Delos'tan ele geçen örneklerde bahsettiğimiz benzerlikleri barındırmaktadır.

⁸⁶² Cevat Başaran, *Kuşadası Hekatesi (Trivia)*, 89-94, Res. 1-3.

⁸⁶³ Şehrazat Karagöz, 311-312, Res. 8, 10.

⁸⁶⁴ Elif Tül Tulunay, *Efes Müzesi'den Yeni Bir Hekateion*, Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2015, 21-23.

Bu üçlü Hekate tipleri erken dönemlerde tek geç dönemlerde ise üçlü gövde şeklinde heykellerde⁸⁶⁵, kabartmalarda⁸⁶⁶, sikkelerde⁸⁶⁷, seramiklerde⁸⁶⁸ ve mezar stellerinde⁸⁶⁹ karşımıza çıkmaktadır. MS 2. yüzyılda “üç yüzlü”, “üç şekilli” ve “üç yönlü” olarak seri biçimde heykelleri üretilen⁸⁷⁰ Hekate heykellerinin kendi içinde de farklı tipler sergilediği diğer tanrı ve tanrıçalarla ilişkili olarak verildikleri görülmektedir⁸⁷¹.

Anadolu dışında Yunanistan, Ege Adaları, İtalya ve Sicilya gibi bölgelerde de bu kült kendini göstermiştir⁸⁷². MS 200 ya da daha sonrasına tarihlendirilen Aegina’da bulunan bronz üçlü Hekatenin khiton ve peploslu işlendiği izlenmektedir⁸⁷³.

Genellikle mermerden yapıldığı için sağlam ve çok sayıda ele geçen üçlü Hekate heykellerinin stilistik ayrıntılardan hareketle Hellenistik ve Roma Dönemlerine tarihlendirildiği bilinmektedir⁸⁷⁴. Kyzikos’tan ele geçen üçlü Hekate heykelinin kalın ve ağır kumaş yapısı Hellenistik Dönemde daha çok görülen bir özelliktir⁸⁷⁵. Figürün muhtemelen sağ elinde kaideye kadar inen uzun meşale taşıması da erkene giden bir ayrıntıdır⁸⁷⁶.

Kyzikos’tan üçlü Hekate heykelimize bakıldığında simetrik arkaistik duruşun hâkim olduğu, peplos ve khitonun vücudu sardığı dar pileli ağır bir giysi fark edilmektedir. Bir silindirik sütuna sırtlarını dayamış olan kadın heykellerinin tümünün sol eli göğsünde bir nesne tutmaktadır. Vücuda paralel biçimde aşağıya doğru uzatılan sağ kolları ise muhtemelen uzun bir meşalenin ortasında ya da giysi kenarlarından

⁸⁶⁵ LIMC, VI-II, 661, Fig. 110-115-116.

⁸⁶⁶ LIMC, VI-II, 659, Fig. 51-65-69.

⁸⁶⁷ LIMC, VI-II, Fig. 171-172-175-176; Şehrazat Karagöz, 313; N. Eda Akyürek Şahin, “Antalya Müzesi’nden İki Hekateion”, *Adalya XIV*, İstanbul 2011, 237-258.

⁸⁶⁸ Lewis Richard Farnell, *The Cults of The Greek States*, 512.

⁸⁶⁹ LIMC, VI-II, 672-673, Fig. 326, 327, 328.

⁸⁷⁰ Christoffer Theis, *Hekate Triformis auf Gemmen*, 168.

⁸⁷¹ N. Eda Akyürek Şahin, *Anadolu’da Hekate Korpusu ve Çeşitli Müzelerde Hekate Eserleri Üzerinde Çalışmalar*, 56-67; Şehrazat Karagöz, 303.

⁸⁷² Lewis Richard Farnell, *The Cults of The Greek States*, 503.

⁸⁷³ Cornelius Vermeule, *Greek, Etruscan, Roman, and Byzantine Sculpture in the Museum of Fine Arts, Boston*, *The Classical Journal*, 60 (7) 1965, 289-305.

⁸⁷⁴ E. Petersen, *Die Dreigestaltige Hekate*, *Archaeologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Oesterreich-Ungarn*, 5, Wien 1881, 1-84.

⁸⁷⁵ Giorgio Gualandi, *Artemis-Hekate un Problema Di Tipologia Nella Scultura Ellenistica*, *Revue Archeologique*, 2, 1969, 233-272. Fig. 25-26.

⁸⁷⁶ Serra Durugönül, *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, 2015, 143.

tutmaktadır⁸⁷⁷. Dolayısıyla karşılaştırdığımız eserler dikkate alındığında Kyzikos Hekatesi daha çok MÖ 2. yüzyıl sonlarından olmalıdır.

2.2.3. Steller

2.2.3.1. Adak Stelleri

2.2.3.1.1. Apollon-Artemis-Zeus 1

(Katalog No 071 / Resim 198-200)

Alınlıklı, dorik sütunlu ana kabartma alanında üç figürün işlendiği görülmektedir. Bu figürlerden stelin sağındaki sol elinde lyrası, aşağıya doğru uzattığı diğer elinde ise phialesini tutan Apollon görülmektedir. Hemen sol ayağının yanında ise omphalos'a sarılı bir yılan betimlenmiştir. Ortada sağ elinde phialesi sol elinde ise bezemem alanını dikine kesen uzun meşaleli Artemis bulunmaktadır. Adak stelinin solunda ise diğer figürlerde olduğu gibi aşağıya doğru çapraz biçimde uzattığı sağ elinde phialesi diğer elinde ise asasını gördüğümüz baş tanrı Zeus işlenmiştir.

Ana kabartma alanının hemen altında alçak kabartmada yarı uzanmış halde sol kollarını ikiye katlanan yastığa dayayan ve bu ellerinde derin kâseler bulunduran erkek figürleri işlenmiştir. Figürler sol ayaklarını düz bir biçimde uzatırken sağ bacaklarını dizden kırarak yukarıya kaldırmışlar sağ ellerini ise kucaklarına doğru uzatmışlardır. Bunlardan sadece soldan ikinci figür sağ elindeki kaptan içki içerken betimlenmiştir.

İnce bir şeritle hemen altında taburede üzerinde oturan erkek figürü dialos çalarken hemen karşısında çıplak halde dans eden kadın ve Phrygia başlıklı erkek figürünün yanlarında ise geniş bir kabın içinden şarap dolduran saki çocuk betimine yer verilmiştir. Burada yer alan sahne, aslında dini bir müzik ya da festivale davetin işlendiği olayın düzenleyicisi şair - oyun yazarı olarak tanımlanan kişi olan Thallos'un Zeus'a ve diğer tanrılara bir nevi saygısını ifade ettiği sunudan ibarettir⁸⁷⁸.

Günümüzde British Müzesi'nde sergilenen bu adak steli Kyzikos kentinin Hellenistik Dönemde hem işçilik kalitesi hem de tanrılar kültürünün zenginliğinin en güzel

⁸⁷⁷ Bu tipte khiton ve peploslu üçlü Hekate heykelleri incelendiğinde kollarının hareketi farklılık göstermektedir. Figürlerin kollarının her iki yanına uzatıldığı ya da bir eliyle göğsünde nesne tutan diğeri ile de meşale tutan örneklerin çoğunlukta oldukları gözlenmiştir. Evelyn B. Harrison, *Archaic and Archaistic Sculpture*, The Athenian Agora 11, Pl. 36 (147), Pl. 37 (149).

⁸⁷⁸ Britisih Müzesi'nden edinilen bilgiler ışığında bu adak stelinin alınlık kısmında yer alan Grekçe yazıttan çıkarılan yorumlar bu şekilde açıklanmıştır.

göstergelerinden biridir⁸⁷⁹. Kyzikos'ta Apollon bir elinde lyrası diğerinde paterası ile genellikle adak sunularında Kybele ya da Zeus'la birlikte tasvir edilmekteydi⁸⁸⁰. Kente yakın yerlerden de bu tarzda adak stellerinde sol elinde paterası sağ elinde uzun asası ile Zeus'un betimlerine sıkça rastlanmaktadır⁸⁸¹. Adak stellerinde ayrıca Apollon ve Zeus'un yanında onlara paterası ve uzun meşalesi ile eşlik eden Artemis'nde işlendiği görülmekteydi⁸⁸². Kyzikos'ta sadece adak ve mezar stellerinde değil aynı zamanda Apollon betimi lyrası ile omphalos üzerinde otururken de betimlenmekteydi⁸⁸³.

Klasik Dönemin sonlarına verilen adak stellerinde Apollon ve Artemis'in aynı atribüleri ve kıyafetleriyle karşımıza çıkmaktadır. Miletos'tan ele geçen stelde meşalesi ile Artemis ve lyrası ile Apollon betimleri Demeter ve Kore ile verilmişlerdir⁸⁸⁴. Bu dönemden Eleusis Müzesi'nde bulunan adak kabartmasında Artemis yanında bulunan üç figürle betimlenmiştir⁸⁸⁵. Apollon ve Zeus'ta olduğu gibi burada her iki elinde tuttuğu meşalelerde betimlenen Artemis'te bu tipte adak kabartmalarında başka figürlerle de verilebilirlerdi.

Yine aynı dönemden Thasos'tan ele geçen kabartmada ince bir şeritle ayrılan sahnelerden üst katta beş erkek figürü bizim örneğimizde olduğu gibi ziyafet sahnesinde verilirken alt katta taburelerde beş kadın muhtemelen eşleri betimlenmiştir⁸⁸⁶.

Atina Ulusal Müzesinde sergilenen Apamea ya da Nikaia'dan ele geçen adak stelinde Stratonike rahibelerinin kabartmasında Kybele ile birlikte Apollon işlenmiştir⁸⁸⁷. Kybele stelin sağ tarafında aşına olduğumuz şekilde tahtında otururken hemen sağında ayakta ve phiale tutan sağ elini bizim örneğimizdeki gibi aşağıya doğru çapraz biçimde uzatırken görülmektedir. Stelin sol tarafında keçi getiren figürler sunağın yanında

⁸⁷⁹ Johanna Fabricius, *Die Hellenistischen Totenmahlreliefs*, Verlag Dr. Friedrich Pfeil, München 1999, 330, Abb. 45.

⁸⁸⁰ F. W. Hasluck, "Inscriptions from Cyzicus (Continued)", *JHS*, 23, 1903, 75-91.

⁸⁸¹ F. W. Hasluck, "Unpublished Inscriptions from the Cyzicus Neighbourhood", *JHS*, 24, 1904, 20-40.

⁸⁸² Leon Lacroix, A propos des monnaies de Cyzique et de la légende d'Oreste, In: *L'antiquité classique*, 15 (2), 1946, 209-226.

⁸⁸³ Roux Georges, Deux riches offrandes dans le sanctuaire de Delphes. [Le stylidion de Cyzique. Le lion d'or de Crésus.]. In: *Journal des savants*. 1990, 221-245.

⁸⁸⁴ Elpis Mitropoulou, Libation Scene With Oinochoe in Votive Reliefs, *YAH*, Athens 1975, Fig. 29,54.

⁸⁸⁵ Linda Jones Roccas, Back – Mantle and Peplos The Specian Costume of Greek Maidens in 4th – Century Funerary and Votive Relief, *Hesperia* 69, College of Staten Island, New York 2000, 235-265, Fig. 2.

⁸⁸⁶ Bernard Holtzmann, Un Relief Exceptionnel De Thasos, *RA*, 2, 2014, 325-334, Fig. 5, Fig 6.

⁸⁸⁷ LIMC, II Switzerland 1984, 298, Fig. 964; Philip A. Harland, *Associations, Synagogues, and Congregations: Claiming A Place in Ancient Mediterranean Society*, Fortress Press, Ontario 2013, 45-46, Fig. 10.

sunularını gerçekleştirmek için beklemektedirler⁸⁸⁸. Bu eseri ele almamızdaki sebep ana kabartma alanından ziyade hemen altında alçak kabartma şeklinde işlenen erkek figürleri ve hemen onun altında yer alan müzisyenler, dans edenler ve içki sunumu yapan saki figürleridir.

Kyzikos örneğinde hemen ana sahnenin altında yarı uzanır şekilde sol kollarını ikiye katlanmış yastığa dayayan ve ellerinde derin kâselere yer verilen erkek figürleri Nikaia örneğinde daha kalabalık şekilde fakat benzer biçimde işlenmişlerdir⁸⁸⁹. Her iki örnekte de genele bakıldığında başların cepheden gövdelerin $\frac{3}{4}$ profilden işlendiği, sağ kollarını ön tarafa doğru uzattıkları görülmektedir. Daha sonra ince bir şeritle geçilen alttaki kabartma alanında da oturan ve cepheden verilen kişi dialos çalmakta orta kısımda dans eden figür ve sağ tarafta ise ayaklı krater ve geniş içki kaplarından sunu yapan saki figürleri betimlenmiştir.

Bu adaklar aslında dönem insanının sosyal ilişkilerinin somutlaştırılan güzel örnekleri arasında değerlendirilmelidir. MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilen bu stel, kentteki erkek ve kadınların tanrılarına verdiği önemi ve topluma yansımalarını anlatan güzel bir örnektir⁸⁹⁰. Aynı zamanda bu adak stellerinin geçmişteki imparatorların onurlandırılması ya da imparator kültlerinin yaşatılması amaçlarını da güttüğü kabul edilmektedir⁸⁹¹. Nilsson bunların özellikle Hellenistik Dönem'deki Dionysos şenliklerinden esinlendiğini Roma Dönemi'nde ise tanrıları onurlandırmaktan ziyade toplumsal bir kutlamanın ön plana çıktığını aktarmaktadır⁸⁹².

Mysia Bölgesi sınırları içinde sadece Kyzikos'ta değil özellikle Miletopolis civarlarından ele geçen Apollon'a adanan steller bulunmuştur⁸⁹³. Bunlar genellikle masif blok üzerine işlenen alınlıklı ve yukarıya doğru daralan bir formdadırlar. Stellerin sağında Apollon Kithadoros chitonu ve hymationu ile sağ elinde omphalos sol elinde ise kitharası

⁸⁸⁸ E. Pfuhl – H. Möbius, Text und Tafel Band II, 1979, Taf. 332, Nr. 1979.

⁸⁸⁹ MÖ 2. yüzyıl sonlarına tarihlendirilen bu adak stelinin Kyzikos civarlarından bulunduğu da kaynaklarda geçmektedir. Şengül D. Ful, 298, Lev. 31, Kat. No. 73.

⁸⁹⁰ Philip A. Harland, 45.

⁸⁹¹ Philip A. Harland, 47.

⁸⁹² H. W. Pleket, An Aspect of the Emperor Cult: Imperial Mysteries, The Harvard Theological Review, 58 (4), 1965, 331-347.

⁸⁹³ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, Lev. LXXXI, LA 1, LA 2, Lev. LXXXII, LA 3, LA 4, Lev. LXXXIII, LA 5, LA 6, Lev. LXXXIV, LA 7, LA 8, Lev. LXXXV, LA 9, LA 10.

ile ayakta cepheden betimlenmiştir⁸⁹⁴. Hellenistik ve Roma dönemlerinde adak stellerinde Apollon Kithadoros tipi gerek tek olarak gerekse de Artemis’le birlikte yaygın biçimde görülürdü⁸⁹⁵.

Didyma’dan ele geçen ve MÖ 160-150 civarlarına tarihlendirilen mermer kabartma üzerinde Nymphe, Demeter, Kore ve Artemis işlenmiştir⁸⁹⁶. Burada oturan figürün mantosunun zeminle teması Kyzikos adak stelinde Apollon’u hatırlatmaktadır. Diğer figürlerde de görülen kalın kumaş ve kıvrım aralarının aynı aralıkta olması her iki eserinde çok uzak tarihlerden olamayacağını düşündürmektedir.

Günümüzde Paris Louvre Müzesi’nde bulunan MÖ 2. yüzyıl sonlarına tarihlendirilen adak stelinde ise bir elinde kitharası diğerinde sunu kabıyla Apollon betimlenmiştir⁸⁹⁷. Bu tipte çok sık betimlerine rastladığımız khiton ve hymationlu Apollon’un sağ bacağına hafifçe yana geriye doğru atmasıyla oluşan şematik kıvrımlar bizim örneğimizle yakın stilistik özellikler sergilemektedir.

Kyzikos kökenli Apollon-Artemis ve Zeus’un atribüleri ile işlendiği bu adak steli üç sahneli olarak gösterdiği kompozisyonu ile MÖ 2. yüzyıl sonlarından Nikaia eseriyle oldukça yakındır. Özellikle alt sahnelerde alçak kabartmada gördüğümüz ziyafet sahnesinde yarı uzanır şeklindeki erkekler ve hemen altında müzisyenler ve saki betimleriyle her iki eserinde çağdaş olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Pergamon’da ele geçen MÖ 2. yüzyılın sonlarından kabartma parçasında sağ elde phiale sol elde kitharasını tutmakta olan Apollon’un uzun mantosunu sıkan ince sicim şeklinde kemeri ve hemen altında oluşan kıvrım yapıları oldukça benzer stilistik özellikler sergilemektedir⁸⁹⁸. Stelde işlenen figürlerin giysi kıvrımlarının gelişigüzel ve aynı derinlikte olması, sert, metalik yapısı, aşağıya doğru yuvarlatılmış ve kalın biçimleri MÖ 2. yüzyılın sonlarına işaret etmektedir⁸⁹⁹.

⁸⁹⁴ Mustafa Şahin, “Figürliche Grabstelen und Weihreliefs aus Miletupolis”, *IstMitt*, 47, 1997, 179-197, Taf. 27, 3-4.

⁸⁹⁵ Kalliopi Chatzinikolaou, Locating Sanctuaries in Upper Macedonia According to Archaeological Data, *Kernos* 23, 2010, 193-222, Fig. 13, Fig. 18, Fig. 19.

⁸⁹⁶ LIMC, II, 298, Fig. 960,

⁸⁹⁷ LIMC, II, 298, Fig. 962

⁸⁹⁸ Franz Winter, *Altertümer von Pergamon Die Skulpturen*, VII Text 2, Berlin 1908, 266, Fig. 336.

⁸⁹⁹ Mustafa Şahin, *Miletopolis Adak Levhaları Üzerinde Apollon Kitharodos, Tanrının Tipolojisi, Kült Merkezleri; Adak Levhalarının Lokalizasyonu ve Tarihlendirilmeleri Üzerine Bir Deneme*, İstanbul Üniversitesi Edbiyat Fakültesi Basımevi, Anadolu Araştırmaları XV, İstanbul 1999, Res. 1, Res. 11.

Adak stelinin tympanon kısmının beş satırlık yazıtla doldurulduğu görülmektedir. Burada yer alan yazıtta:

“ΔΙ-Ι-Υ
ΨΙΣΤΩ-Κ[ΑΙ]
ΤΩ ΧΩΡΩ ΘΑΛΛΟΣ
ΕΠΩΝΥΜΟΣ-ΤΩΝ
ΤΕΛΑΜΩΝΑ-ΩΠΕΔΩΚΑ”

“To Zeus Hypsistos⁹⁰⁰ and the [chorus/village]

Thallos eponymos [overseer/official...possibly of an association or the village]⁹⁰¹,”

ibaresi geçmektedir.

2.2.3.1.2. Apollon-Artemis-Zeus 2

(Katalog No 072 / Resim 201)

Yalnızca ana kabartma alanındaki sahnenin korunabildiği ve bir adak stelinin parçası olduğunu düşündüğümüz eser. Ana sahnede görebildiğimiz kadarıyla soldan sağa doğru sırtında okdanlığı ve vücuduna sardığı uzun meşalesi ile Artemis, uzun mantosu ve sol elinde tuttuğu kitharalı Apollon ve sağ elinde sunu kabı ve alışıktığımız giysisiyle Zeus betimlenmiştir.

Eserin Bandırma Arkeoloji Müzesi’nin bahçesinde sergilenmesi nedeniyle sağlam kalabilen kısımların yüzeyinde de oldukça aşındığı gözlenmiştir. Hemen aşağıda sağ ayağının yanında köpeği ile betimlenen Artemis belini sıkı kithonu ile hafifçe sağa doğru bakmaktadır. Kithon ve sırt mantosunun altında sağ bacağını yana ve geriye doğru atan Apollon Kithodoros sol eliyle cepheden tuttuğu kitharası ile verilmiştir⁹⁰². Apollon elinde tuttuğu kithara nedeniyle “Apollon Kitharodos” olarak adlandırılmaktadır⁹⁰³.

⁹⁰⁰ Kyzikos’tan ele geçen pek çok epigrafik bulguda Zeus Hypsistos adı geçmektedir. F. W. Hasluck, “Inscriptions from the Cyzicus District 1906”, *JHS*, 27, 1907, 61-67; Nuran Şahin, *Zeus’un Anadolu Kültürleri*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul 2001, 64; C. Roberts- T. C. Skeat-A. D. Nock, “The Gild of Zeus Hypsistos”, *The Harvard Theological Review*, 29 (1), 1936, 39-88.

⁹⁰¹ British Müzesi metinsel kayıtlarından faydalanılmıştır.

⁹⁰² Étienne Michon, “Ex-Voto A Apollon Kratéanos”, *Revue des Études Grecques*, 19 (85), 1906, 304-317.

⁹⁰³ Martin Flashar, *Apollon Kitharodos Statuarische Typen des musischen Apollon*, BÖHLAU Verlag Köln Weimar, Wien 1992, Abb. 46; Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 87.

Vücut ağırlığı sağ bacağına verilen ve bu yöne doğru geniş bir yay çizen kırık olan sol kolunda muhtemelen esasını tutan Zeus sağ bacağının hemen yanında gövdesi cepheden başı profilden işlenen kartal betimi ile verilmiştir.

Bu figürlerden stelin sağındaki sol elinde kitharası, aşağıya doğru uzattığı diğer elinde ise phialesini tutan Apollon Kyzikos'ta genellikle Kreteanos sıfatıyla anılmıştır⁹⁰⁴. Hemen sol ayağının yanında ise omphalos'a sarılı bir yılan betimlenmiştir. Ortada sağ elinde phialesi sol elinde ise bezemem alanını dikine kesen uzun meşaleli Artemis bulunmaktadır. Adak stelinin solunda ise diğer figürlerde olduğu gibi aşağıya doğru çapraz biçimde uzattığı sağ elinde phialesi diğer elinde ise esasını gördüğümüz baş tanrı Zeus işlenmiştir.

Kyzikos'ta daha önce ele aldığımız Kat. No. 71 nolu MÖ 2. yüzyıl sonlarına tarihlendirdiğimiz adak stelindeki anlayışın sonraki dönemlerde de devam ettiğini gösteren güzel bir örnektir. British Müzesi'ndeki esere göre oldukça tahrip olan bu stel parçası aslında işlenen kompozisyon bölümünün sağlam kalmasıyla kendi aralarında değerlendirilebilir durumdadır. Kyzikos kentine ait olan her iki adak stelinde figür yerlerinin farklılık göstermesine rağmen atribülerinin asa, meşale ve kithara'ya burada da yer verildiği görülmektedir. Öncelikle Zeus'u ele aldığımızda uzun saçları cepheden verilen yüzü yanında sağ elinde phialesi özellikle sağ arkasından gelen manto ucunun göbeği üzerinden geçerek sol omzuna yükselmesi ve buradan arkaya doğru düşmesi bu stellerde alışık olunan stildir. Aslında bu stilin kökeninin Klasik Dönemin sonlarından itibaren bilindiği⁹⁰⁵ ve Roma Döneminde imparatorların kendi heykellerinde özellikle kullandıkları bilinmektedir⁹⁰⁶.

Kilikya Bölgesinde ele geçen ve Tarsus Müzesi'nde bulunan mezar stelinde muhtemelen kline üzerinde yarı uzanır şekilde Zeus, yanında oturan elinde meşalesi ile

⁹⁰⁴ Tayyar Gürdal, *Anadolu'da Apollon Kültü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Ankara 2007, 88.

⁹⁰⁵ Emanuel Löwy, *Die Griechische Plastik*, Tafelband, Verlag Von Klinkhardt & Biermann, Leipzig 1916, Taf. 52, 97.

⁹⁰⁶ Margarete Bieber, *Ancient Copies Contributions to the History of Greek and Roman Art*, Pl. 17, Fig. 92, Fig. 93; George E. Hatzi, *The Archaeological Museum of Olympia*, OLKOS, John S. Latsis Public Benefit Foundation, 2008, 335-342. (Dresten'den ele geçen Zeus heykeli bir elini beline dayamış sağ elinde ise esasını tutmakta, arkadan gelen manto belden yukarıya doğru yükselerek bu kısımdan aşağıya doğru dökülmektedir).

Artemis ve solda ayakta verilen yarı çıplak Apollon betimi görülmektedir⁹⁰⁷. MÖ 1. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen bu stelde Zeus sol elinde asası sağ elinde phialesi, sol tarafta işlenen Apollon betimi ise sağ elinde phialesi ve sol elinde *cornucopia*⁹⁰⁸ ile verilmiştir.

Bu tipte adak stellerinin çok fazla görüldüğü Mysia Bölgesinden ele geçen iki katlı örnekte üst bölümde soldan sağa doğru Artemis, Apollon ve Zeus betimlerinin işlenmiş olduğunu görmekteyiz⁹⁰⁹. Bu üç figüre bakıldığında gerek atribüleri gerekse de kıyafetleri ile bizim eserimizle benzerliği dikkat çekmektedir.

Batı Anadolu’da baş tanrı Zeus Soter (kurtarıcı) ismiyle Hierapolis, Tralles, Sardes, Ephesos, Klazomenai, Erytrai ve Kyzikos gibi pek çok kentte sikkeler dâhil yaygın bir biçimde görülmektedir⁹¹⁰.

MÖ 140-130 lara tarihlendirilen Bursa Arkeoloji Müzesi’nde bulunan adak stelinde sağ elinde sunu kabı solda ise asası bulunan Zeus’un, üst gövdesini açıkta bırakan mantosunun sağ kalçadan gelerek sol omuza çıkması ve buradan aşağıya dökümlü olması Kyzikos örneğimizle çağdaş özelliktedir⁹¹¹. Yine aynı müzede bulunan bir başka stelde cepheden, ayakta betimlenen Apollon Kitharodos’un giysinin iki bacak arasında oluşan kıvrım yapısı ve yana geriye doğru atılan bacağın üzerinde incelenmesi yakın dönemlerden olduğunu düşündürmektedir⁹¹².

Mysia Bölgesinde sıklıkla karşımıza çıkan bu tipte stellerde gördüğümüz Zeus, Apollon ve Artemis betimleri her ne kadar farklı isimler altındaki kültlerle var olsalar da atribüleri ve kıyafetleri ile benzerlikler taşımaktadırlar⁹¹³. Yukarıda bahsettiğimiz örnekler ve tez kapsamında değerlendirdiğimiz Kat. 75 numaralı aynı sahnenin işlendiği adak

⁹⁰⁷ Ergün Laflı-Eva Christof, “Hellenistic and Roman Steles in the Museum of Tarsus in Cilicia”, *Gephyra* 12, 2015, 121-139, No. 2.

⁹⁰⁸ Tamay Tekçam, 49.

⁹⁰⁹ Folkert van Straten, *Images of Gods and Men in a Changing Society: Self – identity in Hellenistic Religion*, Fig. 14. (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Env. No. 4407) (<https://publishing.cdlib.org/>)

⁹¹⁰ F. W. Hasluck, *Cyzicus*, 223; Nuran Şahin, 132-172.

⁹¹¹ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 246, Lev. XCVI, LZ 1,

⁹¹² Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 239, Lev. LXXXVIII, LA 16.

⁹¹³ Linda Jones Roccas, “Votive Reliefs to Apollo Kitharoidos from Asia Minor: External and Regional Influence”, (Ed.:Olga Palagia-William Coulson), *Regional Schools in Hellenistic Sculpture*, Oxbow Books, Exeter 1998, 261-270, Fig. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

stelimize bakıldığında oldukça aşınan figürlerde giysi ve meydana gelen kıvrım yapıları baz alındığında bu eser MÖ 1. yüzyılın başlarına tarihlendirilebilir.

2.2.3.1.3. Hekate (?) Kabartması

(Katalog No 073 / Resim 202)

Kabartma üzerinde her iki elinde uzun saplı meşale tutan ve alt kısımda yarısı gözüken tazı betiminin işlendiği Tanrıça Hekate (Artemis ?) betimlenmiştir⁹¹⁴. Günümüzde Louvre Müzesi'nde sergilenen bu eserin genel itibarıyla korunduğu sadece alt kısımlarda ve kenarlarda kırıkların olduğu gözlenmektedir. Kabartmada işlenen figürün giysisi, meşaleleri ve tazı betimi seçilebilmektedir. Buna rağmen eser üzerinde işlenen figürün ayakları ve yüzünün kırılmış olduğu görülmektedir.

Antik dönemde sihrin ve zenginliğin tanrıçası olarak kabul edilen Hekate mitolojide her zaman Artemis, Demeter ve Persephone ile ilişkilendirilmiştir⁹¹⁵. Aynı zamanda Hekate ay ve gecenin tanrıçası ve Hermes'te alışkın olduğumuz yeryüzü ile yer altı arasında gidip gelen bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır⁹¹⁶. Tanrıçanın aldığı sıfatlar arasında “ölülerin kraliçesi”, “yeraltı sakini”, ve her iki elinde tuttuğu meşalelerinden kaynaklanarak “ışık getiren” olarak da anılmaktaydı⁹¹⁷.

Tanrıça Hekate'nin daha önce de değindiğimiz gibi köken olarak Anadolu'dan özellikle Trakya'dan Yunanistan'a geçtiği kabul edilmektedir⁹¹⁸. Anadolu'da tanrıça Hekate'nin tapınımının kült merkezinin Trakya ya da Stratonikeia'daki Lagina kentinin olduğu tahmin edilmektedir⁹¹⁹. Berg, arkeolojik ve edebi kaynaklardan yola çıkarak bu kültürün Yunanistan'a ait olduğunu ileri sürmüştür⁹²⁰. Özellikle Attika'da Hellenistik Dönem başlarından itibaren görülmeye başlandığını ve farklı isimler altında kültürün yaşatıldığını iddia etmiştir. Tanrıça Hekate'nin sembollerinden birisi olan köpek betimi

⁹¹⁴ Ramazan Özgan, Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı II, Erken Hellenistik'ten Yüksek Hellenistiğe, 114-115, Res. 93.

⁹¹⁵ Luke Roman-Monica Roman, 187.

⁹¹⁶ Theodor Kraus, 168.

⁹¹⁷ William Berg, 128-140.

⁹¹⁸ Mike Dixon-Kennedy, *Encyclopeida Greco-Roman Mythology*, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, California 1998, 146; Christine Alexander, *A Wooden Hekataion of the Hellenistic Period*, 272-274.

⁹¹⁹ Lewis Richard Farnell, *The Cults of The Greek States*, 506; Joseph Chamonard, “Les sculptures de la frise du temple d'Hécate à Lagina”, , BCH, 19, 1895, 235-262.

⁹²⁰ William Berg, 128-140.

bizim örneğimizde görüldüğü gibi genellikle stellerin köşelerinde ya da yarısı figürün arkasına denk gelecek şekilde işlenirdi⁹²¹. Tanrıça Hekate'ye eşlik eden köpek ya da tazılar, karanlıkta hayaletlere yeryüzünde rehberlik ettiği sanılan uğursuz tiplerdi⁹²². Köpek betimi genellikle tanrıçanın işlendiği eserlerde ona eşlik eden ve sık sık kullanılan figürler arasında yer alırdı.

Hekate betimleri bu tipte adak stellerinde farklı tiplerde peplos ve khitonlu olarak ellerinde uzun ya da kısa meşalelerle betimlenmekteydi⁹²³. Yalnızca Hekate tiplerinde değil aynı zamanda yaşam, bilgi, ateş ve cezalandırma anlamları taşıyan bu meşaleler Artemis, Demeter, Persephone, Dionysos ve Selene gibi figürlerinde sembolleri arasında görülmekteydi⁹²⁴. Kilikia Bölgesinde bulunan Kastabala antik kentinde ortaya çıkarılan vezinli bir yazıtta Perasia Artemis, Hekate, Selene, Demeter ve Aphrodite ile ilişkili olduğu şeklinde yorumlanmıştır⁹²⁵.

Artemis'in ormanlarda, dağlarda dolaşması aynı zamanda yolda ve kavşaklarda görülmesi Hekate ile olan benzerlikleri arasında gösterilmekteydi⁹²⁶. Hekate kültünün Artemis'le uyumlu olduğu⁹²⁷ adak stelleri üzerindeki figürlerin, omuzlarındaki askısı ve ok kılıfları gibi betimlerin yer alması bunların "Artemis-Hekate" şeklinde yorumlanmasını beraberinde getirmiştir⁹²⁸.

Tanrıçanın arka tarafında gördüğümüz tazi ya da vahşi köpek betimi genellikle Artemis- Hekate ve Demeter-Persephone kültürlerinin ikonografik bir birleşimi şeklinde yorumlanmıştır⁹²⁹. Büyücülere her iki elinde de gördüğümüz meşaleler ve yanlarında kısarak, kurt ve köpek betimleriyle görülebilirdi⁹³⁰. Bunun en güzel örneklerinden birisi Thessalia Bölgesindeki Krannon antik kentinde bulunan ve günümüzde British Müzesi'nde sergilenen Klasik Döneme ait mermer adak kabartması oluşturur⁹³¹. Alınlıklı

⁹²¹ George C. W. Warr, "The Hesiodic Hecate", *The Classical Review*, 9, (8) 1895, 390-393.

⁹²² N. Eda Akyürek Şahin, *The Cult of Hecate in Lydia: Evidence from the Manisa Museum*, 1-48, 34. dp.

⁹²³ N. Eda Akyürek Şahin, *The Cult of Hecate in Lydia: Evidence from the Manisa Museum*, 1-48. Fig. 4, 5, 7, 9.

⁹²⁴ Eirini Tsotsou, *Torches in Hellenic Mythology*, 2016. (awitchalone.com/crossroads).

⁹²⁵ Yusuf Albayrak, *Anadolu'da Artemis Kültü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara 2008, 152.

⁹²⁶ E. Petersen, 1-84.

⁹²⁷ Christine Alexander, *A Wooden Hekataion of the Hellenistic Period*, 272-274.

⁹²⁸ Christine Alexander, *A Wooden Hekataion of the Hellenistic Period*, 272-274.

⁹²⁹ Oliver Brehm, "Artemis, Hekate oder Persephone ? Überlegungen zur jugendlichen Göttin auf Einem Spatklassischen Relief Aus Kyzikos" *AMStud*, 44, *Studien zum antiken Kleinasien V*, 2002, 25-32, Taf. 9.

⁹³⁰ Pierre Grimal, 228; <https://arachne.uni-koeln.de>, Londra British Müzesi 10320.

⁹³¹ British Museum, *Greek & Roman Antiquities*, Müz. Env. No: 1839,0806.3.

kabartma üzerinde ortada bulunan kadın figürü, sağ eliyle kısırağın başına çelenk yerleştirirken sol eliyle de meşalesini tutmakta arkasında ise tazı betimine yer verildiği görülmektedir. Burada işlenen kadın betiminin Artemis veya Hekate olduğu ya da her ikisinin bir birleşiminin sunulduğu düşünülmektedir⁹³².

Tanrıça Demeter'in Hades tarafından yer altı dünyasına kaçırılan kızı Persephone'yi ellerindeki meşalelerle aramasına Hekate'nin de eşlik ettiği bilinmektedir⁹³³. Özellikle Hellenistik Dönem sikkelerinde betimlerini gördüğümüz meşalenin Hekate'nin sembolü olduğu ve Kyzikos'ta Demeter-Persephone kültlerinin varlığına delil oluşturduğunu söyleyebiliriz⁹³⁴. Artemis'in meşalelerle ilişkisi, kıyafetinin benzerliği, mahsülleri ve sürüleri koruması gibi özellikleriyle de tanrıça Hekate ile özdeş olduğu bilinmektedir⁹³⁵. Elindeki meşalelerle hız yapan Artemis'ten ödünç alındığı da düşünülen bu semboller, Hekate'nin yanında daha da büyümüş ve vahşi tazılarla birlikte betimlenmiştir⁹³⁶.

MÖ 5. yüzyılın sonlarından itibaren Artemis-Hekate birleşimi Hellenistik Dönem kabartmalarında da devam etmiştir⁹³⁷. Ayrıca bu dönem içerisinde kabartmalarda Artemis-Hekate-Demeter üçlüsünü Ephesos, Smyrna ve Samos kentlerinde görmekteyiz⁹³⁸.

MÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen Yunanistan'ın Elefsis kentinde ele geçen ve Elefsis Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Triptolemos betimli adak stelinin sol tarafında her iki elinde meşale tutan figür Tanrıça Hekateye çok benzemektedir⁹³⁹. Stelde gördüğümüz bu kadın figürünün hem ellerinde tuttuğu meşaleler hem de üzerindeki mantosu oldukça yakın özellikler göstermektedir.

⁹³² Theodor Kraus, 31, Taf. 2 (3).

⁹³³ Pierre Grimal, 144; Oliver Brehm, 25-32.

⁹³⁴ Gerhard Zimmer, "Griechische und Römische Statuetten und Grossbronzen". Akten der 9. Internationalen Tagung über Antike Bronzen, Wien 1988, 66-73; Lewis Richard Farnell, The Cults of The Greek States, 516.

⁹³⁵ Lewis Richard Farnell, The Cults of The Greek States, 510-516.

⁹³⁶ Lewis Richard Farnell, The Cults of The Greek States, 518.

⁹³⁷ Ellen D. Reeder, "The Mother of the Gods and a Hellenistic Bronze Matrix", *AJA*, 91 (3)1987, 423-440.

⁹³⁸ Ellen D. Reeder, 423-440.

⁹³⁹ Kalliopi Papageli, *Elefsis, The Archaeological Site and The Museum*, Olkos, 2002, 232-233, Fig. 234.

Kyzikos örneğimizle kıyaslanabilecek eserler arasında en ilginç olanı Pire'den ele geçen ve hemen hemen aynı formlara sahip adak stelidir⁹⁴⁰. Hellenistik Dönemin başlarına tarihlendirilen stelde dirsekten kırdığı her iki elinde tuttuğu uzun saplı meşalelerin köşelere denk geldiği figür khiton üzerine hymation giymiştir. Tanrıça Demeter'in kızı Kore'nin bulunması için Hekate'nin de elindeki meşalelerle yardım ettiği bilinmektedir⁹⁴¹. Dolayısıyla özellikle bu dönemde figürün sağ bacağı dizinden hafiften kırarak kaykılması, başını eğmesi, saç şekli ve meşaleleri tutuş şekli ile tanrıça Hekate'yi anımsatan bu tipte eserlerin varlığından bahsedebiliriz⁹⁴².

Hellenistik Döneme tarihlendirilen ve Berlin Pergamon Müzesi'nde sergilenen adak kabartması da üzerinde durulması gereken bir eserdir⁹⁴³. Tamamı korunamayan yüksek kabartma şeklinde işlenen sahnede taht üzerinde yanında aslanıyla birlikte oturan ana tanrıça Kybele verilmiştir. Hemen karşısında dökümlü mantosu ve sol elinde uzun saplı meşalesini tutan Hekate figürü betimlenmiştir. Hekate betiminin arkasında ise elinde oinochoe bulunan sağ kolu ve bacağı gördüğümüz Hermes figürünü görmekteyiz.

Atina Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve Hellenistik Döneme tarihlendirilen adak kabartması karşılaştırılabilir örneklerin başında gelir⁹⁴⁴. Bunun nedenleri arasında hem kabartmanın biçimi hem de figürün her iki elinde çift meşaleye yer verilmesini gösterebiliriz. Tanrıça Hekate'nin ayakta ve cepheden verilmesi, kollarının meşaleleri tutuş şekli ve sağ bacağı dizden hafiften kırması eserimizle ortak stilistik benzerliklerdir. Yine Aegina'dan MÖ 3. yüzyıla tarihlendirilen arkaistik stilde yapılan adak kabartmasında işlenen üç başlı Hekate ellerinde uzun saplı meşaleleri tutmaktadır⁹⁴⁵. Delos'tan ele geçen ve Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen adak kabartmasında Artemis her iki elinde meşale ve alt kısımda köpeği ile işlenmiştir⁹⁴⁶.

Tanrıça Hekate'nin kabartmalarda diğer figürlerle birlikte ellerinde meşalelerle verildiği geç dönem örnekleri de mevcuttur. Bunların diğer kabartmalarda gördüğümüz

⁹⁴⁰ Semni Karusu, *Archäologisches Nationalmuseum, Generaldirektion Für Altertümer Und Denkmalpflege*, Athen 1969, 138, Taf. 42a, Nr. 1403.

⁹⁴¹ Pierre Grimal, 219.

⁹⁴² Donald White, "Excavations in the Sanctuary of Demeter and Persephone at Cyrene". Fourth Preliminary Report, *AJA*, 80, (2), 1976, 165-181, Pl. 28, Fig. 37.

⁹⁴³ Daphne Varenia, (https://www.academia.edu/11144029/Hekate_cenni_teologici_e_culto)

⁹⁴⁴ <https://arachne.uni-koeln.de>, Athen Archäologisches Nationalmuseum 1202;

⁹⁴⁵ Theodor Kraus, 168, Taf. 21-2; Elif Tül Tulunay, 21-23; <https://arachne.uni-koeln.de>, 80403.

⁹⁴⁶ P. J. Hadjidakis, *The Archaeological Museum of Delos*, 177, Fig. 216.

gibi genellikle khiton ve peploslu olduğu ve stilistik açılardan çok da farklı biçimlerde işlenmediğini söyleyebiliriz. Anadolu’da değişik kentlerinde başka tanrı ya da tanrıçalarla da birlikte Hekate kültünün Miletos, Ephesos, Kyzikos, Lampsakos, Laodikeia, Akmonia, Aizonai ve Stratonikeia gibi kentlerde yaşatıldığı bilinmektedir⁹⁴⁷.

Kyzikos’tan ele geçen ve geneline bakıldığında iyi korunmuş olan adak stelinde Tanrıça Hekate figürünün diğer örneklerden çok da farklı bir işçilik göstermediği anlaşılmaktadır. Özgan, bu eseri değerlendirirken Biga ilçesi ve Alexandria Troas kentlerinden ele geçen kabartmaların biçim ve teknik özelliklerini de baz alarak bunların duvara monte edilebileceğini ileri sürmüştür⁹⁴⁸. Ayrıca Özgan, bu kabartmaların stilistik ve ikonografik özelliklerinin Klasik Dönem geleneğini devam ettirdiği ve Kyzikos’tan ele geçen Hekate kabartması da dahil olmak üzere MÖ 2. yüzyıla ait olduğunu ifade etmiştir. Orta yükseklikte kabartma şeklinde verilen figürün yüzü ve ayaklarının kırıldığı görülmektedir. Bunun haricinde kollarının dirseklerden kırılmasıyla meşalelerin stel köşelerine denk gelecek şekilde tutulması, başının hafiften öne doğru eğik işlenmesi ve bacaklarından birini kırması gibi özellikler Hellenistik Dönem Hekate kabartmalarının ortak özellikleridir. Bunun haricinde tanrıçaya bu tipte kabartmalarda eşlik eden köpek betiminin yarısının figür arkasına denk gelecek şekilde işlenmesi de bu dönemde sıkça görülmekteydi. Himationun özellikle sol koltuk altında sıkıştırılması göğüs üzerinde yığın halinde karmaşık kıvrımların oluşmasına sebep olmuştur. verilme ve göbek üzerinde ince pileli şeffaf bir halde gözükmesi de yine Hellenistik Döneme giden stilistik ayrıntıları hatırlatmaktadır⁹⁴⁹. Kyzikos Hekatesi’nin yukarıda karşılaştırdığımız eserlerin stilistik ve ikonografik değerlendirmeleri ışığında MÖ 2. yüzyıl ortalarına ait olduğunu söyleyebiliriz.

2.2.3.1.4. Herakles-Galat Kabartmalı Stel

(Katalog No 074 / Resim 203)

İki sütun arasında düz çatılı adak steli genel olarak iyi korunmuş taban kısmında üç satırlık yazıt işlenmiştir. Kabartma alanında sağ elinde sopası ile çıplak ve kaslı biçimde

⁹⁴⁷ Theodor Kraus, 24-56.

⁹⁴⁸ Ramazan Özgan, 2016, 114-115. Res. 92, 93, 94.

⁹⁴⁹ J. Cordelia Eule, 186, Taf. 1, Abb. (KS 60),

verilen büyük olasılıkla Herakles figürü işlenmiştir⁹⁵⁰. Sağ elinde vurmak üzere kaldırdığı sopası ile verilen figür sağ bacağını geriye doğru gergin biçimde atmış sol bacağını ise yerdeki figürün kalçasına dayamıştır. Sol eliyle yerdeki figürün boynundan yakalamış ve bakışlarıyla hedefine odaklanmış bir halde işlenmiştir. Yere düşen figür sol bacağını düz biçimde uzatmış dizinden kırdığı sağ bacağından ve yere koyduğu kılıcından destek alarak ayakta kalmaya çalışmaktadır. Kısa tunikli olduğu anlaşılan bu figürün sol kolunu dirseğinden kırıp havaya kaldırdığı ve stelin sağ alt köşesinde düşürdüğü kalkanı Bu kalkanın hemen arkasında ağaç dalına asılı duran muhtemelen aslan derisi izlenmektedir.

Galatların MÖ 279 civarlarında kuzeyden başlayan akınları, Yunan dünyasını sarsmış daha sonra MÖ 278-276 yıllarında Anadolu'ya giren Galat kavimleri Tolistoagierler, Tektosaglar ve Trokmeler iç kesimlere kadar ilerlemiş yağma ve istilalara sebep olmuşlardır⁹⁵¹. Özellikle Trokmelerin hedef bölgesinde bulunan Kyzikos kenti bahsi geçen tarihlerde başarılı mücadeleler göstermiş bunun da en güzel delillerinden birisi değerlendirmeye aldığımız Kyzikos'tan adak stelimizdir⁹⁵². Luturios'un idaresindeki Galatlar, MÖ 278/277 yıllarında Kyzikos kentine saldırı düzenlemişlerse de başarılı olamamışlar ve Kyzikoslular bu başarılarını Herakles'in bir Galat'ı öldürme sahnesini betimleyen bu adak stelinde ölümsüzleştirmişlerdir⁹⁵³.

Bu başarılı savunmadan sonra baş gösteren kıtlık dolayısıyla kente, Pergamon kralı Philetairos'un buğday ve arpa yardımıyla bulunmuş olması bu dönemdeki iyi ilişkileri kanıtlamaktadır⁹⁵⁴. Epigrafik kaynaklardan elde edilen bu bilgilerde ayrıca para yardımı ve egemenliği altında bulunan yerlerde gümrük vergisi ödemediği sığır satın alma ayrıcalığını tanımıştır⁹⁵⁵. Bu tarihlerde Pergamon mücadele etmekten kaçındığı Galatlara bir yandan vergi öderken öte yandan Kyzikos halkını her zaman desteklemiştir⁹⁵⁶. Bu

⁹⁵⁰ Peter C. Bol, *Die Geschichte Der Antiken Bildhauerkunst Hellenistische Plastik III*, Text 82, Taf. Abb. 108.

⁹⁵¹ Fernand Lequenne, *Galat'lar*, (Çev.: Suzan Albek), Tüt Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, 37; Ramazan Özgan, *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı III*, 118.

⁹⁵² R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, Fig. 211.

⁹⁵³ Mehmet Ali Kaya, *Türkiye Tarihi ve Uygarlıkları II, Türkiye'nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlıkları Pers Hâkimiyeti ve Hellenistik Dönem*, İlyaz İzmir Yayınevi, İzmir 2012, 284.

⁹⁵⁴ François Chamoux, "Pergame Et Les Galates", *Revue des Études Grecques*, 101 (482/484), 1988, 492-500; Altay Coşkun, "Deconstructing a Myth of Seleucid History: The So-Called "Elephant Victory Revisited", *Phoenix*, 66 (1/2), 2012, 57-73.

⁹⁵⁵ David Magie, *Anadolu'da Romalılar I, Attalos'un Vasiyeti*, (Çev.: Nezih Başgelen-Ömer Çapar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2001, 7, 84, (dp. 9).

⁹⁵⁶ Mehmet Ali Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İlyaz Yayınevi Matbaası, İzmir 2005, 70.

tarihlerde Galatların istilalarından Batı Anadolu'nun Miletos, Priene, Erythrai, Thyateira, Ephesos gibi kentleri de etkilenmiştir⁹⁵⁷.

Galatların Anadolu'da kentleri yağmalaması ve Seleukos'larla işbirliği yaparak talan politikasını MÖ 230'da Pergamon Kralı I. Attalos kesin zaferlerle sekteye uğratmıştır⁹⁵⁸. Bu dönemden sonra kazanılan zaferlerin anısına Pergamon başta olmak üzere Anadolu'nun farklı kentlerinde önemli adak anıtları yapılmıştır. Bunlar arasında Herakles'in Galatlı ile mücadelesinin betimlendiği örneğimizin de bu olayların ardından işlendiği düşünülmektedir.

Mendel, kataloğunda yer verdiği bu eserde işlenen kaslı yapıdaki figürlerin oranlarının uzunluğu, hafif kumaş yapısı ve stelin sol alt köşesindeki kalkanın Galatları⁹⁵⁹ hatırlatmasına dayanılarak MÖ 278-277 tarihlerini uygun görmektedir⁹⁶⁰. Bu görüşü destekleyen Bol, Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen eserleri değerlendirirken Kyzikos'tan ele geçen bu adak stelinde figürlerin hareketlerinin serbestliği ve kabartma alanının doldurulmaya çalışılmasıyla da MÖ 277 civarlarını ön görmektedir⁹⁶¹. Yine Launey, Dittenberger kronolojisinden hareketle Galatların saldırılarını gerçekleştirdiği MÖ 278-276 tarihlerinde hüküm süren Hipparkh Phoenix'in dönemine tarihlendiği bu adak stelinden bahsetmektedir⁹⁶².

Erken Hellenistik Dönem'in stilistik özellikleri arasında iç dinamizmin dışa yansımaları, kol ve bacakların zıt hareketler oluşturması bizim örneğimizde de görülmektedir. Galyalıları kısa kılıcı ve geniş kalkanıyla temsil eden mağlup olduğu görülen yerdeki başsız figüre karşın Kyzikos halkının zaferini perçinleyen Herakles'in işlendiği adak stelinde gerek figürlerin stili gerekse de yazıtta yer alan Hipparkh Phoenix'ten bahsedilmesi eserin MÖ 277-276 yıllarında yapıldığını güçlendirmektedir⁹⁶³.

⁹⁵⁷ Mehmet Ali Kaya, *İlk Çağ Tarih ve Uygarlığı*, Pegem Akademi, Ankara 2015, 260-261.

⁹⁵⁸ R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 103.

⁹⁵⁹ Daniel Wolf - Catharine Lorber, "The 'Galatian Shield without (sigma)' Series of Ptolemaic Bronze Coins", *Numismatic Chronicle* 171, The Royal Numismatic Society, London 2011.

⁹⁶⁰ Gustave Mendel, Nr. 858 (564).

⁹⁶¹ Peter Bol, *Die Geschichte Der Antiken Bildhauerkunst III: Hellenistische Plastik* Hellenistische Plastik III, 82, Abb. 108.

⁹⁶² David Magie, *Anadolu'da Romalılar I, Attalos'un Vasiyeti*, 84, (dp. 9).

⁹⁶³ Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture I, The Style of 331-200 B. C.* 357.

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Nikaia'dan ele geçen mezar stelinin podyum kısmı ve hemen üst bölümünde kabartma alanının çok küçük bir bölümü korunabilmiştir. Podyum kısmındaki yazı karakteri ile birlikte kabartma alanında seçilebilen khitonlu verilen yere düşen figür Erken Hellenistik Dönemin stilistik özelliklerini yansıtmaktadır⁹⁶⁴. Bizim eserimizin de hem stilistik ayrıntıları hem de yazı karakteri bu eserin MÖ 278-277 tarihlerine verilebileceğini göstermektedir.

Yazıtta:

Ἐπὶ φοίνιχος ὑπάρχου στρατῆγοι καὶ φύλαρχοι Ἡράκλει

Στρατῆγοι Νιχοτέλης Ἀπλλοοῶρου, Δαδοῦχος Ἀπολλοοῶρου

Φύλ. αρχοὶ Πρωταγόρας Τελεσάνδρου, Ἀθηναῖος Ἐφεσίου Νιχόλοχος

Ἀριστονίχου Μένιππος Ἀρχεδίου, Πίπυς, Ἀριστογλείους, Αἰνείας Βλάστου,

Εὐήνος Πολυάνθου, Ἀφρόνητος Θεοδούλου, Ἀριστόλοχος Ἀπολλωνίου

2.2.3.1.5. Herakles-Nemea Aslanı Kabartmalı Stel

(Katalog No 075 / Resim 204-208)

Genel olarak sağlam ele geçen stelin ön yüzünde Herakles'in Nemea Aslanı ile mücadelesi anlatılmış diğer yüzleri sade bırakılmıştır. Yan taraflarında boyuna inen iç bükey alanların olduğu stelin üst ve alt kısımlarında dış bükey profillere yer verilmiştir. Kabartma alanının tam ortasında piramidal bir biçimde işlenen kompozisyonda çıplak verilen Herakles'in başı profilden gövdesi ise hafifçe sağa doğru çevrilmiştir. Kıvrıkcık ve başa yapışık işlenen saçları ile sakalsız verilen genç Herakles'in iri gözleri ve göz kapaklarına ilaveten kısa burunlu kapalı ağızıyla betimlenmiştir. Başı öne doğru eğik, güçlü bir boyuna sahip olan figürün kolları, aslanın başı ve ön pençeleriyle mücadele içinde verilirken geriye doğru attığı sağ bacağından destek almakta ileri doğru attığı sol bacağının üzerinde aslanın pençesi görülmektedir. Herakles'in destek aldığı sol bacağının arkasında atribüleri arasında bulunan budaklı sopası dik biçimde durmaktadır. Karşısında saldıran aslan sağ arka pençesinden destek almış sol arka pençesini ise Herakles'in sol

⁹⁶⁴ Brunilde Sismondo Ridgway, Hellenistic Sculpture I, The Style of 331-200 B. C. 357.

dizine dayamıştır. Aslan betimi gür yelesi başı ve ön pençeleriyle muhtemelen Hreakles'i kolundan ısırması kuyruğu ise "s" şeklini almıştır.

Baş tanrı Zeus ile Mykene kralı Elektryon'un kızı Alkmene'nin oğlu olan Herakles Yunan mitolojisinin yenilmez kahramanıydı⁹⁶⁵. Alkmene'yi kıskanan Hera Perseus soyundan ilk doğan erkeğin Eurystheus olmasını sağlamış ve Perseusoğulları soyunun başına getirerek Herakles'in de onun buyruğu altına girmesine neden olmuştur. Hera kıskançlıklarından dolayı Herakles'i çıldırtarak evli olduğu Thebai Kralı'nın kızı Megara'yı ve üç çocuğunu öldürtür. Bu suçunun affedilmesi için kuzeni Miken Kralı Eurystheus'un hizmetine girerek kralın tüm isteklerini yapması zorunlu kılınır⁹⁶⁶. Eurystheus ise Herakles'in gelecekte tahtına oturmasından korktuğu için ona asla başaramayacağı çok tehlikeli görevler vermiştir⁹⁶⁷. Bu görevlerden ilki ise Yunanistan'ın Nemea Bölgesinde büyük bir tehdit unsuru olan Nemea Aslanı'nı öldürmesiydi⁹⁶⁸. Hiçbir silahın etkilemediği aslanı Herakles elleriyle boğarak öldürmüş ve pençelerini kullanarak derisini yüzüp postunu kendine zırh yapmıştır⁹⁶⁹.

Herakles'in Nemea aslanıyla olan mücadelesi MÖ 6. yüzyıldan itibaren tapınaklarda⁹⁷⁰, lahitlerde⁹⁷¹, siyah ve kırmızı figür seramiklerinde⁹⁷², mozaiklerde⁹⁷³, sikkelerde, heykellerde⁹⁷⁴ yaygın bir şekilde işlenmiştir. Lysippos gurubundan olduğu düşünülen, Herakles'in ayakta, aslanın başını göğsüne bastırarak mücadelesi bütün Roma dönemi boyunca kullanılmıştır⁹⁷⁵. Bu tipte çıplak işlenen Herakles, arka ayakları üzerindeki Nemea Aslanı ile kollarıyla mücadele ederken verilmekteydi.

Herakles ve Nemea aslanının mücadelesinin işlendiği boyunlu amphora üzerinde aslanın ön ve arka ayakları, kuyruğunun şekli Kyzikos örneğini anımsatmaktadır⁹⁷⁶. Burada Herakles'in keulası ortada iken bizim örneğimizde stelin sol köşesinde

⁹⁶⁵ Azra Erhat, 30, 138.

⁹⁶⁶ Azra Erhat, 138.

⁹⁶⁷ Pierre Grimal, 396.

⁹⁶⁸ Mary C. Sturgeon, *Sculpture: The Reliefs from the Theater*, 1-142.

⁹⁶⁹ Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1994, 168; Luke Roman – Monica Roman, 210.

⁹⁷⁰ John Boardman, *Arkaik Dönem Yunan Heykeli*, 213, Çiz. 15.

⁹⁷¹ LIMC, V-2, 1724, 1929.

⁹⁷² LIMC, V-2, 1762, 1765, 1766, 1795, 1803, 1805.

⁹⁷³ Mehmet Önal, "Herakles'in On İki İş Betimli Mozaik Hakkında Tespitler", *Journal of Mosaic Research* 5, 2012, 131-143, Res. 1.

⁹⁷⁴ Arnold von Salis, "Zum Löwenkampf des Herakles", *Museum Helveticum*, 12 (3), 1955, 173-180.

⁹⁷⁵ Cornelius C. Vermeule, "The Weary Herakles of Lysippos", *AJA*, 79 (4), 1975, 323-332.

⁹⁷⁶ John Boardman, *Siyah Figürlü Atina Vazoları*, Fig. 189.

verilmiştir. MÖ 6. yüzyıla tarihlendirilen siyah figürlü seramikler üzerinde Herakles'in ilk işine sıkça rastlanmaktaydı⁹⁷⁷. Bu amphora ya da hydria tipi seramiklerin karın kısmında işlenen Herakles'in Nemea Aslanıyla mücadelesinde görülen her iki tipi de betimlenmiştir⁹⁷⁸.

Bu sahnelerde işlenen Herakles'in başındaki saç yapısı, başının hafiften yere doğru bakması ve gözlerindeki derin bakışlar Hellenistik Dönem barok yapısını hatırlatmaktadır⁹⁷⁹. Bunu en iyi yansıtan örneklerden birisi MS 2. yüzyılda kopyasına çok sık rastlanan Farnese Heraklesi olarak adlandırılan heykeldir⁹⁸⁰. Bu tipte genellikle başını hafiften yere doğru eğmesi ve saç yapısı ile Kyzikos stelinde mücadele içindeki Herakles'i hatırlatmaktadır⁹⁸¹. Lysippos'un bir diğer eseri Viyana Apoxyomenos heykelinin de başının yere doğru bakması ve saç yapısı Roma Dönemi kopyalarında erken stilistik etkinin devamı olarak yorumlanmaktadır⁹⁸². Herakles'in Roma Dönemindeki bu saç tipine sadece bağımsız heykellerde değil aynı zamanda kabartmalar üzerinde de işlendiğine tanık olunmaktadır⁹⁸³. Bu anlamda Antalya Müzesi'nde bulunan Herakles Lahdine de değinmek gerekir⁹⁸⁴. Burada uzun kenarda işlenen sahnede genç ve sakalsız Herakles ile Nemea Aslanı'nın mücadelesinde arka ayakları üzerinde kalkmış aslan sol pençesini Herakles'in sol koluna geçirmiş olmasına rağmen diğer uzuvları o kadar canlı verilmemiştir. Fakat Herakles'in kaslı yapı içerisinde hareketli bir görünüm çizdiği karışık saçları ve sakin verilen yüzde gözlerin ileriye doğru baktığı bu eser sahip olduğu stilistik özellikleriyle MS 150-155 yıllarına tarihlendirilmiştir. Daniela Pohl da stil özelliklerine dayanarak Kyzikos'tan ele geçen bu adak stelini MS 2. yüzyıla

⁹⁷⁷ Gods and Heroes in the Athenian Agora, *American School of Classical Studies at Athens*, 19, 1980, Fig. 31.

⁹⁷⁸ Ann Steiner, "The Alkmene Hydrias and Vase Painting in Late-Sixth-Century Athens", *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 73 (3), 2004, 427-463

⁹⁷⁹ Cornelius C. Vermeule, "The Weary Herakles of Lysippos", *AJA*, 79 (4), 1975, 323-332, Fig. 5.

⁹⁸⁰ Cornelius C. Vermeule, *Greek Sculpture and Roman Taste*, The University of Michigan Press, Michigan 1927, 210, Fig. 175.

⁹⁸¹ Cornelius C. Vermeule, "Herakles Crowning Himself: New Greek Statuary Types and Their Place in Hellenistic and Roman Art," *JHS*, 77 (2), 1957, 283-299, Fig. 10.

⁹⁸² Charles H. Morgan, "The Style of Lysippos", *Hesperia Supplements*, Vol. 8, Commemorative Studies in Honor of Theodore Leslie Shear, 1949, 228-234, Pl. 24, 3.

⁹⁸³ Hans Klumbach, "Der Römische Skulpturenfund von Hausen an der Zaber", *Forschungen und Berichte zur vor- und Frühgeschichte in Baden – Württemberg*, 5, Stuttgart 1973, Nr. 10.

⁹⁸⁴ Fatma Özoral, "Herakles Lahdi", *TürkAD*, XXIV-1, Ankara 1977, 145-153, Res. 2,

tarihlendirmiştir⁹⁸⁵. Dolayısıyla Kyzikos kökenli bu kabartma göstermiş olduğu stilistik ayrıntılar ve karşılaştırılan örnekler dâhilinde büyük olasılıkla MS 2. yüzyıla ait olmalıdır.

2.2.3.1.6. Kybele Kabartmalı Stel

(Katalog No 076 / Resim 209)

Alınlıklı tek resim alanlı mezar steli üzerinde yüzeyinde meydana gelen aşınmaya rağmen tahtta oturan sağ elinde phialesi ve sol yanında cepheden işlenen aslanı ile Kybele görülmektedir. Hemen karşısında ise ayakta uzun mantolu ve başlıklı tapınan figür ve ortada bir sunak işlenmiştir.

Mysia Bölgesinde özellikle Kyzikos kentinde tanrıça Kybele'ye yazıtlı adak stellerinde ortada bir sunak sağda taht üzerinde başında polos, sağ elinde phiale sol elinde tympanon ile cepheden betimlenmekte ve stelin sol tarafında tapınanlar işlenmekteydi⁹⁸⁶. Hellenistik Dönemin sonlarına tarihlendirilen bu adak stellerinden birinde tanrıçaya kurban töreninde figürlerin betimlendiği izlenmektedir⁹⁸⁷. Kyzikos'tan ele geçen Tanrıça Kybele'ye sunulan adak stellerinde genellikle sağ tarafta taht üzerinde oturan başında polos, sağ elinde sunu kabı sol elinde tympanonu, ortada sunak, sol köşede ise meşe ağacı ve tapınımı gerçekleştiren figürler bulunmaktadır⁹⁸⁸.

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmekte olan ve Kyzikos yakınlarından ele geçen adak steli kentte bu stilde işlenen Kybele örnekleri arasında önemli bir örnektir⁹⁸⁹. Adak stelinin üst bölümünde yer alan baş kısmı tahrip olan Kybele kabartması arkalıklı bir taht üzerinde ve cepheden verilmiştir. Göğüslerin hemen altından bağlanan bir khiton ve bacakları kapatan mantolu tanrıçanın sol elinde tympanon ve sağ elinde phiale ile betimlenmiştir.

Bursa Arkeoloji Müzesi'nde bulunan yukarıya doğru daralan adak stelinde taht üzerinde oturan cepheden işlenen Kybele başında polos, sol elinde tympanon sağ elinde

⁹⁸⁵ Daniela Pohl, "Ein Heraklesrelief in Kyzikos", *AMStud*, I, Mysische Studien, 1990, 27-30, 1990.

⁹⁸⁶ Sami Patacı, *Hellenistik Dönemde Batı Anadolu'da Kybele Tapınımı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2007, 32.

⁹⁸⁷ Lynn E. Roller, *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü*, 202-203.

⁹⁸⁸ Güler Ateş, "Kybele İkonografisinde Tympanon", 291-318.

⁹⁸⁹ Murat Akın-Elif Burcu Özkan, "Badırğa Kybele'si ve Nilüfer'deki Kybele Kültü", *Odrysyes'ten Nilüfer'e: 1. Uluslararası Nilüfer Sempozyumu*, Nilüfer Belediyesi, Bursa, 2016, 69- 94, Res. 19.

paterası ve khiton üzerine mantolu verilmiştir⁹⁹⁰. Adak stelinde Kybele'nin bacaklarını kapatan mantonun kıvrımlarının sadeliği ve derinliği Geç Hellenistik Dönem'e işaret etmektedir⁹⁹¹. Mysia Bölgesinde bulunan bu tipte adak stellerinde oturur şekilde cepheden verilen tanrıça Kybele başında polos, sol elinde tef ve sağında paterası ile bizim eserimizle çağdaş özellikler göstermektedir⁹⁹².

Taht üzerinde dik biçimde oturan Kybele'nin hareketiyle bütünleşen kıvrımları MÖ 2. yüzyılın sonu MÖ 1. yüzyılın başlarına tarihlendirilen stilistik ayrıntıları hatırlatmaktadır⁹⁹³. Kyzikos adak stelinde tanrıça Kybele'nin benzer örneklerinde rahat ve serbest tarzını tahtla bütünleşen ve dik biçimde oturuşuna bırakması MÖ 2. yüzyılın sonlarında görülen özelliklerdir⁹⁹⁴.

Bandırma civarlarında ele geçen alınlıklı, tek sahneli adak steline bakıldığında Kybele'nin sağ elindeki paterası ve sol tarafında işlenen aslan figürünün yanında ortada yer alan sunak ve hemen yanındaki ona tapınan figür eserimizle benzer kompozisyonu hatırlatmaktadır⁹⁹⁵. Tanrıçanın giysideki şematik kıvrım yapısı, tahtla bütünleşmesi, dik oturuşu ve stelin solunda tapınan erkek figürünün sol profilden ve uzun mantolu verilmesi Kyzikos steliyle aynı özellikleri taşımaktadır. Her ne kadar bizim eserimizde yüzeyde meydana gelen aşınmalar nedeniyle değerlendirme kriterleri zor olsa da Bandırma örneğinden hareketle Kyzikos stelinin MÖ 2. yüzyılın sonu 1. yüzyılın başlarına ait olduğunu söyleyebiliriz.

Yine Kyzikos adak steli ile oldukça benzer özellikler barındıran Daskyleion civarlarından bulunan alınlıklı stelde sağ tarafta taht üzerinde oturan Kybele, başında polos, sağ elinde phiale diğer elinde ise tympanon'u ile betimlenmiştir⁹⁹⁶. Uzun verilen üst gövde haricinde belin sol tarafından gelen giysinin dizlerin üzerinde işlenen çizgisel kıvrımlar ve özellikle khiton zeminle bütünleşmesi ve kıvrım genişliği MÖ 2. ve 1.

⁹⁹⁰ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 241, Lev. XC, LK 1.

⁹⁹¹ Murat Akın-Elif Burcu Özkan, Badırğa Kybele'si ve Nilüfer'deki Kybele Kültü, Res. 20.

⁹⁹² Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 246, Lev. XCVI, LK 12.

⁹⁹³ Kemal Çibuk, "Doğu Marmara'da Ana Tanrıça (Kybele) Kültü ve Tasvirleri", 165-192, Res. 9.

⁹⁹⁴ Nurettin Öztürk, "Kyzikos'ta Bulunan Bir Kybele Yontusu Üzerine Bazı Gözlemler", 367-374; Serdar Aybek-Mehmet Tuna vd., *İzmir Tarih ve Sanat Müzesi Heykel Kataloğu Orijinaller, Roma Kopyaları, Portreler ve Kabartmalar*, İsmail Aygül Ofset, Ankara 2009,

⁹⁹⁵ Elmar Schwertheim-Nilüfer Güllü Schwertheim, 113, Fig. 72.

⁹⁹⁶ Elmar Schwertheim-Nilüfer Güllü Schwertheim, 130, Fig. 81.

yüzyılın stilini göstermektedir⁹⁹⁷. Daskyleion örneğinde ayrıca stelin sol köşesinde işlenen tapınan figürün yüz hatları, başlığı, sağ profilden verilmesi ve uzun mantosunun üzerinde belden aşağıya doğru verilen kıvrımlarla yine çağdaş olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemlere tarihlendirilen yazıtlı adak stelleri, Peismatene adındaki yerel bir Anatanrıça'ya adanmıştır⁹⁹⁸.

Bu bölümde farklı bölgelerden ele alıp değerlendirdiğimiz adak stelleri düşünüldüğünde gerek kompozisyon gerekse de stil özellikleri bu eserin MÖ 2. yüzyılın sonları 1. yüzyılın başlarına tarihlendirildiğini göstermektedir.

2.2.3.1.7. Zeus Kabartmalı Stel

(Katalog No 077 / Resim 210)

Düz çatılı tek resim alanlı geneli korunabilen adak stelinde sol elinde asası sağ elinde ise phialesi bulunan Zeus libasyon sunusu yapmaktadır. Kare formdaki sunağın önünde ön ayakları üzerine çökmüş boğa figürü arkasında ise ağaç kütüğü işlenmiştir. Ana kabartma alanının altında podyumda çok fazla aşındığı için sonuç alınmayan yazıtta muhtemelen thiasos ya da kutlama listesi geçmektedir.

İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen bu stelin benzerlerinden ilkinde MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen ve Zeus Olbios olarak adlandırılan figür sağ elinde sunu kabıyla aşağıda bulunan sunağa libasyonda bulunmaktadır. Kısa kollu uzun mantosuyla sol elinde de asası ile ayakta ve cepheden işlenmiştir. Kyzikos örneğinde giysi haricinde kalçadan sağına doğru kaykılması, sağ elinde sunu kabı sol elinde ise asası ile işlenmesi benzerdir⁹⁹⁹. MÖ 2 yüzyıl sonu MÖ 1. yüzyıl başına tarihlendirilen İkincisinde ise Zeus Kersoullos ayakta, cepheden, kalçadan sağına kaykılmış sol elinde asası, sunu kabını tuttuğu sağ elini ise sunağın üzerinde tutmaktadır¹⁰⁰⁰. Kyzikos stelinde gördüğümüz sunağın arka kısmında işlenen ağaç burada da işlenmiştir.

⁹⁹⁷ Cumhuriyet Tanrıver, The Cult of Theos Peismatene in Mysia, Epigraphica Anatolica 45, 2012, 93-99, Fig. 12.

⁹⁹⁸ Maya Vassileva, Further Considerations on the Cult of Kybele, Anatolian Studies, (51), 2001, 51-63; Cumhuriyet Tanrıver, The Cult of Theos Peismatene in Mysia, Epigraphica Anatolica 45, 2012, 93-99.

⁹⁹⁹ Gustave Mendel, 39, Kat. Nr. 836.

¹⁰⁰⁰ Gustave Mendel, 39, Kat. Nr. 839.

Mysia Bölgesinde bu tipte adak stelleri üzerinde betimlenen Zeus sol elinde asası sağ elinde sunu kabıyla dikdörtgen ya da yuvarlak sunağa libasyonda bulunmakta ve sahnenin ön kısmında bir boğa arka tarafta ise ağaç kütüğüne yer verilmekteydi¹⁰⁰¹. Adak kabartmalarında Zeus diğer tanrı ve tanrıçalarla sağ elinde phialesi sol elinde asası ve üst gövdesini açıkta bırakan giysisi ile ayakta betimlenmiştir¹⁰⁰².

Çanakkale Müzesi'nde bulunan Roma Dönemine ait tek resim alanlı adak stelinde Zeus sağ elinde phialesi sol elinde asası, kare formlu sunağın önünde boğa betimi ve sol köşede ağaç kütüğünün üzerinde kartal figürü ile betimlenmiştir¹⁰⁰³. Kat. 81 numaralı bu adak stelinin de karşılaştırılan örnekler dâhilinde MS 2. Yüzyıla ait olduğunu ifade edebiliriz.

2.2.3.1.8. Büst

(Katalog No 078 / Resim 211-213)

Genel olarak çok iyi korunmuş dikdörtgen formlu adak stelinin üst kısmında sağ yan tarafı hariç tümünde profilli silmelere yer verilmiştir. Stelin alt kısmında kaide bölümünün ise geniş ve dışa çıkıntılı işlendiği görülmektedir. Diğer yüzlerinin sade bırakıldığı adak stelinin ön yüzünde beşik tonoz içinde yüksek kabartmada işlenen kaide üzerinde erkek büstü cepheden verilmiştir.

Bazen çıplak olarak işlenen erkek büstlerine yazıtlı ve daha zengin işlenen sunaklarda da yer verilirdi¹⁰⁰⁴. Bu tipte büstlerin mezar ve adak stelleri, kabartmalar, ostotheklerde çok sık işlenmesinin sebepleri arasında en önemlisinin kabartma alanının büst formu için uygunluğudur¹⁰⁰⁵. Aphrodisia'tan MS 150-200 civarlarına tarihlendirilen Atrium Evi'nden ele geçen kadın büstünde düğmeli khiton üzerine kalın hymation görülmektedir¹⁰⁰⁶. Kyzikos örneğinde de gördüğümüz khiton üzerine hymation giysi kıvrımları her ne kadar zengin bir yapıda olmasa da silindirik kaide kısmıyla benzerlikler

¹⁰⁰¹ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 248, Lev. XCVII, LZ 3.

¹⁰⁰² <https://arachne.uni-koeln.de>, (106070)

¹⁰⁰³ <https://arachne.uni-koeln.de>, (148075)

¹⁰⁰⁴ Ariane Elisabeth Tatas, *Die Figürlichen Grabstelen Im Römischen Thessaloniki*, Ruprecht- Karls- Universität Heidelberg Philosophische Fakultät, Heidelberg 2009, Abb. 7, Taf. 18, Kat 35a.

¹⁰⁰⁵ Taner Korkut, *Überlegungen zum Aufkommen der Halbfiguren auf Kleinasiatichen Grabstelen vom Hellenismus bis zur Römischen Kaiserzeit*, Adalya IV, 1999-2000, 181-194.

¹⁰⁰⁶ R. R. R. Smith-J. L. Lenaghan, *Aphrodisias'tan Roma Portreleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008,

göstermektedir. Dolayısıyla her iki eserin de birbirlerinden çok da farklı bir zaman diliminde yapılmadıklarını söyleyebiliriz.

Kyzikos kentinde farklı dönemlere tarihlendirilen bağımsız şekilde işlenen büstlere de rastlanılmaktaydı¹⁰⁰⁷. Bunun yanında yine Kyzikos'tan ele geçtiği düşünülen silidirik adak stelinde cepheden erkek figürünün büstünün işlendiği görülmektedir¹⁰⁰⁸. Erkek figürünün özellikle saç modelinden hareketle stel MS 2. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir. Yine aynı kent merkezli alınlıklı mezar stelinin tek kabartma alanında işlenen erkek büstünün stil özellikleri de MS 1. yüzyıla işaret etmektedir¹⁰⁰⁹. Kyzikos'tan ele geçen bu eser sahip olduğu stilistik ayrıntılar ve kıyaslanan örnekler dahilinde MS 1. yüzyıla ait olmalıdır.

2.2.3.2. Mezar Stelleri

2.2.3.2.1. Ölü Yemeği Betimli Mezar Stelleri

2.2.3.2.1.1. Mezar Steli 1

(Katalog No 079 / Resim 214-215)

Kyzikos antik kentinin karakteristiğini yansıtan tek resim alanlı, alınlık ve arşitrava sahip olan bu tipte stelde¹⁰¹⁰ orta yükseklikte kabartmalı ölü yemeği sahnesi betimlenmiştir. Ana sahnenin hemen altında podyum üzerinde ise iki satırlık yazıt yer almaktadır. Değerlendirdiğimiz bu mezar stelinin ana sahnede işlenen figürler ve betimlerin yüzeylerinde meydana gelen aşınmalar haricinde genel olarak çok iyi korunmuş olduğu gözlenmektedir.

Kline üzerinde yarı uzanmış şekilde bir erkek figürünün ikiye katlanmış yastığa dayadığı sol kolunda bir içki kâsesi tuttuğu görülmektedir. Diğer elini öne doğru bacaklarının arasına uzatmış figür, sağ ayağını hafiften yukarıya kaldırmış sol bacağına ise arkaya doğru uzatmıştır. Yarı uzanmış erkek figürünün yüzü cepheden verilmiş ve çok

¹⁰⁰⁷ Gustave Mendel, Nr. 614 (101).

¹⁰⁰⁸ Gustave Mendel, Nr. 944 (2233).

¹⁰⁰⁹ Gustave Mendel, Nr. 946 (255).

¹⁰¹⁰ Bu tipte steller özellikle tapınakların cephelerinden esinlenilerek, alınlık, fasciae, baştaban, plaster başlıkları, akroter gibi mimari yapı elemanlarının sergilendiği eserlerdir. Nezir Fıratlı, "İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri", *Belleten*, 9, Ankara 1965, XII, 271; Aslı Saraçoğlu, *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 1997, 19; Mustafa Şahin, *Miletropolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 8; Bu mimari elemanların MÖ 4 yüzyıla kadar mezar stelleri ile paralel olarak devam ettiği tahmin edilmektedir; John Griffiths Pedley, "An Attic Grave Stele in the Fogg Art Museum", *Harvard Studies in Classical Philology*, 69, 1965, 259-267.

fazla aşınmıştır. Erkek figürünün giydiği kalın kumaşın karın kısmında toplandığı bir ucunun sol kolundan aşağıya doğru indiği diğerinin ise sağ kol dirsek bölümünde sonlandığı görülmektedir. Bu tarz sahnelerde özellikle kline üzerinde yarı uzanmış şekilde figürün başı az da olsa karşıda oturan kadına doğru döndürülürdü.

Stelin sol köşesinde hemen hemen klineyle aynı yükseklikte bir diphros üzerinde Pudicitia Philista tipinde sağ profilden verilen kadın figürü muhtemelen mezar sahibinin karısıydı. Kadın figürü mantosunun içerisindeki sağ eliyle giysisini kucağına doğru çektiirmiş diğer eliyle de boyun hizasındaki peçesini tutmakta. Klasik Dönemin sonlarında başlayan bu tip, özellikle Hellenistik Dönemle beraber yaygınlaşmış ve mezar stelleri üzerindeki kadın ve pişmiş toprak figürinlerinde sıkça kullanılmıştır¹⁰¹¹. Heykeltıraşlıkta en fazla görülen tiplerden olan Pudicitia tipli heykeller MÖ 4. yüzyılınAttik mezar stellerinde matem şeklinde yorumlanmışsa da bu görüş üzerinde fazlaca durulmamıştır¹⁰¹². Bieber, bu tipin Tanagra terrakottalarında MÖ 3. yüzyılınortalarında yoğun bir şekilde kullanıldığını belirtmektedir¹⁰¹³. Pudicitia tipini, Yaylalı¹⁰¹⁴ “Kollardan birinin karın üzerinde durduğu diğer kolunun dirseği ona dayalı olarak verilen elin çenenin yanında başa kadar çektiği mantonun kenarından tutması” şeklinde tanımlamıştır. Çerçeveye yaslanır şekilde işlenen kadının ayaklarını önündeki ayaklığa doğru uzatması arada zengin ve paralel kıvrımların oluşmasına sebep olmuştur¹⁰¹⁵. Kadının vücudunu tamamen kapatan giysi figürün sağ dizini hafiften yukarıya kaldırmasıyla bu kısımda incelenmiştir.

Klinenin önüne yerleştirilen üç ayaklı masanın (mensa tripes)¹⁰¹⁶ üzerine meyve ve kekler konmuştur¹⁰¹⁷. Yemek masasının hemen yanında kısa khitonlu ve ellerini önünde birleştirmiş ayakta erkek hizmetçi figürü işlenmiştir. Efendisine saygı anlamında

¹⁰¹¹ Erol Atalay, “Doğu Grek Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri”, *X. Türk Tarih Kongresi*, I , Ankara 1986, 285-292; Gerhard Kleiner, Tanagrafiguren Untersuchungen zur Hellenistischen Kunst Und Geschichte, 160-165; R. R. R., Smith, Hellenistik Heykel, 86.

¹⁰¹² J. Cordelia Eule, 222.

¹⁰¹³ Malcolm Bell, “Tanagras and the Idea of Type”, *Harvard University Art Museums Bulletin*, 1 (3) Greek Terracottas of the Hellenistic World: The Coroplast's Art, 1993, 39-53; Margarete Bieber, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, 131, Fig. 513; Gloria S. Merker, “The Sanctuary of Demeter and Kore: Terracotta Figurines of the Classical, Hellenistic, and Roman Periods”, *Corinth*, 18 (4), The Sanctuary of Demeter and Kore: Terracotta Figurines of the Classical, Hellenistic, and Roman Periods, 2000, 321-394.

¹⁰¹⁴ Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, 1979, 36.

¹⁰¹⁵ Cremer, Mysien, 87.

¹⁰¹⁶ Pfuhl-Möbius, Text und Tafel Band II, 363; Johanna Fabricius, 88.

¹⁰¹⁷ Pfuhl-Möbius, Text und Tafel Band II, 363.

yorumlanan bu hareketi yapan figürün çok fazla aşındığı ve Kyzikos'un diğer mezar stellerinde de sık sık işlendikleri bilinmektedir¹⁰¹⁸. Bu tipte erkek hizmetçi betimleri sadece yemek masalarının değil ayaklı kraterlerin yanında da elleri karın üzerinde birleştirilmiş şekillerde görülebilirdi¹⁰¹⁹.

Alınlıklı steller içerisinde daha erkene gitmesine rağmen hem kompozisyon hem de form açısından Kyzikos'tan ele geçen mezar steline değinmek gerekir¹⁰²⁰. İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan stelin kabartmalı sahne bölümünde klinede yarı uzanmış şekilde erkek figürünün sol dirseğini yastığa koyması ile elindeki içki kâsesi ve sağ elini bacaklarına doğru uzatması, giysinin sol omuzdan aşağıya doğru inerken ve bacaklar arasında oluşan kısa ve kesik kıvrım yapılarıyla benzerlikler göstermektedir¹⁰²¹. Sol köşede ayak ucunda taburede oturan Pudicitia tipinde kadının kollarının ve bacaklarının pozisyonu da hemen hemen aynıdır. Klinenin önünde sahne ortasında bulunan üç ayaklı yemek masası ve sağ alt köşede erkek hizmetçi figürünün ellerini karın üzerinde bağlamış olması ile de yakın özellikler sergilemektedir. Kyzikos kökenli bu stelde kadın figürünün yanında bulunan uzun elbiseli ve elinde tuttuğu yün kutusu ile kız hizmetçi figürü ve yemek masasının sağında kraterin işlenmesi farklılıklar arasında gösterilebilir. MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen eserin kabartma derinliğinin fazla olması, sahnedeki betimlerin iyi korunmuş olması ve nicelik yönünden fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu stellerde tek resim alanlı ana sahnede ölü yemeği sahnesi ve altta geniş tutulan podyumda bir ya da iki satırlık yazıtlara yer verilmiştir¹⁰²².

Aynı tipte tek resim alanlı ölü yemeği sahnesine yer verilen İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen steli de değerlendirmek yerinde olacaktır¹⁰²³. Mezar steline kline üzerinde erkek figürünün ikiye katlanmış yastığa içki

¹⁰¹⁸ Stefan Schmidt, *Hellenistische Grabreliefs*, Böhlau Verlag, Köln 1991, Abb. 74; Cevat Başaran, "Çeltikçi'de Bulunmuş Kyzikos Kökenli Bir Mezar Steli", *TürkAD*, 31, Ankara 1997, 53-58; Ömer Can Yıldırım, *Çanakkale Müzesindeki Antik Çağ Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul 2014, K 25.

¹⁰¹⁹ Johanna Fabricius, Taf. 35b, 37b, 38a-b, 39a, 40a, 42a, 43a-b, 44b.

¹⁰²⁰ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 141, TA 1, 146, TA 6, TA 10.

¹⁰²¹ Mustafa Şahin, 146, TA 10; Sandra Karlsson, *Emotions Carved in Stone ?, The Social Handling of Death As Expressed on Hellenistic Grave Stelai From Smyrna & Kyzikos*, University of Gothenburg, Gothenburg 2014, Pl. 35.2

¹⁰²² Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 237, Nr. 1624, Taf. 237, Nr. 1626, Taf. 261, Nr. 1806.

¹⁰²³ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 146, TA 9.

kabını tuttuğu sol kolunu dayaması, üzerinde yiyecekler bulunan mensa triples ve sağ köşede ellerini önünde birleştiren kısa khitonlu saki figürü örneğimize çok benzemektedir. Bu stilistik ve ikonografik ayrıntılarıyla işlenen mezar stellerini Geç Hellenistik Dönemde Kyzikos kentinde çok sık görmekteyiz¹⁰²⁴.

Bu tipte mezar stellerinin Kyzikos yöresinde aynı kompozisyonda geleneksel yapılarını bozmadan devam ettirdiğini söylemek yerinde olacaktır. Kline üzerinde yarı uzanmış pozisyonda erkek ve ayak ucunda tabure üzerinde oturan pucicitia tipinde kadın, ortada üzerinde meyve ve yiyeceklerin bulunduğu yemek masası, stelin her iki köşesinde erkek ve kız hizmetçilerin kesintisiz olarak stellerde işlendikleri görülmektedir. Bu mezar stellerinin kentte özellikle Hellenistik Dönemin sonunda sık sık tekrarlandığı bilinmektedir¹⁰²⁵. Kyzikos kentinde bu döneme tarihlendirilen tipte ve aynı kompozisyonda stellerin olması seri üretimin varlığını düşündürmektedir. Bu örneklerle Tire¹⁰²⁶, Metropolis¹⁰²⁷, Miletopolis¹⁰²⁸ ve Çanakkale¹⁰²⁹ civarlarında bulunan ve genelinde aynı sahnenin diğer yardımcı unsurlarla beraber işlendiği mezar stellerinde de rastlamaktayız.

Değindiğimiz bu eserin kabartma derinliğinin ve sahnede yer alan betimlerin fazlalığı bizim eserimizin daha geç tarihlerden olabileceğini düşündürmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz örnekleri baz aldığımızda özellikle işlenen sahnenin kent içindeki örneklerine bakıldığında Kyzikos stelinin kabartma derinliği, figürlerin giysileri üzerinde oluşan kısa ve kesik kıvrımlar eserin MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilebileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Geniş tutulan podyum kısmında iki satırlık yazıta yer verilmiştir:

¹⁰²⁴ Johanna Fabricius, Taf. 38b, (IKyz 171), Taf. 40a (IKyz 147).

¹⁰²⁵ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, Taf. 144, Nr. 961; Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 279, Nr. 1933; Sandra Karlsson, Pl. 36.1 - 41.2.

¹⁰²⁶ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 280, Nr. 1940; Murat Çekilmez, *Tire Müzesinden Hellenistik ve Roma Dönemi Mezar Stelleri*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Aydın 2008, Lev. XIV-Kat. No. 14, Lev. 8-Kat. No. 8.

¹⁰²⁷ Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 308, Lev. XCI Kat. Nr. 226.

¹⁰²⁸ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak levhaları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmış Doktora Tezi), Erzurum 1994, Lev. II- 3, Lev. XVI-35, Lev. XXIV-51.

¹⁰²⁹ Johanna Fabricius, Taf. 35 b; Ömer Can Yıldırım, *Çanakkale Müzesindeki Antik Çağ Mezar Stelleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul 2014, Lev. XXa-K20, Lev. XXIa-K21, Lev. XXIIa-K22, Lev. XXIIIa-a.

Yazıtta:

Εὐβουλίδῃ Ἀγίου χαῖρε.

“Agios oğlu Eubolides elveda”, ibaresi geçmektedir.

2.2.3.2.1.2. Mezar Steli 2

(Katalog No 080 / Resim 216-218)

Alınlıklı ve tympanonu sade işlenen dorik başlıklı iyi korunan katlı mezar stelinin ana kabartma alanında geleneksel olarak ölü yemeği sahnesi altta ise alçak kabartma şeklinde süvari betimi yer almaktadır¹⁰³⁰. Stelin sol üst kısmında başlayan çatlak alt katta bulunan niş kenarından tabana kadar inmektedir. Bir tapınağın ön cephesini anımsatan¹⁰³¹ bu stelde işlenen betimlerin yüzeylerinde kopma ve aşınmalar meydana gelmiştir. Kyzikos kentinde görmeye alışık olduğumuz ana kabartma alanındaki ölü yemeği tasviri içerisinde işlenen erkek, kadın, hizmetçi betimleri ve yemek masası bu sahnelerde vazgeçilmez unsurlardır.

Ana sahnede örtülü bir kline üzerinde yarı uzanır halde iki erkek figürü sol kollarını yastığa dayamışlar ve ellerinde içki kapları tutmaktadırlar. Figürlerin yüzlerinde yoğun biçimde aşınma ve başlarında kırılmalar olmasına rağmen zenginlik ve bolluğun temsili olarak yorumlanan ölü yemeği betimi açık şekilde izlenmektedir¹⁰³². Klinenin sağında oturan figürün sağ kolu yandakinin sırtına doğru uzatılırken soldaki figürün kolu ise ön tarafına doğru uzatılmıştır. Khiton üzerine hymation giyimli erkek figürlerinin gelenekselleşen biçimde sağ bacaklarını yukarı kaldırdıkları ve sol bacaklarını ise arkaya doğru düz bir şekilde uzattıkları görülmektedir. Figürlerin kucağına dökülerek yay şeklini alan hymationun bacakların hareketinden dolayı bu kısımda gerginleştiği izlenmektedir. Erkek figürlerinin sol omuzlarından gelerek aşağıya doğru dökülen hymation uçlarının klinenin kenarlarında sonladığı görülmektedir. Sol omuzların üzerinde tutturulan

¹⁰³⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 285, Nr. 1287; David Colling, “Les Scenes de banquet funeraire ou Totenmahlreliefs originaires d’Arlon”, *Historien et collaborateur scientifique a l’IAL*. 155-176.

¹⁰³¹ Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, (Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Erzurum, 1979, 4.

¹⁰³² Elena Ghisellini, “Un Rilievo Doppio Nel Museo Nazionale Di Atene: Una Versione Tessala Dei Temi Del *Totenmahl* E Del Cavaliere”, *Antike Kunst* 60, 2017, 36-54, Fig. 7:3-4.

khitonun karın üzerine doğru sade bir biçimde indiği ve rahat bir görünüm içerisinde olduğunu söyleyebiliriz.

Stelin her iki köşesinde arkalıksız taburelerde karşılıklı oturan kadın figürleri işlenmiştir. Khiton üzerine hymation giyimli figürler pudicitia tipinde profilden işlenmiş ve birbirlerine karşı zıt hareketlerde verilmişlerdir. Kompozisyona canlılık kazandıran bu işleyiş tarzında sol tarafta oturan kadın figürünün yüzü kırılmıştır. Sağ eli ile iki bacak arasında giysisini toparlarken sol eliyle çenesinin hemen altında peçesini tutmaktadır. Bu kadın figürün hemen sağında oturan yanındaki uzun mantolu kız hizmetçi figürü sağ kolunu karına doğru uzatırken dirsekten kırdığı sol kolunu çenesine dayamıştır. Hemen karşısında neredeyse aynı hareketleri sergileyen kadın figüründe gördüğümüz tek fark sağ bacağın üzerinden gelerek sol tarafına dökülen giysidir. Karşılıklı oturan kadın figürlerinin altlık üzerine ayaklarını bırakmaları giyside gergin ve paralel kıvrımların oluşmasına sebep olmuştur. Kadın figürlerinin kline tarafındaki bacaklarının yukarıda diğer bacaklarının ise aşağıda işlenmesi Kyzikos'taki bu sahnelerde ortak özelliktir. Dik biçimde oturan kadınların önünde bulunan ve üzerinde yiyeceklerin işlendiği üç ayaklı yemek masası stilize edilmiş hayvan bacaklarına sahiptir.

Ana sahneden alttaki ikinci sahneye geçişte büyük harflerle iki satır yazıtın işlendiği görülmektedir. Hemen alt kısımda açılan panodaki sahnede sol ön bacağın öne doğru atmakta olan at üzerinde kısa khiton ve khyllams ile süvari betiminin genellikle ölen kişinin kahramanlaştırılması ve mesleği hakkında bilgi verdiği düşünülmektedir. Süvarinin sırtındaki pelerinin de atın hareketine uyumlu olarak havada uçar pozisyonda tasvir edildiği görülmektedir. Bu tür süvari betimlerinin Kyzikos antik kentinde görülmesi Daskyleion satraplığının etkisinde kalındığı şeklinde yorumlanmaktadır¹⁰³³.

Genellikle Hellenistik Dönem'de katlı mezar stellerinin Mysia ve Bithynia bölgelerinde çok sık görülmesi bunların merkezinin de burası olduğunu düşündürmektedir¹⁰³⁴. Möbius "Stockwerkstelen" olarak adlandırdığı bu tipte stellerin ölen kişinin birden çok özelliğini sergilemek amacıyla yapıldığını ifade etmektedir¹⁰³⁵. Cremer ise stellerin genellikle Yunano-Pers stilini devam ettirdiğini ve sözü edilen

¹⁰³³ Nezih Fıratlı, "İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri", 277.

¹⁰³⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, 41; Stefan Schmidt, 24; Rudolf Kanel, ; Elmar Schwertheim, *Epigraphica Lydien, Mysien, Türkei der Sammlung Yavuz Tatış*, 142, Fig. 94.

¹⁰³⁵ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, 454.

bölgelerde yoğun olarak üretildiği görüşünü savunmaktadır¹⁰³⁶. Üretilen bu mezar stellerinde ana kabartma alanında genellikle ölü yemeği alt katta ise alçak kabartma şeklinde daha küçük bir çerçevede ölen kişiyi niteleyici meslek ya da farklı bir sahneler yer verildiği bilinmektedir¹⁰³⁷. Bu bölgede özellikle de Kyzikos'ta bulunan ve genellikle Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen bu tipte mezar stellerine rastlanılması karakteristik açıdan değerlendirilmesi gereken bir durum olarak algılanmaktadır¹⁰³⁸.

Roma Döneminin başlarında da ana sahnede ölü yemeği alt katta küçük pano içerisinde süvari betimlerinin olduğu Smyrna¹⁰³⁹, Miletopolis¹⁰⁴⁰ ve Kyzikos'ta¹⁰⁴¹ sayısal anlamda katlı stel üretiminin yoğunluğu devam etmiştir. Kyzikos'ta ele geçen bu mezar stellerinde ikinci resim alanında da süvari betimlerinin sık sık işlendiğine tanık olmaktadır¹⁰⁴².

Bursa Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Geç Hellenistik Dönemden katlı mezar stelinde, kline üzerinde iki erkek figürü ve köşelerde karşılıklı oturan kadın figürleri ve altında açılan ikinci resim alanına alçak kabartma süvari betimi işlenmiştir¹⁰⁴³. Ölü yemeği sahnesinin stilistik açılardan çok benzediği kompozisyonda alttaki küçük panoda işlenen süvari betiminin pelerininin havada verilmesi, atın ayak ve baş hareketi ile kuyruğunun aynı stilistik özellikler taşıdığı görülmektedir.

İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan MÖ 100 civarlarına tarihlendirilen Bandırma yakınlarında ele geçen ve yalnızca üst kattaki ölü yemeği sahnesinin sağlam olarak ele geçtiği stele değinmek de yerinde olacaktır¹⁰⁴⁴. Masif blok şeklinde alınlıklı

¹⁰³⁶ Corsten Thomas-M. L. Cremer, "Hellenistisch-Römische Grabstelen im nordwestlichen Kleinasien I", *Mysien*, 3 (1), 1991", 1993, 305-320.

¹⁰³⁷ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 175, Nr. 1170, Taf. 189, Nr. 1272, Taf. 190, Nr. 1286, Taf. 206, Nr. 1420, Taf. 232, Nr. 1573, Taf. 233, Nr. 1373, Taf. 257, Nr. 1297, Taf. 278, Nr. 1927, Taf. 278, Nr. 1930, Taf. 285, Nr. 1298, Taf. 285, Nr. 1287.

¹⁰³⁸ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 206, Nr. 1420, Taf. 211, Nr. 1452; Rudolf Kanel, *Zwei Hellenistische Grabstelen Aus Der Umgebung Von Kyzikos in Basel*, Studien zum antiken Kleinasien II, 109-116, Taf. 9; Fabricius, Taf. 47b, (IKyz 149), Taf. 48b, (IKyz 165).

¹⁰³⁹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 192, Nr. 1305, Taf. 244, Nr. 1667.

¹⁰⁴⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 203, Nr. 1399.

¹⁰⁴¹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 211, Nr. 1452.

¹⁰⁴² Bu merkezdeki atölyelerde üretilen katlı mezar stellerine bakıldığı zaman gerek yurt içi gerekse de yurt dışındaki müzelerde olsun ana resim alanında ölü yemeği sahnesi hemen altında açılan kareye yakın pano içerisinde de süvari betimlerinin işlendiği görülmektedir. Basel Antikenmuseum'da sergilenen Kyzikos kökenli Hellenistik Dönem katlı stelinde üst sahnede ölü yemeği sahnesi alt katta ise sevilerek işlenen süvari betimlerine rastlanılmaktadır. Rudolf Kanel, 109-116, Taf. 9; Johanna Fabricius, Taf. 41a, (PM 717).

¹⁰⁴³ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, KA 13.

¹⁰⁴⁴ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 197, KA 12.

stelde, derin kadeh tuttuğu sol kolu ile kalın yastıktan destek alan erkek figürünün öne doğru uzattığı sağ elinde ise yiyecek bulundurması ile Kyzikos steliyle benzerlikleridir. Stelin sol tarafında Pudicitia tipinde oturan kadın figürünün ayağının altlık üzerinde olması, üzerinde büyük boyutlu yiyeceklerin olduğu sahnenin ortasındaki alçak ve geniş mensa tripes ile kadının hemen yanında işlenen kız hizmetçi figürü yine bizim örneğimizde görülen ayrıntılarla örtüşmektedir. Yine Miletopolis'ten ele geçen Hellenistik Dönem 'den düz çatılı, katlı stel örneklerinde ana sahnede ölü yemeğinin betimlendiği altta açılan panolara ise alçak kabartma süvari betimleri Kyzikos örneği ile benzer stildedir¹⁰⁴⁵.

Kyzikos'tan ele geçen katlı mezar stellerinde sadece süvari betimleri değil farklı kompozisyonlara da rastlanmaktadır. Kentin bir anlamda zenginliğini yansıtan bu tip steller yurt içinde ve yurt dışındaki farklı müzelerde de sergilenmektedir. Berlin Pergamon Müzesi'nden MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen Kyzikos'a ait katlı mezar stelinin üst katında ölü yemeği sahnesi alt katında ise karşılıklı oturan iki figür ve Herme'nin koluna çantasını asan çocuk figürü betimlenmiştir¹⁰⁴⁶. Tanrı Hermes ile bağlantılı olduğuna inanılan yol gösterici ya da mezar işaretçisi olarak yorumlanan Herme betimleri mezar stellerinde sıkça kullanılırlardı¹⁰⁴⁷. Tanrı başının ve erkeklik organının resmedildiği Hermeler dikili taşla özdeşleştirilir bazen de yılanlarla birlikte verilirlerdi¹⁰⁴⁸. Bu tipte katlı mezar stellerine güzel bir örneği de Tatiş Koleksiyonunda bulunan Hellenistik Dönem içerisinde Katlı mezar steli oluşturmaktadır¹⁰⁴⁹. Bu stelede ana kabartma alanında ölü yemeği sahnesi betimlenmiş bizim değerlendirmeye aldığımız stelimizde gördüğümüz gibi iki satırlık yazıtlı alandan sonra dikine bir alan içinde sütun üzerinde çocuk ve hemen karşısında yetişkin erkek figürü ayakta verilmiştir. Bu

¹⁰⁴⁵ Mustafa Şahin, *Figürliche Grabstelen und Weihreliefs aus Miletupolis*, 179-197, Taf. 25, 1-2.

¹⁰⁴⁶ Pfuhl, E – Möbius, H, *Text und Tafel Band I*, Taf. 168, Nr. 1111; Stefan Schmidt, 28, Tab. IV; Cremer, Taf. 5, Kat. No. 20; Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, Lev. LXIV, KB 2; Utku Arınç, *Hellenistik Dönem Mezar Stellerindeki Hermes ve Herakles Hermeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Denizli 2015, 61. Res. 46, Kat. No. 30; Antje Kuhle, "Vote for Hermes – Grabstelen als Werbetafeln", *Thersites, Journal for Transcultural Presences & Diachronic Identities from Antiquity to Date*, Göttingen 2017, 43-95, Abb. 85.

¹⁰⁴⁷ Nazlı Yıldırım, "Herakles Hermelerinin Anlamı ve Kullanımı", *Mediterranean Journal of Humanities*, II (1), 2012, 229-227.

¹⁰⁴⁸ S. Broc, "L'hermès D'héron A Delphes Et Le Nom De L'hermès En Grec", *Revue des Études Grecques*, 76 (359/360) 1963, 39-51; Rossella Pace, "Une Grande Stèle Funéraire Hellénistique Recomposée De Kymè D'éolide (Turquie)", *RA*, 2, 2013, 347-366; Mehmet Karaosmanoğlu, 123.

¹⁰⁴⁹ Elmar Schwertheim-Nilüfer Güllü Schwertheim, *Epigraphica Lydien, Mysien, Türkei der Sammlung Yavuz Tatiş*, 142, Fig. 94.

koleksiyonda bulunan katlı mezar stelinin de muhtemelen Kyzikos kentinden ele geçmesi Mysia Bölgesi içerisinde kentin karakteristik özelliği olarak algılanmasına destek niteliği taşımaktadır. Tüm bu bilgiler ve karşılaştırılan eserlere bakıldığında Kyzikos'ta özellikle Hellenistik Dönem'de yaygın üretilen katlı steller arasındaki bu eserimiz muhtemelen Geç Hellenistik Dönemin güzel örneklerinden birisidir.

Ana sahneden ikinci kattaki resim alanı arasında iki satırlık yazıt bulunmaktadır.

2.2.3.2.1.3. Mezar Steli 3

(Katalog No 081 / Resim 219-220)

Üst kısmının nasıl olduğunu bilemediğimiz tek resim alanlı mezar steli büyük oranda kötü durumda özellikle üst ve yan bölümlerinde kırılmaların meydana geldiği görülmektedir. Ölü yemeği sahnesinin betimlendiği yüksek kabartmalı stelde kline üzerinde başları kırılmış üç erkek figürü uzanır şekilde verilmiştir. Bu figürlerin ve alışılmışın dışında ortada işlenen büyük bir yemek masasının altında ayaklı kratere dayalı bir saki figürü işlenmiştir¹⁰⁵⁰.

Kline üzerinde uzanan erkek figürleri diğer sahnelerde olduğu gibi khiton üzerine üst kısımlardan dolanarak bel çevresinde toplanan hymation giyimlidir. Sol omuz üzerinden dökülen bu hymation kolların altından aşağıya doğru sarmakta ve bazı stellerde kline kenarlarına kadar inmektedir. Birbirlerine çok yakın tarzda işlenen erkek figürlerinin sol kolları, ikiye katlanır şeklindeki yastığa dayalı ve ellerinde küçük boyutlu kap tutar şekilde işlenmişlerdir. Sağ ellerinin yandaki figürün omuzlarına atar vaziyette işlenmeleri stelde verilen kompozisyona bir anlamda zenginlik katmıştır. Önceki örneklerin aksine burada bacakların her ikisinin de arkada verildiği muhtemelen en soldaki erkek figürünün sağ bacağının hafiften yukarıya kalkık şekilde işlendiğini söyleyebiliriz. Mezar stellerinde klineler üzerinde yarı uzanır şeklindeki erkek tiplerinin işlenişleri yerel özellikleri yansıtabilirlerdi¹⁰⁵¹. Bu durum Kyzikos kentinde ele geçen

¹⁰⁵⁰ Aslı Saraçoğlu, "Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları", *Olba III*, Mersin 2000, 181-198; Ayşe Yıldırım, *Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2016, 72, Res. 26, K26.

¹⁰⁵¹ Andreas Linfert, "Hellenistische Grabreliefs. Typologische und chronologische Beobachtungen by Stefan Schmidt", *Gnomon*, 66 (5) 1994, 468-470.

mezar stellerinin klinelerinde çoklu halde işlenen erkek figürlerinde geleneksel halde kendini göstermektedir¹⁰⁵².

Her zamanki gibi cenaze yemeği sahnelerinin ortasına denk gelecek şekilde işlenen üzerinde kek ve meylerin olduğu dikdörtgen, iki ayaklı yemek masası alışılmışın dışında bir örnektir. Bu tipte yemek masaları MÖ 6. - 4. yüzyıllar arasında seramiklerde de görülürdü¹⁰⁵³. MÖ 530'lara tarihlendirilen Andokides Ressamının karınlı amforası üzerinde işlenen ziyafet sahnesinde klinenin hemen önünde aynı tarzda yemek masaları bu dönemlerde çok fazla işlenirdi¹⁰⁵⁴. Hellenistik Döneme tarihlendirilen ölü yemeği sahneli mezar stellerinde kline önünde bulunan bu şekilde yemek masaları en önemli öğelerden biriydi¹⁰⁵⁵. Genellikle yemek masalarının yanında görmeye alışık olduğumuz saki figürünün işlendiği yer, sağ elindeki kap ve diğer elinin krater içinde verilmesi Kyzikos kentine özgü olsa gerektir¹⁰⁵⁶. Bu saki çocuklar erken dönemlerde çıplak işlenirken Hellenistik Dönemden itibaren giyinik olarak verilmeye başlanmıştır¹⁰⁵⁷.

Bursa Arkeoloji Müzesinden MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen Mysia kökenli mezar steli tarihlendirme açısından güzel bir örnektir¹⁰⁵⁸. Stelde kline üzerindeki erkek betimlerinin özellikle sol omuzlarından aşağıya doğru inen manto uçlarının kline yatağı kenarında sivrilmesi, boyun kısmından aşağıya doğru paralel kıvrımların oluşması ve sol kolları ile destek aldıkları yastığın almış olduğu şekil Kyzikos steli ile çağdaştır. Aynı özellikleri barındıran mezar stellerinin bu dönemde özellikle Kyzikos'ta yoğun üretimi söz konusudur¹⁰⁵⁹. Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen Kyzikos'tan mezar stelinin ana sahnesinde kline üzerinde üç erkek figürünün sol kollarını yastığa dayamaları ve ellerinde içki kâselerinin olması, hymationun bel üzerinde yığılması, sağ kollarının birbirlerinin omuzlarına atılması, yemek masasının şekli ile çağdaştır¹⁰⁶⁰.

¹⁰⁵² Sandra Karlsson, Pl. 45.1-2, Pl. 46.2, Pl. 47. 1-2, Pl. 48.2.

¹⁰⁵³ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, 363.

¹⁰⁵⁴ John Boardman, Siyah Figürlü Atina Vazoları, 103, Res. 161, 161,2.

¹⁰⁵⁵ Elisa Chiara Portale, "Iconografia Funeraria" E Pratiche Devozionali Nella Sicilia Ellenistica: Il "Totenmahl", *Sicilia Antiqua* VII, An International Journal of Archaeology, Fabrizio Serra Editore, Roma 2010, 39-78.

¹⁰⁵⁶ İncelemeye aldığımız Kyzikos mezar stelleri içerisinde Kat. No. 86, Kat. No. 92, Kat. No. 90, Kat. No. 91 nolu eserlerde saki figürleri bu tipe yakın işlemeciik göstermektedir.

¹⁰⁵⁷ R. N. Thönges-Stringaris, 1965, Taf. 27, Nr. 13; Aslı Saraçoğlu, "Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları", 181-198.

¹⁰⁵⁸ Sandra Karlsson, K108, Pl. 48.1

¹⁰⁵⁹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 291, Nr. 2015; Stefan Schmidt, Abb. 75, Abb. 76.

¹⁰⁶⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 179, Nr. 1187.

Kyzikos'ta her dönemde ve her tipte ölü yemeği sahnelerinin betimlendiği mezar stellerine çok sık rastlanılmaktaydı¹⁰⁶¹. Bu tür sahnelerin görüldüğü stellerde kline üzerinde bir veya daha fazla figürün işlenmesi bu yörede oldukça yaygındı. Kline üzerinde işlenen birden fazla erkek figürünün yaptığı hareket ve bunun sonucunda giysinin aldığı kıvrım yapılarının oldukça yakın olduğu Geç Hellenistik Döneme tarihli İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen mezar steli¹⁰⁶², stilistik yakınlık baz alındığında değerlendirilmesi gereken bir örnektir. Geç Hellenistik Döneme verilen Kyzikos kökenli aynı stilde ve kompozisyonda işlenen bu tipte mezar stelleri azımsanmayacak derecede fazladır¹⁰⁶³. Mezar stellerinde benzer eserler dikkatle incelendiğinde kline üzerinde bulunan erkek figürlerinin sol omuzlarından aşağıya dökülen giysi uçlarının aldığı şekil ve bacaklarının aldığı kıvrım yapıları da Geç Hellenistik Dönemde görülen ayrıntılardır¹⁰⁶⁴. Yine Kyzikos kökenli ölü yemeği sahneli bu stelde işlenen yemek masasının bir benzeri görülmektedir.

Kyzikos kökenli olan ve Bursa Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ölü yemeği sahnesinin işlendiği naiskoslu stelde klinenin önünde benzer şekilde yemek masasının işlendiği görülmektedir¹⁰⁶⁵. Hellenistik Döneme tarihlendirilen bu stelde kline üzerindeki figür sayısının kalabalıklığı da yine benzer stilistik özellikler arasındadır. Stelde yer alan kompozisyon, form ve karşılaştırılan eserler düşünüldüğünde örneğimiz muhtemelen MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilebilir.

Stelin alt kısmında sahne bölümü düşünüldüğünde çok fazla alan bırakılan podyum kısmında bugün pek fark edilemeyen üç satırlık yazıt yer almaktadır¹⁰⁶⁶.

2.2.3.2.1.4. Mezar Steli 4

(Katalog No 082 / Resim 221-223)

¹⁰⁶¹ Aslı Saraçoğlu, "Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları", 181-198.

¹⁰⁶² Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 278, Nr. 1927.

¹⁰⁶³ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 288, Nr. 2001, Taf. 290, Nr. 2002, Taf. 291, Nr. 2016; Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, TB 7; Rudolf Kanel, 109-119, Taf. 10.

¹⁰⁶⁴ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 148, TB 13, TB 15, TB 18, TB 25; Aslı Saraçoğlu, "Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları", 181-198.

¹⁰⁶⁵ Johanna Fabricius, 281, Taf. 37 a.

¹⁰⁶⁶ Aslı Saraçoğlu, "Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları", 181-198, Lev. 42, Fig. 4, Kat. No. 85' numaralı bu stelimiz Bandırma Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde bulunduğu için kimyasal ve fiziksel bozulmaya uğradığından yazıt kaybolmuştur.

Tek resim alanlı, alınlıklı, akroterli mezar stelinin üst alınlık kısmı ve alt bölümünde bulunan podyumun sağ alt köşesi diyagonal bir biçimde kırılmasına rağmen genel olarak iyi korunmuş durumdadır. Genellikle Hellenistik Dönemde kabartma alanının kenarlarında gördüğümüz plaster ya da sütun gibi mimari öğeler haricinde diğerlerine pek yer verilmemiştir¹⁰⁶⁷. Podyumdan daha geniş ölçülerde bırakılan kabartma alanında ölü yemeği sahnesinin işlenmiş olduğu görülmektedir. Orta yükseklikte kabartma şeklinde işlenen figürlerin yoğun bir aşınmaya maruz kaldığı izlenmektedir. Kline üzerinde uzanan iki erkek figürü hemen hemen aynı stilistik özellikleri barındırmaktadır. Bunlar içki kâsesi tuttukları sol kollarını ikiye katlanmış halde yastığa dayamışlar sağ kollarını ise kucaklarına doğru uzatmışlardır. Başları cepheden verilen bu figürler sağ ayaklarını dizden kırarak yukarıya doğru kaldırmışlar diğer bacaklarını ise arka tarafa doğru uzatmış halde işlenmişlerdir.

Kyzikos'ta bu tarz stellerde ölü yemeği sahnelerinin vazgeçilmez unsuru olan mensa tripes tipinde yemek masası üzerinde meyveler işlenmiştir¹⁰⁶⁸. Diğer mezar stellerinde görüldüğü gibi yemek masası klinenin hemen önünde sahne ortasında işlenmiştir. Ana kabartma alanının hemen altında üç satırlık yazı görülebilmese rağmen çok fazla aşınmıştır. Klinenin sol uç kısmında diğer erkek figürlerine oranla daha küçük boyutlarda cepheden işlenen bir genç erkek figürüne rastlanmaktadır. Kline üzerinde Dioskurides tipinde¹⁰⁶⁹ cepheden işlenen erkek çocuk figürünün belki de ölen kişinin bir yakını olduğu düşünülebilir. Kline üzerinde uzanan erkek figürünün hemen ayak ucunda cepheden oturur halde işlenen figürlere çok rastlanmasa da Mysia Bölgesi'nde bunlara rastlanılmaktaydı¹⁰⁷⁰.

İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan ölü yemekli mezar stelinde klinede uzanan erkeğin bacakları önünde cepheden oturur vaziyette genç kadın figürü işlenmiştir¹⁰⁷¹. Bu örnekte erkeğin sağ kolunu sırtına koyduğu, kadının khiton üzerine giydiği hymationu,

¹⁰⁶⁷ Huberta Heres-von Littrow, "Vier Totenmahlreliefs der Berliner Antiken-Sammlung", *Forschungen und Berichte*, 10, Archäologische Beiträge, 1968, 103-112.

¹⁰⁶⁸ Johanna Fabricius, Taf. 43a, (IKyz 521).

¹⁰⁶⁹ MÖ 138/137 yıllarına tarihlendirilen Delos'ta Kleopatra'nın evi olarak adlandırılan yapının peristilinin kaidesinde bulunan kaide üzerinde yer alan Kleopatra ve onun eşi Dioskurides heykelleri bu tiplerin en güzel örneğini yansıtmaktadırlar. Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture II, The Styles of ca. 200-100 B.C.*, 144, Pl. 46.

¹⁰⁷⁰ Mustafa Şahin, "Bursa Arkeoloji Müzesi'nden Yeni Bulunmuş İki Tane Mezar Steli", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 74, İstanbul 1996, 21-29.

¹⁰⁷¹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 258, Nr. 1785; Nezih Fıratlı, "İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri", XII, 23.

sağ kolunu dirsekten kırarak göğüs üzerinde toplaması Kyzikos örneği ile uyushmaktadır. Klineler üzerinde uzanan erkeklerin bacakları önünde oturan figürler muhtemelen ölen kişinin bir yakınıydı ve genellikle daha genç ve cepheden verilirlerdi¹⁰⁷². Bölgelere göre farklılık gösterse de bu işleyiş tarzı Geç Hellenistik Dönemde özellikle Kyzikos'ta sık sık görülmüştür¹⁰⁷³. Mezar stelinin her iki köşesinde diphros üzerinde karşılıklı oturan Pudicitia tipinde kadın figürleri verilmiştir. Stellerde Kyzikos'ta sık sık gördüğümüz sağ taraftaki protopudicitia¹⁰⁷⁴ tipinde oturan figür sağ eli kucağında iken sol elini oturağa dayanır şekilde verilmiştir. Bu kadın figürü sol profilden işlenmiş, ayaklarını altlığa uzatmış ve bol dökümlü giyside zengin kıvrımların harekete uyumlu olduğu gözlenmiştir. Stelin sağ tarafındaki diphrosun yanında kısa khitonlu sol elini aşağıya doğru uzatmış sağ eli ile ayaklı kraterden içki dolduran saki betimi görülmektedir.

Stelin sol tarafında oturan Pudicitia Saufeia¹⁰⁷⁵ tipinde kadın figürü ise MÖ 2. yüzyılın ortalarında Ege adalarında, Batı Anadolu'da ve Mysia Bölgesinde de Kyzikos'ta sıkça görülmekteydi¹⁰⁷⁶. Kadın figürü sağ profilden verilmiş ve ayaklarının altında yine bir altık bulunmaktadır. Sağ kolunu göğüs üzerinde paralel bir şekilde uzatırken sol eli ile çene hizasında peçesini tutmaktadır. Stel köşelerinde oturan kadın figürlerinin dirsekten kırılarak yukarıya kaldırılan kolu peçeyi tutarken diğer kolu ya karın ya da bacağının üzerine atılmaktaydı¹⁰⁷⁷. Aslında kadın figürlerinin bu şekilde kolları ve ayaklarının zıt hareketleri sonucunda giysilerinin de buna uyum sağlaması ile bu figürler daha da vurgulanmak istenmiş olabilir¹⁰⁷⁸. Bu kadın figürünün oturağının yanında ise uzun mantolu bir kız hizmetçi figürü cepheden işlenmiştir. Mezar stellerinde oturan kadın figürleri aynı tipte ayakta da betimlenebilirdi¹⁰⁷⁹. Özellikle bu tipin Hellenistik Dönem

¹⁰⁷² Rudolf Horn, *Hellenistische Bildwerke Auf Samos*, Band 12, Rudolf Habelt Verlag GMBH, Bonn 1972, Beilage 17, 147a; Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 258, Nr. 1784.

¹⁰⁷³ Gustave Mendel, 1021 (2224); Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 287, Nr. 1990; Taf. 287, Nr. 1991.

¹⁰⁷⁴ Cremer, 305-320.

¹⁰⁷⁵ Doris Pinkwart, *Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia*, 149-160; Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, 37; Mustafa Şahin, "Myndos'tan Ölü Yemeği Sanheli İki Stel", 100.

¹⁰⁷⁶ Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, 37; Cremer, 87.

¹⁰⁷⁷ Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, 1979, 42.

¹⁰⁷⁸ Mustafa Şahin, "Myndos'tan Ölü Yemeği Sanheli İki Stel", 99.

¹⁰⁷⁹ Noël Duval, G. Petzl & A. Linfert, "Dissecta Membra Einer Hellenistischen Grabstele", *RA*, 1, 1974, 33-41, Fig. 2, 3, 4.

ortalarından itibaren sadece mezar stellerinde değil aynı zamanda farklı mimari elemanlarda da çok fazla kullanıldığı bilinmektedir¹⁰⁸⁰.

Basel Müzesinde sergilenen Kyzikos kökenli düz çatılı ve dorik başlıklı ölü yemeği sahnesinin işlendiği mezar steli ele alınması gereken örneklerdendir¹⁰⁸¹. Hellenistik Dönem sonuna tarihlendirilen stelde özellikle kadın figürlerinin kaidelere koydukları ayaklarından dökülen kumaşın kıvrım yapıları Kat. No. 86 nolu eserimizde her ne kadar aşınmış olsa da benzetmektedir. Basel örneğinde stelin sağ tarafında oturan kadın figürünün kolunu oturağa dayamış olması ile aynı tipte işlendiği görülmektedir. Stel dikkatle incelendiğinde sol kollarını dayadıkları ikiye katlanmış haldeki yastıklar, sol elde tutulan kâselerin formları ve klinede oturan erkek figürlerinin her ikisinin de sağ kollarını öne doğru uzatmaları ile benzer oldukları göze çarpmaktadır. Farklı müzelerden fakat aynı kente ait olan bu mezar stellerinin stilistik incelemeleri özellikle Hellenistik Dönem ortalarından itibaren seri şekilde üretimlerinin olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Mezar stelinde ölü yemeği sahnelerinin genel itibarı ile Kyzikos'ta kalabalık işlenmesini bu örnek de göstermektedir. Dökümlü giysinin birbirini kesen düzensiz kıvrımları ve matkap izlerinin varlığı Hellenistik Dönem sonlarında görülen özelliklerdir. Bu kıvrım yapılarının gerçekçi olmaması, stelde derinliğin azalması ve figürlerin işlenişi de dönem stilini yansıtmaktadır. Ayrıca stelin her iki köşesinde Pudicitia tipinde oturan kadın figürlerinin Kyzikos'un diğer stellerinde sıkça işlendiği göze çarpmaktadır. Değerlendirilen steller ve Kyzikos örnekleri göze alındığında mezar stelinin muhtemelen MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirildiğini ifade edebiliriz.

Ana sahnenin hemen altında üç satırlık yazıt bulunmaktadır.

Yazıtta:

ᾠΠρωτόμαχε Μεν - λαος χαῖρεῖ

“Ey Menelaos oğlu Protomakhos Elveda¹⁰⁸²”.

¹⁰⁸⁰ D. Pinkwart, “Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia”, 149-160.

¹⁰⁸¹ Rudolf Kanel, 109, Taf. 11,

¹⁰⁸² Bandırma Arkeoloji Müzesi kayıtlarından yararlanılmıştır.

2.2.3.2.1.5. Mezar Steli 5

(Katalog No 083 / Resim 224-226)

Mezar stelinin genelinde sadece üst kısmında ve sol üst köşesinde kırıklar mevcut olmasına rağmen yoğun bir aşınma meydana gelmiştir. Kyzikos antik kentinde oldukça fazla sayıda ele geçen ölü yemeği sahnelerinde kline üzerinde tek erkek figürün uzandığı örneklerde azımsanmayacak ölçülerdedir. Bu eser her ne kadar korunmuşsa da geneline bakıldığında gerek figürlerde gerekse de ana sahnede yoğun bir aşınmanın olduğu göze çarpmaktadır.

Stelin ana kabartma alanında erkek figürün sol kolunu ikiye katlanmış haldeki yastığa dayadığı ve elinde kâse tuttuğu görülmektedir. Khiton üzerine Hymation giyimli olan eserin sağ ayağını hafiften yukarıya doğru kaldırdığı ve diğerini klineye paralel biçimde uzattığı izlenmektedir. Figürün sağ elini uzattığı iki bacak arasında bacak hareketinden ötürü giysinin gerginleştiği ve kıvrımların oluştuğu görülmektedir. $\frac{3}{4}$ profilden verilen erkek figürünün çok fazla aşınmış olan yüzü cepheden işlenmiştir. Kısa kollu olduğunu fark ettiğimiz khiton boyun bölgesinde “v” şeklini almıştır. Dökümlü ve ağır bir biçimde işlenen hymation belde spiral kıvrımlar oluşturmuş ve yukarıya doğru çıkan giysi sol omzundan inerken kola dolanarak inmektedir.

Mezar stelinin sol tarafında arkalıksız koltukta dik bir şekilde Pudicitia tipinde oturan kadın betimlenmiştir. Sol elini koltuğa dayamış destek almakta diğer eliyle de peçesini tutmaktadırlar. Bu yapısıyla Kat. No. 86 ve Kat. No. 90 nolu eserler ile aynı özellikte işlenmiştir. Ayrıca kadının sol bacağına yukarı kaldırması ve diğer bacağına öne doğru uzatmasıyla bol dökümlü elbisede gerilmeler ve buna bağlı olarak kıvrımlar meydana gelmiştir. Yüzü tamamen aşınan kadının özellikle sağ eliyle giysiyi topladığı ve bel bölgesinde gergin bir hal aldığı gözlenmektedir. Yine iç kısımdaki khitonun bacağın öne atılmasıyla zemine paralel inen kıvrımların oluştuğu görülmektedir.

Stelin sol köşesinde kadın efendisinin hemen yanında profilden verilen uzun giysili kız hizmetçi elinde muhtemelen yün kutusu tutmaktadır. Kyzikos’tan mezar stellerinin özellikle sol tarafında oturağın yanında elinde yün kutusu bulunan uzun giysili verilen kız hizmetçi figürleri Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen Kat. No. 88 ve Kat. No. 92 nolu örneklerde de görülmektedir. Diğer köşede ise cepheden verilen erkek çocuk figürü sağ elini karın üzerinde birleştirmiş sol kolunu ise bir nesneyi tutar şekilde aşağıya doğru

uzatmıştır. Mezar stellerinde gördüğümüz bu tarzda işlenişin Kyzikos kentinde sıklıkla yer alması yine aynı atölyenin varlığına işaret etmektedir. Yüzeyi çok fazla aşınan mezar stelinde klinenin tam karşısına denk gelecek şekilde üç ayaklı bir yemek masasının işlendiği görülmektedir. Bu masanın arka kısmında görülen kumaş yapısından hareketle klinenin de örtülü olduğunu düşünebiliriz. Hemen alt kısımda geniş tutulan podyumun üst tarafında iki satırlık bir yazıt yer almaktadır.

İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunan ve Roma Dönemi özelliklerini barındıran mezar stelinin¹⁰⁸³ klinesi üzerinde yarı uzanmış şekilde erkek figürünün sol omzundan aşağıya doğru inen giysisi, gövdesinin $\frac{3}{4}$ profilden başın ise cepheden verilmesi, destek aldığı sol kolunda içki kâsesi ve sağ kolunu bacaklarının arasına uzatması Kyzikos örneğimizle uyumaktadır.

Ancak ölü yemeği sahnesinin tamamına bakıldığında bizim stelimizle daha yakın stilistik ayrıntıları sergileyen örnekler de mevcuttur. Bunlar arasında Geç Hellenistik-Erken Roma dönemlerine tarihli Paris Louvre Müzesinden Kyzikos kökenli ölü yemeği sahneli mezar stelleri tarihlendirme açısından katkı sağlayacaktır¹⁰⁸⁴. Bunlardan ilkinde kline üzerinde uzanan erkek figürünün başının cepheden, gövdesinin $\frac{3}{4}$ profilden verilmesi, sol omuzdan aşağıya dökümlü giysisi, elinde tuttuğu derin içki kâsesi, sağ kolunu bacakları arasına uzatması ve bu kısımda sağ bileğini hafiften aşağıya doğru kırması dikkat çeken benzerliklerdir. Arkalıksız tabure üzerinde Pudicitia tipinde oturan kadın figürünün özellikle sol koluyla peçesini çekmesiyle çene altında hilal şeklinin oluşması, bacakların öne doğru uzatılmasıyla tabure ve bacaklar arasında gergin kıvrımların oluşması, belde giysinin burgulu kıvrımlara dönüşmesi değerlendirmeye aldığımız eserimizle örtüşmektedir.

Bu müzeden ikinci mezar stelinde ise kline üzerinde yarı uzanır şeklindeki erkek, arkalıksız taburede Pudicitia tipindeki kadın figürleri yönünden benzerdir¹⁰⁸⁵. Bununla birlikte özellikle stelin sağ alt köşesinde yemek masasının yanında işlenen erkek hizmetçi figürünün sağ kolunu karın üzerinde yatay uzatıp sol kolunu aşağıya doğru uzatması ile vücudunu tamamen saran giysi ile aynı özellikleri taşımaktadır.

¹⁰⁸³ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 216, Nr. 1491

¹⁰⁸⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 233, Nr. 1599; Johanna Fabricius, Taf. 48a, (IKyz 340).

¹⁰⁸⁵ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 257, Nr. 1786

Yine Kyzikos'tan ele geçen ve İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen Geç Hellenistik - Erken Roma Dönemlerine tarihlendirilen mezar stelinin üzerindeki klinede uzanan erkek ve taburede oturan kadın figürü benzerlikler göstermektedir¹⁰⁸⁶. Erkek betimine bakıldığında sol omuzdan keskin biçimde derin kanallı kıvrımlarla inen manto, bel üzerinde giysinin sarmal olarak toplanması ve bunun hemen üzerinde karın üzerinin sade şekilde bırakılmasından bahsedebiliriz. Kadın figürünün sol kolu ile peçesini tutması sonucunda giyside oluşan hilal şekli ve bacakların hareketinden kaynaklanan kıvrımlar da yine yakın diyebileceğimiz ayrıntılardır. Miletopolis'ten ele geçen ve Bursa Arkeoloji Müzesinde Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemlerine tarihlendirilen mezar stelinde kline üzerinde uzanan erkek figürü de yukarıda açıkladığımız işleyiş tarzına yakındır¹⁰⁸⁷.

Tüm örnekler göze alındığında kompozisyonlarda değindiğimiz stilistik özellikler Kyzikos stelinin Geç Hellenistik - Erken Roma Dönemlerine verilebileceğini göstermektedir.

Geniş tutulan podyum kısmında iki satırlık yazıt yer almasına rağmen aşınma nedeniyle pek okunamamaktadır.

2.2.3.2.1.6. Mezar Steli 6

(Katalog No 084 / Resim 227-228)

Düz çatılı, dor başlıklı, naiskoslu ana sahnesinde ölü yemeği betimimin işlendiği stel Kyzikos kentinde sıkça görülen formdadır¹⁰⁸⁸. Yazıtın'da yer aldığı podyumun sağ alt köşesi diyagonal biçimde kırılmıştır. Alt kısımda çok fazla aşınan ölü yemeği sahnesinin işlendiği ana kabartma alanının sol üst kısmı da yine tahrip olmuştur.

Kareye yakın bir kabartma alanında ölü yemeği sahnesinin işlendiği hantal yapılı figürlerin çok fazla aşındığı gözlenmektedir¹⁰⁸⁹. Kline üzerinde uzanan ve sol kollarını yastığa dayayan iki erkek figürünün ellerinde içki kapları tuttuğu görülmektedir. Diğer kollarını sağdaki figür yandakinin omzuna atmış soldaki figür ise ön kısma klinenin kenarına doğru uzatmıştır. Kyzikos stellerinde klinelerde gördüğümüz erkek figürlerinin sağ bacaklarını hafiften yukarıya doğru kaldırmaları diğer bacaklarını ise arkaya doğru

¹⁰⁸⁶ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 236, Nr. 1827

¹⁰⁸⁷ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 235, Nr. 1617

¹⁰⁸⁸ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 279, Nr. 1938; Aslı Saraçoğlu, “Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları”, 181-198, Lev. 42, Fig. 3.

¹⁰⁸⁹ Pfuhl ve Möbius, Text und Tafel Band II, Taf. 279, Nr. 1938.

uzatmaları değişmeyen bir özelliktir. Alt kısımdaki khiton boyunda “v” biçimini almış üst gövdede hymation ise aşağıya doğru dökümlü verilmiştir.

Stelin sol köşesinde arkalıksız taburede (diphros¹⁰⁹⁰) Pudicitia Philista tipinde kadın figürü işlenmiştir. Genellikle kline yatağının sol kısmında işlenen kadın figürü ayaklarını altlık üzerine doğru uzatmasıyla tabure ve bacaklar arasında giysi gergin yapılı kıvrımlara dönüşmüştür. Alt tarafta ise khiton uçları aralıklı kıvrımlar halinde zemine değmektedir. Kadın figürün oturduğu taburenin hemen yanında uzun giysili kız hizmetçi elinde yün kutusu tutmaktadır. Stelin sağ alt köşesinde ise kısa khitonlu ve ellerini karın üzerinde birleştiren çocuk hizmetçi figürü işlenmiştir. Bu figürün ön kısmında ise muhtemelen bir kutu yer almaktadır. Her iki köşede de gördüğümüz bu hizmetçi figürlerinin çerçevelerle birleşik halde işlendikleri görülmektedir. Mezar stelinin ana kabartma alanının orta kısmında üzerinde yiyeceklerin bulunduğu stilize hayvan bacaklı yuvarlak yemek masası (mensa tripes) bulunmaktadır.

Miletopolis yakınlarında bulunmuş MÖ 120-110 yıllarına tarihlenen ölü yemeği sahneli mezar steli Kyzikos örneğine stilistik yönlerden çok benzemektedir¹⁰⁹¹. Alt bölümü kırılmış olan stelin üstünde işlenen bu yemek sahnesinde kline üzerinde yarı uzanır halde sol kolunu yastığa dayamış elinde içki kâsesi tutarken sağ kolunu bacakları üzerine doğru uzatmıştır. Sol köşede tabure üzerinde oturan kadının ayakları altındaki kaide ve tabure ele aldığımız eserimizle çok benzerdir. Kadın figürünün hemen yanında uzun giysili elinde konik bir kap tutan kız hizmetçi figürü ve sağ köşede ellerini önünde birleştiren önünde konik kabın bulunduğu erkek hizmetçi figürü yine Kyzikos steline yakın özellikler göstermektedir. Bursa Arkeoloji Müzesinde bulunan muhtemelen Mysia Bölgesine ait Geç Hellenistik Döneme verilen mezar steline kline üzerinde uzanan erkek figürü destek aldığı sol kolunda derin bir içki kâsesi, sol omuzdan aşağıya doğru inen giysi tomarı ve sağ kolunu bacakları arasına uzatması Kyzikos stelinin anımsatmaktadır¹⁰⁹². Bunun yanı sıra sol tarafta taburede oturan kadın betiminin sağ kolunu kucağına koyması sol kolu ile peçesini tutması ve ayaklarını öne doğru uzatmasıyla oluşan giysi hareketliliği benzer özellikler içerisinde ele alınabilir.

¹⁰⁹⁰ Antik Yunan'da, arkalıksız tabure, Tamay Tekçam, 2007, 59.

¹⁰⁹¹ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 193-194, Lev. XLIX, KA 7; Amalia M. Cirio, *Stele Figurata E Iscritta Presso Miletupolis*, Epigraphica Anatolica, Heft 4, Bonn 1984, 99-100, Taf. 11.

¹⁰⁹² Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 269, Nr. 1874

Klineli mezar stellerinde Geç Hellenistik Dönemde özellikle tarihlendirmede yardımcı olan sözünü ettiğimiz yarı uzanır halde erkek figürünün sol omzundan aşağıya doğru dökülen mantonun kolun altından geçerek sivrilmesi bu dönemin karakteristik stiliydi¹⁰⁹³. Değerlendirdiğimiz eserler arasında bulunan ve Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen Kat. No. 84 nolu katlı mezar stelinde kline üzerinde uzanan erkek figürlerini de dikkate almak gerekir. Figürlerin başlarının cepheden ve vücutlarının ¾ profilden verilmeleri, kollarını dayadıkları sol ellerinde bulundurdıkları derin içki kâseleri stilistik açılardan yakındır. Ayrıca soldaki erkek figürünün sağ kolunu öne doğru uzatarak bacakları üzerinden klineye değdirmesi ve bu elin almış olduğu şekil bizlere aynı atölyenin ürünü oldukları düşüncesini getirmektedir¹⁰⁹⁴. Stelin sol köşesinde oturan kadına bakıldığında yine kolların ve bacakların hareketi sonucunda figür genelinde meydana gelen yapısal durumda işlemecilik açısından göz ardı edilmemelidir.

Özellikle aynı formda olan ölü yemeği sahneli mezar stellerinde yukarıda sözünü ettiğimiz sağdaki erkek betimlerinin kollarını uzatmasıyla sağ taraflarında oturan Pudicitia tipindeki kadının yukarıya kalkık durumdaki bacağına temas etmesi yine MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen mezar stellerinde görölmektedir¹⁰⁹⁵. Burada genellikle Pudicitia Philista¹⁰⁹⁶ tipinde kadın figürlerinin sağ kollarını bacakları arasına dikey biçimde uzatmaları sol kollarının ise dirsekten kırılarak yanaklarının solunda elbiselerini tutmaları ile de çok yakın olduklarını söyleyebiliriz. Stellerde vurgulamak istediğimiz bu yöndeki stilistik benzerliklerin Kyzikos, Daskyleion, Miletopolis, Bursa ve Manyas civarlarında bu dönem eserlerinde yaygın olarak üretildiği görölmektedir¹⁰⁹⁷.

Değerlendirmeye aldığımız ölü yemeği sahneli mezar stelinin Kyzikos ve Mysia Bölgesi genelinden ortaya çıkan yakın örneklerle karşılaştırılması ışığında Kat. No. 88 nolu eserimiz muhtemelen MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

¹⁰⁹³ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 278, Nr. 1927; Aslı Saraçoğlu, “Kyzikos’dan Figürlü Mezar Kabartmaları”, 181-198, Kyzikos kaynaklı klineli mezar stellerinde gerek erkek gerekse de kadın figürleri Geç Hellenistik Dönemde genellikle bu ayrıntıyı barındırmaktadır.

¹⁰⁹⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 286, Nr. 1986; Taf. 286, Nr. 1987.

¹⁰⁹⁵ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 286, Nr. 1985; Taf. 286, Nr. 1986; Taf. 286, Nr. 1987.

¹⁰⁹⁶ Margaret Bieber, “Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying”, 374-417; Doris Pinkwart, Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia, 149-160; Şahin, 2000, 62.

¹⁰⁹⁷ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 272, Nr. 1897; Stefan Schmidt, Grabreliefs, Abb. 73; Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, Lev. XXIV, TB 12, Lev. XXV, TB 13, Lev. XXVI, TB 15, Lev. XXXIV, TB 31, Lev. XXXV, TB 33, Lev. LXIV, KB 2, Lev. LXVI, KB 6, Lev. LXVI, KB 7; Johanna Fabricius, Taf. 44a, (IKyz 51), Taf. 45a

Ana sahnenin altında bulunan aşınmış podyum üzerinde tek satırlık yazıtta:

Ὀλυμπίοδω (ρε) Ἀπόλλοδω (ρε) χαί (ρετε)

“Olympiodoros (ve) Apollodoros elveda ¹⁰⁹⁸”, yazısı işlenmiştir.

2.2.3.2.1.7. Mezar Steli 7

(Katalog No 085 / Resim 229-230)

Düz saçaklı, naiskoslu beyaz ince taneli mermerden yapılmış ve ölü yemeği sahnesinin betimlendiği iyi korunmuş bir mezar steli¹⁰⁹⁹. Stel üzerinde yüksek kabartma şeklinde işlenen figürlerin özellikle yüzlerinin aşınmış olduğu gözlenmektedir. Kline üzerinde uzanan iki erkek figürü sol kollarını dayadıkları yastıklar ve ellerinde derin olmayan kâselerle diğer örnekleri hatırlatmaktadır. Diğer klinede uzanan figürlerden farklı olarak sağ kollarını kucaklarında değil de aşağıya doğru uzatmaktalar. Sağdaki erkek figürü elinde üzüm asmasını tutarken diğerinin eli ise klinenin yan tarafında işlenmiştir. Figürler $\frac{3}{4}$ profilden verilmiş ve alışkın olduğumuz şekilde khiton üzerine hymation giyimlidirler. Bu figürlerin sol kollarını tamamen yastıklara yasladıkları ve dolayısıyla klineye diğer figürlere oranla daha fazla yatay pozisyonda uzandıklarını söyleyebiliriz. Sağ bacakları ise yine yukarı kaldırılmış sol bacakları ise arkaya doğru uzatılmış şekildedir. Göğüs üzerinde khtion “v” şeklini alırken bol dökümlü hymation bacaklarda, karın bölgesinde ve sol kol üzerinde yığın halini almıştır. Bu durum figürlerin kol ve bacak hareketlerinin zıt hareketler göstermesinden kaynaklanmaktadır. Her iki figüründe yüzleri hafiften birbirine yönelik olarak verilmiştir.

Stelin sol köşesinde tabure üzerinde Pudicitia tipinde oturan kadın figürü sağ eli ile kucağında giysi tomarını toplar şekildeyken sol eliyle peçesini tutmaktadır. Erkek figürlerine oranla daha küçük boyutlu işlenen ve sol çerçeveye yaslandırılarak verilen kadının başının üst kısmı kırık ve yüzü oldukça aşınmış haldedir. Khiton üzerine hymation giyimli kadının ayaklarını diğer örneklerle göre biraz önde olan altlık üzerine doğru uzattığı görülmektedir. Bu hareket nedeniyle tabure ve altlık arasında hymation gergin bir hal almış iç kısımdaki khiton kıvrımları ise zemine paralel bir şekilde inmiştir. Sağ koluyla giysiyi kucağına doğru çekmesiyle de kalçası üzerinde yuvarlak kıvrımlar

¹⁰⁹⁸ Aslı Saraçoğlu, “Kyzikos’dan Figürlü Mezar Kabartmaları”, 181-198, Lev. 42, Fig. 3.

¹⁰⁹⁹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 280, Nr. 1939; Sandra Karlsson, 151, K87, Pl. 42, 1.

oluşturmuştur. Örtülü bir şekilde verilen taburenin hemen yanında sol ayağını öne doğru atarak hareketli verilen ve profilden işlenen kız hizmetçi figürü bulunmaktadır. Sağ eliyle giysisini sol eliyle de muhtemelen kadın efendisine ait bir yün kutusunu tutar şekilde verilmiştir.

Sahnenin orta kısmında hayvan bacaklı, üzerinde üzüm ve keklerin bulunduğu yuvarlak yemek masası işlenmiştir. Stelin sağ alt köşesinde bu yemek masasının yanında yuvarlak kaide üzerindeki kraterden içki dolduran kısa khitonlu bir erkek hizmetçi betimi görülmektedir. Profilden verilen çocuk figürü de kız hizmetçi gibi hareket halinde işlenmiş ve yüzeyinde çok fazla aşınmanın meydana geldiği izlenmektedir. Ölü yemeği betimli sahnelerde erkek hizmetçi figürlerinin hareket halindeki işleyiş tarzına Kyzikos örneklerinde özellikle Geç Hellenistik Dönemde rastlanmaktadır¹¹⁰⁰.

Mezar stelinin sol üst köşesinde bir ağaca sarılı halde kaslı ve sakallı bir yılan figürü görülmektedir. Yılanın kline üzerinde uzanan soldaki erkek figürüne doğru uzandığı görülmektedir. Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen mezar stellerinde ya da kabartmalar üzerinde sarmal yılanların insanlara doğru hareket ettiği bilinmektedir¹¹⁰¹. Bu hareketi muhtemelen ölen kişinin kahramanlaştırılması ve ruhunu simgelediği şeklinde yorumlanmaktadır¹¹⁰². Aynı zamanda mezar stellerinde sıklıkla gördüğümüz yılan betiminin ölümler ülkesi ile bu dünya arasında aracılık yapan kthonik bir anlam ifade ettiği de kabul edilir¹¹⁰³.

Kline üzerinde bulunan erkek figürlerinin sağ ellerini kline kenarına dikey bir biçimde uzatmaları Kyzikos'un Geç Hellenistik Dönem mezar stellerinde sıkça görülen bir uygulamaydı¹¹⁰⁴. Stellerde verilen bu özelliğin de muhtemelen kentteki aynı atölyenin ürünleri olabileceğinden söz etmiştik. Bu mezar stelinde kline üzerindeki erkek betimlerinin her ikisinin de sağ ellerinin aynı şekilde verilmesi diğerlerine göre farklılık arz eden bir durumdur.

¹¹⁰⁰ Johanna Fabricius, Taf. 36a, (PM 1918), Taf. 36b, (IKyz 146), Taf. 37a, (IKyz 150)

¹¹⁰¹ Rudolf Horn, 128, 175, Taf. 67, 103, Taf. 92, 153.

¹¹⁰² Richard Norton, "Greek Grave-Reliefs", *Harvard Studies in Classical Philology*, 8 1897, 41-102; Rudolf Kanel, 113.

¹¹⁰³ Richard Norton, 58; Rudolf Horn, 52.

¹¹⁰⁴ Murat Aydaş, "A Funerary Stele from Kyzikos", *Gephyra*, 5, 2008, 121-124.

Değerlendirdiğimiz mezar stelleri içerisinde Kat. No. 91¹¹⁰⁵, Kat. No. 92¹¹⁰⁶ nolu eserlerin üst köşelerinde ağaca sarılı sakallı yılanlar işlenmiştir. Bu iki stel arasında MÖ 100 lere tarihlendirdiğimiz Kat. No. 92 nolu Kyzikos stelimizde kline üzerinde yarı uzanmış halde erkek figürleri Kat. No. 89 nolu bu stelimiz üzerinde işlenenlerle oldukça benzerlikler içermektedir. Her iki stelimizde de figürlerin sol omuzlarından aşağıya doğru keskin kenarlı olarak inen mantonun sol kola sarılarak kline üzerine düştüğü görülmektedir. Hymationun erkek figürlerin bel çevresinde yay biçimini alması, karınları üzerinde geniş aralıklı ve sade kıvrım yapıları yine bu dönem stilistik özellikleri olarak öne çıkmaktadır. Erkek figürlerinin sağ tarafında oturan kadının genelinde görülen benzerliklerin ayaklarını kaideye uzatmasıyla altlık ve oturak arasında oluşan kıvrım yapılarına da yansıdığını belirtebiliriz. Geç Hellenistik Döneme verdiğimiz Kat. No. 91 nolu eserimizle de hemen hemen aynı stilistik özellikleri barındıran stelimizin aynı döneme ait olabileceği kuvvetle muhtemeldir.

Aynı formda üretmiş MÖ 1. yüzyıla tarihli Bursa civarlarındanele geçen başka bir stelde klinede uzanan erkek figürlerinin de giysi özellikleri yukarıda bahsettiğimiz şekilde işlenmiştir¹¹⁰⁷. Fakat bu kısımda asıl ortak noktayı stelin sağ tarafında oturan kadın figürünün sergilediğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Stel çerçevesine yaslanır halde oturan kadın figürün sağ elini kucağına uzatması, sol elini dirsekten kırarak peçesini tutması, tabure ve sol bacak arasında hareketten kaynaklanan paralel kıvrım yapısına sahip olması gibi özellikler Kat. No. 89 nolu örnek ile örtüşmektedir.

Buna benzer tipte Smyrna'dan ele geçen ve Berlin Kraliyet Müzesi'nde bulunan mezar stelinde¹¹⁰⁸ klinede yarı uzanır şekilde iki erkek figürü sol kollarını ikiye katlanan yastığa dayadıkları ellerinde bulunan derin kaseler, sağ ellerini kline yatağına doğru uzatmaları ve khiton ve hymationlu verilmeleriyle benzerlikler gösterirler. Hellenistik Dönem sonuna verilen bu stelde ayrıca üzerindeki yiyeceklerle birlikte yemek masasının formu ve sol köşede Pudicitia tipinde oturan kadının sağ elini kucağına uzatırken sol eliyle peçesini tutması ve ayaklarını ileriye doğru kaideye götürülmesi sonucunda giyside oluşan kıvrım yapılarıyla bizim eserimizle yakın tarihlerden olduğunu ileri sürebiliriz.

¹¹⁰⁵ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 287, Nr. 1991;

¹¹⁰⁶ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 291, Nr. 2016;

¹¹⁰⁷ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 286, Nr. 1986; Gustave Mendel 59,

¹¹⁰⁸ Alexander Conze, *Königliche Museen Zu Berlin Beschreibung der Antiken Skulpturen mit Ausschluss der Pergamenischen Fundstücke*, Verlag Von V. Spemann, Berlin 1891, 321, Fig. 833.

Kyzikos'tan ele geçen tek resim alanlı mezar stellerinde klinede işlenen erkek figürlerinin sağ ellerini öne doğru uzatmalarının yanında sol kollarını bileğe kadar yastığa dayamaları ve kadın betiminin ayaklarını kaideye uzatmasıyla arada oluşan iki kat kıvrım yapısı genellikle bu dönemde görülmektedir¹¹⁰⁹.

Haluk Perk Müzesinde sergilenen 66 envanter nolu mezar stelinin klinesinde uzanan iki erkek figürü ve karşılarında oturan kadın figürü ile Kat. No. 89 nolu stelimizle çok benzemektedir¹¹¹⁰. Geç Hellenistik Döneme ait olan stelde solda bulunan erkek figürünün elinin kadının sol bacağı ve kline kenarına denk gelmesi, sol elde bulunan derin içki kâseleri, kadın figürünün kollarının hareketi ile oluşan kıvrım yapıları aslında Kyzikos'un özellikleri arasında değerlendirilmektedir. Ayrıca kadın figürünün yanında uzun mantolu kız hizmetçi ve yemek masasının yanındaki ayaklı kratere yönelik olarak işlenen elindeki kapla erkek hizmetçi betimi her iki stelinde Geç Hellenistik Dönemde aynı atölyede üretilmiş olduklarının işaretidir.

Mysia Bölgesinden ele geçen ve Bursa Arkeoloji Müzesinde sergilenen ölü yemeği sahneli stelin klinesinde bulunan erkek betimlerinin baş ve yüz yapıları, önlerine doğru uzattıkları sağ ellerinin aldığı biçim, dirsekten kırılan sol kollarının çoğunun yastığa dayanması, sol tarafta oturan kadının hareketinden doğan kıvrım yapıları da yine Geç Hellenistik Dönemi hatırlatmaktadır¹¹¹¹. Dolayısıyla bu mezar steli karşılaştırdığımız örnekler dahilinde muhtemelen MÖ 1. yüzyılın ortalarını anımsatmaktadır.

Mezar stelinin alt kısmında podyum üzerinde en üstte büyük harflerle işlenen yazıtta “Μένανδρε / Μειδίου χαῖρε yazıları yer alırken buranın alt kısmında altı satırlık daha küçük harflerle :

Μειδίου υἱὲ Μένανδρε, τί τὰν ἡανόδυρτον ἀταρή[όν] / στείχεις, ἐκήρολῆῶν
λυγρὰ τέκνω δάκρυα; / Μόσχιον αἰάζει σε γυνή, θρηνεῖ δέ σε ἀδελφή / κτανθέντα
αἰφνιδίως λαθρίου ἀνδρὸς ἄρη. / [Ἔ]ρρε, Τύχη ἡανόδυρτε, τί τὸν θά(λλ)ο(ν)τα ἥρῖν
ῶρας / [Ἔ]σβεσας, ἀνδρολέταν Ἄρεα δεξάμ ενονῶ,

¹¹⁰⁹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 233, Nr. 1599; Taf. 234, Nr. 1610; Taf. 235, Nr. 1613.

¹¹¹⁰ Hüseyin Sami Öztürk, Haluk Perk Müzesi: Kyzikos ile Hadrianea'dan Yeni Yazıtlar, Phaselis I, 2015, 191-197, Res. 3.

¹¹¹¹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 284, Nr. 1981; Johanna Fabricius, Taf. 46a, (IKyz 507)

Meidias oğlu Menandros, Elveda !

“Ey Meidias’ın oğlu Menandros, neden en acılı, geri dönmeyen yolu yürüyorsun, oğluna hazin gözyaşları bırakarak ?

Karın Moskhion feryad ediyor, kızkardeşin ise ağıtlar yakıyor. Ansızın öldürüldün, gizli bir adamın kuvvetiyle.

Defol, en kötü talihsizlik! Neden insanı yok eden Ares’in almış olduğu bu gelişmiş kişiyi mevsiminden önce söndürdün ?¹¹¹²” ibaresi işlenmiştir.

2.2.3.2.1.8. Mezar Steli 8

(Katalog No 086 / Resim 231)

Genel olarak iyi korunduğunu söyleyebileceğimiz mezar steli basık naiskoslu, dorik başlıklı ve beyaz grenli mermerdendir¹¹¹³. Epistyle kısmında fark edilen üç adet deliğin olasılıkla takılan çelenkler (?) için açıldığı sanılmaktadır. Mezar stellerinde cenaze yemeği sahnelerinde kline üzerinde birden fazla erkeğin uzanması özellikle Mysia bölgesinde sıkça görülmekteydi. Klineler üzerindeki bu işleniş tarzının Kyzikos’un genel karakteristiği olduğunu ifade etmiştik.

Geç Hellenistik Döneme tarihlenen¹¹¹⁴ Mezar stelinde örtülü kline üzerinde $\frac{3}{4}$ profilden üç erkek figürü uzanır şekilde verilmiştir. Sol alt köşesinde diyagonal biçimde kırılmanın meydana geldiği mezar stelindeki erkek figürlerinin sol kolları ikiye katlanmış şekilde yastıklara dayalı ve ellerinde konik biçimli içki kabı tutmaktadırlar. Khiton üzerine hymation giyimli figürlerden en soldakinin yüzü kırık diğerlerinin aşınan yüzleri muhtemelen sakallı ve başlarında saç bandı bulunmaktadır. Şematik bir biçimde görülen bu figürlerin hareketleri giysilerinde paralel kıvrımlar oluşturmuş ve sol omuzdan gelen hymation diğer stellerin çoğunda gördüğümüz gibi tomar halinde aşağıya doğru inmektedir. Kadın ve erkek betimlerinde giysinin baş ve omuzlardan aşağıya doğru dökümlü olması heykelerde ve seramiklerde de görülürdü¹¹¹⁵.

¹¹¹² İstanbul Arkeoloji Müzesi kaynaklarından faydalanılmıştır.

¹¹¹³ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 179, Nr. 1187; British Museum Catalogue, 1880,0504.2, www.britishmuseum.org ; Karlsson, 160, K 105, Pl. 47.1.

¹¹¹⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 179, Nr. 1187

¹¹¹⁵ Helayna Iwaniw Thickpenny, “A Fragment of an Attic Grave Stele in the Getty Museum”, *The J. Paul Getty Museum Journal*, (8)1980, 99-106.

Stelin her iki köşesinde arkalıksız ve işlemeli koltuklarda karşılıklı oturan kadın figürleri işlenmiştir. Bunlardan soldaki kadın figürü Penelope tipinde işlenmiş koltuğa dayadığı sağ elinden destek almakta sol elini ise hafiften yukarıya doğru kaldırdığı bacağının dizine uzatmıştır. Kyzikos'tan ele geçen ve değerlendirdiğimiz malzemeler arasında yer alan Kat. No. 86 ve Kat. No. 87 nolu eserlerimizde de kenarlarda oturan kadınların bir ellerini oturağa dayadıklarını görmüştük.

Ayaklarının altında altlık olan soldaki kadın figürünün oturduğu işlemeli koltuğun hemen yanında elinde muhtemelen yün kutusu bulunan uzun giysili profilden işlenen kız hizmetçi figürü bulunmaktadır. Bu konik biçimli yün kutusunu taşıyan uzun giysili kız hizmetçi figürlerine Kat. No. 88 ve Kat. No. 92 nolu mezar stellerinde de rastlanmaktadır. Pudicitia tipinde işlenen sağdaki kadın figürünün de ayakları altında bir altlık görülmekte ve oturağının hemen yanında cepheden verilen kısa khitonlu erkek hizmetçi figürü izlenmektedir. Bu figür sağ elini beline dayamış ve sol eli ise içki karıştırma kabı olan ayaklı kraterin içinde verilmiştir¹¹¹⁶.

Bu kompozisyonun hemen ortasında erken dönemlerde genellikle erkek figürlerin uzandığı klinenin önünde iki ayaklı dikdörtgen yemek masası bulunmaktadır. Masanın üzerinde bir kâse içinde yiyecekler ve her iki yanında muhtemelen nar bulunmaktadır. Klineli mezar stellerinin hemen önünde verilen bu yemek masaları erken dönemlerde genellikle dikdörtgen şekilde işlenirdi¹¹¹⁷.

Stelin podyumuna işlenen yazıtın da yer aldığı alanın sağ alt tarafında alçak kabartma stilinde bir savaşçı gemi betimi işlenmiştir¹¹¹⁸. Buradaki gemi betimi sahnesinin olasılıkla figürlerden birine ait olduğu ve onun mesleğini ifade ettiğini belirtebiliriz¹¹¹⁹. Mezar stellerinde mesleklerle ilgili betimler arasında Mysia Bölgesinde gemi betimi sıkça resmedilirdi. Bu tarz betimler stelin genellikle alt kısımlarında verilebildiği gibi bazen de açılan nişlerde gemi içinde figürlerde görülebilirdi¹¹²⁰. Bu bölgede bazen de katlı mezar

¹¹¹⁶ Antik Dönemde yaygın bir kullanım alanına sahip kraterler Symposion şölenlerinde şarap sunumunda sık sık yer alırlardı. Fatma Buse Akkurnaz, *Eski Yunan ve Roma Kapları – İşlevler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016, 86.

¹¹¹⁷ Donna C. Kurtz & John Boardman, *Greek Burial Customs*, Cornell University Press, New York 1971, 168.

¹¹¹⁸ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, 292.

¹¹¹⁹ Stefan Schmidt, 142.

¹¹²⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 189, Nr. 1275; Mezar stellerindeki gemi tasvirlerinin detaylı incelemesi için bkz. Aslan, 2010.

stellerinde alt sahnede ölen kişilerin yaşamlarındaki meslekleri tüm sahneyi kapsayacak şekilde görmekteyiz¹¹²¹.

Günümüzde Paris Louvre Müzesi'nde sergilenen Kyzikos merkezli mezar steli üzerinde klinede yarı uzanır şeklindeki erkek figürünün sol omuzdan aşağıya sarkan mantosu, gövdesinin cepheden verilmesi bizim eserimizle benzerlikler göstermektedir¹¹²². Kat. No. 90 nolu eserimizin sol köşesinde oturan kadının sağ eliyle klineden destek alması ve ayağını kaideye doğru uzatması sonucunda oluşan kıvrım yapılarıyla yine yakın stilistik özellikler barındırdığı ve çağdaşı olduğu söylenilebilir.

Kat. No. 90 numaralı bu stelimizle karşılaştırılabilecek en güzel örneklerden birisi de Tatış Koleksiyonunda bulunan ve Kyzikos kökenli olduğu düşünülen Hellenistik Dönemin sonlarına tarihlendirilen mezar stelidir¹¹²³. Aynı formda üretilen ve ölü yemeği sahnesinin işlendiği mezar stelinde kline üzerinde yarı uzanır biçimde üç erkek figürü bulunmaktadır. Bu figürlere bakıldığında başlarında takke biçimli başlık ve altından çıkan dalgalı saçların alına dökülmesi ve her ne kadar aşınmış olsa da yüz formları benzerdir. Kısa kollu khiton ve hymationlu işlenen erkek figürlerinin ikiye katlanan yastıklara dayadıkları sol ellerinde görülen derin kâseler, sol omuzlarından düşen mantonun koltuk altında sıkışması, başların cepheden gövdelerinin ise $\frac{3}{4}$ profilden verilmeleri bu dönemin sonlarındaki özellikleri barındırmaktaydı. Tatış koleksiyonunda stelin sol köşesinde örtülü diphros üzerinde Pudicitia tipinde oturan kadın bizim stelimizin yine sol tarafında işlenen kadın figürüyle oldukça yakın stilistik ayrıntılar sergilemektedir. Figürlerin sağ ellerini oturağa dayamaları ile giysinin özellikle karın bölgesi üzerinde diyagonal kıvrımlar oluşturması, ayaklarını koyduğu altlığın şekli ve bu kısımda içteki giysinin ayak uçlarını açıkta bırakarak yumuşak biçimde zemine dökülmesi, yukarıya kaldırdığı sol bacağından dolayı iki bacak arasında giyside kıvrımlar oluşturması, sağ bacakla oturak arasında giysi kıvrımlarının kesilmesi ve oturan diphrosun özenle işlenmesine kadar çağdaş özellikler gösterdiğini ifade edebiliriz. Klinenin önünde işlenen dikdörtgen yemek

¹¹²¹ Robert, 395-543, Fig. 7; Elmar Schwertheim, *Epigraphica Lydien, Mysien, Türkei der Sammlung*, 142, Fig. 94.

¹¹²² Jean Charbonneaux, *La Sculpture Grecque et Romaine au Musee du Louvre*, 1963, 127, Fig. 2854; R. N. Thönges-Stringaris, *Das Griechische Totenmahl*, *Mitteilungen*, 1-99, Taf. 28,1.

¹¹²³ Cumhuriyet Tanrıver, "Funerary Inscriptions in a Private Collection", *Epigraphica Anatolica* 34, Türk tarih Kurumu, 2002, 103-142, Fig. 3; Elmar Schwertheim-Nilüfer Güllü Schwertheim, *Epigraphica Lydien, Mysien, Türkei der Sammlung Yavuz Tatış*, 136, Fig. 89.

masasının üzerindeki meyve ve keklerin şekilleri, uzun giysili kız hizmetçinin elinde tuttuğu konik sunu kabı ve yuvarlak kaideli ayaklı kraterin yanında kısa khitonlu hareketli verilen saki figürü de bize bu her iki mezar stelinin de aynı ustanın elinden çıkmış olabileceğini ya da en azından aynı atölyede işlendiklerini düşündürmektedir.

Kyzikos kentinde ve çevresinde sıklıkla karşımıza çıkan bu formda stellerin klinelerinde yarı uzanır şeklindeki erkek figürlerinin çokluğuna Basel Müzesi'nde MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen eseri de dahil etmek yerinde olacaktır¹¹²⁴. Ailelere ithaf edilen bu formdaki mezar stellerinde figürlerde görülen zenginlik ve hareketlilik aynı zamanda yardımcı unsurlara da yansımıştır. Bunlar arasına saki ve hizmetçi betimlerinin dışında yemek masasının işleniş ve üzerindeki yiyecekleri katabiliriz. Figürlerin hareketleri sırasında meydana gelen ağır kumaş yapısı içinde doğal ve keskin kenarlı kıvrımlar özellikle Geç Hellenistik Dönemde yoğunluk kazanmıştır¹¹²⁵. Değerlendirdiğimiz bu eserde görülen kıvrım yapılarını Kat. No. 90'lu eserde de figürler üzerinde görmekteyiz. Kline üzerinde yarı uzanır şekillerde erkek figürleri ve oturan kadınlarda ağır kumaş, yatay ve dikey çizgisel kıvrım yapıları ile bu stelimizin Geç Hellenistik Dönemden olduğunu söyleyebiliriz¹¹²⁶.

Podyum kısmında gördüğümüz yazıtta mezar steli üzerinde muhtemel ölen kişi ve yakınlarının isimleri anılmaktadır. Podyum üzerinde sağ kısımdaki yazıtta¹¹²⁷ :

Διονυσοδώρου τοῦ / Πυθέου ; sol kısımda bulunan yazıtta ise · Διονυσόδωρε χαῖρε· «καὶ σύ γε, ὦ φίλε· / τὸ νῦν ἔχον γείνωσκέ με ὥδε κείμενον, / καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ καλῶς ἐζωκότα, / Ἀμναγενῆ γεγονότα, πᾶσι πρὸς φιλή.

“Pythus’un oğlu Dionysodoros’un onuruna”, ... ibareleri geçmektedir.

¹¹²⁴ Rudolf Kanel, *Zwei Hellenistische Grabstelen Aus Der Umgebung Von Kyzikos in Basel*, 109-116, Taf. 10.

¹¹²⁵ Rudolf Kanel, *Zwei Hellenistische Grabstelen Aus Der Umgebung Von Kyzikos in Basel*, 109-116; Mustafa Şahin, “Figürliche Grabstelen und Weihreliefs aus Miletupolis”, 179-197, Taf. 22, 2.

¹¹²⁶ Rossella Pace, “Une Grande Stèle Funéraire Hellénistique Recomposée De Kymè D'éolide (Turquie)”, 347-366; Marion True & Kenneth Hama, *A Passion for Antiquities: Ancient Art from the Collection of Barbara and Lawrence Fleischman*, The J. Paul Getty Museum in association with The Cleveland Museum of Art, California 1994, 241. 3

¹¹²⁷ Elmar Schwertheim, *Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung*, Rudolf Habelt Verlag, Bonn 1980, 214, Taf. XXXVII, 507.

2.2.3.2.1.9. Mezar Steli 9

(Katalog No 087 / Resim 232-233)

Kyzikos'un en güzel örneklerinden ve figüratif işçilik yönünden de farklılık arz eden dorik başlıklı bir arşitrav, naiskoslu (guttae, regula, taenia), sarımsı renkli ince kristalli mermerden mezar steli büyük oranda korunabilmiştir¹¹²⁸. Mysia bölgesine özgü zengin işçiliği yansıtan bu örnekte kline üzerinde başları tahrip olmuş iki erkek figürüne bir de sol tarafta oturan kadın eşlik etmektedir. Bu mezar stellerinde çok rastlanan bir durum olmamasına karşın figürlerin genel dizilimi geleneksel kompozisyonu hatırlatmaktadır. Erkek figürlerinin sol kol dirsekleri katlanan yastıklara dayanmış ve ellerinde içki kabı tutmaktadırlar. Kline üzerinde uzanan erkek figürlerinden sağ kısımda bulunan figürün diğer kolu yandakinin omzuna atılmıştır. Kolları açıkta bırakan khiton üzerine hymation giyimli erkek figürleri $\frac{3}{4}$ profilden işlenmiş ve yüzleri seyirciye dönük işlenmiştir. Örtülü bir kline üzerinde resmedilen figürlerin giysileri özellikle bacakların zıt hareketine uyum sağlamıştır. Sağ bacağın yukarıya doğru yükselmesi diğer bacağın da onun arkasından düz bir şekilde uzatılması ile iki bacak arasında ve karın üzerinde paralel kıvrımlı elbisenin kümелendiği görülür. Klinenin solunda erkek figürlerinin ayaklarını uzattığı yönde dik bir şekilde ve cepheden işlenen kadın figürü de khiton üzerine hymation giyimli işlenmiştir. Penelope tipinde¹¹²⁹ işlenen bu figürün klineye dayadığı sol eliyle hafiften sağına doğru yöneldiği, kucağına uzattığı sol kolu ve ayaklarını koyduğu altlıkla sabit bir duruşu sergilediği izlenir.

Mezar stelinin her iki köşesinde de karşılıklı oturan ve Pudicitia tipinde arkalıksız koltuklar üzerinde dik bir biçimde profilden verilen kadın figürleri görülmektedir. Stellerde pudicitia tipinin tercih edilmesi figürün alçak gönüllü, kültürlü ve gösterişli bir hayatı olduğu şeklinde de yorumlanmaktadır. Figürlerin başları, kolları ve bacak hareketleriyle ortaya koydukları zıt hareketler etkili bir görünüm sunmaktadır. Soldaki kadın figürünün hemen yanında profilden verilen uzun giysili bir kız hizmetçi görülmektedir. Figür sol çerçeveye yaslanmakta, sağ elini karın üzerine paralel uzatırken sol eli yanağına dayalı şekilde işlenmiştir. Sağdaki kadın figürünün koltuğunun hemen

¹¹²⁸ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 287, Nr. 1991; Johanna Fabricius, Taf. 36b (IKyz 146); Elpis Mitropoulou, "Horses Heads and Snake in Banquet Reliefs and Their Meaning", Pyli Editions, Athens 1976. 1-145, No. 90; Sandra Karlsson, 158, K 102, Pl. 45.2

¹¹²⁹ Abdullah Kasım Sonkaya, "Hellenistik Dönem Lydia Mezar Stellerinde Kadın ve Erkek Tipleri", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 60, Erzurum 2018, 35-63. Res. 9, Çiz. 7.

arka tarafında kısa khitonlu ve cepheden verilen erkek saki figürü işlenmiştir. Figürün “*simpulum*”¹¹³⁰ tuttuğu sağ eli aşağıya doğru dik bir pozisyonda uzatılırken sol eli dört köşeli bir altlık üzerindeki köşeye dayalı kalyx kraterin içinde verilmiştir. Mezar stelinin sağ köşesinde saki figürünün hemen arkasındaki raflardan alt kısımda konik kâseler üsttekinde ise “kylikeion” olarak bilinen derin kâse işlenmiştir. Hellenistik Dönemde Kyzikos’ta bulunan mezar stellerinin arka planında buna benzer raflar üzerinde ağaç, yılan, at protomu veya kylikeion türü kaplara rastlanılabildi¹¹³¹. Bunların üzerinde en üst köşede ise bir ağaca sarılı şekilde sakallı yılan görülmektedir. Bu tarz stellerde işlenen figürleri heroize etmek için yılan figürünün yanında at, mızrak, kalkan, miğfer, zırh gibi semboller de sıkça işlenmekteydi.

Mysia bölgesi mezar stellerinin vazgeçilmezleri arasında sahnenin orta kısmında üzerinde yiyecek ve içeceklerin bulunduğu yemek masaları görülürdü. Dikdörtgen şekilde üç ayaklı işlenen yemek masasının üzerinde kare ve piramidal kekler ve muhtemelen üzüm işlenmiştir. Stellerde sıklıkla görülen mutluluk ve refahı sembolize ettiği düşünülen üzüm salkımları, Hellenistik ve Roma Dönemlerinde genellikle süsleyici örge olarak kullanılmışlardır¹¹³².

Dik ve cepheden oturan kadın betimleri genellikle sağ ellerini dayadıkları klineden destek almakta sol kollarını ise ya bizim örneğimizdeki gibi iki bacak arasında ya da giysisini göğüs hizasında tutarken işlenirlerdi¹¹³³. Geç Hellenistik Döneme tarihlendirilen Bursa Arkeoloji Müzesi’ndeki dor başlıklı plasterli, baştabanlı nasikos stelde, ortada tam cepheden ve bizdeki gibi hafif soluna bakan, bacaklarını koyduğu altlıkta Melissa Tipinde kadın betimlenmiştir¹¹³⁴. Altlık üzerindeki sağ bacağı daha geride verilen Kyzikos örneğinde khiton üzerine hymationlu kadın figürünün hareketiyle oluşan kıvrım yapılarıyla Bursa stelindeki kadın arasında çok yakın benzerlikler göze çarpmaktadır. Her ikisi de Melissa Tipinde işlenen figürlerin sağ elini yana doğru uzatmasıyla karın üzerinde

¹¹³⁰ Antik Yunan’daki kyathos’a benzeyen ve Roma Döneminde şarap sunumunda kullanılan bir tür kepçe. Tamay Tekçam, 204.

¹¹³¹ Johanna Fabricius, Taf. 40b, (PM 1556); Elmar Schwertheim-Nilüfer Güllü Schwertheim, *Epigraphica Lydien, Mysien, Türkei der Sammlung Yavuz Tatış*, 2018, 141, 93.

¹¹³² Serra Durugönül, 2004: dipnot. 4.

¹¹³³ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 225, Nr. 1554; Taf. 225, Nr. 1555; Taf. 263, Nr. 1834; Johanna Fabricius, Taf. 46a, (IKyz 128); Elpis Mitropoulou, “Horses Heads and Snake in Banquet Reliefs and Their Meaning”, 129.

¹¹³⁴ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 182, Lev. XXXIX, TB 41.

diyagonal kıvrımlar oluşmuş boyunda hilal biçimli yaka, iki bacak arasında ise gergin kıvrımlar meydana gelmiştir.

Mysia Bölgesinde özellikle kline üzerlerinde uzanan erkek figürlerinde yaka kısmının hilal biçimli olması ve aşağıya doğru “v” yaka kıvrımları oluşturması, giysinin belde kümelenerek yay şeklini alması Kyzikos mezar stellerinde Hellenistik Dönemin sonlarında çok sık görülürdü¹¹³⁵. Hellenistik Dönemin genellikle sonlarında görülen mezar stellerinde kline üzerinde oturan kadın figürlerinin sağ kollarını klineye dayamaları ile oluşan kıvrım yapıları Kyzikos’un yanında farklı yerlerde de kendini göstermekteydi. Günümüzde British Müzesi’nde Halikarnassos’tan ve Louvre Müzesi’nde Kyzikos’tan ele geçen mezar stelleri bunlar arasında sayılabilir¹¹³⁶.

Kyzikos kentinde özellikle Hellenistik Dönem ortalarında görülen bu figürlerin yüksek kaideler üzerinde öne uzatılan ayakları ve sağ kollarının farklı biçimlerde işlenmeleriyle ortaya çıkan kıvrım yapıları benzetilmektedir¹¹³⁷. Kline üzerinde oturan ve cepheden verilen figürlerin ayakları altındaki bu kaidelere Hellenistik dönemde sıkça rastlanırdı¹¹³⁸. Figürün sağ kolunu hafiften geriye çekmesiyle sol göğüs üzerinden çapraz biçimde gerginleşen kıvrımlar iki bacak arasında daha yumuşak haldedir. Geç dönemlere kadar devam eden bu betimleme de kadın figürlerinin küçüldüğü ve daha özensiz işlendiklerini söyleyebiliriz¹¹³⁹. Klinede oturan kadınlar bazen de uzanan erkek figürüne doğru yönelerek verilebilirlerdi¹¹⁴⁰. Hellenistik Dönemde Kyzikos kentinde bu tarzda stellere hareketlilik katan figürler genellikle ölü yemeği betimli olanlardan ibaretti¹¹⁴¹. Bu tarzda mezar stellerinde mimari yapı içerisinde gördüğümüz arşitrav, naiskos, guttae ve regula gibi unsurlar genellikle Geç Hellenistik Dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır¹¹⁴².

¹¹³⁵ Rudolf Kanel, *Zwei Hellenistische Grabstelen Aus Der Umgebung Von Kyzikos In Basel*, 109-119, Taf. 11.

¹¹³⁶ Stefan Schmidt, Abb. 69, Abb. 70.

¹¹³⁷ Pfuhl, E – Möbius, H, *Text und Tafel Band II*, Taf. 287, Nr. 1990.

¹¹³⁸ Huberta Heres-von Littrow, 103-112, Taf. 20, 2.

¹¹³⁹ Pfuhl, E – Möbius, H, *Text und Tafel Band II*, Taf. 258, Nr. 1787; Taf. 258, Nr. 1784; Taf. 258, Nr. 1785; Mustafa Hamdi Sayar, “Beschriftete Grabstelen aus der Gegend von Byzantion im Archäologischen Museum von Istanbul”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 48, 1982, 291-295, Taf. X, Nr. 5.

¹¹⁴⁰ Schmidt, 1991, Abb. 62 (PM 1911); Johanna Fabricius, *Die Hellenistischen Totenmahlreliefs*, Taf. 28, a, b; Mustafa Şahin, *Bursa Arkeoloji Müzesi’nden Yeni Bulunmuş İki Tane Mezar Steli*, 1996, 21, Res. 1; Richard W. V. Catling - Nikoletta Kanavou, *The Gravestone of Meniketes Son of Menestheus: "IPrusa" 1028 and 1054*, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Bd. 163, 2007, 103-117, Fig. 1.

¹¹⁴¹ Jean Charbonneaux, *La Sculpture Grecque et Romaine au Musee du Louvre*, Editions des Musees Nationaux, Paris 1963, 126, Fig. 2854; Fabricius, Taf. 7b (H 158), Taf. 29b, (Sayar Nr. 5), Taf. 35a (IKyz.100); Schmidt, Abb. 70 (PM 1555).

¹¹⁴² Huberta Heres-von Littrow, 103-112.

Kat. 91 numaralı stelin gerek stilistik ve ikonografik ayrıntıları gerekse de karşılaştırılan eserler ile olan benzerlikleri neticesinde Geç Hellenistik Dönem özelliklerini taşıdığını söyleyebiliriz.

Mezar stelinin podyumunun sol alt tarafında bulunan yazıt :

Δημητρίας τῆς / [Ἀ]ριστο[δῆ] μου.

Πριηπίδος τ[ῆς] / Ὀλυμπιοδώρου.

[Διογ]ένου / τοῦ Δημητρίου.

“Apistodos’un kızı Demetrias

Olympodoros’un oğlu Priepidos’

Demetrios oğlu Diogenes¹¹⁴³”, ibaresi geçmektedir.

2.2.3.2.1.10. Mezar Steli 10

(Katalog No 088 / Resim 234-235)

Genel olarak çok iyi korunmuş yüksek kabartmalı mezar steli gri damarlı, beyaz iri kristalli mermerden, düz saçaklı, baştabanlı naiskoslu ve anteli olarak işlenmişlerdir¹¹⁴⁴. Bu tür mezar stellerinde alınlık, antefix, entablatur ve naiskos gibi kavramlar bu tür eserlere zenginlik katmalarının yanında sınıflandırma da etkili olmuştur¹¹⁴⁵. Kyzikos bölgesinin oldukça kaliteli işçiliğini gösteren steldeki kline üzerinde son derece canlı bir şekilde işlenmiş $\frac{3}{4}$ profilden dört erkek uzanmakta üzerlerinde pelerin ve kısa kollu khitonla işlenmişlerdir¹¹⁴⁶. Bunlardan sadece en soldaki erkeğin eli kucağında diğer erkeklerin sağ elleri ise yandaki figürlerin omzunda verilmiştir. Bu figürler birbirlerinin omuzlarına uzattıkları elleri ile bağlantı kurarlarken ikiye katladıkları yastığa dayadıkları sol ellerinde ise kap ve farklı nesneler tutar pozisyonda verilmişlerdir. Stelde en sağda işlenen erkek figürü sakallı verilmiş ve erkeklerin zengin saç stillerine sahip oldukları görülmektedir.

¹¹⁴³ İstanbul Arkeoloji kayotlarından faydalanılmıştır.

¹¹⁴⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 291, Nr. 2016; Johanna Fabricius, Taf. 37b, (IKyz 170); Elpis Mitropoulou, No. 6; Sandra Karlsson, 162, K 109, Pl. 48.2.

¹¹⁴⁵ Donald W. Bradeen, “Inscriptions: The Funerary Monuments”, *The Athenian Agora*, 17, 1974, 1-240.

¹¹⁴⁶ Johanna Fabricius, 37 b.

Bu saç stillerinin benzerlerini Berlin Staatliche Antikensammlung Müzesi'nde sergilenen ve yine Kyzikos'tan ele geçen mezar stelindeki figürlerde görmekteyiz¹¹⁴⁷. Hellenistik Dönemden stelde klinede bulunan iki erkek figüründe de saçlar başa yapışık gibi hafif dalgalı işlenmiştir. Ayrıca Berlin örneğinde yüze bakıldığında dikdörtgene yakın alın, gözlerin karşıya odaklanması, uzun burun, etli dudaklar ve yuvarlak çenesiyle de İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden değerlendirmeye aldığımız stelimizi andırmaktadır. Giysiye bakıldığı zaman özellikle sol omuzdan düşen ve sol koltuk altından geçerek kline yatağına değmekte olan giysinin uçlarının sivrilmesi Hellenistik Dönem sonlarında görülen stilistik ayrıntılardan biriydi¹¹⁴⁸. Aslında bu stelin diğer unsurlarına bakıldığı zaman her iki stelinde aynı ustanın elinden çıkmış olabileceğini Pudicitia tipli kadınlar, yanlarında işlenen kız hizmetçi figürleri ve yemek masasının yanında ellerini önünde birleştirmiş saki betimi bu görüşü destekler niteliktedir. Mezar stellerinde görülen bu saç stilleri Hellenistik Dönemde sıklıkla karşımıza çıkamaktadır¹¹⁴⁹.

Klinenin tam ortasına denk gelen yerde üçayaklı yuvarlak yemek masası üzerinde üzüm salkımı ve kekler bulunmaktadır. Bu masanın etrafında profilden işlenen hizmetçiler sunum yapmakta ortada dört köşeli ayak üzerindeki kraterin hemen yanında cepheden duran kısa khitonlu saki figürü görülmektedir. Bu figür sağ bacağını çapraz pozisyonda diğer bacağının önüne doğru uzatmış, kepçe tuttuğu ellerini ise önünde birleştirmiştir. Soldaki erkek hizmetçi elindeki kâseyle efendisine bakarken her iki köşede karşılıklı oturan kadınların yanında uzun khitonlu kız hizmetçilerde ellerinde konik biçimli derin kaplar tutmaktadırlar. Bu hizmetçi betimleri Hellenistik Dönemle birlikte önemini kaybetmiş ve bir doldurma motifi olarak varlıklarını devam ettirmişlerdir¹¹⁵⁰. Aynı zamanda bu dönemle birlikte küçülmeye başlayan hizmetçi figürleri ya ellerini karın üzerinde bağlar pozisyonda birleştirirler ya da hediye kutusu taşıırken işlenirlerdi¹¹⁵¹.

Mezar stelinin sol üst köşesinde yer alan ağaç dalına sarılı halde ölen kişinin tanrısallaştırılması, kutsal alanların koruyucusu veya bu dünya ile öte dünya arasında

¹¹⁴⁷ Johanna Fabricius, 21. Taf. 43a.

¹¹⁴⁸ Aslı Saraçoğlu, "Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları", 181-198.

¹¹⁴⁹ Rossella Pace, "Une Grande Stèle Funéraire Hellénistique Recomposée De Kymè D'éolide (Turquie)", 347-366, Fig. 9

¹¹⁵⁰ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 81.

¹¹⁵¹ Aslı Saraçoğlu, "Kyzikos'dan Figürlü Mezar Kabartmaları", 181-198; Nizam Abay, "Hellenistik Dönem'e Ait Bir Mezar Steli", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 36, Konya 2016, 152-160.

iletişimin sembolü olan yılan süzölmektedir¹¹⁵². Sağ üst köşede kahramanlığın sembolü olarak yorumlanan omuz ve boyun kısımları ile profilden verilen bir at protomu, kürk ve eyerli başını öne doğru eğmiştir. Hellenistik Dönem 'de bu tarzda cenaze sahneleri ve at figürleri ortak resimsel sanatın vazgeçilmezleri arasındaydı¹¹⁵³. Ayrıca at protomunun betimlenmesi ölen kişinin genç erkeği simgelediği şeklinde de yorumlanmaktadır¹¹⁵⁴. Kadın figürleri mantolu ve khiton giyimli ve onların ayakları altında ayaklıklar bulunmakta. Aslında bu tür klineli stellerde Kyzikos kentinde çok sık rastladığımız at, yılan, süvari, içki kapları gibi unsurlar tipik kahramanlık ya da bir nevi yüceltme amacı güdüyorlardı¹¹⁵⁵.

Kyzikos kentinde mezar stellerinde klinelerde çoklu figürlerin betimlenmesi geleneği çok yoğun olarak görölmekteydi. Hellenistik Dönem sonlarına doğru daha çok üretildiği bilinen bu tarz stellerde klinelerde uzanan erkek figürleri genellikle aynı biçimde işlenmişlerdir¹¹⁵⁶. Sağ ellerini birbirlerinin omuzlarına atan ve sol ellerinde derin içki kâseleri tutan figürler canlı bir biçimde sergilenirlerdi. Stelin her iki köşesinde de Pudicitia tipli kadın figürlerine bunların yanlarında tasvir edilen erkek ve kız hizmetçiler eşlik etmekteydiler.

Bunların en güzel örneklerden birisi Basel'de bulunan ve MÖ 80-70 yıllarına tarihlendirilen Kyzikos kökenli mezar stelidir¹¹⁵⁷. Basel'de bulunan stelde her ne kadar figürlerin başları kırılmışsa da giysilerine bakıldığında aynı atölyeden çıkmış gibi bir stil ortaya koymaktadırlar. Kline üzerinde yarı uzanır halde görölen erkek figürlerinin kolları ve bacaklarının hareketlerinin aynı olduğu başların cepheden vücutları ise ¾ açıdan işlenmiştir. Buradaki figürlerde belde toplanan giysinin yay şeklini aldığı sol omuzlardan aşağıya koltuk altlarından dik bir biçimde inerek klineye değmektedir. Köşelerde Pudicitia tipinde taburelerde oturan kadınlarında kollarının ve bacaklarının hareketlerine bakıldığında aynı tarzlarda işlenmesi stel üreticisinin aynı usta olduğu ya da aynı atölyede

¹¹⁵² Serra Durugönöl, 2015: Kat. Nr. 69; Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, 183; Stefan Schmidt, Abb. 35 (Költür Park Env. Nr. 4322).

¹¹⁵³ Rudolf Kanel, 1992, 109-116.

¹¹⁵⁴ Cremer, Mysien, 61: Gürçan Polat, "Mysia'dan iki yeni stel", Ege Üniversitesi Edebiyat Faköltesi Yayınları, *Arkeoloji Dergisi* III, İzmir 1995, 111-116; Stefan Schmidt, Abb. 35.

¹¹⁵⁵ Cornelius Vermeule, "Greek Funerary Animals, 450-300 B. C.", *AJA*, 76 (1) 1972, 49-59 ; Gunnell Ekroth, "Heroes and Hero-Cults", *Ogden Companion to Greek Religion* 6, 2016, 100-114.

¹¹⁵⁶ S. Maffei, *Museum Veronense* (1749) 53 Abb. 3 Taf. 53, 3; H. Dütschke, *Antike Bildwerke in Oberitalien IV. Antike Bildwerke in Turin, Brescia, Verona und Mantua*, Leipzig 1880, Kat. Nr. 422; Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 288, Nr. 2001; Taf. 288, Nr. 2002; Taf. 291, Nr. 2015.

¹¹⁵⁷ Stefan Schmidt, Abb. 74; Rudolf Kanel, 109-119, Taf. 10.

çalıştıkları düşüncesini güçlendirmektedir. Bu benzerliklerin yanı sıra sahne ortasında stilize edilmiş ayaklara sahip yemek masası hemen solunda dört köşeli kaide üzerinde yükselen ayaklı krater ve yanında kısa khitonlu ellerini önünde birleştirilmiş saki figürü yine çok benzemektedir¹¹⁵⁸. Kadın figürlerinin hemen yanı başında uzun mantolu işlenen kız hizmetçilerin ellerinde tuttukları kâseler ve saç tipleri her iki stelde de aynı stilde işlenmiştir.

Dolayısıyla hem verdiğimiz örneklerde sıraladığımız stilistik özellikler hem de form açısından Kyzikos'tan mezar stelimizin MÖ 1. yüzyıl sonlarına tarihlendiğini ifade edebiliriz.

Mezar stelinin alt kısmında düzleştirilmiş alanda Yunanca yazıt işlenmiştir. Yazıtta:

Bu podyumun sol tarafındaki yazıtta : Διονυσίου τοῦ / Κανδionoῦ; sol orta kısmında: Παμμένου / τοῦ Νομηνίου; sağ orta kısımda: Διονυσίου / τοῦ Βακχίου; sağ tarafında ise: Θεοκρίτου τοῦ / Βακχίου, yazıları yer almaktadır.

“Kandion’un oğlu Dionusios’un

Noumenios’un oğlu Pammenos’un

Bakkhios’un oğlu Dionusios’un

Bakkhios’un oğlu Theokritos’un¹¹⁵⁹” şeklinde yazılıdır.

2.2.3.2.1.11. Mezar Steli 11

(Katalog No 089 / Resim 236)

Kyzikos’tan ele geçen kemerli, naiskoslu, köşe akroterli ve orta yükseklikte kabartmalı olan mezar steli genel itibariyle iyi korunmuştur¹¹⁶⁰. İnce mermerden yapılan mezar stelinin her iki alt köşelerinde diyagonal kırıklar mevcuttur. Kyzikos’ta çok fazla görülmeyen destekli krater üzerinde bir erkek figürü işlenmiştir. Bu figür sağ elindeki çelengi hafiften yukarı kaldırarak karşıya uzatmaktadır. Mezar stellerinde, vatandaşlık vurgusunun yanında ölen kişinin hayatındaki hedeflerini gerçekleştirdiği düşünülen

¹¹⁵⁸ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 162-163, Lev. XXII, TB 7.

¹¹⁵⁹ İstanbul Arkeoloji Müzesi kayıtlarından yararlanılmıştır.

¹¹⁶⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 179, Nr. 1185.

çelenk bezemeleri de sıkça kullanılan sembollerdi¹¹⁶¹. Ölen kişinin onurlandırıldığı çelenklerin varlıklı ailelere mensup kişiler için kullanıldıkları düşünülmektedir. Kline üzerinde uzanan erkek sol dirseği ile yastıktan destek almaktadır. Sağ bacağını ileri uzatmasından dolayı elbisede yelpaze şeklinde çizgisel kıvrımlar açılmıştır. Dalgalı saçlara sahip figür sol elinde muhtemelen bir nesne tutmaktadır. Stelin sol alt köşesinde arkalıklı koltukta Pudicitia tipli profilden verilen kadın figürü görülmektedir. Dik bir şekilde oturan bu figürün sağ eli kucağına doğru uzatılırken sol eli ile peçesini tutmaktadır. Sağ bacağını ileriye doğru uzatırken hymation üzerinde birbirini kesen çizgisel kıvrımlar oluşmuştur. Ayrıca iç kısımda giyilen khitonda da yine bu hareketten dolayı zemine kadar temas eden paralel kıvrımlar meydana gelmiştir. Klinede uzanan erkek figürünün tam karşısında üzerinde muhtemelen kek veya meyveler bulunan yemek masası (mensa tripes) işlenmiştir. Üç ayaklı ve ince uzun bacakları arasında destek çıtaları ile birlikte verilen yemek masası kline ile aynı yüksekliktedir.

Kemerli ana kabartma alanının hemen altında yer alan podyum kısmında yazıtın üst tarafında alçak kabartma olarak muhtemelen stilize edilmiş bir gemi betimi bulunmaktadır¹¹⁶². Stelin özellikle podyum kısımlarında vurgulanan bu tür betimlerin muhtemelen ana sahnede işlenen figürlerden birini temsil ettiği söylenebilir¹¹⁶³.

Döşekli ve yastıklı klineye uzanan erkek figürü karşısında oturan kadına doğru sağ kolunu dirsekten kırmadan çelenk uzatmakta ve sol kol dirseği ile destek aldığı elinde içki kâsesi ya da yiyecek bulundurmaktadır. Stelin sol tarafında dik şekilde oturan kadınların sağ eli kucağında ya da göğsünde iken sol elleri ile peçelerini tutarken işlenmektedirler. Özellikle Roma Dönemlerinde çelenkli stellerdeki yardımcı unsurlar olan yemek masalarının dar ve yuvarlaklığı ile ayaklarının işleniş tarzını klinelerin ayaklarında da görmekteyiz¹¹⁶⁴. Bu çelenkli stellerde sahneye taraf olan sol bacak düz uzatılırken diğer bacak genellikle dizden kırılarak yukarıda verilirdi.

Ayrıca bu tip stellerde klineye uzanan erkek figürü ve karşısında oturan kadın ve sahne ortasında dar yuvarlak yemek masası temel unsurlardı¹¹⁶⁵. MS 2. yüzyılınsonuna

¹¹⁶¹ Handegül Canlı, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Mezar Stellerinde Semboller* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Mersin 2015, 98.

¹¹⁶² Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, 291-292.

¹¹⁶³ Stefan Schmidt, 142.

¹¹⁶⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 249, Nr. 1704; Taf. 251, Nr. 1727.

¹¹⁶⁵ Sven Conrad, *Die Grabstelen Aus Moesia Inferior*, Casa Libri, Leipzig 2004, Taf. 24 (15), Taf. 25 (22).

tarihlendirilen İstanbul Arkeoloji Müzesinden ölü yemeğinin işlendiği mezar steli çağdaş olması bakımından değerlendirilebilir¹¹⁶⁶. Bu stelde de her ne kadar figürlerin çizgisel kıvrım yapıları ile farklılık görülse de sağ kolda çelenk uzatılması, sol kolun karın kısmında doğru çekilmesi, kadın figürün sağ kolunu kucağına uzatması ve sol kolunu dirsekten kırıp peçesini tutması ile benzerlikler söz konusudur. Dolayısıyla bu eser biraz daha geç olmasına rağmen bu tipte işlenen çelenkli steller geç dönemlere kadar devam etmiştir.

Theselya'dan MS 2. yüzyıla tarihlendirilen mezar stelinde ayaklı kline üzerindeki erkek figürünün uzanış şekli, saç ve yüz stili ve yumuşak kumaş yapısıyla Kyzikos örneğini anımsatmaktadır¹¹⁶⁷. Mysia Bölgesinde MS 2. yüzyılda bu şekilde işlenen stellerde erkek figürün sağ kolunu ileriye doğru uzatmasıyla karşısındaki kadına çelenk uzatması sık sık görülürdü¹¹⁶⁸. Burada ele geçen stellerin altında muhtemelen ölen kişinin özel hayatına ve mesleğine dair kabartmalar podyum kısmına alçak kabartma şeklinde taşınırdı¹¹⁶⁹.

Bağımsız heykelerde olduğu gibi mezar stellerinde de figürlerdeki saç stilleri tarihlendirme konusunda yardımcı olabilir¹¹⁷⁰. Kline üzerinde uzanan erkek figürünün saç stili Antoninler Dönemi (MS 138-192) özelliğini yansıtmaktadır¹¹⁷¹. Bu kapsamda Kyzikos'ta ele geçen ve günümüzde Berlin Staatliche Müzesi'nde sergilenen bronz sikkenin ele alınması gerekir. MS 177-180 yıllarına tarihlendirilen ön yüzünde Kore başı arka yüzünde ise kline üzerinde sol kolunu yastığa dayamış sağ kolu ile öne doğru çelenk uzatan yarı uzanır şekilde muhtemelen Marcus Aurelius betimlenmiştir¹¹⁷². Bu sikkede arka yüzde bulunan figürün başı yapısı, klineye uzanış şekli ve çelenkli verilmesi mezar stelimizdeki erkek figürüyle benzerdir.

Stelin podyum kısmında yazıtın hemen üzerinde alçak kabartma şeklinde işlenen gemi betimi de aslında tarihlendirme de önemli bir ayrıntıdır. Burada yelkensiz simetrik

¹¹⁶⁶ Mustafa Hamdi Sayar, 291-295. Taf. IX, Nr. 3.

¹¹⁶⁷ Ariane Elisabeth Tatas, *Die Figürlichen Grabstelen Im Römischen Thessaloniki*, 79, TM 01, Abb.140.

¹¹⁶⁸ Hüseyin Sami Öztürk, Haluk Perk Müzesi: Kyzikos ile Hadrianea'dan Yeni Yazıtlar, 191-197, 4.

¹¹⁶⁹ Hüseyin Uzunoglu, Bursa Müzesi'nden Ölü Ziyafeti Sahneli Yeni Mezar Stelleri, Olba XXIII, Mersin 2015, Fig. 1a, Fig. 2a, Fig. 3a.

¹¹⁷⁰ Janet Burnett Grossman, "Funerary Sculpture", *The Athenian Agora*, 35, 2013, 1-246.

¹¹⁷¹ Ramazan Özgan, *Roma Portre Sanatı II*, 179-204.

¹¹⁷² <http://www.smb-digital.de>. Foto: Münzkabinett der Staatlichen Museen zu Berlin - Preußischer Kulturbesitz Fotograf/in: Reinhard Saczewski, Ident. Nr. 18200848

karinalı ticaret gemisi form olarak MS 2. yüzyılda farklı bölgelerde görülmektedir¹¹⁷³. Bu stelin karşılaştırılan örnekler dâhilinde stil özellikleri ve kompozisyonu ile muhtemelen MS 2. yüzyıldan olduğunu söyleyebiliriz.

Bu gemi betiminin hemen altında beş satırlık yazıt işlenmiştir. Yazıt' ta:

ὑπόμνημα Μαρκέλλου

ὁ κατεσκεύασεν αὐτῷ μήτηρ Μαρκέλλα Δη/μετρίου ζήσαντι ἔτη κθ', χαῖρεψ̄.

“Markellos’un anısını annesi Demetrios kızı Markella o henüz 29 yaşında hayatta iken dikti. Selam olsun”, yazısı işlenmiştir.

2.2.3.2.2. Diğer Betimli Mezar Stelleri

2.2.3.2.2.1. Mezar Steli 1

(Katalog No 090 / Resim 237-238)

Düz çerçevesiz, beyaz mermerden yapılan mezar stelinin orta kısmına kare şeklinde açılan ana kabartma alanlı mezar steli iyi korunur haldedir¹¹⁷⁴. Bu tarzda kompozisyonlu stellerin bölgede çok sayıda görülmemesine rağmen varlığı bizlere bölge atölyelerinin zenginliğini gösterir. Stelin ana kabartma alanında sağ kısımda arkalıksız taburede Pudicitia tipli bir erkek (?) figürü oturmaktadır. Yüzü kırık halde olan figür sağ diz üzerinde olan elini çenesine dayamış sol koluyla da omzundan tomar halinde düşen giysisini kucağında tutar pozisyonda işlenmiştir. Dik bir şekilde oturan figürün başı hafiften öne eğilmiş ve ayakları altında altlık bulunmaktadır. Figür sol bacağına öne doğru uzatırken sağ bacağına geriye doğru hareket ettirmiştir. Bu zıtlık figürün giysisinde özellikle iki bacak arasındaki giyside paralel ve vücudun hareketine uyumlu kıvrımlar oluşturmuştur. Figürün hemen karşısında sol çerçeve ile bağlantılı olan bir blok ve üzerinde korint başlığı işlenmiştir. Bu bloğun önünde ise oraya yaslanır şekilde kısa khitonlu erkek çocuk figürü görülmektedir. Çocuk figürü sağ elini çenesine dayarken sol elini paralel bir biçimde karın üzerinde uzatmıştır. Düşünceli oldukları gözlenen her iki figüründe stelin alt kısmındaki podyum üzerinde tek satırlık yazıt ve onun hemen aşağısında da kare ve yuvarlak şekilde delikler yer almaktadır.

¹¹⁷³ Erdoğan Aslan, “Antik Dönem Mezar Stelleri Üzerinde Betimlenen Simetrik Karinalı Ticaret Gemileri”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 24, Konya 2010, 61-78.

¹¹⁷⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 176, Nr. 832; Sandra Karlsson, 117, K 8, Pl. 26, 2.

Kyzikos'ta ele geçen mezar stellerinde tek sahneli veya katlı mezar stellerinde ölen kişinin hayatına ve mesleğine dair bilgiler de işlenebilirdi¹¹⁷⁵. Kat. No. 94 nolu bu mezar stelinde bir tabure üzerinde oturan dirsekten kırdığı sağ koluna dayadığı yüzüyle düşünür şekilde tasvir edilmiştir. Hemen karşısında yüksek bir profil üzerinde sütun tamburu ve korint başlığı, bu kısma yaslanır şekilde erkek çocuk figürü betimlenmiştir. Bu stelin kompozisyonuna bakıldığı zaman oturan figürün belki de karşısında bulunan Korinth başlığını yapan bir taş ustası olabileceği yorumunu da yapabiliriz¹¹⁷⁶. Hellenistik Dönemde Smyrna'dan ele geçen stellerde dinlenir tarzda verilen figürleri Pfuhl-Möbius yas halinde oldukları şeklinde yorumlamıştır¹¹⁷⁷. Bu tipte stellerde ana sahnede oturan erkek figürlerine nadiren rastlansa da katlı stellerde ikinci resim alanında profilden işlenerek verilenleri görmek mümkündür¹¹⁷⁸. Mezar stellerinde çok sık olmasa da ana kabartma alanında işlenen oturan figürler kendilerine has duruşlarıyla betimlenmişlerdir¹¹⁷⁹.

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve çok da iyi korunamayan Hellenistik Döneme tarihlendirilen stelde bu anlamda değerlendirilebilir¹¹⁸⁰. Kyzikos'tan ele geçen bu eserde ana kabartma alanında sağ köşede oturan mantolu erkek figürü işlenmiştir¹¹⁸¹. Figürün oturduğu taburenin yanında dik duruşu, sağ ayağını geriye doğru çekmesi, ayaklarının altında kaideye yer verilmesi benzer özelliklerdir. Figürde özellikle bacakların zıt hareketi sonucunda oluşan kıvrım yapısı bizim eserimizle çağdaş olduğu ihtimalini güçlendirmektedir. Stelde erkek figürünün yaptığı hareketin sonucunda giyside meydana gelen kıvrım yapıları ve bahsedilen örnekler ışığında eserin MÖ 2. yüzyılınıstilini yansıttığı düşünülmektedir.

Stelin geniş tutulan podyum kısmında yer alan yazıt ta:

¹¹⁷⁵ Korkmaz Meral, "Yunan ve Roma Mezar Stellerinin Gelişimi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 37, Erzurum 2016, 144-160.

¹¹⁷⁶ Orhan Bingöl, *Bu Koca Taşları Nasıl İşlediler, Nasıl Kaldırdılar*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2012, 73, Res. 57.

¹¹⁷⁷ Paul Zanker, *The Hellenistic Grave Stelai from Smyrna: Identity and Self-Image in the Polis, Images and Ideologies*, (Ed. A. Bulloch, E.S. Gruen, A. A. Long and A. Stewart), Oxford 1994, 212-230. Fig. 11; Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, Atatürk Üniversitesi (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Erzurum 1979, Kat. No. 73.

¹¹⁷⁸ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 76, Lev. LXIV, KB 2.

¹¹⁷⁹ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 180, Lev. LXXXIX, TB 41.

¹¹⁸⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 175, Nr. 833

¹¹⁸¹ Gustave Mendel, 141, 926 (2761).

Εὐμ ένης γιός αλεύρι Όλυμ ήος

“Olympos’un oğlu Eumenes¹¹⁸²” ibaresi geçmektedir.

2.2.3.2.2. Mezar Steli 2

(Katalog No 091 / Resim 239)

Büyük bölümü korunmuş olan alınlıklı, dorik başlıklı ve plasterlerinde çiçek ve nokta bezeklerinin işlenmiş olduğu oturur halde kadın figürünün resmedildiği mezar steli¹¹⁸³. Stelin tympanon alanının kırık olduğu ve hemen altında yer alan dar bir arşitrav kısmından resim alanına geçildiği izlenmektedir. Orta yükseklikte kabartma şeklinde kare alan içerisinde sol tarafta tabure üzerinde bir kadın figürü ve hemen karşısında muhtemelen kadına ait bir sepet bulunmaktadır.

Hellenistik Dönemde oldukça popüler olan bu kadın tipleri taburede oturur şekilde betimlenirlerdi¹¹⁸⁴. Mezar stellerindeki bu tiplerin serbest yontulardan kopya edildikleri düşünülmektedir¹¹⁸⁵. Hellenistik Dönem mezar stellerinde, kabartmalı alanda işlenen ve kadının zenginliğini, uğraşlarını temsil eden çeşitli objeler betimlenirdi¹¹⁸⁶. Protopudicitia tipinde oturan kadının önünde gündelik hayatta kullanılan eşyalarından muhtemelen işlemeli yün sepeti de kadını temsil eden bir obje niteliğindeydi¹¹⁸⁷.

Mezar stellerinde, kadınlar eş veya anne rolü olmaksızın tek başlarına da resmedilebilirlerdi¹¹⁸⁸. MÖ 4. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan bu tipin MS 2. yüzyılın sonlarına kadar işlendiği tahmin edilmektedir¹¹⁸⁹. Kyzikos atölyelerinde bu tipin, MÖ 3. yüzyılda görüldüğü ve bu kabartmaların Attik stilde yapıldığı, hemen güneyinde konumlanan Miletopolis’te ise MÖ 2. yüzyılda standart bezeme haline geldiği ve Roma İmparatorluk Dönemine kadar oturan kadınlarda kullanıldığı düşünülmektedir¹¹⁹⁰. Kentin bulunduğu bölgede hayvan yetiştiriciliğine bağlı olarak tekstil endüstrisi de gelişmiş

¹¹⁸² İstanbul Arkeoloji Müzesi kayıtlarından yararlanılmıştır.

¹¹⁸³ H. Dütschke, Kat. Nr. 537; Maffei, 487, Abb. 2 Taf. 487,2.

¹¹⁸⁴ P. A. Kreuz, “Die Grabreliefs aus dem Bosphoranischen reich”, *Colloquia Antiqua*, 6, 2012, 48.

¹¹⁸⁵ Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, 38; Korkmaz Meral, Yunan ve Roma Mezar Stellerinin Gelişimi, 144-160.

¹¹⁸⁶ Angeliki Kosmopoulou, “‘Working Women’: Female Professionals on Classical Attic Gravestones”, *The Annual of the British School at Athens*, 96, 2001, 281-319.

¹¹⁸⁷ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, 505, Tafel 146, Nr. 972; Nezih Fıratlı, “İstanbul’un Yunan ve Roma Mezar Stelleri, 298.

¹¹⁸⁸ R.R.R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 193.

¹¹⁸⁹ Mustafa Şahin, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, 65.

¹¹⁹⁰ Cremer, 305-320.

ekonomik anlamda önemini korumuştur¹¹⁹¹. Pudicitia tiplerine kökenlik ettiği düşünülen bu tipte kadın figürün, oturuş yönüne göre arka zemine yakın olan kolu yukarı kalkık ve mantosunu boyun seviyesinde tutmakta diğer kolu ise kucak üzerinde işlenmiştir. Vücudun üst ön kısmı hariç tümünü kapatan manto, kolların bir bölümünü kapatarak kucağa kadar inmektedir.

Kadın figürünün üst gövdesi $\frac{3}{4}$ açıdan, başı ise hafif sağına dönük olarak işlenmiş, khiton üzerine giydiği himation başını örtmekte, vücudun üst yarısını ise açıkta bırakmaktadır. Sağ kol dirseğinden bükülmüş bacaklar arasına uzanırken, sol el başın solundan gelen himationun kenarından tutmaktadır. Vücudun sağ tarafından gelen himation uç kısmını sağ kol sarar ve oradan kolun altından bacaklar arasına dökülür. Bu ellerin hareketi ile elbise kucakta toplanırken aynı zamanda gergin kıvrımları meydana getirmiştir. Dolayısıyla hem kucaktan dökülen kıvrımlarda hem de elbisenin gerdirilmesiyle bacaklar üzerinde görülen kıvrımlarda yoğunluk ortaya çıkmıştır.

Bu tipte işlenen stellerde oturan kadınlar genelde khiton üzerine himation giyerler. Figür ve zemin işlenişinde derinlik vurgulanmamış ve organik yapı genellikle bezeksel görünüme dönüşmüştür. Figür bacaklarını önünde yer alan tabureye uzatmış ve khitonun etek uçları yelpaze şeklinde açılmıştır. Figürün kolları ve bacaklarıyla oluşturduğu bu zıt hareketler gölgede kalmış sadece şekil olarak ön plana çıkmıştır. Stelde görülen kadın figüründe izlenen hüznü ifade Hellenistik Dönemin sonlarına doğru kaybolur ve simgesel bir görünüm kazanır. Oturak ile figürün bacakları arasında yer alan elbise kıvrımları aniden kesilip yozlaşmış ve hepsi aynı derinlikte verilmiştir.

Stelin köşesinde yer alan ve yün kutusu olarak bahsettiğimiz nesnenin detaylı bir şekilde üzerinde durulması gerekmektedir. Antik çağda ahşap, metal ya da hasırdan yapılan ve içinde para, giyecek, yiyecek bulunan Latince *cista* adı verilen bu kutular kare veya silindirik şekillerde olabilirdi¹¹⁹². Ayrıca *cista*'nın yanı sıra stelin yan çerçevelerinde gördüğümüz kazıma başak ya da bitkisel bezemelerin ekili toprağın tanrıçası olarak bilinen Demeter'i işaret ettiği de tahmin edilmektedir. Tanrıçanın kızı Kore'nin kırlarda dolaştığı sırada Hades tarafından ölümler diyarına kaçırılması ile Demeter'in stelde hüznü ifadeyi yansıtan Pudicitia tipinde verildiği gözlenmektedir. Demeter'in sembolleri

¹¹⁹¹ Hasan Malay, "Batı Anadolu'nun Antik Çağdaki Ekonomik Durumu", *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi*, II, İzmir 1983, 50-61.

¹¹⁹² Tamay Tekçam, 45.

arasında saydığımız başak ya da bitkisel örgeler, cista adı verilen kutu haricinde aynı zamanda sol koltuk altında gördüğümüz yılanlı meşale bu görüşümüzü desteklemektedir. Tüm bu tasvirler Kyzikos kentinde Demeter-Kore kültünün varlığını da kanıtlamaktadır.

Bahsettiğimiz bu kıvrımlar hareketin azaldığı, kolayca takip edilebilen ve sadeliğin ön plana çıktığı Geç Hellenistik Dönemi anımsatmaktadır. Kıvrımların şematikleşmeye başlaması, figürlerin dikleşmeye başlaması, mantonun başı örtse de vücudun ön tarafını açıkta bırakması MÖ 1. yüzyıla giden özellikleri anımsatır. Ayrıca erken dönemlere oranla etkisini yitirerek devam eden güçlü bel yapısı, Geç Hellenistik Dönemin erken evrelerinde etkisini yitirerek devam eder. Yine bu dönemde alınlıkla resim alanı arasındaki arşitravin daraldığı da görülmektedir. İnce omuz yapısı, anaç duruşu ile stelimiz muhtemelen MÖ 1. yüzyılın ortalarından olmalıdır.

Mezar stelinde geniş tutulan ana kabartma alanının hemen altındaki podyumda üç satırlık yazıtta:

ὁπόμνημα Αἰλίας (leaf) Φιλήματιος. (leaf)

Philemation oğlu Ailias (anısına)¹¹⁹³, ibaresi geçmektedir.

2.2.3.2.3. Mezar Steli 3

(Katalog No 092 / Resim 240)

Uzun, dikdörtgen ve üçgen alınlıklı mezar steli, ante duvarlarıyla sınırlandırılan “Naikos Tipli Mezar Steli¹¹⁹⁴” grubundan ve Kyzikos bölgesinde ele geçen steller içerisinde farklı bir kompozisyonda işlenmiştir. Boyuna kabartma alanında bir erkek figürü kısa khitonlu cepheden betimlenmiştir. Yüksek kabartma halinde işlenen sahnede erkek figür sağ elini hemen sağındaki kısa khiton giymiş olan erkek çocuğun başının üzerine koymuştur. Çocuk figürü cepheden işlenmiş sağ elini karnında paralel uzatmış dirsekten kırdığı sol elini ise çenesine dayamıştır.

İki figürün ortasında belden arka kısmı erkek figürünün sağ bacağının arkasında kalan bir köpek betimlenmiştir. Yatar pozisyonda verilen köpek figürünün ön bacakları üzerinde hafiften kalkmaya çalıştığı görülmektedir. Ana sahnenin üst kısmında üçgen

¹¹⁹³ Elmar Schwertheim, Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung, 5, (10); IMT Kyz Kapu Dağ 1629.

¹¹⁹⁴ Abdullah Yaylalı, “Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri”, 1981, 473-489.

alınlığın ortasına denk gelecek yerde çiçek rozeti işlenmiştir. Stelin çerçevelerinde ve erkek figürünün yüzünde yoğun bir aşınmanın olduğu gözlenmektedir.

Mezar stellerinde bu şekilde betimlenen ayakta duran erkek figürleri Pfuhl-Möbius tarafından “Normal Tip”, Yaylalı ise “A Tipi” olarak adlandırılmıştır¹¹⁹⁵. Bu kompozisyonda yani yetişkin erkek figürünün hemen yanında çocuk betimleri mezar stellerinde her dönemde görülmekteydi¹¹⁹⁶. Betimlenen genç erkek figürlerine özel olarak yapıldığı düşünülen bu mezar stelleri genellikle bu formda üretilirdi¹¹⁹⁷.

Daha erken dönemlere tarihlendirilse de Kyzikos’tan başka bir mezar steline de değinmek yerinde olacaktır¹¹⁹⁸. Stelin sağlam kalan ana kabartma alanında sol köşede çocuk figürü hemen karşısında ise erkek figürünün işlendiğini görmekteyiz. Erkek betimine bakıldığında hymationun sol omuzdan aşağıya doğru düz biçimde inmesi ve sol kolda toplanması benzerlikler arasında değerlendirilmektedir. Figür üzerinde gördüğümüz kalın giyside oluşan şematik kıvrım yapısı genellikle Roma Döneminin stilistik özelliği olarak göze çarpmaktadır¹¹⁹⁹. Dolayısıyla Kyzikos’ta çok da örneği olmayan bu stelimizin MS 2. yüzyıldan olduğunu söyleyebiliriz.

Mezar stelinin alt kısmında yer alan dar podyumda üç satırlık yazıt bulunmakta fakat bu kısımda aşınma meydana gelmesi okunmasını zorlaştırmıştır.

2.2.3.2.2.4. Mezar Steli 4

(Katalog No 093 / Resim 241-242)

Genel olarak iyi korunmuş üst tarafı ve sol üst kısmı kırık olan kemer nişli, yanlarda ante başlıklı mezar steli üzerinde alçak kabartma şeklinde bir çiftçi ve öküz betimleri profilden verilmişlerdir¹²⁰⁰. Alttan yukarıya doğru genişleyen açıda mezar stelinin iç bükey çerçevesiz kabartma alanında Geç İmparatorluk Dönemi içerisinde mezar stellerinde çoğunlukla yaba gibi aletler, öküz, katır gibi çiftçiliğe yardımcı olan hayvanlar

¹¹⁹⁵ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, 61,90; Abdullah Yaylalı, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, 1979, 46, Lev. 38, Kat. No. 75; Stefan Schmidt, *Hellenistische Grabreliefs*, 1991, 15-16, 18, 80, Abb. 22-31.

¹¹⁹⁶ Ergün Laflı & Jutta Meischner, “Hellenistische und Römische Grabstelen im Archäologischen Museum von Hatay in Antakya”, 145-184, *öjh*, 77, Wien 2008, Kat. 6, Kat. 12.

¹¹⁹⁷ Christopher H. Hallett, *The Roman Nude Heroic Portrait Statuary 200 BC-AD 300*, Oxford University Press, Oxford 2005, 38.

¹¹⁹⁸ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, Taf. 25, Nr. 111.

¹¹⁹⁹ <http://arachne.uni-koeln.de/item/objekt/24273>

¹²⁰⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 172, Nr. 1143.

ile bizzat tarla sürerken veya at arabasıyla yük taşıırken betimlere yer verildiğine tanık olunmaktadır.

Niş içerisine sıkıştırılan betimlerle zemin arasında bir bütünlüğün olmadığı gözlenmektedir. Bu figürler yüzeysel anlamda çok fazla aşınmasına rağmen genel kompozisyon olarak iyi korunmuştur. Gerek erkek figürünün giysisinde gerekse de hayvanların hareketle oluşan kaslı yapılarındaki belirginliğin çizgisel verildiği izlenir.

Mezar stelinin sol kısmında çiftçilikle uğraşan kısa kuşaklı khiton giyimli erkek figürü saban sürerken betimlenmiştir. Erkek figürünün hantal yapılı olmasına karşın hareketli ve güçlü bir biçimde verildiği görülmektedir. Figürün yüzünün vücudun diğer bölgelerine oranla daha fazla aşınmış olduğu ve cepheden verildiğini söyleyebiliriz. Giysinin ayrıntılarının göğüs, kollar ve etek kısmında gözlendiği figürün diz kapakları belirgin ve baldırların kaslı şekilde verildiği fark edilmektedir.

Stelde önden sağa bakar biçimde verilen boğaların boynuzlarının arkasındaki boyunduruğun muhtemelen uzun bir saban demiri ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir¹²⁰¹. Boyun kısımları sırt bölümlerine göre daha uzun olan boğa figürleri hareketli biçimde verilmişlerdir.

Mezar stellerinde erkeğin elinde tuttuğu veya omzuna yaslayarak destek aldığı nesneler olan ve Arkaik Dönemden Roma Dönemine değin kullanılan sopalar her zaman yönetici sınıfın ve otoritenin simgesi olmuştur¹²⁰².

Stellerin bazılarının alt kısımlarında zemine oturtulması için bu örnekte olduğu gibi dikmeler görüldü. Bu dikmeli mezar stelleri bazen iki kabartma alanlı olarak işlenir ve ana kısımda ziyafet sahnesi alt sahnede de çiftçiliğe ait aletler ve öküz betimleri görüldü¹²⁰³. Bu tarzda mezar stelleri ölen kişinin yaşamı boyunca mesleki bilgilerine dair veriler sunmaktaydı.

Çiftçilikle uğraşan figürler mezar stellerinde öküzlerle tarla sürerken veya at arabalarıyla yük taşıırken işlenmekteydiler¹²⁰⁴. Bu kompozisyonun sahnelendiği bir diğer örnek te yine Kyzikos'tan ana kabartma alanında çift öküzün koşulduğu ve kısa khitonlu

¹²⁰¹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, 183.

¹²⁰² Anthony J. Marshall, "Symbols and Showmanship in Roman Public Life: The Fasces", *Phoenix*, 38 (2) 1984, 120-141.

¹²⁰³ Hüseyin Uzunoğlu, 397-415, Fig. 5a, Fig. 6a.

¹²⁰⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 172, Nr. 1142.

çiftçinin sol elinde kamçısı sağ elinde ise sabanı tutmaktadır¹²⁰⁵. Hemen arkasında bir kadın figürün işlendiği sürücünün kısa khitonu, baş ve bacak kasları yönünden bizim eserimizle çağdaş olduğunun ifade edebiliriz. Stelin üst kısmındaki avuç içi görünecek biçimdeki el betimleri muhtemelen kötülükleri uzaklaştırmak için işlenirlerdi¹²⁰⁶. Podyumun hemen hemen ana kabartma alanı kadar geniş tutulduğu bu tarz steller aynı zamanda Kyzikos kentinde tarım faaliyetlerinin aktif olduğunun belirtisidir.

Çanakkale Müzesi'nde bulunan ve Metrodoros'un mezar steli olarak adlandırılan örneğin üst kısmı kırılmış olsa da ana kabartma alanının sağlam olarak korunabilmesi hem kompozisyon hem de kronolojik anlamda yorum yapabilmemize olanak kılmaktadır¹²⁰⁷. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen mezar steli üzerinde alçak kabartma olarak iki öküzün çektiği sabanla tarlayı süren figür betimlenmiştir. Biga'da bulunmasına rağmen Tanrıver tarafından stelin yazıtının değerlendirilmesi sonucunda bunun Kyzikos'a ait olabileceği öne sürülmüştür¹²⁰⁸. Bizim değerlendirdiğimiz mezar stelindeki figür çok fazla aşınmış olsa da sağ elindeki kamçı ve sol eliyle tuttuğu sabanı ile ayaklarının pozisyonu benzerlikler göstermektedir. Stelde çift öküzün gövdelerinin profilden başlarının ise cepheden işlenmesi aynı zamanda yazı karakterinin yakınlığı her iki stelin çağdaş olduğunun belirtisi olarak kabul edilebilir. Bu tarz stellerde figürlerin işleniş tarzı, hareketleri, giysileri, kompozisyonları ve yazı karakterlerinin benzerlikleri baz alındığında örneğimizin de MS 2. yüzyıla tarihlendirildiğini söyleyebiliriz.

Geniş tutulan podyum bölümünde ana kabartma sahnesinin hemen altında dört satırlık köşeli yazıt işlenmiştir. Bu yazıtta:

Ἀρμονία τῶ ἀδελφῶ

Μυροκλεῖ {Μοιροκλεῖ} ζήσαντι

κοσμίος ἔτη ιη' χάριν.

“Harmonia (bu mezarı) on sekiz yıl düzenli bir şekilde yaşayan kardeşi Myrokles'in anısı için (yaptırdı).¹²⁰⁹” ibaresi geçmektedir.

¹²⁰⁵ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 172, Nr. 1146.

¹²⁰⁶ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, 537.

¹²⁰⁷ Cumhur Tanrıver, “Mysia'da Epigrafi Araştırmaları”, *Zafer Taşlıkloğlu Armağanı*, (Ed.: Nezih Başgelen-Güler Çelgin vd.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1, İstanbul 1999, 155-164, Res. 4.

¹²⁰⁸ Cumhur Tanrıver, Mysia'da Epigrafi Araştırmaları, 155-164, Res. 4.

¹²⁰⁹ İstanbul Arkeoloji Müzesi kayıtlarından yararlanılmıştır.

2.2.3.2.2.5. Mezar Steli 5

(Katalog No 094 / Resim 243-244)

Genel anlamda iyi korunmuş masif alınlık ve köşe akroterli mezar stelinde dikine kabartma alanında dik bir şekilde muhtemelen gladyatör figürü işlenmiştir¹²¹⁰. Kısa khitonlu ve cepheden verilen bu figürün sağ elinde bir palmiye dalı sol elinde ise bir miğfer olduğunu tahmin etmekteyiz. Beldeki kemerin göğüs bölümünü daha belirgin kıldığı, figürün kolları ve ayaklarında bir orantısızlığın olduğunu söyleyebiliriz. Antoninler Dönemi'nin genel özellikleri arasında değerlendirilen bu ayrıntılara gladyatör betiminin saç kütlesi yanında iri başı ve güçlü ağız yapısını da katabiliriz¹²¹¹. Bahsedilen dönem içerisinde bu tipte stellerde provokatör, secutor, retiarius, essedarius gibi isimler alan gladyatör betimleri ayakta, cepheden veya profilden verilirdi¹²¹². Figürler sağ ellerinde zaferi simgeleyen palmiye dalını tutarken sol ellerinde kalkan veya miğferleri bulunmaktaydı. Roma İmparatorluğu Döneminde özellikle Anadolu'daki atölyelerde gladyatörlerin çeşitli tiplerini mezar stellerindeki kabartmalardan öğrenmekteyiz¹²¹³.

Kyzikos'ta MS 2. yüzyılda aynı atölyeden çıktığına inandığımız stellerde palmiye dalı, miğfer gibi unsurların yönü değişse de genel anlamda bir bütünlükten söz edebiliriz¹²¹⁴. Daha çok küt yapıda verilen bu figürlerin vücutlarına göre iri başları, uzun kolları ve belindeki abartılı kemerin sıkıldığı kısa khitonu bu fikrimizi destekleyici niteliktedir. Ayrıca Kyzikos kentinde bu tür Gladyatör betimleri mücadele içerisinde de verilebilirdi¹²¹⁵. Bunların genellikle aynı döneme rastlaması kentteki atölyenin seri üretimi şeklinde yorumlanabilir. Hatta bu dönemde Byzantion gibi Kyzikos kentinde de kahraman veya gladyatörlerin betimlendiği mezar stelleri revaçtaydı¹²¹⁶. MS 2. yüzyılda görülen mezar stellerinde işlenen gladyatörlere genel olarak bakıldığında ayakta,

¹²¹⁰ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, 299-300.

¹²¹¹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 185, Nr. 1232.

¹²¹² Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 185, Nr. 1234; Taf. 186, Nr. 1243; Michael Carter, "Artemidorus and the ἀρβήλας Gladiator", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 134, 2001, 109-115; Christopher Ratté - R. R. R. Smith, "Archaeological Research at Aphrodisias in Caria, 1999-2001", *AJA*, 108 (2) 2004, 145-186, Fig. 30,31; Tamay Tekçam, 78-83; Fik Meijer, *Gladyatörler Tarihine En Ölümcül Sporu*, (Doğa Günenç), Homer Kitabevi, İstanbul 2008, 76-83.

¹²¹³ Sven Conrad, Taf. 58, (109), Taf. 59, (152); Erwin Pochmarski, "Die Grabstelen aus Moesia inferior. Untersuchungen zu Chronologie, Typologie und Ikonografie by Sven Conrad", *Gnomon*, 83 (3), 2011, 250-261.

¹²¹⁴ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band II, Taf. 186, Nr. 1244.

¹²¹⁵ Hüseyin Sami Öztürk, Haluk Perk Müzesi: Kyzikos ile Hadrianea'dan Yeni Yazıtlar, 191-197, Fig. 2.

¹²¹⁶ Ariane Elisabeth Tatas, 78.

miğferleri elinde veya başında, kılıçları ya da palmiye dalları, kısa khitonlarını sıkan geniş kemerleriyle birlikte cepheden verilirlerdi¹²¹⁷.

Yine bu döneme tarihlendirilen gladyatörün betimlendiği Smyrna'dan ele geçen mezar stelinde figür miğferi, kalkanı, kılıcı ve belinde geniş kemerinin sıktığı giysisi ile betimlenmiştir¹²¹⁸. Theselya'dan mezar stelinde gladyatör betiminin sağ elinde palmiye dalı tutması sol elinde miğferi ile cepheden işlenmesi, kıyafeti ve küt yapısı bizim örneğimizle benzetilmektedir¹²¹⁹. Stellerde genellikle kısa khitonlu olarak gördüğümüz gladyatör betimleri Ephesos, Halikarnassos, Kos, Smyrna, Tralleis gibi kentlerde paralel bir gelişim süreci izlemiştir¹²²⁰.

Stellerde genellikle cepheden ve ayakta verilen figürlerin sağ ellerinde palmiye dalını tutmaları uğraşlarında başarılı ve erdemli olduklarını gösteren bir semboldü¹²²¹. Bu tipte zaferi simgeleyen palmiye dalı ile verilen figürler mimari yapıların çeşitli yerlerinde işlenmekteydi. MS 1. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen Afrodiasias'tan basilika korkuluğunda gördüğümüz çıplak genç atlet figürü sol elinde palmiye dalı ile verilmiştir¹²²². Bazen de çocukların ellerinde tuttukları palmiye dalı ile efendilerini onurlandırdıkları örneklerin de olduğunu söylemek mümkündür¹²²³. Değerlendirdiğimiz bu stelde sağ elinde tuttuğu palmiye dalı, sol elindeki miğferi ile işlenen gladyatör figürünün karşılaştırılan örnekler ve belirttiğimiz dönem özellikleri ışığında MS 2. yüzyılda kentte faaliyette olan atölyelerden birinin ürünü olduğunu söyleyebiliriz.

Mezar stelinin podyum kısmında yer alan iki satırlık yazıtta:

Εὐπρέπης προ[βό]-

Κότωρ.

¹²¹⁷ Lorenzo Cigaina, "Von stehenden Steinplatten zu „stehenden Soldaten. Die Typologie der Grabstelen aus Aquileia vom 2. bis zum 4. Jh. n. Chr.", *Studia Alpium et Adriae* II, Klagenfurt 2016, 73–97, Abb. 5.

¹²¹⁸ Alexander Conze, *Königliche Museen Zu Berlin Beschreibung der Antiken Skulpturen mit Ausschluss der Pergamenischen Fundstücke*, 1891, 303, Fig. 794

¹²¹⁹ Ariane Elisabeth Tatas, *Die Figürlichen Grabstelen Im Römischen Thessaloniki*, 99, B 09, Abb. 13.

¹²²⁰ Omar Coloru, *A Marble Relief Representing the Gladiator Dareios*, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 175, 2010, 161-163.

¹²²¹ Serra Durugönül, "Neue Reliefs aus dem Rauhen Kilikien", *Halet Çambel'e Sunulan Yazılar*, İstanbul 1998, 277-287.

¹²²² R. R. R. Smith, *Aphrodisias City & Sculpture in Roman Asia*, Ertuğ & Kocabıyık Yayınları, İstanbul 2008, Pl. 80

¹²²³ Janet Burnett Grossman, "Funerary Sculpture", Pl. 97.

Provokator Euprepes¹²²⁴ ibaresi geçmektedir.

2.2.3.3. Kaide ve Sunaklar

2.2.3.3.1. Boğa Betimli Heykel Kaidesi

(Katalog No 095 / Resim 245-248)

Erdek Açık Hava Müzesi'nde yer alan ve heykel kaidesi olarak tanımlanan eserin geneline bakıldığında korunmuş olduğu göze çarpmaktadır. Kaidenin ön ve arka yüzleri işlenirken yan taraflarında kırılmalar ve aşınma meydana gelmiştir. Eserin altlık kısmının sadece arka yüzde korunduğu ve yine üstünde profilli işlenmiş olduğu görülür. Kaidenin üzerinde ortada yuvarlak bir delik ve muhtemelen kenet izleri görülmektedir.

Kaidenin ön yüzünde meşe yaprakları ve kozalaklardan oluşturularak işlenen girland yayı üzerinde sol profilden yürür vaziyette boğa figürü işlenmiştir. Çok fazla aşınan ve kuyruk kısmının kırık olduğu boğanın başı cepheden gövdesi profilden verilmiştir. Girland kuşağını simetrik olarak saran orta kısımda çift sıralı olduğu ve kuşağı dolanarak arkadan yanlara doğru çapraz biçimde açıldığı izlenmektedir. Ortada bulunan manşetten aşağıya doğru üzüm asması asılı şekilde işlenmiştir.

Anadolu'da boğa betiminin en eski örneğinin Neolitik Döneme kadar gittiği bilinmektedir.¹²²⁵ Anadolu'nun farklı bölgelerinde görülen bu boğa betimleri doğal boyutlarda ve kilden üretilmişlerdi¹²²⁶. Roma Döneminde ise girland kuşaklarını taşıyan boğa başları, Eros'lar nadiren de olsa farklı taşıyıcı figürler olmasına rağmen kuşağın üst orta kısımlarında insanlar, aslan başları, Anka kuşları, sfenks'ler ya da araba sürücüsü biçiminde betimlenen Eros'lar görülmekteydi¹²²⁷. Değerlendirdiğimiz eserde girland kuşağının ortasına denk gelen yerde boğa betiminin tamamı işlenmiştir.

¹²²⁴ İstanbul Arkeoloji Müzesi kayıtlarından yararlanılmıştır.

¹²²⁵ Necmi Karul, "Anadolu'da Boğa Sembolü ve Batı'ya Transferi", *Işın Yalçınkaya'ya Armağan*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2011, 179-184.

¹²²⁶ Önder Bilgi, "İkiztepe Pişmiş Toprak Aplike Boğa Başı Betimlemeleri", *Refik Duru'ya Armağan*, (Ed.: Gülsüm Umurtak-Şevket Dönmez- Aslıhan Yurtsever), Ege Yayınları, İstanbul 2007, 127-130.

¹²²⁷ Joyce Reynolds, "Aphrodisias and Aphrodisias in the inscriptions on garland-sarcophagi", *60 Yaşında Fahri Işık'a Armağan Anadolu'da Doğdu*, (Ed.: Taner Korkut), Ege Yayınları, İstanbul 2004, 627-630, Fig. 1; Guntram Koch, Türkiye'deki Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Biltur Basım Yayın ve Hizmet A. Ş, Antalya 2010, 152-153. Fig. 62, 120; Esen Ögüş, "Columnar Sarcophagi from Aphrodisias: Elite Emulation in the Greek East", *AJA*, 118, (1), 2014, 113-136, Fig. 1.

Bu tip kaidelere kent içindeki mimari yapıların çoğunda rastlanılmakta ve genellikle kullanıldığı yapıya göre tarihlemeleri yapılmaktadır. Kyzikos kentine ait olan fakat hangi mimari yapıda bulunduğu bilinmeyen eser Kyzikos'un MS 2. yüzyıla verilen stilini andırmaktadır. Özellikle MS 2. yüzyıla tarihlendirdiğimiz Kat. 97 numaralı mezar stelinde boğa betimlerinin başlarının cepheden vücutlarının ise profilden işlenmeleri ve bacaklarının hareketleri ile oldukça benzemektedir. Atina Agorası Agrippina Odeion'unda MS 150-175 yıllarına tarihlendirilen heykel kaidesinin gerek genel görünümü gerekse de ön yüzündeki profilli çerçeve içerisine ağaç betiminin işlenmesi eserimizdeki üzüm salkımı bezemesini hatırlatmaktadır¹²²⁸. Heykeltıraşlık eserleri arasında sıklıkla görülen ve ortalama ölçüleri 50 – 75 cm aralığında olan bu tür kaideler tek blok taştan ve kare tabanlı olarak yapırlardı¹²²⁹. Kaideler, heykeltıraşlık literatürleri arasında sıklıkla yer almasına rağmen bilimsel çalışmalarda yeterince çalışılmamıştır. Kyzikos'tan ele geçen bu eser kentte ele geçen ve MS 2. yüzyıla ait olan eserlerin stilistik özelliklerini yansıtmaktadır.

2.2.3.3.2. Silindirik Sunak

(Katalog No 096 / Resim 251-254)

Yuvarlak veya kare formları ile tek bloktan oluşan sunaklar, dinsel törenlerin düzenlendiği, kurbanların sunulduğu tapınaklarda, tiyatrolarda ya da agoralarda kullanılmaktaydılar¹²³⁰. Eserin üzerinde herhangi bir yazıta yer verilmemesi ve kolayca taşınabilmeleri nedeniyle kentin hangi yapısında kullanıldığını bilemediğimiz sunağın üst kısmında kırık ve kopmaların olmasına rağmen genel itibari ile iyi korunmuş olduğu görülmektedir. Silindirik gövdeye işlenen figür ve süsleme örgelerinin genelinde bir aşınma söz konusu olsa da bunların dış konturları belirgindir. Yuvarlak sunak kaide kısmında torus profili ve onun altında düz bir silme ile son bulmuştur. Yuvarlak sunağın gövdesinde işlenen dört eros figürünün yanında girland yayı boşluklarının da rozetlerle

¹²²⁸ John Camp, *The Athenian Agora*, American School of Classical Studies at Athens, 2003, 37, Fig. 54.

¹²²⁹ Jakob Munk Højte, *Roman Imperial Statue Bases from Augustus to Commodus*, Aarhus University Press, Aarhus 2005, 32.

¹²³⁰ C. G. Yavis, *Greek Altars; Origins and Typology*, Saint Louis University Press, Missouri 1949, 141; Neşe K. Diler, *Anadolu Girlandlı Sunakları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 1996, 6; Nurettin Koçhan, "Kyzikos'tan Bir Heykel", 357-360; Neşe Kırdemir, "Hitit Sanat Eserlerinde Sunak Betimleri", *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 1 (2), Muğla 2000, 159-172.

doldurulduğu izlenmektedir. Gövdede bir çıkıntı şeklindeki kaide üzerinde duran eros figürlerinin sağ kolları dirsekten bükülerek karın üzerinde muhtemelen bir kap tutarken, taşıyıcı görevi üstlenen sol kolları ise omzun hemen altından itibaren girlandlar içerisinde eritilerek verilmiştir. Silindirik gövde üzerinde rozetlerin hemen alt seviyesinden itibaren işlenen kanatlı eros figürlerinin sol omuzlarında taşıdığı irili ufaklı kozalak, meşe palamudu ve sarmaşık yapraklardan oluşan ve birbirine sıkıca bağlanan girland kuşağı bulunmaktadır. Bu tipte sunaklarda eros betimleri sadece girland taşıyıcısı olarak değil aynı zamanda da ellerinde çiçeklerle dinlenirken de işlenebilirlerdi¹²³¹. Cepheden dik bir şekilde verildikleri izlenen bu figürlerin kulakları hizasında alçak kabartma şeklinde kurdele bezemesi işlenmiştir. Ayrıca girland yayı boşluğunda bir pano içerisinde Dioskurides tipinde giyimli erkek figürünün işlenmesi de sunağın zengin ve kendine özgü yapısını ifade etmektedir.

Anadolu'da Hellenistik Dönem'le birlikte daha yoğun biçimde görülen silindirik sunaklar¹²³², genelde tek bloktan yontularak yapırlardı. Yuvarlak ya da kare biçimli şekillerde daha çok gördüğümüz bu tür sunakların aslında taşınabilir olmaları bunların orijinal yerlerinin saptanmasını güçleştiren en büyük etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hellenistik Dönem'de sıklıkla görülen yuvarlak gövdeli sunaklar¹²³³ üzerindeki girlandların taşıyıcıları, boğa başları, eroslar¹²³⁴, nikeler veya insan figürlerinden oluşmaktaydı¹²³⁵. Ayrıca girland yayı boşluklarına da phiale, kalkan, rozetler, hayvanlar, eros, gorgo, medusa veya insan betimleri işlenebilmekteydi¹²³⁶. Yüksek kabartma şeklinde işlenen girlandlar ve figürler ayrıntılı işlenmelerine rağmen yüzeysel aşınmalarından ötürü çok fazla seçilememektedir. Yuvarlak tipli sunaklarda girlandlar daha ağır ve birleşim yerlerinde şematik kurdelelerle taşıyıcıların üzerinde birbirine

¹²³¹ Peter C. Bol, *Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst, Plastik der Römischen Kaiserzeit Bis Zum Tode Kaiser Hadrians*, Abb. 147 a-c.

¹²³² Nurettin Koçhan, "Kyzikos'dan Silindirik Girlandlı Sunak", Birol Can-Mehmet Işıklı (Haz.), *Doğu'dan Yükselen Işık Arkeoloji Yayınları, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı*, (ss. 357-360), Zero Prod. Ltd, İstanbul 2007; Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 328.

¹²³³ Dietrich Berges, *Hellenistische Rundaltäre Kleinasien*, Freiburg im Breisgau, Freiburg, 1986, 29-39.

¹²³⁴ Guntram Koch, "Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri", *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul 2001, 152.

¹²³⁵ Pfuhl, E – Möbius, H, *Text und Tafel Band I*, 1977, Taf. 224 Nr. 1547; Taf. 295 Nr. 2039; Taf. 301 Nr. 2099.

¹²³⁶ Guntram Koch, *Türkiye'deki Roma İmparatorluk Lahitleri*, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Biltur Basım Yayın ve Hizmet A. Ş, Antalya 2010, Abb 1, 5, 14, 27, 36,37, 53.

bağlanırlardı. Bu dönem sunaklarının genelinde silindirik gövdenin boş kalmaması için özellikle bezeklerin yoğun bir şekilde işlendikleri görülmektedir.

Hellenistik Döneme tarihlendirilen ve bazılarında pano içerisinde verilen figürlü sahneler¹²³⁷ veya kline sahnelerinin¹²³⁸ yer aldığı bu sunaklar üzerindeki manşetler ise girlandlara dolanarak doğrudan doğruya aşağıya sarkıtılırlardı¹²³⁹. Kyzikos örneğinde aşağıya doğru salınan gövde zeminine yapışık verilen bu kuşağı saran manşetlerin eşit kalınlıkta oldukları ve uç kısımlarında görülen iplerin yine bu dönem içerisinde çok fazla tercih edildikleri bilinmektedir¹²⁴⁰. Aslında sunağın gövdesinde işlenen tüm betimlerde belirli bir simetrinin varlığından da söz etmek mümkündür. Gövde kısmında işlenen ve sola doğru yönelmiş olan eros figürlerinin üzerinde durduğu kaideler, figürlerin kanatları, başlarında bulunan kurdeleler ve rozetler bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Sunaklar üzerinde bulunan bu tür betimlemeler Klasik Dönemden başlayıp Roma Dönemi'ne kadar süregelen bir dönem içerisinde uygulanmıştır. Berges, girlandlı yuvarlak sunakların ortaya çıkış noktasının belirsiz olduğunu söylemesine rağmen ilk örneklerinin “boğa başları üzerinde yapraklılar” olduğunu ifade etmektedir¹²⁴¹.

Lahitlerin genellikle uzun taraflarında işlenen eros figürleri genç ya da yetişkin şekillerde işlenebilirdi. Bu eserlerde girland taşıyıcısı olarak işlenen eros figürlerine Anadolu'da çok fazla yer verilmekteydi¹²⁴². Anavarza kentinde Geç Hellenistik Erken Roma Dönemine tarihlendirilen lahitlerdeki canlı, diri yapılı ve bir dönüş hareketinin gözlendiği eros figürlerine rastlanmaktadır¹²⁴³. Özellikle Anavarza lahdinin uzun

¹²³⁷ Johanna Fabricius, Taf.19 a-b.

¹²³⁸ Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture II*, Plate 62.

¹²³⁹ Friedrich Wilhelm Goethert, *Katalog der Antikensammlung im Schlob Glienicke*, Verlag Philipp von Zabern, Mainz 1972, Taf. 37, Res. 86, 16; Dietrich Berges, *Hellenistische Rundaltäre Kleinasien*, Res. 17a-b, Res. 48, Res. 50.

¹²⁴⁰ Rudolf Horn, “Hellenistische Bildwerke Auf Samos”, *Samos Band XII*, Rudolf Habelt Verlag, Bonn 1972, Taf. 93, Res. 178.

¹²⁴¹ Dietrich Berges, *Hellenistische Rundaltäre Kleinasien*, 30.

¹²⁴² Aydın Erön, *Anadolu'da Roma Dönemi Tapınaklarında Görülen Bezemeli Frizler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Aydın 2007, 91, Lev. 9-b; Deniz Kaplan, “Manisa Müzesi'ndeki Roma Dönemi Lahitleri”, Serra Durugönül (Ed.), *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, Oksijen Basım ve Matbaacılık, İstanbul 2015, 174,175,176. Kat. Nr. 105, 106, 107; Deniz Kaplan, “Tarsus Müzesi'ndeki Roma Dönemi Lahitleri”, Serra Durugönül (Ed.), *Tarsus Müzesi Taş Eserleri Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, Oksijen Basım ve Matbaacılık, İstanbul 2016, 144, Kat. Nr. 44.

¹²⁴³ Ahmet Çelik, *Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Adana 2010, 110 Lev. VIIIb, 113 Lev. XIa, 130 Lev. XXVIIIa.

yüzlerinde işlenen eros figürleri dikkatle incelendiğinde ince-uzun yapılı, kaslı ve hareketli yapılarının yanında girlandları sağ veya sol omuzlarında taşımalarıyla eserimizle çağdaş özellikleri barındırmaktadır. Aphrodisias'ta gerek mimari bloklarda gerekse lahitler üzerinde girlandları taşıyan eros figürlerine yer verilmiştir. Başlarında kurdele betimine yer verilen figürlerin atletik yapıları ile bizim eserimize benzerliği göze çarpmaktadır. Roma Dönemine ait olan bu eserler üzerindeki figürlerin daha genç ve hareketli verildikleri görülmektedir¹²⁴⁴.

MÖ 1. yüzyılın ilk çeyreğine tarihli Kos'tan ele geçen ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen yuvarlak sunak üzerinde girland taşıyıcısı olarak işlenen abartılı kanat yapıları ve yarı giyimli Nike figürleri stilistik yönlerden eserimizdeki eroslara yakın bir işleniş tarzı sergilemektedir¹²⁴⁵. Ayakta eros figürlerinin girland taşıyıcısı olarak işlendiği örnekler sayısal anlamda çok azdır. Bu ender örneklerden birisi İzmir Tepecik'te yol çalışması sırasında bulunan yuvarlak sunaktır¹²⁴⁶. Sunağın gövdesi üzerinde kanatlı ve genç eros figürleri girlandları omuzları üzerinde taşır şekilde resmedilmişlerdir. Kalın ve ağır yapıda olduğu izlenen girlandlar taenia ile sıkıca bağlanmıştır. Alt ve üst kısımları profilli olarak işlenen sunak MS 1. yüzyıl ortalarına tarihlendirilmiştir. Rhodos'tan ele geçen mimari kabartma üzerinde bulunan eros'lar ise stil yönünden sunağımızdaki figürlerle benzer özelliklere sahiplerdir. MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen eser üzerindeki figürler her ne kadar genç ve daha hantal yapıda işlenseler de bacaklar ve gövde kısımlarının kaslı yapıları ile az da olsa çağdaşırlar¹²⁴⁷.

Ele alacağımız güzel örneklerden birisi de üst kısmı tahrip olmuş silindir gövde kısmında girlandları taşıyan kanatlı eros figürlerinin olduğu sunaktır¹²⁴⁸. Günümüzde Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde korunan Roma Dönemi'ne ait eserde girland yayı boşluğu üzerinde boğa başları işlenmiştir. Kanatlı eros figürlerinin bir elleri serbest dururken diğer ellerini taşımakta kullanılmaktalar ve küt yapıları ile daha geç özellikler sergilemektedirler. Bu eser eros figürlerinin geç dönemlerde nasıl yansıtıldıklarını göstermesi açısından kayda değer bir nitelik taşımaktadır. Sunağın silindirik gövdesinde

¹²⁴⁴Fahri Işık, "Kleinasiathe Girlandensarkophage mit Pilaster-oder Saulenarchitektur", *Öjh*, 53, Beiblatt, Res. 6, Res. 50, 31-146; Christopher Ratté - R. R. R. Smith, "Archaeological Research at Aphrodisias in Caria", *AJA*, 108 (2), 2004, 145-186, Fig. 34, 35, 36.

¹²⁴⁵Dietrich Berges, *Kat. 44, Abb.88, 7*.

¹²⁴⁶Dietrich Berges, *Kat. 108, Abb.142a-b, 40*.

¹²⁴⁷Pfuhl, E – Möbius, H, *Text und Tafel Band I, Taf. 301, 2099*.

¹²⁴⁸<http://arachne.uni-koeln.de/item/objekt/144960>

pano içerisinde verilen Dioskurides tipinde giyimli erkek figürü Hellenistik Dönem 'de sıkça kullanılan betimler arasındaydı. Tamamen mantoyla sarılan figür sağ eliyle üst gövdede giysinin bir bölümünü tutmakta diğer elini vücudundan bağımsız olarak aşağıya doğru paralel biçimde uzatarak giysi tomarını kavrar şekilde tasvir edilmiştir. Sağ bacağını dizden kırarak yana uzatmasıyla iki bacak arasındaki manto kıvrımlarında gerginlik oluşmuş ve vücut ağırlığı sol bacakta toplanmıştır.

MÖ 138-137'lere tarihlendirilen Delos'tan Kleopatra'nın evinde bulunan Dioskurides bu tipin en belirgin örneklerindendir¹²⁴⁹. Geç Hellenistik Dönem'de bu tipte heykellere Batı Anadolu'nun Iasos, Magnesia gibi kentlerinin yanı sıra pek çok kentte de rastlanmaktaydı¹²⁵⁰. Ayrıca bu tipler yaklaşık aynı döneme tarihlendirilen mezar stelleri ve adak stellerinde de görülmektedir¹²⁵¹. Termessos'ta da yuvarlak sunağın silindirik gövdesi üzerinde işlenen figürlerin arasında pano içerisinde görülen giysili erkek figürü Kyzikos sunağı ile benzerdir¹²⁵². Fakat Roma Dönemi'ne verilen bu eserin çok fazla aşınması üzerinde değerlendirme yapma olasılığını zorlaştırmıştır.

Anadolu'da görülen Hellenistik Dönem sunaklarının alt kısımları genellikle basıkken bu profillerin düz bir şekilde tamamlanması çok az görülen bir işleyiş tarzıdır¹²⁵³. Bu tür sunaklara Tralles, Kyme, Pergamon ve Kyzikos kentlerinde MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilen sunaklarda rastlamaktayız¹²⁵⁴. Kyzikos sunağında silindirik gövdeye işlenen figür ve bezeklerin yanında kaide bölümünün de kendine özgü bir tarzının olduğunu belirtebiliriz. Kyzikos sunağında ince-uzun ve kaslı yapıda verilen taşıyıcı figürlerin Roma Dönemi'nde işlenen hantal ve küçük yapılu eros'lardan farklı işleniş şekilleri göze alındığında Geç Hellenistik Dönem'de işlenen figürleri daha fazla hatırlatmaktadır¹²⁵⁵.

¹²⁴⁹ Bernard Andreae, *Skulptur des Hellenismus*, Hirmer Verlag München, München 2001, 47, Res. 171; Brunilde Sismondo Ridgway, *Hellenistic Sculpture II, The Styles of ca. 200-100 B. C.*, Pl. 46; Peter C. Bol, *Die Geschichte der Antiken Bildhauerkunst Hellenistische Plastik III, Tafel*, Verlag Philipp Von Zabern, Mainz 2007, Abb. 201 a-c; R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, 87, Res. 113.

¹²⁵⁰ J.Cordelia Eule, *Hellenistische Bürgerinnen aus Kleinasien*, 73, Abb. 27 KS 8, 88 Abb. 32 KS 70.

¹²⁵¹ Pfuhl, E – Möbius, H, *Text und Tafel Band I, Taf. 58, 347, Taf. 79, 509*. Mysia Bölgesinde bulunan katlı stellerde heykel tiplerinin de işlendiğini görmekteyiz.

¹²⁵² <http://arachne.uni-koeln.de/item/objekt/177187>

¹²⁵³ Dietrich Berges, *Kat. 48, Res. 91*.

¹²⁵⁴ Cevat Başaran, "Ein Girlandenrundaltar aus Kyzikos", *Jahresheften des Österreichischen Archäologischen Institutes*, 60, 1990, 122-135.

¹²⁵⁵ Cevat Başaran, "Ein Girlandenrundaltar aus Kyzikos", 122-135.

Silindirik gövde üzerine açılan pano içerisinde işlenen Dioskurides tipinin hymation kıvrım yapısı, zeminden bağımsız olarak verilmesi, güçlü ve aynı zamanda hareketli bir şekilde işlenmesi Hellenistik Dönem sonuna kadar devam eden özelliklerdir. Ayrıca girland yapraklarının derinliğinin azalması ve çözülmesi gibi ayrıntılar verdiğimiz dönem özelliklerinin ürünüdürler. Yukarıda anlattığımız örneklerin yanı sıra girlandların sıklığı ve kalınlığı, zemine göre uyumu, kurdelelerin figür başı üzerinde duruşu ve figürlerin küt yapıları MÖ 1. yüzyıla ait olan özelliklerdir. Bu nedenle Kyzikos'ta bulunan silindirik sunağın MÖ 1. yüzyılın genel özelliklerinin yansıttığını ve bu dönemde yapıldığını ifade edebiliriz.

2.2.3.3.3. Kare Formlu Sunak

(Katalog No 097 / Resim 255-258)

Küçük köşeli altar olarak tanımladığımız eserin üst kısmı tamamen aşınmış ve burada kırılmalar meydana gelmiştir. Kare profilli tabana sahip sunağın ön tarafında kurban sahnesi yanlarda kaz ve horoz kabartmaları arkada ise bir kısmı sağlam kalabilmiş üç satırlık yazıt yer almaktadır. Tahrip olan üst kısmın hemen altında yer yer aşınmış halde meşe yaprakları ve kozalaklardan oluşan girland kuşağı bulunmaktadır. Sunağın arka kısmında tamamen kırılmış olan girland kuşağının dar bantlarla sarılı durumda işlendiği görülmektedir.

Kurban sunum sahnesinin işlendiği sunağın ön tarafında, çok fazla aşınmış boğa ve karşısında sol profilden işlenen sakalsız, başında başlığı ve belindeki kuşakla sıkılan kısa tuniği ile insan figürü görülmektedir. Sol bacağından destek alan figür, kurban edilmeye hazır şekilde ön ayakları üzerine çökmüş olan boğanın boynuna dolanmış ipi sol eliyle tutmakta ve diğer elinde bulunan bıçakla kurbanını sunmak üzere işlenmiştir. Sunağın yan taraflarında görülen her iki hayvan betimimin de sağlam kalan kısımlarına bakıldığında tüylerin belirginleştirilmesiyle gerçekçi bir işleniş yakalanmaya çalışılmıştır. Fakat taşın yüzeyinin gerek fiziksel gerekse de kimyasal bozulmalara maruz kalması aşınmanın derecesini arttırmıştır.

Arkaik ve Klasik dönem stellerinde çok sık kullanılan horoz betimleri muhtemelen öteki dünya âlemine geçen kişilere bir nevi hediye niteliği taşımaktaydı¹²⁵⁶. Bu figürün Asklepios, Dionysos ve Mithras gibi *khtonik* tanrıların kutsal hayvanları arasında olduğu Hristiyanlıkta da tanrının armağanı olan zamanın iyi kullanılması anlamına geldiği bilinmektedir¹²⁵⁷. Horoz figürünün başın üzerinde üçgen şeklinde dilimlere ayrılmış ibik, gövde ve yüz kısımlarının çok fazla aşındığı görülmüştür. Gövdenin ön kısımları ve yukarıya doğru kalkık daire biçimli uzun kuyrukta kazıma çizgilerle tüyler ayrıntılı verilmeye çalışılmıştır. Gövdede ve arkaya doğru uzanan kuyruk kısımlarındaki tüyleri verilen ördek betiminin ayakları, ön gövdesi ve baş kısımları çok fazla tahrip olmuştur. Sağ profilden verilen bu figürde sunakların yanı sıra mezar ve adak stellerinde de az da olsa betimlenmiştir. Betimlenen bu figürün yeniden doğuşun, gücün sembolü olduğu ve sulak alanları nitelediği şeklinde yorumlandığı bilinmektedir¹²⁵⁸.

Kurban sahnesinin hemen alt kısmında yer alan ve korunabilmiş izlerinden çıkarabildiğimiz kadarıyla kazıma haç betimi bulunmaktadır. Bu eserin ön kısmında sahnenin alt bölümüne kazınan haç sembolünün sonradan eklenmiş olabileceği ihtimali üzerinde durulmaktadır. Bu bölgede pagan inancının çok güçlü olduğu ve Hristiyanlığın kente geç geldiği de ileri sürülebilir. Bu doğrultuda eser üzerine işlenen işaretin de muhtemelen Hristiyanlığın bölgeye egemen olmasından sonra kazınmış olabileceğini aklımıza getirmektedir. Buraya kazınan betimleri seramikler, taş eserler ya da kuru sıva üzerine ucu sivri bir metal çubukla işlenen yazı ve piktografik izleri ifade etmek için kullanılan grafiti denilen bezeme türleri ile de anmak yerinde olacaktır¹²⁵⁹.

Grafiti'lerin kökenine bakıldığında Pompei'de duvarlarda iletişim aracı olarak kullanıldığı ve günlük yaşama dair bilgiler içerdiği saptanmıştır¹²⁶⁰. Bunlar sonradan kiliseye dönüştürülmüş mimari yapılarda özellikle de tapınak duvarlarında görülmekteydi. Ortaçağ'da Konstantinopolis, Laodikeia¹²⁶¹, Atina, Korinth bölgelerinin kamusal yapılarında ve Aizanoi tapınak kilisesinin duvarlarında bu tarzda yazılı ve

¹²⁵⁶ Hasan Kasapoğlu, "Heykelcik ve Figürinler", (Ed.: Cevat Başaran), *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion*, (177-192), Ege Yayınları, İstanbul 2012.

¹²⁵⁷ Elif Özer, "Aizanoi'dan Horozlu Mezar", *Art-Sanat*, 5, 2016, 1-24.

¹²⁵⁸ J.E. Cirlot, *A Dictionary of Symbols*, (2. Baskı), Routledge & Kegan Paul Ltd, London 1971, 10.

¹²⁵⁹ Tamay Tekçam, 84.

¹²⁶⁰ Johannis Tsoumas, "The Aesthetic Impact of Graffiti Art on Modern Greek Urban Landscapes. [en línea]. En: Ángulo Recto. *Revista de estudios sobre la ciudad como espacio plural*, 3 (2), Athens 2011, 17-35.

¹²⁶¹ Celal Şimşek, 120, Res. 143.

piktografik grafitilerin kullanılmış olduğu bilinmektedir¹²⁶². Anadolu'nun antik kentlerinde bulunan tapınakların kiliseye dönüştürüldüğü kentlerden bir diğeri de Knidos kentinde yer alan Dionysos Tapınağıdır¹²⁶³. Kilisenin güney girişinin hemen yakınında podyum üzerinde kazıma stilde yazıtın hemen ön kısmına haç işareti konulmuştur. Bu betimlerin Hristiyanlık dönemi içerisinde kesintisiz devam etmesi grafiti örneklerinin tarihlendirilmesinde en büyük engeli teşkil etmektedir. Çünkü eserler üzerinde görülen bu tarz işaret ve sembollerin muhtemelen sonradan eklendikleri ve kullanıldıkları sonucu çıkarılmaktadır.

Bu köşeli sunaklar ya da adak taşlarının benzerlerine çok farklı betimlemelerde tanık olmaktadır. Gövdenin tüm bölümlerine büstler, semboller, girlandlar, patera, öküz başları, saban, kartal, horoz ve bıçak gibi betimlerin işlendiği köşeli sunakların MS 1. yüzyıldan itibaren üretilmeye başlandığı bilinmektedir¹²⁶⁴. Yukarıda bahsettiğimiz bu tür betimlerin olduğu sunaklar, Phrygia'nın yanı sıra Bithynia Bölgesi'nde de çok sayıda ve farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadırlar¹²⁶⁵. Kişinin kendi hayatının yanında onun uğraşları ve yaşadığı bölgenin yerel tanrıları, ailesi ya da adayan kişinin adları da yer alabilirdi¹²⁶⁶. Özellikle Tigani¹²⁶⁷, Thyateria¹²⁶⁸, Laodikeia¹²⁶⁹ gibi antik yerleşim yerlerinden bulunan bu eserlerin çoğu Roma Dönemine tarihlendirilmişlerdir.

Özellikle Phrygia Bölgesi'nde çok sık görülen köşeli sunaklar üzerinde betimlenen figürlerin tunik giydiği ve başlarında başlığı ile verildikleri görülmektedir. Pisidia Antiocheia'da bulunan ve Yalvaç Müzesi'nde sergilenen mezar steli üzerinde alçak kabartma şeklinde işlenen gladyatör betimi stilistik açılarından değerlendirildiğinde Kyzikos sunağında kurban sahnesinde işlenen figürle benzer özellikler

¹²⁶² Yalçın Mergen, "Aizanoi Tapınak Kilisesi Hristiyanlık Dönemi Grafitileri", (Ed.: Elif Özer), *Aizanoi II*, Bilgin Kültür-Sanat Yayınları, Ankara 2016, 247-272.

¹²⁶³ Murat Sonkür, *Knidos Antik Kenti Dionysos Tapınağı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bölümü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2007, 27; Christine Bruns Özgan, 109.

¹²⁶⁴ N. Eda Akyürek Şahin, *Phrygia'da Çiftçi Tanrısı*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Antalya 2002, 93-94.

¹²⁶⁵ N. Eda Akyürek Şahin, "Bithynia'dan Yeni Zeus Bronton Adakları", *Olba XX*, KAAM Yayınları, Mersin 2012, 345-382.

¹²⁶⁶ N. Eda Akyürek Şahin, 1-21.

¹²⁶⁷ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, Taf. 183, Nr. 1215.

¹²⁶⁸ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, Taf. 184, Nr. 1227.

¹²⁶⁹ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, Taf. 323, Nr. 2289.

göstermektedir¹²⁷⁰. Roma Dönemine ait olan stelde figürün küt yapıda olması, belindeki kuşağın sıkıldığı kısa tuniği, baş kısmı, kol ve bacak yapıları bunlar arasında sayılabilir.

Eserin çok fazla aşınması değerlendirme aşamasında zorluk çıkarsa da sunağın arka kısmında korunabilmiş yazıt bu anlamda daha da önem kazanmaktadır. Yazıtın büyük bir bölümü kırılmış olmasına rağmen kalan kısım bizlere bu sunak hakkında fikir verebilmektedir. Bu alanda “*Tanrıça Dindymene*” isminin okunabilmesi Kyzikos kenti için üzerinde durulması gereken bir ayrıntıdır.

Tanrıça Kybele’nin adının Phrygia’daki Dindymon dağından türediği¹²⁷¹ ve Antik Dönem ’de Kyzikos’ta birçok tanrı ve tanrıça için tapınım ve kutsal mekânların varlığı bilinmekteydi. Kentte en önemli tapınımlardan biri de “Kybele-Mater Dindymene” olarak anılan tanrıların anası diye bilinen Dindymene’ye ait olandı¹²⁷². Strabon Kyzikos’un kuzeyinde bulunan Dindymos dağında tanrıların anasına Argonautlar tarafından kutsal bir mekânın inşa edildiğini belirtmektedir¹²⁷³. Herodot ise Kyzikos’tan bahsederken tanrıların anasının adına düzenlenen bayramdan söz etmektedir¹²⁷⁴. Ayrıca Kyzikos kentinde tanrıçaya kurban sunumlarının işlendiği yazıtların bulunduğu taş eserlerin varlığı da göz önünde bulundurulması gereken somut bulgular arasında değerlendirilmelidir¹²⁷⁵.

Tüm bu veriler ışığında eseri değerlendirmek gerekirse yazıtta tanrıça “*Dindymene*” isminin geçmesi Kyzikos’ta Dindymos dağının tanrıçası Meter Dindymene’ye tapınımın bölgede yerel bir özellikten kaynaklanıyor olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Bu tarzda küçük sunaklar, Anadolu’nun yerel tanrı ve kültlerinin Hellenleşme kavramının etkisinde kalarak zenginleştiğinin de göstergesidirler¹²⁷⁶. Bu yüzden tanrı isimlerinin bulunduğu bu eserler, kent insanının inançları ve tanrıları hakkında zengin bilgiler sunmaktadırlar.

¹²⁷⁰ Abdurrahman Uzunbaslan, *Gladyatörler Arenanın Tutsak Savaşçıları*, Myken Yayınları, Ankara 2010, 96.

¹²⁷¹ M.C. Howatson, 250.

¹²⁷² Nurettin Koçhan, 40.

¹²⁷³ Strabon, XII, 8. 11.

¹²⁷⁴ Herodot, IV.76.

¹²⁷⁵ Şengül Dilek Ful, 138.

¹²⁷⁶ N. Eda Akyürek Şahin, *Yazıdere (Seyitgazi) Zeus Kutsal Alanı ve Adak Yazıtları*, Ege Yayınları, İstanbul 2006, 3.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde bazı bölgelerde halkın özellikle de çiftçilikle uğraşanların yerel inançları çerçevesinde tanrılarına adaklar adadıkları biliniyordu¹²⁷⁷. Bu bağlamda Anadolu'nun değişik kentlerinde bu dönemde çok sayıda ve farklı şekillerde sunaklara rastlanılmaktaydı¹²⁷⁸. Batı Anadolu'nun kentlerinde çok çeşitli tapınımların olduğu göz önüne alındığında Yunan tanrılarından başka yöresel tanrı ve tanrıçaların varlığına şaşırılmamak gerekir¹²⁷⁹. Genelinde yöresel tanrı isimlerinin yazıldığı bu sunaklardaki kabartmaların çoğu MS 2. ve 3. yüzyıllara tarihlendirilmektedir¹²⁸⁰.

Roma Döneminin ilk yıllarından beri bu köşeli sunaklarda bitkisel örgeler, farklı türlerde hayvanlar ve insan figürleri birlikte işlenmişlerdir¹²⁸¹. Bu dönemin sonlarına doğru adak veya sunaklar boyut olarak küçülmüş ve zayıf işçilikli betimler daha da sadeleşerek alan geniş tutulmuştur. İncelediğimiz Kyzikos örneğinde Geç Roma Dönemi'nin küçük boyutlu eserlerindeki zayıf işçilik ve yazıtların daha kısa tutulması bu fikrimizi desteklemektedir. Ayrıca sunağın üst kısmında işlenen girland kuşağının kısa aralıklarla bir bant şeklinde sarılması MS 2. ve 3. yüzyıllarda görülen bir özelliktir¹²⁸². Yukarıdaki örnekleri de göz önüne aldığımızda değerlendirilen eserin stilistik özellikleriyle MS 3. yüzyılın ortalarına ait özellikleri barındırdığı dikkat çekmektedir.

2.2.3.5. Küçük Parçalar

2.2.3.5.1. Buskin (Çizme-Bot)

(Katalog No 098 / Resim 259-290)

Eski Yunan ve Roma Dönemlerinde kullanılan kalın tabanlı ve desenli bir bot olan Buskin diye tanımladığımız eserin üst ve alt kısımları kırıktır. Ön bölümleri kapalı olan bu tür botların üst kısımlarında bulunan boğum yerlerinde aslan başı ya da postu kabartmalarda işlenirdi. Aslında Roma Dönemi boyunca gördüğümüz bu tipte ayakkabı

¹²⁷⁷ Thomas Drew-Bear, "Dokimeion'dan Yeni Yazıtlar", XI. AST, 111- 123, Ankara 1993; N. Eda Akyürek Şahin, *Yazıdere (Seyitgazi) Zeus Kutsal Alanı ve Adak Yazıtları*, 6.

¹²⁷⁸ Pfuhl, E – Möbius, H, Text und Tafel Band I, 59.

¹²⁷⁹ Hasan Malay, "Batı Anadolu'da Yerel Tanrılar ve Tapım Merkezleri", *X. Türk Tarih Kongresi 1*, 22-26 Eylül 1986-Ankara, Ankara 1990, 389-395.

¹²⁸⁰ W. M. Ramsay, "Inscriptions from Nacolea", *JHS* 3, 1882, 119-127; Thomas Drew-Bear, "Phrygian Votive Steles in The Museum Of Anatolian Civilizations", XVI. AST, 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Tarsus 1998, 391-403.

¹²⁸¹ Richard Brilliant, *Roman Art from the Republic to Constantine*, Phadion Press, London 1974, 243-244.

¹²⁸² Özellikle yuvarlak sunaklar üzerinde işlenen girland kuşağı bezemesinin geniş veya dar bantlar tarafından sarıldıkları görülmektedir. Laodikeia kentinin Efes Portikosuna ait olan ve MS 2. yüzyıl sonrasına tarihlendirilen yuvarlak sunak üzerinde boğa başlarının taşımış olduğu girlandların Kyzikos sunağındaki örneğe benzediği görülmektedir. Celal Şimşek, 132, Res. 159.

modelleri Hellenistik Dönemde işlenilenlerin tekrarı niteliğindeydiler¹²⁸³. Roma İmparatorluğu Dönemi'nde genellikle soylu sınıfa mensup bireylerin kullanmış olduğu buskin tarzı botları kabartmalarda zırhlı figürler üzerinde görmekteyiz¹²⁸⁴.

Roma Dönemi boyunca çok sık görülen yılan ve balık derisi gibi maddelerin kullanıldığı ve üst kısımlarında hayvan başı veya derilerinin sarkıtıldığı *pilos* olarak adlandırılan bu tipte botların yaygın olduğu bilinmekteydi¹²⁸⁵.

Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda gerçekleştirilen kazılarda bulunan bu eserin benzerleri Perge Güney Hamamında bulunan MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Hadrian heykelinin sağ ayağına giydiği aslan başı kabartmalı buskinde görmekteyiz¹²⁸⁶. Antalya Müzesi'nden Perge Marcus Aurelius Heykeli, Afyonkarahisar'dan Zırhlı Heykel Parçası ve İskenderiye Müzesi'nden Septimus Severus Heykellerinin ayaklarında görülen askeri botların üst kısımlarına aslan postunun işlenmiş olduğuna tanık olmaktayız¹²⁸⁷. MS 2. yüzyıla tarihlendirilen ve askeri tören geçitlerinde kullanıldığı düşünülen eserlerin bu dönemde sıkça kullanıldığı bilinmektedir. Bahsettiğimiz bu tarz heykellerdeki buskin örneklerini dönem içerisinde imparator heykellerinde sıklıkla görmekteyiz. Napoli Ulusal Müzesi'nde sergilenen Herculaneum'dan Titus, Roma Capitol Müzesi'nden Mars ve Ostia'dan Traian heykellerinde yine aslan başlı kabartmaların işlendiği buskin örnekleri bulunmaktadır¹²⁸⁸. Yine MS 161-180 tarihleri arasında hüküm süren Marcus Aurelius'un zırhlı heykelinde ayaklarında gördüğümüz buskinlerin ön taraflarında aslan başı kabartması işlenmiştir¹²⁸⁹. Olympia Müzesi'nde sergilenen bu eser aslan başı ve üst kısımdaki boğum yeri katlanmaları ile bizim eserimizle benzerlikler göstermektedir. Afrodisyas'ta çok sayıda kabartma üzerinde soylu kadın ve erkek figürlerinin dizlerine

¹²⁸³ Michael Pfrommer, "The Emperor's Shoes: Hellenistic Footwear in Roman Times", *The Bulletin of the Cleveland Museum of Art*, 74 (3), 1987,124-129.

¹²⁸⁴ Kim J. Hartswick, "The Ares Borghese Reconsidered", *RA*, 2, 1990, 227-283, Fig. 16; Christopher H. Hallett, *A Group of Portrait Statues from the Civic Center of Aphrodisias*, 59-89, Fig. 2, 3,

¹²⁸⁵ Mary C. Sturgeon, *Sculpture: The Reliefs from the Theater*, 1-148, Pl. 64, A23-27; Katherine Dohan Morrow, *Greek Footwear and the Dating of Sculpture*, The University of Wisconsin Press, London 1985, 149, Res. 124.

¹²⁸⁶ Buket Akçay, *Perge Güney Hamamı Heykeltıraşlık Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007, 45, Lev. 5, Res. 1.

¹²⁸⁷ Candemir Zoroğlu, *Anadolu'da Roma Dönemi Zırhlı Heykelleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2014, 232, Lev. 14, 4; 241, Lev. 16,2; 273, Lev. 21,5.

¹²⁸⁸ Diana E.E. Kleiner, *Roman Sculpture*, Yale University Press, London 1992, 174, Res. 141, 182, Res. 150, 211, Res. 173.

¹²⁸⁹ Georgia E. Hatz, *The Archaeological Museum of Olympia*, 351.

kadar çıkan bu tarz ayakabıların varlığına tanık olunmaktadır¹²⁹⁰. MS 1. yüzyıla tarihlendirilen betimlenen ayakkabı modellerinin buskinden farkı kabartmanın işlendiği bölümde bağcıkların düğümlenmesidir. Yine MS 1. ve 2. yüzyıllara ait Vatikan Müzesi'nde sergilenen Diana heykelleri ve kabartmalarında ayak kısımlarının aynı bölümlerinde aslan kabartmalarının işlendiği görülmektedir¹²⁹¹. Genellikle kısa elbiseli, ellerinde bereket boynuzu tutan ve hareketli bir biçimde betimlenen Lar figürlerinde de aslan kabartmalı ayakkabıları görmek mümkündür¹²⁹². Değerlendirilen örnekler kapsamında Kyzikos örneği her ne kadar farklı stil göstermiş olsa da muhtemelen MS 2. yüzyılın sonlarına ait olmalıdır.

2.2.3.5.2. Araba Tekerleği Parçası

(Katalog No 99 / Resim 261)

Eserin durumuna bakıldığında kabartma bloğun işlevinin ne olduğu ve hangi türde mimari yapının neresinde kullanıldığını anlamak zordur. Ancak bu tür kabartmalar tapınaklarda, kutsal yapılarda veya hazine binalarının duvarlarında kullanılmaktaydı. Olasılıkla kentteki küçük anıtsal bir mimari yapının friz parçalarından olan levhanın dekoratif amaçlı kullanıldığı daha olası bir ihtimaldir.

Bu eserlerin benzerlerinin Samos, Kyzikos, Myus, Iasos, ve Paros kentlerinde olduğunu ve bunların duvar frizi olarak tanımlanabileceğini ifade etmiştik¹²⁹³. Akurgal, Arkaik Dönemde Anadolu'da görülen bu eserlerin mimari yapıların duvarlarında dekoratif amaçlarla kullanıldığını ve Pers etkisinin etkinliğinden söz etmiştir¹²⁹⁴. Bu stilistik benzerliklerin araba tekerleklerinin şekilleri, sepet kısımları ve at betimlerinin işlenişinde daha yoğun olduğunu görmekteyiz¹²⁹⁵.

¹²⁹⁰ Mesut Ilgım, 36, 40, 54.

¹²⁹¹ Margarete Bieber, *Ancient Copies Contributions to The History of Greek and Roman Art*, 63-72, Fig. 260, 276, 295.

¹²⁹² Margarete Bieber, *Ancient Copies Contributions to The History of Greek and Roman Art*, 78-80, Fig. 309.

¹²⁹³ F. Felten, *Griechische tektonische Friese archaischer und klassischer Zeit*, Waldsassen, 1984; Abdulkadir Baran, *Hekatomnidler Öncesinde Karia Mimarisi*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları: 262, Ankara 2010, 78.

¹²⁹⁴ Ekrem Akurgal, *Griechische und Römische Kunst in der Türkei*, 62, Taf.84.b,c,d.

¹²⁹⁵ Paul Bernard, "Les Bas-Reliefs Gréco-Perses De Dascylion A La Lumière De Nouvelles Découvertes", *RA*, 1, 1969, 17-28, Fig. 2-3

Kyzikos kentinden ele geçen ve daha önce ele aldığımız kabartma levhalardan Kat. 60 numaralı örnekte araba formunun farklı olduğu aynı zamanda da tekerleğin sekiz ispitli olması bu parçayla benzememektedir. Kat. 60 numaralı bu eser gerek figür gerekse de atların işleniş tarzlarından dolayı MÖ 6. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmişti. Kentten ele geçen diğer kabartma levha örneği Kat. 6'de her ne kadar yalnızca figürün bacakları, atın arka tarafı ve araba ile birlikte tekerlek kısımları korunmuş olsa da stilistik açılardan yine Arkaik Döneme tarihlendirilmiştir. Burada verilen araba tekerleğinin de aynı formu yansıtması ve figürlerin işleniş stilleri bu dönemin karakteristiğidir¹²⁹⁶.

Bunlara rağmen tez çalışmasında ele alınıp değerlendirilen ve muhtemelen Metroon'dan ele geçen Kat. 48, 49 ve 50 numaralı frizlerde işlenen araba sahneleri Kat. 104 numaralı eserimizle daha yakın stildedir. Özellikle de Kat. 48 numaralı esere dikkatle bakıldığında hem arabanın formu hem de tekerleğin formu oldukça benzemektedir. Kat. 104 numaralı parçanın da Metroon civarlarında bulunması muhtemelen sözü edilen friz parçalarıyla aynı yapıda kullanılmış olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Dolayısıyla oldukça tahrip olan bu eserin yalnızca araba ve tekerleğin bir bölümünün korunabilmiş olması tarihlendirmede sağlıklı yorumlar yapmamızı zorlaştırmıştır. Buna rağmen Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda bulunan tek ispiti korunan araba tekerleği¹²⁹⁷, Kat. 48 numaralı eserin araba ve tekerlek stiline bakıldığı zaman aynı dönemden yani MS 2. yüzyıldan olduğunu göstermektedir.

2.2.3.5.3. Mimari Blok Parçası (Sfenks ?)

(Katalog No 100 / Resim 262-263)

Kyzikos Bouleterion'da yüzeyde bulunan dikdörtgen parça enine ortadan kırılmıştır. Blok parçasının ön ve uzun yan taraflarının profilli işlenerek dekore edildiği görülmektedir. Arka kısmı sade bırakılan eserin üzerinde muhtemelen bir Sfenks'e ait betimin ön ayakları ve gövdesi korunabilmiştir. Gövdenin ön kısmından pençelerinin hemen üzerinden itibaren kırılan Sfenks'in blok üzerinde sadece baş ve ön gövdenin işlendiği tamamına yer verilmediği görülmektedir. Kyzikos eserinin korunan durumuna

¹²⁹⁶ Nuşin Asgari, *The Anatolian Civilisations II Greek/Roman/Byzantine*, 42-43, B. 112; R.R.R. Smith-Ahmet Ertuğ, *Sculptured for Eternity Treasures of Hellenistic, Roman and Byzantine art from İstanbul Archaeological Museum*, Pl. 3.

¹²⁹⁷ Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral, vd., *Kyzikos 2006 Yılı Kazısı*, 29. KST, 1, Kocaeli 2007, Res. 10.

bakıldığında ön ayaklar, gövde ve başın işlendiği görülmektedir. Çünkü bu tür karışık yaratıklar, ön planda verilen başları aynı zamanda detaya inilmeden işlenen dışa taşkın gövdeleri, küt bacakları ve aslan pençeleri ile işlenirlerdi¹²⁹⁸.

Sfenks Yunan sanatında insan ve özellikle de kadın başlı ve aslan gövdeli olarak betimlenen kanatlı bir yaratıktır. Anadolu'da özellikle Geç Hitit kent devletlerinde ve Urartu Uygarlığında görülen Sfenksler kent koruyucusu, hayat ağacının bakımını üstlenen yaratıklar olarak mimari yapılarda kullanım görmüştür¹²⁹⁹. Dekoratif ve sembolik değerleri olan Sfenkslerin koruyucu-bekçi amaçlarının yanında, tapınaklarda, sunak ve mezar stellerinde sıklıkla işlendikleri bilinmektedir¹³⁰⁰.

Boston ve Metropolitan Müzelerinde sergilenen ve Atika Bölgesinden ele geçen MÖ 540 - 530 yıllarına tarihlendirilen mezar stellerinde dikdörtgen blok üzerindeki kaideye oturan kanatlı Sfenkslerin başları cepheden gövdeleri profilden betimlenmiştir¹³⁰¹. MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilen Persepolis Sarayı'nın giriş kapısının dışında dizilen mermer sütun başlıklarından birinde sırt sırta yerleştirilen Grifon protomalarının işlendiği dikdörtgen blok parça, gövde kısmı ve ayakla pençeleriyle eserimizi hatırlatmaktadır¹³⁰². MÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen ve Leningrad Hermitage Müzesinde sergilenen pişmiş toprak'tan yapılan rythona bakıldığında Sfenks'in kaide üzerinde oturduğu görülmektedir¹³⁰³. Bu parça Sfenkslerin koruyucu amacı dışında insanların kullandıkları süs eşyaları üzerinde de betimlendiklerini gösteren bir örnektir.

Roma döneminde de Sfenks tasvirinin mimari yapıların farklı kısımlarında sık sık kullanıldığına tanık olunmaktadır¹³⁰⁴. Bunlar tapınakların frizlerinde, metop ve alınlıkları dışında, akroterlerinde de görülmekteydi. Bizim değerlendirmeye aldığımız bu eser muhtemelen Bouleterion'da küçük boyutlu sütunların üzerinde ya da kapı girişlerinin yanlarındaki desteklerin üzerinde kullanılmış olmalıydı. Kyzikos kentinde ele geçtiği

¹²⁹⁸ A. Muhibbe Darga, *Hitit Sanatı*, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, İstanbul 1992, 120.

¹²⁹⁹ Akın Temür, 158-166.

¹³⁰⁰ Jean-Louis Leu-trat - Suzanne Liandrat-Guigues, "Le Sphinx", *L'Esprit Créateur*, 30 (2), 1990,81-91.

¹³⁰¹ Gisela M. A. Richter, *The Archaic Gravestones of Attica*, The Phaidon Press, London 1961, 27-29, Fig.97, 110 – 114.

¹³⁰² Michael Roaf, *Mezopotamya ve Eski Yakın Doğu*, (Çev.: Zülal Kılıç), Atlaslı Büyük uygarlıklar Ansiklopedisi, 9, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, 219.

¹³⁰³ Beth Cohen, *The Colors of Clay special Techniques in Athenian Vases*, The J. Paul Getty Museum, California 2006, 246, Res.6.

¹³⁰⁴ Akın Temür, 181.

mimari yapı ve buradaki heykeltıraşlık eserleri göz önüne alındığında eserin MS 2. yüzyıla verilebileceğini ifade edebiliriz¹³⁰⁵.

2.2.3.5.4. Kilit Taşı

(Katalog No 101 / Resim 264-267)

Küçük boyutlarda bir mimari yapının kemerli girişine ait olduğu düşünülen genellikle orta kısma yerleştirilen bağlayıcı eleman. Bu kilit taşının kısa ve uzun kenarlarında kare şeklinde zıvana deliklerinin olduğu gözlenmiştir. Bu yuvalarda taşların birbirine tutturulmasını sağlayan kurşun kenetlerin az da olsa kaldığı fark edilmektedir. Ayrıca taşın alt ve üst kısımlarında simetrik biçimde kazıma çizgileri birbirini keser şekilde verilirken yan tarafları düz bırakılmıştır. Kemerin en merkezindeki eleman bir anlamda taşıyıcı olan bu parça harç ya da kenetlere ihtiyaç duyulmadan taşların birbirlerine tutulmasını sağlar.

Kemerler kerpiç, ahşap veya taş parçalardan kavisli olarak örülen ve iki duvar ayağını bağlayan çatı, kapı, pencere gibi açıklıkların üstündeki ağırlığı bu ayaklara vererek yapıların üst örtülerinin ağırlığını üstlenen mimari unsurlardır¹³⁰⁶. Bu unsurların en üst orta kısmında bulunan kemer taşlarının en büyüğü ve en önemlisi olan kilit taşı, kemerin iki ayağı üzerinde yükselen duvarın üst ağırlığını bu ayaklara vermekteydi. Bu mimari elemanlarını yapım inşasının tamamlanması ise kilit taşının yerleştirilmesiyle gerçekleştirilir.

Roma mimarisinde oldukça yaygın bir kullanım alanına sahip olan kemerlerde en önemli yapı elemanı olan kilit taşının tam ortasında insan ya da hayvan kabartmalarına rastlanılabildi¹³⁰⁷. Trakya’da Kavala kentinde bulunan ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Philippi Tiyatrosu’nun orkestraya girişi sağlayan kemerli yapıda kullanılan kilit taşı bu kapsamda önemlidir¹³⁰⁸. Kemerin içe bakan tarafında kilit taşının tam ortasında denk gelen yere Nemesis, dışa bakan tarafa ise boğa başı kabartması işlenmiştir. Bu kilit taşının

¹³⁰⁵ Kyzikos Bouleterion’undan bulunan ve yapılan değerlendirmeler ışığında MS 2. yüzyıla verilen Kat. 8 numaralı gövde parçası ve Kat. 71 numaralı Nike parçası bir anlamda yapının da tarihini vermektedir.

¹³⁰⁶ Nil Dirlik, “Antik Dönemde Kemer ve Tono”, *Journal of History School*, 2017, XXXII (10), 815-846.

¹³⁰⁷ Georgia Aristodemou, “Mars Victor, Victoria and Nemesis Invicta. Three votive reliefs from the ancient theatre of Philippi (Kavala) reconsidered”, (Ed.: Cristina-Georgeta Alexandrescu), *Cult and Votive Monuments in the Roman Provinces, Proceedings of the 13th International Colloquium on Roman Provincial Art Bucharest – Alba Iulia – Constanța*, 2013, *Corpus Signorum Imperii Romani*, 73-86.

¹³⁰⁸ Georgia Aristodemou, 73-86.

boyutları göz önüne alındığında bizim eserimizin de muhtemelen aynı ölçülerde bir kemere ait olduğu söylenilebilir. Kyzikos'tan bu küçük boyutlu taşın ön kısmında tam ortaya denk gelecek şekilde alçak kabartmalı insan büstü işlenmiştir. Roma mimarisinde farklı yapılarda kullanılan bu kilit taşlarının genellikle sade bırakıldıkları bilinmektedir¹³⁰⁹.

Isparta'nın Bayat Köyü yakınlarında konumlanan ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Hisartepe'nin kuzeydoğu yamacındaki Seleukeia Sidera kentinin tiyatrosunda kullanılan beşik tonozlardan birinde yine kilit taşının üzerine kent tanrıçası Tyche betimi işlenmiştir¹³¹⁰.

Kyzikos'tan ele geçen bu parçanın Bandırma Arkeoloji Müzesinde kayıtlarının olmaması hangi mimari yapıya ait olduğunu bilinmemesine sebep olmuştur. Fakat Roma Döneminde kemerli yapıların çok fazla kullanılması ve karşılaştırılan örnekler dâhilinde MS 2. yüzyıla ait olduğunu ileri sürebiliriz.

2.2.3.5.5. Ayak Parçası

(Katalog No 102 / Resim 268)

Büyük boyutlu bir heykele ait olduğunu düşündüğümüz plinthe üzerinde sol ayak parçasının ön kısmı korunabilmiştir. Değerlendirdiğimiz eserler arasında diğer küçük parçalara bakıldığında eserlerin ince yerlerinden kırıldıkları görülmüştür. Bu ayak parçası da bileğin hemen alt kısmından itibaren kırılmış ve eksiktir. Ayakta parmakların belirginliğine rağmen aralarının açılmadığı gözlenmektedir.

Bu tipte bir kaide üzerinde yükselen heykellerin ağır olan gövdelerini doğal ya da insani faktörlerin etkisiyle taşıyamadığı ve hassas olan ayak bileklerinden itibaren üst kısımlarının kırılıp mevcut olmadıkları görülmektedir. Hemen hemen pek çok kentte ele geçen kaide ile birlikte tek ya da iki ayağın sağlam olduğu bu parçaların fazlalığı göze

¹³⁰⁹ Thomas D. Boyd, "The Arch and the Vault in Greek Architecture", *AJA*, 82 (1), 1978, 83-100.

¹³¹⁰ Erkan Recep Sağnak, *Anadolu Tiyatrolarında Tonoz*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2017, 186; Ergün Laflı, "Notes on the History of Seleuceia Sidera in Pisidia (south-western Turkey): Second Preliminary Report on the Inscriptions", *Limes XVIII*, Proceedings of the XVIIIth International Congress of Roman Frontier Studies Held in Amman, Jordan (September, 2000), 1, (Ed.: P. Freeman, v.d.), British Archaeological Reports, International Series 1084, Oxford, 2002, 315.

çarpılmaktadır¹³¹¹. Kaide yüzeyi tıraşlanmış ve sağlam kalan ayak kısmında parmak araları işlenmemiş sadece kemikleri hafifçe belirginleştirilmiştir. Kabartma veya heykele ait olan bu parçalara sadece kazısı günümüzde de devam eden Hadrian Tapınağı'nda değil aynı zamanda kentin bitki örtüsü altında kalan diğer yapılarının yüzeyinde rastlanılmaktaydı. Zeminden az da olsa yükseltilerek verilen Tiyatro da bulunan ayak parçasının Hadrian Tapınağı'nda bulunan heykeltıraşlık eserleri ile çağdaş olduğunu MS 2. yüzyılın sonlarına ait olduğunu söyleyebiliriz¹³¹².

2.2.3.5.6. El Parçası

(Katalog No 103 / Resim 269-270)

Aşırı biçimde kristalize olan ve tek parça halinde bulunan el parçası bilekten itibaren kırılmıştır. Avuç içinde parmakları ile kavradığı silindirik nesne her iki tarafından da kırılmıştır. Kyzikos kentinde Tiyatro kalıntılarının sahne binasında bulunan ve normal ölçülerde bir heykele ait olduğunu düşündüğümüz sağ el parçasının orta parmakları ve başparmağının bir bölümü korunabilmiştir. Özellikle başparmağının büyük bir bölümü nesneyi kavarken açık şekilde verilmiştir. Kırık halde bulunan el parçasının herhangi bir yerinde bağlantı izine rastlanmamıştır. El parçasının yüzeyinde belli belirsiz damar ve kemik vurgulamaları fazla olmasa da fark edilmektedir. Muhtemelen bir erkeğe ait olduğunu düşündüğümüz el parçasının benzerlerine Batı Anadolu'nun hemen hemen tüm kentlerinde rastlanmaktadır. Bu kentler arasında Lagina, Tralleis, Metropolis ve Smyrna gibi alanlarda yapılan kazılarda heykellere ait olan küçük parçalar arasında el parçaları büyük bir grubu oluşturmuştur¹³¹³. Bu parçalar genellikle ince olduğu için bileklerinden kırılarak ele geçmişlerdir.

Genellikle Hellenistik ve Roma Dönemlerine ait olan bu eserler çok fazla tahrip oldukları için belirli bir tarihlendirme yapılamamaktadır. Fakat bizim küçük eserimizin

¹³¹¹ Miodrag Tomovic, 119, Fig. 53, 2-4-5.

¹³¹² Abdullah Yaylalı-Vecihi Özkaya, 18. KST, 2, Ankara 1996, Res. 14.

¹³¹³ Serdar Aybek, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, 253-254, Lev. LXXVI A, Lev. LXXVI B, 2004; Münteha Dinç, Lev. XLI b, 206; S. Sezin Sezer, *Smyrna Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlık Eserleri*, 143-149, Res. 97, 100, 105, 109, 112, 113; Özge Böker, *Lagina Kutsal Alanından Bulunmuş Heykel Parçaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010, 37, Res. 70.

tiyatro civarlarından ele geçmesi ve Hadrian Tapınağı'ndan bulunan eserlerle benzerliği muhtemelen MS 2. yüzyılın sonlarına ait olabileceği ihtimalini düşündürmektedir¹³¹⁴.

2.2.3.5.7. Mimari Korkuluk Parçası

(Katalog No 104 / Resim 271)

Muhtemelen bir mimari yapıya ait olduğunu düşündüğümüz ve korkuluk olarak adlandırdığımız eserin alt yarısı sağlam bulunabilmiştir. Her iki tarafında lesbos yapraklarının işlenmiş olduğu eserin orta kısmında derin olmayan niş içinde çıplak erkek figürü kasıklarından ayaklara kadar sağlamdır. Figür sağ ayağını hafifçe yan tarafa atmış vücut ağırlığı ise sol bacakta toplanmıştır. Sağ el başparmak ve işaret parmağının bir kılıcın kabzasını kavradığı mevcut olmayan sol elin ise muhtemelen kalkan tutmakta olduğunu söyleyebiliriz.

Eserin yanlarında lesbos dizilerinin dışa bakan yönlerinde düz profillere bakıldığında yan yana duran korkuluklardan biri olduğu tahmin edilmektedir¹³¹⁵. Bu eserin bulunduğu Metroon civarlarında yer yer tavan kasetlerinin görülmesi ele aldığımız korkuluğun da aynı yerde tespit edilmesi yapının da iki katlı olduğunu desteklemektedir¹³¹⁶. Niş içinde alt yarısı sağlam olarak görülen figürün kaslı bir yapıda ve ayak parmaklarına dikkat edildiğinde tırnaklarında belirtilmesi ayrıntılı işçiliği göstermektedir.

Aslında bu tür kılıçlara Roma İmparatorluk Dönemi heykellerinde rastlanmaktaydı. Olympia Müzesi'nde sergilenen İmparator Titus heykelinin (MS 79-81) sağ bacağının yanında dik bir şekilde kaideye yaslanan kılıç kabzası bizim örneğimizle benzerdir¹³¹⁷. Roma Ulusal Müzesi'nden MS 140-160'lara tarihlendirilen bir kabartmanın köşelerinde işlenen Eros figürlerinin bacakları stilistik yönden incelendiğinde eserimizle yakın

¹³¹⁴ Abdullah Yaylalı- Nurettin Koçhan-Cevat Başaran, XIII. KST, I , Çanakkale 1991, 205-225, Res. 4; Nurettin Koçhan-Korkmaz Meral, 35. KST, 1, Muğla 2013, Res. 4.

¹³¹⁵ Abdullah Yaylalı-Vecihi Özkaya, Kyzikos 1996 Arkeolojik Kazıları, XIX. KST, II, Ankara 1997, 367-390, Res. 21.

¹³¹⁶ Nurettin Koçhan, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, 119. Res. 59.

¹³¹⁷ Georgia E. Hatzi, *The Archaeological Museum of Olympia*, 333.

özelliklerdedir¹³¹⁸. Figürün ayak parmakları, diz kapakları ve baldırları niş içerisindeki işçilikle benzemektedir.

Blok parçasında figürün kasıklarına denk gelecek yerde kırık halde kurşun kenet kalıntıları gözükmektedir. Bu kenetlerin benzerleri kazısı yürütülen Hadrian Tapınağı'nda ortaya çıkarılan mimari bezeme elemanları veya heykeltıraşlık eserlerinde de kullanılmıştır. Eserin Metroon civarlarında bulunması ve Hadrian Tapınağı ile çağdaş olduğunu düşünürsek muhtemelen aynı döneme ait olduğunu söyleyebiliriz. İlk dönemlerden itibaren geniş bir kullanıma sahip olan Lesbos bezemesinin stilistik özellikleri de MS 2. yüzyıla işaret etmektedir¹³¹⁹.

¹³¹⁸ N. Himmelmann, *Typologische Untersuchungen An Römischen Sarkophagreliefs*, Verlag Philipp von Zabern, Mainz 1973, Taf. 24a, 18; N. Koçhan, 2011, 123.

¹³¹⁹ Nurettin Koçhan, "Kyzikos 1989-1996 Kazı Dönemi Yüzey Araştırmaları", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 40. Kuruluş Yılı Armağanı, *Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı*, (Ed.: Hasan Kasapoğlu-Mehmet Ali Yılmaz), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2014 Ankara, 395. Res. 9.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KYZIKOS HEYKELTRAŞLIK ESERLERİNDE USTA VE ATÖLYE İLİŞKİLERİ

Doktora tezi kapsamında “Kyzikos Kenti Heykeltıraşlık Eserleri” isimli çalışmada kentin ilk keşfinden başlanarak kazı sezonları içerisinde ortaya çıkarılan heykeltıraşlık eserleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme eserlerin durumları da göz önüne alınarak iki ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde “Bağımsız Heykeller” başlığı altında Tanrıçalar, İnsanlar ve Hayvanlar isimli alt bölümler yer alırken ikinci bölümde “Kabartmalar” başlığı altında da Mimari Bloklar, Mitolojik Figürler, Steller, Kaideler, Sunaklar ve Küçük Eserler olarak sınıflandırılarak değerlendirilmiştir.

Antik Dönem’de özellikle heykeltıraşlık eserleri ile ön plana çıkan kentlere bakıldığı zaman her yönden güçlü alt yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırma kapsamında ele alınan Kyzikos kenti de avantajlı konumu sayesinde Batı Anadolu’nun tüm kıyı bölgelerini etkilemiştir. Mysia Bölgesinin en önemli kentlerinden birisi olan Kyzikos, sahip olduğu bu stratejik konumu ve güneyinde bulunan limanları sayesinde gelişimini daha üst seviyelere boyutlara taşımayı başaramıştır¹³²⁰. Dolayısıyla Karadeniz, Marmara ve Ege Denizi arasında ticari, siyasi ve kültürel alanların kaynaştığı bir geçiş bölgesi olmuş diğer kentler arasında erişilmez bir konuma ulaşmıştır.

Marmara Denizi’nin güneyinde Kapıdağı Yarımadasının anakara ile birleştiği kıstak üzerinde bulunan kentin özellikle ekonomik açıdan yükseliş göstermesinin sanatsal anlamda en büyük yansımalarından biri heykeltıraşlık alanında olmuştur. Bu araştırma da Kyzikos kökenli atölyelerde üretilen ve farklı yollarla gerek yurt içi gerekse de yurt dışındaki müzelere götürülen heykeltıraşlık eserlerinin değerlendirilmesi bahsettiğimiz yükselişi kanıtlamıştır. Antik Dönemde Mysia olarak adlandırılan bölgenin en önemli kenti olan Kyzikos sadece sınırları içinde kalmamış yüksek sanat seviyesi ve zengin heykeltıraşlığı ile çevresine de bu kapsamda katkıda bulunmuştur.

Arkaik Dönemden beri yerleşime sahne olan Kyzikos günümüz bilim adamlarının ilgi odağı olsa da maalesef iklimin sebep olduğu bitki örtüsü kentte yer alan kalıntılara ulaşılmasını ve detaylı araştırmaları zora sokmuştur. Kent içindeki mimari kalıntılara

¹³²⁰ Strabon, XII 8-11; Ahmet Cuneydi Has, Kyzikos Antik Kenti Sur Duvarları ve Limanlar, 43.

bakıldığında büyük bir metropol olarak nitelendirilmiş ve her yönden zengin ve refah seviyesi yüksek bir yer olmuştur. Prokonnessos'un (Marmara Adası) varlığı ana malzeme olan mermere ulaşımı kolaylaştırmış gerek mimari gerekse de heykeltıraşlığın gelişimine en önemli desteği sağlamıştır. Marmara Denizi'nin kıyısında konumlanan Parion'dan Priapos'a seyahat ederken dünyanın en kaliteli mermer ocağının bulunduğu Prokonnessos Adası'nın mermerleri Kyzikos kenti içerisindeki mimari yapıların inşasında kullanılmıştır¹³²¹. Antik Dönem'de Yapılan bilimsel araştırmalarda şimdiye dek bu atölyelerde çalışan heykeltıraşların isimlerine ulaşılamamıştır. Ayrıca kentin sanatsal yönlerden ayrıntılı incelenmesi yakın çevresindeki yerlerle temas halinde olduğunu göstermiştir. Bunun en büyük delilini ise tez kapsamında ele alınan eserlerin stilistik ve ikonografik açılardan karşılaştırılması sunmuştur.

Kyzikos kentinde 1989-1997 yılları arasında Yaylalı'nın kazı başkanlığında başlayan ilk bilimsel kazı çalışmaları Hadrian Tapınağı'nda gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar esnasında tapınağa ait çok sayıda mimari bezeme parçasının yanında heykeltıraşlık eserleri de ortaya çıkarılmıştır. Bu eserlerin stilistik çalışmalar sonucunda Hadrian özellikle de Antoninler Dönemine ait oldukları saptanmıştır. Bu dönemlerde Ephesos, Side, Aphrodisias gibi kentlerdeki heykeltıraşlık atölyelerinin aktif oldukları düşünülmüştür¹³²².

Bu bilimsel çalışmaların ardından Koçhan'ın kazı başkanlığında halen devam eden ikinci kazı dönemine 2006 yılında başlanmıştır. Hadrian Tapınağı'nın doğu ön kısmında başlanan bu çalışmalar güney uzun taraftaki basamakların tamamen ortaya çıkarılmasından sonra batı kısa yönde devam etmektedir. Daha önceki yıllarda olduğu gibi aynı stilistik ve ikonografik özellikler içeren mimari bezeme ve heykeltıraşlık eserlerine rastlanmıştır. Yapılan değerlendirmelerde bu eserlerin de aynı dönemde ve heykeltıraşlar tarafından kent atölyelerinde üretildiği düşünülmüştür.

Kentte sadece kazısı yürütülen Hadrian Tapınağı'nda değil aynı zamanda her iki kazı döneminde de farklı mimari yapılarda yüzey araştırmaları ve sondaj çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Özellikle de Metroon olarak tanımlanan mimari yapıda ortaya çıkarılan frize ait kabartmalar ve bağımsız heykeller yukarıda değinilen sanat düzeyinin çok ileride olduğunu kanıtlamıştır. Kat. 47, 48, 49 numaralı Araba Sahneli Blok Parçaları

¹³²¹ Strabon, XIII, 16.

¹³²² Ekrem Akurgal, Anadolu Uygarlıkları, 396-421, 545-549, 467-471.

bu mimari yapıya ait olduğu düşünülen önemli eserler arasında yer almıştır. Ayrıca Satyr ve Attis betimli sütunlara bakıldığı zaman da bu güçlü heykeltıraşlık düzeyini anlamak mümkün olmaktadır.

Eserlerin stilistik ayrıntılarının araştırılması ve değerlendirilmesi sonucunda özellikle de Pergamon kenti ile yakınlığı göze çarpmıştır. Kyzikos'un Pergamon kentiyle Hellenistik Dönemde başlayan yakın ilişkiler her alanda olduğu gibi sanatta da kendini göstermiştir. Kamulaştırma ve bitki örtüsünün yoğunluğu gibi nedenlerle Kyzikos'ta kazı çalışmasının Hadrian Tağınağı ile sınırlı kalması bu dönemle ilgili bilgilerimizi de kısıtlamıştır. Dolayısıyla Pergamon'un heykeltıraşlığının ne derece etkin olduğunun saptanması da ancak gelecekte yapılacak kazı ve sondaj çalışmaları sayesinde netleşecektir. Bu tez çalışması kapsamında ele alınıp değerlendirilen eserlere bakıldığında yalnızca üslup ve işçiliğin Pergamon kentine yakın özellikler barındırdığı yüzeysel olarak vurgulanmaktadır.

Kyzikos'un sahip olduğu limanlar sayesinde geliştirdiği ticari ağ sosyal, siyasi, ekonomik atılımların yanında zengin bir sanat görüşünü de ortaya çıkarmıştır. Bu görüşümüzün en güzel somut örnekleri ise, kabartmalar, bağımsız heykeller, mezar ve adak stellerinde işlenen mitolojik sahneler olmuştur. Kyzikos kökenli mezar ve adak stellerinin ikonografisi ve stiline Miletopolis kentiyle olan yakınlığı ön plan çıkmıştır. Bu görüşe ulaşılmasında en önemli unsur Şahin tarafından kentin eserlerinin Doktora tezi ve yayınlarla bilim dünyasına kazandırılması olmuştur. İki kent arasında dönem olarak ta hemen hemen uyum gösteren bu steller Mysia Bölgesi'nin karakteristik yapısının ortaya çıkmasında etkin rol oynamıştır. MÖ 2. yüzyıl ortalarında özellikle adalarda ve Ege'de yaygın olarak görülen bu steller bağımsız heykeltıraşlık eserlerine de örnek oluşturmıştır. Kabartma şeklinde yontulan ve moda olan *pudicita* tipinde bayan ile yanındaki Hymationlu erkek teması aynı dönemde adeta seri üretim şeklinde bağımsız heykeltıraşlık eseri olarak yontulmuştur. Kentte Hellenistik Dönem'in sonlarına tarihlendirilen adak ve mezar stelleri gerek stilistik özellikleri gerekse de ikonografileri ile aynı atölyede üretildikleri aşıkardır. Bu eserler arasında Kat. 71, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 90, 94 numaralı steller yer almaktadır.

Kyzikos kenti, ılımlı ilişkilerin sağlandığı hatta akrabalık bağlarının kurulduğu ve heykeltıraşlık açısından ileri bir seviyede olan Pergamon'dan aldığı destekle doruk noktasına ulaşmıştır. Bu etkileşimin ve ortaya çıkan heykeltıraşlık eserlerinin daha

sağlıklı biçimde ele alınıp değerlendirilmesi için kentin diğer yapılarında da kazı çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kyzikos kökenli olan bu eserlerin atölye ilişkilerini stilistik ve ikonografik açılardan en iyi açıklayan attis heykelleri, mezar stelleri ve adak stellerinden bazılarına değinmek konunun anlaşılması açısından yerinde olacaktır. Tez kapsamında değerlendirilen yurt dışındaki müzelerde sergilenen eserlere bakıldığında yurt içindeki örneklerle benzerlikleri göze çarpmaktadır. Bunlar arasında Carlsberg Müzesinde sergilenen Kat. 55 numaralı Attis, İstanbul Arkeoloji Müzesinde Kat. 56 ve Bandırma Arkeoloji Müzesinde Kat. 54 numaralı Attis heykelleri arasında ilişki kurulabilir.

Attis heykellerinin tümünün bir sütunun ön kısmına yüksek kabartma şeklinde işlendiklerini görmüştük. Kat 56 ve Kat. 54 numaralı örneklere daha dikkatli bakıldığında her iki eserinde sırtından çıkan kanatları ve tüylerinin işleniş tarzlarının çok benzediğini söyleyebiliriz. Bu iki örneğin saçları ve giysileri farklı işlenmiş olsa da yüzlerindeki ayrıntıların da birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir. Heykellerin dar alınları, keskin kaş çizgileri, dolgun göz kapakları, büyük göz irisleri, burun, ağız yapıları, yuvarlatılmış yanaklar ve çene ayrıntıları büyük olasılıkla aynı atölyenin ürünüdürler. Ayrıca bir kaide üzerinde betimlenen bu heykellerin kollarının arkada birleşmesi de bunlar arasında verilebilir.

Kat. 55 ve Kat. 56 numaralı Attis heykellerinin başlığı, saçlarının alın ortasından ikiye ayrılması ve işleniş biçimlerinin yanı sıra özellikle yüzdeki ayrıntılarına bakıldığında aynı atölye ve ustanın eseri olabileceğini de ileri sürebiliriz. Bu iki eserin Kat. 55 ve Kat. 56 numaralı heykelerde giysi işlenişleri farklılık gösterse de kumaş yapısı ve kenarları yumuşatılmış kıvrımlarıyla da bu benzerlik göze çarpmaktadır.

Doktora tez çalışmasında her biri farklı müzelerde sergilenen ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen Attis heykellerinin yukarıda sıralanan stilistik özellikleri kapsamında büyük olasılıkla aynı atölyeden çıkmış oldukları anlaşılmaktadır. Kyzikos'un en önemli mimari yapılarından birisi olan Metroon'dan çıkan Attis heykelleri, Kybele-Attis kültürünün burada yoğun olduğunu kanıtlamaktadır. Bu yapıda ortaya çıkarılan ve çalışmamızda yer verdiğimiz Kat. 3 numaralı Kybele heykelciği de bu görüşü destekler niteliktedir. Fakat ileri sürdüğümüz bu görüşlerimizin daha fazla kesinlik kazanması gelecekte Metroon'da bilimsel kazıların yapılmasıyla netleşecektir.

Bu tez çalışmasının en önemli grupları arasında yer alan ve sayıca fazla olan mezar stelleri de bu bölümde değinilmesi gereken eserler arasındadır. Stellerde ölü yemeği sahnesinin işlendiği farklı müzelerde sergilenen İstanbul Arkeoloji Müzesinden Kat. 88 ve Bandırma Arkeoloji Müzesinden Kat. 86 numaralı örnekler ele alınacaktır. Mysia Bölgesine özgü oldukları düşünülen birden çok figürün klinelerde betimlendiği ölü yemeği sahneli mezar stellerden Kat. 88 numaralı örnekte kline üzerinde dört erkek ve köşelerde taburelerde oturan Pudicitia tipindeki kadın figürlere yer verilmiştir. British Müzesinde sergilenen Kat. 86 numaralı diğer örneğimizde kline üzerinde üç erkek figür ve yine stel köşelerinde oturan kadınlar işlenmiştir.

Stellerde klineler üzerinde vücutları $\frac{3}{4}$ profilden verilen erkek figürlerinin başların cepheden işlenmiştir. Bu figürler, sağ kollarını yana doğru uzatmış dirseklerden kırıp yastığa dayadıkları sol ellerinde ise derin içki kâseleri ile betimlenmişlerdir. Bu iki örnekte de erkek figürlerinin giysileri, yüzdeki işleniş tarzı özellikle de başların ve saçların yapısı aynı atölyeden çıkmışçasına benzemektedir. Klinelerin döşekli işlendiği bu stellerde sahnenin orta kısmında bulunan yemek masaları, kadınların yanlarında ya da ortada işlenen hizmetçi ve saki figürlerinin de stilistik açılarından yakın oldukları ve MÖ 1. yüzyıla tarihlendirildikleri gözlenmiştir. Mezar stellerinin genelinde görülen bu ayrıntılarda aynı zamanda arka zeminde at, yılan ve ağaç betimleri, podyum kısımlarında genelde yazıtlara yer verilmesi, formlarının birbirlerine yakınlığı da ortak özelliklerdir.

Kyzikos'ta mezar steli üretiminin özellikle Hellenistik Dönemin sonlarında yoğunlaştığı ve MS 2. yüzyıla kadar devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu görüşümüzü en güzel şekilde tamamlayan eserler ise Kat. 71 numaralı British Müzesi ve Kat. 72 numaralı Bandırma Arkeoloji Müzesinde sergilenen adak stelleridir. British Müzesinde sergilenen tamamı korunmuş olan MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilen adak stelinin ana sahnesinde elinde asası ile Zeus, ortada meşalesi ile Artemis ve sol tarafta elinde lyrası ile Apollon işlenmiştir. Bandırma Arkeoloji Müzesinde bulunan ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen örnekte de yine ortada elinde lyrası ile Apollon, sol tarafında asası ile Zeus ve en sağda köpeği ve meşalesi ile Artemis betimlenmiştir. Kyzikos kökenli olan ve farklı müzelerde sergilenen eserler farklı dönemlere ait olsalar da aynı ikonografilerin devam ettirildiğini kanıtlamaktadırlar. Kyzikos'un heykeltıraşlık atölyeleri her ne kadar Hellenistik Dönem sonu ve MS 2. yüzyıl içerisinde faal olsa da bir şekilde varlıklarını devam ettirmişler ve belirli çerçevelerde kendi stillerini uzun süre yaşatmışlardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KYZİKOS HEYKELTRAŞLIK ESERLERİNİN BULUNTU TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Tez kapsamında ele alınan eserlerden “*Bağımsız Heykeller*” ana başlığı altında üç gruba yer verilmiş: *Tanrıçalar*, *İnsanlar* ve *Hayvanlar*’ alt başlıklarına. Bu grupta yalnızca üç tanrıça stilistik ve ikonografik özellikleri dikkate alınarak benzer örneklerle karşılaştırılarak ele alınmıştır. Tanrıçalar başlığı altında değerlendirilen Aphrodite Heykelciği, Athena Heykeli ve taht üzerinde oyuran Kybele Heykelcikleri’nin tümü Balıkesir Bandırma Arkeoloji Müzesi’nde bulunmaktadır.

Bağımsız Heykeller Bölümünde en fazla eser bulunduran “*İnsanlar*” grubu *Erkek Torsoları*, *Kadın Torsoları*, *Kadın Heykelleri* ve *Başlar* değerlendirilmiştir. Torsolar genellikle üst ve alt gövde parçalarından oluşurken kendi içinde farklı tipleri olan başlar da korundukları ölçüler dâhilinde çalışılmıştır. Bu başlıklar altındaki eserlerin çoğunluğu da yine Balıkesir Bandırma Arkeoloji Müzesi’nde bulunmaktadır.

Bağımsız Heykeller Bölümünün son başlığını ise “*Hayvanlar*” grubu oluşturmaktadır. Bunlar arasında iki adet Uzanan Aslan Heykeli, Kartal Gövde Parçası ve mobilya parçası olduğunu sandığımız Aslan Başı yer almaktadır. Bursa Arkeoloji Müzesi’nde sergilenen kartal’a ait parçanın haricinde diğerleri Bandırma Arkeoloji Müzesi’nde bulunmaktadır.

Grafik 1. Bağımsız Heykeller

Tez çalışmasındaki eserlerin değerlendirildiği ikinci ana başlık ise “*Kabartmalar*” dır. Bu başlığın altında *Mimari Bloklar*, *Mitolojik Figürler*, *Steller*, *Kaideler*, *Sunaklar* ve *Küçük Parçalar* olarak isimlendirilen eserlere yer verilmiştir.

Mimari Bloklar kendi içerisinde *Alınlıklar*, *Frizler*, *Kabartmalı Sütunlar*, *Diğer Kabartmalı Eserler* ve *Başlar* gruplarına ayrılmıştır. Bu bölümde ele alınan eserler arasında bezemeli alınlık eserlerinin farklı ölçülerde ve müzelerde bulunduğu görülmektedir.

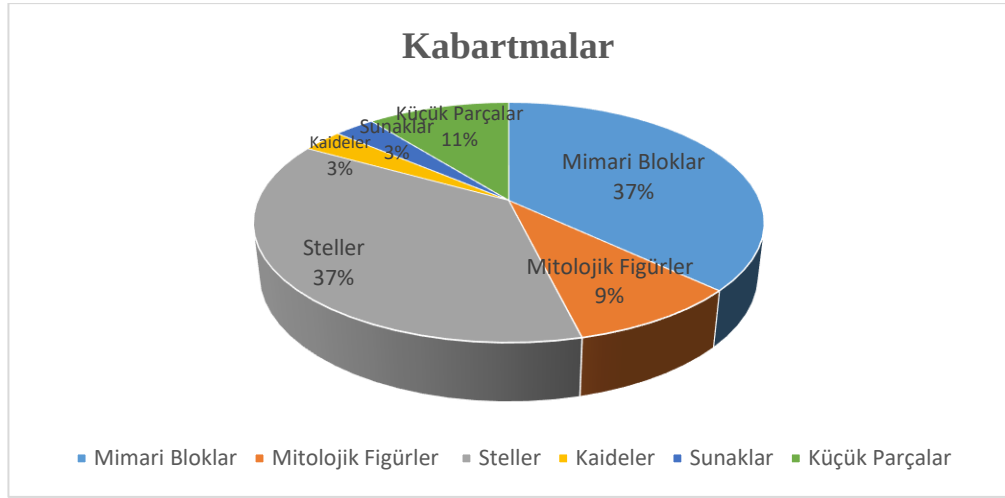
Heykeltıraşlık eserleri arasında en zengin ve çeşitlilik arz eden *Frizler* İstanbul ve Bandırma Arkeoloji müzelerinden ele alınmıştır. Farklı şekillerde müzelere kazandırılan friz blokları üzerlerindeki betimlemelere göre değerlendirilip tarihlendirilmiştir.

Zengin betimlemelere sahip *Kabartmalı Sütunlar* başlığı altındaki eserler de betimlenen konulara göre belli bir sıralamada değerlendirilmiştir. Stilistik ve ikonografik özellikleri baz alınarak aktarılan *Diğer Kabartmalı Eserler* ve *Başlar*’ın incelenmesiyle bu bölüm tamamlanmıştır.

Kyzikos’un oldukça zengin bir mitolojiye sahip olduğunu kanıtlayan *Mitolojik Figürler* başlığı altındaki eserler de İstanbul ve Bandırma Arkeoloji müzelerinden ele alınmıştır.

Bu çalışma kapsamında ele alınan Steller de sayısal olarak fazla olan eserlerdir. Bunlar *Adak Stelleri* ve *Mezar Stelleri* olarak ikiye ayrılmışlardır. Steller kendi içerisindeki betimlemelere dayanılarak *Ölü Yemeği* ve *Diğer Betimli Mezar Stelleri* başlıkları altında ele alınmıştır. Bu steller İstanbul, Balıkesir Bandırma, İtalya Verona, Londra British müzelerinden ele alınmış ve aktarılmaya çalışılmıştır.

İşlevlerine ve formlarına göre gruplandırılan *Kaideler* ve *Sunakların* yanında tez çalışması, *Küçük Parçalar* başlığı altındaki eserlerle sonlandırılmıştır.

Grafik 2. Kabartmalar

“Kyzikos Heykeltıraşlık Eserleri” adlı doktora tez çalışmasında yurt içi ve yurt dışı müzelerinden toplanarak oluşturulan çalışmada eserlerin nicelik anlamda yukarıdan aşağıya doğru şu şekilde sıralanmaktadır.

Bandırma Arkeoloji Müzesi,

İstanbul Arkeoloji Müzesi,

Bursa Arkeoloji Müzesi,

British Müzesi,

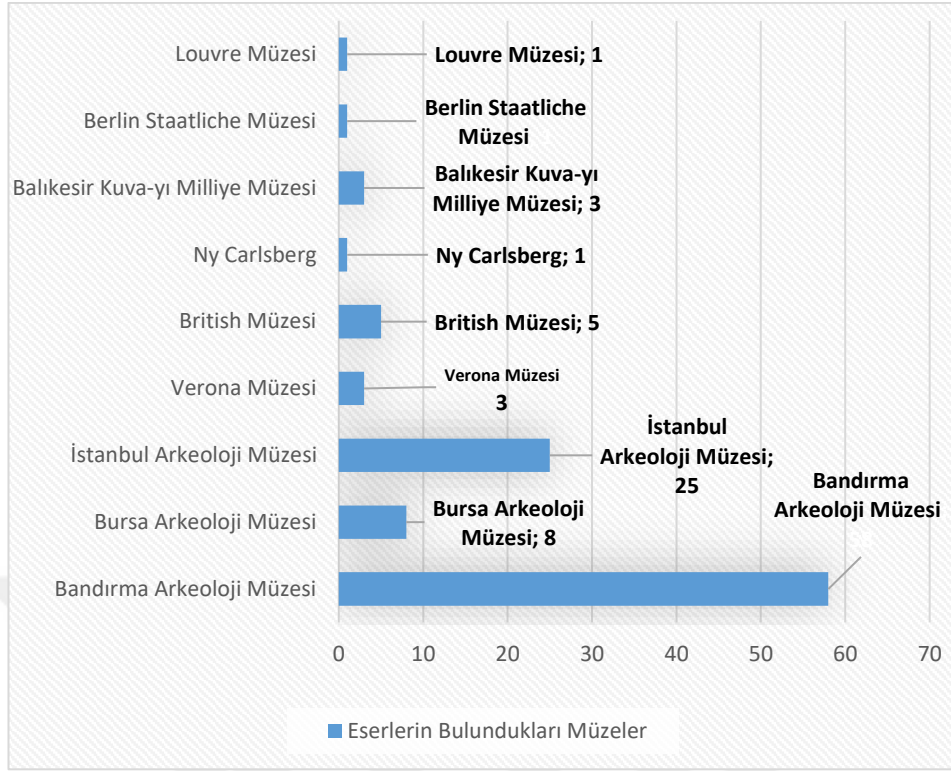
Balıkesir Kuva-yı Milliye Müzesi,

Verona Müzesi,

Berlin Staatliche Müzesi,

Louvre Müzesi,

Ny Carlsberg Müzesi.

Grafik 3. Eserlerin Müzelere Göre Dağılımı

SONUÇ

Antik Dönem 'de arkeolojik buluntular içerisinde çok önemli bir yeri olan mermer heykeltıraşlık eserleri açısından zengin kentlerin ekonomik, kültürel ve idari açılardan güçlü oldukları kabul edilmektedir. Mysia Bölgesi sınırları içindeki Kyzikos'un bahsedilen bu kentler arasında olmasında coğrafi konumu, tarihi süreçte gösterdiği idari ve siyasi denge politikası ile Karadeniz ve Ege Denizi arasında köprü vazifesi üstlenmesi gelişiminde önemli bir unsur olmuştur. Bu avantajlı durumunda hiç kuşkusuz güneyinde barındırdığı Hytos, günümüzde bataklık içerisinde kalan Panarmos ve Thrakikos limanlarının da katkısı vardı. Hiç kuşkusuz sanatsal faaliyetler için malzeme temininde Prokonnessos'un (Marmara Adası) mermer yatakları bakımından zenginliği de buna en büyük katkıyı sağlamıştır.

Batı Anadolu'nun heykeltıraşlık faaliyetleri açısından aktif olan pek çok kentinde bilimsel çalışmalar yapılmasına rağmen Kyzikos gibi tarihte her dönemde adından söz ettiren kentin mezar stelleri haricinde diğer heykeltıraşlık eserleri hakkında kapsamlı bir çalışma yapılamamış olması büyük bir eksiklikti. Şüphesiz bunu hazırlayan etkenler arasında geçmişte meydana gelen depremler, uzun yıllara yayılan bir kazı çalışmasının olmaması, yoğun bitki örtüsü ve kaçak kazılar en başta gelen sebepler olmuştur. Ayrıca geç dönemlerde mimari yapı kalıntılarındaki mermerlerin devşirme malzeme olarak kullanım görmeleri, ikinci dönem kazılarında Hadrian Tapınağı'nın etrafında ortaya çıkarılan kireç ocakları tahribatı arttıran diğer sebepler olmuştur.

Kazı buluntusu olan heykeltıraşlık eserleri daha çok Hadrian Tapınağı'nda ortaya çıkarılmış bunu kentin diğer noktalarında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ve sondaj çalışmaları takip etmiştir. Bunun haricinde bu tez çalışmasında sadece yurt içi müzeleri değil aynı zamanda yurt dışı müzelerinde sergilenen ve çok önemli veriler sağlayan eserler de değerlendirmeye alınmıştır. "Kyzikos Heykeltıraşlık Eserleri" adlı doktora tezi çalışmasına dâhil edilen eserlerin bulunduğu bu müzeler: Balıkesir Bandırma Arkeoloji, Balıkesir Kuva-yi Milliye Müzesi, Bursa Arkeoloji Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi, Londra British Müzesi, Paris Louvre Müzesi, Verona Müzesi, Berlin Staatliche Müzesi ve Kopenhag Ny Calrsberg müzeleridir. Kyzikos kökenli olduğu tespit edilen eserlerin görsel ve metinsel kayıtları incelenerek değerlendirilebilecek olanları araştırmaya dâhil

edilmiştir. Bu eserler tipolojilerine göre ele alındıktan sonra Bağımsız ve Kabartma eserler olarak bir sınıflandırmaya tabi tutulmuşlardır.

Bağımsız Heykeller olarak adlandırılan bölüme Tanrıçalar, İnsanlar ve Hayvanlar alt başlıklarında değinilmiştir. Eserlerin geneli, Kyzikos'ta gerçekleştirilen bilimsel faaliyetler sonucunda Bandırma Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılanlardan oluşmaktadır. Heykeltıraşlık eserlerinin tümü göz önüne alındığında hassas olan noktalarından başları, kolları ve ayaklarının genellikle tahribata uğradığı görülmüştür. Bu durum eserler üzerinde sağlıklı ve kesin yargılara ulaşılmasını zorlaştırsa da Kyzikos Hadrian Tapınağı'nda gerçekleştirilen ilk dönem kazısı ve halen devam eden ikinci dönem kazı çalışmalarında elde edilen sonuçlar değerlendirme aşamasında yardımcı olmuştur. Buluntu yerleri tespit edilemeyen eserlerden bazıları da stil yoluyla Kyzikos'a verilmiştir.

Bu bölümde Katalog 5, 15 numaralı Kuros'lar ve Katalog 36, 37 numaralı sıçrar durumda aslan heykelleri sahip oldukları stilistik ayrıntılar ve karşılaştırılan örnekler bakılarak Arkaik Döneme tarihlendirilmiştir. Bu grup içerisinde Katalog 3 numaralı taht üzerinde oturan Tanrıça Kybele Heykelciği, Katalog 12, 16 numaralı Giyimli ve Çıplak Erkek Torsoları, Katalog 19 numaralı Oturan Kadın Heykeli ve Katalog 20, 22 numaralı Kadın Heykelleri ise Hellenistik Döneme verilmişlerdir. Bağımsız heykellerin incelemeleri sonucunda çoğunun Roma Dönemi içerisinde özellikle de MS 2. yüzyıla ait oldukları tespit edilmiştir.

Kabartmalar olarak adlandırılan bölüme mimari bloklar, mitolojik figürler, steller, kaideler, sunaklar ve küçük parçalar başlıklarında çalışılmıştır. Bunun haricinde bu grupta yurt içi ve yurt dışı müzelerinde sergilenen Kyzikos'un heykeltıraşlığının üst düzeyde olduğunu kanıtlayan eserler ele alınmıştır. Niteliklerine ve stilistik özelliklerine göre seçilen eserlerin incelenmesi aslında bunu desteklemek için gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde özellikle Hellenistik Döneme tarihlendirilen zengin stil ve ikonografilere sahip olan adak ve mezar stelleri Kyzikos'ta heykeltıraşlık faaliyetlerinin ne kadar ileri düzeye ulaştığını kanıtlamıştır. Bu stellerin üretimi özellikle Hellenistik Dönemin sonlarına doğru ağırlık kazanmış ileri bir düzeye ulaşmıştır. Kentin bu dönemde Pergamon Krallığı ile olan ilişkilerinin sanata da olumlu yansısı bu durumun doğmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu kentler arasındaki ılımlı ilişkiler ticaretin gelişimini hızlandırmış ve refah düzeyinin artmasında da rol oynamıştır. Yine her iki bölümde de incelemeye tabi tutulan

Dionysos, Satyr, Pan, Eros, Herakles, Marsyas ve Kybele-Attis tasvirlerinin yanı sıra Aphrodite, Athena, Demeter- Kore, Asklepios gibi figürler Kyzikos'un zengin bir mitolojik repertuara sahip olduğunu kanıtlamıştır.

Tez araştırmasının ikinci bölümünde Kabartma eserlerin geneline bakıldığında yine Roma Dönemine tarihlenen eserlerin çokluğu dikkat çekmektedir. Bunlar haricinde Katalog 51 numaralı Kabartmalı Sütun Tamburu, Katalog 58, 59 numaralı atlı araba levhaları Arkaik Dönem özelliklerini yansıtmaktadırlar. Kabartmalar içerisinde ele alınan ve stilistik ayrıntılarına göre değerlendirilen Katalog 41 numaralı girland frizli alınlık, Katalog 44 numaralı dans eden figürlü blok parçası, Katalog 64 numaralı savaşçı herakles kabartması, Katalog 68 numaralı dionysos betimli kabartma parçası, Katalog 70 numaralı üçlü hekate (Hekateion) kabartması, Katalog 71, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 94 numaralı adak ve mezar stelleri ile Katalog 97 numaralı silindirik sunak hellenistik döneme tarihlendirilmişlerdir.

Kyzikos kenti sanatsal faaliyetlerde özellikle de Hellenistik Dönem ortaları, sonları ve Roma Dönemi'nde de MS 2. yüzyılda ileri düzeyde erişmiştir. İncelenen eserlerin stilistik ayrıntıları dikkate alındığında Kyzikos kentinde muhtemelen MS 2. yüzyılda heykeltıraşlık atölyelerinin bu aktifliği de kanıtlanmıştır.

Kyzikos'un günümüzde bitki örtüsünün altında kalan mimari yapılarının tümüne bakıldığında da malzeme olarak mermerin kullanılması zenginliğin ve sanat seviyesinin yüksekliğini kanıtlamaktadır. Eserlerin genelinin Roma Dönemi'ne ait olması kentte aktif olan atölyelerin varlığına işaret etmektedir. Özellikle de heykel başlarında gördüğümüz ağız, burun, göz bebekleri, saç ve sakalda uygulanan matkap kullanımı bunu kanıtlamaktadır. Bu stilde işlenen eserlerin yoğun olarak görüldüğü Antoninler Dönemi'nde ışık ve gölge etkisinin eserlere yansıtıldığı anlaşılmıştır. Bu dönemde görülen kalın kumaş yapısı içerisinde dikey, katı ve şematik kıvrımlar, kumaş katlanmalarının kazıma çizgilerle verilmesi özellikle torsolarda kendini göstermiştir. Karın kaslarının eritilmesi, vücut hatlarının ve uzuvlar arasındaki geçişlerin yumuşatılması da sık sık görülen özellikler arasında yer almıştır.

Kyzikos kentinde şimdiye kadar gerçekleştirilen kazılar Hadrian Tapınağı ile sınırlı kalmıştır. Bundan dolayı Hellenistik Dönem ve öncesine ait olan eserler hakkında çok sağlıklı bilgiler ele edilememiştir. Kyzikos heykeltıraşlık eserlerinin büyük bir

bölümünün müzelerde yer alması ve bunların kazı dışından getirilmesi sağlıklı biçimde kayıtlarının tutulamamasına sebep olmuştur. Bu durum özellikle çok fazla tahribata uğrayan eserlerin kronolojik anlamda yorumlanmasını güçleştirmiştir. Ayrıca buna Bandırma ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin bahçelerinde sergilenen eserlerin bozulmaya uğraması gibi faktörleri de eklemek gerekir.

Tüm olumsuzluklara rağmen farklı yollarla müzelere giden eserlerden oluşan çalışmanın Arkaik Dönemden başlayıp Roma Döneminin sonuna kadar Kyzikos heykeltıraşlığını değerlendirmede katkı sunduğunu söyleyebiliriz. Kentte yeterli kazı çalışmalarının yapılamamasına rağmen bu kadar eserin varlığı daha kapsamlı kazılarla çok daha fazlasının çıkarılacağına işaret etmektedir. Dolayısıyla bu tez çalışması kentin bölge ve Anadolu heykeltıraşlığının değerlendirilmesinde çok önemli bir yere sahip olduğunu da göstermektedir. Ayrıca tüm eserlerin irdelenmesi sonucunda erişilen bilgilerin gelecekte kentin farklı alanlarında da gerçekleşmesini arzu ettiğimiz kazı çalışmaları sonunda ortaya çıkarılacak olan heykeltıraşlık eserlerinin çalışılmasında bu tez çalışmasının önemli katkılar sunmasını temenni ederim.

KATALOG

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
001	-	2012/1269	14-19	Mermer						
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı APHRODİTE HEYKELCİĞİ							
Müze Geliş Şekli Müsadere										
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos (?) / 2012										
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 20%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">47 cm</td> <td style="width: 20%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">18 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">9 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black;"></td> </tr> </table>					Uzunluk	47 cm	Genişlik	18 cm	Kalınlık	9 cm
Uzunluk	47 cm	Genişlik	18 cm							
Kalınlık	9 cm	Yükseklik								
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 20%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black;"></td> <td style="width: 20%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black;"></td> </tr> </table>			Derinlik		Alanı		Korunma Durumu Eser yuvarlak bir kaide üzerinde ana gövdeden ibaret olup, eserin başı ve omuzların hemen altından kolları mevcut değildir. Ayrıca kasıklardan ayak bileğine kadar kırılmış olan sağ bacak ve bilekten itibaren kırılmış olan sol ayak yapıştırılmıştır.			
Derinlik		Alanı								
Resim 			Yayın Yayımlanmamıştır.							
			Tanım Yuvarlak bir kaide üzerinde çıplak işlenen heykelciğin dar ve yuvarlatılmış omuzları ve hemen altındaki göğüsleri ile göbek deliği belirgin bir şekilde işlenmiştir. Vücut ağırlığı dik duran sol arka bacakta toplanmış, dizden kırılan sağ bacağın ön tarafa doğru hafifçe yönelmesi ile sol kalçada kayılma meydana gelmiştir.							
			Tarih MS 2. yüzyıl ortaları							

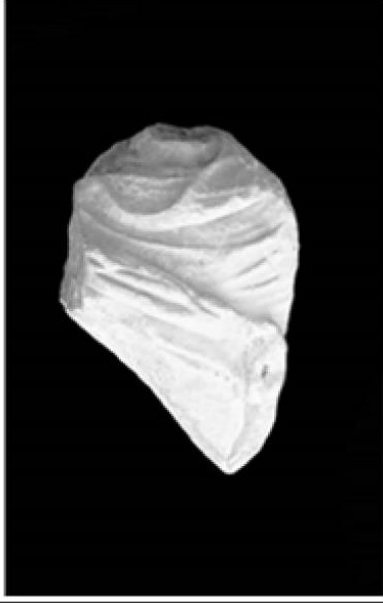
Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
002	-	2017/1693	19-24	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Satın Alma Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos -Tiyatro Civarı ? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">137 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">38 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">19 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	137 cm	Genişlik	38 cm	Kalınlık	19 cm	Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı ATHENA HEYKELİ Korunma Durumu Khiton ve hymation giyimli ana gövdeden oluşan eserin, başı, kolları ve ayakları mevcut olmayıp tek parça halindedir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Genel olarak iyi durumdaki tanrıça Athena heykelinin boyundan itibaren başı, omuzlardan itibaren kollarının ve ayrıca ayaklarının mevcut olmadığı görülmektedir. Eserde sol göğsü tamamen kapatan aegis ve bacaklara kadar inen saçakları ile ortada bir kemerle düğümlenen khiton üzerine "v" yakalı hymation giyimli eser göğüs altında strophion türü kemerle bağlanmıştır. Hafifçe kendi sağına dönmüş olan eserde taşıyıcı sağ bacak dik şekilde görülürken dizden kırılmasıyla yana ve geriye doğru atılan sol bacak serbest durmaktadır. Tarih MS 2. yüzyıl ortaları
Uzunluk	137 cm	Genişlik	38 cm										
Kalınlık	19 cm	Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
003	-	1003/2004	24-30	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Hibe Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos -Metroon/ 1995 Ölçüler <table style="width:100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; padding: 2px; text-align: center;">37 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; padding: 2px; text-align: center;">27 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; padding: 2px; text-align: center;">19 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; padding: 2px; text-align: center;">37 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width:100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; width: 100px;"></td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; width: 100px;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	37 cm	Genişlik	27 cm	Kalınlık	19 cm	Yükseklik	37 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı KYBELE HEYKELCİĞİ Korunma Durumu Tek parça halinde bulunmuş taht üzerinde oturan figürün kolları ve baş kısmı mevcut değildir. Tahtın kaide kısmının ön tarafı ve sağ arka köşesi kırılmış ve hem figür üzerinde hem de tahtın yan tarafındaki işlemlerde yoğun aşınmalar görülmektedir. Yayın N. Öztürk, "Kyzikos'ta Bulunan Bir Kybele Yontusu Üzerine Bazı Gözlemler", s.367-374. Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları, Ed. Birol Can-Mehmet Işıklı, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı, İstanbul 2007. Tanın Bir taht üzerinde oturan heykelciğin kolları omuzların hemen alt kısımlarından, başı ise tamamen kırıktır. Ayak bileklerine kadar dökülen himation altından kısa kollu, göğüslerin hemen aşağısından ince bir kemerle sıkılmış khiton giydirilmiştir. Arkadan gelen himation dizleri örtük kucakta toplanmış ve sol dizin yanından aşağıya doğru sarmaktadır. Eserin ayaklarını koyduğu tahtın ön tarafındaki kaide kısmı kırılmış ve her iki yanında cepheden tasvir edilmiş olan iki aslan figürünün sadece ön ayakları seçilebilmektedir. Genelinde yoğun bir aşınma olduğu için ayrıntılar büyük oranda kaybolmuştur. Tarih MÖ 2. yüzyıl
Uzunluk	37 cm	Genişlik	27 cm										
Kalınlık	19 cm	Yükseklik	37 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
004	12 Y. 04.		31-32	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Akeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı ekibi tarafından yüzey buluntusu Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2012 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 40 </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 21 </td> <td>Yükseklik</td> <td> 61 </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	40	Kalınlık	21	Yükseklik	61	Derinlik		Alanı		Eserin Adı GÖVDE PARÇASI Korunma Durumu Eserin başı ve kollarının mevcut olmadığı ve bel üzerinden diagonal bir şekilde kırıldığı görülmektedir. Boynu açıkta bırakan giysi vücudu sıkıca sarmıştır. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Gövde parçasının baş kısmı, sağ tarafından aşağıya doğru diyagonal bir biçimde kırılmış ve eksiktir. Vücudu sınıksız saran Pudicitia tipli giysi boyun kısmını açıkta bırakacak şekilde sarmıştır. Bu giysi, gövdenin arka bölümünde birbirine paralel şekillerde kazıma çizgilerle verilmek üzere belirtilmeye çalışılmıştır. Tarih MS 2. Yüzyılın Sonları
Uzunluk		Genişlik	40										
Kalınlık	21	Yükseklik	61										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
005	-	5536 T	32-36	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="text-align: center;">90 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="text-align: center;">40 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="text-align: center;">19 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="text-align: center;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="text-align: center;"></td> <td>Alan</td> <td style="text-align: center;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	90 cm	Genişlik	40 cm	Kalınlık	19 cm	Yükseklik		Derinlik		Alan		Eserin Adı KURO Korunma Durumu Eserin kol ve ayak kısımları kırık haldedir. Yüz kısmında da yer yer tahribat mevcuttur. Yayın Ekrem Akurgal, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı 11-12, 1964, 220-23 Pl. LIV-LIX; Yusuf Boysal, Arkaik Devir İlykeltıraşlığı, TTK, s.18, Ankara 1979 Ekrem Akurgal, Griechische und Römische Kunst in Der Türkei, 59-60, München 1987 Ekrem Akurgal, "Neue Archaische Bildwerke Aus Kyzikos", Antike Kunst, 8 (2), 1965, 99-103. Tanım Kuros olarak nitelendirilen eser, çıplak işlenmiş, dik duran ve üst kısımlardan itibaren kırık olan bacaklardan birisini öne doğru atmış, omuz başlarından da kırık olan kollarını ise muhtemelen yanlardan aşağıya doğru sarkıtmıştır. Saçlar örgü ve buklelerle üç ayrı şekilde ifade edilmiştir. Alından başlayıp kulak üzerinde hilal biçimini alan, iri demetler şeklinde kulakların hemen arkasında görülen saçlar tepeden enseye kadar dalgalı şekillerde inmektedir. Göz ve kulak gibi uzuvlar büyük işlenmiş, omuzlar geniş, bel ve kalça ince verilmiştir. Göğüs kafesi, göğüs üzerindeki adaleler ve sırttaki kürek kemikleri belirgin verilirken kasık çizgileri vücudun içerisinde eriyerek derinin altına inmiştir. Vücut ağırlığını, her iki bacak eşit taşıyacak şekilde işlenmiştir. Tarih MÖ 550-540
Uzunluk	90 cm	Genişlik	40 cm										
Kalınlık	19 cm	Yükseklik											
Derinlik		Alan											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
006	Kyz'07.T.52		36-39	Mermer
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kent Gezisinde Kazı Ekibi Tarafından Bulundu Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/Tiyatro 2007 Ölçüler Uzunluk Genişlik 15 cm Kalınlık Yükseklik 45 cm Kabartma Derinlik 8 cm Alanı			Eserin Adı GÖVDE PARÇASI (MARSYAS ?) Korunma Durumu Eser kolları, başı ve sağ ayağı dizden sol ayağının ise büyük oranda mevcut olmadığı görülmektedir. Ayrıca eser gövdenin tam ortasından itibaren kırılmıştır. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Kaslı biçimde verilen vücudun sağına doğru hareket ettiği anlaşılmaktadır. Kırık olan sol bacağın hafiften yukarıya kalkık durumda olması ile deride katlanmalar meydana gelmiştir. Tarih MS 2. Yüzyıl	
Resim 				

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
007	KYZ'16. YZ.5	-	39-40	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2016 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 56 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> </td> <td>Yükseklik</td> <td> 41 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 27 cm </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	56 cm	Kalınlık		Yükseklik	41 cm	Derinlik	27 cm	Alanı		Eserin Adı GÖVDE PARÇASI (DIONYSOS ?) Korunma Durumu Göğsün altından aşağısı ve başı kırılmış olan eser atletik yapıda işlenmiştir. Çıplak eserde boynun bir kısmı, sol omuz ve sağ omuzdan aşağıya sarkan kolun bir bölümü korunabilmiştir. Sol omzundan aşağıya doğru büyük ihtimalle hayvan derili giysi parçasının sarktığı izlenmektedir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Göğüslerin hemen altından itibaren ve baş kısmı eksik olan kabartma gövde parçası. Kırık olan boynun sadece başlangıç kısmı ile aşağı doğru inen sağ kolun başlangıç kısmı korunmuştur. Yukarı kalkık durumda olan sol kol kırıktır ve eksiktir. Çıplak, atletik işlenen eserin sol omzundan aşağı sarkan muhtemelen bir giysi parçası görülmektedir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	56 cm										
Kalınlık		Yükseklik	41 cm										
Derinlik	27 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
008	-	-	40-42	Mermer

Bulunduğu Müze

Bandırma Arkeoloji Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/Hadrian Tapınağı

Ölçüler

Uzunluk	70 cm	Genişlik	51 cm
Kalınlık		Yükseklik	45 cm

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Resim

Eserin Adı

ZIRHLI GÖVDE PARÇASI

Korunma Durumu

Zırhlı gövde parçasının boyundan itibaren üst kısmı, sol omzu ve sağ kolun dirseğe kadar olan bölümü kırılmıştır.

Yayın

Yayınlanmamıştır.

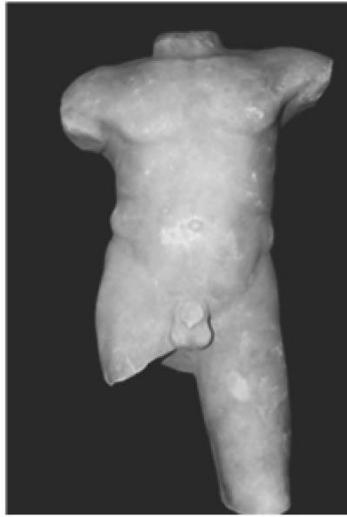
Tanım

Muhtemelen bir savaşçıya ait olan zırhlı gövde parçası. Gövde parçasında boyun, üzeri aşırı tahrip olmuş ve çıkıntı şeklinde kalmıştır. Gövdeden aşağısı, sol kolu ve sağ kol başlangıcından itibaren kırık ve eksik olduğu görülmektedir. Sırt kısmında da kırık gözlenen ve kaslı bir biçimde verilen eser üzerinde kabartı şeklinde verilen, boyun kısmının her iki tarafından göğse doğru inen giysi boyun kısmını açık bırakmıştır. Sağ omuzdan inen giysi uçları püsküllü işlenmiştir.

Tarih

Antoninler Dönemi Sonları

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
009	-	2008/1136	42-43	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2003 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="text-align: center;">64 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="text-align: center;">30 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="text-align: center;"></td> <td>Yükseklik</td> <td style="text-align: center;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="text-align: center;"></td> <td>Alanı</td> <td style="text-align: center;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	64 cm	Genişlik	30 cm	Kalınlık		Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı GÖVDE PARÇASI Korunma Durumu Eserin omuz başlangıcından itibaren kolların eksik olduğu, sağ bacağın üst kısmı sol bacağın ise dizden kasıklara kadar olan kısmının sağlam olduğu görülmektedir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Omuz başlangıcından kollar, çıkıntı şeklindeki boyundan baş, kasıklardan sağ bacak ve dizden itibaren ise itibaren sol bacağı eksik olan çıplak erkek heykeli. Kaslı biçimde verilen figürün göbek ve kasıkları ayrıntılı biçimde verilmiş sırt çizgisi belirgin işlenmiştir. Tarih MÖ 2. Yüzyıl
Uzunluk	64 cm	Genişlik	30 cm										
Kalınlık		Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

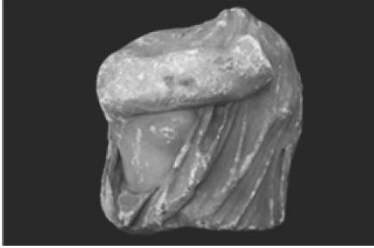
Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
010	-	1876,0903.1	43-47	Mermer

Bulunduğu Müze Londra British Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> </td> <td>Yükseklik</td> <td>1.28 m</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik		Kalınlık		Yükseklik	1.28 m	Derinlik		Alanı		Eserin Adı PROTESİLAOS (YARALI SAVAŞÇI TORSOSU) Korunma Durumu Çıplak erkek heykelinin sağ kolunun tamamının kırık olduğu görülmektedir. Buna rağmen eserin sol kolunun omuzdan itibaren aşağıya doğru bir bölümü sağlam kalabilmiştir. Eserin baş kısmı da eksiktir. Yayın L. Curtius, Heros Kyzikos, Miszellen 6, 305-318, Abb. 5. Tanım Sol kalçanın dayandığı uzantısı olan ayaklar altındaki aşağıya doğru eğimli bir kaide üzerinde işlenen çıplak erkek heykeli. Çıplak verilen heykelin sadece sol omzundan bacak üzerine paralel kıvrımlar biçimde inen giysi parçası görülmektedir. Kaslı biçimde verilen heykelin sağ kolu, başı ve sol kolunun dirsekten aşağısı kırılmıştır. Göğüs kafesi, kasıklar, diz kapakları ve ayak parmakları detaylı biçimde işlenmiştir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik											
Kalınlık		Yükseklik	1.28 m										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
011	195	993-2003	47-50	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2003 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 54 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 24 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 1.04 m </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	54 cm	Kalınlık	24 cm	Yükseklik	1.04 m	Derinlik		Alanı		Eserin Adı GİYİMLİ ERKEK TORSOSU Korunma Durumu Eser genel olarak iyi korunmuştur. Çıkıntı şeklinde ince verilen boyun üzerindeki baş eksiktir. Bunun yanında vücuda paralel olarak aşağı inen sol kolun bilek kısmı ve eserin dizlerden itibaren aşağısı eksiktir. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Giysili torso genel olarak iyi korunmuştur. Çıkıntı şeklinde ince verilen boyun üzerindeki baş eksiktir. Bunun yanında vücuda paralel olarak aşağı inen sol kolun bilek kısmı ve eserin dizlerden itibaren aşağısı eksiktir. Sağ kolu dirsekten kırılarak göğüs üzerinde kıyafetini tutan eserin vücudunu sımsıkı saran elbise harekete uygun bir durumdadır. Eserin arka kısmı, sol omzundan tomar halinde aşağı inen elbise kıvrımları haricinde düz bırakılmıştır. Yine arka kısmı daha çok aşınmış ve çatlakların olduğu gözlenmektedir. Bacakların üzerine gelen kıvrımlarda açılma daha fazla ve göbek üzerinde şeffaflığı dikkat çekmektedir. Tarih MS. 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	54 cm										
Kalınlık	24 cm	Yükseklik	1.04 m										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
012	-	8324	50	Mermer

Bulunduğu Müze Bursa Arkeoloji Müzesi Müzeye Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1992 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%;"> </td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%;"> 39 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 22 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 41 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%;"> </td> <td style="width: 30%;">Alan</td> <td style="width: 20%;"> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	39 cm	Kalınlık	22 cm	Yükseklik	41 cm	Derinlik		Alan		Eserin Adı ERKEK TORSOSU (Gövde Parçası) Korunma Durumu Oldukça tahrip olan eserin boyundan bele kadar olan bölümünün korunabildiği figürün gövdesine paralel olarak uzattığı sağ kolu dirsekten itibaren mevcut değildir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Baş, sol kol ve göbek kısmından aşağısı kırılmış ve eksiktir. Omuzdan dirseğe kadar olan bölümü korunan sağ kol göğüslere paralel şekilde uzatılmıştır. Sol omuzdan sağ kalçaya doğru diyagonal biçimde giden kıyafet derin kanallı kıvrımlar oluşturmuş ve gövdenin sağ kısmını açıkta bırakmıştır. Eserin arka kısmı ise tıraşlanarak düz bırakılmıştır. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	39 cm										
Kalınlık	22 cm	Yükseklik	41 cm										
Derinlik		Alan											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
013	-	266/2002	50-52	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Devir Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos ? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="width: 50px;"></td> <td>Genişlik</td> <td style="width: 50px;">23 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="width: 50px;">16 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="width: 50px;">31 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="width: 50px;"></td> <td>Alanı</td> <td style="width: 50px;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	23 cm	Kalınlık	16 cm	Yükseklik	31 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı ALT GÖVDE PARÇASI Korunma Durumu Eserin göbek deliğinden yukarısı ve bacakların baldırlardan itibaren aşağı kısımları mevcut değildir. Sağlam kalabilen bölüme bakıldığında genel anlamda bir aşınmanın olduğu görülmektedir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Göbek deliğinden yukarısı ve bacakların baldırlardan itibaren aşağı kısımları mevcut değildir. Sağlam kalabilen bölüme bakıldığında genel anlamda bir aşınmanın olduğu görülmektedir. Hafif belirginleştirilen göbek deliği, abartılmış kasık çizgileri ile vücudun sol kalçadan kayıldığı gözlenmiştir. Arkada sol kalça üzerinde diyagonal biçimde inen giysi parçasının kalıntısı bulunmaktadır. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	23 cm										
Kalınlık	16 cm	Yükseklik	31 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
014	213	975/2004	52-53	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli İstanbul Arkeoloji Müzesinden Devir Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2003 Ölçüler Uzunluk 83 cm Genişlik 28 cm Kalınlık 24 cm Yükseklik Kabartma Derinlik Alanı Resim 	Eserin Adı ALT GÖVDE PARÇASI (KUROK) Korunma Durumu Eserin göğüslerinden yukarı, kolları ve dizlerin alt kısmından itibaren mevcut değildir. Yayın Korkmaz Meral, Kyzikos Kurosu, s. 361-366, Doğudan Yükselen Işık, Arkeoloji Yazıları-Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Yazıları, 2008 İstanbul Tanım Göğüsler üzerinden ve dizlerin alt kısmından eksik olan çıplak erkek figürü. Sağ bacak geride sol bacak ise ileri atılarak vücut ağırlığını taşımaktadır. Bu hareket dolayısıyla bel çukurluğu ve kalça belirgin bir şekil almıştır. Tarih MÖ 575/550
---	---

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
015	186	931/2003	54-55	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2002 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 39 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 22 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 130 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	39 cm	Kalınlık	22 cm	Yükseklik	130 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı ÇIPLAK ERKEK TORSOSU Korunma Durumu Eserin boyundan itibaren baş kısmı, omuzlardan kolları ve dizlerden itibaren bacakları eksiktir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Boyundan baş kısmı, omuzlardan kolları ve dizlerden itibaren bacakları eksik olan çıplak erkek heykeli. Dik bir duruş sergileyen figür kaslı bir şekilde verilmiştir. Arka kısmı düz ve işlenmemiş olan heykelin kasıkları belirgindir. Sağ kalça üzerinde görülen parmak uçları kolun kalça üzerinde verildiğini göstermektedir. Tarih MS 2. Yüzyılın Sonları
Uzunluk		Genişlik	39 cm										
Kalınlık	22 cm	Yükseklik	130 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme												
016	-	-	55-56	Mermer												
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 10%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 10%; border: 1px solid black; text-align: center;">75 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">18 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">55 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 10%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 10%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> </tr> </table>			Uzunluk		Genişlik	75 cm	Kalınlık	18 cm	Yükseklik	55 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı KADIN TORSOSU (Üst Gövde Parçası) Korunma Durumu Kıyafetin sardığı gövde parçasının arka kısmı, baş ve göbek hizasından aşağısı kırılmış ve eksiktir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Kıyafetin sardığı gövde parçasının arka kısmı, baş ve göbek hizasından aşağısı kırılmış ve eksiktir. Dirsekleri açıkta bırakan kıyafeti kolların hareketi ile uyumlu bir biçimdedir. Sağ eli ile çektiği kıyafeti özellikle paralel kıvrımlar oluşturmuş sol kolu da göğüslerin üzerindeki elbiseyi tutar şekilde işlenmiştir. Özellikle sağ göğüs üzerinde kıyafetin transparanlığı ortaya çıkmıştır. Tarih MS 2. Yüzyıl	
Uzunluk		Genişlik	75 cm													
Kalınlık	18 cm	Yükseklik	55 cm													
Derinlik		Alanı														
Resim 																

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
017	-	121/2001	56-57	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2000 Ölçüler <table border="1"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td></td> <td>Genişlik</td> <td>25 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td>20 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td>49 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table border="1"> <tr> <td>Derinlik</td> <td></td> <td>Alanı</td> <td></td> </tr> </table>	Uzunluk		Genişlik	25 cm	Kalınlık	20 cm	Yükseklik	49 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı ÇIPLAK KADIN TORSOSU (Aphrodite/?) Korunma Durumu Eser, bacakları, kolları ve başın gövde ile birleştiği kısımdan kırktır. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Torso, bacakları, kolları ve başın gövde ile birleştiği kısımdan kırktır. Sol kasık bölümünde kopmalar mevcuttur. Eserin üzerinde aşınmalar olmasına rağmen vücut hatları belirgindir. Kasık çizgisi ve göbek çukuru az da olsa farkedilmektedir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	25 cm										
Kalınlık	20 cm	Yükseklik	49 cm										
Derinlik		Alanı											

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
018	-	1356,80m	57-61	Mermer

Bulunduğu Müze

İstanbul Arkeoloji Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/1903

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	
Kalınlık		Yükseklik	1.78 cm

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Eserin Adı

OTURAN KADIN TORSOSU

Korunma Durumu

Eserin baş ve kolları eksik ve ayakların bırakıldığı kaide de kırılmalar ve aşınmalar söz konusu. .

Yayın

G. Mendel., Musées Impériaux Ottomans. Catalogue Des Sculptures Grecques, Romanes Et Byzantines III (Istanbul 1914)

F. W. Hasluck, Sculptures From Cyzicus, The Annual Of The British School At Athens, Vol.8 (1901/1902), 190-196

Tanım

Kabartma bitkisel bezemelerle işlenen bir taburede oturan, baş kısmı ve kolları eksik olan doğal ölçülerdeki kadın heykeli. Özellikle vücudun üst kısmında sağ tarafa hafif bir dönüş gözlenmektedir. Khiton üzerine pelerin giymiş olan figür dar omuzlara sahiptir. Eksik olan baş kısmından inen elbise iki kademe şeklinde kendini göstermektedir. Üst gövdeden düz şeritler halinde inen ince khiton kendini pelerin altından çıkarak ayaklar üzerinde tekrar göstermektedir. ağır görünümlü verilen pelerin ise kucak kısmında harekete uyum sağlayan geniş aralıklı kıvrımlar şeklindedir.

Tarih

MÖ 2. Yüzyıl

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
019	-	2 T-1120	61-63	Mermer

Bulunduğu Müze

İstanbul Arkeoloji Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/?

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	54 cm
Kalınlık		Yükseklik	1.03 cm

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Eserin Adı

KADIN HEYKELİ

Korunma Durumu

Eser göğüslerin hemen üzerinden ve omuzlardan itibaren kollar kırıktır.

Yayın

Yayınlanmamıştır.

Tanım

Göğüslerin hemen üzerinden ve omuzlardan itibaren kolları kırık olan giyimli kadın figürü. Khiton üzerine Himation giyen kadın figürün ayaklarında, etek uçlarında ve kaidesinde de kırıklar bulunmaktadır. Himation, sağ kalçadan ve sağ diz üzerinden sol kola doğru diyagonal şekilde vücudu sarmış buradan ise sol bacağın alt kısımlarına kadar sarmaktadır. Ayaklara kadar uzanan ve burada dökümlü şekilde hareketli bir görünüm sunan Khiton, sol bacağın bütün ayrıntılarını ortaya çıkaracak transparan kumaş özelliği yansıtmaktadır. Harekete uygun verilen kumaş kıvrımları karın üzerinde gergin bir şekilde işlenmiştir. Omuzlar dar, bel yüksek, bacakları uzun verilen eserin ağırlığını taşıdığı sağ bacak sabit, sol bacak dizden bükülüp hafifçe yana açılarak serbest bırakılmıştır. Bacakların pozisyonundan ötürü kalçanın sağ tarafı iyice belirginleşmiş gövde ileri doğru hareketlendirilmiştir. Göğüslerin hemen altında elbiseyi sıkan siçim şeklindeki kemer, göğüs arasında "V" kıvrımlar oluşmuştur. Sandaletli olan sağ ayak ucu görülmektedir.

Tarih

MÖ 1. Yüzyılın Ortaları

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
020	-	119	63-66	Mermer

Bulunduğu Müze

İstanbul Arkeoloji Müzesi

Müzeye Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/1869

Ölçüler

Uzunluk	91 cm	Genişlik	28 cm
Kalınlık		Yükseklik	

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Eserin Adı

KADIN HEYKELİ 2

Korunma Durumu

Eserin baş kısmı ile kollar dirsekten itibaren mevcut değildir.

Yayın

Yayınlanmamıştır.

Tanım

Ayakta duran kadın heykeli. Sol bacak vücudu taşımakta, sağ bacak ise öne doğru hafif bir hareket halindedir. Sağ kol bükülmüş ve kolun ön kısmı aşağı doğru meyillidir. Sol kolda dirsekten hafifçe eğilmiş ve yukarı doğru yönelmiştir. Omuzdan tutturulan bir peplos ile betimlenen eserde serbest duran bacağın üzerinde kumaşın inceliği göze çarpmakta, taşıyıcı bacak ise kumaşla kaplanmıştır. Düz çizgisel yivler bel üzerinde katlanmış fakat ayak uçlarını açıkta bırakmıştır. Pelerin sağ ön kolun her iki tarafından sarkmasına rağmen sol kolun bir tarafından aşağıya sarmaktadır. Ayaklarda ise kalın sandaletler bulunmaktadır.

Tarih

MÖ 2. Yüzyılın Ortaları

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
021	-	-	66-69	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="text-align: center;">97 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="text-align: center;">35 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="text-align: center;">37 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="text-align: center;"> </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="text-align: center;"> </td> <td>Alanı</td> <td style="text-align: center;"> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	97 cm	Genişlik	35 cm	Kalınlık	37 cm	Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı ALT GÖVDE PARÇASI (NİKE?) Korunma Durumu Çok fazla tahrip olan eserde sol bacak ön kısımlarında ve kaide üzerinde kırıklar ve kopmalar mevcuttur. Eserin sadece kasıklardan aşağısı korunmuştur. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Kaide üzerinde yer alan ve kasıklardan aşağısı korunan heykele ait alt gövde parçası. Çok fazla tahrip olan eserde sol bacak ön kısımlarında ve kaide üzerinde kırıklar ve kopmalar mevcuttur. Bacak hareketinden dolayı vücut ağırlığı her iki bacak üzerinde taşınmaktadır. Eser üzerinde görülen bol dökümlü elbise bacaklar arasında ve sol bacağın yanında paralel kıvrımları, arka kısmında ise geniş aralıklı "v" şekilli kıvrımları oluşturmuştur. Kasıklar üzerinde görülen çıkıntı ise figürün iki kat elbise giydiğini kanıtlar niteliktedir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk	97 cm	Genişlik	35 cm										
Kalınlık	37 cm	Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
022	-	9211	69-71	Mermer

Bulunduğu Müze

Balıkesir Kuva-yi Milliye Müzesi

Müze Geliş Şekli

Kazı

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/Hadrian Tapınağı 1989

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	20 cm
Kalınlık		Yükseklik	30 cm

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Eserin Adı

MİĞFERLİ BAŞ 1

Korunma Durumu

Eserin ağız ve çene kısımlarında aşınmalar mevcuttur.

Yayın

AbdullahYaylalı, Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları, XII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara 1990, 171-194.

Tanım

Sivri uçlu miğfere sahip kabartma baş parçasında göz bebekleri, burun delikleri ve ağız açık şekildedir. Göz kapakları, burun yüzeyi ve açık biçimde verilen ağız kısmında dökülmeler ve aşınmalar mevcuttur. Kaşlar çizgisel olarak verilmiş ve boyundan aşağısı kırktır.

Tarih

MS 155 Sonrası

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
023	210	937/2003	71-72	Mermer						
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı APLİKE BAŞ PARÇASI (Satyr Başı ?)							
Müze Geliş Şekli 										
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2002			Korunma Durumu Tahrip olmuş eserin özellikle sol üst kısmında kırılmalar mevcuttur.							
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"></td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">45 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">33 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">44 cm</td> </tr> </table>					Uzunluk		Genişlik	45 cm	Kalınlık	33 cm
Uzunluk		Genişlik	45 cm							
Kalınlık	33 cm	Yükseklik	44 cm							
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"></td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table>			Derinlik		Alanı		Yayın Yayımlanmamıştır.			
Derinlik		Alanı								
Resim 										
			Tanım Arka kısmından çıkıntılı bir bağlantısı olan kabartma baş parçası. Oldukça tahrip olan ve bir erkeğe ait olan başın sol üst kısmında kırılmalar olmuştur. Buna rağmen ayrıntılara göre; dar alında gözlenen kırışıklıklar, keskin profilli kaşlar, iri şekilde işlenen gözler ve matkap kullanılarak belirtilen göz pınarları, şişkin biçimli göz kapaklarına sahiptir. Özellikle alt kısımları kırık olan geniş burun ve burun delikleri, açık olan ağızda izlenebilen diş sırası, şişkin dudaklar ve kırık olan çene de görülen özelliklerdir. Alından yukarıya doğru dik çıkan saçlar tepe kısmında dalgalı şekilde işlenmiştir.							
			Tarih Antoninler Dönemi Sonları							

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
024	-	123/2001	72-73	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2001 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 21 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 17 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 30 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	21 cm	Kalınlık	17 cm	Yükseklik	30 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı ERKEK BAŞI 1 Korunma Durumu Eserin boyun ortasından aşağısı ve sağ kulağından arkaya doğru olan kısmı kırıktır. Yayın Daniela Pohl., Ein Bartiger Kopf Aus Kyzikos, S.31-32, <i>Asia Minor Studien</i>, Band 1, 1990. Tanım Boyun ortasından aşağısı ve sağ kulağından arkaya doğru kırık olan baş parçası. Parçanın neredeyse tümüne hakim olan sert bukleli sakal ve saç görünümü dikkat çekmektedir. Saç ve sakal, yüzü adeta çerçeve içine almıştır. Başın üzerinde saç bandı görülmektedir. Derin bakışlı gözler, güçlü göz kapakları ve alında derin kanallı çizgiler görülmektedir. Geniş ve güçlü burun tamamen kırılmış sadece az bir bölümü fark edilebilmektedir. Alt dudak belirgin olmasına rağmen üst dudak bıyıkla kapatılmıştır. Tarih MS 2. Yüzyılın Ortaları
Uzunluk		Genişlik	21 cm										
Kalınlık	17 cm	Yükseklik	30 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
025	-	-	74-75	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2001 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">13 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">13 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">16 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">17 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">13 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">13 cm</td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	13 cm	Genişlik	13 cm	Kalınlık	16 cm	Yükseklik	17 cm	Derinlik	13 cm	Alanı	13 cm	Eserin Adı GENÇ ERKEK BAŞI (EROS 1 ?) Korunma Durumu Eserin sağ göz hizasından diyagonal bir şekilde kırıldığı görülmektedir. Çenenin hemen alt kısmından itibaren boyun kısmı kırılmış ve eksiktir. Ayrıca burun kısmında oldukça tahrip olmuştur. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Genç bir erkeğe ait olan baş sağ göz hizasından diyagonal bir şekilde kırılmıştır. Çenenin hemen alt kısmından itibaren boyun kısmı kırılmış ve eksiktir. Oldukça aşınan yüz de sol göz çukuru şeklinde kalırken, burnun tamamı kırılmış, ağız tamamen kapalı ve çizgisel verilmiştir. Yuvarlak bir yüze sahip olan eserin saçları boncuk şeklinde işlenmiştir. Yüzün ön taraflarına denk gelen kısımlardaki saçlarda matkap izleri dikkat çekmektedir. Tarih MS 1. Yüzyıl Ortaları
Uzunluk	13 cm	Genişlik	13 cm										
Kalınlık	16 cm	Yükseklik	17 cm										
Derinlik	13 cm	Alanı	13 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
026	-	2012/1267	75-77	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2012 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 10 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 10 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 14 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	10 cm	Kalınlık	10 cm	Yükseklik	14 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı GENÇ ERKEK BAŞI (EROS 2) Korunma Durumu Genel olarak iyi korunmuş eserin boyundan aşağısı kırktır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Boyundan aşağısı kırık olan ve genel olarak iyi korunmuş genç bir erkek heykeline ait baş parçası. Gözler, keskin profilli kaş çizgisi altına mesafeli yerleştirilmiş, etli göz kapakları ile belirginleştirilmiştir. İnce-uzun burun kaş kemiklerine bağlanmış, şişkin göz kapakları ve iri gözler ile hafiften aralıklı verilen ağız etli dudaklara sahiptir. Başa yapışık biçimde verilen saçlar ortadan ikiye ayrılmış dalgalı ve kanca şeklinde işlenmiştir. Bu dalgalı saçların aşağıya ve yanlara doğru sarkmasıyla dağınık görünen saç kıvrımları tepe noktasında seyrekleşmiştir. Bu saçlar yan tarafta kulakların üst kısmını kapatmış ve ensede yığılma meydana gelmiştir. Tarih MS 2. Yüzyılın Sonları
Uzunluk		Genişlik	10 cm										
Kalınlık	10 cm	Yükseklik	14 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
027	-	2007/1130	77-80	Mermer

Bulunduğu Müze

Bandırma Arkeoloji Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos-2007

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	12 cm
Kalınlık	12 cm	Yükseklik	15 cm

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Resim

Eserin Adı

SERAPİS BAŞI

Korunma Durumu

Oldukça aşınmış haldeki eserin üzerinde yer yer kırılmalarda mevcuttur.

Yayın

Yayınlanmamıştır.

Tanım

Yaşlı bir erkek heykeline ait baş parçası boyundan itibaren sağlam kalmış, oldukça aşınmış ve üzerinde kırılmalar mevcuttur. Baş üzerinde takke biçimli başlık ve buradan çıkan gür saçlar ortadan ikiye ayrılmış ve yüzün iki yanından çapraz bir biçimde enseye doğru işlenmiştir. Saçlar ensede ise dikey biçimde boyuna kadar inmektedir. Geniş alın, keskin profilli kaş çizgisi, şişkin göz kapaklarına ve iri gözlere sahiptir. Burun ve burun delikleri de aşınmasına rağmen fark edilebilmektedir. Gür bıyıklar üst dudakı kapatmış olmasına rağmen alt dudak ise izlenebilmektedir. Yanaklar içe çökmüş ve yoğun bir şekilde matkap izlerinin görüldüğü gür sakal dalgah ve kabarık biçimdedir. Eserde alın üzerine denk gelen yerde saçlarda ve çenede kırılmalar görülmektedir.

Tarih

MS 2. Yüzyıl Sonları MS 3. Yüzyıl Başları

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
028	92/10	9942	80-83	Mermer
Bulunduğu Müze Bursa Arkeoloji Müzesi				
Müze Geliş Şekli Kazı				
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/Iadrian Tapınağı 1992				
Ölçüler				
Uzunluk		Genişlik	17 cm	
Kalınlık	14 cm	Yükseklik	23 cm	
Kabartma				
Derinlik		Alanı		
Resim				
				
Eserin Adı ERKEK BAŞI 2				
Korunma Durumu Genel olarak sağlam korunabilmiş eserde burun ve ağız büyük oranda tahrip olmuştur.				
Yayın Abdullah Yaylalı-Vecihi Özkaya, Kyzikos 1992 Kazı Çalışmaları, XV. Kazı Sonuçları Toplantısı I, Res. 8 -10.				
Tanım Erkek heykeline ait olan baş parçası genel olarak korunabilmiştir. Eserin bütününde matkap izleri özellikle saçlarda kendini göstermektedir. Sakal ve bıyıklar gür ve dalgalı işlenmiştir. Yaşlı birine ait olduğu yanakların içe çöktük olması, alındaki derin kırışıklıklarla fark edilmektedir. Özellikle daha sağlam kalan sağ göze bakarsak iri gözler, belirgin göz bebekleri ve şişkin göz kapaklarına sahiptir. Çatık kaşlar ayrıntılı verilmiş, burun ve ağız büyük oranda tahrip olmuş, dudaklar etli verilmiştir. Kulaklar ayrıntılı biçimde verilmiş, eser bütününe bakıldığında güçlü bir baş yapısına sahip olduğu söylenebilir.				
Tarih Antoninler Dönemi Sonları				

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
029	-	10137	83-85	Mermer

Bulunduğu Müze

Bursa Arkeoloji Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos-Hadrian Tapınağı/1992

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	24 cm
Kalınlık	14 cm	Yükseklik	22 cm

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Resim

Eserin Adı

ERKEK BAŞI 3

Korunma Durumu

Kireçlenmenin yoğun olduğu eserde başın üst kısmı kırkıktır. Aşınma nedeniyle özellikle burun yapısı ve açık olan ağız içindeki diş yapısı belirgin değildir.

Yayın

A. Yaylalı- V. Özkaya, 1993 Kyzikos Kazı Etkinlikleri, 107-130, Res. 13

Tanım

Kabartma baş parçası boyundan aşağısı kırık olarak ele geçmiştir. Mermerin bozularak kireçlendiği eserde başın üst kısmı mevcut değildir. Yanakların içe çöktüğü ve alın bölgesinde kırışıklıkların olduğu gözlenmektedir. Kaşlar çatık olduğu için kaşların arasında yüz kıvrımları daha belirginleşmiştir. Gözler iri ve göz kapaklarının şişkin olduğu görülür. Çok fazla aşınan burun geniş ve güçlü bir yapı göstermektedir. Bıyıklar üst dudakı kapatmış alt dudakın ise etli bir yapıda olduğu izlenmektedir. Açık olan ağız içinde dişler aşındığı için belirginliğini kaybetmiştir. Sakal dalgalı bir şekilde çeneye doğru inmektedir. Başın sağ tarafında hacimli geniş kancalar şeklindeki saçların sakalla birleşmediği sol yanda ise sakalla beraber verildiği gözlenmektedir. Favoriler sağ kısımda gözlere doğru verilirken diğer tarafta sakalla birleşmiştir.

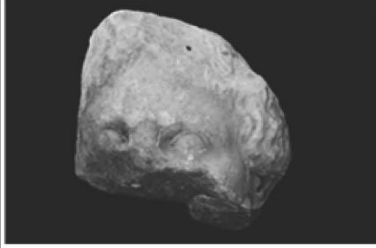
Tarih

Antoninler Dönemi Sonları

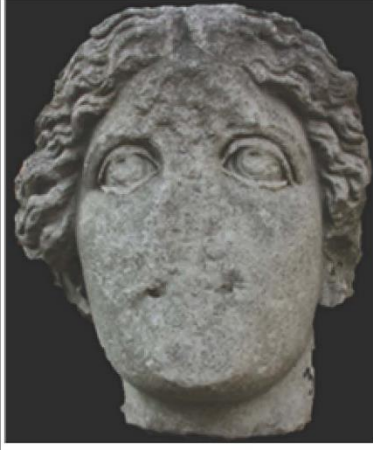
Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
030	Kyz'89.2	9210	85	Mermer

Bulunduğu Müze Balıkesir Kuva-yi Milliye Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1989 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 19 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> </td> <td>Yükseklik</td> <td> 22 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	19 cm	Kalınlık		Yükseklik	22 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı MİĞFERLİ BAŞ 2 Korunma Durumu Miğferli heykel başının alından yukarısı yüzünün sağ tarafı ve çeneden aşağısı kırılmıştır. Yüzün sol tarafı ve gözün büyük bölümünde kırıklar ve aşınmaların bulunmaktadır. Ayrıca ağız tamamen kırık olmakla beraber sadece dudakların üst kısmında çok az bir bölüm sağlam kalabilmiştir. Yayın Abdullah Yaylalı, , Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları, XII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, 171-194. Tanım Miğferli heykel başında alından yukarısı, çeneden aşağısı ve yüzünün sağ tarafı kırık ve eksiktir. Yüzün sol tarafı ve gözün büyük bir bölümünde kırık ve aşınmalar mevcuttur. Göz kapakları ve göz bebekleri belirgin verilirken kulaklar çukurda işlenmiştir. Ağız tamamı kırık olan eserin burununa sadece yukarı kısmı sağlam kalabilmiştir. Enseye kadar inen ve yüzün yan kısımlarında çene altına kadar inen miğfer hatları kabartı biçiminde işlenmiştir. Tarih Antoninler Dönemi
Uzunluk		Genişlik	19 cm										
Kalınlık		Yükseklik	22 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
031	-	-	85-86	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Ekibi Yüzey Buluntusu Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2012 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">Uzunluk</td> <td style="width: 10%;"></td> <td style="width: 50%;">Genişlik</td> <td style="width: 10%;"></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td style="text-align: center;">34 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td></td> <td>Yükseklik</td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">13 cm</td> <td></td> <td style="text-align: center;">29 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">Derinlik</td> <td style="width: 10%;"></td> <td style="width: 50%;">Alanı</td> <td style="width: 10%;"></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik					34 cm	Kalınlık		Yükseklik			13 cm		29 cm	Derinlik		Alanı						Eserin Adı GENÇ ERKEK BAŞI Korunma Durumu Eserin gözlerin alt kısmı ve başın sol üstünden itibaren kırılmıştır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Bir başa ait parçanın gözlerden itibaren aşağısı kırılmıştır. Keskin profilli kaş çizgisi kırılarak burun çizgisiyle birleşmiştir. Etli göz kapakları, iri verilen gözler ve göz pınarları belirgindir. Başın özellikle sağ tarafı aşırı şekilde kırılmış ve eksiktir. Sol kısımdan paralel şekilde inen saçlar kulağın üzerini kapatmıştır. Eserde matkap izleri göz pınarlarında ve saçlarda fark edilmektedir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik																							
			34 cm																						
Kalınlık		Yükseklik																							
	13 cm		29 cm																						
Derinlik		Alanı																							

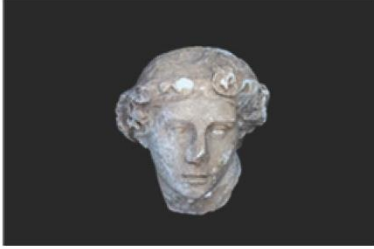
Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
032	-	3863	86-88	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 46 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 21 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 66 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	46 cm	Kalınlık	21 cm	Yükseklik	66 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı KOLOSSAL BAŞ Korunma Durumu Eserin kulak arkasından itibaren arkası ve boyundan itibaren alt kısmı mevcut değildir. Ayrıca alından başlayarak çeneye kadar yüzün orta hattında aşınma mevcuttur. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Kolossal boyutlarda işlenen başın kulak arkasından itibaren arkası ve boyundan itibaren alt kısmı mevcut değildir. Başın arka kısmında gözlenen boşluk eserin içinin boş bırakıldığını göstermektedir. Kafasındaki başlıktan çıkan geniş kıvrımlı saçlar alın ortasından ikiye ayrılmış, dalgali şekillerde enseye doğru gitmektedir. Saçlar kulakların üst kısmını kapatmaktadır. Üçgen bir alın, keskin profilli kaşlar, ağır göz kapakları ve iri verilen gözlerdeki göz bebekleri belirgindir. Ayrıca göz pınarları ve göz irisi de işlenmiştir. Eserin yüz kısmında alın üst kısmından başlayarak çeneye kadar dikey biçimde inen kırılmalar mevcuttur. Tarih MS 2. Yüzyılın 2. Yarısı
Uzunluk		Genişlik	46 cm										
Kalınlık	21 cm	Yükseklik	66 cm										
Derinlik		Alanı											

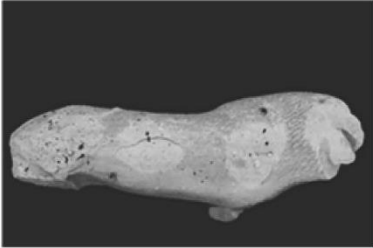
Kat. No.	Kazı Env. No.	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
033	-	1851	88-90	Mermer

Bulunduğu Müze Berlin Staatliche Müzesi Müzeye Geliş Şekli Hibe Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">25 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">14 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	25 cm	Genişlik	14 cm	Kalınlık		Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı KORE BAŞI Korunma Durumu Yalnızca başın korunabildiği eserin yüzeyinde aşınmalar görülebilmesine rağmen saçlar ve yüzdeki ayrıntılar seçilebilmektedir. Yayın Nikolaus Himmelmann-Wildschütz, Beiträge zur Chronologie der Archaischen ostionischen Plastik, 1965, 24-42, Taf. 21-22 G.M.A. Richter Korai Archaic Greek Maidens, Phaidon, 93, Fig. 528-530, n0: 165 Tanım Genel olarak iyi korunan kore başında saçlar ön kısımda alın ortasından ayrılarak dalgalar halinde yüzü çerçeve içine almıştır. İnce bukleler halinde geriye doğru taranan saçlar kulakların arkasından enseye düşmektedir. Dar ve üçgen alın, şişkin göz kapakları ve iri gözlerin yanı sıra burun, ağız, özellikle çenenin sağ tarafında kınlmalar meydana gelmiştir. Yuvarlağa yakın kore başında dudaklar yukarıya doğru kıvrımlı, kenarlarda oluklu işlenmiştir. Tarih MÖ 6. Yüzyılın Son Çeyreği
Uzunluk	25 cm	Genişlik	14 cm										
Kalınlık		Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
034	Kyz'93,26	10138	90-93	Mermer

Bulunduğu Müze Bursa Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos-Hadrian Tapınağı/1993 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 18 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 15 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 21 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	18 cm	Kalınlık	15 cm	Yükseklik	21 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı KADIN BAŞI Korunma Durumu Kadın başının yüzünde ve saç kısımlarında kırılmalar ve aşınmaların yoğun olduğu buna rağmen yüzdeki ayrıntıların seçilebildiği görülmektedir. Yayın Abdullah Yaylalı-Vecihi Özkaya. XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı II, 1993, 107-130, Res. 12. Tanım Genç bir kadına ait olan eserin ince yüzü alından çeneye doğru daralmakta ve sivri yüz çenede son bulmaktadır. Baş parçasında özellikle yüzün sağ tarafında ve saç kısmında bozulmanın olduğu görülmektedir. Baş hafiften kendi soluna doğru dönmüş ve hüzünlü bir yapı sergilemiştir. Başında muhtemelen bir başlık bulunmakta ve buradan çıkan karışık saçlar yüzün etrafını sarmaktadır. Geniş ve açık alın, keskin profilli kaşlar, şişkin göz kapakları ve iri gözlere sahiptir. Uzun olan burunda burun delikleri belirgin, ağız nispeten küçük ve hafif aralıklı verilmiştir. Elmacık kemikleri fazla belirgin değildir. Alından kaşlara geçişte ve göz kapaklarında yüzdeki uzuvların keskin hatlarla verildiği anlaşılmaktadır. Yuvarlak bir çene ve güçlü bir boyuna sahiptir. Tarih MS 2. Yüzyılın 2. Yarısı
Uzunluk		Genişlik	18 cm										
Kalınlık	15 cm	Yükseklik	21 cm										
Derinlik		Alanı											

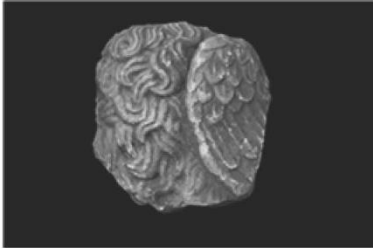
Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
035	-	-	94-95	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">110 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">39 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	110 cm	Genişlik	39 cm	Kalınlık		Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı SIÇRAR DURUMDA ASLAN HEYKELİ 1 Korunma Durumu Aslanın ayakları tamamen kırılmış, gövdede ve kalçada yer yer kopmalar olmuştur. Eserin genelinde tahribat fazladır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Çok fazla tahribata uğrayan aslan yatar pozisyonda verilmiştir. Aslanın ayakları tamamen kırılmış, gövdede ve kalçada yer yer kopmalar olmuştur. Açık ağzı, dışarı sarkan dili hariç yüzde aşırı bozulmadan dolayı ayrıntılar kaybolmuştur. Yanaktaki yelcer geniş devam edip sivri şekilde sonlanırken enseye denk gelen kısımdakiler ise aşındığından kaybolmuştur. Tarih MÖ 6. Yüzyılın Sonları
Uzunluk	110 cm	Genişlik	39 cm										
Kalınlık		Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
036	-	-	95-97	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">129 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">37 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td></td> <td>Yükseklik</td> <td></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%;"></td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	129 cm	Genişlik	37 cm	Kalınlık		Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı SIÇRAR DURUMDA ASLAN HEYKELİ 2 Korunma Durumu Belden itibaren arka tarafı altlıkla birlikte diyagonal şekilde kırılmış ve eksiktir. Aslanın sağ ön ayağı ortadan kırılmış diğer ayağı pençesi ile birlikte korunmuştur. Yüz kısmında da aşınma fazladır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım İnce bir altlık üzerinde yatar pozisyonda ve kütleli yapıda işlenen aslan figürü. Çok fazla aşınan yüzde hafifçe açık bırakılan ağız ve gözler zor seçilebilmektedir. Belden itibaren arka tarafı altlıkla birlikte diyagonal şekilde kırılmış ve eksiktir. Aslanın sağ ön ayağı ortadan kırılmış diğer ayağı pençesi ile birlikte korunmuştur. Uzanan aslanın yeleği ensede ve yanakta olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Baş ile bütünlük içinde verilen yele, yüzü tamamen çevrelemiş gövdede kesilerek omzu açık bırakmıştır. Güçlü ve gösterişli baş yapısı ile beraber yanakları hafifçe içe çökmüştür. Tarih MÖ 6. Yüzyılın Sonları
Uzunluk	129 cm	Genişlik	37 cm										
Kalınlık		Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
037	-	8325	97	Mermer

Bulunduğu Müze Bursa Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Satın Alma Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1979 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 30 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 21 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 32 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	30 cm	Kalınlık	21 cm	Yükseklik	32 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı KARTALA AİT GÖVDE PARÇASI Korunma Durumu Kartala ait parçanın gövde kısmı ve sol kanadının bir bölümü sağlam kalmıştır. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Kartala ait parçanın gövde kısmı ve sol kanadının bir bölümü sağlam kalmıştır. Gövde bölümündeki tüyler karışık verilirken kanat üst kısmındaki tüyler birbiri üzerine gelecek şekilde, alt bölümlerinde ise tüyleri uzun biçimde birbirini kesmeden aşağıya doğru devam etmektedir. Sol kanadın gövdeden ayrıklığı belirgin bir biçimde ve parçanın arka kısmının bütününde kırılmalar izlenmektedir. Tarih MS 2. Yüzyılın Sonları
Uzunluk		Genişlik	30 cm										
Kalınlık	21 cm	Yükseklik	32 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
038	-	-	97-98	Mermer

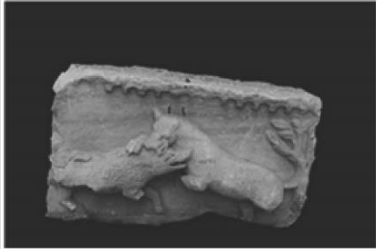
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/Hadrian Tapınağı 2016 Ölçüler Uzunluk Genişlik 12 cm Kalınlık Yükseklik 17 cm Kabartma Derinlik Alanı Resim 	Eserin Adı ASLAN BAŞI (MOBİLYA PARÇASI?) Korunma Durumu Çok fazla tahrip olan aslan başının sağ kulağı kısmen sağlamken sol kulak kırılmış ve çıkıntı şeklinde kalmıştır. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Muhtemelen bir mobilyanın parçası olan aslan başı. Çok fazla tahrip olan aslanın ağzı açık, dili dışarda ve gözler çukur şeklinde verilmiştir. Genel olarak yuvarlatılmış bir başa sahip aslanın sağ kulağı sağlam iken sol kulak kırılmış ve çıkıntı şeklinde kalmıştır. Baş boyun kısmından itibaren yanlara doğru genişleyen bir yapı göstermektedir. Tarih MS 2. Yüzyıl
---	--

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme								
039	238	950/2003	99-100	Mermer								
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı ALINLIK PARÇASI									
Müze Geliş Şekli 			Korunma Durumu Mimari ögenin sadece iki fasadı korunmuştur. Kabartma şeklindeki figürlerin özellikle baş kısımlarında aşınma fazladır.									
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2003												
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">123 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">67 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">64 cm</td> </tr> </table>					Uzunluk		Genişlik	123 cm	Kalınlık	67 cm	Yükseklik	64 cm
Uzunluk		Genişlik			123 cm							
Kalınlık	67 cm	Yükseklik	64 cm									
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">5 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> </tr> </table>			Derinlik	5 cm	Alanı							
Derinlik	5 cm	Alanı										
Resim 			Yayın Nurettin Koçhan, A Fragment of Pediment from Cyzicus, Belleten Belleten LXIX, 254, 2005, 1-8, Fig. 1 – 6.									
			Tanım Sadece iki fasadı korunan alınlıkta kaide üzerinde erkek figürü ve köşede oturur halde kadın figürü işlenmiştir. Çıplak erkek figürünün sol bacağı geriye atılmış ve sol elinde muhtemelen bir üzüm salkımı tutmaktadır. Oturan kadın figürü sol bacağı dizden kırarak yukarı kaldırmış ve elinde muhtemelen boynuz tutmaktadır. Mimari alınlığın korunan sağ tarafındaki figürler dış sırası, palmet ve yumurta-mızrak ucu bezemeleri ile sınırlanmışlardır. Alınlığın akroterion kısmında ise uzun tunik üzerine hymation giyimli bir kadının alt gövdesi ve hemen solunda muhtemelen bir kutu yer almaktadır.									
			Tarih MS 2. Yüzyıl									

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
040		3263 T	100-101	Mermer						
Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı GİRLAND FRİZLİ ALINLIK							
Müze Geliş Şekli 										
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/?										
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">1.60 m</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">47 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">28 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table>					Uzunluk	1.60 m	Genişlik	47 cm	Kalınlık	28 cm
Uzunluk	1.60 m	Genişlik	47 cm							
Kalınlık	28 cm	Yükseklik								
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">3 cm</td> <td style="width: 30%;">Alan</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table>			Derinlik	3 cm	Alan		Korunma Durumu Mimari alınlık. Ön kısmında bulunan bezemeli dış sırasının üstüne denk gelen bölüm ve arka kısmında bulunan kırık haricinde sağlamdır.			
Derinlik	3 cm	Alan								
Resim 			Yayın Frank Rumscheid, Untersuchungen zur Kleinasiatichen Bauornamentik Des Hellenismus, Mainz am Rhein von Zabern, Berlin 1994, Taf. 63, 7 (114).							
			Tanım Tek parça halindeki alınlığın ön kısmında bulunan bezemeli dış sırasının üstüne denk gelen bölüm ve arka kısmında bulunan kırık haricinde sağlamdır. Bu dış sırası yan taraflara doğru kesintisiz devam etmektedir. Arka kısmı düz bırakılan alınlığın iki silme arasına yerleştirilen friz bölümünde salkımların arasına denk gelecek şekilde işlenen su kuşları aynı yöne hareket ederken, dar taraflardaki kuşların her ikisi de alınlığın ön tarafına doğru hareket etmektedir. Bunu özelliklerin yanında alınlığın kısa sağ kenarında yer alan salkım üzerinde kırmızı boya izleri görülmektedir.							
			Tarih MÖ 2. Yüzyıl							

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
041	-	3045	101-103	Mermer

Bulunduğu Müze Bursa Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1905 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 50 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 48 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 70 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alan</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	50 cm	Kalınlık	48 cm	Yükseklik	70 cm	Derinlik		Alan		Eserin Adı MEDUSA BAŞLI ALINLIK PARÇASI Korunma Durumu Blok parçanın sol alt tarafı ve ağzın orta kısmından diyagonal şekilde kırktır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım İki düz silmeye sahip sivri alınlıklı blok parça. Üzerinde dış bezemelerinin hemen altına alçak kabartma şeklinde medusa kabartması işlenmiştir. Medusa kabartmasının ince uzun saçları yanlara dökülmekte, gözler ve burun belirgindir. Blok parçanın sol alt tarafı ve ağzın orta kısmından diyagonal şekilde kırktır. Figür kabartmasının altında bitkisel bezemeler ve onun altında ise dış bezemeleri yer almaktadır. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	50 cm										
Kalınlık	48 cm	Yükseklik	70 cm										
Derinlik		Alan											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme												
042	80	907-2003	103-104	Mermer												
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2003 Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">97 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">40 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td></td> <td>Yükseklik</td> <td></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">7 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%;"></td> </tr> </table>			Uzunluk	97 cm	Genişlik	40 cm	Kalınlık		Yükseklik		Derinlik	7 cm	Alanı		Eserin Adı YABAN DOMUZU-PANTER MÜCADELELİ BLOK Korunma Durumu Tahribatın oldukça fazla olduğu eser, sağ tarafta bulunan yaban domuzunun arka kısmından itibaren kırılmıştır. Yayın Markus Trunk, Ein Tierkampffries aus Kyzikos, 161-166, Asia Minor Studien-Band 16, 1995, Taf. 22, Fig. 1. Tanım Aşırı şekilde tahrip olan parça üzerinde panter ile yaban domuzu mücadelesi işlenmiştir. Eser sağ tarafta bulunan yaban domuzunun arka kısmından itibaren kırılmış ve sahne sol tarafta bir ağaçla sonlandırılmıştır. Üst kısımda lesbos-kymation bezemesinin yer aldığı kabartmada, panter yaban domuzunun boynundan hırslı bir şekilde yakalamış, avına odaklanır tarzda işlenirken yaban domuzunun ağzı açık bırakılarak verilmiştir. Yüksek kabartma şeklinde işlenmiş her iki hayvanında sahneye bakan ayakları kırılmıştır. Yaban domuzunun sırtında kopmalar görülürken panter kuyruğu arkadaki ağaçla bütünleşmiştir. Tarih MS 2. Yüzyıl Sonları	
Uzunluk	97 cm	Genişlik	40 cm													
Kalınlık		Yükseklik														
Derinlik	7 cm	Alanı														
Resim 																

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme												
043	56	1139	105-106	Mermer												
Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%; margin-top: 5px;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 63 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 39 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td> 62 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%; margin-top: 5px;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 5 cm</td> <td>Alan</td> <td> </td> </tr> </table>			Uzunluk		Genişlik	63 cm	Kalınlık	39 cm	Yükseklik	62 cm	Derinlik	5 cm	Alan		Eserin Adı DANS EDEN FIGÜRLERİN BETİMLENDİĞİ BLOK PARÇASI Korunma Durumu Üzerinde iki figürün bulunduğu friz parçasının sol ve arka tarafı kırktır. Figürler üzerinde yer yer aşınma mevcuttur. Yayın G. Mendel, Musées Impériaux Ottomans. Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines III (İstanbul 1914) 373 f. Kat. Nr. 1139 Albert Dumont, Le Musée Sainte-Érène A constantinople Antiquités Grecques, Gréco-Romaines et Byzantines, Revue Archéologique, Nouvelle 18, 1868, 237-263. Tanım Sol ve arka tarafı kırık olan friz parçası üzerinde iki figür görülmektedir. Soldaki figür üzerindeki pelerin sol göğüs hariç her yeri kaplamıştır. Bu figür sol elinde sarmaşık, sağ elinde ise ters meşaleyi vücudundan aşağıda tutmaktadır. Dans eder şekilde verilen figür yüzünün alt kısmı kırılmış sağa doğru kayılmış vaziyettedir. Sağdaki figür ise ileri atılan sağ bacağı, sol elindeki amphora türü kap ve arkasındaki meşale ile hareketli bir biçimde verilmiştir. Sol koluna dolanan elbisesi omzundan aşağı sarmaktadır. Friz bloğunun üst kısmında iki zıvana deliği yer almaktadır. Tarih MÖ 2. Yüzyıl	
Uzunluk		Genişlik	63 cm													
Kalınlık	39 cm	Yükseklik	62 cm													
Derinlik	5 cm	Alan														
Resim 																

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
044	7117	2734	106-107	Mermer

Bulunduğu Müze Bursa Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1905 Ölçüler Uzunluk 1.28 m Genişlik 64 cm Kalınlık Yükseklik 42 cm Kabartma Derinlik 1 cm Alanı Resim 	Eserin Adı FRİZ PARÇASI Korunma Durumu Blok parçanın sol alt tarafı ve ağzın orta kısmından diyagonal şekilde kırılır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Figürlerin alçak kabartma şeklinde işlendiği dikdörtgen blok parçası. En alt kısmında iç ve dış bükey silmelerin üzerindeki platformun sağ köşesinde işlenen haç kabartmasının hemen yanında karşılıklı duran horoz figürlerinin arasında bir ağaç işlenmiştir. Bunların solunda ise sırasıyla köpek, geyik ve bir ağaçla sahne sonlandırılmıştır. Bloğun sol alt köşesi kırılmış ve diğer taraflarında aşınma ve çatlaklar görülmektedir. Tarih MS 5. Yüzyıl
--	--

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
045		1004/2004	107-108	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Devir Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2004 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="text-align: center;">116 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="text-align: center;">39 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td></td> <td>Yükseklik</td> <td style="text-align: center;">25 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="text-align: center;">6 cm</td> <td>Alanı</td> <td></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	116 cm	Genişlik	39 cm	Kalınlık		Yükseklik	25 cm	Derinlik	6 cm	Alanı		Eserin Adı GİRLANDLI-BOĞA BAŞLI BLOK Korunma Durumu Friz parçası sol kısa tarafından itibaren kırktır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Sol kısa tarafından itibaren kırık olan ve üstte bir profille sınırlandırılan, girlandlar arasında simetrik boğa başlarının işlenmiş olduğu dikdörtgen blok parçası. Profilden işlenen boğa başlarında birleştirici öge girlandlar olmuştur. Gözler kabartma, burun delikleri oyuk şeklinde verilen boğalarda alın kısmına gerilen boncuk kabartmaları mevcuttur. Kulakları her iki tarafa doğru açık, boynuzları ise yukarı kalkık durumda işlenmiştir. Ayrıca girlandların orta kısımlarına denk gelecek şekilde çiçek rozetleri bulunmaktadır. Blok parçanın üzeri ve yan tarafı tıraşlanarak düz bırakılmıştır. Tarih Hadrian Dönemi
Uzunluk	116 cm	Genişlik	39 cm										
Kalınlık		Yükseklik	25 cm										
Derinlik	6 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
046	-	-	109	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos-Metroon ?/ ? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">90 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">56 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">29 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">13 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	90 cm	Genişlik	56 cm	Kalınlık	29 cm	Yükseklik		Derinlik	13 cm	Alanı		Eserin Adı ARABA SAHNELİ BLOK PARÇASI 1 Korunma Durumu Araba üzerindeki figürün sol eli bilekten kırılır. Bloğa ait at figürünün ise kalçadan itibaren ön kısmı mevcut değildir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Muhtemelen bir frize ait olan blok parçada atlı araba üzerinde kanatlı figür resmedilmiştir. Tamamına yakını korunarak gelen, kabartı şeklinde işlenen tekerleği olan arabaya paralel biçimde uzanan figür, her iki eliyle muhtemelen ipleri tutar şekilde sol profilden profilden verilmiştir. Kısa kollu, geriye doğru uçan bol dökümlü bir elbise giymiştir. Sol kanadının büyük bir bölümü sağlam kalmış figürün sol eli bilekten kırılmış ve bloğun atın kalça kısmından itibaren ön kısmı mevcut değildir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk	90 cm	Genişlik	56 cm										
Kalınlık	29 cm	Yükseklik											
Derinlik	13 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme												
047			109-110	Mermer												
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos-Metroon ?/ ? Ölçüler <table style="width: 100%; margin-top: 5px;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">86 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">66 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">18 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%; margin-top: 5px;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">11 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table>			Uzunluk	86 cm	Genişlik	66 cm	Kalınlık	18 cm	Yükseklik		Derinlik	11 cm	Alanı		Eserin Adı ARABA SAHNELİ BLOK PARÇASI 2 Korunma Durumu Genel olarak korunabilmiş eserde atların arka ayakları ve kuyruk bölümleri mevcuttur. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Muhtemelen bir frize ait olan blok parçada iki atın çektiği arabayı süren kanatlı figür tasvir edilmiştir. Yüzeyinde kopmalar olan kalçası, arka ayakları ve kuyruk bölümü sağlam kalan at figürüne kıyasla araba ve kanatlı figür daha bütün bir halde korunarak gelmiştir. Yüksek kabartma şeklinde işlenen figür, kısmen sağlam kalabilen tekerlekli arabaya dizlerini dayamış, her iki eliyle de ipleri tutar biçimde sağ profilden verilmiştir. Kısa kollu, bol dökümlü elbisesi geriye doğru uçan figürde kanatlar, yüz detayları belirgindir. Ortadan ikiye ayrılan takke şeklinde saç, silmeye yapışık verilen sol kolu ve kırıldığı yerden yapıştırılan sağ kolu görülen ayrıntılardır.	
Uzunluk	86 cm	Genişlik	66 cm													
Kalınlık	18 cm	Yükseklik														
Derinlik	11 cm	Alanı														
Resim 			Tarih MS 2. Yüzyıl													

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
048	-	-	111-112	MERMER

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos-Metroon Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">138 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">100 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">22 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">12 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	138 cm	Genişlik	100 cm	Kalınlık	22 cm	Yükseklik		Derinlik	12 cm	Alanı		Eserin Adı ARABA SAHNELİ BLOK PARÇASI 3 Korunma Durumu Blok parçası uzun kısımda tam ortadan, arkada ise sürücünün ayaklarından diyagonal biçimde kırılmıştır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım İki atın çektiği arabada kanatlı insan figürünün işlenmiş olduğu friz bloğu. Üst kısımda yumurta-mızrak ucu alta ise dalga, yumurta mızrak ucu ve inci boncuk dizileri sahneyi sınırlamıştır. Eser ortadan ve sol alt köşede figürün ayaklarına denk gelen kısımlardan kırılmıştır. Yüksek kabartma şeklinde işlenen sağdaki at figürünün baş ve ön ayakları mevcut olmayıp arka ayaklarından güç alarak gergin bir şekilde verilmiştir. Sol ayağı dizden kırılıp sağ ayağı gergin işlenen kanatlı figür sol eliyle atların ipini tutmaktadır. Bol dökümlü elbisesi ile harekete uygun verilen figürün başında kırık ve aşınmalar mevcuttur. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk	138 cm	Genişlik	100 cm										
Kalınlık	22 cm	Yükseklik											
Derinlik	12 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
049	277	1140	112-114	Mermer

Bulunduğu Müze

İstanbul Arkeoloji Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/?

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	1.18 m
Kalınlık	43 cm	Yükseklik	68 cm

Kabartma

Derinlik	7 cm	Alanı	
----------	------	-------	--

Resim

Eserin Adı

TRİTON-NEREİD MÜCADELELİ
BLOK PARÇASI

Korunma Durumu

Friz üzerindeki kadın figürünün baş kısmı kırıktır. Erkek figürünün ise başı ve sağ kolu eksiktir.

Yayın

G. Mendel, Musées Impériaux Ottomans. Catalogue des sculptures Grecques, Romaines et Byzantines III (Istanbul 1914) 374 f. Kat. Nr. 1140.

Tanım

Friz parçası bloğu üzerinde bir deniz yaratığının gövdesi ve kuyruğu üzerinde oturan erkek ve kadın figürleri işlenmiştir. Kadın figürünü sol elinde yapraklı bir çelenk, kırık olan sağ eliyle de muhtemelen pelerinini tutmaktadır. Başı eksik olan ve ayaklarını yukarıya doğru kaldıran kadın figürünü sola doğru hamle yapar şekilde işlenmiştir. Başı ve sağ kolu eksik olan erkek figürünün akanthus yapraklı kemeri ve sol elinde de kullandığı bir alet görülmektedir.

Tarih

MS 2. Yüzyıl

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
050	-	5370	114-117	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 56 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 26 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 30 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 6 cm </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	56 cm	Kalınlık	26 cm	Yükseklik	30 cm	Derinlik	6 cm	Alanı		Eserin Adı KABARTMALI SÜTÜN TAMBURU Korunma Durumu Friz, üzerindeki kadın figürlerinin belden aşağıları kırık olarak işlenmiştir. Figürlerin özellikle baş kısımlarında aşınma ve yer yer kırıklar mevcuttur. Yayın E. Akurgal, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı 11-12, 1964, 216-20 Taf. LIX, 3; J. Boardman, Griechische Plastik, Archaische zeit, Mainz 1981) Abb. 220; W. Fuchs – J. Floren, Die Griechische Plastik I, Hdarch, München 1987, 405-462, Taf. 36, 3 Yusuf Boysal, Arkaik Devir Heykeltıraşlığı, TTK, 45, Ankara 1979. Tanım Üzerinde el ele tutuşmuş dans eden halka şeklinde kadınların göbek kısmından aşağıları kırık olarak işlenen sütun tamburu parçası. Kısık gözler ve kapalı dudakların en belirgin olduğu ortadaki figürün üzerinde kanın bölgesine kadar inen, üzerinde kazıma çizgili bir elbise bulunmaktadır. Yanlardaki figürler özellikle baş kısımları çok fazla aşınmış ve kırıklar göze çarpmaktadır. Tarih MÖ 6. Yüzyılın 3. Çeyreği
Uzunluk		Genişlik	56 cm										
Kalınlık	26 cm	Yükseklik	30 cm										
Derinlik	6 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
051	-	4506	117-118	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 32 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> </td> <td>Yükseklik</td> <td> 1.52 m </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 12 cm </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	32 cm	Kalınlık		Yükseklik	1.52 m	Derinlik	12 cm	Alanı		Eserin Adı SATYR BETİMLİ SÜTÜN I Korunma Durumu Sütun üzerindeki kabartma figürün kasıklarından aşağısı mevcut değildir. Muhtemelen başının üzerindeki sağ kolu kırıkken sol kol ise tahrip olmuştur. Ayrıca figürün yüzünün sol kısmında da aşınmalar mevcuttur. Yayın Schmidt, Eva M., <i>Geschichte Der Karyatide</i>, 1982, Beitrage Zur Archaeologie, 13. Anna-Katharina Rieger, Tradition locale contre unite supra-regionale: le culte de Magna Mater, Trivium (En ligne) 4, 2009, 22, Fig. 18. Tanım Mimari destek elemanının ön kısmına yüksek kabartma şeklinde işlenen Satyr kabartması. Kabartma figürün ayrıntılı verilen kasıklarından aşağısı kırılmış ve mevcut değildir. Sol omuzdan çapraz biçimde aşağı inen keçi kabartmalı giysi sağ göğsü ve kasıkları açık bırakmıştır. Sol kolu tahrip olan figürün kırık olan sağ kolu muhtemelen başının üzerindeydi. Dağınık bir saç yapısına sahip olan kabartmanın yüzünün sol kısmında dökülmeler olmuştur. Daha sağlam olan yüzün sağ tarafında derin bakışlı göz, aralıklı ağız yapısı ve keskin verilen kaş dikkat çekmektedir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	32 cm										
Kalınlık		Yükseklik	1.52 m										
Derinlik	12 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
052	-	4507	118-119	Mermer
Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı SATYR BETİMLİ SÜTUN 2	
Müze Geliş Şekli 				
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/?			Korunma Durumu Kabartma figürde ayrıntılı işlenen kasıklardan aşağısı kırılmış mevcut değildir. Figürün başının sağ üst köşesi kırıktır.	
Ölçüler			Yayın	
Uzunluk		Genişlik		33 cm
Kalınlık		Yükseklik		1.41 m
Kabartma				
Derinlik		Alanı		
Resim				
				
Tanım Mimari destek elemanı ön kısmına yüksek kabartma şeklinde işlenen Satyr kabartması. Kabartma figürde ayrıntılı işlenen kasıklardan aşağısı kırılmış mevcut değildir. Çıplak olarak verilen eserin bilekten kırık olan sağ kolu vücuda yapışık verilirken sol kol omuzdan itibaren mevcut değildir. Figür sol omzunda muhtemelen bir şey taşımaktadır. Göğüsler, karın kasları ve belirgin kasık çizgisi fark edilmektedir. Başının sağ üst köşesi kırık olan satyr kabartmasının saçları dağınık olarak verilmiş ve solda başının üst kısmındaki kısa boynuzu sağlam kalmıştır. Burun, ağız ve çenede kırıklar ve dokülmeler göze çarpmaktadır.				
Tarih			MS 2. Yüzyıl	

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
053	212	938/2003	119-120	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Devir Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2002 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 22 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> </td> <td>Yükseklik</td> <td> 81 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 5 cm</td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	22 cm	Kalınlık		Yükseklik	81 cm	Derinlik	5 cm	Alanı		Eserin Adı KADIN BETİMLİ PAYE Korunma Durumu Eser üzerindeki figürün boyundan itibaren baş kısmı kırktır. Kaide kısmında da kırklar mevcuttur. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Mimari bir elamana ait olan parçanın ön kısmına kadın figürü işlenmiştir. Yüksek kabartma şeklinde işlenen kadın figürünün kolları dirsekten kırılarak sol göğüs üzerinde birleşmektedir. Çıkıntı şeklinde kalan boyundan itibaren baş ve üst kısımları kırılmış ve eksiktir. Bol dökümlü elbisesi kırık olan kaideye kadar inmektedir. Sağ ayağın ileri atılmasıyla elbise kıvrımları daha da açılmıştır. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	22 cm										
Kalınlık		Yükseklik	81 cm										
Derinlik	5 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
054	225	945-2003	120-124	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Devir Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2002 Ölçüler Uzunluk Genişlik Kalınlık Yükseklik 2.25 m Kabartma Derinlik 71 cm Alanı	Eserin Adı ATTİS BETİMLİ SÜTUN 1 Korunma Durumu Figür gövdesinin üst kısmındaki çatlak ve sol kol üzerindeki kırık haricinde iyi korunabilmiştir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Sivri başlığı, uzun kollu tunik ve bol pantolonu ile verilen Attis figürlü taşıyıcı sütun. Gövdenin üst kısmındaki çatlak ve sol kol üzerinde görülen kırık haricinde tamamen korunabilmiştir. Baş sağ tarafına dönük olan figürde iri gözler, etli dudak yapısı ve çıkıntılı çene hâkindir. Sağ omuz üzerinde bir düğme ile tutturulan pelerin sırt kısmından ayaklara kadar inmektedir. Alın kapatan saçlar yüzün her iki tarafından bukleli bir biçimde omuzlara inmektedir. Kanatlı olarak verilen Attis figürü, ellerini arka tarafında birleştirmiş, çapraz biçimde atılan ayaklarda ise bileklerinde bağcıkları olan ayakkabılarla işlenmiştir. Tarih MS 2. Yüzyıl
--	---

Resim
--

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
055	-	715	124-125	Mermer

Bulunduğu Müze Ny Carlsberg Glyptotek Müzeye Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 51 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> </td> <td>Yükseklik</td> <td> 1.43 m </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 23 cm </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	51 cm	Kalınlık		Yükseklik	1.43 m	Derinlik	23 cm	Alanı		Eserin Adı ATTİS BETİMLİ SÜTUN 2 Korunma Durumu Eserin bacakları dize yakın bir yerden itibaren mevcut değildir. Ayrıca burun ucu ve dudaklarda da kırıklar bulunmaktadır. Yayın Frederik Poulsen, Catalogue of Ancient Sculpture in the Ny Carlsberg Glyptotek, Copenhagen 1951, 105, Kat. Nr. 121. LIMC (Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae II), III-2, 21, Fig. 105. Tanım Aşırı şekilde tahrip olan bir sütunun ön kısmına yüksek kabartma şeklinde işlenen Attis figürlü kabartma. Bileklerde bir bilezikle sonlanan bol dökümlü kıyafeti ve pantolonu vücudunu sarmıştır. Sağ kolu göğüs üzerinde kıyafetini tutar biçimde diyagonal bir şekilde iken sol kol göbek üzerinde paralel uzanmıştır. Başlıktan çıkan dalgalı saçlar ortadan ikiye ayrılmış ve omuzlara doğru inmektedir. Eserin burun ucu, dudaklarda kırılmalar mevcut, kaşlardaki keskin profil burun çizgisiyle birleştirilmiş, yuvarlak çeneli ve şişkin göz kapakları ile iri gözlere sahiptir. Attis figürünün dizlerden aşağısı mevcut değildir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	51 cm										
Kalınlık		Yükseklik	1.43 m										
Derinlik	23 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
056	-	3302	126-128	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1917 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 24 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 42 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 1.93 m </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 14 cm </td> <td>Alan</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	24 cm	Kalınlık	42 cm	Yükseklik	1.93 m	Derinlik	14 cm	Alan		Eserin Adı ATTİS BETİMLİ SÜTUN 3 Korunma Durumu Genel itibariyle iyi korunmuş eser üzerindeki figürün çene, burun ve ağız kısımlarında kırıklar mevcuttur. Yayın Picard Charles, Macridy-Bey Th. Attis d'un Métroon (?) de Cyzique. In: Bulletin de correspondance hellénique. Volume 45, 1921. pp. 436-470. Schmidt, Eva M., <i>Geschichte Der Karyatide</i>, 1982, Beitrage Zur Archäologie, 13. LIMC (Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae II), III-2, 20, Fig. 104. Tanım Bir kaide üzerinde Korinth başlıklı sütunun ön kısmına yüksek kabartma şeklinde işlenen figür kenarlarından hafifçe yuvarlatılarak sütunla birleştirilmiştir. Bacakları ve kollarını saran kollu pantolonu vücudun ortasını ve genital bölgeyi açıkta bırakmış ve alt kısmında ayaklarla bütünleşmiştir. Göğüslerin ön kısmında bir düğme ile tutturulan kıyafet aşağıda kasklara denk gelen yerde dar bir çift boncukla sonlandırılmıştır. Başlıktan çıkan dalgali saçlar ortadan ikiye ayrılmış ve yüzün etrafını sarmıştır. Yüzde burun, ağız ve çenede kırıklar mevcut, keskin profilli kaşlar, şişkin göz kapakları ve iri gözler ön plandadır. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	24 cm										
Kalınlık	42 cm	Yükseklik	1.93 m										
Derinlik	14 cm	Alan											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
057	-	2813 T	128-133	Mermer
Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi				
Müze Geliş Şekli 				
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/ ?				
Ölçüler				
Uzunluk	58 cm	Genişlik	42 cm	
Kalınlık	6 cm	Yükseklik		
Kabartma				
Derinlik	5 cm	Alanı		
Resim				
				
Eserin Adı ARABA YARIŞI LEVHASI I				
Korunma Durumu Sahnenin işlendiği panonun üst ve alt kısımlarında kırılmalar mevcuttur. Araba üzerindeki figürün yüz kısmında da aşınmalar mevcuttur.				
Yayın G. Mendel, Musees Imperiaux Ottomans., Catalogue Des, Sculptures Grecques, Romanies Et Byzantines II (İstanbul 1914) 221F, Kat .Nr. 519. J. Boardman, Yunan Heykeli Arkaik Dönme, RES 220. Yusuf Boysal, Arkaik Devir Heykeltıraşlığı, TTK, S. 45, Ankara 1979.				
Tanım Dikdörtgen pano üzerinde iki atın çektiği yarış sahnesi işlenmiştir. Panonun özellikle üst ve alt kısımlarında dökülmeler göze çarpmaktadır. Kabartmada hafifçe eğilen figür sağ elinde kamçı, sol elinde ise atların dizginlerini tutmaktadır. Yüzü aşınan figür beli sıkan kemeri ile dizlere kadar inen kısa kollu bir tunik giymiştir. Başa yapışık verilen saçlar arka kısımda paralel demetler halinde enseye inmektedir. Atların arka ayakları zeminle temas halinde iken ön ayakları havada verilmiştir. Kısa kesilen saçları ve boncuk şekilli kuyrukları ile atlar işlenmiştir. İki tekerlekli arabanın içinde kükrer vaziyette aslan figürü de işlenmiştir.				
Tarih MÖ 6. Yüzyılın Sonları				

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
058	-	32 T-525mc.	133-135	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/ ? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">54 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">55 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">6 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">5 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	54 cm	Genişlik	55 cm	Kalınlık	6 cm	Yükseklik		Derinlik	5 cm	Alanı		Eserin Adı ARABA YARIŞI LEVHASI 2 Korunma Durumu Kabartmada sadece figürün dirseklerden itibaren kolları, kalçadan dizlere kadar bacakları ve atların arka ayakları ile gövdesi sağlam kalabilmiştir. Yayın G. Mendel, <i>Musées Impériaux Ottomans. Catalogue des sculptures Grecques, Romaines et Byzantines II</i>, İstanbul 1914, 228-230 Kat. Nr. 525. Yusuf Boysal, <i>Arkaik Devir Heykeltıraşlığı</i>, TTK, 45, Ankara 1979. Andre Joubin, <i>Relief Archaique de Cyzique</i>, in: <i>Bulletin de Correspondance Hellénique</i>. Volume 18, 1894, 493-496. Tanım Dikdörtgen bir pano üzerindeki kabartmada iki atın çektiği yarış arabası üzerinde bir figüre yer verilmiştir. Kabartmada sadece figürün dirseklerden itibaren kolları, kalçadan dizlere kadar bacakları ve atların arka ayakları ile gövdesi sağlam kalabilmiştir. Bu pano üzerinde atların iplerini iki eliyle tutan figür, bacaklar üzerinde dalgalı oluklar şeklinde inen kısa kollu uzun bir tunik giymiştir. Boncuk şekilli kuyruklara yer verilen atların hemen boyunları üzerinde solucana benzer bir grifon da işlenmiştir. Tarih MÖ 6. Yüzyılın Sonları
Uzunluk	54 cm	Genişlik	55 cm										
Kalınlık	6 cm	Yükseklik											
Derinlik	5 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No.	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
059	-	-	135-136	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="text-align: center;">37 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="text-align: center;">24 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="text-align: center;"></td> <td>Yükseklik</td> <td style="text-align: center;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="text-align: center;">13 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="text-align: center;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	37 cm	Genişlik	24 cm	Kalınlık		Yükseklik		Derinlik	13 cm	Alanı		Eserin Adı AKROTER Korunma Durumu Alt kısmı sağlam olan parçanın sol üst kısmında kırıklar vardır. Yüz kısmında aşınmalar bulunmaktadır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Üzerinde bitkisel bezemelerin ortasında insan yüzünün işlendiği mimari bir yapının çatı akroterine ait olan parçadır. Alt kısmı sağlam olan parçanın sol üst kısmında kırıklar vardır. Simetrik bir biçimde işlenen bitki bezeklerinin arasında kalan yüz oldukça aşınmıştır. Yuvarlak hatlara sahip olan yüzde gözler, burun ve dudak az da olsa seçilebilmektedir. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk	37 cm	Genişlik	24 cm										
Kalınlık		Yükseklik											
Derinlik	13 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
060	-	8319	136-138	Mermer

Bulunduğu Müze Bursa Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">41 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">32 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">13 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; width: 50px;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; width: 50px;"></td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; width: 50px;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	41 cm	Genişlik	32 cm	Kalınlık	13 cm	Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı GÖVDE PARÇASI Korunma Durumu Boyundan yukarısı ve belden aşağısı mevcut olmayan erkek torsosunun omzunun hemen altından itibaren kırık olan sağ kolu vücuda yapışıkken boyun sol kısmından bele kadar olan bölümü kırılmıştır. Torso detaylı bir biçimde incelendiğinde boyun, omuz, göğüs ve karın kaslarının işlendiği araka tarafının ise kabaca bırakıldığı izlenmektedir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Omuz başlangıcından sağ kol, sol gövde ve karın kısmından itibaren alt kısmı eksik olan çıplak erkek heykel gövdesi. Arka kısmı düz bırakılan eser kaslı biçimde verilmiştir. Çıkıntı şeklinde verilen boyun damarları az da olsa belirgin verilmiştir. Tarih MS 2. Yüzyıl Sonları
Uzunluk	41 cm	Genişlik	32 cm										
Kalınlık	13 cm	Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
061	-	-	138	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/Yüzey 2012 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">23 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">14 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">21 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	23 cm	Kalınlık	14 cm	Yükseklik	21 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı EROS BAŞI I Korunma Durumu Kabartma baş parçasının sadece çenesi, yanakları ve yüzünün sağ tarafından dalgali bir biçimde inen saçları korunmuştur. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Kabartma baş parçasının sadece çenesi, yanakları ve yüzünün sağ tarafından dalgali bir biçimde inen saçları korunmuştur. Yuvarlak bir yüze sahip olduğu anlaşılan baş parçasında saçlarda yoğun bir şekilde matkap kullanıldığı görülmektedir. Tarih MS 2. Yüzyıl Ortaları
Uzunluk		Genişlik	23 cm										
Kalınlık	14 cm	Yükseklik	21 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
062	-	-	138-140	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/ Yüzey 2012 Ölçüler Uzunluk Genişlik 24 cm Kalınlık 12 cm Yükseklik 23 cm Kabartma Derinlik Alanı	Eserin Adı EROS BAŞI 2 Korunma Durumu Baş parçasının ağızdan itibaren üst kısmında kırılma izlenmektedir. Figürün başının sağ tarafından kıvrılarak inen saçın bir bölümü sağlam kalmıştır. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Kabartma baş parçasının ağızdan üst kısmında kırılma ve dökülmeler görülmektedir. Figürün başının sağ tarafından kıvrılarak inen saçın bir bölümü sağlam kalmıştır. Yuvarlak bir yüze ve çeneye sahiptir. Saçın hemen altında muhtemelen yuvarlak profilli olduğu anlaşılan parçanın sağlam kaldığı görülmektedir. Tarih MS 2. Yüzyılın Ortaları
---	--

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
063	Kyz'89.115	9212	140-141	Mermer

Bulunduğu Müze Balıkesir Kuva-yi Milliye Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos-Hadrian Tapınağı/1989 Ölçüler Uzunluk Genişlik 27 cm Kalınlık Yükseklik 31 cm Kabartma Derinlik Alanı	Eserin Adı KADIN BAŞI Korunma Durumu Boyundan aşağısı mevcut olmayan eseri burun ucunda kırıklar bulunmaktadır. Özellikle yanığın sağ tarafında da aşınmalar görülmektedir. Yayın Abdullah Yaylıoğlu, Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları, XII. Kazı Sonuçları Toplantısı II, 171-194. Tanım Boyundan aşağısı mevcut olmayan kabartma baş parçası üzerinde yüz detayları belirgin olarak işlenmiştir. Çukur içinde verilmiş göz kapakları belirgindir. Alın geniş, burun alt kısmı kırık ve burun delikleri izlenebilmektedir. Ağız açık halde, aralıklı bırakılmıştır. Saçları dalgalı biçimde verilen eserin arka kısmında murç izleri görülmektedir. Tarih MS 2. Yüzyıl Sonları
--	--

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
064	519	1211	141-144	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/ 1902 Ölçüler Uzunluk 54 cm Genişlik 39 cm Kalınlık 4 cm Yükseklik Kabartma Derinlik 5 cm Alanı	Eserin Adı SAVAŞÇI HERAKLES KABARTMASI Korunma Durumu Yüzeyinde aşırı derecede bozulma ve kopmaların görüldüğü figürün kasıklardan alt kısma doğru bacakları, bilekten itibaren sağ kolu omuz başlangıcından ise sol kolu eksiktir. Yayın G. Mendel, Musées Impériaux Ottomans. Catalogue des sculptures Grecques, Romaines et Byzantines II, İstanbul 1914, 228-230 Kat. Nr. 519; F. W. Hasluck, Sculptures from Cyzicus, The Annual of the British School at Athens, vol. 8, 1901/1902, 190-196. Tanım Kafasında aslan postuyla kaplı biçimde, yüksek kabartmada işlenen savaşçı Herakles. Sağ omzunun üzerinde çapraz biçimde inen askılık ve sol tarafında asılı olan bir kılıç ile verilmiştir. Yüzeyinde aşırı derecede bozulma ve kopmaların görüldüğü figürün kasıklardan alt kısma doğru bacakları, bilekten itibaren sağ kolu omuz başlangıcından ise sol kolu eksiktir. Eksik olan sol kol öne doğru gergin, sağ kolu ise başın arkasından yukarıya kalkık durumda işlenmiştir. Sol profilden verilen figürün yüzündeki çatık kaş, çıkıntı halindeki göz ve kırık olan ağız yoğun olarak aşınmıştır. Tarih MÖ 3. Yüzyıl
---	--

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
065	12	893/2003	144-147	Mermer

Bulunduğu Müze

Bandırma Arkeoloji Müzesi

Müze Geliş Şekli

Devir

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/2002

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	106 cm
Kalınlık	9 cm	Yükseklik	77 cm

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Resim

Eserin Adı

ÜÇ GÜZELLER (KHARİTLER)
KABARTMASI

Korunma Durumu

Levhanın sağ üst kısmından sola doğru diyagonal kırığın sol kenarda devam ettiği görülmektedir. Kabartmanın en sağındaki figürün başı mevcut olmayıp diğerlerinin de yüzeylerinde oldukça aşınma söz konusudur.

Yayın

E. Pfuhl - H. Möbius, Die ostgriechischen Grabreliefs, Bd. II (Mainz 1979) 504 f. Kat.Nr. 2098 Taf. 302;
S. Gündoğdu, Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki Üç Güzeller (Kharitler) Adak Kabartması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2016.

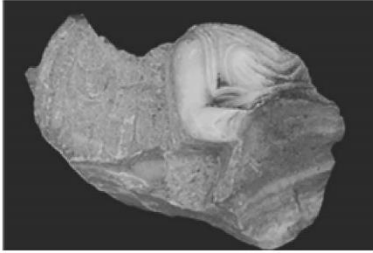
Tanım

Dikdörtgen şeklindeki kabartmanın sol tarafı, üst kısmı diyagonal şekilde kırılmış, sağ ve sol başta kanatlı genç erkek figürleri arasında da üç genç kız figürü işlenmiştir. Ortadaki arkadan yandakiler ise önden verilen figürlerin giysi kumaşı, kalçalarının alt kısmından dökülerek bacakları kapatmaktadır. Yanlardaki kızlardan birinin sağ elinde buğday başakları diğerinin sol elinde ise çelenk bulunmaktadır. Her iki taraftaki genç erkek figürleri başlarını ortadaki figürlere çevirmiş ve kollarını dirsekten kırarak baş hizasında kaldırdıkları perdeyi tutmaktadırlar. Kabartmanın alt profilinde ise eski yunanca bir yazıt yer almaktadır.

Tarih

MS 2. Yüzyılın 2. Yarısı

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
066	-	-	147-148	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/ ? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 10%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 10%; border: 1px solid black; text-align: center;">61 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">14 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">41 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 10%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 10%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	61 cm	Kalınlık	14 cm	Yükseklik	41 cm	Derinlik		Alanı		Eserin Adı NİKE BETİMLİ KABARTMAPARÇASI Korunma Durumu Kabartmada figürün gövdesinin sol tarafı diyagonal biçimde ve kanından aşağısı tamamen kırktır. Ayrıca sağ omuzun arkasından çıkan kanadın bir bölümü korunabilmiştir. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Gövdenin sol tarafı diyagonal biçimde ve kanından aşağısı tamamen kırktır. Sağ kolun arkasında kanat benzeri öğeler bulunmaktadır. Göğüsler arasında "v" şeklinde kıvrımlar bulunmaktadır. Elbise fazlalığı kucakta taoplanmış şekildedir. Tarih MS 2. Yüzyılın Sonları
Uzunluk		Genişlik	61 cm										
Kalınlık	14 cm	Yükseklik	41 cm										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
067	KYZ'15.YZ. I	-	148-149	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos-Bouletherion/2015 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">53 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">38 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">25 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">3 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	53 cm	Genişlik	38 cm	Kalınlık	25 cm	Yükseklik		Derinlik	3 cm	Alanı		Eserin Adı KABARTMA PARÇASI (NİKE ?) Korunma Durumu Oldukça aşınan figürün işlendiği kabartma parçası dört taraftan da kırılmıştır. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Oldukça aşınan kabartma üzerindeki kadın figürünün dirseklerden kırılarak yukarı kaldırılan kollarının altında aşağı doğru paralel şekilde inen kazma kanatlar mevcuttur. Dört bir taraftan kırılmış kabartma parçasında işlenen figürün sol kolu, boyun kısmı, sağ gözü ve küt şeklindeki saçları fark edilmektedir. Figürün diğer uzuvları çok fazla aşınmıştır. Tarih MS 2. Yüzyılın Sonları
Uzunluk	53 cm	Genişlik	38 cm										
Kalınlık	25 cm	Yükseklik											
Derinlik	3 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
068	-	-	149-152	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 83 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> </td> <td>Yükseklik</td> <td> 1.52 m</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	83 cm	Kalınlık		Yükseklik	1.52 m	Derinlik		Alanı		Eserin Adı DİONYSOS BETİMLİ KABARTMA PARÇASI Korunma Durumu Kabartmanın sol ve alt bölümü kırık, figürün sağ kolu dirsekten bacakların hemen hemen dizden aşağısı kırktır. Atıca sol kol tahrip olmuş. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Bir levha üzerinde yüksek kabartmada kollar ve bacakların yarıya yakını korunan ve muhtemelen Tanrı Dionysos'a ait olduğu düşünülen torso. Torsonun omuzlara kadar dökülen dalgali saçlarının gövdeye kadar indiği ve alında sarmaşık yapraklarından oluşan tanrıya özgü olan tacı görülmektedir. Eserin başının hafiften kendi soluna yöneldiği, dar alın, ağır göz kapakları içinde şişirilmiş gözler, yüz yapısına uygun burun ve etli dudaklar işlenmiştir. Alt kısmı çıplak olan eserin üst gövdesinde sağ omuzdan bağlanan ve sol koltuk altına doğru diyagonal biçimde inen ceylan derisinden giysi vücudu sıkıca sarmıştır. Tarih MÖ 1. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	83 cm										
Kalınlık		Yükseklik	1.52 m										
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
069	214	939/2003	153-155	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2003 Ölçüler Uzunluk Genişlik 1.64 m Kalınlık 62 cm Yükseklik 1.50 m Kabartma Derinlik 14 cm Alanı	Eserin Adı DEMETER-KORE KABARTMASI Korunma Durumu Oldukça aşınan figürlerde kırıklar ve kopmalar meydana gelmiştir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Kabartma parçası üzerinde biri kasıklarından itibaren aşağısı diğeri de başından aşağısı günümüze ulaşabilen iki figürün de ayakları mevcut değildir. Sol bacakların öne doğru atıldığı figürlerde kıyafetlerde bu harekete uygun olarak paralel kıvrımlar oluşturmuştur. Oldukça aşınan figürlerde kırıklar ve kopmalar meydana gelmiştir. Solda yer alan ve muhtemelen bir erkek figürüne ait olan figürün sol kolu vücuda yapışmıştır. Her iki figüründe diz kısımlarında kırılmalar görülürken elbiseleri sol taraflarına doğru paralel bir şekilde dökülmüştür. Tarih MS 2. Yüzyılın Ortaları
--	---

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
070	-	158/2001	155-161	Mermer

Bulunduğu Müze

Bandırma Arkeoloji Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/?

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	12 cm
Kalınlık	12 cm	Yükseklik	24 cm

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	--	-------	--

Eserin Adı

ÜÇLÜ HEKATE (HEKATEION) KABARTMASI

Korunma Durumu

Genelinde yoğun bir aşınmanın görüldüğü eserde alttan ve üstten kırıklarda mevcuttur.

Yayın

Yayımlanmamıştır.

Tanım

Silindir biçimindeki bir orta sütuna sırt sırta dayanmış üç kadın figürü, alttan ve üstten kırık. Genelinde yoğun bir aşınma olduğundan ayrıntılar kaybolmuştur. Yüksek kabartma şeklinde işlenen kadın figürlerinin aralarında boşluk yoktur. Figürler simetrik bir şekilde ayakta, geleneksel yüksek belli ve peplos giymişlerdir. Merkezdeki kıvrımlar aşağı yukarı üçgen biçiminde içten dışarıya doğru kıvrım katları oluşturmuşlardır. Ayaklara kadar inen peplos iki göğüs arasında “v” şeklinde kıvrımlar oluşturmuştur. Üç figür de sağ ellerinde muhtemelen bir phiale tutmaktadır. Kolları vücutlarına yapışık.

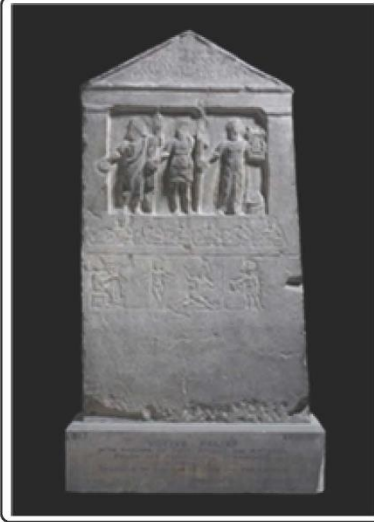
Tarih

MÖ 2. Yüzyıl Sonları

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
071	-	1890/0730.1	162-166	Mermer

Bulunduğu Müze Londra British Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 41 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 12 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 1.05 m </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 8 cm </td> <td>Alanı</td> <td> 39x28 cm </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	41 cm	Kalınlık	12 cm	Yükseklik	1.05 m	Derinlik	8 cm	Alanı	39x28 cm	Eserin Adı APOLLON-ARTEMİS-ZEUS 1 Korunma Durumu Genel olarak iyi korunmuş eserin kaide kısmıyla birleştiği yerde kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Adak stelinde, Zeus ve koro ekibi; solda uzun khiton giymiş Apollon figürü, sağ elinde bir phiale sol elinde lyra tutmakta, ortada kısa tunik giymiş, Artemis sağ elinde phiale sol elinde meşale tutmakta ve onun sağında khiton ve himation giyimli Zeus sağ elinde phiale, sol elinde asası ile verilmiştir. Altta alçak kabartmada uzanmış halde altı erkek figürü ve bunların hemen altında da daha alçak kabartma şeklinde müzisyenler, tabure üzerinde daialos çalan figürün karşısında dans eden figürler sağda ise geniş bir kabın içinden şarap dolduran figür yer almaktadır. Alınlığın tympanon kısmında da beş satırlık Yunanca yazıt bulunmaktadır. Tarih MÖ 2. Yüzyıl Sonları
Uzunluk		Genişlik	41 cm										
Kalınlık	12 cm	Yükseklik	1.05 m										
Derinlik	8 cm	Alanı	39x28 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
072	-	159/2001	166-168	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2000 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 50 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 13 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 45 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 3 cm </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	50 cm	Kalınlık	13 cm	Yükseklik	45 cm	Derinlik	3 cm	Alanı		Eserin Adı APOLLON-ARTEMİS-ZEUS 2 Korunma Durumu Alçak kabartma şeklinde işlenen figürlerin özellikle baş ve yüzlerinde kopma ve aşınma mevcuttur. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Sadece resim kısmı korunabilmiş olan mezar steline ait parça. Alçak kabartma şeklinde işlenen figürlerin özellikle baş ve yüzlerinde kopma ve aşınma mevcuttur. Ortada cepheden ve zemin üzerine yayılan uzun khiton ve sırt mantosu ile Apollon resmedilmiştir. Stelin sağ kısmında kısa khitonu, sırtındaki okları ve ayaklarının arkasında köpeği ile Artemis figürü işlenmiştir. Stelin en solunda ise zeminde işlenen kartal figürü ile birlikte khiton ve hymationlu tanrı Zeus izlenmektedir. Tarih MÖ 1. Yüzyıl Başları
Uzunluk		Genişlik	50 cm										
Kalınlık	13 cm	Yükseklik	45 cm										
Derinlik	3 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
073	-	-	169-173	Mermer

Bulunduğu Müze

Paris Louvre Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/?

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	
Kalınlık		Yükseklik	

Kabartma

Derinlik		Alanı	
----------	---	-------	---

Eserin Adı

HEKATE (?) KABARTMASI

Korunma Durumu

Eserin genel itibarıyla korunduğu sadece alt kısımlarda ve kenarlarda kırıkların olduğu gözlenmektedir.

Yayın

Ramazan Özgan, Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı II, Erken Hellenistik'ten Yüksek Hellenistige, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016, 114-115, Res. 93.

Tanım

Kabartma üzerinde her iki elinde uzun saplı meşale tutan ve alt kısımda yarısı gözüken tazi betiminin işlendiği Tanrıça Hekate (Artemis ?) betimlenmiştir. Günümüzde Louvre Müzesi'nde sergilenen bu eserin genel itibarıyla korunduğu sadece alt kısımlarda ve kenarlarda kırıkların olduğu gözlenmektedir. Kabartmada işlenen figürün giysisi, meşaleleri ve tazi betimi seçilebilmektedir. Buna rağmen eser üzerinde işlenen figürün ayakları ve yüzünün kırılmış olduğu görülmektedir.

Tarih

MÖ 2. Yüzyıl Ortaları

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
074	-	564	173-176	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1892 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="width: 50px;"></td> <td>Genişlik</td> <td style="width: 50px;">65 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="width: 50px;"></td> <td>Yükseklik</td> <td style="width: 50px;">70 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="width: 50px;">13 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="width: 50px;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	65 cm	Kalınlık		Yükseklik	70 cm	Derinlik	13 cm	Alanı		Eserin Adı HERAKLES-GALATLI KABARTMALI STEL Korunma Durumu Eserde Herakles olarak düşünülen figürün sol omzundan aşağısı ve yerdeki figürün baş kısmı tahrip olmuştur. Yayın G. Mendel, Musées Impériaux Ottomans. Catalogue des sculptures grecques, romaines et byzantines III (Istanbul 1914) 70ff. Kat.Nr. 858; R. Wenning, Die Galateranatheme Attalos I., PF 4 (1978) Taf. 1, 1; Tanım Adak stelinde sağ elinde sopası ile çıplak ve kaslı biçimde verilen Herakles figürü sağ elinde vurmak üzere kaldırdığı sopası ile verilmiştir. Figür sağ bacağına geriye doğru gergin biçimde atmış sol bacağına ise yerdeki figürün kalçasına dayanmış, sol eliyle yerdeki figürün boynundan yakalamış ve bakışlarıyla hedefine odaklanmıştır. Yerdeki figür sol bacağına düz biçimde uzatmış dizinden kıldığı sağ bacağından ve yere koyduğu kılıcından destek alarak ayakta kalmaya çalışmaktadır. Bu figürün yere düşen kalkanı arkasında ağaç dalına asılı duran muhtemelen aslan derisi izlenmektedir. Stel tabanında üç satırlık yazıt işlenmiştir. Tarih MÖ 278-277
Uzunluk		Genişlik	65 cm										
Kalınlık		Yükseklik	70 cm										
Derinlik	13 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
075	-	138/2001	176-178	Mermer						
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı HERAKLES-NEMEA ASLANI KABARTMALI STEL							
Müze Geliş Şekli Devir										
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2001										
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">44 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">44 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">35 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">74 cm</td> </tr> </table>					Uzunluk	44 cm	Genişlik	44 cm	Kalınlık	35 cm
Uzunluk	44 cm	Genişlik	44 cm							
Kalınlık	35 cm	Yükseklik	74 cm							
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">Alanı</td> <td style="width: 30%;"></td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table>			Derinlik	Alanı			Korunma Durumu Figürlerin iyi korunduğu stelin sağ alt kısmında kırık görülmektedir.			
Derinlik	Alanı									
Resim 			Yayın Pohl, Daniela., Ein Heraklesrelief in Kyzikos, s.27-30, <i>Asia Minor Studien</i>, Band 1, 1990.							
Tanım Herakles-Nemea aslanı mücadelesinin tasvir edildiği stelde, çıplak, genç ve kaslı verilen Heraklesin sol bacağı ileri atılmış, geriye atılan sağ bacağı ise arkada bulunan keulasından destek almaktadır. Karşısında bulunan aslanın sol arka pençesi sol diz üzerinde sol ön pençe ise zayıf bir şekilde vuruyor. Gür yeleli olan aslan Herakles'in kolunu ısırıştır. Herhangi bir kenet deliğine rastlanmayan stelde başlık ve kaide gövdeden dışa doğru çıkıntı yapmaktadır. Sağ alt kısmı kırık olan stelin sol tarafında görülen uzunlamasına oyuk sağ tarafında daha özensizdir. Arka kısmı düz bırakılan stelin üst kısmında ise delikler mevcuttur.										
Tarih MS 2. Yüzyıl										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
076	-	1890,0730.6	178-180	Mermer						
Bulunduğu Müze Londra British Müzesi			Eserin Adı KYBELE KABARTMALI STEL							
Müze Geliş Şekli 										
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos			Korunma Durumu Sol tarafta taht üzerinde oturan Kybele figüründe aşınma fazladır.							
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"> </td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">9 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">3.2 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">18 cm</td> </tr> </table>					Uzunluk		Genişlik	9 cm	Kalınlık	3.2 cm
Uzunluk		Genişlik	9 cm							
Kalınlık	3.2 cm	Yükseklik	18 cm							
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">2 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">7x9 cm</td> </tr> </table>			Derinlik	2 cm	Alanı	7x9 cm	Yayın Yayımlanmamıştır.			
Derinlik	2 cm	Alanı	7x9 cm							
Resim 										
			Tanım Alınlıklı, tek resim alanlı, orta yükseklikte kabartma şeklinde işlenen mezar steli. Genellikle aşınma sol kısımda taht üzerinde oturan Kybele figüründedir. Bu figür elinde phiale tutmakta hemen solunda ise aslan figürü cepheden tasvir edilmiştir. Tanrıçanın karşısında ona tapınan erkek figürü ve ortada ise bir sunak bulunmaktadır.							
			Tarih MÖ 2.yy' ın Sonları MÖ 1. yy' ın Başları							

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
077	-	1890.0730.2	181	Mermer

Bulunduğu Müze Londra British Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 34 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 13 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 1.09 m </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 4 cm </td> <td>Alanı</td> <td> 27x38 cm </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	34 cm	Kalınlık	13 cm	Yükseklik	1.09 m	Derinlik	4 cm	Alanı	27x38 cm	Eserin Adı ZEUS KABARTMALI STEL Korunma Durumu Özellikle Zeus betiminin yüz kısmında aşınma mevcuttur. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Düz çatılı, dikdörtgen şekilli, tek resim alanlı ve alt kısmı kırık olan mezar steli. Mezar stelinde, sol elinde asası sağ elinde ise phialesi bulunan Zeus libasyon sunusu yapmaktadır. Sunağın önünde kurban edilen boğa ön ayakları üzerine çökmüştür. Stelin sağ tarafında ise bir ağaç gövdesi görülmektedir. Alt kısımda ise kazıma harflerle bir thiasos veya kutlama listesi yazılı. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	34 cm										
Kalınlık	13 cm	Yükseklik	1.09 m										
Derinlik	4 cm	Alanı	27x38 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
078	191	932/2003	182-183	Mermer						
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı BÜST							
Müze Geliş Şekli Devir										
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2002										
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">47 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">47 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">46 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">1.03 m</td> </tr> </table>					Uzunluk	47 cm	Genişlik	47 cm	Kalınlık	46 cm
Uzunluk	47 cm	Genişlik	47 cm							
Kalınlık	46 cm	Yükseklik	1.03 m							
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">8 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table>			Derinlik	8 cm	Alanı		Korunma Durumu Figürün yüz kısmındaki aşınma dışında eser iyi korunabilmiştir.			
Derinlik	8 cm	Alanı								
Resim 										
Yayın Yayınlanmamıştır.										
Tanım Üstte profilili silmelerle tabanda ise düz şekilde dışa çıkıntılı şekilde verilen stelin ön yüzünde beşik tonozlu niş içerisinde yüksek kabartma şeklinde erkek büstü işlenmiştir. Takke biçimli başlıktan çıkan saçlar ve çok fazla aşınan yüze nazaran çapraz şekilde paralel biçimde inen giysi kıvrımları göze çarpmaktadır. Stelin arka ve yan tarafları boş bırakılmıştır.										
Tarih MS 1. yüzyıl										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
079	-	140/2001	183-186	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2000 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="width: 50px; text-align: center;"></td> <td>Genişlik</td> <td style="width: 50px; text-align: center;">30 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="text-align: center;">8 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="text-align: center;">53 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="width: 50px; text-align: center;">3 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="width: 50px; text-align: center;">22x29 cm</td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	30 cm	Kalınlık	8 cm	Yükseklik	53 cm	Derinlik	3 cm	Alanı	22x29 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 1 Korunma Durumu Figürlerin yüzlerindeki aşınma dışında eser genel olarak iyi korunmuştur. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Kyzikos antik kentinin karakteristiğini yansıtan tek resim alanlı, alınlık ve arşitrava sahip olan bu tipte stelde orta yükseklikte kabartmalı ölü yemeği sahnesi betimlenmiştir. Ana sahnenin hemen altında podyum üzerinde ise iki satırlık yazıt yer almaktadır. Değerlendirdiğimiz bu mezar stelinin ana sahnede işlenen figürler ve betimlerin yüzeylerinde meydana gelen aşınmalar haricinde genel olarak çok iyi korunmuş olduğu gözlenmektedir. Tarih MÖ 1. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	30 cm										
Kalınlık	8 cm	Yükseklik	53 cm										
Derinlik	3 cm	Alanı	22x29 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
080	-	4505 T	186-190	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler Uzunluk Genişlik 53 cm Kalınlık 19 cm Yükseklik 127 cm Kabartma Derinlik 6 cm Alanı 39x42-22x24 Resim 	Eserin Adı MEZAR STELİ 2 Korunma Durumu Betimlerin yüzeylerinde kopma ve aşınmalar meydana gelmiştir. Stelin ana kabartma alanının sol çerçevesinden başlayan çatlak tabana kadar inmektedir. Yayın E. Pfuhl-H. Möbius, Die Ostgriechischen Grabreliefs, Text und Tafel Band II, (Mainz 1979), Taf. 285, Nr. 1287. Tanım Alınlıklı ve tympanonu sade işlenen dorik başlıklı iyi korunan katlı mezar stelinin ana kabartma alanında geleneksel olarak ölü yemeği sahnesi altta ise alçak kabartma şeklinde süvari betimi yer almaktadır. Kline üzerinde ikiye katlanan yastıklardan destek alan erkek figürlerinin başları cepheden gövdeleri ise profilden verilmiştir. Köşelerde ise bir tabure üzerinde puducitia tipli kadın figürleri profilden işlenmiştir. Tarih Geç Hellenistik Dönem
---	--

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
081	-	Kyz.88.102	191-193	Mermer						
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı MEZAR STELİ 3							
Müze Geliş Şekli 										
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1988			Korunma Durumu Stelde taban haricinde diğer kenarlarda mevcut olan kopmaların yanında kline üzerinde uzanan figürlerin başlarının da olmadığı görülmektedir. Stelin genelinde yoğun aşınma ve kopmalar görülmektedir.							
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">40 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">40 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">18 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">60 cm</td> </tr> </table>					Uzunluk	40 cm	Genişlik	40 cm	Kalınlık	18 cm
Uzunluk	40 cm	Genişlik	40 cm							
Kalınlık	18 cm	Yükseklik	60 cm							
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">4 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black;"></td> </tr> </table>			Derinlik	4 cm	Alanı		Yayın Sarçoğlu, A., "Kyzikos' tan F igtürlü Mezar Kabartmaları", Olba III, Mersin-2000, s.181-198, Lev. 42, Fig. 4. Ayşe Yıldırım, Bandırma Arkeoloji Müzesi'ndeki Mezar Stelleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2016, 72, Res. 26, K26.			
Derinlik	4 cm	Alanı								
Resim 			Tanım Büyük orandan kırık, sadece kline sahnesinin bir kısmı korunmuş genelinde yoğun bir aşınma ve kopmaların olduğu mezar steli. Kline üzerinde yan yana sağ ellerini birbirlerinin omuzlarına atmış sol ellerinde de bir şeyler tutan üç erkek figürü uzanmışlardır. Ortada iki ayaklı masa ve üzerinde yiyecekler. Masanın altında sağ elini hemen yanında duran içki kabına uzatan kısa peploslu hizmetçi figürü. Podyum kısmında muhtemelen var olan yazıt ise aşınmıştır.							
Tarih MÖ 1. Yüzyıl										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
082	-	141/2001	193-197	Mermer						
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı MEZAR STELİ 4							
Müze Geliş Şekli 			Korunma Durumu Alınlığın üst kısmında ve sol alt köşede kırık, yüzeyde aşınma, ve eksiklikler izlenmektedir. Ana sahnede yer alan figürlerin yüzeylerinde yoğun bir aşınma söz konusudur.							
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2000										
Ölçüler										
<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">46 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">46 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">10 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">62 cm</td> </tr> </table>					Uzunluk	46 cm	Genişlik	46 cm	Kalınlık	10 cm
Uzunluk	46 cm	Genişlik	46 cm							
Kalınlık	10 cm	Yükseklik	62 cm							
Kabartma			Yayın Yayımlanmamıştır.							
Derinlik			Tanım Mezar stelinde alınlığın üst kısmında ve sol alt köşede kırık, yüzeyde aşınma, orta yükseklikte kabartma şeklinde işlenen figürler aşırı şekilde bozulma. Kline üzerinde uzanan iki erkek ve stelin köşelerinde tabure üzerlerinde bunlara eşlik eden karşılıklı oturan pudicitia tipli kadın figürleri işlenmiş. Erkek figürleri sol ellerinde kadeh tutarken, sağ ellerini yana uzatmışlardır. Kadın figürlerinin yanlarında yine ayakta karşılıklı hizmetçi figürleri, ortada üzerinde yiyecekler bulunan masa. Masa ile sağdaki kadın arasında kline üzerinde oturan çocuk figürü.							
Alanı										
40x34 cm										
Resim 										
Tarih			MÖ 2. Yüzyılın Son Çeyreği							

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
083	-	2015/1647	197-199	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos /? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="width: 50px; text-align: center;"> </td> <td>Genişlik</td> <td style="width: 50px; text-align: center;">28 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="width: 50px; text-align: center;">10 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="width: 50px; text-align: center;">39 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="width: 50px; text-align: center;">3 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="width: 50px; text-align: center;"> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	28 cm	Kalınlık	10 cm	Yükseklik	39 cm	Derinlik	3 cm	Alanı		Eserin Adı MEZAR STELİ 5 Korunma Durumu Stelin üst ve kenar kısımlarında kırıklar, orta yükseklikte kabartma şeklinde işlenen figürlerde kopmalar ve kırılmalar meydana gelmiştir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Tek resim alanlı, dor başlıklı pilasterli, baştabanlı naikoslu mezar steli. Stelin üst ve kenar kısımlarında kırıklar, orta yükseklikte kabartma şeklinde işlenen figürlerde kopmalar ve kırılmalar meydana gelmiştir. Alçak kline üzerinde, ikiye katlanan yastıktan da destek alarak uzanan erkek figürü sol elinde kadehi iki bacak arasında duran sağ elinde ise muhtemelen yiyecek tutmakta. Sol köşede tabure üzerinde ¾ profilden pudicitia tipinde kadın. Kadının yanında direk karşıya bakan bir hizmetçi ile ortadaki yemek masasının yanında cepheden uzun giysili erkek hizmetçi figürleri. Podyum kısmında ise iki satırlık yazıt. Tarih Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi
Uzunluk		Genişlik	28 cm										
Kalınlık	10 cm	Yükseklik	39 cm										
Derinlik	3 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
084	Kyz.88.107	-	199-202	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1988 Ölçüler Uzunluk Genişlik 38 cm Kalınlık 10 cm Yükseklik 48 cm Kabartma Derinlik 3 cm Alanı 30x26 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 6 Korunma Durumu Yazıtın'da yer aldığı podyumun sağ alt köşesi diyagonal biçimde kırılmıştır. Alt kısımda çok fazla aşınan ölü yemeği sahnesinin işlendiği ana kabartma alanının sol üst kısmı da yine tahrip olmuştur. Yayın Sarçoğlu. A., "Kyzikos' tan F igürlü Mezar Kabartmaları", Olba III, Mersin-2000, s.181-198, Lev. 42, Fig. 3. Tanım Tek resim alanlı, kenarlarda dor başlıklı plaster ile naiskoslu mezar steli. Çok fazla aşınan stelin sağ üst köşesi ve sol alt yarısı kırılmış. Sahnede sağ köşede ayaklarını yüksek bir tabure üzerine uzatan pudicitia tipinde oturan kadının karşısında, ikiye katlanan yastıktan destek alarak uzanmış iki erkek figürü yer alır. Uzanan erkek figürleri khiton üzerine hymation giymiş. Sağ kollarını yana uzatırken sol ellerinde kap tutmaktadırlar. Sahnenin sağ köşesinde elinde tuttuğu kap ile uzun mantolu kız hizmetçi diğer köşede ise erkek hizmetçi işlenmiş. Ortada üzerinde yiyecekler bulunan bir masa ve podyum kısmında yazıtın bir bölümü korunabilmiş. Tarih MÖ 1. Yüzyıl
--	--

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
085	-	3307 T	202-206	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler Uzunluk Genişlik 13 cm Kalınlık 13 cm Yükseklik 71 cm Kabartma Derinlik 7 cm Alanı 39x37 cm Resim 	Eserin Adı MEZAR STELİ 7 Korunma Durumu Genel olarak çok iyi korunabilen stelin kenar profillerinde kırılma ve kopmalar görülmekte. Ana kabartma alanında betimlenen figürlerin özellikle başlarında aşınma söz konusu. Yayın E. Pfuhl-H. Möbius, Die Ostgriechischen Grabreliefs, Text und Tafel Band II, (Mainz 1979), Taf. 280, Nr. 1939. Sandra Karlsson, Emotions Carved in Stone ?, The Social Handling of Death As Expressed on Hellenistic Grave Stelai From Smyrna & Kyzikos, University of Gothenburg, Gothenburg 2014, Pl. 42. 2. Tanım Mezar steli, kenarlarda dor başlıklı plaster ile naiskoslu, klinenin sağ üst köşesinde bir yılan, kabartma alanının sağ köşesinde, ayaklarını öne doğru uzatmış ve bir tabure üzerine oturan Pudicitia tipinde kadın figürü, yüksek bir kline üzerinde ise yastıktan destek alarak uzanmış iki erkek figürü. Uzanan erkek figürleri khiton üzerine hymation giymiş. Sağ ellerini ön taraflarına uzatırken sol ellerinde kap tutmakta. Sahnenin sol alt köşesinde elindeki kapla yüksek bir kraterden içki dolduran kısa khitonlu erkek diğer köşede ise taburenin yanında uzun mantolu hizmetçi kız. Podyum kısmında yazıt bulunmaktadır. Tarih MÖ 1. Yüzyılın Ortaları
---	---

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
086	-	1880.0504.2	206-209	Mermer

Bulunduğu Müze

Londra British Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/?

Ölçüler

Uzunluk	100 cm	Genişlik	82 cm
Kalınlık	14 cm	Yükseklik	75 cm

Kabartma

Derinlik	6 cm	Alanı	88x52 cm
----------	------	-------	----------

Resim

Eserin Adı

MEZAR STELİ 8

Korunma Durumu

Stelin sağ alt köşesi kırılmış ve sol alt köşesinde diyagonal biçimde bir çatlak görülmektedir. Stelin en sağında bulunan kadın figürünün başı eksik durumdadır.

Yayın

E.Pfuhl-Jl.Möbius, Die Ostgricchischen Grabreliefs, Text und Tafel Band II, (Mainz 1979), Taf. 284, Nr. 1981. Johanna, Fabricius, Die Hellenistischen Totenmahlreliefs, Verlag Dr. Friedrich Pfeil, München 1999, Taf. 46b. Sandra Karlsson, Emotions Carved in Stone ?, The Social Handling of Death As Expressed on Hellenistic Grave Stelai From Smyrna & Kyzikos, University of Gothenburg, Gothenburg 2014, Pl. 47. 1.

Tanım

İyi korunan mezar stelinde klinede uzanmış üç sakallı erkek figürü sol ellerinde kâse tutmakta sağ elleri bacaklara paralel biçimde verilmiş. Köşlerde taburede oturur halde sağ elleriyle peçelerini tutmuş sol ellerini bacakları üzerine atan karşılıklı kadın figürleri işlenmiş. Baş eksik olan soldaki kadının yan tarafında alçak kabartma şeklinde kadın; sağdaki kadın figürünün yanında ise bir erkek figürü işlenmiş. Ortada yemek masası ve üzerinde yiyecekler işlenmiştir. Bu kısımda alçak kabartma şeklinde bir gemi tasviri işlenmiştir. Alt kısmında ise kime adandığını belirten yazıt yer almaktadır.

Tarih

Geç Hellenistik Dönem

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
087	-	5368 T	210-213	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">105 cm</td> <td>Genişlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">17 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">74 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">7 cm</td> <td>Alanı</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">86x42 cm</td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	105 cm	Genişlik		Kalınlık	17 cm	Yükseklik	74 cm	Derinlik	7 cm	Alanı	86x42 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 9 Korunma Durumu Genel olarak çok iyi korunan mezar stelinin üst portifillerinde aşınma ve kopmalar. Ana kabartma alanındaki figürlerin yüzeyinde kopma ve aşınmalar bulunmaktadır. Yayın Johanna Fabricius, Die Hellenistischen Totenmahreliefs, Verlag Dr. Friedrich Pfeil, München 1999, Taf. 36b. E. Prühl-H. Möbius, Die Ostgriechischen Grabreliefs, Text und Tafel Band II, (Mainz 1979), Taf. 287, Nr. 1991. Sandra Karlsson, Emotions Carved in Stone ?, The Social Handling of Death As Expressed on Hellenistic Grave Stelai From Smyrna & Kyzikos, University of Gothenburg, Gothenburg 2014, Pl. 45. 1 Tanım Stelde kline üzerinde, yüksek kabartmada iki erkek figürü, sol ellerinde kadehleri, ile betimlenmişlerdir. Stelin her iki köşesinde taburelerde pudicitia tipli khiton ve hymation giysili kadınlar. Kadınların yan taraflarında stelin sağ tarafında uzun giysili kız ve sol tarafta elindeki kapla kraterden içki dolduran kısa khitonlu erkek hizmetçiler. Sağ tarafta kadının arkasında raf üzerinde kap görülmektedir. Ayrıca stelin solunda oturan kadını, uzanan erkeğin arasında kline üzerinde oturan hymationlu kadın figürü işlenmiş. Ortada üzerinde yiyecekler bulunan masa, sol üst köşede ağaç dalına sarılan yılan podyuma ise yazıt yerleştirilmiştir. Tarih Geç Hellenistik Dönem
Uzunluk	105 cm	Genişlik											
Kalınlık	17 cm	Yükseklik	74 cm										
Derinlik	7 cm	Alanı	86x42 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
088	-	11 T-1020 m	213-216	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos / ? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">85 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">29 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">66 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">73x42 cm</td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">5 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">73x42 cm</td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	85 cm	Genişlik	29 cm	Kalınlık	66 cm	Yükseklik	73x42 cm	Derinlik	5 cm	Alanı	73x42 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 10 Korunma Durumu Stelin genelinin korunabildiği fakat üst profillerinde ve kenarlarda kopma ve kırılmalar. Ana kabartma alanındaki figürler iyi korunmuş. Yayın E. Prühl-II. Möbius, Die Ostgrichischen Grabreliefs, Band. II (Mainz 1979) Taf. 291, Nr. 2016. Johanna Fabricius, Die Hellenistischen Totenmahlreliefs, Verlag Dr. Friedrich Pfeil, München 1999, Taf. 37b. Sandra Karlsson, Emotions Carved in Stone ?, The Social Handling of Death As Expressed on Hellenistic Grave Stelai From Smyrna & Kyzikos, University of Gothenburg, Gothenburg 2014, Pl. 48. 2 Tanım Mezar stelinde kline üzerinde profiden verilmiş dört erkek. Stelin her iki köşesinde taburelerde pudicitia tipli kadınların arka taraflarında ellerinde kyathos türü kapla sunu yapan uzun tunikli çocuk hizmetçiler yer almaktadır. Sağdaki kadının önünde elindeki kap ile sunu yapan kısa tunikli çocuk hizmetçi figürü, soldaki kadın figürünün önünde ise yine kısa tunikli ellerini birleştirmiş ve kratere yaslanan genç hizmetçi figürü.. Ortadaki masa üzerinde kek ve üzüm bulunmakta ve sol üst köşede profilden verilen at kafası ve sağ arka tarafta da ağaç gövdesine sarılan yılan ve podyumda yazıt bulunmakta. Tarih MÖ 1. Yüzyıl Sonları
Uzunluk	85 cm	Genişlik	29 cm										
Kalınlık	66 cm	Yükseklik	73x42 cm										
Derinlik	5 cm	Alanı	73x42 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
089	-	28675	216-219	Mermer

Bulunduğu Müze

Verona Müzesi

Müze Geliş Şekli

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/ ?

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	45 cm
Kalınlık	7 cm	Yükseklik	78. 5 cm

Kabartma

Derinlik	4 cm	Alanı	35x43 cm
----------	------	-------	----------

Eserin Adı

MEZAR STELİ 11

Korunma Durumu

Stelin kenarlarında görülen önmesiz derecede kırıkların yanında yazıtın bulunduğu alt köşelerdeki diyagonal kırıkların haricinde çok iyi korunmuştur.

Yayın

H. Dörschke, Antike Bildwerke in Oberitalien IV. Antike Bildwerke in Turin, Brescia, Verona und Mantua (Leipzig 1880) Cat. No. 422.

M. Faldor, Die Griechischen Grabreliefs im Museum Maffeiannum zu Verona, ihre Vorbilder und ihre zeitliche Stellung (1969), 192-197.

E. Schwertheim, Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung 1. Grabsteine, Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien 18, I (1980), 121 Cat. No. 287.

S. Maffei, Museion Veronense (1749) 53 II.L. 3 Pl. 53, 3.

E. Pfuhl-II. Möbius, Die Ostgriechischen Grabreliefs, Bd. II (Mainz 1979) Taf. 179, Nr. 1185.

T. Ritti, Iscrizioni E Rilievi Greci Nel Museo Maffeianno Di Verona (1981), 142 F. Cat. No. 78.

Tanım

Kemer alınlıklı, akroterli, dor başlıklı stelde, yüksek kabartma, döşekli kline üzerinde yastıktan da destek olarak uzanan erkek figürü, sağ elinde kadeh tutmakta, sol elindeki çelengi ise kadının başı seviyesinde tutmakta. Orta kısma üzerinde yiyecekler bulunan dik ve uzun bir masa yerleştirilmiştir. Karşısında koltukta oturan kadın figürü sağ eliyle peçesini tutmakta sol eli ise kucakta verilmiştir. Podyum kısmında orta yükseklikte gemi kabartması ve hemen altında beş satırlık yazıt yer almaktadır.

Tarih

MS 2. Yüzyıl

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
090	-	3860 T	219-221	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 44 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 18 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 58 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 6 cm </td> <td>Alanı</td> <td> 33x26 cm </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	44 cm	Kalınlık	18 cm	Yükseklik	58 cm	Derinlik	6 cm	Alanı	33x26 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 1 Korunma Durumu Blok parçasının kenarlarında görülen kırılmaların yanı sıra oturan figürün başında ve çocuk betiminin yüzeyinde aşınmalar mevcuttur. Yayın Pfuhl, E – Möbius, H, Die Ostgricchischen Grabreliefs, Text und Tafel Band I, (Mainz 1977), Taf. 176, Nr. 832. Orhan Bingöl, Bu Koca Taşları Nasıl İşlediler, Nasıl Kaldırdılar, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2012, 73, Res. 57. Sandra Karlsson, Emotions Carved in Stone ?, The Social Handling of Death As Expressed on Hellenistic Grave Stelai From Smyrna & Kyzikos, University of Gothenburg, Gothenburg 2014, Pl. 26. 2. Tanım Düz çerçeveli, orta kabartmalı olarak işlenen tek resim alanlı mezar steli. Stelin resim alanının sol tarafında bir tabure üzerinde oturan, ayaklarının altında destek bulunan, sağ kolunu disrekte kırarak çenesinde dayadığı eli ve kucağına uzattığı sol kolu ile fazlaca aşınan erkek figürü işlenmiş. Bu figürün hemen karşısında duvara yapışık halde uzun bir destek ve üzerinde muhtemelen korinth başlığı işlenmiş. Bu desteğin yanında kısa khitonlu işlenen çocuk figürü. Podyumun sol kısmında tek satırlık yazıt, ortasında ise kare ve yuvarlak şekilli delikler. Tarih MÖ 2. yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	44 cm										
Kalınlık	18 cm	Yükseklik	58 cm										
Derinlik	6 cm	Alanı	33x26 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No.	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
091	-	-	221-223	Mermer

Bulunduğu Müze Verona Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 37 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 10 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 62 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 4 cm </td> <td>Alanı</td> <td> 27x35 cm </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	37 cm	Kalınlık	10 cm	Yükseklik	62 cm	Derinlik	4 cm	Alanı	27x35 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 2 Korunma Durumu Stelin alınlığında büyük boyutlarda dökülmenin yanında tabanda aşınma meydana gelmiştir. Yayın H. Dörflinger, Antike Bildwerke in Oberitalien IV, Antike Bildwerke in Turin, Brescia, Verona und Mantua (Leipzig 1880) Cat. No. 422. M. Felder, Die Griechischen Grabsteine im Museo Maffeiense zu Verona, ihre Vorbilder und ihre zeitliche Stellung (1909), 192-197. E. Schwerdtner, Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung I, Grabsteine, Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien 18, I (1980), 121 Cat. No. 287. S. Maffei, Museo Veronese (1749) 53 II, 3 Pl. 53, 3. E. Pfuhl-H. Möbius, Die Ostgriechischen Grabreliefs, Bd. II (Mainz 1979) Cat. No. 1185. T. Ritti, Iscrizioni E Rilievi Greci Nel Museo Maffeiense Di Verona (1981), 142 F. Cat. No. 78. E. Arslan, Antik Dönem Mezar Stelleri Üzerinde Betimlenen Simetrik Karinalı Ticaret Gemileri, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2010, 24, 61-78, Lev. III, Res. 1. Tanım Geneli iyi korunan stelde alınlığın büyük bölümü kırılmış olan, dorik başlıklı ve bunların yüzlerinde çiçek ve nokta bezekleleri işlenmiş. Stelin sağ tarafında oturur tarzda khiton ve üzerine himation giyimli kadın figürü sağ eli kucagında sol eli ise peçesini tutmakta. Kadın figürünün önünde baklava dilimli bezekli sepet bulunmakta. Hemen aşağıda ise çok iyi korunmuş olana üç satırlık yazıt bulunmakta. Tarih MÖ 1. Yüzyılın Ortaları
Uzunluk		Genişlik	37 cm										
Kalınlık	10 cm	Yükseklik	62 cm										
Derinlik	4 cm	Alanı	27x35 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
092	-	28678	223-224	Mermer

Bulunduğu Müze Verona Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler Uzunluk Genişlik 34 cm Kalınlık 25 cm Yükseklik 66 cm Kabartma Derinlik 6 cm Alanı 28x47 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 3 Korunma Durumu Stelin geneline bakıldığında alınlık kısımlarında yan çerçevelerinde ve yazıtın bulunduğu podyum kısımlarında yoğun bir aşınma meydana gelmiştir. Yayın H. Dörschke, Antike Bildwerke in Orientalien IV. Antike Bildwerke in Tunis, Brescia, Verona und Mantua (Leipzig 1880) Cat. No. 404. M. Földes, Die Griechischen Grabreliefs im Museum Maffeiannum zu Verona, ihre Vorbilder und ihre Zeitliche Stellung (1969), 140-142. E. Schwerdtfeger, Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung I. Grabreliefs, Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien 16, 1 (1980), 94 Cat. No. 223. S. Maffei, Museo Veronese (1749) 51 Pl. 8 Pl. 51, 8. E. Pflügel-H. Möbius, Die Ostgriechischen Grabreliefs, Bd. II (Mainz 1979) Cat. No. 1185. T. Ritti, Iscrizioni E Rilievi Greci Nel Museo Maffeianno Di Verona (1981), 146 Cat. No. 81.G. Venturi, Guida Al Museo Lapidario I, (1827) Cat. No. 35 Pl. 13.
Resim 	Tanım Stel alınlığının tympanon bölümünde çiçek rozetinin işlenmiş olduğu mezar stelinde, yüksek kabartmada, cepheden işlenen, dizlere kadar inen kıyafeti ile sağ elini yanındaki çocuğun başının üzerine koyan erkek figürü sol elinde de bir şey tutar şekilde işlenmiştir. Kısa kollu khitonu ile çocuk figürü sağ elini karın üzerine paralel şekilde uzatırken dirsekten kırıldığı sol elini çenesine dayamaktadır. Bu figürlerin arasında ise uzanır şekilde köpek figürü verilmiştir. Resmin altında podyumda iyi korunmuş olan 3 satırlık yazıt bulunmaktadır. Tarih MS 2. Yüzyıl

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
093	-	221 T-107 m	224-227	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 43 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 5 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 68 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 1 cm </td> <td>Alanı</td> <td> 21x30 cm </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	43 cm	Kalınlık	5 cm	Yükseklik	68 cm	Derinlik	1 cm	Alanı	21x30 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 4 Korunma Durumu Genel olarak iyi korunmuş üst tarafta kemer profili ve sol üst kısmında kopmalar görülmektedir. Yayın Pfuhl, E – Möbius, H. Text und Tafel Band I, 1977, Taf. 172, Nr. 1143. Gustave Mendel, Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines Et Byzantines, Musees Imperiaux Ottomans, Constantinople, 309-310, 1074 (221). Tanım Kemer alınlıklı, niş formlu, yanlarda ante başlıklı mezar stelinin ana sahnesinde alçak kabartmada genç bir çiftçi işlenmiştir. Öküzlerin çektiği karasaban ve bunun arkasında kısa bir tunik giyen çiftçi tarlayı sürmektedir. Alt kısmında dört satırlık bir yazıt yer almaktadır. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	43 cm										
Kalınlık	5 cm	Yükseklik	68 cm										
Derinlik	1 cm	Alanı	21x30 cm										

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
094	-	2209 T-1062 m	227-228	Mermer

Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos / ? Ölçüler Uzunluk Genişlik 34 cm Kalınlık 10 cm Yükseklik 44 cm Kabartma Derinlik 3 cm Alanı 22x29 cm	Eserin Adı MEZAR STELİ 5 Korunma Durumu Alınlıklı stelin sol kenarında ve alt kısımlarında kırıklar ve genelinde aşınma. Figürün yüzeyinde be yazıtın bulunduğu podyumda aşınma söz konusudur. Yayın Pfuhl, E – Möbius, H. Text und Tafel Band II, 1979, Taf. 185, Nr. 1232. Gustave Mendel, Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines Et Byzantines, Musées Impériaux Ottomans, Constantinople, 288-299, 1062 (2209). Tanım Stelin orta kısmına yerleştirilen figürün sağ elinde bir palmye dalı bulunmakta sol elinde ise kalkanını tutmakta. Yüzü oldukça aşınmış diz üstüne kadar gelen ve belden kemerle sıkılmış bir tunik giymiş. Stelin alt kısmında iki satırlık yazıt. Tarih MS 2. Yüzyıl
---	--

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
095	56	904/2033	229-230	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2003 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 60 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 39 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> 76 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 3 cm </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	60 cm	Kalınlık	39 cm	Yükseklik	76 cm	Derinlik	3 cm	Alanı		Eserin Adı BOĞA BETİMLİ HEYKEL KAİDESİ Korunma Durumu Kenarlarında ve üzerine kırılmalar ve kopmaların görüldüğü eserde girland, boğa ve üzüm salkımları bezemelerined aşınma söz konusudur. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Kare formlu heykel kaidesinin ön yüzünde girland üzerinde bir boğa tasvir edilirken arka yüzünde üzüm salkımlarının olduğu bitkisel bezemeye yer verilmiştir. Yan tarafları tıraşlanarak düz bırakılan kaidenin üzerinde orta kısımda yuvarlak bir yuva ve kenarlarda da kazıma izler bulunmaktadır. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	60 cm										
Kalınlık	39 cm	Yükseklik	76 cm										
Derinlik	3 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
096	200	935/2003	233-237	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos (Avşa Adası?) / 2002 Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> </td> <td>Genişlik</td> <td> 74 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> </td> <td>Yükseklik</td> <td> 1,08 cm </td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> 3 cm </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk		Genişlik	74 cm	Kalınlık		Yükseklik	1,08 cm	Derinlik	3 cm	Alanı		Eserin Adı SİLİNDİRİK SUNAK Korunma Durumu Silindirik Sunağın kaidesi ve gövde bölümü genel itibarıyla sağlam kalmıştır. Bu bölümlerde az da olsa kırık ve kopmaların yanı sıra betimlenen elemanların yüzeyinde aşınmalar söz konusudur. Buna rağmen sunağın üst kısmı gövde de işlenen rozetlerin hemen üzerinden itibaren mevcut değildir. Yayın Cevat Başaran, "Ein Girlandenrundaltar aus Kyzikos", Jahresheften des Österreichischen Archäologischen Institutes, 60, 1990, 122-135. Tanım Üst kısmında kırık ve kopmaların olduğu silindirik formlu sunakta girlandların birleştirdiği üç figür üzerinde rozetler ve niş içine işlenmiş bir figür daha işlenmiştir. Girlandlar arasında çıplak verilen erkek figürlerinin sağ kolları dirsekten kırılarak karın üzerinde işlenirken sol kolları yukarı kaldırılarak girland içine yerleştirilmiştir. Figürlerin kulakları hizasında ise kurdele bezemesi alçak kabartma şeklinde işlenmiştir. Girlandlar ve figürler oldukça aşınmıştır. Silindirik bir kaideye sahip olan yuvarlak sunağın alt kısmı, torus profili ve altındaki düz silmeyle sonlanmıştır. Tarih MÖ 1. yüzyıl
Uzunluk		Genişlik	74 cm										
Kalınlık		Yükseklik	1,08 cm										
Derinlik	3 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme								
097	-	1144-312 m	237-242	Mermer								
Bulunduğu Müze İstanbul Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı KARE FORMLU SUNAK									
Müze Geliş Şekli 			Korunma Durumu Kare tabanlı sunağın gövdesinde insan, hayvan ve yazıtların işlendiği betimlerin yüzeylerinde aşınmaların olduğu gözükmemektedir. Bu betimlerin üst kısmında da girilen kuşağının büyük bölümü kırılmıştır. Sunağın üst kısmında büyük oranda kırılmalar mevcuttur.									
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/?			Yayın G. Mendel, Musées Impériaux Ottomans. Catalogue des sculptures grecques, romaines et byzantines III (İstanbul 1914) 378, 1144 (312).									
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 15%;">Uzunluk</td> <td style="width: 15%; border: 1px solid black; text-align: center;">44 cm</td> <td style="width: 15%;">Genişlik</td> <td style="width: 15%; border: 1px solid black; text-align: center;">54 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">2 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">54 cm</td> </tr> </table>			Uzunluk	44 cm	Genişlik	54 cm	Kalınlık	2 cm	Yükseklik	54 cm	Tanım Dikdörtgen şekilli, alt tabanı profilili sunağın dört tarafında da bezemeye yer verilmiştir. Üst kısmını meyve çelenklerinin sardığı sunağın arka kısmında az da olsa korunan bir yazıt bulunmakta bunun hemen karşısına denk gelen ön tarafında ise kurban sunumu işlenmiştir. Figür sakalsız, kısa saçlı ve kemerle sıkılmış kısa bir tunik giymiştir. Sağ elinde muhtemelen geniş bir bıçak sol eliyle de bağlı ve ön ayakları üzerine çökmüş olan boğanın ipini tutmaktadır. Arka kısmında bulunan kazıma harflerin korunma durumu da oldukça iyi durumdadır.	
Uzunluk	44 cm	Genişlik	54 cm									
Kalınlık	2 cm	Yükseklik	54 cm									
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 15%;">Derinlik</td> <td style="width: 15%; border: 1px solid black; text-align: center;">2 cm</td> <td style="width: 15%;">Alanı</td> <td style="width: 15%; border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table>			Derinlik	2 cm	Alanı		Tarih MS 3. Yüzyıl Ortaları					
Derinlik	2 cm	Alanı										
Resim 												

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
098	-	-	243-244	Mermer

Bulunduğu Müze

Bandırma Akeoloji Müzesi

Müzeye Geliş Şekli

Kazı

Buluntu Yeri & Yılı

Kyzikos/Hadrian Tapınağı 2008

Ölçüler

Uzunluk		Genişlik	14 cm
Kalınlık		Yükseklik	30 cm

Kabartma

Derinlik	2 cm	Alanı	
----------	------	-------	--

Resim

Eserin Adı

BUSKİN (Çizme-Bot)

Korunma Durumu

Eserin üst ve alt kısımlarında kırılmalar olmuş ve sadece orta bölümü sağlam kalmıştır. Aslanın kulakları, gözleri, saçları ve burun üst kısmı korunabilmiştir.

Yayın

Yayınlanmamıştır.

Tanım

Üst ve alttan kırık, üst kısmından dışa taşkın kabartının hemen altında aslan başı kabartmasının işlendiği ve muhtemelen bir ayakkabı parçası. Aslanın burundan itibaren aşağısı sağlam değildir.

Tarih

MS 2. Yüzyılın Sonları

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
099	Kyz.15 YZ.02	-	244-245	Mermer
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi				
Müze Geliş Şekli 				
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/2015				
Ölçüler				
Uzunluk		Genişlik	19 cm	
Kalınlık		Yükseklik	14 cm	
Kabartma				
Derinlik	2 cm	Alanı		
Resim				
				
Eserin Adı ARABA TEKERLEĞİ PARÇASI				
Korunma Durumu Araba tekerleğinin iki ispit, arabanın ön kısmı ve muhtemelen sürücünün bacağına ait küçük bir bölümü korunabilmiştir.				
Yayın Yayınlanmamıştır.				
Tanım Muhtemelen bir yarış arabasının sağlam kalmış tekerlek kısmına ait olan parçası. Arabanın alt ve arka kısımları kırılmış ön tarafı ise sağlam kalmıştır. Arabanın içinde sürücüsünün ayağına ait bir parçası da korunabilmiştir.				
Tarih MS 2. Yüzyıl				

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
100	16 YZ.09/A-B	-	246-247	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Kazı Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/Bouleterion 2016 Ölçüler Uzunluk 38 cm Genişlik 21 cm Kalınlık Yükseklik 12 cm Kabartma Derinlik 6 cm Alanı Resim 	Eserin Adı MİMARİ BLOK PARÇASI (SFENKS?) Korunma Durumu Dikdörtgen bir mimari blok üzerinde muhtemelen sfenks'in ön ayakları ve gövdenin sadece ön bölümü korunmuştur. Blok parça ayakların ön kısımlarından enine kırktır. Üç tarafı profilli işlenen bloğun arka tarafı düz bırakılmıştır. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Küçük boyutlu dikdörtgen bir mimari blok üzerinde muhtemelen sfenks'in ön ayakları görülmekte. Üç tarafı profilli işlenen bloğun arka tarafı düz bırakılmış. Tarih MS 2. Yüzyıl
---	--

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
101	-	-	247-248	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/? Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">52 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">13 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">3 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	52 cm	Genişlik	13 cm	Kalınlık		Yükseklik		Derinlik	3 cm	Alanı		Eserin Adı KİLİT TAŞI Korunma Durumu Geneli iyi korunan blok parçanın yüzeylerinde ve ön kısmında betimlenen figürde aşınmaların olduğu görülmektedir. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Mimari bir yapıya ait olan muhtemelen bir kilit taşı. Yan taraflarda ve üst kısmında kare şeklinde zıvana delikleri mevcuttur. Ön kısmında tam ortaya denk gelecek şekilde insan büstü kabartmasının yer aldığı taşın oldukça aşınmış olduğu izlenebilmektedir. Taşın ön ve alt kısımlarında görülen simetrik biçimde kazıma çizgileri birbirleriyle kesişirken yan tarafları ise düz bırakılmıştır. Tarih MS 2. Yüzyıl
Uzunluk	52 cm	Genişlik	13 cm										
Kalınlık		Yükseklik											
Derinlik	3 cm	Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
102	-	-	248-249	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/Tiyatro Ölçüler <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 20%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">52 cm</td> <td style="width: 20%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; text-align: center;">33 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td></td> <td>Yükseklik</td> <td></td> </tr> </table> Kabartma <table style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 20%;">Derinlik</td> <td></td> <td style="width: 20%;">Alanı</td> <td></td> </tr> </table> Resim 	Uzunluk	52 cm	Genişlik	33 cm	Kalınlık		Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı AYAK PARÇASI Korunma Durumu Kaide üzerinde işlenen ayak parçasının tarak kemiklerinden itibaren korunduğu gözlenmekte. Yayın Yayımlanmamıştır. Tanım Kaide ve ayak parçasının bir bölümünün sağlam kaldığı ve ayak parmaklarının aralarının dolu olduğu bunların çıkıntı şeklinde verildiği görülmekte. Tarih MS 2. Yüzyıl Sonları
Uzunluk	52 cm	Genişlik	33 cm										
Kalınlık		Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme
103	-	-	249-250	Mermer

Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi Müze Geliş Şekli Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos-Tiyatro Ölçüler <table border="1"> <tr> <td>Uzunluk</td> <td> 37 cm </td> <td>Genişlik</td> <td> 19 cm </td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td> 13 cm </td> <td>Yükseklik</td> <td> </td> </tr> </table> Kabartma <table border="1"> <tr> <td>Derinlik</td> <td> </td> <td>Alanı</td> <td> </td> </tr> </table>	Uzunluk	37 cm	Genişlik	19 cm	Kalınlık	13 cm	Yükseklik		Derinlik		Alanı		Eserin Adı EL PARÇASI Korunma Durumu Sağ bileğin üst kısmının korunduğu parmaklarının uçlarından itibaren kırıldığı görülmekte. Yayın Yayınlanmamıştır. Tanım Bileğin başlangıcından itibaren korunmuş, orta parmakların ve başparmağın bir bölümünün sağlam olarak korunduğu kabartma el parçası. El parçasının aşın derecede kireçlendiği görülmektedir. Güçlü bir yapıda olduğu görülen sağ el avuç içinde muhtemelen silindir bir nesne tutmaktadır. Tarih MS 2. Yüzyıl Sonları
Uzunluk	37 cm	Genişlik	19 cm										
Kalınlık	13 cm	Yükseklik											
Derinlik		Alanı											

Resim

Kat. No.	Kazı Env. No	Müze Env. No.	Sayfa	Malzeme						
104	-	-	250-251	Mermer						
Bulunduğu Müze Bandırma Arkeoloji Müzesi			Eserin Adı MİMARİ KORKULUK PARÇASI							
Müze Geliş Şekli 			Korunma Durumu Mimari blok parçasının sadece alt yarısının sağlam olduğu ve yer yer aşınma ve kırılmaların gözlemlendiği niş içindeki insan betiminin ayakları, sağ elinin bir bölümü korunabilmiştir.							
Buluntu Yeri & Yılı Kyzikos/1996										
Ölçüler <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Uzunluk</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">61 cm</td> <td style="width: 30%;">Genişlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">61 cm</td> </tr> <tr> <td>Kalınlık</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">17 cm</td> <td>Yükseklik</td> <td style="border: 1px solid black; text-align: center;">36 cm</td> </tr> </table>					Uzunluk	61 cm	Genişlik	61 cm	Kalınlık	17 cm
Uzunluk	61 cm	Genişlik	61 cm							
Kalınlık	17 cm	Yükseklik	36 cm							
Kabartma <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Derinlik</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;">9 cm</td> <td style="width: 30%;">Alanı</td> <td style="width: 20%; border: 1px solid black; text-align: center;"></td> </tr> </table>			Derinlik	9 cm	Alanı		Yayın Koçhan, N., Kyzikos 1989-1996 Kazı Dönemi Yüzey Araştırmaları, s. 393-402. <i>Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı</i>, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2014 Ankara. Koçhan, N., XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı II, s. 367-389, Ankara 1998.			
Derinlik	9 cm	Alanı								
Resim 			Tanım Mimari bir bloğun alt kısmına ait olan parçanın ön kısmına açılan niş içerisinde çıplak erkek figürünün kasıklardan ayaklara kadar olan bölümü işlenmiştir. Sağ ayağını hafif yana atmış, ayak parmakları ve diz kapakları belirgindir. Sol elinde kalkarı, sağ elinde kılıç kabzasını tutar biçimde işlenmiştir. Her iki tarafında lesbos yapraklarının işlendiği bezemeler yer almaktadır.							
			Tarih MS 2. Yüzyıl							

KAYNAKÇA

- Abay, Nizam, “Hellenistik Dönem’e Ait Bir Mezar Steli”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 36, Konya 2016, 152-160.
- Agard, Walter R, “Notes on the Siphnian Treasury Frieze”, *American Journal of Archaeology*, Vol. 42, No. 2 (Apr. - Jun., 1938), 237-244.
- Ağtürk, T., Şare - Arslan, Nurettin, *A Terracotta Treasure At Assos*, Ege Yayınları, İstanbul 2015.
- Akça, Serap, *Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Belgeler Işığında Küçük Asya’da Attis Kültü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Eskişehir 2004.
- Akçay, Buket, *Perge Güney Hamamı Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilimdalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul 2007.
- Akerström, Ake, “Architektonische Terrakottaplatten in Stockholm”, *Acta Instituti Atheniensis Regni Sueciae* 4, XI, CWK GLEERUP, Lund 1951, 1-105.
- Akerström, Ake, “Die Architektonischen Terrakotten Kleinasien”, *Acta Instituti Atheniensis Regni Sueciae* 4, XI, CWK GLEERUP, Lund 1966, 45-66.
- Akın, M- Özkan, E. B., "Badırğa Kybele’si ve Nilüfer’deki Kybele Kültü", *Odryses’ten Nilüfer’e: 1. Uluslararası Nilüfer Sempozyumu*, Nilüfer Belediyesi, 2016, 69- 94.
- Akkurnaz, F., Buse, *Eski Yunan ve Roma Kaplar – İşlevler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016.
- Akşit, Oktay, *Roma İmparatorluk Tarihi (MÖ 27- MS 395)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985.
- Akurgal, Ekrem, “Kyzikos ve Ergili Araştırmaları, İon Yayılışının Tarihi Hakkında”, *Anatolia I*, 1956, 43-51.
- Akurgal, Ekrem, *Die Kunst Anatoliens*, Berlin 1961.
- Akurgal, Ekrem, “Neue Archaische Bildwerke Aus Kyzikos”, *Antike Kunst* 8, 1965, 99-103.
- Akurgal, Ekrem, *Griechische und Römische Kunst in der Türkei*, Hirmer Verlag München, München 1987.
- Akurgal, Ekrem, *Anadolu Kültür Tarihi*, (6. Basım), Tübitak Yayınları, Ankara 1998.

- Akurgal, Ekrem, *Anadolu Uygarlıkları*, (7. Baskı), Net Yayınları, İstanbul 2000.
- Akyürek Şahin N. Eda, *Phrygia'da Çiftçi Tanrısı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Çağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü, Antalya 2002.
- Albayrak, Yusuf, *Anadolu'da Artemis Kültü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara 2008.
- Albertson, Fred C, "The Creation and Dissemination of Roman Imperial Portrait Types: The Case of Marcus Aurelius Type IV", *Jahrbuch Des Deutschen Archaologischen Instituts* 119, Berlin 2005.
- Alex, Philadelphus, "The Anavysos Kouros", *The Annual of the British School at Athens*, 36, 1935/1936, 1-4.
- Alexander, Christine, "A Statue of Aphrodite", *The Metropolitan Museum of Bulletin*, New Series, 11 (9), 1953, 241-251.
- Alexander, Christine, "A Wooden Hekataion of the Hellenistic Period", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 34 (12) 1939, 272-274.
- Alexander, Christine, "A Portrait of Antoninus Pius", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 29 (2), 1934.
- Alscher, Ludger, *Griechische Plastik Archaik Und Die Wandlung Zur Klassik*, II (I), Veb Deutscher Verlag Der Wissenschaften, Berlin 1961.
- Altun, Özge - Altun, Savaş, "Lagina Hekate Kutsal Alanından Üç Heykel Parçası", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), Kahramanmaraş 2016.
- Anadolu, Mùkerrem, "Kyzikos (Balkız)'dan Birkaç Yeni Buluntu", *VII. Türk Tarih Kongresi (I)*, 1970, 165-168.
- Anadolu, Mùkerrem, "İzmir Arkeoloji Müzesi'ndeki Taştan Yapılmış Masa Ayakları", *Araştırma Sonuçları Toplantısı V/1*, 293-302.
- Anadolu, Mùkerrem, "Batı Anadolu'da Bulunmuş Olan Karyatidler", *Türk Tarih Kongresi X (1)*, 1990, 293-301.
- Andreae, Bernard, *Skulptur des Hellenismus*, Hirmer Verlag München, München 2001.

- Andreae, Bernard, “Göttliche Nacktheit: von Männern, Frauen und Erosen”, *Antike Welt*, 4, 2010, 36-44.
- Andrewes, A, “Notion and Kyzikos: The Sources Compared”, *The Journal of Hellenic Studies* 102, 1982, 15-25.
- Arınç, Utku, *Hellenistik Dönem Mezar Stellerindeki Hermes ve Herakles Hermeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Denizli 2015.
- Armağan, Musine Eda, *Kuşadası, Kadıkalesi’ndeki Bizans Dönemi Taş Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İzmir 2010.
- Arslan, Aytuğ, *Konya Çevresi Bizans Dönemi Mimari Plastiği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Konya 2014.
- Arslan, Murat, *Roma’nın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, Odin Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Asgari, Nuşin, *The Anatolian Civilisations II Greek/Roman/Byzantine*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul 1983.
- Ashmole, Bernard, “Cyriac of Ancona and the Temple of Hadrian at Cyzicus”, *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 190 (3/4), 1956, 179-191.
- Atalay, Erol, “Doğu Yunan Hellenistik Çağ Mezar Stellerinde Çocuk ve Hizmetçi Figürleri”, *X. Türk Tarih Kongresi I*, Ankara 1986, 285-292.
- Ateş Güler, “Kybele İkonografisinde Tympanon”, *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 16, sayı 1, 2018, 291-318.
- Ateşlier, Suat, “Euromos Arkaik Mimari Terrakottaları Üzerine İlk Gözlemler”, *Arkeoloji Dergisi VIII*, İzmir 2006/2, 67.
- Ateşoğulları, Soner - Şimşek, Özcan, “Bartın İli Amasra İlçesi, Küçüksanayi Sitesi İnşasında Bulunan Roma Dönemi Heykellerini Kurtarma Kazısı”, *V. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Ankara 1995, 93-112.
- Ateşoğulları, Soner, “Amasra Müzesi’nden Zırhlı Bir İmparator Torsosu”, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1998 Yıllığı*, Ankara 1999, 207-218.
- Atlan, Sabahat, *1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1976.

- Aybek, Serdar, “Metropolis’ten İki Komutan-Yönetici Heykeli Parçası”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 39, Konya 2018, 293-310.
- Aybek, Serdar, *Metropolis (İonia), Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara 2004.
- Aybek, Serdar, *Metropolis İonia I, Metropolis’de Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, Homer Kitabevi, İstanbul 2009.
- Aybek, S-Tuna, M-Atıcı, M, *İzmir Tarih ve Sanat Müzesi’nden Heykel Kataloğu*, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2009.
- Aydaş, Murat, “A Funerary Stele from Kyzikos”, *Gephyra* 5, 2008, 121-124.
- Aydın, Tuba, *Mysia Bölgesi’nde Kybele Kültü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı. Erzurum 2015.
- Ayvazoglu, Cennet Pişkin, *Klaros’ta Dionysos Kültü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İzmir 2015.
- Bagnani, Gilbert, “Hellenistic Sculpture from Cyrene”, *The Journal of Hellenic Studies*, 41, 2, 1921, 232-246.
- Bakır, Tomris, “Kyzikos-Daskyleion İlişkileri”, *II. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1989, 1-7.
- Bakır, Tomris, “Roma Dönemine Kadar Kyzikos Ön Tarihi”, *1. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 12-15.
- Baldıran, Asuman- Gider, Z., “Mimari Bloklar Işığında Isauria Bölgesinin Mimari Uygulamaları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20, Konya 2008, 109-134.
- Baran, Abdulkadir, *Hekatomnidler Öncesinde Karia Mimarisi*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları: 262, Ankara 2010.
- Barker, Albert W, “Domestic Costumes of the Athenian Woman in the Fifth and Fourth Centuries B. C.”, *American Journal of Archaeology* 26 - 4, 1922, 410-425.
- Barletta, Barbara A, “The Draped Kouros Type and the Workshop of the Syracuse Youth”, *American Journal of Archaeology* 91- 2, 1987, 233-246.

- Barov, Zdravko, "The Reconstruction of a Greek Vase: The Kyknos Krater", *Studies in Conservation*, 33 - 4, 1988, 165-177.
- Başaran, Cevat, "Ein Girlandenrundaltar aus Kyzikos", *Jahresheften des Österreichischen Archäologischen Institutes*, 60, 1990, 123-136.
- Başaran, C. (2016). "Parion Tiyatrosu Kabartma ve Heykeltıraşlık Eserleri", Cevat Başaran-H. Ertuğ Ergürer, (Ed.), *Parion Roma Tiyatrosu, 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları* (ss. 105-120). Ankara: İÇDAŞ A.Ş., Yayınları.
- Başaran, C. (2004). "Kuşadası Hekatesi (Trivia)", Taner Korkut (Ed.), *60. Yaşındaki Fahri Işık'a Armağan. Anadolu'da Doğdu* (ss. 89-94). İstanbul: Ege Yayınları.
- Başaran, Cevat, "Çeltikçi'de Bulunmuş Kyzikos Kökenli Bir Mezar Steli", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 31, 1997, 53-58.
- Bayburtluoğlu, Cevdet, "İzmir Arkeoloji Müzesindeki Arkaik Kuros Heykeli", *Belleten*, 35 (138), 1971, 201-206.
- Bayburtluoğlu, Cevdet, "Tekirdağ Kuros", *Belleten* 34 (135), Türk Tarih Kurumu, 1970, 347-351.
- Bean, George E, *Eskiçağda Ege Bölgesi*, Arion Yayınevi, (2.Baskı), (Çev.: İnci Delemen), İstanbul 1997.
- Bell, Malcolm, "Tanagras and the Idea of Type", *Harvard University Art Museums Bulletin*, 1 (3), 1993, 39-53.
- Bennett F. M, "The So-Called Mourning Athena", *American Journal of Archaeology*, 13 (4), 1909, 431-446.
- Bequignon Y, -Laumonier A, "Fouilles de Teos 1924", *Bulletin de Correspondance Hellenique*, 49, 1925, 281-321.
- Berg, William, "Hecate: Greek or "Anatolian ?", *Numen*, 21 (2), 1974, 128-140.
- Berges, Dietrich, *Hellenistische Rundaltäre Kleinasien*, Freiburg im Breisgau, Freiburg 1986.
- Bernard, Paul, "Les Bas-Reliefs Gréco-Perses De Dascylion A La Lumière De Nouvelles Découvertes", *Revue Archéologique*, 1, 1969, 17-28.
- Bernoulli, J. J, *Römische Ikonographie*, Verlag Von W. Spemann, Stuttgart 1882.

- Besques, Simone M, *Les terres cuites grecques*, Presses Universitaires de France, 1963.
- Bianchi, Robert Steven, "Saga of the Getty Kouros", *Archaeology*, 47 (3), 1994, 22-23.
- Bieber, Margarate, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Columbia University Press, New York 1955.
- Bieber, Margarate, *The Statue of Cybele in the Jean Paul Getty Museum*, J. Paul Getty Museum Publication 3, Los Angeles 1968.
- Bieber, Margarete, "Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying", *ProcAmPhilSoc*, 103 (3), 1959, 374-417.
- Bieber, Margarete, *Ancient Copies Contributions to the History of Greek and Roman Art*, New York University Press, New York 1977.
- Bienkowski, P, "A Flying Eros from the School of Praxiteles", *The Journal of Hellenic Studies*, 15, 1895, 211-216.
- Bilgi, Ö. (2007). "İkiztepe Pişmiş Toprak Aplike Boğa Başı Betimlemeleri", Gülsüm Umurtak-Şevket Dönmez- Aslıhan Yurtsever (Ed.), *Refik Duru'ya Armağan*, (127-130). İstanbul: Ege Yayınları.
- Billot, Marie-Françoise, "Style et chronologie des terres cuites architecturales de Sardes", *Revue Archéologique*, 2, 1980, 263-294.
- Billot, Marie-Françoise, "Fragments Inédits de Sarcophages de Clazomènes", *Revue Archéologique*, 2, 1978, 235-256.
- Bingöl, Orhan, *Bu Koca Taşları Nasıl İşlediler, Nasıl Kaldırdılar*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2012.
- Black, G- Green, A, *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü Tanrılar İfritler Semboller*, Köprü Kitapları, İstanbul 2017.
- Bloedow, Edmund F, "Alcibiades 'brilliant' or 'intelligent'?", *Zeitschrift für Alte Geschichte*, 41 (2), 1992, 139-157.
- Blümel, Carl, *Phidiasische Reliefs und Partheneonfries*, Akademie Verlag Berlin, Berlin 1957.
- Boardman, J. – Hammond, N. G. L, *Ancient History, The Expansion of the Greek World, Eighth to Sixth Centuries B.C.*, 3, CUP, Cambridge 2008.
- Boardman, John Hammond, -N. G. L, *The Expansion of the Greek World, eighth to sixth Centuries B.C*, 3, Cambridge University Press, Cambridge 1982.

- Boardman, John, *Siyah Figürlü Atina Vazoları*, Homer Kitabevi, (Çev.: Gürkan Ergin), İstanbul 2013.
- Boardman, John, *Yunan Heykeli Geç Klasik Dönem*, (Çev.: Müjde Peker), Homer Kitabevi, İstanbul 1995.
- Boardman, John, *Yunan Heykeli Arkaik Dönem*, Homer Kitabevi, (Çev.: Yaşar Ersoy), İstanbul 2001.
- Boardman, John, *Yunan Heykeli Klasik Dönem*, (Çev.: Gürkan Ergin), Homer Kitabevi, İstanbul 2002.
- Boardman, John, *Yunan Sanatı*, Homer Kitabevi, (1. Basım), (Çev.: Yasemin İlseven), İstanbul 2005.
- Boedeker, Deborah, "Protesilaos and the End of Herodotus' "Histories", Classical Antiquity, 7 (1), 1988, 30-48.
- Bol Peter, C, *Athena Des Myron*, Liebieghaus – Museum alter Plastik Frankfurt am Main, Guide to the Collection Ancient Art, Main 1981.
- Bol Peter, C, *Die Geschichte der Antiken Bildhauerkunst Hellenistische Plastik III Tafel*, Verlag Philipp Von Zabern Mainz 2007.
- Bol Peter, C, *Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst, Plastik der Römischen Kaiserzeit Bis Zum Tode Kaiser Hadrians*, Verlag Philipp Von Zabern. Mainz Am Rhein, Mainz 2010.
- Bol, Peter, C, *Hellenistische Plastik III*, Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst, Verlag Phlipp von Zabern, Mainz 2007.
- Bottero, J-Kramer, S.N, *Mezopotamya Mitolojisi*, (Çev.: Alp Tümertekin), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.
- Boysal, Yusuf, *Arkaik Devir Heykeltıraşlığı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1979.
- Bozkurt, Emine, *Tanrıça Hekate*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adanan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü, Aydın 2017.
- Böker, Özge, *Lagina Kutsal Alanından Bulunmuş Heykel Parçaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya 2010.
- Bradeen, Donald W, "Inscriptions: The Funerary Monuments", *The Athenian Agora*, 17, 1974, 1-240.

- Brehm, Oliver, "Artemis, Hekate oder Persephone ? Überlegungen zur jugendlichen Göttin auf Einem Spatklassischen Relief Aus Kyzikos", *Asia Minor Studien* 44, 2002, 25-32.
- Bremen, Riet Van, "The Temple of Hecate at Lagina, Der Fries des Hekateions von Lagina", *The Classical Review*, 61 (1), 2011, 261-262.
- Brigitte- Schauenburg K, "Torso der myronischen Athena", Hamburg Museum für Kunst und Gewerbe, *Antike Plastik*, 12, 1973, 47-65.
- Brilliant, Richard, *Roman Art from the Republic to Constantine*, Phadion Press, London 1974.
- Brinkerhoff, D. M., *Hellenistic Statues of Aphrodite*, Garland Publishing, New York 1978.
- Broc, S., "L'hermès D'hiéron A Delphes Et Le Nom De L'hermès En Grec", *Revue des Études Grecques*, 76 (359/360) 1963, 39-51.
- Bruno, Matthias - Attanasio, Donato, "The Docimium Marble Sculptures of the Grotto of Tiberius at Sperlonga", *American Journal of Archaeology*, 2015, 119 (3), 375-394.
- Camp, John, *The Athenian Agora*, American School of Classical Studies at Athens, 2003.
- Can, Şefik, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1994.
- Canlı, Handegül, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Mezar Stellerinde Semboller*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Mersin 2015.
- Carpenter, Rhys, *Greek Sculpture A Critical Review*, The University Chicago Press, Chicago, 1960.
- Carpenter, Rhys, *Observations on Familiar Statuary in Rome*, Memoirs of the American Academy in Rome, 1941.
- Carter, Joseph Coleman, "The Sculpture of Taras", *Transactions of the American Philosophical Society*, 65, 7, 1975, 1-196.
- Carter, Michael, "Artemidorus and the ἀρβήλας Gladiator", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 134, 2001, 109-115.
- Carter, Jane B - Steinberg, Laura J., "Kouroi and Statistics", *American Journal of Archaeology*, 114 (1), 2010, 103-128.

- Casson, Stanley, *Catalogue of the Acropolis Museum Vol II*, Cambridge University Press, London 1921.
- Catling, Richard - Kanavou, Nikoletta, “The Gravestone of Meniketes Son of Menestheus: "IPrusa", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 163, 2007, 103-117.
- Cevizoglu, Hüseyin, *Arkaik Dönem Klazomenai Kabartmalı Vazoları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir 2005.
- Chamoux, François, “Pergame Et Les Galates”, *Revue des Études Grecques*, 101, (482/484), 1988, 492-500.
- Altay Coşkun, “Deconstructing a Myth of Seleucid History: The So-Called “Elephant Victory”, *Phoenix*, 66 (1/2), 2012, 57-73.
- Charbonneaux, Jean-Martin, Roland, *Das Klassische Griechenland 480-330 v. Chr.*, Verlag C. H. Beck München, München 1971.
- Charbonneaux, Jean, *La Sculpture Grecque et Romaine au Musee du Louvre*, Editions des Musees Nationaux, Paris 1963.
- Chatzinikolaou, Kalliopi, “Locating Sanctuaries in Upper Macedonia According to Archaeological Data”, *Kernos* 23, 2010, 193-222.
- Cigaina, Lorenzo, “Von stehenden Steinplatten zu „stehenden Soldaten, Die Typologie der Grabstelen aus Aquileia vom 2. bis zum 4. Jh. n. Chr”, *Studia Alpium et Adriae* II, 2016, 73–97.
- Cirio, Amalia M, “Stele Figurata E Iscritta Presso Miletupolis”, *Epigraphica Anatolica*, 4, 1984, 99-100.
- Cirlot, J.E., *A Dictionary of Symbols*, (2. Baskı), Routledge & Kegan Paul Ltd, London 1971.
- Closuit, Leonard, “L Aphrodite De Cnide: étude typologique des principales répliques antiques de l'Aphrodite de Cnide de Praxitèle”, *Martigny Imprimerie Pillet*, 1978, 20-21.
- Collins, Andrew W, “The Royal Costume And Insignia of Alexander The Great”, *The American Journal of Philology*, 133 (3), 2012, 371-402.
- Coloru, Omar, “A Marble Relief Representing the Gladiator Dareios”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 175, 2010, 161-163.

- Comstock, Mary–Vermeule, Cornelius C, *Sculpture in Stone, The Greek, Roman and Etruscan Collections of the Museum of Fine Arts Boston*, Boston 1976.
- Conrad, Sven, *Die Grabstelen Aus Moesia Inferior*, Casa Libri, Leipzig 2004.
- Conticello, Baldassare, “I Gruppi Scultorei Di Soggetto Mitologico a Sperlonga”, *Antike Plastik* 14, 1974.
- Conze, Alexander, *Königliche Museen Zu Berlin Beschreibung der Antiken Skulpturen mit Ausschluss der Pergamenischen Fundstücke*, Verlag Von V. Spemann, Berlin 1891.
- Cook, R. M., “Cnidian Peraea and Spartan Coins”, *The Journal of Hellenic Studies*, 81 1961, 56-72.
- Cook, R. M., “Greek Art its Development, Character and Influence”, *The Trinity Press*, London 1972, 127-128.
- Cook, R. M., “Ionia and Greece in the Eight and Seventh Centuries B.C.”, *JHS*, LXVI, 1946.
- Cook, R. M., “Old Smyrna: The Clazomenian Sarcophagi”, *The Annual of the British School at Athens*, 69, 1974, 55-60.
- Corso, Antonio, *Praxiteles and the Parian Marble, Paria Lithos*, The Paros and Cyclades Institute of Archaeology, Paros 1997.
- Corso, Antonio, “The Art of Praxiteles II The Mature Years”, *Studia Archaeologica* 153, 2007, 9-22.
- Corso, Antonio, “The Art of Praxiteles IV”, *Studia Archaeologica* 190, 2013, 11-19.
- Corso, Antonio, “Love As Suffering: The Eros Of Thespieae Of Praxiteles”, *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 42, 1997-98.
- Croissant, Francis, “Style et identité dans l'art grec archaïque”, *Pallas* 73, 2006, 27- 37.
- Crowfoot J. W., “The Lions of Kybele”, *The Journal of Hellenic Studies*, 20, 1900, 118-127.
- Curtius, L., “Heros Kyzikos”, *Mitteilungen Roemische Abteilung*, 49, 1934, 305-318.
- Çakmakçı, Cavit, *Karia ve İonia Bölgesi Arkaik Devir Pers Çağı Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya 2006.
- Çalık, Ayşe, *Roman Imperial Sculpture from Cilicia*, (Phd Thesis), London 1997.

- Çalık, A., *Silifke Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1990.
- Çavdar, Meltem, *Kırklareli Vize'den Geç Antik –Bizans Dönemi Mimari Plastik Taş Eserler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tarihi Programı, İstanbul 2014.
- Çekilmez, Murat, *Tire Müzesinden Hellenistik ve Roma Dönemi Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Aydın 2008.
- Çelebi, Binnur, *Hayat Veren Tanrıçanın Ölüm Tanrıçasına Dönüşümü: Hekate*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Bilim Dalı, Konya 2017.
- Çelik, Ahmet, *Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Adana 2010.
- Çibuk, Kemal, “Doğu Marmara’da Ana Tanrıça (Kybele) Kültü ve Tasvirleri”, *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III, 2017*, 165-192.
- Çubuk, Nizami, *Hierapolis Tiyatro Kabartmaları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- Dahmen, Karsten, *Untersuchungen zu Form und Funktion Kleinformatiger Portrats der Römischen Kaiserzeit*, Scriptorium, Münster 2001.
- Daltrop G.-Bol P. C., *Liebieghaus Monographie*, Frankfurt 1980.
- Daniel, Robert W, “Hekate's Peplos”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 72, 1988.
- Davison, Cullen–Lundgreen, Birte, *Pheidias - The Sculptures & Ancient Sources: 1*, Bulletin of the Institute of Classical Studies. Supplement, 105, 2009.
- Deacy, Susan - Villing, Alexandra, “What was the Colour of Athena's Aegis?”, *The Journal of Hellenic Studies*, 129, 2009, 111-129.
- Dedeoğlu, J., *Isparta Müzesi*, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2005.

- Delemen, İnci, “Afyon Emirdağ’dan Bir Tykhe Heykelciği”, Metin Alparslan-Meltem Doğan Alparslan-Hasan Peker (Ed.), *Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol’a Armağan*, Ege Yayınları, İstanbul 2007, 205-213.
- Demir, Muzaffer, *Lidyalılar Mythos’tan Logos’a*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.
- Demon, K., - Looy H. Van, “Le temple en l’honneur de la reine Apollonis a Cyzique et l’enigme”, *Epigraphica Anatolica* 8, 1986, 133-144.
- Dickins, Guy, *Hellenistic Sculpture*, Oxford Clarendon Press, Oxford 1920.
- Diler, Neşe K., *Anadolu Girlandlı Sunakları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Erzurum 1996.
- Dinç, Münteha, *Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri: 1996-2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Mersin 2013.
- Dinç, Münteha, (2015), “Manisa Müzesi’ndeki Hellenistik – Roma Dönemi Heykelleri”, Serra Durugönül, (Ed.), *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, (ss. 27-98). İstanbul: KAAM (Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi) Yayınları.
- Dinter, Martin T., “Epic from Epigram: The Poetics of Valerius Flaccus' "Argonautica", *The American Journal of Philology*, 130 (4), 2009, 533-566.
- Doğer, E., “Antik Kyzikos Ekonomisi Üzerine Gözlemler”, *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 26-30.
- Donna C. Kurtz - John Boardman, *Greek Burial Customs*, Cornell University Press, New York 1971.
- Durna, E. G., *Antik Çağda Güney-Batı Anadolu (Karia) Bölgesi’nde Aphrodite Kültü-Aphrodite Kültüne Analitik Bir Yaklaşım*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara 2002.
- Durugönül, Serra, “Neue Reliefs aus dem Rauhen Kilikien”, *Halet Çambel’e Sunulan Yazılar*, İstanbul 1998, 277-287.
- Durugönül, Serra, *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, Biltur Basım Yayın, İstanbul 2013.

- Durugönül, Serra, *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, KAAM (Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi) Yayınları-3, Mersin 2015.
- Dütschke, H, *Antike Bildwerke in Oberitalien IV. Antike Bildwerke in Turin, Brescia, Verona und Mantua*, Leipzig 1880.
- Eckstein, Felix, *Das Hekataion in der British School zu Athen*, Antike Plastik, Lieferung IV – Teil 3, Taf. 12-14, Berlin 1965.
- Edmund, Von Mach, *Greek and Roman Sculpture*, The University Prints, Boston 1916.
- Edward, Fitch, “Apollonius Rhodius and Cyzicus”, *The American Journal of Philology*, 33 (1), 1912, 43-56.
- Ekici, Makbule, *Karia Şehir Sikkeleri ve Lagina’da Bulunan Sikkelerin Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya 2013.
- Ekroth, Gunnell, “Heroes and Hero-Cults”, *Ogden Companion to Greek Religion* 6, 2016, 100-114.
- Er, Yasemin, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Phoenix Yayınevi, (3. Baskı), Ankara 2012.
- Erdan, Emre, (2018), “Aiolis Bölgesinde Ana Tanrıça-Kybele Kültü: Genel Bir Bakış”, Murat Çekilmez-Serdar Vardar, (Ed.), *I. Aliğa Sempozyumu Bildirileri*, (ss. 273-302). Ankara: Aliğa Kent Kitaplığı.
- Erdoğan, Aslan, “Antik Dönem Mezar Stelleri Üzerinde Betimlenen Simetrik Karinalı Ticaret Gemileri”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 2010, 61-78.
- Ergürer, H. Ertuğ, (2007). “Burdur Arkeoloji Müzesi’nden Bir Grup Kremna Heykeli”, Birol Can-Mehmet Işıklı (Haz.), *Doğu’dan Yükselen Işık Arkeoloji Yayınları, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı*, (ss. 433-442), İstanbul: Zero Prod. Ltd.
- Erhat, Azra, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972.
- Erim, Kenan T., *Aphrodisias*, Net Turistik Yayınlar A.Ş., İstanbul 1989.
- Erön, Aydın, *Anadolu’da Roma Dönemi Tapınaklarında Görülen Bezemeli Frizler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Aydın 2007.

- Erön, Aydın, *Anadolu'da Roma Dönemi Tapınaklarında Görülen Bezemeli Frizler*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2007.
- Erten, Emre, *Atinalı Komutan ve Devlet Adamı Alkibiades*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2005.
- Ertüzün, R. M., *Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar*, Tarih ve Arkeolojisi Üzerine Araştırmalar, İstanbul 1998.
- Ertüzün, R. M., *Erdek, Kyzikos, Argonautlar ve Kharitler*, Ozan Sanatevi, Erdek 1991.
- Eule, J.Cordelia, *Hellenistische Bürgerinnen aus Kleinasien*, Tarih, Arkeoloji, Sanat ve Kültür Mirasını Koruma Vakfı, İstanbul 2001.
- F. W. Hasluck, "Sculptures from Cyzicus", *The Annual of the British School at Athens*, 8, 1901/1902, 190-196.
- F. W. Hasluck, "Inscriptions from Cyzicus (Continued)", *The Journal of Hellenic Studies*, 23, 1903, 75-91.
- F. W. Hasluck, "Unpublished Inscriptions from the Cyzicus Neighbourhood", *The Journal of Hellenic Studies*, 24, 1904, 20-40.
- F. W. Hasluck, "Inscriptions from the Cyzicus District, 1906", *The Journal of Hellenic Studies*, 27, 1907, 61-67.
- Fabircius, Johanna, *Die Hellenistischen Totenmahlreliefs*, Verlag Dr. Friedrich Pfeil, München 1999.
- Fairbanks, A., *Greek Gods and Heroes*, Harward University Press, Boston 1922.
- Farnell, L. Richard, "Various Works in the Pergamene Style", *The Journal of Hellenic Studies*, 11, 1890, 181-209.
- Farnell, L. Richard, *The Cults of the Greek States*, Oxford Clarendon Press, Oxford 1896, 665.
- Fejfer, Jane, *The Ince Blundell Collection of Classical Sculpture*, I (2), The Roman Male Portraits, Liverpool University Press, Liverpool 1997.
- Feldman M. H. - Sauvage, Caroline, "Objects of prestige? Chariots in the Late Bronze Age Eastern Mediterranean and Near East", *Egypt and the Levant*, 20, 2010, 67-181.

- Felten, F, *Griechische tektonische Friese archaischer und klassischer Zeit*, Waldsassen, 1984.
- Fıratlı, N, “Erdek Kyzikos Harabeleri Rehberi (Guide de Cyzique)”, *TTOK, Belleteni* 229, Ankara 1961.
- Fıratlı, Nezih, “İstanbul’un Yunan ve Roma Mezar Stelleri”, *Belleten*, 9, Ankara 1965, 263-323.
- Flashar, Martin, *Apollon Kitharodos Statuarische Typen des musischen Apollon*, BÖHLAU Verlag Köln Weimar, Wien 1992.
- Forbeck, Elke - Heres, Huberta, *Das Löwengrab von Milet*, Verlag Walter de Gruyter & Co, Berlin 1997.
- Francis, Jane, “The Three Graces: Composition and Meaning in a Roman Context”, *Greece & Rome*, 49 (2), 2002, 180-198.
- Frederich Wilhelm Hamdorf, *Dionysos Bacchus Kult und Wandlungen des Weingottes*, Callwey, Verlag Georg D. W. Callwey, München, 1986.
- Frel, Jiri, *Türkiye Uygarlıkları Rehberi*, 2, İstanbul 2002.
- Frel, Jiri, *Roman Portraits in the Getty Museum*, Philbrook An Center and TheJ. Paul Getty Museum, Oklahoma 1981.
- Frel, Jiri, “The Volneratus Deficiens by Cresilas”, *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 29 (4), 1970, 170-177.
- Fuchs, Werner, *Die Skulptur der Griechen*, Hirmer Verlag München, München 1969.
- Fuchs, Werner, “Korai: Archaic Greek Maidens by G. M. A. Richter and Alison Frantz”, *Archaeology*, 22 (3), 1969, 172-176.
- Fuchs, Werner, *Zue Hekate des Alkamenes*, Boreas I, Münster 1978, 32-35.
- Ful, Dilek Şengül, *Yazıtlar Işığında Mysia Bölgesi Kültleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2008.
- Fullerton, Mark D, *Supplements to Mnemosyne, The Archaistic Style in Roman Statuary*, E.J.Brill, Leiden 1990.
- Funck, Bernd, “Seleukos Nikator und Ilion. Einige Beobachtungen zum Verhältnis von König und Staat im frühen Hellenismus”, *Historische Zeitschrift*, 258 (2), 1994, 317-337.

- Gabelmann, Hanns, *Studien zum Frühgriechischen Löwenbild*, Verlag Gebr. Mann, Berlin 1965.
- Gardner, Ernest A., "The Aphrodite from Cyrene", *The Journal of Hellenic Studies*, 40 (29, 1920, 203-205.
- Gardner, Percy, *The Types of Greek Coins*, Cambridge University Press, Cambridge 1883.
- Gardner, Percy, "A Female Figure in the Early Style of Pheidias", *The Journal of Hellenic Studies*, 38, 1918.
- Gardner, Percy, "A Statuette of Eros", *The Journal of Hellenic Studies*, 4, 1883, 266-274.
- Gardner, Percy, *The Types of Greek Coins*, Cambridge University Press, Cambridge 1883.
- Garson, R. W, "Some Critical Observations on Valerius Flaccus' Argonautica. I", *The Classical Quarterly*, New Series, 14 (2), 1964, 267-279.
- Gasparro, Gulia Sfameni, (1985), "Soteriology and Mystic Aspects in the Cult of Cybele and Attis", (Ed.), M. J. Vermaseren, *Etudes Preliminaires Aux Religions Orientales Dans L'Empire Roman*, (ss. 56-63), Netherlands: E. J. Brill.
- Gavrılovic, Nadezda - Drca, Slobodan, "A New Marble Statue of the Three Graces from Ravna", *Archaeologica Bulgarica*, 18 (2), 2014, 53-62.
- Gazda, Elaine K, *The Ancient Art of Emulation, Studies in Artistic Originality and Tradition from the Present to Classical Antiquity*, The University of Michigan Press, Michigan 2002.
- Georges, Roux, "Deux riches offrandes dans le sanctuaire de Delphes". [Le stylidion de Cyzique. Le lion d'or de Crésus.] *Journal des savants*. 1990, 221-245.
- Gezgin, İ., *Pers Yönetimi Döneminde Batı Anadolu Şehir Devletlerinin Politik ve Sanatsal Yaşamı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İzmir 1997.
- Ghisellini, Elena, "Un Rilievo Doppio Nel Museo Nazionale Di Atene: Una Versione Tessala Dei Temi Del *Totenmahl* E Del Cavaliere", *Antike Kunst* 60, 2017, 36-54.
- Goethert, F. W, *Katalog der Antikensammlung im Schlob Glienicke*, Verlag Philipp von Zabern, Mainz 1972.

- Goette, Hans Rupprecht, *Die Statuarische Repräsentation der Römischen Kaiser im Östlichen Imperium*, Michael Tellenbach-Regine Schulz, *Die Macht der Toga Dresscode im Römischen Weltreich*, REM, Mannheim 2013.
- Goldscheider, L, *Roman Portraits*, Phaidon Edition, London 1940.
- Graf, Fritz, “Apollon Delphinios”, *Museum Helveticum*, 36 (1), 1979, 2-22.
- Graillot, Henri, *Le Culte de Cybele Mere des Dieux a Rome et Dans L'Empire Romain*, Fontemoing et C. Editeurs, Paris 1912.
- Gray, V. J, “The Value of Diodorus Siculus for the Years 411-386 BC”, *Hermes*, 115 (1), 1987, 72-89.
- Greaves, Alan M, *Miletos Bir Tarih*, (Çev.: H. Çınar Öztürk), Homer Kitabevi, İstanbul 2003.
- Greaves, Alan M., “The Cult of Aphrodite in Miletos and Its Colonies”, *Anatolian Studies*, 54, 2004, 27-33.
- Grimal, Pierre, *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, (Çev. Sevgi Tamgüç), Kabalcı Yayınları, İstanbul 2007.
- Grossman, Janet Burnett, “Funerary Sculpture”, *The Athenian Agora*, 35, 2013, 1-246.
- Grossmann, Peter-R.O’ Connell, E, “Antinoopolis Oktober 2009 Vorläufiger Bericht über die Arbeiten in der Nordnekropole”, *Aegyptus*, 29, , 2009, 277-298.
- Gualandi, Giorgio, “Artemis-Hekate Un Problema Dı Tipologia Nella Scultura Ellenistica”, *Revue Archéologique*, 2, 1969, 233-272.
- Gündoğdu, S, *Bandırma Arkeoloji Müzesi’ndeki Üç Güzeller (Kharitler) Adak Kabartması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2016.
- Güneş, Fevziye, *Kyzikos Antik Kenti 2006-2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2008.
- Gürdal, Tayyar, *Anadolu’da Apollon Kültü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Ankara 2007.
- Güreş, Gülnur, *İstanbul Komnenoslar Dönemi Bizans Yapılarında Mimari Plastik Kullanımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Çanakkale 2012.
- Gürman, Orhan, “Kaunos’ta Bulunmuş Olan Arkaik Atlet Heykeli”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 22-1, 1975, 13-16.
- Habelt, R, *Epigraphica Anatolica*, Bonn, 1986.
- Hadjidakis, P. J, *The Archaeological Museum of Delos*, Olkos Publisher, 2003.
- Hallett, Christopher H, “A Group of Portrait Statues from the Civic Center of Aphrodisias”, *American Journal of Archaeology*, 102 (1), 1998.
- Hallett, Christopher H, *The Roman Nude Heroic Portrait Statuary 200 BC-AD 300*, Oxford University Press, Oxford 2005.
- Hamilton, W. J, *Researches in Asia Minor*, London, 1842;
- Hanfmann, G. M. A. -Ramage, Nancy H, *Sculpture from Sardis: The Finds Through 1975*, Harvard University Press, Cambridge 1978.
- Hanfmann, G. M. A. -Vermeule, Cornelius C, “A New Trajan”, *American Journal of Archaeology*, 61 (3), 1957, 223-253.
- Harland, Philip A, “Associations, Synagogues, and Congregations: Claiming A Place in Ancient Mediterranean Society”, *Fortress Press*, 2013, 45-46.
- Harrison, Evelyn B, “Archaic and Archaistic Sculpture”, *The Athenian Agora*, 11, 1965, 1-192.
- Harrison, Evelyn, *The Athenian Agora I, Portrait Sculpture*, 1953.
- Hartswick, Kim J, “The Ares Borghese Reconsidered”, *Revue Archéologique*, 2, 1990, 227-283.
- Has, A. Cuneydi, *Kyzikos Antik Kenti Sur Duvarları ve Limanlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2011.
- Hasan, Kasapoğlu, “Heykelcik ve Figürinler, Antik Troas’ın Parlayan Kenti Parion”, Cevat Başaran (Ed.), *Antik Troas’ın Parlayan Kenti Parion*, (ss. 177-192), Ege Yayınları, İstanbul 2012.
- Hasluck, F. W. – Henderson, A. E. “On the Topography of Cyzicus”, *The Journal of Hellenic Studies*, 24, 1904, 135-143.
- Hasluck, F. W, “The Marmara Islands”, *The Journal of Hellenic Studies*, 29, 1909, 6-18.

- Hasluck, F. W, *Cyzicus*, CUP, 1910.
- Hatzi, George E, “The Archaeological Museum of Olympia”, *OLKOS*, John S. Latsis Public Benefit Foundation, 2008, 335-342.
- Havelock, C. M, *The Aphrodite of Knidos and Her Successors*, The University of Michigan Press, Michigan 1995.
- Haynes, D.E.L, *The Parthenon Frieze*, Batcword Press, London 1959.
- Hekler, Anton, “Beitrage zur Geschichte der antiken Panzerstatuen”, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien*, 190, Wien 1919, 190-241.
- Hekler, Anton, *Greek & Roman Portraits*, G. P. Putnams Sons, New York 1912.
- Henig, Martin, *Architecture and Architectural Sculpture in the Roman Empire*, Oxford University Comittee for Archaeology, Oxford 1990.
- Herodotos, *Herodot Tarihi*, (2.baskı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (Çev.: Müntekim Ökmen), İstanbul 2002.
- Hesiodos Eseri ve Kaynakları, *Theogonia*, (Çev.: Sabahattin Eyüboğlu-Azra Erhat), Türk Tarih Kurumu XX, 5, Ankara 1977.
- Hesiodos, *Theogonia*, İşler ve Günler – Tanrıların Doğuşu, (Çev.: Furkan Akderin) Say Yayınları, İstanbul 2012.
- Hill, Dorothy Kent, “Material on the Cult of Sarapis”, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 15 (1), 1946, 60-72.
- Hoffman, Eva, “Eine weibliche Sitzfigur aus Kyzikos”, *Istanbuler Mitteilungen* 15, 1965, 65-148.
- Hojte, Jakob Munk, *Roman Imperial Statue Bases from Augustus to Commodus*, Aarhus University Press, Aarhus 2005.
- Holtzmann, Bernard, “Un Relief Exceptionnel De Thasos”, *Revue Archéologique*, 2, 2014, 325-334.
- Homer, *İlyada*, (13. Baskı), (Çev. A. Erhat -A. Kadir), Can Yayınları, İstanbul 2002.
- Horn, Rudolf, *Hellenistische Bildwerke Auf Samos*, Samos Band XII, Rudolf Habelt Verlag, Bonn 1972.
- Howatson, M.C, *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, (1. Baskı), (Çev.: Faruk Ersöz), Kitap Yayınevi, İstanbul 2013.

- Huskinson, Janet, *Roman Sculpture from Cyrenaica in The British Museum*, Corpus Signorum Imperii Romani Corpus of the Sculptures of the Roman World Great Britain II (1), British Museum Publications Limited, London 1975.
- Ilgım Mesut, *Afrodisyas Sebasteion Sevgi Gönül Salonu*, (5. Baskı) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.
- Isler, Cornelia -Kerenyi, “Hadrianos Olympios”, *Antike Plastik* XV, 1965.
- Işık, Fahri, *Doğa Ana Kubaba Tanrıçaların Ege’de Buluşması*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul 1999.
- Işık, Fahri, “Kleinasiatische Girlandensarkophage mit Pilaster-oder Saulenarchitektur”, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes*, Band 53, Beiblatt.
- Işık, Fahri, “Zur Entstehung der tönernen Verkleidungsplatten in Anatolien”, *Anatolian Studies*, 41 (1991), 63-86.
- İnan, Jale, *Roman Sculpture in Side*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1975.
- İnan, Jale, *Perge’nin Roma Devri Heykeltıraşlığı I*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2000.
- Jenkins, Ian, “Archaic Kouroi in Naucratis: The Case for Cypriot Origin”, *American Journal of Archaeology*, 105 (2), 2001, 163-179.
- Jenkins, Jan - Turner, Victoria, *The Greek Body*, The British Museum Press, London 2009.
- Jirí Frei, “Notes on Some Archaic Attic Sculpture”, *The J. Paul Getty Museum Journal*, 10, 1982, 95-104.
- Johansen, Flemming, *Catalogue Roman Portraits II*, Ny Carlsberg Glyptotek, Copenhagen 1995.
- Johnson, Stephen, *A Late Roman Helmet from Burgh Castle*, *Britannia*, 11, 1980, 303-312.
- Joubin, André, “Relief archaïque de Cyzique”, *Bulletin de correspondance hellénique* 18, 1894, 493-496.
- Kane, Susan, “An Archaic Kore from Cyrene”, *American Journal of Archaeology*, 84 (2), 1980, 182-183.

- Kanel, Rudolf, *Zwei Hellenistische Grabstelen Aus Der Umgebung Von Kyzikos in Basel*, Studien zum antiken Kleinasien II, *Asia Minor Studien*, 8, Rudolf Habelt GMBH, Bonn 1992.
- Kaplan, Deniz, (2015), Manisa Müzesi'ndeki Roma Dönemi Lahitleri, Serra Durugönül, (Ed.), *Manisa Müzesi Heykeltıraşlık Eserleri*, İstanbul: Oksijen Basım ve Matbaacılık.
- Kaplan, Deniz, (2016), Tarsus Müzesi'ndeki Roma Dönemi Lahitleri, Serra Durugönül, (Ed.), *Tarsus Müzesi Taş Eserleri Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, İstanbul: Oksijen Basım ve Matbaacılık.
- Kara, Nesibe, “Das Ostionische Frauenbild in der Archaischen Zeit”, *Olba* IV, 2001, 31-64.
- Karagöz, Şehrazat, “Küçük Asya'ya Özgü Bir Tanrıça: Hekate”, *Anadolu Araştırmaları* 16, İstanbul 2002, 303-320.
- Karakasi, Ekaterini, “Die prachtvolle Erscheinung der Phrasikleia: Zur Polychromie der Korenstatue”, *Antike Welt*, 28 (6), 1997, 509-517.
- Karakasi, Katerina, *Archaic Korai*, J. Paul Getty Museum, Los Angeles 2003.
- Karaosmanoğlu, Mehmet, *Mitoloji ve Ege'nin Tanrıları*, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum 2005.
- Karlsson, Sandra, *Emotions Carved in Stone ?, The Social Handling of Death As Expressed on Hellenistic Grave Stelai From Smyrna & Kyzikos*, University of Gothenburg, Gothenburg 2014.
- Karul, Necmi, “Anadolu'da Boğa Sembolü ve Batı'ya Transferi”, *Işın Yalçınkaya'ya Armağan*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2011, 179-184.
- Karusu, Semni, “Archäologisches Nationalmuseum”, *Antike Skulpturen*, (179) Beschreibender Katalog, Athen 1969.
- Karusu, Semni, *Archäologisches Nationalmuseum*, Antike Skulpturen, (179) Beschreibender Katalog, Athen 1969.
- Kaya, Mehmet Ali, *Roma'nın Afrikalı İmparatoru Septimius Severus*, (2. Baskı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- Kaya, Mehmet Ali, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İlya Yayınevi Matbaası, İzmir 2005.
- Kaya, Mehmet Ali, *İlk Çağ Tarih ve Uygarlığı*, Pegem Akademi, Ankara 2015.

- Kaya, Mehmet Ali, *Türkiye Tarihi ve Uygarlıkları II*, Türkiye'nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlıkları Pers Hâkimiyeti ve Hellenistik Dönem, İlya İzmir Yayınevi, İzmir 2012.
- Kaya, Mehmet Ali, *Türkiye'nin Eski Çağ Tarihi ve Uygarlıkları Pers Hâkimiyeti ve Hellenistik Dönem*, İlya İzmir Yayınevi, İzmir 2012.
- Keesling, Catherine M, "The Hermolykos/Kresilas Base and the Date of Kresilas of Kydonia", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 147, 2004, 79-91.
- Kennedy, Mike Dixon, *Encyclopedia of Greco-Roman Mythology*, Santa Barbara, Oxford 1998.
- Kırdemir, Neşe, "Hitit Sanat Eserlerinde Sunak Betileri", *Muğla Üniveristesi SBE Dergisi*, 1 (2), 2000, 159-172.
- Kleiner, Diana E. E.-Fred S. Kleiner, "A Heroic Funerary Relief on the Via Appia", *Jahrbuch Des Deutschen Archaologischen Instituts* 90, Berlin 1975, 250 -267.
- Kleiner, Gerhard, *Tanagrafiguren Untersuchungen zur Hellenistischen Kunst Und Geschichte*, Walter De Gruyter, Berlin 1984.
- Kleiner, Diana E. E, *Roman Sculpture*, Yale University Press, London 1992.
- Klumbach, Hans, *Der Römische Skulpturenfund von Hausen an der Zaber*, Forschungen und Berichte zur vor – und Frühgeschichte in Baden – Württemberg, 5, Stuttgart 1973.
- Knell, Heiner, *Die Nike von Samothrake*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt, Stuttgart 1995.
- Koch, Guntram, *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2001.
- Koch, Guntram, *Türkiye'deki Roma İmparatorluk Lahitleri*, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Biltur Basım Yayın ve Hizmet A. Ş, Antalya 2010.
- Koch, Luise, *Weibliche Sitzstatuen der Klassik und des Hellenismus und ihre kaiserzeitliche Rezeption*, Charybdis 4, LIT Verlag, Hamburg 1989.
- Kockel, Valentin, *Portratreliefs Stadtrömischer Grabbauten*, Verlag Philipp von Zabern II, Mainz 1993.

- Koçhan, Nurettin, “Kyzikos Nekropolünden Bir Taş Örgü Mezarı Ve Buluntularının Değerlendirilmesi”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 70, 2018, 14 -32.
- Koçhan, N.-Meral, K.-Motor, H.-Has, A. C, “Kyzikos 2009”, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt*, Ankara 2011, 191, Resim 13-15.
- Koçhan, N.-Meral, K. “Kyzikos ta Yapılan Kazı ve Sondajlarla İlgili Bir Değerlendirme”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 77, 2015, 35-60.
- Koçhan, N.-Meral, K.-Motor, H.-Güneş, F, “Kyzikos 2006 Yılı Kazısı”, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, C. I, Kocaeli 2007, 11-20.
- Koçhan, N.- Tercanlıoğlu, A, “15. Yüzyıl Seyyahlarının Yazmalarında Kyzikos Hadrian Tapınağı”, *Route Educational and Social Science Journal*, 4 (8), 2017.
- Koçhan, Nurettin, “Kyzikos 1989 Kazısı, Hadrian Tapınağı Mimari Bezemeleri”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 29, Ankara 1991.
- Koçhan, Nurettin, “Kyzikos, Hellespontus’ta Bir Eyalet Merkezi”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 31, Erzurum 2013, 69-91.
- Koçhan, Nurettin, “Kyzikos’tan iki Hellenistik Heykeltraşlık Eser”, *Anadolu Arkeolojisine Katkılar 65. Yaşında Abdullah Yaylalı’ya Sunulan Yazılar*, İstanbul 2006, 207-212.
- Koçhan, Nurettin, *Cyzique cité Majeure et Méconnue de la Propontide Antique*, Michel et Patrice Schloser, Fransa 2014.
- Koçhan, Nurettin, *Kyzikos Tarihi ve Mimari Kalıntıları*, Renkvizyon Ofset Form Matbaacılık, Bursa 2011.
- Koçhan, Nurettin, (2008), “Kyzikos’dan Silindirik Girlandlı Sunak”, Birol Can-Mehmet Işıklı, (Haz.), *Doğu’dan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları*, (ss. 357-361), İstanbul: Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı.
- Koçhan, Nurettin, “Kyzikos’tan Bir Heykel”, *Anadolu Araştırmaları* 14, İstanbul 2002, 375-380.
- Korkut, Taner, “Elleri Arkadan Bağlı Erkek Heykelciği Üzerine İkonografik Gözlemler”, *Asia Minor Studien*, 75, 2000, 171-177.
- Kosmopoulou, Angeliki, “‘Working Women’: Female Professionals on Classical Attic Gravestones”, *The Annual of the British School at Athens*, 96, 2001, 281-319.

- Kosmopoulou, Angeliki, *The Iconography of Sculptured Statue Bases in the Archaic and Classical Periods*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2002.
- Kottaridi, Angeliki, *Aigai: The Royal Metropolis of the Macedonians*, John S. Latsis Public Benefit Foundation, Athens 2013.
- Köker, Hüseyin, “The Greek Coins from the 1952-3 Excavations at Cyzicus”, *The Numismatic Chronicle*, 1966, 163, 2003, 385-392.
- Kraus, Theodor, *Hekate: Studien zu Wesen und Bild Der Göttin in Kleinasien und Griechenland*, Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg 1960.
- Krentz, Peter, “Athenian and Strategy after Kyzikos”, *The Classical Journal*, 84 (3), 1989, 206-215.
- Kreuz, P. A, “Die Grabreliefs aus dem Bosporianischen reich”. *Colloquia Antiqua*, 6, 2012.
- Ksenophon, *Yunan Tarihi*, (Çev.: Suat Sinanoğlu), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.
- Kuhle, Antje, “Vote for Hermes – Grabstelen als Werbetafeln, Thersites”, *Journal for Transcultural Presences & Diachronic Identities from Antiquity to Date*, Göttingen 2017, 43-95.
- Kuttner, Ann, “Republican Rome Looks at Pergamon”, *Harvard Studies in Classical Philology*, 97, 1995, 157-178.
- Lacroix, Leon, “A propos des monnaies de Cyzique et de la légende d'Oreste”, *L'antiquité classique*, 15 (2), 1946, 209-226.
- Laflı, Ergün - Christof, Eva, “Hellenistic and Roman Steles in the Museum of Tarsus in Cilicia”, *Gephyra* 12, 2015, 121-139.
- Laubscher, Hans Peter, “Zum Fries des Hadrianstempels in Kyzikos”, *Istanbuler Mitteilungen*, 17, 1967, 211-217.
- Lawrence, Marion, “The Velletri Sarcophagus”, *American Journal of Archaeology*, 69 (3), 1965, 207-222.
- Lee, Mireille M, “Acheloös Peplophoros: A Lost Statuette of a River God in Feminine Dress”, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 75, (3), 2006, 317-325.
- Lequenne, Fernand, *Galat'lar*, (Çev.: Suzan Albek), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991.
- LIMC. *Lexicon Iconographicum Mythologia Classicae*, Switzerland 1984.

- Linfert, Andreas, “Hellenistische Grabreliefs. Typologische und chronologische Beobachtungen by Stefan Schmidt”, *Gnomon*, 66 (5) 1994, 468-470.
- Littman, Robert J, “The Strategy of the Battle of Cyzicus”, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 99, 1968, 265-272.
- Littrow, Huberta Heres-von, “Vier Totenmahlreliefs der Berliner Antiken-Sammlung”, *Forschungen und Berichte*, 10, Archäologische Beiträge, 1968, 103-112.
- Lloyd, S, *Türkiye’nin Tarihi Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları*, Tübitak, Ankara 2007.
- Löwy, Emanuel, *Die Griechische Plastik*, Tafelband, Verlag Von Klinkhardt & Biermann, Leipzig 1916.
- Lucas, P, *Voyage du Sieur Paul Lucas Faith par Ordre du Roy dans la Grece l’Asie Mineure, l Macedoine at l’Africue*, C. I, Paris 1712.
- Mach, Edmund Von, *Greek Sculpture its Spirit and Principles*, Ginn & Company Publishers, Boston 1903.
- Magele, Semra, (2013), A Colossal Portrait of Hadrian and the Imperial Group from the Roman Baths at Sagalassos, (ss. 50-61), Thorsten Oper (Ed.), *The British Museum, Hadrian: Art, Politics and Economy*, London: The Trustees of the British Museum.
- Magie, D, *Anadolu’da Romalılar 3, Batı Anadolu Kent Devletleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (Çev: N. Başgelen-Ö. Çapar), İstanbul 2003.
- Magie, D, *Roman Rule in Asia Minor to the End of thirt Century after Crish*, New Jersey 1950.
- Magie, D, *Anadolu’da Romalılar 2, Batı Anadolu ve Zenginlikleri*, (Çev.: N. Başgelen-Ö.Çapar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002.
- Magie, David, *Anadolu’da Romalılar I, Attalos’un Vasiyeti*, (Çev.: Nezih Başgelen-Ömer Çapar), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2001.
- Magie, David, “Egyptian Deities in Asia Minor in Inscriptions and on Coins”, *American Journal of Archaeology*, 57 (3), 1953, 163-187.
- Malaise, Michael, “Le calathos de Serapis”, *Studien zur Altägyptischen Kultur* 38, 2009, 177-193.

- Malay, Hasan, “Batı Anadolu’da Yerel Tanrılar ve Tapım Merkezleri”, *X. Türk Tarih Kongresi*, 1, 1986, cilt 1, Ankara 1990. 389-395.
- Malay, Hasan, “Batı Anadolu’nun Antik Çağdaki Ekonomik Durumu”, *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi*, II, İzmir 1983, 50-61.
- Mania, Ulrich, *Der hellenistische Kult der Kybele in Kleinasien. Das Beispiel Pergamon (Kapıkaya, Mamurt Kaleh, Metroon)*, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn Philosophische Fakultät Institut für Kunstgeschichte und Archäologie Abteilung Klassische Archäologie, Bonn 2012.
- Mansel, A. M, *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998.
- Marguardt, J, *Cyzicus und sein Gebiet*, Berlin 1836.
- Marion, True, “A Kouros at the Getty Museum”, *The Burlington Magazine*, 129 (1006), 1987, 3-11.
- Marquardt, J, *Cyzicus und sein Gebiet*, Berlin 1836.
- Marshall, Anthony J, “Symbols and Showmanship in Roman Public Life: The Fasces”, *Phoenix*, 38 (2), 1984, 120-141.
- Marxs, Patricia A, “The Introduction of the Gorgoneion to the Shield and Aegis of Athena and the Question of Endoios”, *Revue Archéologique*, 2, 1993, 227-268.
- Meadows, A. R, “Stratonikeia in Caria: the Hellenistic City and its Coinage”, *NC*, 162, 2002, 79- 134.
- Mehmet, Önal, “Herakles’in On İki İşi Betimli Mozaik Hakkında Tespitler”, *Journal of Mosaic Research* 5, 2012, 131-143.
- Meijer, Fik, *Gladyatörler Tarihin En Ölümcül Sporunu*, (Doğa Günenç), Homer Kitabevi, İstanbul 2008.
- Mendel, Gustave, *Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines, Musees Impériaux Ottomans*, İstanbul 1914.
- Meral, K, “Kyzikos tan Lahit Mezar Buluntuları”, *Höyük*, 5, 2012, 25- 44.
- Meral, K.-Has, A. C, “Batı Anadolu Ticaretine Yön Veren Bir Liman: Kyzikos Antik Kenti Hytos Limanı”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 38, 2017, 105-115.

- Meral, K.-Has, A, C, “Kyzikos’tan Bir Grup Pişmiş Toprak Figürin”, *Arkeoloji ve Sanat*, 2011, 138, 67- 80.
- Meral, K,-Yavuz, E, “Kyzikos Hadrian Tapınağı’nda Bulunan Geç Roma Definesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 52, 2017, 550-568.
- Meral, K, – Eker, F, “Kyzikos Antik Kenti 2006 2007 Kazı Sezonunda Ortaya Çıkarılan Pişmiş Toprak Kâseler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25, 2013, 341-355.
- Meral, Korkmaz, “Kyzikos Amphitheatr Işığında Amphitheatr’larda Düzenlenen Oyunlar”, *Arkeoloji ve Sanat*, 94, 2000, 13-19.
- Meral, Korkmaz, (2008), “Kyzikos Kurosu”, (Haz.), Birol Can-Mehmet Işıklı, *Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları*, İstanbul 2008, 361-365.
- Meral, Korkmaz, “Yunan ve Roma Mezar Stellerinin Gelişimi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 37, 2016, 144-160.
- Merker, Gloria S, “The Sanctuary of Demeter and Kore: Terracotta Figurines of the Classical, Hellenistic, and Roman Periods”, *Corinth*, 18 (4), 2000, 321-394.
- Michaelis, AD, “The Cnidian Aphrodite of Praxiteles”, *The Journal of Hellenic Studies*, 8, 1887, 2009, 324-355.
- Michel S. And Hans –Nissen, Ude, “Ein Archaischer Löwenkopfhengel Aus Südtalien”, *Antike Kunst* 25, 1982, 81-87.
- Michon, Étienne, “Ex-Voto A Apollon Kratéanos”, *Revue des Études Grecques*, 19 (85), 1906, 304-317.
- Mildenberg, Leo, “The Cyzicenes: A Reappraisal”, *American Journal of Numismatics*, 5-6, 1995, 1-12.
- Milleker, Elizabeth J, “Three Heads of Sarapis from Corinth”, *Hesperia* 54 (2), 1985, 121-135.
- Milleker, Elizabeth J, “The Three Graces on a Roman Relief Mirror”, *Metropolitan Museum Journal*, 23 1988, 69-81.
- Mitropoulou, Elpis, “Horses Heads and Snake in Banquet Reliefs and Their Meaning”, *Pyli Editions*, 1976. 1-145.
- Mitropoulou, Elpis, *Libation Scene With Oinochoe in Votive Reliefs*, YAH, Athens 1975.
- Morales Helen, *Classical Mythology*, Oxford University Press, New York 2007.

Morford-Robert-Lenardon, Ernest A. Gardner, “The Aphrodite from Cyrene”, *The Journal of Hellenic Studies*, 40, (2), 1920, 203-205.

Morford, M. P.O.- Lenardon, Robert J, *Classical Mythology*, Oxford University Press, New York 2003, 171.

Morgan, Charles H, “The Style of Lysippos”, *Hesperia*, 8, 1949, 228-234.

Morkholm, Otto, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri, Büyük İskender'in tahta çıkışından Apameia Barışı'na Kadar (MÖ 336-188)*, Homer Kitabevi, (Çev.: Oğuz Tekin), İstanbul 2000.

Morrow, Katherine Dohan, *Greek Footwear and the Dating of Sculpture*, The University of Wisconsin Press, London 1985.

Motor, Hacer, *Bursa, Balıkesir ve Bandırma Müzelerindeki Kyzikos Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2010.

Müller Karl Fr.-Schefold, Karl, “Neue phrygische Funde”, *Artibus Asiae*, 9 (1/3), 1946, 111-128.

Müller, Valentin, “A Chronology of Greek Sculpture 400 B.C. to 40 B.C.”, *The Art Bulletin*, 20 (4), 1938, 359-418.

N. Eda, Akyürek Şahin, “Bithynia'dan Yeni Zeus Bronton Adakları”, *Olba XX*, KAAM Yayınları, Mersin 2012, 345-382.

N. Eda, Akyürek Şahin, *Yazıdere (Seyitgazi) Zeus Kutsal Alanı ve Adak Yazıtları*, Ege Yayınları, İstanbul 2006.

Nadezda G.-Slobodan D, “A New Marble Statue of the Three Graces from Ravna”, *Archaeologica Bulgarica*, 28, 2, 2014, 53-62.

Nankov, Emil, “Toward the Thracian Religion in the Early Hellenistic Period: a Terracotta Figurine of Kybele from Seuthopolis Reconsidered”, *Archaeologia Bulgarica*, 9 (3), 2007, 47-67.

Naumann, F, “Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und griechischen Kunst”, *IstMitt*, 28, 1983.

Naumann-R. - Kantar S, “İzmir'de Roma Devrine Ait İyon Agorasında Yapılan Hafriyat Hakkında İkinci İhbar Rapor”, *Türk Tarih Kurumu, Belleten* 7 (26), Ankara 1943.

- Neer, Richard, *The Emergence of the Classical Style in Greek Sculpture*, The University of Chicago Press, London 2010.
- Noël D. G. Petzl & A. Linfert, “Dissecta Membra Einer Hellenistischen Grabstele”, *Revue Archéologique*, Nouvelle Série, 1, 1974, 33-41.
- Norton, Richard, “Greek Grave-Reliefs”, *Harvard Studies in Classical Philology*, 8, 1897, 41-102.
- O, Bendorf-O, Hirschfeld, “Archaeologisch-Epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich”, *Jahrgang* 5, Wien 1881.
- Ogden, Daniel, *A Companion to Greek Religion*, Blackwell Publishing, Oxford 2007.
- Otto, Walter, *Handbuch Der Archäologie*, Bech’sche Verlagsbuchhandlung, München 1950.
- Öğüş, Esen, “Columnar Sarcophagi from Aphrodisias: Elite Emulation in the Greek East”, *American Journal of Archaeology*, 118, (1), 2014, 113-136.
- Özdin, Yasemin, *Kocaeli Merkezde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk Dünyası ve Ortaçağ Kültürleri Arkeolojisi Bilim Dalı, Konya 2014.
- Özer, Elif, “Aizanoi’dan Horozlu Mezar”, *Art-Sanat* 5, 2016, 1-24.
- Özgan Christine Bruns, “Knidos Ergebnisse Der Ausgrabungen Von 1996-2006”, *Knidos – Studien Band 4*, Ege Yayınları, İstanbul 2013.
- Özgan, Ramazan, *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı II, Erken Hellenistikten Yüksek Hellenistiğe*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016.
- Özgan, Ramazan, *Roma Portre Sanatı II*, Ege Yayınları, İstanbul 2013.
- Özgan, Ramazan, *Hellenistik Devir Heykeltıraşlığı Yüksek Hellenistik*, 2018.
- Özgan, Ramazan, *Hellenistik Çağ Heykeltıraşlığı I, Büyük İskender’den Diadokhlar Sonrasına*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2016.
- Özkan, E.B, “Antik Literatürden Örneklerle Akdeniz Dünyasında Kybele Kültü”, *Sencer Şahin Anısına Yazılar*, Burak Takmer -Ebru N. Akdoğu Arca -Nuray Gökalp Özdi, (Ed.), Kuzgun Yayınevi, İstanbul 2016.
- Özoral, Fatma, “Herakles Lahdi”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, 24-1, Ankara 1977, 145-153.

- Öztürk, Bülent, “Yazıtlar Işığında Roma İmparatorluk Çağı Küçük Asyası’nda Dionysos Kültü”, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul 2010, 131-132.
- Öztürk, Hüseyin Sami, *Haluk Perk Müzesi: Kyzikos ile Hadrianea’da Yeni Yazıtlar*, *Phaselis I*, 2015, 191-197.
- Öztürk, Nurettin, “Kyzikos’ta Bulunan Bir Kybele Yontusu Üzerine Bazı Gözlemler”, Birol CAN-Mehmet Işıklı (Ed.), *Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı*, İstanbul 2007.
- Öztürk, Nurettin, *Kyzikos Kandilleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum 2003.
- Öztürk, Nurettin, “Kyzikos’da Metron Olarak Tanımlanan Yapı: “Mimarisi, Bezemeleri ve Plastik Eserleri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1994.
- Pace, Rossella, “Une Grande Stèle Funéraire Hellénistique Recomposée De Kymè D’éolide (Turquie)”, *Revue Archéologique*, 2, 2013, 347-366.
- Padgett, Michael, *Roman Sculpture in the Art Museum Princeton University*, Distributed by Princeton University Press, Verona 2001.
- Palagia, Olga, “Visualising the gods in Macedonia: from Philip II to Perseus”, *Pharos* 22 (1), 2016. 73-98.
- Palagia, Olga, *Greek Sculpture Function, Materials, and Techniques in the Archaic and Classical Periods*, Cambridge University Press, Cambridge 2006.
- Palagia, Olga, “Art and Royalty in Sparta of the 3rd Century B. C.”, *Hesperia* 75, 2006, 205-217.
- Palagia, Olga, “Seven Pilaster of Herakles from Sparta, The Greek Renaissance in the Roman Empire”, Susan Walker-Averil Cameron (Ed.), *Bulletin Supplement* 55, 1989, 122-129.
- Panczenko, Russell, “Gentile da Fabriano and Classical Antiquity”, *Artibus et Historiae*, 1 (2), 1980, 9-27.
- Papaggeli, Kalliopi, *Elefsis, The Archaeological Site and The Museum*, Olkos, 2002.
- Papalexandrou, Nassos, “A Clazomenian Sarcophagus in the Princeton University Art Museum”, *Record of the Art Museum*, Princeton University, 69, 2010, 4-21.
- Pasinli, Alpay, *İstanbul Archaeological Museums*, A Turizm Yayınları, İstanbul 1989.

- Patacı, Sami, *Hellenistik Dönemde Batı Anadolu'da Kybele Tapınımı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir 2007.
- Pedley, John Griffiths, "An Attic Grave Stele in the Fogg Art Museum", *Harvard Studies in Classical Philology*, 69, 1965, 259-267.
- Pedley, John Griffiths, "The Archaic Favissa at Cyrene", *American Journal of Archaeology*, 75 (1), 1971, 39-46.
- Perrot, G. - Guillaume, E, "Le Temple D'hadrien A Cyzique", *Revue Archéologique*, 9, 1864, 350-360.
- Petersen, L.– Hoff, Ralf, *Skulpturen in Pergamon Gymnasium, Heiligtum, Palast*, Druck Verlag Kettler GmbH, Freiburg 2011.
- Petersen, E, "Die Dreigestaltige Hekate", *Archaeologisch-Epigraphische Mitteilungen aus Oesterreich-Ungarn*, 5, Wien 1881, 1-84.
- Pfrommer, Michael, "The Emperor's Shoes: Hellenistic Footwear in Roman Times", *The Bulletin of the Cleveland Museum of Art*, 74 (3), 1987, 124-129.
- Pfuhl, Ernst - Mobius, H, *Die Ostgriechischen Grabreliefs*. Text und Tafel Band I. Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein. 1977
- Pfuhl, Ernst - Möbius, H, *Die Ostgriechischen Grabreliefs*. Text und Tafel Band II. Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein 1979.
- Philadelphus, Alex, "Three Statue-Bases Recently Discovered at Athens", *The Journal of Hellenic Studies*, 42 (1), 1922, 104-106.
- Picard, C.- Bey, "Th Macridy, Attis d'un Métroon (?) de Cyzique", *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 45, 1921, 436 – 470.
- Piccirilli, Luigi, "Ricerche Sul Culto Di Hyakynthos", *Studi Classici e Orientali*, 16, 1967, 99-116.
- Picon, A.C. - R J. Mertens, "Art of the Classical World in the Metropolitan Museums of Art", *The Metropolitan Museums of Art*, New York 2007.
- Pinkwart, Doris, "Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia", *Antike Plastik* 12, 1973, 149-160.
- Pleket, H. W, "An Aspect of the Emperor Cult: Imperial Mysteries", *The Harvard Theological Review*, 58 (4), 1965, 331-347.

- Plinius, *Natural History*, Harward University Press, London 1943.
- Pochmarski, Erwin, "Die Grabstelen aus Moesia inferior. Untersuchungen zu Chronologie, Typologie und Ikonografie by Sven Conrad", *Gnomon*, 83 (3), 2011, 250-261.
- Pohl, Daniela, "Ein Heraklesrelief aus Kyzikos", *Asia Minor Studien I*, Mysische Studien, 1990, 27-30.
- Pokorný, Petr, "Das Magische in Den Attismysterien (Ein Beitrag zur Geschichte des Verfalls der hellenistischen Mysterien)", *Listy filologické / Folia philologica*, 85 (1), 1962, 51-56
- Polat, Gürcan, "Mysia'dan iki yeni stel", *Arkeoloji Dergisi III*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 1995, 111-116.
- Pontremoli E. - Collignon M, *Bergama ve Krallığın Kültür Yansımaları*, Boyut Yayınları, İstanbul 2014.
- Portale, Elisa Chiara, "Iconografia Funeraria" E Pratiche Devozionali Nella Sicilia Ellenistica: Il "Totenmahl", *Sicilia Antiqua VII, An International Journal of Archaeology*, Roma 2010, 39-78.
- Poulsen, Frederik, *Catalogue of Ancient Sculpture in the Ny Carlsberg Glyptotek*, Copenhagen 1951.
- Poulsen, Vagn, *Römische Bildwerke*, Die Blauen Bücher, München, 1964.
- Price, Martin Jessop, *The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus*, British Museum Catalogue, I-II, Zürich- London 1991.
- R. N, Thönges - Stringaris, "Das Griechische Totenmahl", *Athenische Mitteilungen*, 1965, 1-99.
- Radt, Wolfrang, "Kyzikos Amphitiatrosu ve Roma İmparatorluğundaki Diğer Amphitiatrolar", *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma, 1998, 16-25.
- Radt, Wolfrang, "Archaische Löwen aus der Umgebung von Pergamon", *Istanbul Mitteilungen* 46, 1996. 83-92.
- Ramsay, W. M, "Inscriptions from Nacolea", *JHS* 3, 1882, 119-127.
- Ratté C, - Smith R. R. R, "Archaeological Research at Aphrodisias in Caria", *American Journal of Archaeology*, 108 (2), 2004.

- Reeder, Ellen D, "The Mother of the Gods and a Hellenistic Bronze Matrix", *American Journal of Archaeology*, 91 (3)1987, 423-440.
- Reinhard, Lullies, *Griechische Plastik von den Anfängen bis zum Ausgang des Hellenismus*, Hirmer Verlag München, München 1956.
- Reutersward, Patrik, *Studien zur Polychromie der Plastik Griechenland und Rom*, Stockholm 1960.
- Reynolds, Joyce, "Aphrodisias and Aphrodisias in the inscriptions on garland-sarcophagi", Taner Korkut (Ed.), *60 Yaşında Fahri Işık'a Armağan Anadolu'da Doğdu*, Ege Yayınları, İstanbul 2004, 627-630.
- Richter, Gisela M. A, "Who Made the Roman Portrait Statues - Greeks or Romans?", *Proceedings of the American Philosophical Society*, 95, (2) 1951, 184-208.
- Richter, Gisela M. A, "A Statue of Protesilaos", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 24 (1), 1929, 26-29.
- Richter, Gisela M. A, *Korai Archaic Greek Maidens*, Phaidon Publishers, London 1968.
- Richter, Gisela M. A, *Kouroi Archaic Greek Youths*, A Study of the Development of the Kouros Type in Greek Sculpture, Phaidon Press Ltd, London 1960.
- Richter, Gisela M. A, *Animals in Greek Sculpture*, Oxford University Press, London, 1930.
- Richter, Gisela M. A, "A Bronze Eros", *American Journal of Archaeology*, 47 (4), 1943, 365-378.
- Richter, Gisela M. A, *The Metropolitan Museum of Art, The Sculpture and Sculptors of the Greeks*, Yale University Press, 1970.
- Ridgway, Brubilde S, *Greek Sculpture in the Art Museum Princeton University, Greek Originals, Roman Copies and Variants*, The Art Museum, Princeton University, New Jersey 1994.
- Ridgway, Brunilde S, *Hellenistic Sculpture II*, The University of Wisconsin Press, London 2000.
- Ridgway, Brubilde S, *Hellenistic Sculpture I*, The Styles of ca. 331-200 B. C., The University of Wisconsin Press, Wisconsin 1990.
- Ridgway, Brubilde S, *Roman Copies of Greek Sculpture: The Problem of the Originals*, The University of Michigan Press, Michigan 1984.

- Ridgway, Brunilde S, *Hellenistic Sculpture II*, The Styles of ca. 200-100 B. C., Wisconsin 1930.
- Ridgway, Brunilde S, "Notes on the Development of the Greek Frieze", *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 35 (2), 1966, 188-204.
- Ridgway, Brunilde S, *Hellenistic Sculpture III The Styles of ca. 100-31 B. C.*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2002.
- Rieche, Anita, "Die Kopien der Leda des Timotheos", *Antike Plastik* 17, 1978, 21-56.
- Rieger, Anna-Katharina, *Tradition locale contre unite supra-regionale: le culte de Magna Mater*, Trivium (En ligne) 4, 2009.
- Risch, Ernst, "Zephyros", *Museum Helveticum*, 25, (4), 1968, 205-213.
- Robert, Louis - Devambez, P, "Tête Archaique Trouvée a Keramos", *American Journal of Archaeology*, 39 (3), 1935, 341-351.
- Robert, Graves, *Yunan Mitleri Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler*, (Çev.: Uğur Akpur), SAY Yayınları, İstanbul 2010.
- Robert, Louis, "Documents d' Asie Mineure", *Bulletin de Correspondance Hellénique*. 102 (1), 1978, 395-543.
- Roberts C. – Skeat T. C, "The Gild of Zeus Hypsistos", *The Harvard Theological Review*, 29 (1), 1936, 39-88.
- Roccos, Linda Jones, "Votive Reliefs to Apollo Kitharoidos from Asia Minor: External and Regional Influence", Olga Palagia-William Coulson (Ed.), *Regional Schools in Hellenistic Sculpture*, 1998, 261-270.
- Roccos, Linda Jones, "Back - Mantle and Peplos: The Special Costume of Greek Maidens in 4th - Century Funerary and Votive Reliefs", *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 69 (2), 2000, 235-265.
- Rodenwaldt, G, "The Three Graces on a Fluted Sarcophagus", *The Journal of Roman Studies*, 28 (1), 1938, 60-64.
- Roller Lynn E, "The Great Mother at Gordion", *The Journal of Hellenic Studies*, 111, 1991, 128-143.
- Roller Lynn E, *Ana Tanrıça'nın İzinde- Anadolu Kybele Kültü*, (Çev.: B. Avunç), Alfa Yayınları, İstanbul 2013.

- Roller, Lynn E, “The Great Mother at Gordion”, *The Journal of Hellenic Studies*, 111, 1991, 128-143.
- Roller, Lynn E, “Phrygian Myth and Cult, Notes in the History of Art”, *Phrygian Art and Archaeology* 7, (3/4),1988, 43-50.
- Roller, Lynn E, “Attis on Greek Votive Monuments; Greek God or Phrygian ?”, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 63 (2), 1994, 245-262.
- Roman, Luke -Roman, Monica, *Greek and Roman Mythology, Facts on File*, New York 2010.
- Rose C. B, *Dynastic Commemoration and Imperial Portraiture in the Julio-Claudian Period*, Cambridge University Press, Cambridge 1997.
- Rose, H, *A Handbook of Greek Mythology*, Taylor & Francis e-Library, London 2005, 44.
- Rosenbaum, Elisabeth, *Catalogue of Cyrenaican Portrait Sculpture*, Oxford University Press, London 1960.
- Rudolf, Naumann, “Das Heiligtum der Meter Steunene bei Aezani”, *Istanbuler Mitteilungen*, 17, 1967, 218-247.
- Russell, J. C, “Late Ancient and Medieval Population”, *Transactions of The American Philosophical Society*, 48, (3), 1958, 1-152.
- Rustafjaell, R. D, “Cyzicus”, *JHS*, 22, 1902, 174-189.
- Saraçoğlu, A, “Kyzikos’dan Figürlü Mezar Kabartmaları”, *Olba* III, Mersin 2000, 181-198.
- Saraçoğlu, Aslı, *Antakya Yöresi Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum 1997.
- Sayar, Mustafa Hamdi, “Beschriftete Grabstelen aus der Gegend von Byzantion im Archäologischen Museum von Istanbul”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 48, 1982, 291-295.
- Saygı, Lale Erekinçi, *Anadolu’da Serapis Kültü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Ankara 2000.

- Schaeffer, Judith A, "The Costume of the Korai: A Re-Interpretation", *California Studies in Classical Antiquity*, 8, 1975, 241-256.
- Schede, Martin, *Meisterwerke Der Türkischen Museen zu Konstantinople, Griechische und Römische Skulpturen Des Antikenmuseums*, Verlag von Walter de Gruyter, Berlin 1928.
- Schintlmeister, Luise, *Aphrodite in Ephesos*, Magistra der Philosophie, Universität Wien, Wien 2013.
- Schmidt, Evamaria, *Geschichte Der Karyatide, Funktion und Bedeutung der menschlichen Trager-und Stützfigur in der Baukunst*, Konrad Triltsch Verlag Würzburg, Würzburg 1982.
- Schmidt, Stefan, *Hellenistische Grabreliefs*, Böhlau Verlag, Köln 1991.
- Schultz, Peter – Hoff, Ralf, *Structure, Image, Ornament, Architectural Sculpture in the Greek World*, Oxbow Books, Oxford 2009.
- Schultz, Peter – Hoff, Ralf, *Early Hellenistic Portraiture Image, Style, Context, Berenike II in Athens*, Cambridge University Press, 2007.
- Schwertheim, Elmar, *Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung I*, Grabtexte, I. K. 18, 1980.
- Schwertheim, E.,- G., Schwertheim, *Epigraphica Lydien, Mysien, Türkei der Sammlung Yavuz Tatiş*, Metro Matbaacılık Ltd. Şti., İzmir 2018.
- Schwertheim, Elmar, *Antik Çağda Anadolu*, (Çev.: Nuran Batu), Kitap Yayınevi, İstanbul 2009.
- Sealey, Raphael, "Constitutional Changes in Athens in 410 B.C.", *California Studies in Classical Antiquity*, 8, 1975, 271-295.
- Sebaste, J., Lynn – B., Larissa., *The World of Roman Costume*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2001.
- Sevin, Veli, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2001.
- Seyffert, Oskar, *A Dictionary of Classical Antiquities*, The Meridian Library, Cambridge 1956.
- S. Sezin Sezer, *Prusias Ad Hypium Antik Kenti Heykeltıraşlık Eserleri*, Ege Yayınları, İstanbul 2015.

- S. Sezin Sezer, *Smyrna Hellenistik ve Roma Devri Heykeltıraşlık Eserleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara 2009.
- Shapiro, H. A, “Herakles and Kyknos”, *American Journal of Archaeology*, 88 (4), 1984, 523-529.
- Showerman Grant, *The Great Mother of The Gods*, Argonaut Inc. Publishers, Chicago 1901.
- Simon, Erika, *Der Augustus von Prima Porta*, Walter Dorn Verlag, Bremen 1959.
- Smith R.R.R, *Hellenistik Heykel*, (Çev.: Ayşin Yoltar Yıldırım), Homer Kitabevi, İstanbul 2013.
- Smith, R. R. R, *Aphrodisias'tan Roma Portreleri*, (Çev.: Gürkan Ergin-Ayşin Yoltar Yıldırım), Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, 255-256.
- Smith, C. - Rustafjaell, R, “İnscriptions from Cyzicus”, *JHS*, 22, 1902, 190-207.
- Smith, R. R. R, *Aphrodisias City & Sculpture in Roman Asia*, Ertuğ & Kocabıyık Yayınları, İstanbul 2008.
- Smith, R. R. R, *Sculptured for Eternity, Treasures of Hellenistic, Roman and Byzantine art from Istanbul Archaeological Museum*, Ertuğ & Kocabıyık, İstanbul 2002.
- Smith, R. R. R, “The Imperial Reliefs from the Sebasteion at Aphrodisias”, *The Journal of Roman Studies*, 77, 1987, 88-138.
- Sonkaya, Abdullah Kasım, “Hellenistik Dönem Lydia Mezar Stellerinde Kadın ve Erkek Tipleri”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 60, Erzurum 2018, 35-63.
- Sonkür Murat, *Knidos Antik Kenti Dionysos Tapınağı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bölümü, Konya 2007.
- Stahli, Adrian, “Portrat des Antoninus Pius in Typus ‘Busti 284’”, *Drei Bildnisse Studien I*, 1999, 39-59.
- Stamatopoulou, Zoe, “Weaving Titans for Athena: Euripides and The Panathenaic Peplos” (HEC. 466-74 AND IT 218-24), *The Classical Quarterly*, New Series, 62 (1), 2012, 72-80.

- Steiner, Ann, “The Alkmene Hydrias and Vase Painting in Late-Sixth-Century Athens”, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 73 (3), 2004, 427-463.
- Stewart, Andrew, *Art in The Hellenistic World*, Cambridge University Press, New York 2014.
- Stewart, Andrew, *Greek Sculpture*, Yale University Press, London 1990.
- Stieber, Mary, *The Poetics of Appearance in the Attic Korai*, University of Texas Press, Austin 2004.
- Stiehl, Ruth, “The Origin of the Cult of Sarapis”, *History of Religions* 3 (1), 1963, 21-33.
- Strabon, *Geographika: Anadolu (Kitap: XII, XIII, XVI)*, (8. Baskı), (Çev: A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2015.
- Sturgeon, Mary C, “The Reliefs on the Theater of Dionysos in Athens”, *American Journal of Archaeology*, 81 (1), 1977.
- Şahin, Mustafa, “Bursa Arkeoloji Müzesi’nden Yeni Bulunmuş İki Tane Mezar Steli”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 74, İstanbul 1996, 21-29.
- Şahin Mustafa, *Bursa ve İlçeleri Arkeolojik Kültür Envanteri – II, Nilüfer İlçesi I. Kitap*, Nilüfer Kültür Envanteri Dizisi, Bursa 2016.
- Şahin Mustafa, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları*, TTK Yayınları, Ankara 2000.
- Şahin, Mustafa, “Miletopolis Adak Levhaları Üzerinde Apollon Kitharodos, Tanrının Tipolojisi, Kült Merkezleri; Adak Levhalarının Lokalizasyonu ve Tarihlendirilmeleri Üzerine Bir Deneme”, *Anadolu Araştırmaları* 15, İstanbul 1999, 383-429.
- Şahin, Mustafa, *Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak levhaları*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Erzurum 1994.
- Şahin, Mustafa, “Myndos’tan Ölü Yemeği Sanheli İki Stel”, *Adalya III*, 1998, 97-110.
- Şahin, Mustafa, *Bursa ve İlçeleri Arkeolojik Kültür Envanteri – II, Özyurt Matbaacılık*, Nilüfer Kültür Envanter Dizisi, Nilüfer İlçesi I. Kitap, Bursa 2016.

- Şahin, Mustafa, “Figürliche Grabstelen und Weihreliefs aus Miletupolis”, *İstanbulur Mitteilungen* 47, 1997, 179-197.
- Şahin, N. Eda Akyürek, “The Cult of Hecate in Lydia: Evidence from the Manisa Museum”, *Gephyra* 13, 2016, 1 – 48.
- Şahin, N. Eda Akyürek, “Anadolu’da Hekate Korpusu ve Çeşitli Müzelerde Hekate Eserleri Üzerinde Çalışmalar”, *Arkeoloji Sanat Yayınları* 121, İstanbul 2006, 56-67.
- Şahin, N. Eda Akyürek, “Antalya Müzesi’nden İki Hekateion”, *Adalya* 14, İstanbul 2011, 237-258.
- Şahin, Nuran, “Zeus’un Anadolu Kültleri”, *Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri, Araştırma Enstitüsü AKMED Yayınları*, İstanbul 2001, 132-172.
- Şenyurt, S. Y- Akçay, A, “The Kurul Fortress and the Cult of Kybele as a City Protector”, *Colloquium Anatolicum* 16, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2017.
- Şenyurt, S. Yücel- Durugönül, Serra., “Kurul (Ordu) Kalesinde Bir Kybele Heykeli”, *Olba XXVI*, 2018, 305-344.
- Şimşek Celal, *Laodikeia Çalışmaları II*, Ege Yayınları, İstanbul 2013.
- Şirin, O.- A-Kolağasıoğlu, Mustafa, *Çatalca-Karadoğan Höyüğü: Arkaik Dönemde Amisos ve Kybele Kültü*, SAMTAB (Samsun ve Çevresi Turizm Alanı Altyapı Hizmet Birimi) Yayınları I, Samsun 2016.
- Takacs, Sarolta A, “Cult, Dedicators and Dedications of Isis and Sarapis in Lydia and Mysia, Agyptische Kulte und ihre Heiligtümer im Osten des Römischen Reiches”, *Byzas* 1, Ege Yayınları, İstanbul 2005, 155-168.
- Taner Korkut, “Pisidia’da Chthonik Aphrodite Kültü”, *Adalya* 8, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, 2005, 151-166.
- Tanrıver, C, “Dakyleion 1988 Yılı Kazılarında Ele Geçen Yazılı Buluntular Işığında Daskyleion-Kyzikos İlişkileri, II. Kyzikos Paneli, Bandırma 1989, 8-11.
- Tanrıver, C, “Funerary Inscriptions in a Private Collection”, *Epigraphica Anatolica* 34, Türk tarih Kurumu, 2002, 103-142.

- Tanrıver, Cumhuriyet, (1999), “Mysia’da Epigrafi Araştırmaları”, Nezih Başgelen-Güler Çelgin vd., (Ed.:), *Zafer Taşlıkılıoğlu Armağanı*, (155-164), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Tanrıver, Cumhuriyet, “The Cult of Theos Peismatene in Mysia”, *Epigraphica Anatolica* 45, 2012, 93-99.
- Tarbell, F. B, *A History of Greek Art*, The University of Chicago Press, Chicago 1905.
- Tatas, Ariane Elisabeth, *Die Figürlichen Grabstelen im Römischen Thessaloniki*, Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg Philosophische Fakultät, Master Thesis, Heidelberg 2009.
- Tekçam Tamay, *Arkeoloji Sözlüğü*, Alfa Yayınları, İstanbul 2007.
- Tekin, Oğuz, *Yunan ve Roma Sikkeleri*, Yapı Kredi Para Koleksiyonları-2, İstanbul 2000.
- Tekin, Oğuz, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.
- Tekin, Oğuz, *Eski Anadolu ve Trakya*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Temple, Çiğdem, “Taş Eserler Eşliğinde Sille’nin Bizans Dönemi Mimarisine İlişkin Görüşler”, *Art-sanat dergisi* 2, İstanbul 2014.
- Tepebaş, Ulus, Tarsus Müzesi’ndeki Hellenistik – Roma Dönemi Tanrı ve Erkek Heykelleri, Serra Durugönül (Ed.:), *Tarsus Müzesi Taş Eserleri Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler*, Mersin 2016.
- Tercanlıoğlu, A, 18. Yüzyıldan 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Kyzikos kentini ziyaret eden İngiliz seyyahlar, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2013.
- Texier, Charles, *Description de L’Asie Mineure, Typographie De Firmin Didot Freres*, Paris 1849.
- Theis, Christoffer, “Hekate Triformis auf Gemmen, 19, Bild und Schrift auf magischen Artefakten”, *De Gruyter*, 2018, 165-180.
- Thickpenny, Helayna Iwaniw, “A Fragment of an Attic Grave Stele in the Getty Museum”, *The J. Paul Getty Museum Journal*, 8, 1980, 99-106.
- Thomas Drew-Bear, “Phrygian Votive Steles in The Museum Of Anatolian Civilizations”, *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2199, (I), Tarsus, 1998, 391-403.

- Thomas Drew-Bear, “Dokimeion’dan Yeni Yazıtlar”, *XI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1993, 111- 123
- Thomas, Corsten, “M. L. Cremer, Hellenistisch-Römische Grabstelen im nordwestlichen Kleinasien I, Mysien, 1991”, 1993, 305-320.
- Thompson Nancy L, *Roman Art*, Yale University Press, New York 2007.
- Tomovic, Miodrag, *Roman Sculpture in Upper Moesia*, Archaeological Institute, Boegrad 1993.
- Tonybee, J. M. C, *The Roman Art Treasures from the Temple of Mithras*, London 1986.
- Toutain, J, “La Légende De La Déesse Phrygienne Cybèle: Ses Transformations”, *Revue de l'histoire des religions*, 60, 1909, 299-308.
- True, Marion, “A New Kouros Head in the Getty Museum”, *The J. Paul Getty Museum Journal*, 11, 1983, 95-98.
- Tsoumas Johannis, The Aesthetic Impact of Graffiti Art on Modern Greek Urban Landscapes. [en línea]. En: Ángulo Recto. Revista de estudios sobre la ciudad como espacio plural, 3 (2), 2011, 17-35.
- Tuchelt, Klaus, “Die Archaischen Skulpturen von Didyma”, *Istanbuler Forschungen* 27, Verlag Gebr. Mann, Berlin 1970.
- Tulunay, Elif Tül, “Efes Müzesi’den Yeni Bir Hekateion”, *Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul 2015, 21-23.
- Umar, Bilge, *Mysia*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2006.
- Uzunaslan Abdurrahman, *Gladyatörler Arenanın Tutsak Savaşçıları*, Myken Yayınları, Ankara 2010.
- Uzunaslan, Abdurrahman, *Gladyatörler Arenanın Tutsak Savaşçıları*, Myken Yayınları, Ankara.
- Uzunoğlu, Hüseyin, “Bursa Müzesi’nden Ölü Ziyafeti Sahneli Yeni Mezar Stelleri”, *Olba* 23, 2015, 397-415.
- Üreten, Hüseyin, “Hellenistik Dönem Pergamon Kenti Tanrı ve Kültleri”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, *Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 22, 2004, 185-214.
- Üreten, Hüseyin, “Kyzikos’lu Bir Kadın Euergetes: Kraliçe Apollonis”, 7, 2004, 251-261.

- Üreten, Hüseyin, *Neşredilmiş Yazıtlar Işığında Hellenistik Dönem'de Pergamon Kenti Tanrı ve Kültleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Ankara 2003.
- Valentina, Di Napoli, "Figured Reliefs From The Theatres of Roman Asia Minor", *Logeion, A Journal of Ancient Theatre*, 5, 2005, 259-293.
- Vassileva, Maya, "Further Considerations on the Cult of Kybele", *Anatolian Studies*, (51), 2001, 51-63.
- Vermaseren, M. J, "Corpus Cultus Cybelae Attidisque". *Asia Minor I*, E. J. Brill, Leiden 1987.
- Vermaseren, M. J, *The Legend of Attis in Greek and Roman Art, Etudes Preliminaires Aux Religions Orientales Dans L'Empire Romain*, E. J. Brill, Leiden 1966.
- Vermeule, Cornelius C, *Greek Sculpture and Roman Taste*, The University of Wisconsin Michigan Press, Michigan 1977.
- Vermeule, Cornelius, *Greek, Etruscan, Roman, and Byzantine Sculpture in the Museum of Fine Arts*, Boston, *The Classical Journal*, 60 (7) 1965, 289-305.
- Vermeule, Cornelius C, *Greek and Roman Sculpture in America*, The J. Paul Getty Museum, University of California Press, London 1981.
- Vermeule, Cornelius C, *Greek Sculpture and Roman Taste*, The University of Michigan Press, Michigan 1977.
- Vermeule, Cornelius C, "Notes on a New Edition of Michaelis: Ancient Marbles in Great Britain", *American Journal of Archaeology*, 59 (2), 1955, 129-150.
- Vermeule, Cornelius C, "The Weary Herakles of Lysippos", *American Journal of Archaeology*, 79 (4), 1975, 323-332.
- Vermeule, Cornelius, C, "Greek Funerary Animals, 450-300 B. C.", *American Journal of Archaeology*, 76 (1) 1972, 49-59.
- Vernant, Jean-Pierre, *Myth and Society in Ancient Greece*, Zone Books, New York 1990.
- Vierneisel, Klaus, *Kein Torso mehr. Der Kopf der Berliner Peplos-Statue*, *Jahrbuch der Berliner Museen*, 32, 1990.
- Vostchinina A. - Gourevitch T, *Musee De L' Ermitage Le Portrait Romain*, Editions D' Art Aurore, Leningrad 1974.
- Waldhauer, Oscar, "On the Statue of Protesilaos in the Metropolitan Museum of Art", *Metropolitan Museum Studies*, 4 (2), 1933, 198-203.

- Watrous, Livingston Vance, "The Sculptural Program of the Siphnian Treasury at Delphi", *American Journal of Archaeology*, 86 (2), 1982, 159-172.
- Webb, Pamela A, *Hellenistic Architectural Sculpture: Figural Motifs in Western Anatolia and the Aegean Island*, The University of Wisconsin Press, London 1996.
- Wegner, Max, *Das Römische Herrscherbild: Die Herrscherbildnisse in Antoninischer Zeit*, Verlag Gebr. Mann, Berlin 1939, 15-25.
- Wegner, Max, *Die Herrscherbildnisse in Antoninischer Zeit, Das Römische Herrscherbild*, Verlag Gebr. Mann, Berlin 1939.
- Weinberg, Saul S, "A Hoard of Roman Armor", *Antike Kunst*, 22, 1979, 82-86.
- Wheeler, Motimer, *Roma Sanatı ve Mimarlığı*, Homer Kitabevi, (Çev.: Zeynep Koçel Erdem), İstanbul 2004.
- White, Donald, "Excavations in the Sanctuary of Demeter and Persephone at Cyrene". Fourth Preliminary Report, *American Journal of Archaeology*, 80, (2), 1976, 165-181.
- Wilhelm, Robert McKay, "Cybele: The Great Mother of Augustan Order", *Vergilius*, 34, 1988, 77-101.
- Winter, Franz, *Königliche Museen zu Berlin, Die Skulpturen Mit Ausnahme der Altarreliefs VII 2*, Verlag von Georg Reimer, Berlin 1938.
- Winter, Franz, *Die Skulpturen mit Ausnahme der Altarreliefs, mit einem Beitrage von Jakob Schrammen*, VII Text I, Verlag von Georg Reimer, Berlin 1908.
- Wolf, Daniel - Lorber, Catharine, "The 'Galatian Shield without (sigma)' Series of Ptolemaic Bronze Coins", *Numismatic Chronicle* 171, The Royal Numismatic Society, London 2011.
- Yalçın Mergen, (2016), "Aizanoi Tapınak Kilisesi Hıristiyanlık Dönemi Grafitileri", Elif Özer (Ed.), *Aizanois II*, (ss.247-272), Ankara: Bilgin Kültür-Sanat Yayınları.
- Yalman, B, "Tarih Sahnelerinde Önemli Roller Alan Antik Kent Kyzikos", *İlgi*, 49, Bandırma 1987, 23-29.
- Yavuz, Elif, *Kyzikos Hadrian Tapınağı 2010 Yılı Kazılarında Bulunan Define Sikkeleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2014.

- Yaylalı Abdullah - Özkaya, Vecihi, “1993 Kyzikos Kazısı Etkinlikleri”, *XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı II*, Ankara 1994, 107-130.
- Yaylalı, Abdullah, “Antik Kyzikos Kenti ve Geleceği Üzerine Düşünceler”, *I. Kyzikos Paneli*, Bandırma 1988, 12-15.
- Yaylalı, Abdullah, *Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji-Sanat Tarihi Bölümü Erzurum, 1979.
- Yaylalı, Abdullah, “Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları”, *XII. Kazı Sonuçları Toplantısı II*, Ankara 1990.
- Yaylalı, Abdullah, “Kyzikos 1989 Yılı Çalışmaları”, *XII. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, Kazı Sonuçları Toplantısı II*, Ankara 1990, 171-194.
- Yazıcı, Erdal, *Aphrodisias and Surrounding, The Ancient Cities 4, Areas*, Uranus Publishing, İstanbul 2015.
- Yıldırım, A, *Bandırma Arkeoloji Müzesi’ndeki Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Erzurum 2016.
- Yıldırım, Nazlı, “Herakles Hermelerinin Anlamı ve Kullanımı”, *Mediterranean Journal of Humanities*, II (1), 2012, 229-227.
- Yıldırım, Ömer Can, *Çanakkale Müzesindeki Antik Çağ Mezar Stelleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul 2014.
- Zeren -Hasdağlı, S. Melike, *Albertinum Grubu ve Çevresindeki Klazomenai Lahitleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Bilim Dalı, İzmir 2014.
- Zeren- Hasdağlı, Süheyla M, “İzmir Arkeoloji Müzesi’ndeki 2724 Numaralı Klazomenai Lahiti”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Trakya Üniversitesi Matbaası, 4 (7), Edirne 2014, 157-181.
- Zimmer, Gerhard, *Griechische und Römische Statuetten und Grossbronzen*. Akten der 9. Internationalen Tagung über Antike Bronzen, Wien 1988, 66-73.
- Zoroğlu, Candemir, (2013), “Anadolu’dan Bir Grup Zırhlı İmparator Heykeli Üzerindeki Bitkisel Bezeme ve Anlamı”, (ss. 757-766), Mehmet Tekocak, (Ed.), *K. Levent Zoroğlu’na Armağan*, İstanbul: Matsis Matbaa Hizmetleri.

Zoroğlu, Candemir, *Anadolu'da Roma Dönemi Zırhlı Heykelleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı, Ankara 2014.

Zoroğlu, Leyla, *Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Roma Portreleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Konya 2010.

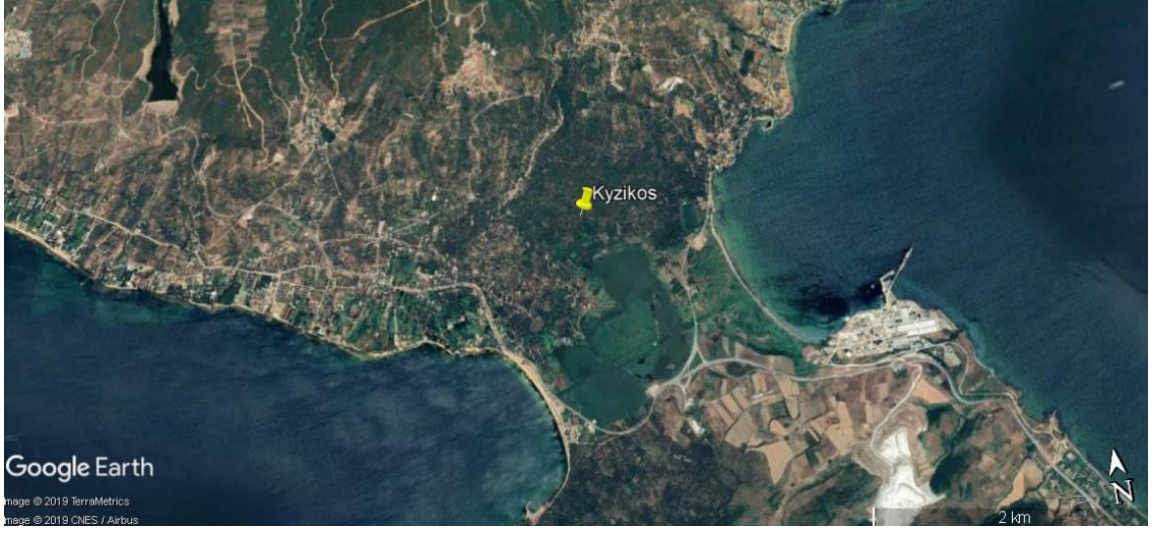

EKLER

EK 1. Haritalar

Harita 1. Mysia Bölgesi Kentleri

Harita 2. Mysia Bölgesi Kentleri

EK 2. Resimler**Kat. No 001****Resim 1.** Aphrodite Heykelciğı (Önden ve Arkadan Görünüş)**Resim 2.** Aphrodite Heykelciğı (Sağdan ve Soldan Görünüş)

Resim 3. Athena Heykeli (Üst Gövde ve Detayı)

Resim 4. Athena (Üstten ve Soldan Görünüş)

Resim 5. Kybele Heykelciğı

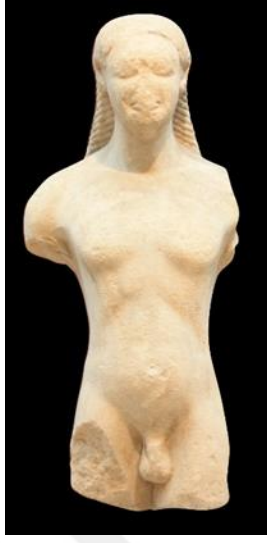
Resim 6. Kybele (Sağdan ve Soldan Görünüş)

Resim 7. Gövde Parçası

Resim 8. Arkadan Görünüş

Resim 9. Kuros (Önden ve Arkadan Görünüş)

Resim 10. Sağdan ve Soldan Görünüş)

Resim 11. Kuros (Üst Gövde)

Resim 12. Kuros (Arkadan Görünüş)

Resim 13. Gövde Parçası (Marsyas ?)

Resim 14. Gövde Parçası (Marsyas ?)

Resim 15. Gövde Parçası (Dionysos ?)

Resim 16. Gövde Parçası (Sağdan Görünüş)

Resim 17. Gövde Parçası Soldan Görünüş

Resim 18. Gövde Parçası stten Görünüş

Resim 19. Zırhlı Gövde Parçası

Resim 20. Zırhlı Gövde Parçası Arkadan Görünüş

Resim 21. Zırhlı Gövde Parçası ve Soldan Görünüş

Resim 22. Zırhlı Gövde Parçası (Sağdan Görünüş)

Resim 23. Gövde Parçası nden ve Arkadan Görünüş

Resim 24. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 25. Protosilaos Önden ve Arkadan Görünüş

Resim 26. Sağdan ve Soldan Görünüş

Resim 27. Giyimli Erkek Torsosu ve Arkadan Görünüş

Resim 28. Torso Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 29. Erkek Torsosu Gövde Parçası

Resim 30. Torso Arkadan Görünüş

Resim 31. Torso Sağdan Görünüş

Resim 32. Torso Soldan Görünüş

Resim 33. Alt Gövde Parçası ve Arkadan Görünüş

Resim 34. Sağdan Ayrıntıları

Resim 35. Alt Gövde Parçası (Kuros) ve Arkadan Görünüş

Resim 36. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 37. Çıplak Erkek Torsosu ve Arkadan Görünüş

Resim 38. Torso Sağdan ve Soldan Görünüş

Resim 39. Kadın Torsosu (Gövde Parçası)

Resim 40. Torso Sağdan ve Soldan Görünüş

Resim 41. Çıplak Kadın Torsosu (Aphrodite/?) ve Arkadan Görünüş

Resim 42. Torso Sağdan ve Soldan Görünüş

Resim 43. Oturan Kadın Heykeli

Resim 44. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 45. Kadın Heykeli

Resim 46. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 47. Alt Gövde Parçası (Nike?) Arkadan Görünüş

Resim 48. Soldan ve Önden Görünüş

Resim 49. Kadın Heykeli

Resim 50. Miğferli Baş 1

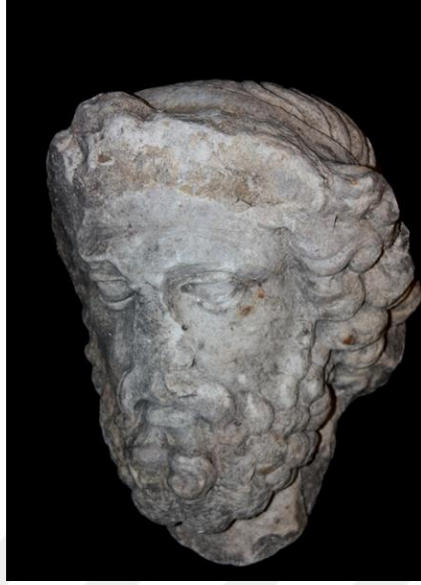
Resim 51. Sağdan Görünüş

Resim 52. Aplike Baş Parçası

Resim 53. Aplike Baş Parçası

Resim 54. Erkek Başı 1

Resim 55. Erkek Başı 1 (Üstten Görünüş)

Resim 56. Genç Erkek Başı (Eros 1 ?)

Resim 57. Soldan Görünüş

Resim 58. Genç Erkek Başı (Eros 2) ve Arkadan Görünüş

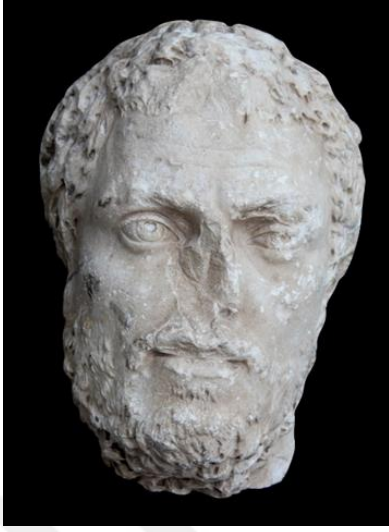
Resim 59. Soldan ve Sağdan Görünüş

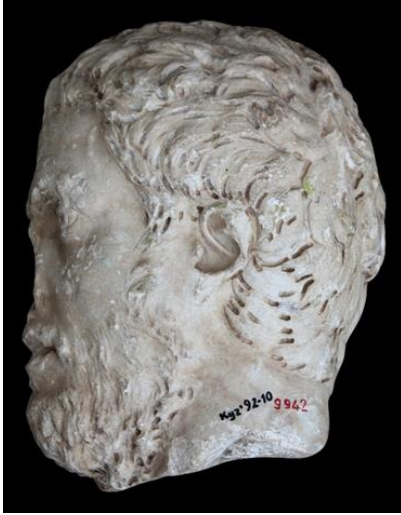
Resim 60. Serapis Başı Önden ve Arkadan Görünüş

Resim 61. Sağdan ve Soldan Görünüş

Resim 62. Erkek Başı 2 ve Arkadan Görünüş

Resim 63. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 64. Erkek Başı 3

Resim 65. Sağdan ve Soldan Görünüş

Resim 66. Migferli Baş 2 ve Arkadan Görünüş

Resim 67. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 68. Genç Erkek Başı

Resim 69. Soldan Görünüş

Resim 70. Kolossal Baş ve Arkadan Görünüş 1

Resim 71. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 72. Kore Başı ve Arkadan Görünüş

Resim 73. Arkadan ve Soldan Görünüş

Resim 74. Kadın Başı ve Arkadan Görünüş

Resim 75. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 76. Uzanan Aslan Heykeli 1

Resim 77. Uzanan Aslan Heykeli 1 (Önden Görünüş)

Resim 78. Uzanan Aslan Heykeli 2

Resim 79. Arkadan ve Soldan Görünüş

Resim 80. Soldan Görünüş

Resim 81. Ön ve Sağdan Görünüş

Resim 82. Kartala Ait Gövde Parçası

Resim 83. Kartala Ait Gövde Parçası

Resim 84. Aslan Başı (Mobilya Parçası?)

Resim 85. Aslan Başı (Üstten Görünüş)

Resim 86. Alınlık Parçası ve Ön Sahneden Ayrıntı

Resim 87. Arka Sahneden Ayrıntı ve Arkadan Görünüş

Resim 88. Girland Frizli Alınlık

Resim 89. Arkadan Görünüş

Resim 90. Arkadan Görünüş

Resim 91. Yandan Görünüş

Resim 92. Medusa Başlı Alınlık Parçası

Resim 93. Medusa Başlı Alınlık Parçası

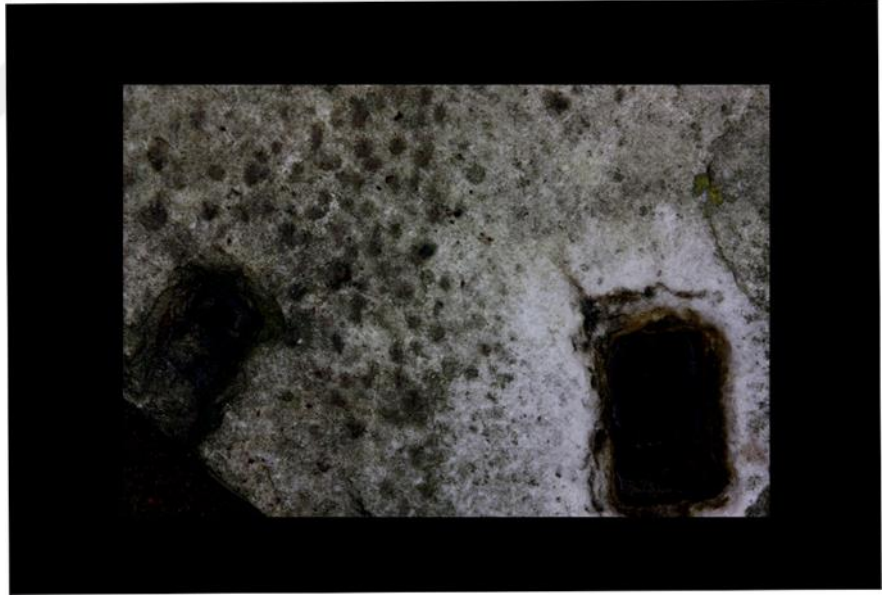
Resim 94. Yaban Domuzu-Panter Mücadeleli Blok

Resim 95. Yaban Domuzu-Panter Mücadeleli Blok

Resim 96. Dans Eden Figürlü Blok Parçası

Resim 97. Dans Eden Figürlü Blok Parçası

Resim 98. Friz Parçası

Resim 99. Üstten Görünüş

Resim 100. Girlandlı-Boğa Başlı Blok

Resim 101. Üstten Görünüş

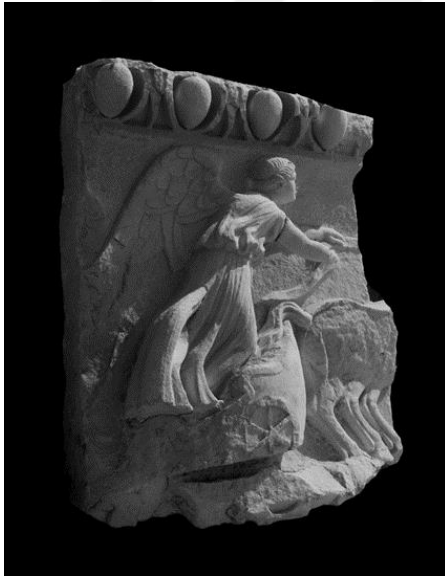
Resim 102. Araba Sahneli Blok Parçası 1

Resim 103. Yandan Görünüş

Resim 104. Araba Sahneli Blok Parçası 2

Resim 105. Soldan ve Sağdan Görünüş

Resim 106. Araba Sahneli Blok Parçası 3

Resim 107. Araba Sahneli Blok Parçası 3

Resim 108. Triton-Nereid Mücadelesi ve Arkadan Görünüş

Resim 109. Soldan ve Yandan Görünüş

Resim 110. Kabartmalı Sütun Tamburu

Resim 111. Kabartmalı Sütun Tamburu (Kadın Figürü Ayrıntı)

Resim 112. Satyr Betimli Sütun 1

Resim 113. Satyr Betımlı Sütun 2

Resim 114. Kadın Betimli Paye

Resim 115. Attis Betimli Sütun 1

Resim 116. Sağdan ve Soldan Görünüş

Resim 117. Alt Gövde Ayrıntı

Resim 118. Üst Gövde Görünüş

Resim 119. Attis Betimli Sütun 2

Resim 120. Sağdan Görünüş

Resim 121. Attis Betimli Sütun 3

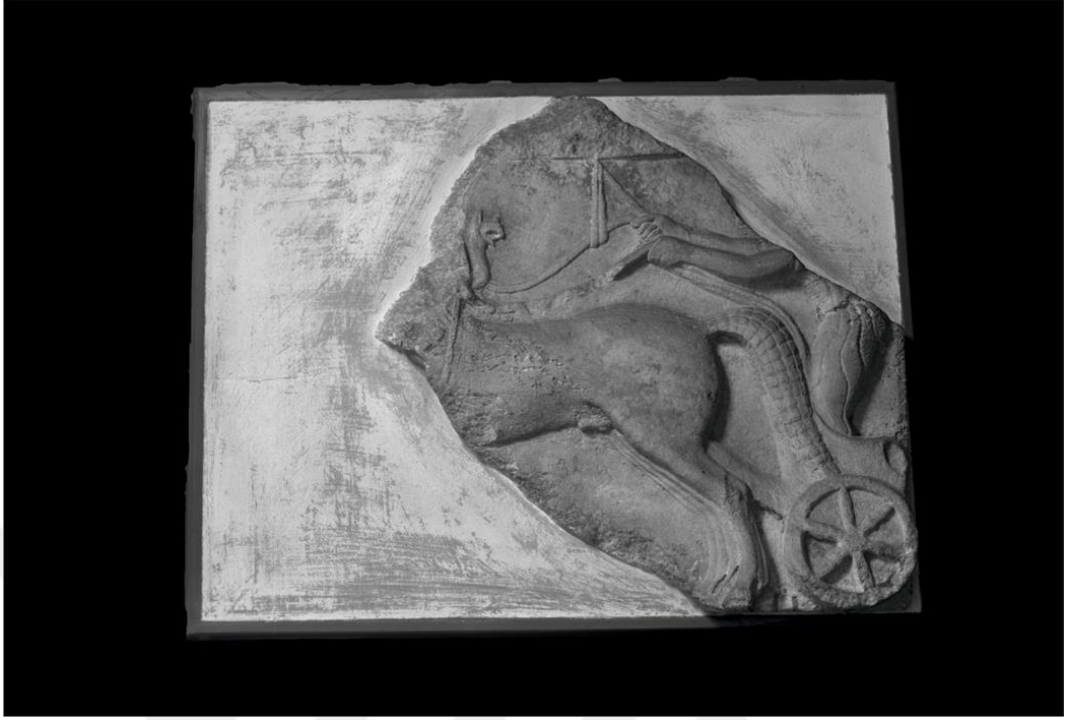
Resim 122. Sağdan ve Soldan Görünüş

Resim 123. Araba Yarışı Levhası 1

Resim 124. Araba Ayrıntısı

Resim 125. Araba Yarışı Levhası 2

Resim 126. Akroter

Resim 127. Gövde Parçası

Resim 128. Gövde Parçası (Arkadan Görünüş)

Resim 129. Eros Başı 1

Resim 130. Kabartma Baş

Resim 131. Ön ve Yandan

Resim 132. Kabartma Baş Önden ve Arkadan Görünüşü)

Resim 133. Soldan ve Yandan Görünüşü)

Resim 134. Savaşçı Herakles Kabartması

Resim 135. Üç Güzeller (Kharitler) Kabartması

Resim 136. Üç Güzeller (Kharitler) Kabartması

Resim 137. Nike Betimli Kabartma parçası

Resim 138. Arkadan Görünüş

Resim 139. Kabartma Parçası (Nike ?)

Resim 140. Kabartma Parçası (Nike ?)

Resim 141. Dionysos Betimli Kabartması Parçası

Resim 142. Demeter-Kore Kabartması

Resim 143. Demeter-Kore Kabartması (Yandan Görünüş)

Resim 144. Üçlü Hekate (Hekateion) Kabartması

Resim 145. Hekate Ayrıntısı

Resim 146. Apollon-Artemis-Zeus 1

Resim 147. Ana Sahneden ve Podyumdan Ayrıntı)

Resim 148. Apollon-Artemis-Zeus 2

Resim 149. Hekate (?) Kabartması

Resim 150. Herakles-Galatlı Kabartmalı Stel

Resim 151. Herakles-Nemea Aslanı Kabartmalı Stel

Resim 152. Arkadan Görünüş ve Ön ve Yan Ayrıntı)

Resim 153. Yandan Görünüş

Resim 154. Yandan Görünüş

Resim 155. Kybele Kabartmalı Stel

Resim 156. Zeus Kabartmalı Stel

Resim 157. Büst

Resim 158. Yandan ve Arkadan Görünüş

Resim 159. Mezar Steli 1

Resim 160. Mezar Steli 1

Resim 161. Mezar Steli 2

Resim 162. Ana Sahneden ve Alt Sahneden Ayrıntı)

Resim 163. Mezar Steli 3

Resim 164. Mezar Steli 3 (Ana Sahne Ayrıntı)

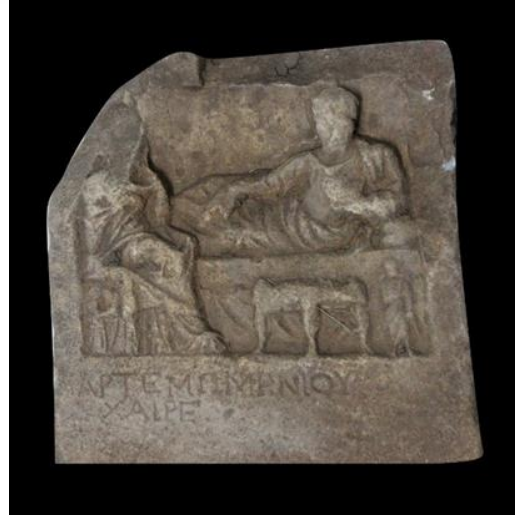
Resim 165. Mezar Steli 4

Resim 166. Stel Ön ve Ana Sahne Ayrıntısı

Resim 167. Mezar Steli 5

Resim 168. Arkadan ve Ana Sahneden Ayrıntı

Resim 169. Mezar Steli 6

Resim 170. Ana Sahne Ayrıntı

Resim 171. Mezar Steli 7

Resim 172. Ana Sahne Ayrıntı

Resim 173. Mezar Steli 8

Resim 174. Mezar Steli 9

Resim 175. Mezar Steli 9

Resim 176. Mezar Steli 10

Resim 177. Mezar Steli 10

Resim 178. Mezar Steli 11

Resim 179. Mezar Steli 1

Resim 180. Mezar Steli 1

Resim 181. Mezar Steli 2

Resim 182. Mezar Steli 3

Resim 183. Mezar Steli 4

Resim 183. Mezar Steli 4

Resim 185. Mezar Steli 5

Resim 186. Mezar Steli 5

Resim 187. Boğa Betimli Heykel Kaidesi

Resim 188. Boğa Betimli Heykel Kaidesi (Arkadan Görünüş)

Resim 189. Boğa Betimli Heykel Kaidesi (Yandan Görünüş)

Resim 190. Boğa Betimli Heykel Kaidesi (Üstten Görünüş)

Resim 191. Silindirik Sunak

Resim 192. Silindirik Sunak

Resim 193. Silindirik Sunak

Resim 194. Silindirik Sunak

Resim 195. Kare Formlu Sunak

Resim 196. Kare Formlu Sunak (Arkadan Görünüş)

Resim 197. Kare Formlu Sunak (Yandan Görünüş)

Resim 198. Kare Formlu Sunak (Yandan Görünüş)

Resim 199. Buskin (Çizme-Bot)

Resim 200. Buskin (Çizme-Bot)

Resim 201. Buskin (Çizme-Bot)

Resim 202. Mimari Blok Parçası (Sfenks?)

Resim 203. Mimari Blok Parçası (Sfenks?)

Resim 204. Kilit Taşı

Resim 205. Kilit Taşı

Resim 206. Kilit Taşı (Arkadan Görünüşü)

Resim 207. Kilit Taşı (Üstten Görünüş)

Resim 208. Ayak Parçası

Resim 209. El Parçası (Üstten Görünüş)

Resim 210. El Parçası (Üstten Görünüş)

Resim 211. Mimari Korkuluk Parçası

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ahmet Cuneydi HAS
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum – 01.09.1981
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi (Örgün) Arkeoloji Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Meral K., Has Ahmet C, "<i>Batı Anadolu Ticaretine Yön Veren Bir Liman: Kyzikos Antik Kenti Hytos Limanı</i>", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 105-115, Erzurum 2017. Meral K., Has Ahmet C, "Kyzikos'tan Bir Grup Pişmiş Toprak Figürin", Arkeoloji ve Sanat Dergisi, İstanbul 2011, 67-80. HAS, Ahmet C., KILIÇ, M., "<i>Doğu Roma İmparatorluğu Döneminde Doğu Anadolu Ekonomisi</i>", Anadolu'nun Eski Çağlarında İktisadi ve Zirai Hayat, (Ed. L. Gürkan GÖKÇEK, Ercüment Yıldırım vd.) Değişim Yayınları, İstanbul 2018, Bölüm 37, 901-922. Meral K., Has Ahmet C., "<i>Kyzikos Kenti Sur Duvarları ve Limanları</i>", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 40 Kuruluş Yılı Armağanı Anadolu'nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı, (Ed. Kasapoğlu H,

	Yılmaz M. A.) Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2014, 255-270. HAS, Ahmet C., MERAL K., AYDIN T., “<i>Propontis’in Güneyinde Güçlü Bir Liman Kenti: Kyzikos ve Deniz Ticareti</i>”, Uluslararası Propontis ve Çevre Kültürleri Sempozyumu, Tarih Öncesi Çağlardan Antik Dönem Sonuna Kadar, Ekim 15-19, Çanakkale 2018. HAS, Ahmet Cuneydi, “Economic Mobility in Eastern Anatolia During the Byzantine Period”, Panel 2.6, The Economic Structure of Eastern Anatolian Highland from Urartian Period to the End of Late Antiquity, XIXth ICCA Archaeology and Economy in the Ancient World Cologne/Bonn (Germany), 22 – 26 May - 2018. Koçhan N., Meral K., Has A., Tercanlıoğlu A., “<i>Kyzikos 2015</i>”, 38. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu 8, 23-27 Mayıs, Edirne 2016, 1.- 38, 11-21. Koçhan N., Meral K., Has A., Tercanlıoğlu A., “<i>Kyzikos 2014</i>”, 37. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, Erzurum, 2015, 1.-37, 433-444. Koçhan N., Meral K., Motor H., Has A., “<i>Kyzikos 2009</i>”, 32. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, İstanbul, Türkiye, 24-28 Mayıs 2010, 1.-32, 188-199.
İş Deneyimi	
Burslar	Erasmus (University of Trento) 2009-2010 Güz Yarıyılı
Projeler	1 adet BAP Projesi (Araştırmacı)
Çalıştığı Kurumlar	Mardin Artuklu Üniversitesi (Arş. Gör.) Atatürk Üniversitesi (Arş. Gör.)

İletişim	
E-Posta Adresi	ahmetchas@gmail.com
Tarih	23.08.2019

